

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

“BENİ SEN ÖLDÜR”

MARAŞ / 78

AZİZ TUNÇ

fnat
YAYINLARI

“Beni Sen Öldür”

Maraş / 78

Kitabın Adı:
“Beni Sen Öldür”
Maraş / 78

Yazar:
Aziz Tunç

Kapak & Mizampaj:
Feyzullah Tunç

Redaksiyon:
Attila Tuygan

Okumalar:
Hayri Tunç
Sarya Tunç

Kapak Tablo:
Burhan Yıldırım
‘Ya devlet başa, ya kuzgun leşe’

Resim Düzenlemesi:
Deniz Koçak

ISBN:
978-605-61531-7-4

Matbaa:
Ezgi Matbaa
Ezgi Matbaacılık Sanayi Cad. Altay Sk. No:10
Çobançeşme / İSTANBUL

Baskı tarihi: Ocak 2015

Yayınevi & Sertifika No:
29885
Fırat Basım Yayın / Fatma Tunç
Hürriyet Mah. 266 Sk. No: 16/ A
Gazi Osman Paşa / İst.

“Beni Sen Öldür”

Maraş / 78

**Babama ve Anneme
ithaf ediyorum...**

Önsöz.....	9
1.ÖĞRETMENLER.....	15
Mustafa Yüzbaşıoğlu.....	17
Hacı Çolak	21
2.YÖRÜKSELİM- MAĞARALI.....	25
Kamil Ün.....	27
Gülşen Ün.....	31
Zeki Ün.....	35
Yusuf Lakap.....	39
Şah İsmail Kalaycı.....	43
Mehmet Duman.....	47
Ümmühan Duman.....	51
Nazım Tosun.....	55
Ali Şükran Havuç	59
Hasan Öz.....	63
3.SERİNTEPE.....	67
İmam Ergönül.....	69
Güllü Ergönül.....	73
Hüseyin Ergönül.....	77
Hacı Bektaş Bozkurt.....	81
Mahmut Ünal.....	85
Cemal Bayır.....	89
Ali Ün	93
Fadime Boz.....	97
Yılmaz Boz.....	101
Ali Aslan.....	105
Zeynep Aydoğdu.....	109
Hatice Görür.....	113
Ercan Köse.....	117

4.YUSUFLAR.....	121
İbrahim Ünver.....	123
Mehmet Ünver.....	127
Döndü Ünver.....	131
Döndü Ünver'in Bebeği	135
Malik Ünver.....	137
Abdulvahap Yıldırım.....	141
Zöhre Yıldırım.....	145
Ali Yılmaz.....	149
Hatice Yılmaz.....	153
Hüseyin Yılmaz.....	157
İsmail Nergiz.....	161
Zeynep Nergiz.....	165
Gülsüm Akırmak	169
Hasan Akırmak.....	173
Ali Akıncı	177
Yusuf Levendiz.....	181
5.DUMLUPINAR.....	185
Ali Rıza İşbilir.....	187
Hacı Veli İşbilir.....	191
Mehmet İşbilir.....	195
Sebahat İşbilir.....	199
Elif Balta.....	203
6.SAKARYA.....	207
Süleyman Metin.....	209
Musa Funda.....	213
Fidan Suna.....	217
Aziz Tüzün.....	221
Ali Suna.....	225
Mehmet Suna.....	229
Esma Suna.....	233
Esma'nın Bebeği.....	237
Fatma Bilmez.....	239
Hasan Bilmez.....	243
Ali Bilmez.....	247
Hasan İldircan.....	251
Hasan Küçükyakar.....	255
Hasan Yüzüak.....	259
Musa Altun.....	263
7.NAMIK KEMAL.....	267
Ali Uzunpınar.....	269

Abidin Uzunpınar.....	273
Hasan Uzunpınar.....	277
Hüseyin Toklu.....	281
Kalender Toklu.....	285
Ali Traş.....	289
Cennet Çimen.....	293
İbrahim Usta.....	297
Mehmet Mengücek	301
Şeyho Bekan.....	305
8.İSADİVANLI – DURAKLI- ŞEHİR İÇİ.....	309
Ali Doğan.....	311
Kemal Özdemir.....	315
Veli Yıldız.....	319
İsmail Tercanlı.....	323
Abdullah Kandemir.....	327
9.KÖYLER.....	331
Mithat Bozkurt.....	333
Veysel Kalkandelen.....	337
Abbas Karakız.....	341
Devriş Zülcüflü.....	345
Ahmet Yıldız.....	349
Mehmet Ali Balta.....	353
Mehmet Sağlam.....	357
Ali Sağlam.....	361
Hüseyin Ceren.....	365
Hasan Cengiz.....	369
Bayram Bil.....	373
Mustafa Acinikli.....	377
10.UNUTULMASINLAR.....	381
Gijik Dede.....	383
Hasan Solma.....	385
Mehmet Kocamaz.....	387
Mehmet Kınık.....	389
Av. Ahmet Albay.....	391
Av. Halil Sıtkı Güllüoğlu.....	393
Av. Ceyhun Can.....	395
Fotoğraflar.....	399

ÖNSÖZ

“Maraş Kıyımı” kitabı yazılırken bu katliamda katledilen bunca insana dair hiç bir şey bilinmediğini şaşırarak fark ettim. Maraş katliamında katledilen bunca insanın hikâyelerini bilmiyorduk, resimlerini görmemiştik, bu eksikliğin peşine düştüm. Dolayısıyla elinizde bulunan bu çalışma “Maraş Kıyımı” çalışmasından doğmuştur, demek yanlış olmayacaktır.

Maraş katliamının yaşandığı günlerde sıkıyönetim ilan edilmiş, bir yıl sonra da 12 Eylül faşist darbesi gerçekleştirilmişti. 12 Eylül darbe yönetimi diğer siyasal-toplumsal olgular gibi, Maraş katliamının da üstünü kapatan bir sis perdesi görevi görmüştür. Bu nedenle Maraş katliamı darbe koşullarında geçen yıllar boyunca yeterince araştırılamamış, konuşulamamıştı. Daha sonraki yıllarda ise bilenen sınırlı bilgiler üzerinden konu ele alınmış, tartışılmıştır.

Son yıllarda bu katliama dair, doğal olarak birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalara rağmen, Maraş katliamını, belirtilen nedenlerden dolayı, en azından bazı boyutlarıyla yeterince bilmediğimizi itiraf etmek durumundayız. Bunlardan birisi de, belirtildiği gibi, katliamda öldürülen insanlar ve onların yaşadıkları dramlardır. Bu konularda kamuoyunda çok az bilginin bulunduğu ortadadır. Maraş katliamında öldürülen insanların resimlerinin kamuoyu tarafından bilinmediğini, hiçbir anmada veya etkinlikte bu resimleri göremediğimizi ve katledilenlerin soyut sayılarla ifade edildiğini biliyoruz.

Tarihi ve sosyolojik önemi olan bir katliamda katledilen onca insanın yaşamlarının ve dramlarının yeterince bilinmiyor olması, üstünden atlanabilecek, bağışlanabilir bir durum değildi. Maraş katliamında katledilen insanların kim olduklarına dair bir çalışma yapmanın gerekli olduğu ortadaydı. Durum vazife yüklüyordu ve bu vazife tarihe ve halka karşı bir sorumluluktan kaçılmazdı.

Yapılmış birçok çalışma varken ve ülkede ilgilenilecek onca sorun varken ikinci bir Maraş katliamı çalışmasına, toplumsal mücadele açısından gerek var mıydı? Bu soru önemliydi. Ancak bu katliamda, katledilenlerin hikâyeleri yeterince dinlenmemiş, tarihe mal edilmemişse bunu yapmak bir kaçınılmazlıktı artık. Tarih birazda zamana konuşmaksa, bu katliamın hikâyelerini zamana yazmak gerekiyordu. Bu amaçla yapılması gereken bu çalışmaya, 2010 yılının son baharında başlanmıştı.

Ancak bilenen KCK operasyonlarından dolayı çalışma kesintiye uğradı. KCK operasyonundan tahliye süreciyle birlikte, yarım kalan bu çalışmaya kalınan yerden devam edilmesi için imkân doğmuş oldu.

Çalışma kapsamında; 11 il, 12 ilçe ve çok sayıda köy gezilmiş, 30 bin kilometre kadar yol kat edilmiştir. Yine bu çalışmayla, katliamın acısını en derin haliyle yaşamış olan 340 insanla görüşme, bunlardan 64 insanla kameralı çekim yapılmıştır. Özetle, tevazuya gerek yok, bu çalışma Maraş katliamı konusunda, bu biçimiyle yapılmış ilk ve en kapsamlı çalışmadır. Belirtilen tespitin doğruluğundan emin olmak için, ortaya çıkartılan değerlere doğru bir tutumla bakmak yeterli olacaktır. Bu gerçeği tespit etmeden geçmek, çalışmaya katkı sunmuş olan birçok insanın emeklerine saygısızlık ve haksızlık olacaktır.

Bu çalışma yoğun bir emeğin ve çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın benzerlerinden farklılığı buradandır. Özellikleri olan, katliam konusunda özgün ve değerli bilgileri olan tanıklar dinlendi. Ayrıca sayısız doküman değerlendirildi, kaynaklar araştırıldı, kitaplar incelendi, arşivlere bakıldı. Özetle bu çalışmanın yoğun bir emeğin ürünü olduğunun belirtilmesi gerekir.

Maraş katliamında katledilen insanların ailelerinin çok büyük bir kısmıyla görüşmeler yapılmıştır. Katliam dokümanlarında adı geçen söz konusu insanlardan sadece bir insana ulaşılammış, diğerlerinin tamamına ulaşılmıştır. Bütün bu süreç yazıldığı gibi kolay olmamıştır elbette. Bunların içlerinde görüşmeyi kabul etmeyenler olduğu gibi görüşülemeyenler de bulunmaktadır. Ancak gerek görüşmeyi kabul etmeyenlerin, gerek görüşülemeyenlerin durumuna dair, hiç bir negatif değerlendirme içinde olunmadı, bu türden bir yaklaşım en başından mahkûm ve red edildi. Sonuçta o insanların yaşadığı dramın doğru anlaşılması ve o insanların hassasiyetlerine saygı gösterilmesi her yönüyle gerekli ve zorunludur.

Belirtildiği gibi bu çalışma, bir eksiği tamamlamak ve bu yolla Maraş katliamının daha iyi anlaşılması ve daha çok görünür kılınması amacıyla yapılmıştır. Katliamda katledilen insanları tanımak, onların kamuoyu tarafından tanınmasına aracı olmak; sadece bir insanlar topluluğunu, hatta katliamda katledilmiş insanları tanımaktan ibaret görülemez, öyle görülmemelidir. O insanların solgun resimleri sadece resimlerden ibaret değildir. O insanların doğum tarihleri, sosyal özellik ve yapıları birer ansiklopedik bilgi olarak kabul edilmemelidir. Bütün bunlar Maraş katliamını daha somut olarak görebilmemizi ve unutmamamızı sağlayacak olan son derece değerli bilgiler olarak görülmelidir.

Katliamı unutmamamızın en güçlü dayanağı yaşanmış insani dramların açığa çıkartılarak kamuoyuyla paylaşılmasıdır. Bu yapılamadan katliama dair yapılacak olan tüm çalışmaların eksik kalacağını kabul etmek durumundayız. Çünkü katledilenler, sayıların soyutluğuyla ifade edilemeyecek kadar insandılar, gerçek ve somuttular. Ve o insanların yaşamın içinde bir yerleri, bir yaşanmışlıkları, anneleri, babaları, çocukları, hayalleri, umutları, sevenleri ve sevdikleri vardı. Bir geçmişleri, anıları vardı bu insanların, unutulmaması gereken. Bir gelecek tasarlıyorlardı, küçük mutluluklarla renklendirilmiş. Bütün bunlar yok edilmişti.

O nedenle Maraş katliamında öldürülen insanlar, adları, resimleri ve yaşanmışlıklarıyla tarihe ve kamuoyuna mal edilmelidir. Bu yapılmadan Maraş katliamıyla yüzleşmek ve

katliamcı politikalara karşı mücadele etmek kolay olmayacaktır. Katledilen bu insanların bir geçmişi bir de geleceği olduğunu, tarihin ve demokratik toplumun hafızasına kaydedebilirsek, katliamları unutmamayı da daha fazla mümkün kılmış olacağız.

Bu çalışmayla acılı katliam hikâyeleri ormanına girildiğini söylemek abartı olmayacaktır. Kan, vahşet ve gözyaşı dolu hikâyeleri yazmak arzu edilecek bir iş değildi. Güzellikler içeren yazılar yazmayı herkes isterdi. Bunu yapamamış olmak herkesi üzerdi. Ama ne yazık ki tarihe yazılacak olan gerçekler acı ve kan doluydu. O kadar çok ve o kadar derin acılar içeren hikâyeler vardı ki, onları dinlemek acıydı, evet. Ancak o acılara ortak olmamak vicdansızlık, halka, tarihe ve geleceğe karşı affedilmez sorumsuzluk olacaktı.

Böylece acıtan katliam hikâyelerinin peşinde, orası senin, burası benim dolaşıp durdum. Bir çığlık duydum ve duyduğum çığlığın peşine düştüm. O çığlığa cevap olmak için düştüm yollara.

Ancak tek kelimeyle belirtilmelidir ki bir ağıt yakmak değildir amaç. Yakınmaya, sızlanmaya gerek yok. Aynı şekilde politik ajitasyon yapmak veya çeşitli analizlere dalmak da bu çalışmanın hedefi değildir. Bu çalışmayla, katliamın yarattığı vahşet anlatılarak katliam ve katliamcı politikalar teşhir edilmek istenmektedir. Katliamı görünür kılacak, unutulmaz kılacak olan en etkili ve en önemli araç insana ait olan bu yaşanmışlıkların hikâyesidir. Onların düşlerini yüreğimizde, adlarını aklımızda tutunabilmemiz için bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmayla açığa çıkan çok önemli bir gerçeğin özellikle tespit edilmesi gereklidir. Katliamların o an yaşanan fiziki tahribatlardan ibaret olmadığını bu insanların yaşamlarında görmek mümkündür. Katliam öylesine kahredici bir felaketmiş ki aradan geçen bunca yıla rağmen o insanların yakasını bırakmamış. Bu insanlara yaşatılan katliam doğrudan veya dolaylı olarak onların daha sonraki hayatlarının tamamını etkilemiş. Sonuçta bu katliamı yaşamış olanların önemli bir kısmının halen o travmanın etkisi altında olduklarını gözlemlemek mümkündür.

Anlaşılabileceği gibi bu çalışma politik değerlendirmeleri içermemektedir. Elbette bu durum katliamın politik bir operasyon olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Katliamın hesabının sorulması politik bir sorun ve süreçtir. Ancak katliamın hafızalara kazınması ve unutulmaması daha çok, insan hikâyelerinin açığa çıkartılmasıyla mümkündür. İnsan kendisine ait olan yaşanmışlığı daha zor unutacaktır. Tam da bu nedenle bu çalışmada sadece yaşanan insani dramlar anlatılmıştır.

Bu albümde, öldürülen saldırganlara yer verilmemiştir. Şüphesiz saldırganları incelemek, onların teşhir edilmelerini sağlamakta gereklidir. Hatta konuyu bütün yönleriyle açığa çıkartmak açısından böyle bir çalışma, oldukça faydalı da olacaktır. Böyle düşünmek doğrularımıza duyulan bir kuşkudan dolayı değildir. Ancak konuyu dağıtmamak için, ayrıca o yönde yapılacak bir araştırmanın gerektirdiği olanakların sınırlılığından dolayı bu sonuç doğmuştur.

Çalışma iki bölümden oluşmuştur. Ana bölümde katledilenlerin hikâyelerine ve toplanabilen bilgi ve resimlerine yer verilmiştir. Çalışmanın temel amacı buydu zaten. Çalışmaya da katliamda yaralanıp daha sonra ölenler, ancak ilgili devlet kayıtlarına geçmeyenlere

de yer verilmiştir. Ayrıca Esmâ (Besey) Suna’nın ve benzer durumda olan Döndü Ünver’in bebeği de bu albümde yer almıştır. Katliamda yaşadığı travmadan dolayı katliamdan sonra intihar eden Ümmühan Duman’da bu çalışmaya konu olmuştur.

Ayrıca bir ek bölüm bulunmaktadır. Burada ise bazı insanlar, katliamla bağlantıları içinde, anlatılmaya, kamuoyuna sunulmaya çalışılmıştır. Örneğin katliamda mağdur olan insanların avukatlığını yaptıkları için öldürülen üç tane avukat bulunmaktadır. Bu insanların unutulması ancak katliamcılarının arzusu olabilir. Aynı şekilde katliamda en çok saldırıya uğrayan ve mağdur edilen Maraş’ın yerlisi ve Sünni olan dönemin Maraş DİSK yöneticisi Mehmet Taşkesen’i bu katliam bağlantısı içinde tanımak gerekirdi. Mağdurları YSE binasına alıp saldırıdan koruduğu için başına gelmedik sorun kalmayan dönemin YSE müdürü Fevzi Onaç’ta unutulmaması gerekli olanlardan birisidir. Ne yazık ki bu iki insana dair bilgi ve resim temin etmek mümkün olmadı ve o insanlara kitapta yer verilemedi. Buna rağmen ek bölümde birçok özgün bilgi ve resim kamuoyuna sunulmuştur.

Bu çalışma yapılırken, toplumda etkili olduğu belli olan klasik bir söylemle çok sık karşılaşmıştır. “Bu yaraları neden kaşıyorsunuz” deniyordu sürekli. Hâlbuki yaşanmışlıkları hatırlamak; küllenmiş ateşi harlamak veya kabuğu bağlanmış yarayı kaşımak değildir. Tarihte savaşları yazmak veya kişisel yaşanmışlıkları hatırlamak, yaraları kaşımak veya ateşi harlamak mı oluyor? Böyle olmadığı halde katliamları tartışmak, her defasında böyle bir itirazla ve bu itirazı dayanak yapan kesimler vasıtasıyla, engellenmeye çalışılıyor. Belirtilen yaklaşım ve benzetmeler, aslında katliamcılığın işini kolaylaştıran, o uygulama ve politikaları meşrulaştıran bir sonuca hizmet etmektedir. Bu yaklaşım masum değildir ve bunun şiddetle reddedilmesi gereklidir. Bu yara hiç kapanmadı, kabuk bağladı sadece. Bu yaranın kanı hiç durmadı, içimize akıyor yalnızca. Bu yaranın kapanması için onunla yüzleşmek, onunla hesaplaşmak lazım. Bu yapılmadı, yapılamadı. Unutmayalım ki her yara kabuğunu kendisi atar. Katliam yarasının iyileşmesi, kabuğunu atabilmesi için yapması gereken çok iş var daha.

Maraş katliamıyla bağlantılı yapılan bu çalışmanın, kendisinden bağımsız bir özelliği ortaya çıkmıştır. Yıllardır katliamla ilgili olarak gösterilen onca çabaya rağmen, çok önemli ama çok basit olan bir görevin yapılmadığı görüldü. Bu katliamı en acı ve en korkunç boyutuyla yaşamış olan bu insanlar, bunca yıl hiç bir biçimde hatırlanmamış, ziyaret edilmemiştir. Yaşadıkları felaketin acılarıyla, olağanüstü ürk ve güvensiz bir biçimde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Bizim onlardan, onların bizden haberleri yok.

Acılarım, yaslarını paylaşacak kimse olmadan yaşamlarına devam etmeye çalışan bu insanları gördükten sonra, hiçbir çalışma yapılmasa da bu insanları ziyaret etmek, tek başına önemli bir çalışmaya dönüştü. O insanların gözlerinde sakladıkları hüzne bakmak, onların ellerinin sıcaklığına yansımış insanîyetliklerini hissetmek, onların acılarına ortak olmak, yapılabilecek en devrimci eylemdi ve bu devrimci eylem savsaklanamazdı. Çünkü acılar paylaşarak azaltılırdı.

Bu çalışma, evleri ziyaret edilen birçok insanın gözyaşlarının sorumluluğu altında yazıldı. O insanların gözyaşları, bir kutsal emanet olarak asıldı, taşınıyor boyunlarda. Sarılıp “bu güne kadar nerelerdediniz” dediklerinde, akan ve birbirine karışan gözyaşları, bu

kitabın mürekkebine karıştı. Onların kulaklara fısıldayarak “neredeydiniz bu güne kadar” diyen sitemleri girdi her kelimenin ruhuna. Yüreklere taştan ve kutsal öfkelerin anası olan o büyük acılarla, yazıldı bu kitap. Katliamda kalan çaresiz bakışlarla aydınlandı her sayfa. O nedenle bu kitapta kimse bir bağışlama sözü beklemesin, bir görmezden gelme cümlesi, ucuz barış temennisi aramasın. Halklar, tarih ve vicdan affetmeyecektir bu katliamı.

Sizlere geçmişin derinliklerine gömülmek istenen, yalnız bırakılan, katledilen, hor görülen, görülmeyen, görülmemek için çaba harcanan insanların hikâyeleri, onların yıllar içerisinde katmerlenip biriken acıları, bir daha olmasın diye anlatıldı. Ne güzel demiş ozan; “gözyaşlarımızda kardeş olmak” için, buyurun kulak verin anlatılanlara.

Bu çalışma yoğun bir emeğin ve çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın benzerlerinden farklılığı da buradadır. Öncelikle tanık sınırlılığı içinde olmamanın avantajını taşımaktadır. Dinlenen tanıklar, özellikleri olan, katliam konusunda söyleyeceklerinin özgünlüğü olan tanıklardı. Ayrıca sayısız doküman değerlendirildi. Kaynaklar araştırıldı, kitaplar incelendi, arşivlere bakıldı. Buna rağmen bu kitabın birçok eksikliğinin, yanlışının ve hatasının bulunması mümkündür. Şimdiden eksikliklerin sorumluluğunun taşındığının bilinmesi gerekir.

Son olarak bu çalışma sayısız insanın katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Kiminin evinde kaldı, kimi ilişkisini sundu, kimi arabasıyla katkıda bulundu, kimi yol yordam gösterdi. Bu kitap kolektif bir çalışmanın ürünü olarak doğdu. Bu nedenle bu kitap; ucundan, kenarından, birazı değil, tamamı onlarındır, onlara aittir. O insanların katkılarına karşı bir vefasızlık içine girilmeyeceği, yapılan katkıların zorunlu bir görev veya bir hak edilmişlik olarak görülmeyeceği bilinmelidir.

Katkıda bulunan herkesi, en dostane duygularla, katliamcı politikalara karşı mücadelenin başarılı olacağına olan inançla selamlıyorum.

Ayrıca İbrahim Yirik, Şahin Doğan, İbrahim Doğan, Hüseyin Şen, Bektaş Taş, Haydar Şahin, Mahmut Akyol, Ali ve Aslı Ardic, Veli ve Elif Bozkurt, İbrahim ve Onur Aksoy, Dönemin CHP Milletvekili Hüseyin Doğan ve Eşi Habibe Doğan, Şeyho ve Suna Sığırtmaç, Elif Tabak, Derviş Koç, Derviş Kalkandelen, Tahsin Kozanoğlu, Ferit Barut, Durdu Gevher, Cuma Sağnak, Aligül Bulut, Mustafa - Menekşe Yılmaz, Mustafa Yılmaz Ünver, Mahmut - Fatma Aktaş, Kamber Tabak, Elif Bozkurt, Dursun Balcı, Kadir Balta, Fikri Suna, Mahmut Ünver, Selda Bilmez, Hasan Çimen, Güner Yüzüak, İbrahim Kartal, Fatma Polat Şahan, Halil Bozkurt, Hanım Bekan, Hayri Ergönül, Psikolog Doktor Emin Dönmez ve Hacı Söbe’ye ayrıca bu zorlu süreçte bana destek olan ve sabır gösteren sevgili eşim Fatma Tunç’a ve çocuklarım Feyzullah Hayri ve Sarya’ya buraya ismini yazamadığım, çeşitli biçimlerde yardımcı olan, katkıda bulunan herkese en içten teşekkürlerimi sunuyor, ismini yazamadıklarımın özür diliyorum.

Aziz Tunç

Öğretmenlerin katli ve cenaze töreni

Maraş katliamı birbirini tetikleyen, (ve fazla idi sildim) besleyen ve hepsi de politik bir organizasyonun sonucu olan bir dizi provokasyonun ürünü olarak yapılmış politik bir operasyon veya uygulamadır. Siyasal egemen güçler, konjektürel olarak dönemin yükselen toplumsal muhalefetini bastırmak ve devletin stratejik hedefi olan farklılıkları yok etmek, politikalarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkan uygun koşulları değerlendirilmesi sonucunda gerçekleştirilmiştir. Ancak politik olarak böyle bir katliama karar verilmesi, tek başına katliamın yapılmasını mümkün kılamazdı elbette. Ayrıca ortamın hazırlanması gerekiyordu. Katliam öncesinde yapılan bir dizi saldırı ve provakasyon bu amaçla yapılmıştır.

4. Nisan 1978 de Bunlar ilk olarak Gıyık dede adlı Alevi dedesinin katledilmesiyle başlamıştır. Yörükselim mahallesinde erenler kahvesi ETKO (Esir Türkleri kurtarma ordusu) adlı faşist yapılanma tarafından taranmıştır. Bu taramada Gıyık dede katledilmiş, Hüseyin adında bir öğretmen yaralanmıştır.

17. Nisan 1978 de Malatya belediye başkanı Hamit Fendoğlu'na gönderilmiş olan ve Malatya katliamına yol açan bombalı paketin aynısı pazarcık CHP ilçe başkanına gönderilmiş, paketi açan görevli ölmüştür. Yaz ayları geçtikten sonra kasım ayında Maraş'ta ügđ kurularak başkanlığına Mehmet Leblebici getirilmiştir. Mehmet Leblebici 1976 yılında Pazarcıkta yaşanan benzer bir katliam saldırısının faili olarak yargılanmıştır.

13 Aralıkta E.M. lisesinde yine faşist güçler tarafından okulda içlerinde Mustafa Yüzbaşıoğlu ile Hacı Çolak’ın da olduğu bazı öğretmen ve öğrencilere tehdit mektupları gönderilmişti. Yapılan araştırmalar sonucunda bu tehdit mektuplarını yazanlar ve gönderenler ortaya çıkartılmış, şikâyetler edilmişti. Şikayet edilmiş olmalarını hazmedemeyen faşistler tarafından okul basılarak, okulda bulunan öğretmenler Mustafa Yüzbaşıoğlu ve Hacı Çolak ile bazı öğrenciler dövülmüş hakaret edilmiştir.

19 Aralık 1978 de Çiçek Sinemasına bomba atılmış, böylece ortam daha fazla gerilmiş, katliamın koşulları daha fazla oluşmuştur.

20 Aralıkta Akın kıraathanesi bombalanmıştır. Kahveyi tarayanlar şikayet edilmişler, ancak sonuç alınmamıştı.

21 Aralıkta yukarı öğretmenler Mustafa Yüzbaşıoğlu ve Hacı Çolak öldürülmüşlerdi. Öğretmenlerden Mustafa Yüzbaşıoğlu yaralı olarak hastaneye kaldırılmış, ölmeden önce ifadesini vermiş, kimlerden şüphelendiğini ve katilin eşkâlini belirtmişti.

21 Aralık öğretmenlerin vurulduğu gün Perşembe günüydü, bir gün sonrası Cuma günüydü.

İki devrimci öğretmenin öldürülmesi üzerine Maraşlı demokratik kamuoyu ve başta TÖB-DER olmak üzere tüm kurumlar görkemli bir cenaze töreni hazırlamaya başladılar. Cenaze töreninin tüm hazırlıkları Yörükselim mahallesinde yapılmıştı. Bu doğal bir durumdu. Hastane Yörükselim mahallesinin bitişiğindeydi.

Cenazeler hastane baştabibi tarafından “otopsi yapılıyor” diye geciktiriliyordu. Cenazelerin bekletilmesi, cuma namazına katılanların katliama dâhil edilmelerini sağlamak içindi. Bu amaçla “komünistlerin camiye yaktıklar” yalanı dolaşıma sokulmuştu hemen.

Cenaze töreni Maraş’ın toplumsal tarihinde yapılmış en büyük kitlesel demokratik etkinlik olmuştur. Ne ondan önce ne de daha sonra demokratik çevrelerin bu büyüklükte bir kitlesel etkinlik düzenlemeleri mümkün olamamıştır. Katliamın en temel amaçlarından birisi de böylece gerçekleşmiş, demokratik güçlerin Maraş’ta gelişmesinin önü alınmış oluyordu. Tören başlamadan önce korteje katılan herkes güvenlik güçleri tarafında üst aramasından geçirilmişler, korteje katılmalarına böyle müsaade edilmiştir.

Mustafa’nın ve Hacı’nın ailesi de cenaze töreninde yerlerini almışlardı. Bu cenaze törenine sadece Aleviler katılmamıştı. Bu törene Maraş’ın yerlileri de yoğun olarak katılmışlardı. Maraş’ın Türk ve Sünni halkının da büyük bir kısmı demokratik değerlere bağlılığını faşist provokasyonlara karşı tutumunu ortaya koymuş oluyordu.

Cenaze korteji camiye yaklaştığında saldırganların baskıları sonucunda askerler tarafından durdurulmuş bekletilmiştir. Bu bekleme esnasında çevreye konumlanmış olan saldırganlar korteje yönelik saldırılara başlamışlardır. Saldırganların silah sıkmaları üzerine kortej dağılmış cenazeler ortada kalmıştır.

Cenaze törenine katılanlar çoğunlukla Yörükselim mahallesine sığınmaya çalışırken saldırganlar, çarşıda mahallelerde topyekün saldırıya geçmişlerdi. Bulundukları her yeri dağıtıyor, yağmalıyor, yakıyorlardı.

Cenaze törenine yapılan saldırıyla birlikte Maraş katliamı fiilen başlamış oluyordu. Artık Maraş’ta güneş katliamla doğuyor, gece katliamla başlıyordu. Günler katliamla yaşıyordu.

MUSTAFA YÜZBAŞIOĞLU, MARAŞ MERKEZ, 1954

Mustafa Yüzbaşıoğlu bekârdı. Tutarlı ve gözü pekti. Etkili bir anlatımı, atak bir kişiliği vardı. Özellikle anne ve babasının üstüne titredikleri oğluydu. Atılımcı, yenilikçi, başkalarını etkileyebilen nitelikleri annesiyle babasının hem hayranlığına yol açıyor, hem de övünç vesilesi oluyordu.

Mustafa Yüzbaşıoğlu, Foto Spor adıyla işletilen fotoğrafçılık işletmesinin sahibi olan ailenin çocuğuydu. Bir aile işletmesi olan Foto Spor, bu anlamda her köylünün uğrak yeri, her yoksulun sığınma mekânı olmuştu. Şehre doluşan yoksul emekçi köylüler, sadece fotoğraf çektirmek için değil, Mustafa'yla buluşmak, onun gösterdiği yakınlığın, saygılı davranışlarının hazzını yaşamak için Foto Spor'a uğramadan edemezlerdi. O an işletmeden kim varsa, onunla ayaküstü bir kaç dakikalık sohbet ederler, Mustafa'ya selam bırakır, öyle ayrılırlardı şehirden. Mustafa'nın evi, herkesin evi; annesi, herkesin annesi; babası, herkesin babası gibiydi.

Sosyal gelişmelere karşı duyarlı bir anne-babanın çocuğuydu. Mustafa'nın ailesi ilerici bir yapıya sahipti. Bu durum onun sosyal ve siyasal duyarlılıklarının gelişmesine yol açmıştı. Öğretmen olması, bu gelişmeyi daha da hızlandırmıştı. Bütün bunların sonucunda Mustafa Hoca, sosyal gelişmelerde yerini alarak, toplumsal faaliyetlerini artırmıştı.

Böylece Mustafa, hem okulda, hem çevresinde, hem de ailesinde daha çok sevilip sayılmış ve toplumda daha çok değer görmeye başlamıştı.

Ayrıca sol literatüre hâkim, devrimci düşüncelere kararlılıkla bağlıydı. Matematik öğretmeni idi; idealist bir öğretmen olarak, evlere gidip öğrencilerinin derslerinde yardımcı olurdu. Bunu maddi bir karşılık beklemezsiniz, sadece yardımcı olmak, halkın içinde olmak ve halkın çocuklarının sorunlarına çözüm bulmak için yapıyordu.

Gençliğinde toplumsal mücadeleye duyduğu ilgi, zamanla gelişerek daha ileri bir konuma almasına yol açmıştı. Maraş'ta yaşanan her siyasal gelişmenin içinde yer alıyor, gelişmeleri etkiliyor, katkı sunuyordu. Mustafa artık örgütlü mücadeleye katılmıştı ve dönemin siyasal örgütlerinden birine Halkın Yolu Dergisi'nin ciddi bir okuru olmuştu. Okulda tüm öğrenciler Mustafa'nın gözlerindeki ışıktan güç alır, yüreğinden yüzüne yansıyan sevgiyle yaşama sevinci edinirlerdi.

Aynı zamanda TÖB-DER'in kararlı ve dinamik bir üyesi olarak da göz önünde olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte, Mustafa, devrimci bir öğretmen olarak sürece katkı sunmaya, özgürlüğün kazanılması yürüyüşünde daha fazla etkin olmaya çalışıyordu. Kısa sürede Maraş'ta yaşanan politik gelişmelerin içinde ve önünde yerini almaya da başlamıştı.

Maraş'ta ilerici politik yapıların gelişmesini önlemek isteyen önemli bir kesim bulunmaktaydı. Bunların gözünde, Mustafa ve benzeri durumda olan Maraşlılar ihanetin en büyüğünü yapmaktaydılar. Onlara göre Aleviler, Kürtler ve Türk olmayan tüm kesimler düşmandılar zaten. Bu düşmanlara hele bir de Maraş'ın yerlisi Türk ve Sünnilerin katılıyor olmaları ihanetlerin en büyüğüydü. Bu nedenle yapılması planlanan bir katliam için Mustafa Yüzbaşıoğlu önemli bir figürdü.

Bütün bu gelişmeler Mustafa'yı birileri için dayanılmaz tehlike haline getirmişti. Maraş'ın bu sevgili yiğit evladının varlığı, kan emici haramilerin hoşuna gitmiyordu. Daha önemlisi, Mustafa'nın belirtilen özellikleri, büyük ve tarihi bir operasyon olarak katliam planlayanlar için, bir nimete dönüşmüş, bir avantaj olarak görülmüştü. Bu durumu değerlendiren katliamcılar, kendi kozmik odalarında planlarını yapmaya başlamışlardı.

Mustafa'ya yönelik olarak geliştirilecek olan tuzak çok boyutlu bir amaca hizmet edecek ve birçok değişik sonucun doğmasına yol açacaktı. Daha doğrusu Mustafa'nın öldürülmesi özel olarak Mustafa'nın özelliklerinden kaynaklanmıyordu. Mustafa, uygulanacak olan katliam projesi için uygun bir profildi. Türk-Sünni olması, kendin yerlisi olması, katliamı etkili kılacak önemli özelliklerdendi. Devrimci bir insan olması, sevilen bir aileden olması, planlanan katliam açısından anlamlıydı.

Katliamcılarının koçbaşı olarak kullandıkları karanlık örgütlenmelerden birisi olan ETKO adlı çetenin kol gezdiği günlerdi. Bu tür yapılanmalar böyle zamanlarda ve böyle amaçlar için yaratılırlar. ETKO'nun da görevi, planlanan katliam için zemin yaratmaktır. Gerekli yönlendirmeler yapılmış, her şey hazırlanmıştı. Yapılması gereken, ETKO çetesinin birkaç provokatif eylem yapmasıydı. Bunların en önemlisi de Mustafa Hoca'nın da içinde olduğu cinayetti. Böylece, katliam için ortaya çıkartılan ETKO'cular, Mustafa'ya kötülük yapmayı kafaya koymuşlardı.

Mustafa, Endüstri Meslek Lisesi'nde öğretmendi. O tarihlerde Maraş'ta faşistlerin en etkili oldukları okul, bu okuldu. Böyle bir okulda çekinmeden tutum aldığı için fazlasıyla rahatsız edici olmuştu Mustafa Hoca.

Mustafa ve Hacı öğretmenlerin katledilmelerinden kısa süre önce, okul basılarak, ilerici öğretmenler ve öğrenciler, dövülmüş, okul işgal edilmişti. Okula yakın bir yerde olan stadyumda toplanan ve paramiliter güç olarak kullanılan bir grup 'sözde' öğrenci, okula kadar yürüyüş yapmış ve okulu basmıştı. Bunun üzerine duruma müdahale etmek isteyen Mustafa ve Hacı tehdit edilmiş, okulda terör estirilmişti. Bu saldırılar aralıksız devam etmişti.

Ayrıca Mustafa, bu çete tarafından tehdit de ediliyordu. Mustafa yılmadığı gibi bu tehdit edenlerin ad ve adreslerini belirterek şikâyet etti. Şikâyetten bir sonuç çıkmadı. Zaten herhangi bir sonuç da beklenmiyordu. Ancak yine de konunun araştırılması yapılabilir, çeşitli önlemler alınabilirdi. Olmadı hiçbir şey. Bir süre sonra tekrar sataşmalar başladı. Mustafa ve arkadaşları bu saldırı ve tacizleri rutin bir durum olarak görüyorlardı.

Mustafa, arkadaşı Hacı'yla birlikte okuldan çıktıklarında, Yörükselim'e doğru yürümeye başladılar. Tuzağın önemli adımlarında birisinin atılacağından ve bunun kendi ölümleri olacağından haberleri yoktu. Mahalleye giden yoldaki hafif yokuşu tırmandıklarından sonra sağa dönen sokağa girdiler. Orada bir arkadaşlarına uğrayacaklardı. Zaten Hacı'nın evi de oraya yakındı.

Sokağın içinde birkaç adım atmışlardı ki silah sesi duyuldu. Hacı düştüğünde Mustafa yarasına elini atmış düşmemeye çalışıyordu. Olmadı; o da oraya yığıldı. Mustafa'nın ve arkadaşı Hacı'nın vurulması sokakta görüldü. Sokak tetikteydi zaten. Hemen iki yaralı öğretmeninin yanına vardıklarında kim olduklarını anladılar. Hacı sessizdi. Vurulur vurulmaz can vermişti.

Mustafa yaralıydı ve konuşabiliyordu. Hemen doktora götürdüler. Ailesi koştu hastaneye. Çok çabaladılar Mustafa'yı kurtarmak için, olmadı. Durumu iyiye gitmiyordu. Mustafa akşam geç saatte hayata veda etti. Mustafa'nın ölümü, Maraş katliamına giden sürecin başlangıcı oldu. Katliamcılardan başka kimse bunu bilmiyordu.

Mustafa'nın annesinin ağıtları doldurmuştu hastane koridorunu. Karanlık gece. Yan yana sandalyelere oturmuş, sessizce ağlıyorlardı. Ciğerleri yanmış, akılları gitmişti başlarından. Elleri böğürlerinde, bir haber bekliyorlardı. Mustafa'nın annesiyle babası safi göz olmuş, safi kulak olmuş gelene gidene, açılan kapılara bakıyor, her sestten bir anlam çıkartmaya çalışıyorlardı.

Mustafa'nın ne annesi ne de babası, birbirlerinin gözlerine bakabiliyorlardı. Aynı acıyı yaşayanlar, birbirlerine baktıkça acılarını azaltırlarmış hâlbuki.

Ölüm bilgisi gelene kadar, gözyaşları içinde umutla beklediler.

Doktorlardan bir hareket gözüksü. Yakınlardan birisi gitti yanlarına. Konuştular biraz. Üzgün, kederli ve çaresiz. Anlaşılmıştı. Umutlar yıkılınca başladı o dayanılmaz feryat. Yaşlı anne-baba birbirlerine sarılarak azaltmaya çalışıyorlardı acılarını. Mustafa'nın arkadaşlarıydı onları teselli etmeye çalışanlar.

Mustafa'nın annesi de, babası da bir daha hayata bağlanamadılar. Öldükleri güne kadar Mustafa'nın anılarıyla yaşadılar. Onun adının anıldığı her anda ve her yerde gözyaşlarını içine akıttılar.

Mustafa'nın vurulduğunu duyan arkadaşları hastaneye koşmuşlardı. Gece boyunca beklediler. Değerli bir arkadaşlarını böyle bir şekilde kaybetmek herkesin zoruna gidiyordu. Cana yakınlığının, sıcak dostluğunun yeri doldurulamazdı. Ayrıca Mustafa'nın öldürülmesinin politik bir etkisinin olacağı da görülebiliyordu. Bu cinayet sıradan bir cinayet değildi; Mustafa'nın arkadaşları bunu anlayabiliyorlardı. Ancak bu cinayetin bir katliamın ilk adımlarından biri olduğunu kimse görememişti.

Mustafa son nefesini vermeden önce kısa bir ifade verebilmişti. İfadesinde, kendisini öldüreni veya öldürenleri tarif etmiş, saldırıya dair ayrıntılı bilgiler vermişti. Saldırıda kimlerin işin içinde olabileceklerine dair son derece önemli ayrıntılar vermişti. Bu saldırıyla

ilgisi olabilecek kişilerin adlarını tek, tek saymış, kim olduklarını açıklıkla ifade etmişti. Katilin eşkâlini ayrıntılı olarak vermiş, saldırının hangi nedenlerle yapılmış olabileceğini belirtmişti.

Bütün bunlara rağmen, Maraş katliamının en önemli dönemeci olan bu cinayet aydınlatılmadı. Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun katili veya katilleri bulunabildi mi? Üzerinden yılların geçtiği Maraş katliamının bu önemli adımı na dair kamuoyu bilgilendirildi mi? Özetle Mustafa Yüzbaşıoğlu’nu kim öldürdü? Katliamın hemen arkasından, ilan edilen sıkıyönetimle gelişmelere el konulmuştu. Dönemin sıkıyönetim yargılamaları, aldatıcı sahte taahhütlerle başlamış, ancak bu cinayeti ve genel olarak Maraş katliamını aydınlatmaktan özellikle kaçınılmıştır. Söz konusu sıkıyönetim yargılamaları, tahmin edileceği gibi, katilleri açığa çıkartmaya değil, sadece bu cinayetin üstünü örtmeye yaradı.

Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun katili veya katilleri bulunamadı; dosya ayrılarak bir daha ele alınmayacak şekilde mahzenlerin karanlığına gömüldü.

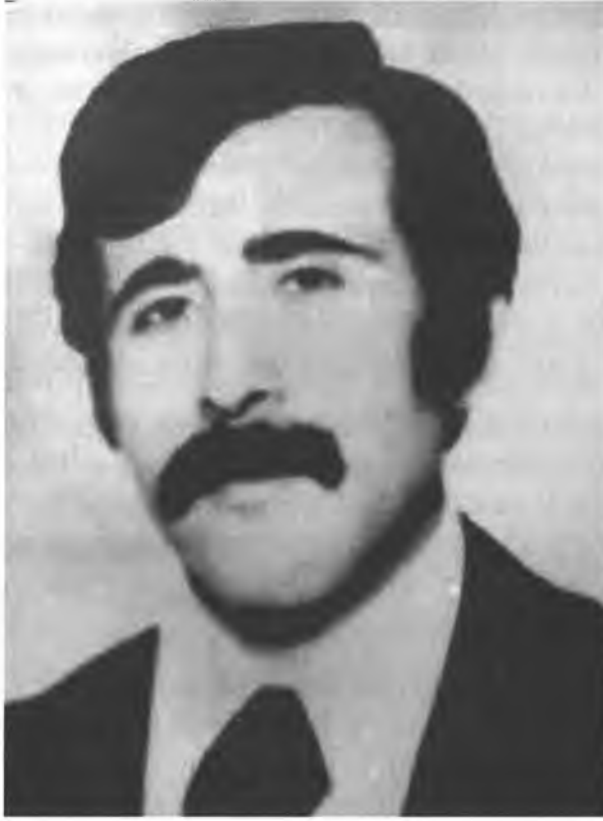
Mustafa Yüzbaşıoğlu’ndan bütün arkadaşları övgüyle söz ettiler. Onu tanıyan bir ev kadını, “Evlere gelir, ücret almadan çocuklara matematik dersi verirdi. Çok iyi niyetli, temiz bir öğretmendi” diye ifade ediyor duygularını.

Gece boyunca, Mustafa ve birlikte vurulduğu Hacı’nın cenaze töreni için hazırlıklar yapıldı. Mustafa’yı vuran karanlık güçlere karşı kitlesel bir tepki verilmeliydi. Dönemin demokrat nitelikli öğretmenlerinin kurumu olan TÖB-DER, demokratik çevreler ve Mustafa’yı tanıyan herkes, böyle bir cenaze töreni için seferber olmuşlardı.

Bir gün sonra başlayan törende, Mustafa’nın annesi ve babası en öndeydiler. Törene katılanların tamamı, güvenlik güçleri tarafından aranarak korteje katılabilmişlerdi. Katliam saldırıları, silahsız, savunmasız cenaze korteji henüz camiye bile ulaşmadan, “Komünistler camiyi yakıyorlar” yalanıyla başladı.

Mustafa ve Hacı’nın cenazesini taşıyan öğretmen arkadaşları, tabutları yere bırakarak askeri araçlara sığınmışlardı. Mustafa’nın ailesi de aynı şekilde, askerlere sığınmıştı.

Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun cenazesi daha sonra ailesi ve yakınları tarafında Maraş’ta gömülmüştü. Mustafa’nın ve Hacı’nın cesetlerinin içinde olduğu tabutlar, askerler tarafında başka bir araca alınmıştı. Aileler gözyaşları içindeydiler. Yürekleri üşüyor, etrafı kuşatılmış güvenciler gibi titriyorlardı.

HACI ÇOLAK - ELBİSTAN - AŞAĞI YAPALAK 1953

Hacı, Maraş Meslek Lisesi'nde görev yapmaktaydı. Evli, iki erkek çocuk babasıydı. Hacı ve ailesi Maraş'ta değil de, başka bir şehirde görev yapmayı daha çok istiyorlardı. Maraş'ta çalışıyor olmaktan çok mutlu değillerdi. Hacı, bir an önce tayinini çıkartmaya çalışıyordu. Bu amaçla çeşitli girişimlerde bulunmuş, bekliyordu.

Maraş tedirgin ediyordu onları. Sebepsiz değildi bu tedirginlik. Okulda sürekli sorunlar yaşanıyordu. En sıradan hak talebi veya öğrencilerin en basit demokratik bir etkinliği bile çok büyük bir sorun olarak gösteriliyordu. Ve bu atmosfer üzerinden hemen saldırı zemini yaratmaya çalışılıyordu. Özellikle dönemin bilinen paramiliter siyasal yapılanması, bu anlamda gözü kara bir saldırı içindeydi. Öldürmek dâhil, her şeyi yapacakları açıkça anlaşılıyordu. Böyle bir durumda Hacı ve benzer özellikleri olanlar, topun ağzındaydılar.

Dönemin politik hareketliliği herkesi aynı oranda etkilememişti. Bu gelişmelere uzak duranlar da vardı. Ancak Aleviler genellikle sol cephede yer almışlar veya öyle kabul edilmişlerdi. Alevi toplumu bir bütün olarak bu algıya karşı bir tutum almadığı gibi, bunu kabul eden, böyle bilinmekten rahatsız olmayan bir davranış içindeydiler. Hatta genel konuşmak gerekirse bu durumdan memnundular. Kendilerini devrimcilerle özdeşleştiriyor, onların önderlerini kendilerinin tarihsel önderleriyle kıyaslıyor, benzeştiriyorlardı.

Elbistan’ın Aşağı Yapalak Köyü, Türk-Kürt Alevilerin yaşadığı büyük bir köydü. Zaman zaman Alevilere yönelik olarak yapılan çeşitli saldırılara karşı, en etkin ve en güçlü tutumu alan bir köydü. Bu nedenle Sünniler için uzak durulması gereken, Aleviler içinse, güven veren, değer verilen bir köydü. Bu durum Aşağı Yapalaklı herkesin kendisini, gelişen demokratik mücadelenin etkin bir öznesi olarak görmesine yol açmıştı. Köyün bütün bireyleri kendilerini ‘doğal solcu’ olarak görüyorlardı. Bu durum ise devrimci politik çalışmaların yoğunlaşmasına yol açıyordu. Bu nedenle Aşağı Yapalaklı bir öğretmen olan Hacı da, politik faaliyetlere ilgi duyuyor; çok fazla olmamasına rağmen politik aktivitelere destek sunuyordu. Bu çerçevede demokratik mesleki bir kuruluş olan TÖB-DER’in çalışmalarına katılıyor, bir üye olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalışıyordu.

Hacı, esas olarak hayatın sorunlarıyla, çocuklarının geleceğiyle ilgilenen, sosyal sorumluluklarını bilen bir insan olarak yaşamını sürdürmek istiyordu. Buna rağmen, belirtildiği gibi, TÖB DER’li ve Aleviydi. Devrimci-demokrat bir yapısı vardı. Böyle bir öğretmen olarak gelişmelere karşı duyarlı ve sorumluydu. Bu özellikler, Hacı öğretmenin bir katliamın hedefi olması için yeterliydi. Böylece Hacı öğretmen, hem okulda hem çevresinde, Alevi ve solcu olarak afişe olmuş ve hedef alınmaya başlanmıştı.

Türkiye, o güne kadar görmediği, tarihinde olmadığı kadar özgün bir dönemi yaşıyordu. Toplumsal kesimler, kimsenin ön göremediği kadar güçlü, yaygın ve etkili bir hareketlilik içindeydi. Her sosyal grup kendi hakkını istiyor, bu amaçla bir dizi etkinlik ve faaliyet yürütüyordu. Sistemin koruyucu ve kollayıcıları bu gelişmeleri önleyemiyor, kontrol edemiyorlardı.

Maras’ta da benzer bir sosyal-siyasal hareketlilik yaşıyordu. Her gün bir yerlere saldırılıyor; her gün bir yerlerde bomba patlatılıyordu. Bu gelişmeler, herkes gibi Hacı’yı da kaygılandırıyordu. Bir süre önce okulu basmış, oradaki herkese saldırmışlardı. Yine yakın tarihlerde Mustafa Yüzbaşıoğlu’na bir tehdit mektubu gönderilmişti; mektubu gönderenler tespit edilmiş olmalarına rağmen ellerini kollarını sallayarak dolaşmakta, okula gelip gitmekteydiler.

Hâsılı derin kaygılara yol açan bir huzursuzluk yaşanıyordu, hem genel olarak Türkiye’de, hem Maras’ta ve hem de Maras’taki okullarda. Sabah evden ayrılırken, eşi, akşam eve erken gelmesini söylemişti. Belki bir dostlarına gidecekler, belki bir dostlarını davet edeceklerdi. Çocuklar da babalarının erken gelmesini istiyor, davranışlarıyla bunu göstermeye çalışıyorlardı. Hacı da bu durumu dikkate alarak eve erken gitmek istemişti.

Dersi bittiğinde, eve gitmek üzere hazırlanırken, Mustafa’nın da Yörükselim’e gideceğini öğrendi. Beraber çıktılar okuldan. Birbirleriyle paylaşamadıkları kaygıları, sorunları vardı. Yol boyu bunları konuştular. Okullara yapılan saldırıları, bu saldırılara karşı neler yapılabileceğini düşünerek ve düşüncelerini birbirlerine aktararak yürüdüler. Son politik gelişmelerden konuştular. Kaygıları boşuna mıydı? Korkuları gereksiz ve temelsiz miydi? Ne yazık ki korkuları yerinde, kaygıları gerçektir.

Ölüm sokağına girdiler, yorgun, yavaş adımlarla. Okuldan beri arkalarına bakmamışlardı. Yol boyu yanlarından gelip geçenler oluyordu. Arkadan gelip, onları geride bırakanlar, karşıdan gelip sokağın darlığından dolayı hafif dokunarak geçenler. Yol boyu bunlar

normal, her an yaşanan durumlardı. Hacı ile Mustafa da hiçbir şüpheye kapılmadan, hiçbir ikircikliğe düşmeden yollarına devam ediyorlardı.

Güneşsiz bir kış günüydü. Bulutlar kaplamıştı gökyüzünü. Ahır Dağı bütün heybet ve azametiyle duruyordu karşılarında. Kimseler yoktu, sokakta. Kapılar kapanmış, insanlar evlerine çekilmişlerdi. Kış böyleydi işte. Hâlbuki yaz aylarında, bu sokaklar tüm dertlerin sağaltıldığı birer muhabbet koridoru gibi olurdu. Hacı ile Mustafa yürüyorlardı, birbirlerine sokulmuşlardı; biri konuşuyor, diğeri dinliyordu.

Birden, o korkunç, daracık sokağın duvarlarına çarpıp çoğalan bir patlama sesi duyuldu. Silah sıkılmıştı, kurşun sesiydi. Arka arkaya birkaç kurşun daha patladı. Ürken bir kaç kuş havalandı pencere kenarlarından. Kurşun sesleri Ahır Dağı'ndan yankılandı. Sokaktaki evlerin pencereleri açıldı hızla, kapılar aralandı. Her ikisi de aynı hızla kapandı. Merak edip açmışlar, korkup kapatmışlardı.

Kurşunlar iki genç bedene saplanmıştı. Hacı ile Mustafa düşmüşlerdi bulundukları sokağın beton zeminine. Hacı, hemen oracıkta verdi son nefesini. Sokağın kenarında, bir duvarın dibinde, sanki yol vermek ister gibi düşmüş, yan yatıyordu. Karşı evin penceresine takılı kalmıştı gözleri. Elinde, eve götürmek için aldığı pasta paketi açılmış, içindekiler dağılmıştı.

Sokağın beton zemini Hacı ile Mustafa'nın kanıyla kıızıla boyandı. Akan kan beton zeminde sokağın bir başından diğer başına doğru akıyordu.

Hacı öğretmenin ölümü, eşi ve çocukları için tam bir felaketti. Dünya durmuş, güneş tutulmuş, denizler kurumuş, kaybolmuştu. Bunların hiçbirisi, Hacı'nın ölümüne denk gelemezdi. Hacı tek başına dünya idi. Dünya başka nedir ki? Sevenin yoksa hayatı paylaştığın insan yok edilmişse, dünyanın varlığının anlamı ne ola ki?

Hacı öğretmenin eşi Hülya, haberi ilk duyduğunda anlamadı. Sonra inanmayan boş gözlerle baktı karşındakine. Birden ne söylendiğinin ayrımına vararak ayağa fırladı ve çığlık atarak koştu. Gerçeği bilince çıkartması, kabul etmesi kolay olmadı. Hep soruyordu kendi kendisine, iki oğluna nasıl cevap verecek, Hacı'nın olmadığı bir dünyada nasıl nefes alacaktı? Çocuklarını nasıl büyütecek, onlara babasızlığı nasıl anlatacaktı? Hele çocukları, her gün sabırsızlıkla bekledikleri babalarının yokluğuna nasıl alışacaklardı? Sorular çok ve cevapsızdı.

Hülya çocuklarına, Hacı her geciktiğinde, “Babanız size oyuncak almak için geç kaldı” gibisinden masum yalanlar söylüyordu. Her defasında Hacı geliyor ve yalan, yalan olmaktan çıkıyordu. Şimdi ne söyleyecekti? Nasıl bir yalan söylemeliydi ki sonrasında Hacı gelsin? Var mıydı Hacı'nın yokluğunu gizleyebilecek bir yalan? Gelmeyecek olan Hacı'nın neden gelmediğini, hangi uzaklara gittiğini, ne zaman geleceğini anlatacak bir yalan?

Ne Hülya bu sorulara cevap verebildi, ne de çocuklar bu soruları sormaktan vazgeçtiler. Hayat devam ediyordu. Uzun yıllar çocuklar babalarını sordular annelerine. Çocuklar, her babalarını sorduklarında, sorulardan kaçarak, konuyu geçiştirmeye çalışırdı. Ya kendisi eşini hatırladığında? O zaman da kimsenin göremeyeceği yerlerde, onunla baş başa dertleşir, göz yaşlarını kimselere göstermezdi Hülya. Çocuklar babalarının artık gelmeyeceğini öğrenecek

yaşa gelinceye kadar, bu böyle devam etti. Hülya da kolay alışamadı. Kaç gece uykusuz sabahladı, kaç gece bilinmezliğin karanlığında, ölümle yaşam arasında sallandı. Duvarlara vurdu kafasını, denizlerin derinliğine baktı uzun uzun. Yalnız gecelerde, saatlerce evin tavanına baktı, bir metre sicimle. Geçer miydi günler Hacı’sız? Geçiyordu. Hacı’nın olmadığı bir gelecek yaşanır mıydı? Yaşıyordu! Hülya da herkes gibi karar verdi, yaşayacaktı.

Yaşamın durulması, sorunların azalması Hülya’nın hülyalı bakışlarını değiştirmede. Hülya, Hacı’nın ölümünden sonra, hayatın gerçeklerine daha yakından vakıf oldu. Hiçbir acının kalıcı olmadığını, bütün acılara rağmen yaşamak zorunda olduğunu gördü. Hacı’ya bağlılığı da bunu gerektiriyordu.

Hacı’nın çocukları büyüdüler. Babalarının nasıl, kimler tarafından ve niçin öldürüldüğünü anladılar. Daha çok üzüldüler, daha çok yaralandılar.

Lakin çocuklar babasızlığı hiç unutmadılar. Hayatlarının her evresinde babasızlığın ıstırabını yaşadılar. Korktular, utandılar babasızlıktan. Sorunlarını çözeceğine inandıkları bir babalarının yokluğu, içini yaktı onların. O iç yangınla büyüdüler.

Hacı’nın çocukları yüreği yanık çocukların nasıl büyüdüklerini bilirler. “Babama söylerim” diyemediler kendilerini korkutanlara. “Baba, bana şeker al” diyecekleri veya “Baba, annem bana vurdu” diye annelerini şikâyet edecekleri bir babaları da olmadı onların. Hep yarım kaldılar hayatın karşısında. Babasızlık böyle bir şeydir belki.

Hülya’nın üzüntüsü de, yarıda kesilmiş yaşam sevinci de bitmedi. Onun da sırtını dayadığı, derdini anlattığı, karanlıkta gözlerine bakıp aydınlandığı bir eşi yoktu çünkü. Bütün bunlara rağmen Hacı Çolak’ın çocukları katliamcıların iğrenç arzularının aksine okudular, ev, kariyer ve makam sahibi oldular. Babalarının mezarını ziyaret ederek, ona sevgilerini sunarak, onu unutmadıklarını gösterdiler.

Hacı Çolak’ın katilleri bulunamadı. Dosya araştırılmak üzere tefrik edilerek mahzenlere kaldırıldı. Hacı Çolak’ın katledilmesinin Maras katliamıyla ilgisi olmadığı söylendi, mahkeme kararıyla. Böylece bir katliamın daha üstü örtüldü.

Hacı Çolak’ın cenazesi, cenaze törenine yapılan saldırıdan sonra, ailesi ve yakınları tarafından alınarak, Mersin’e götürülmüş, orada mezara defnedilmişti. Hacı Çolak’ın ailesi o tarihte Mersin’de oturmaktaydı.

7 ‘den 70’e bir halktı vurulan Yörükselim Mahallesi

Yörükselim saldırının ana hedefidir. Böyle olmasının nedeni mahallenin nüfusunun büyük bir kısmının Alevilerden ve devrimcilerden oluşuyor olmasındandır. Mahallenin bu özelliği saldırının en temel hedefi olmasına yol açmıştır.

Bilindiği gibi Maraş, Osmanlı döneminde önemli bir Ermeni yerleşimidir. Yörükselim Mahallesi şehrin taşrası olduğundan daha çok bölgenin yoksulların yerleştiği bir mahalle olmuştur. Cumhuriyetin ilk dönemlerinden ve devam eden yıllarda buraya daha çok Dersim ve Erzincan göçmenleri yerleşmişlerdi.

Bu Kürt Alevi yerleşimi, daha sonra yeni Kürtlerin ve Alevilerin gelmesinin zemini olmuştur. Böylece mahalle ağırlıklı olarak Kürt Türk Alevilerin yerleştiği bir mahalle olmuştur. Ancak Aynı zamanda Türk Sünnilerde bulunmaktadır. Zaten katliam esnasında bu şahıslar katliamın mahalledeki at başlılığını yapmışlardır.

Bir gün önce yaşanan cenaze töreninde saldırılardan üç kişi öldürülmüştü. Olasıdır ki bu saldırganlar önleyici faaliyet içinde olan görevi bu olan ancak bunu sağlayamayan askerlerin kurşunlarıyla öldürülmüş olabilirler. Zaten dosyada bunların saldırgan oldukları belirtilmekte kim tarafında öldürüldüklerinin tespit edilemediği belirtilmektedir.

Katliamcılar Yörükselimin ve Serintepe’nin bitişi olan Mağaralı mahallesini karargâh olarak kullanmışlar, buradan konumlanarak süreci yürütmüşlerdi. Köylerden katliamcılar toplanmış mahallelerde biriktirilmişlerdi. Sabaha kadar süren bu çalışmalar sonucunda saldırı için hazırlıklar tamamlanmıştı.

Sabahleyin başlayan saldırılar akşama kadar aralıksız devam etmiştir.

Yörükselim, Serintepe de, Mağaralı da ve Ahır Dağı tarafında kuşatılmıştır. Mahalle-nin doğu tarafı askeri kışladır. Bir yanı da hastanedir. Buradan da Yörükselim mahallesine saldırılar olmuştur. Hem katliamcıların işgalinde olan hastanede hem de askeri kışlanın bitişiinde olan bir inşaat şantiyesinden de saldırılar geliştirilmiştir.

Katliamcılar sabah saat 8:30 da, mahallenin dört bir yanında, ellerinde silahlarıyla Yörükselim mahallesine saldırmaya başlamışlardır. Saldırının çapına ve düzenlenişine bakılırsa bir mahalle kuşatılarak topyekûn yok edilmek istenmiştir.

İlk olarak katliamcıların karargâh olarak kullandıkları Mağaralı da Hasan Öztaş uzak menzili silahlarla vurularak öldürülür eşi ağır yaralanır. Yörükselim de Mahmuthan Duman’ın evi basılır, oğlu Mehmet duman öldürülür, Mahmuthan ve eşi Ümmühan ağır yaralanırlar.

Kız kardeşinin memeleri kesildiği iddia edilen Şah İsmail Kalyacı öldürülür. Kamil Ün’lerin evi basılarak evde bulunanlardan dört kişi öldürülür, üç kişi yaralanır. Nazım Tosun adlı 128 yaşında bir yaşlı dede öldürülür evine saldırılarak. Ali Şükran Havuç ağzına sıkılan kurşunla aldığı yara sonucunda daha sonra ölür.

Yörükselim mahallesine ilk saldırı başladığında, akşamdan beri süren gerilimli havaya karşı kaygılı ve tereddütlü olan mahalle halkı ilk şoku atlattıktan sonra direnişe geçmiş ve direniş önemli bir etki yapar. Kimin elinden ne varsa kim ne yapabiliyorsa herkes gücü ve olanağı ölçüsünde ortaya çıkan bu büyük direnişte yerini almıştır.

Bu etkisi büyük olan ve halkın gücü ve sınırlı olanaklarıyla ortaya konmuş olan direniş sonucunda katliamcılar Yörükselim mahallesine giremezler. Katliamcılarının bir kaç defa denedikleri bu saldırılarla istenen sonucu alamazlar. Bunun üzerine Yörükselimi ele geçiremediklerini gören caniler, saldırmak için başka mahallelere yönelirler.

Yörükselim de evler yanmış, insanlar öldürülmüş yaralamıştır. Bu süre boyunca devletin askeri güçleri önleyici bir rol oynayamamışlardır. Yörükselim Mağaralı ve Serintepe mahallesinde görevli komutan olan Kemal Şerbetçioğlu Maraşlıdır. Katliamda katliamcılarını desteklediği yönünde çok ciddi iddialarda bulunulmuş, ancak tatmin edici bir araştırma soruşturma yapılmamıştır.

Yörükselim mahallesinin halkının önemli bir kısmı akşama doğru askerler tarafından kışlaya taşınmışlardır. Katliamı önleyemeyen devlet halkı katliamcılardan saklamayı marifet saymıştır.

KAMİL ÜN, AFŞİN – ÖRENLİ, 1941

Hayata karşı girişken, genç bir insan Kamil. Tuttuğunu kopartma azmine ve kararlılığına sahip. Yaratıcı, üretken. Yaşamın zorluklarına karşı hazırlamaya çalıştığı çocuklarını ve eşini çok seviyor. Onların daha iyi bir ortamda yaşaması için didiniyor, koşturuyor, çırpınıyor. Her adım atışında başarılı oluyor, başarı onu daha da kamçılıyor.

Kamil, Gülşen'le evliydi. Hüseyin, Şakir, İsmail ve Zekeriya adlı dört oğulları vardı. Kamil,maliyede çalışan bir devlet memuruydu. İşinden arta kalan zamanını da üreterek değerlendiriyordu.Gülşen ise bir ev kadınıydı.Hayallerini ve umutlarını büyüterek,geleceklerini örmeye çalışıyorlardı Kamil ile Gülşen.

Evlerini almışlardı. Ancak hayatın sorunları bundan ibaret değildi kuşkusuz. Henüz yapacakları çok iş vardı. Katliam günlerinde en büyük oğullarıHüseyin, 15 yaşındaydı. Diğerleri daha küçüktüler.Dört civan delikanlıyı büyütme, onların sorunlarını çözmek,okumalarını sağlamak kolay olmayacaktı.

Kamil, yüreğindeki sevgiyi çocuklarına ve eşine yüklüyor, onlardan aldığı heyecanı hayatın sorunlarını çözmede güce ve enerjiye dönüştürüyordu.Seviyor, seviliyordu.

Bir gün önce katledilen iki öğretmenin cenaze töreni Maraş'ın tarihinin en görkemli cenaze töreniydi. Mahallenin daracık sokakları insan kaynıyordu. Her evin önü,her sokağın içi,hüzünlü, yası ama direngen topluluklar tarafından yapılan sohbetlerle şenlenmişti. Mahalle halkı herkesi misafir olarak karşılıyor, evlere götürüyor, çay, kahve ve yemek ikram

ediyordu. Törene gelenler de, Maraş'ın halkı da, öldürülen öğretmenlere duyduğu hüznü ve üzüntüyü, kalabalığın görkemiyle dengeliyordu.

Cenaze töreni muhteşem ve disiplinli bir kortej halinde yürüyüşle başladığında, yediden yetmişe herkes gözyaşlarını içine akıtıyordu. Öte yandan, bir araya gelmiş olmanın verdiği güven ve dayanışmanın yarattığı heyecan yansıyordu aydınlık yüzlere, atılan kararlı adımlara.

Yürüyüş korteji camiye yaklaştığında, "Komünistlerin cenazesini Ulu Cami'ye almayız" diyenler, başladılar korteje saldırmaya. Ne buldularsa atıyorlardı yukarılardan, yanlardan, arka ve ön taraflardan. Askerlerin araya kurduğu barikattan aşırarak atıyorlardı atacaklarını. Barikat yetersiz kalıyordu.

Kortej kitlesinin üstüne yağmur gibi yağıyordu atılan cisimler. Yaralanıyordu insanlar bu atılan taşlar ve diğer malzemelerle. Silahlar sıkılmaya başlandı. Silah sesleri paniğin artmasına, kitlenin kaçışmasına neden oldu. Cenazeleri taşıyanlar, yere bırakmak zorunda kaldılar dostlarının tabutlarını. Silah sesleri yeri göğü inletiyordu. Bunca silah sesini orada bulunan herkes ilk kez duyuyordu. Kesintisiz, ürkün bir yoğunlukla silah sıkılıyordu.

Kitleler ne olduğunu anlayamadan hızla kaçmaya başladılar. Başka yerlerden bir araya gelenler dâhil herkes, Yörükselim'e geri döndü. Bu defa, yenilmiş, aşağılanmış, cenazesine sahip çıkamamış bir kalabalık olarak geldiler mahalleye. Herkes bulabildiği eve, korunabileceği avluya doluştu.

Kamillerin evinde birkaç da misafir vardı. Bir gece önce evlerine gidemedikleri için kendilerinde kalanlarla birlikte, toplam 10 kişiydiler. Gülşen, Kamil ve oğulları Hüseyin Zeki, Şakir İsmail, cenazeye saldırıldığı için evlerine sığınan Yusuf ve başkaları da bulunuyordu. Köylülerinden olan Yusuf öğrenci olarak cenaze törenine katılmış, ancak yaşanan saldırılardan dolayı herkesin yaptığı gibi evine gidemeyerek Yörükselim'e sığınmak zorunda kalmıştı. Benzer durumda olan başkaları da vardı. Misafirler zaman zaman gitmeye kalkışmışlar, ancak Kâmil ailesi bu koşullarda gitmelerinin uygun olmadığını söyleyerek onları bırakmamışlardı.

Mahalleye gelindiğinde, yeni bir haber geldi. Cenaze törenine saldıranlardan üçü, büyük ihtimalle saldırıları önlemek isteyen askerler tarafından vurulmuştu. Cenazeler, mahallenin bitişiğinde olan devlet hastanesine getirilmişti. Bu durumu bahane eden gruplar, mahalleye yönelik saldırgan davranışlar içindeydi. Gece anonslar duyuluyordu, kışkırtan, aşağılayan ve tahrik eden cinsinden. Kalabalıklar toplanıyordu hastanenin önüne. Aşağılarda ve bazı mahallelerde saldırılara başlandıği söyleniyordu. Tehditkâr bir hareketlilik yaşıyordu.

Ev halkı huzursuzluk içindeydi. Gündüz başlayan ve devam eden saldırılardan dolayı bir tedirginlik yaşıyordu herkes. Evlerinde, mahallelerinde olmanın güveni, tedirginliklerini azaltsa da, gidermiyordu. En çok Kamil'in içi rahat değildi. Fakat Kamil bu iç huzursuzluğunu, evdekilere yansıtmak istemiyordu.

Sabah olduğunda evdeki herkes ayaktaydı. Gülşen, kahvaltıyı hazırlarken, o gün yapılacak işlerden söz ettiler. Sanki dışarıda bir ölüm kalım savaşı yaşanmıyormuş gibi. Böyle davranarak olacakları önleyeceklerini sanmıyorlardı elbette. Ancak bir felaketi konuşmakta o kadar kolay değildi.

Kahvaltıya oturduklarında saldırılar başlamış, dışarıdaki gürültüler hayli artmıştı. Kalabalığın rahatsız edici sesi evin içindeydi artık. Evlerinin hastaneye yakın olması, dağın eteğinde olmaları, kışının sınırda olması, kalabalığın alışık olunmayan uğultusunun eve doluşmasına yol açıyordu. Dışarıda büyüyerek çoğalan olağanüstü gürültü, biraz sonra olacakların ilk adımıydı. Bir can kırımının habercisiydi olanlar. Katiller ise bir ceylan tedirginliği ve temkinliliği içindeydiler.

Kamil ailesinin evine yaklaşan guruh, vahşi ve zincirinden boşanmış bir canavar gibiydi. Gülşen, mutfakta yapamadıkları kahvaltının bulaşıklarını yıkıyordu. Gelen felaketi görünce elindeki işi bırakarak, çocuklarına saklanacakları bir yer ayarlamaya yöneldi.

Çaresiz insanların, böyle durumlarda içine girdiği temel bir duygu hali vardır. Olası felaketin gerçekleşmeyeceğine dair aşırı bir iyimserlik içinde davranırlar. İnsanlar, kötü şeylerin kendilerine değil başkalarına bulaşacağı ihtimalini daima daha yüksek görürler. Kendilerine bir şey olmayacağını sanırlar. Bu neden böyledir, bilinmez ama bir gerçek olarak yaşanır. Kamiller de bu duygu içindeydiler. Kendilerine bir saldırı olmayacağını düşünüyor, öyle sanıyorlardı. Kamil'in devlet memuru olması, kimseyle hiçbir sorun yaşamamış olması, böyle düşünmesinin nedenlerinden birkaçıydı. Ayrıca saldırıların uzun süre ve yoğunlaşarak devam etmeyeceğini düşünüyorlardı. Kısacası evdekiler karşı karşıya oldukları katliamın farkında değillerdi.

Zaten mahalleye yönelik ilk saldırılardan birisiydi Kamillere yapılan saldırı. Kamillerin evi ilk saldırının yapılmasına uygun bir konumdaydı.

Bir tufan nasıl birden başlar ve onun kahrediciliği başlamadan nasıl bilinemezse öyle başlamıştı saldırı. Her şey bir anda oldu. Evin içine taşlar ve yanan paçavralar dolmaya başladı. Komşuların da içinde olduğu kalabalık, kapıları kırarak içeri girdiler. Çocukların yüklük denen yerinde saklanmaya çalışırken sıkılan kurşunlardan birisiyle, Hüseyin vuruldu. Katliam başlamıştı.

Kamil eve doluşanları sakin bir edayla karşılayanın onları yumuşatacağını düşünüyor-du. Hepsiyle tanışmasa da çoğunu tanıyordu. “Ne oluyor komşular; nedir sorun?” demek istiyordu. Kamil düşündüklerinin hiçbirisini yapamadı. Yapmaya kalkışamadı bile. İlk girenler Kamil'in ve evdekilerin üstüne çullanmışlardı. Kamil'i yaka paça dışarıya çıkartıyorlardı. Üstü başı kan içindeydi. Kamil, dışarıda, onların cinayete alışmış ellerindeydi.

Kamil, sokakta yatıyordu, ölmemişti. Yaralarının acısı yansıyor yüzüne. Etrafına bakıyordu güvenini ve parlaklığını yitirmiş, hüznü yüklü bakışlarla. Kamil kanıyor, can veriyordu.

Gülşen'in ve Zekeriya'nın kan içindeki bedenlerini gördüğünde, tek yapabildiği gözlerini kapatmak oldu. Azap veren bir duyguyla kıvrandığını, her gören anlayabilirdi.

Hiç bir şey düşünmüyordu, acılarını duymaz olmuştu vücudu. Yine de kaygılar doluyordu yüreğine. Acaba diğer çocuklar ne oldu diye düşündü. Onlarında yaralanmış olabilecekleri gelince aklına, hareket etmeye, birilerine görünmeye çalıştı. Doktora götürseler bari diye geçirdi içinden. Askerler dolaşıyordu etrafta. Dönüp bakan da yoktu, eğilip soran da.

Yanına gidip yardımcı olmak isteyenler, saldırganların dağılmasını bekliyorlardı. Öldürmek serbestti, yardımcı olmak olanaksız. Katliam açıkça yapılıyordu, direnmek yasaktı. Katliamcılar başkalarını katletmekteydiler. Ahır dağı düşman olmuştu. Akın akın geliyorlardı. Elllerinde baltaları, sırtlarında silahları, ellerinde palalarıyla.

Biraz geçtikten sonra hastaneye götürdüler Kamil’i. Ancak hastaneyi de işgal etmişlerdi ve Kamil’in oraya alınmasına engel oldular. Devletin yetkili ve ilgilileri, bu engeli ortadan kaldıramıyorlardı.

Kamil, hastane bahçesinde, ortalıkta kalmıştı, yaralı ve çaresiz. Kan kaybediyor, can çekişiyordu. Son anlarını yaşıyordu. Gözleri hastane bahçesindeki ağaca çevrilmişti. Sesi çıksa bir şeyler söylemek istiyordu sanki. Yanındakiler tutmasa yere yığılacakmış gibi duruyordu.

Geçen zaman sağaltmamış, ölümü yaklaştırmıştı. Bir süre sonra gözleri kapandı Kamil’in, bir daha açılmamacasına. Yana düşmüştü nihayet! Doktor aradılar bir süre. Yapacak bir şey yoktu. Ve bir adı da ölüm olan karanlık bir dünyadaydı artık Kamil.

Kamil Ün tüm komşularının gözleri önünde ve bazı komşularının da içinde olduğu bir grup tarafından öldürülecek şekilde yaralandı, hastanede bakılmadığı için kan kaybından öldü.

Bu evde bulunan on kişinin üçü öldürüldü; ikisi, Şakir ve Hüseyin yaralandı.

Hüseyin’i ve Şakir’i daha sonra dedeleri Antep’e götürdü. Antep’te bacağındaki kurşun alındı Hüseyin’in. Kamillerin mezarları hiç ziyaret edilemedi, ağıdı yakılamadı.

O yıllarda 14 yaşında olan tanık Elif Bozkurt “Kamil’in yanından geçiyorduk. Vurulmuş, yaralıydı. Ayaklarının her biri bir tarafa açılmıştı. Konuşamıyordu. Annem konuşmak istedi, asker bırakmadı” diye anlatıyordu gördüklerini.

GÜLŞEN ÜN, AFŞİN-ÖRENLİ, 1942

Gülşen, eşi Kamil ve çocuklarıyla birlikte aynı saldırının kurbanı olmuştu. Henüz genç bir kadın olarak hayata dair güzel hayalleri, beklentileri ve umutları vardı Gülşen'in. Çocuklarının okumasını, her birisinin nitelikli, kişilikli bireyler olarak hayatın içindeki yerlerini almalarını istiyordu. Kendisi de eşiyle mutlu ve umutlu bir gelecek yaşamayı hayal ediyordu. Gülşen, geleceği güzellikler içinde düşlüyordu. Hayallerin umuda, umudun gerçeğe dönüşeceğini beklediği günlerdeydi.

Cenaze töreninde, öncesinde ve esnasında yaşananlar tüm Maraş'ın, Yörükselim'in ve Gülşenlerin huzurunu bozmuş, umuduna gölge düşürmeye başlamıştı. Herkes kötü şeyler olacağından korkuyordu. Cenaze törenine saldırmışlar, herkes oturdukları mahalleye kaçarak kurtulabilmişti. Eve kendilerini zor atmışlardı köylüleri ve oğlu Hüseyin. Mahalledeki birçok kişi gibi Hüseyin de gitmişti törene.

Eve gelenler nasıl bir saldırı atlattıklarını anlatıyorlardı hararetle. Aslında bir katliamın içine girdiklerini bilmiyorlardı, yoksa bir saldırıdan kurtulduklarını düşünemezlerdi. Cenaze töreni camiye yaklaştığında, yol üstündeki evlerden, kalenin üstünden, çevre dükânlardan, işyerlerinden her yerden ve her araçla saldırmışlardı. Kimse böyle bir saldırı beklemiyordu. Bunca insan, bu kadar kısa sürede nasıl hazırlandı, nasıl örgütlendi, nasıl bu kadar derin bir düşmanlık yaratıldı, bunları konuşular gecenin ilk saatlerine kadar. Her şeye rağmen büyük bir saldırıdan kolay kurtulduklarını düşünmeye devam ediyorlardı.

Akşamın karanlığı bastığında normal olmayan bir hava esti mahallede. Hastanenin önünde büyük bir kalabalık birikmeye başlamıştı. Slogan atıyor, bağırıyor, tehditler savuruyorlardı. Durum hayra alamet değildi. Çok sürmedi, camilerden ve belediye hoparlöründen anonslar duyulmaya başladı. “Komünistler tarafından şehit edilen üç din kardeşimizin cenaze töreni yapılacaktır” diye. Bütün Müslümanların katılması da isteniyordu duyuruda!

Kalabalık, gecenin geç saatlerine kadar yeni katılımlarla, çoğalarak büyüyordu. Yörükselim mahallesindeki herkes pürdikkat bu gelişmeyi izliyor, neler olabileceğine dair yorumlar yapıyordu. Yörükselim’in her evi, derin yorumların, kapsamlı analizlerin yapıldığı birer strateji merkezi olmuştu. Bütün gece yapılan bu yorumlar üzerinden bazı tutum almalar da oluyordu. Bazı tedbirlerin alınması için çeşitli girişimler ve çabalar bu yorumlar üzerine gerçekleştirilmişti. Gece boyu mahallede değerlendirmeler yapılırken, hastane önünde birikenler gündüz yapacakları saldırıların hazırlıklarıyla meşguldüler. Köylere, diğer mahallelere ve haber gönderilecek her yere haberler uçuruluyordu. “Herkes toplansın! Aleviler Ulu Cami’yi yaktılar” klişe yalanı dolaşıma konmuştu. Gerisi kolaydı nasıl olsa. Hastane önünde bekleyenler sabahı beklemeden saldırmaya niyetleniyorlardı. Birkaç defa yakın evlere tacizlerde bulunmuşlar, ancak devam etmemişlerdi.

Sabaha kadar, Kamillerin evinde kalanlar, bazen uyuyarak, bazen oturarak gelişmeleri izlemeye çalıştılar. Günün ilk saatlerinde henüz ev içi kıyafetleriyle çocuklarına kahvaltı hazırlamakla meşguldü Gülşen. Gökyüzü bulutluydu, ama kasvetli bir duygu vermiyor, iç karartmıyordu. İç karartan, mahallede dünden kalanlardı. Sokaktaki saldırganlık, mahallede büyük bir felaket havası estiriyordu. Sabahın ayazı üşütüyordu.

Dışarıda birikenlerin sesleri yükseliyor, yaklaşıyordu. Bu gürültüler, sessiz bir tedirginlik yaratmıştı evin içinde. Kimse bu olanlara dair herhangi bir yorum yapmıyor, çözüm için analiz seçenekleri sunmuyordu artık. Beş çocuk, olacakları merakla bekliyorlardı. Daha çok kaygılı, daha az panik halindeydiler. Gülşen daha fazla gergindi, daha fazla ürküyordu. Bir an düşündü Gülşen; bunca düşmanlık nasıl birikmiş, nasıl derinleşmişti? Kim bu düşmanlığı büyüttü mü? Bu insanlar evin içine kadar girseler ne yapabilirlerdi? Gerçekten öldürebilirler mi bizi, diye sordu kendi kendine. Bu kadar kolay mı bir insanı öldürmek? Hele bir annenin yanında çocuğunu öldürmek! Böyle düşündükçe daha çok korktu ve hemen kovmak istedi bu düşünceleri kafasından.

Kurtulamadı bunları düşünmekten. Sokakta saldırılar başladığında ilk olarak çocuklarını nasıl koruyacağını planlamaya çalıştı. Kendilerine bir şey olacağı akıllarına bile gelmiyor böyle durumlarda anaların. Bu bir tercihten çok, anaları ana yapan, herkesten farklı kılan, ‘analık hali’ denen şey olsa gerek.

Yapılması için hazırlanan, ancak yapılamayan kahvaltı sonrasıydı. Eve yaklaşıyorlardı. Gülşen’in korkuları artmıştı. Çocuklarının saldırıya uğrayacağını hayal ettikçe aklı başından gider gibi oluyordu. Korkusunu Kamil’e söylemiyor, söylemekten de korkuyordu. Yüreğinin titreşimlerine yansıyan korkusunun, bedenine yansımaları istemiyordu. Aslında Kamil’in rahat görünen tavırlarına, bir şey olmayacakmış gibi davranışlarına, bütün benliğiyle inanmak istiyordu.

Eve saldırdıklarında Gülşen, hemen çocuklarını evin en dip köşesinde toplayarak onları görünmez kılmaya çalıştı. Eve girdiklerinde, çocuklara uzun uzadıya bakmayacaklarını, onları aramayacaklarını sanıyordu.

Dışarıda ki kalabalık kapının kırılması için uğraşıyordu. Bahçenin içine girilmişti bile. Bahçeye girilmesi, içerdekilerin umutlarını azaltmıştı. Değil mi ki bir defa yapışmışlar; değil mi ki katliamcılar bu kadar yakına gelmiş ve bu kadar niyetlenmişler can almaya! Artık kolay değildi kurtulmak.

Bir grup kapıyı kırmaya çalışırken, bazıları evin içine kurşun sıkıyor, bir kısmı da benzine bulayarak ateşlenmiş paçavralar atıyorlardı. Bu evleri yakmak için kullandıkları yöntemdi. Hani, ortaçağ savaşlarını anlatan filmlerde olduğu gibi!

Artık sakınacak bir hal kalmamıştı. Gülşen, çocukların saklandığı odanın kapısını kapatmaya çalışıyordu. Çocuklarını, ‘Aman sesinizi çıkartmayın!’ diye tembih etti.

Kapı, saldırganların baskısına dayanamadı, içerdekileri koruyamadı. Zorlanmalar sonucu, kırıldı çatırdayarak. Kapının parçalanmasıyla içeriye doluşanlar, gerçek bir katliam icra etmeye koyuldular. Yakaladıklarına ölümüne vuruyorlardı. Etrafa sıçırıyordu vurulanlardan dökülen kanlar.

Çocukların yanındaki Gülşen, salona döndü. Kamil’le Yusuf, hem dışarıdan gelen taşlardan ve kurşunlardan, hem de içerdekilerin saldırılarından korunmaya çalışıyorlardı.

Gülşen, eşi Kamil’i dövenlerden birisiyle boğuşur gibiydi. Üzerine atıldı, yakasına yapıştı. Elindeki silahı kapmaya çalıştı. Ne istiyorsunuz diyecekti, silahı alabilseydi. Yapamadı, gücü yetmedi. Kamil’in götürüldüğünü görünce deliye döndü. Onun peşine takıldı.

Gülşen de artık dışarıda esir alınmıştı. Taciz ediyorlardı. Önüne gelen onun kadınlığını, onurunu rencide etmeye; onu bu yolla ezmeye çalışıyor, vuruyordu. O yaralı bir ceylanın çaresiz ama vakur bakışlarıyla baktı katillerine bir süre. Sonra gözleriyle eşini aradı. Çocuklarını sakladığı evinin kapısına çevirdi gözlerini. ‘Çocuklarım’ diye bağıırıyordu. Ve tekrar döndü katillerine. Bir annenin öfkeli bakışlarına yakalanan katillerden birisi, hırsıyla, kinle yöneldi Gülşen’e. Gülşen daha bir öfkeyle ve daha bir direngenlikle baktı katilinin gözlerinin içine; sert, uzun, kararlı ve derindi bakışları. Değil mi ki çocuklarına sarılamamakta, değil mi ki birileri onlara saldırmak istemektedir. Korkacak bir nedeni, kaybedecek bir varlığı yoktur artık! Çevresindeki herkesi, her şeyi ezebilecekmiş gibi bakıyordu. ‘Yapamazsınız, çocuklarıma dokunmanıza izin vermem!’ der gibiydi her hali ve davranışıyla.

Çok yakında duran birisi, Gülşen’in bu halini görünce korktu. O ana kadar hareketsiz duran elini silahına götürdü ve ateşledi. Gülşen ne olduğunu anlayamadan yere yığıldı.

Çocuklar, saklandıkları karanlık köşede seyrettikleri bu durumu engellemeye çalışamadılar. Vurulan ve düşen anneleriydi. Ona yardım etmek, elini tutmak, yarasına bakmak için çırpınıyorlardı. Bunu yapamamak, yapamayacak olmak ne büyük acıydı oysa. O anı yaşayan hiç kimse unutmadı, unutamadı. İstense de unutulmaz böyle anlar. Yaşam böyle anlarla şekilleniyor çünkü.

Gülşen’e düştüğü yerde inen darbeler sayısızdı. Yapılan hakaretler de... Gülşen ölümcül darbeyi aldığı anda, bir yanında oğlu Zeki, diğer yanında eşi Kamil yatıyordu. Silah sıkışmışlardı, bedenine isabet eden mermi son nefesini aldı. Sesi kesildi, Gülşen’in. Hareketsizdi bedeni. Ve can tenden ayrıldı. Gözleri, bakışları değişmeden; son bakışlarıyla eşini ve çocuklarını arayarak.

Bir genç anne, güller gibi açmasının gerektiği bu dünyada, kanlı gömleğiyle yerde yatıyordu. Geçen onca zamana rağmen kapanmamıştı gözleri, solmamıştı o canlı bakışları. Oysa bedeninde çekilen kan kurutmuştu vücudunu.

Devlet cenazeleri toplarken Gülşen’in de cenazesi alınmış, cenazelerin üst üste özensiz ve saygısız bir biçimde istif edildiği morga konmuştu. Gülşen’in cenazesi oradan alınarak mezara defnedilmiştir.

Hayat bu kadar mıydı? Yoksa onların payına mı bu kadarı düştü? Bu soruların hiç bir anlamı kalmamıştı. Gülşen öldürüldüğünde henüz 36’sında genç bir kadındı.

Maraş kıyımı, Kamil ile Gülşen’in ailesini dağıtmış; kendileri dışında bir oğulları ölmüş, ikisi yaralanmıştı. Katliamda yaralı ve sağ kurtulan üç oğulları ailenin desteğiyle hayatlarını sürdürmeye çalıştılar. Büyük zorluklara rağmen, bu üç genç insan, hayatın zorluklarını aşarak kendilerini geliştirmişler ve bir katliam yaşamış olmanın zorluklarını aşmaya çalışmışlardır.

Gülşen’in de, ne mezarı ne de mezar taşı vardır. Devlet gömüldüğünde aileye bir numara vermiş, fakat aradan geçen süre içinde o mezar kaybolmuştur.

ZEKERİYA ÜN - AFŞİN ÖRENLİ - 1964 / ÖĞRENCİ

Zekeriya Ün, Kamil ve Gülşen Ün'ün en küçük çocuklarıdır. Zekeriya, ağabeyleri gibi okuyacak,annesine ve babasına umut ve gurur kaynağı olacaktı. Zekeriya diye seslenirlerdi ona.

Zekeriya, ağabeyleriyle yaptıkları şakaları düşünüyordu saldırılar başladığında. Hep onlar Zekeriya'yi zor durumda bırakıyorlardı. Küçük kardeş olmak neden zordu? Ağabeylerden ilk kim kalkarsa, Zekeriya'ye o buyuruyordu. Kimin derdi olsa, Zekeriya üzerinden çözülmesi gerekiyordu. Babadan fazla harçlık istenecek, Zekeriya girer devreye. Sevimliliğini kor ortaya, babanın yüreğinin yağlarını eritir, alır parayı hangi ağabeyi istemişse. Birisinin eve geç gelmesi mi gerekir, 'Zekeriya okulda kalmıştı,gidip getirdim' denir; bir de Zekeriya'nın bu yalanı inandırıcı kılması gerekmektedir. Hâsılı ağabeylerle başı dertteydi ve bu durum sürekliydi.

Neler olacağı konusunda net bir fikri olmasa da,kötü şeyler olacağını görüyordu.Yine de o çocuk yüreğinde kötülüklere yer açılmamıştı henüz. Belki geçer diye umuyordu. Ne kötülükleri anlayabiliyor, ne de anlamaya istek duyuyordu. Bütün yaptığı, tüm ailenin kaygılarını paylaşıyor görünmekten ibaretti. Birden aklına yarın yapacağı ödevler geldi. Yazılılar da başlamıştı. Hatta bir yazılısı da vardı. Biraz da ona çalışmıştı. Her şey iyi gidiyordu aslında. Okulda öğretmenleri de seviyorlardı kendisini. Bir de arkadaşlarıyla katıldıkları gezmeleri hatırladı.

Zekeriya bu hayallere dalmışken, birden ve hızla, içinde bulunduğu durumun ayırımına vardı. Ağabeyleri evin içinde saklanıyorlar; annesi, kendisini ve ağabeylerini sıkıca tembihliyordu “Sakın dışarı çıkmayın” diye. Babası ve misafirleri Yusuf, dışarıdaki gürültüyle ilgileniyorlardı. Zekeriya de artık içinde bulunduğu durumla ilgilenmeye başlamıştı. Gerçi saklandıkları yerde yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Ağabeyleri kara kara düşünüyor, korkudan titriyorlardı.

Dışarıdan gelen korkunç gürültüyle birlikte, yangının alevleri yükselmeye başlamıştı. İçeriye dolan duman gözleri yaşırtıyordu. Atılan taşlar, şangırtıyla kırılan camlar, ürkütüyordu herkesi. Patlayan silah seslerini, Zekeriya hayatında ilk kez duyuyordu. Silahı biliyor, çeşitlerine dair bir şeyler duyuyordu. Ancak silah sesini duymamıştı bu güne kadar. Duyduğu silah seslerinin diğer seslerden daha korkunç olmadığını düşündü. Neden bu saldırının yapıldığını bilmediğini fark etti. Sahi, neden saldırıyorlardı? Ağabeylerine bunu sormanın şiddetli isteği düştü içine. Bu ortamda böyle bir soruyu sormaktan korkuyor, ancak içindeki merakı da bastıramıyordu.

Zekeriya ağabeyleriyle yaşadığı ufak tefek aile içi sorunlarında dışında, kimseyle sorun yaşamamıştı. Çocukluktan gençliğe geçiş sürecinden de kimseyle sürtüşme yaşamamıştı. Kavgacı birisi değildi. Zaten hayat ona kavga edecek kadar yaşama şansı vermedi.

Gürültüler çoğaldı. Evin içinde insanlar, gürültüden birbirlerini duyamaz oldular. Silah sesleri de fazlalaşmıştı. Zekeriya annesini gördü bir an; bulundukları yerden çıkmamalarını sıkı sıkı tembihliyordu sürekli. Sanki biraz önce yapmamış gibi. Evin bahçesinde yangın çıkmıştı. Çok sevdiği dut ağacı, dallarına düşmüş olan bir paçavranın ateşiyle yanıyordu usul usul. Bunca şeyin bu kadar kısa sürede nasıl olduğunu anlamaya çalışıyordu Zekeriya, saklandığı odanın karanlık köşesinde.

Yine o malum soru takıldı kafasına. Deminden beri soramamıştı. Yine sormadı, sormadı. Ama neden kendilerine saldırıldığını bilmek istiyordu. Bu istek şiddetle dayatıyordu kendisini. Ancak bunu şimdi sormanın anlamsızlığı da ortadaydı. Beklemekten başka yapacak bir şey yok diye düşündü. Teselli etti kendi kendisini. Yarın sormayı veya biraz sonra saldırılar bitip desaldırganlar dağıldığında sormayı düşündü ve acele etmeye gerek yok dedi kendi kendine; sonra soracaktı bu soruyu ağabeylerine.

Silahlar yakınlarında patlıyordu sanki. Annesinin ve babasının çığlıklarını duyuyordu. Biraz sonra Hüseyin ağabeyi girdi içeri. Yaralanmıştı. Bacağından kanlar boşanıyordu. Böyle çok akan bir kanama da görmemişti. Dışarıda annesiyle babasının çığlıkları geliyordu. Babasının ilk çığlığını duyduklarında dışarı fırlamak istediler. Sonra vazgeçtiler. Şimdi de annesinin çığlıkları da duyuluyordu. Diğer ağabeyleri de saklanmakla çıkmak arasında kararsızlardı.

Birden içinde saklandıkları odanın kapısı açıldı. Ağabeyi Şakir’in fırlamasıyla birlikte Zekeriya, çocukluğun verdiği temkinsizlikle ayağa kalkıp salona doğru hızla koştu. Annesinin ve babasının çığlıklarına dayanamamış, saklanmanın gerekliliğini unutmuşlardı. Annesinin yanına koştu. Koşarken bağıriyordu “Anneeee!” diye. Zekeriya’nın sesi sokağı kaplamış, binlerce katilin sesini bastırmıştı. Acı çeken bir mazlumun sesi idi o ses. Zalime

isyandı o ses.Korkunç bir katliamın nasıl bir şey olduğunu bilmeyenler o sesi duysalardı,bu zulmün nasıl bir acı yarattığını anlayabilirlerdi. Halen derler ki, Zekeriya'nın sesi, bu katliamın acılarını Ahır Dağı'nın kalbine bir hançer gibi saplamıştır.

Ahır Dağı o hançerden kurtulabilmek için, bu zulmün hesabının görüleceği günü beklemektedir. Ahır Dağı, o hançerden kurtulmadığı sürece Zekeriya'nın sesi de,o sesin heybeti de unutulamaz.

Zekeriya'nın bu çılgılığından sonra, saplandı kurşunlar o genç bedene. Bir çocuk öldürüldü, dünyanın bir yerinde bir çark kırıldı ve doğanın tüm mekanizması durdu. Zekeriya'nın sesi gitti, bütün evren susmuş gibi oldu.Hâlbuki katliamın sesi ortalığı kaplamış, devam ediyordu.

Zekeriya anasının yanı başındaydı, anasının koynuna girmek istemiş de yetişememiş gibi.Anası onun elini tutmaya, o anasına kavuşmaya çalışırken vurulmuşlardı. Birbirlerine kavuşmalarını engelleyenler, Zekeriya'nın çırpınışlarını zevkle izlemişlerdi. Anası onun başucundaydı. Ölüm böyle miydi?Bunu ne Zekeriya sorabildi, ne de diğerleri. Ne de bu soruya cevap aramanın zamanı oldu.

Kimse yanma varamadı Zekeriya'nın. Ağabeyleri ve babası yaralıydılar. Annesi ölmüştü. Babası yaralarına aldırmadan Zekeriya'ye doğru dönmeye çalışıyordu.Bir kaç hamleden sonra Zekeriya'ye yaklaşan Kamil, Zekeriya diye fısıldar gibi seslendiğinde Zekeriya'den ses gelmedi. Kamil,yarasının acısını unutmuş, bir kez daha ölmüştü. Gözlerini kapadı. Kafasındaki yaradan akan kan, gözyaşlarına karışıyordu Kamil'in. Severdi Zekeriya'nın muzipliklerini, sessiz ama Zekeriya duruşunu.

Zekeriya'nın annesi Zekeriya'nın öldürüldüğünü görmemişti. Ne çok çırpınmıştı çocuklarını korumak için. Bir anne için ne kadar zordu çocuklarında kopartılmak.

Zekeriya'nın kardeşleri yaralarının acısını duymuyorlardı, saklandıkları yerde.İkisi yaralı üç kardeş vardı içerde. Hüseyin, Şakir ve İsmail. Dışarı bakamıyorlardı. Sesler duyuluyordu, çılgılık çılgılığa. Annelerinin vurulduğunu seslerden anlamışlardı. “Vurmayın,” diyordu, “etmeyin eylemeyin, bir size ne yaptık?” diyordu.Annelerinin “Oy anam” diye bağırdığını duydular. Sonra ses kesildi. Sağ olsaydı şimdiye kadar bağıarak varlığını gösterirdi.Demek o da öldü. Artık herkes bunu biliyordu. Ancak kimse bu gerçeği sözcüklere dökmüyor, dökmek istemiyordu. Gerçeğin itirafı kolay olmuyordu her zaman. O an üç kardeş annelerinin vurulduğunu anladılar. Hiçbiri bir diğerine bir şey sormadı, söylemedi. Sadece ağladılar,seslerini çıkartmadan.

Babalarının sesini aradılar umutsuzca.Onun sesi bir süredir duyulmuyordu. Onun da öldürüldüğünü böyle anlamışlardı.

Zekeriya'nın “Anne” diye bağırması altüst etmişti herkesi. Zekeriya'nın bu çılgılığına cevap verilmemişti; cevap verecek kimse kalmamıştı çünkü. Saklandıkları yerden ayağa kalktı Hüseyin. Diğerleri tutup bırakmadılar. Dışarı çıkmak demek ölmek demektir. Peki ya üç kardeşin, annelerinin babalarının ve kardeşlerinin öldürüldüklerini, saklanarak ve hiçbir şey yapamayarak, çaresizlik içinde izlemek zorunda kalması neydi? Bu soru sorulamadı, cevabı verilemedi.

Katliamcılar ellerini ovuşturarak yeni katliamlara yöneliyorlardı. Gitmek istedikleri diğer eve, cenazelere basarak yürüdüler.

Zekeriya, o an aklına takılıp erteleyerek daha sonra ağabeylerine sormak istediği soruyu soramadı. Cevabını alamadı. Çünkü Zekeriya’nın ne yarını oldu, ne de biraz sonrası. Yarınları çalınan sayısız insanlardan birisi oldu Zekeriya.

Zekeriya Ün katliamda babası ve annesiyle birlikte öldürülmüştü. Ölüm onun için hiç bir anlam ifade etmeyecek kadar yabancı olduğu bir olguydu. Onun için ölüm, yaşlanınca olabilen bir şeydi. Hele böyle vurularak, dövülerek, kazmalarla, bıçaklarla hunharca bir ölüm, hiç mi hiç aklına gelmemişti. Bunların savaşlarda olduğunu, savaşların ise başka dünyalarda yaşanabileceğini sanıyordu. Bir savaş öznesi olduğunu bilmiyordu. Birileri için düşman olduğunun farkında değildi. Tanımıyordu hiç birisini. Düşman olacak bir şey yaptığını da bilmiyordu. Zekeriya bir hikâyesi olacak kadar yaşayamadı. Bu dünyada bir mezarı da olmadı. Mezarsızlığın ne demek olduğunu öğrenemedi, neden öldürüldüğünü öğrenemediği gibi. Zekeriya’nın katilleri de yakalanmadı, yargılanmadılar. Faili meçhul sayıldı bu cinayetler.

YUSUF LAKAP - AFŞİN ÖREN Lİ 1962 ÖĞRENCİ

Yusuf Lakap 16 yaşlarında bir lise öğrencisi. Gelişen siyasal ortamdan etkilenmiş, politik duyarlılığı gelişmiş bir genç. O dönem faaliyet yürüten, Devrimci Halkın Birliği Gazetesi'nin aktif taraftarı. Zaten okudukları okul, yaşadığı mahalle, politik gelişmelerin yaşandığı mekânlardı. Öğretmenlerin cenaze törenine, politik arkadaşlarıyla birlikte katılmış. Saldırıları başlayınca, arkadaşı ve köylüsü olan Hüseyin Ün'lere sığınmış gece orada kalmıştı.

Yusuf'un babası inşaat bekçiliği yapıyordu. Yusuf'un evlerinin bulunduğu yer okula uzaktı. O dönem öğrencilerin kaldığı evler vardı. Daha doğrusu odalar vardı. Yusuf bazı arkadaşlarıyla birlikte okula yakın bir oda kiralamışlar orada kalıyorlardı.

Öğretmenlerin vurulduğunu Yusuf, akşam öğrenmişti. Sabaha kadar cenaze töreni için gönderildiği evlere giderek haber vermişlerdi, birkaç öğrenciyle beraber. Yürüyüş kortejinde bazen devrimci ağabeylerinin taşıdığı pankartları tutuyordu. Onlarla beraber bağırarak sloganlar atıyordu. Yürürlerken kalabalığın düzeni ve görkemi Yusuf'u çok etkilemişti. Kortejde taşınan pankartlar, resimler, yürüyüşteki görevliler ve görevlilerin sağa sola koşturmaları, megafonlarla yapılan kısa konuşmalar, hepsi Yusuf'u fazlasıyla heyecanlandıran durumlar ve olgular.

Yusuf ilk kez yaşıyordu, bu yaşadıklarını, son defa yaşadığını bilmeden.

Kortej, acılı, vakur ve kararlı bir yürüyüşle ilerliyordu. Kavganın sıcaklığını nefrete dönüştürmeden yürüyorlardı. Hesap sormak için yürüyorlardı, kör ve ilkel bir intikam için

değil. Yürüyüşe Maraş'ın yerlileri de çok yoğun bir katılım göstermişlerdi. Öğretmen Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun yakınları ve kitle Maraş'lı demokrat öğretmenlerin katledilmesine ve son dönemde yapılan diğer birçok saldırıya karşı tepkilerini ortaya koymak istemişlerdi. Yol boyu kenarlarda cenaze kortejini izleyen halk hem üzüntüleri belirtiyor, hem de gösterilen tepkiye destek veriyordu.

Ulu Camiye yaklaşıldığında, camiye birikmiş olan bir avuç katliamcı, saldırı ortamı yaratmak için çırpınıyordu. Ulu Camiye saldırıldığını söylüyor, tahrik edici yalan iddialarda bulunuyordu. Ayrıca Maraş Kalesinin çevresindeki yerleşimlere sinmiş saldırganlar saldırıya başlamışlardı. Birkaç dakika içinde saldırılar en yoğun haliyle yaşanıyordu.

Saldırıları başladığında Yusuf, yukarıya çıkan sokakların birisine girmişti arkadaşlarıyla. Birkaç saniye beklediler ne olacak diye. İnsanlar, hızla mahalleye kaçıyorlardı. Her tarafta bir şeyler atılıyordu kaçışanların üstüne. Silah sesleri ürkütüyordu herkesi. Yusuf'ta yanındakilerle birlikte, daracık sokaklarda mahalleye yöneldiler. Bulundukları sokaktakiler, pencerelerine, kapılarına çıkmışlar izliyorlardı. Bu yapılanları aktif desteklemedikleri belliydi. Yoksa Yusuf'lara saldırımları gerekirdi. Saldırmıyorlardı. Yusuf ve beraberindeki arkadaşları, Yörükselim mahallesine vardılar. Artık güvendeydiler. Yusuf Hüseyin'lerin evine gitti. O da, saldırıdan zor kurtulmuş yeni gelmişti eve.

Akşam Hüseyin ve diğer arkadaşlarıyla sohbetler etmişler, durumu değerlendirmişler, birazda şakalaşarak geç saatlere kadar uyumamışlardı. Zaman-zaman Gülşen ve Kamil uymaları için onları uyarıyor, kızılıyordu. En son uyarıyla, uykuya karşı direnişlerinden vazgeçerek yataklarına girmişlerdi. Mahallenin çok yakınında devlet hastanesi vardı. Oradan yoğun gürültüler geliyordu. Komşu evlerden, hastaneye yakın esnaflardan gelen haberler iyi değildi. Üç tane adamlarının öldüğünü, bunun için yarın herkesi intikam almak, Alevileri ve komünistleri Maraş'ta kovacaklarını söylüyorlarmış. Dışarıda hummalı bir kan akıtma, can alma hazırlığı yapılıyordu. Mahallede herkesi derin bir kaygı sarmıştı.

Sabah, henüz uyku mahmurluğunu üzerlerinde atmamışlardı, saldırılar başladığında.

Yusuf, hem örnek aldığı insanlara duyduğu sorumlulukla hem de atak bir genç olmasından dolayı bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Saldırıları başladığı andan itibaren Kamil Ün'le birlikte, onun yanı başındaydı. Evin salon olarak kullanılan bölümünde Kamil ve bazen Gülşen'le birlikte saldırıları gözetliyor, saldırganların hareketlerini anlamaya çalışıyor, onlarla diyalog kurmaya çalışan Kamil'e yardımcı olmak istiyordu. Ancak fazla yapabileceği bir şey yoktu ve bu durum yani çaresizlik, Yusuf'u da kahrediyordu.

Kapıyı kırmaya başlamışlardı. İçeriye yangın çıkartmak için paçavralar atılıyordu. Yusuf ise o paçavraları tekrar dışarıya, kalabalığın içine fırlatıyordu. Bütün bunları yaparken bir silahının olmamış olmasına hayıflanıyordu. Arkadaşlarıyla konuştukları aklına geldi. Devrimcilerin direnişlerini hatırladı. Şu anda böyle bir imkâna sahip olmayı çok isterdi. Devrimciliğin ne demek olduğunu, neden gerektiğin, daha iyi anladığını düşündü.

Bu arada evin kapısı kırılmış ve içerisi dolmuştu. İçeri girenler, ellerindeki kesici aletlerle ve güçlerinin kahredici şiddetiyle vuruyorlardı yakaladıklarına tabii Yusuf'a da. Bu vurmalar sonucu birkaç yerinde yaralanmıştı. Yaralarındaki acı ve akan kan korkutmuştu.

Yusuf, birden bir hoyrat elin kollarına yapıştığını gördü. Yakasından tutup sürükleyerek dışarı çıkarttılar.

Yaralı Yusuf, diğerleriyle birlikte ele geçirilmiş esirler olarak kapıdaydı. Etrafları, adım atılamaz biçimde çevrilmişti, cehennem zebanileriyle. Aralıksız vuruyorlardı. Kızıla boyanmış sokakta, kirli çamurlu ayakkabılarıyla çiğniyorlardı insan kanını, destursuz. Arka arkaya silahlar patladı kontrolsüz, vahşi ve öldürücü. Vuruldu diğerleri, peş peşe.

Yusuf'un yanına geldiklerinde, kafasından tutup, geriye savurdular. Ağzını açtı birisi. Yusuf'un zorla açtıkları ağzına soktular silahın namlusunu ve bastılar tetiğe. Yusuf düştü oracıkta, bögürerek. Çırpınıyordu. Parçalanmış ağzında kan boşalıyordu, olukta boşalır-casına. Tekrar sıkıldılar birkaç el, yerde çırpınan bedene. Ve Yusuf'u ağzına silah sıkarak öldürdüler. Yusuf'a sanki daha çok kinlenmişlerdi. Öğretmenlere ve öğrencilere karşı daha yoğun bir düşmanlık besliyorlardı anlaşılan.

Katliam başladığında Yusuf'un babası evde değildi. Bekçilik yaptığı inşaattaydı. Annesi Yıldız, Yusuf'un kardeşlerini alarak önce köylüsü olan Meryem Polat'lara sığındı. Daha sonra Çingene Ali diye anılan tanıdığın arabasıyla Pazarcık'ta bir köye gitti, çocuklarıyla birlikte.

Gittikleri köyde, katliamın yarattığı dramın değişik görüntüleriyle karşılaşmışlardır. Kaygılar ve korkular içinde, üç gün o köyde kalmışlardı. Yusuf'un küçük kardeşleri, ağlamaktan ve köyün çocuklarıyla oynamaktan korkuyorlardı. Sessiz, kaygılı ve soru soran bakışlarla izliyorlardı etraflarını. Bildikleri dünyaları alınmıştı ellerinde. Yabancıları oldukları bir yerde, yalnız ve güçsüz hissediyorlardı, kendilerini.

Katliamın ölüm yağıdırarak yaşatıldığı bu üç günde kaçabilenler bu köylere sığınmışlar, köyde, yeni göçle oluşan ikinci bir köy meydana gelmişti. Her yeni gelen yüreğinde yaranlanmış olarak geliyordu. Yeni acılar, yeni kayıplar demektir her yeni gelen.

Yusuf'tan ve babasından haber yoktu. Yıldız kadın, gelenden gidenden bir umutlu haber almaya çalışıyordu. Yok! Kimsede umutlu bir haber yoktu! Dayanamadı Yıldız. Eşini ve oğlunu bulmak için tekrar gitti, katliamın devam ettiği şehre. Eşi İsmail'i buldu. El ele verip Yusuf'u aramaya başladılar. Yusuf'un Kamil'lerin evinde öldürüldüğünü öğrendiklerinde, şaşırmadılar. Ölüme alıştırmıştı kocaman bir toplum. O kadar çoktu ki ölümler ve o kadar acıydı ki yapılan zulümler, Yıldız'la İsmail oğullarına ağlayamadılar.

Dördüncü günü cenaze aramaya çıktılar. Yüzlerce benzer insan gibi. İnsanların cenazesini araması diye bir iş olur mu demeyin. Aynen böyle oldu. Herkes cenazesini aradı günlerce Maraş mezbahanesinde, soğuk hava deposunda.

Uzun aramalar sonunda bulundu Yusuf'un cenazesi. Cenazeyi almaya gitti, Yıldız ana. Vermediler cenazeyi, "sizin cenazeniz olduğunu ispat edin" dediler. Sanki cenaze almak bir avantajmış gibi. Ve sanki herkes cenaze almaya gidecekmiş gibi.

Yusuf'un babası gitti bu defa. Yusuf'un sol kaşının üstünde bir iz vardı, o kaşında ki izden tanıdı oğlunu, İsmail. Savcı yine de resim getirmesini istedi, ısrarla. Sağken korunması için esirgenen özen cenazesinin verilmesi için gösteriliyordu. Bu ayrıntıların basit bir

bürokratik sorun olduğu düşünülmemelidir. Maksat bürokratik ayrıntılarla usandırmak, yıldırmak ve devlete biat etmeye zorlamaktır. Resim götürülerek ve karşılaştırılarak ikna edilir yetkili ve görevliler. Yoksa Yusuf’un cenazesini vermeyeceklerdi ailesine.

Babası, Yusuf’un cenazesini soğuk hava deposundan alır. Yusuf’un dayısıyla birlikte ve çalıştığı şirketin kamyonetiyle, alıp gömerler, törensiz. Ne bir dua okunabildi, ne bir başsağlığı dilenebildi.

Yusuf’un mezarı kayıptır. Yusuf’un katilleri de bulunamamıştır. Yusuf’un cenazesinin verilmesi için gösterilen dakiklik zorlama bürokratik dikkat katillerin bulunması ve mezarının yerinin kaybolmaması için gösterilmemiştir.

“KIRAN ARTIKLARI”

Anne Yıldız, “Yusuf, Lise 1’e gidiyordu. O’na Altınyıldız’dan kumaş almış, bir pantolon diktirmiştım. Onu giydi gitti ve bir daha gelmedi” diyordu. Yusuf’un annesi aynı şekilde;

“Katliamdan sonra, Maraş’ta kaldığımız yerin önünde inşaat vardı, oradan da inşaatın kumlar yığılıydı. Çocuklar o kumların üstünde oyun oynuyorlardı. Yusuf’un küçük kardeşi oynarken hep “Yutup abimi gâvurlar vurdu” diyordu.”

“Devlet konutlarında kalıyorduk. Komşularımız hep taciz ediyor, sürekli, aşağılıyor, hakaret ediyorlardı. Güya devletin koruması altındaydık. Korkumuzdan sesimizi çıkartamıyorduk. Bizim normal adımızı söylemezlerdi. Bizi öldüren komşularımızın yanında, bizim adımız ‘kıran artıkları’ydı. Bize, her gördüklerinde “kıran artıkları” diye çağırıyorlardı. Bu bizim ikinci adımız olmuştu. Bakkaldan borç alıyorduk. Çocuğu alıp valiye gittim; ‘Ne yapayım?’ dedi. Kızılay’a gönderdi. Bir paket bisküvi verdiler. Çocuğumun bastığı topraklara bakmadan döndük” diyordu.

Kısacası, Maraş katliamında yapılanları faniler anlatamaz, ölümler ise konuşamazlar.

MEHMET DUMAN- ERZİNCAN- TERCAN – 1961

Mehmet'in asıl adı Muhammet'tir. Bu isim dini bütün birisi olan anneannesi tarafında konmuştu. Ancak hep olduğu gibi kısaltılmış olarak Mehmet adı kullanılmaktaydı.

Mehmet Duman 17 yaşında, Afşin'in Hunu köyünde, Tepebaşı mezrasında doğmuştu. Aslında aile Dersim göçmeniydi. Maraş ve çevresinde bu göçmenlere muhacir derler. Babasının bakkal dükkânında birlikte çalışmaktaydı.

Öğretmenlerin cenaze törenine Mehmet kızkardeşleriyle birlikte katılmış, cinayetleri lanetlemişlerdi. Mehmet, cenaze töreninde yapılan saldırılardan kurtularak eve geldiğinde, babası ve annesi ateş üstünde gibiydiler. Çocuklarını gördüklerinde rahatladılar.

Cenaze törenine yapılan saldırı esnasında, Mehmet'in babası Mahmuthan, evlerinin alt katında işlettiği bakkal dükkânındaydı. Törene katılmamış, dükkân için gerekli olan malzemeleri almaya gitmiş, gelmişti. Cenaze törenine saldırıldığını öğrendiğinde Mahmuthan, kaygılanmış, korkmuştu. Böyle bir saldırı türünü, cenazeye saldırıyı, bunca yıllık hayatında görmemiş, duymamıştı.

Saldırıların genişleyeceği, mahalleye saldırılacağı söyleniyordu. Mahmuthan, komşularına güvenmekte, her hangi bir saldırı olasılığını yok saymaktaydı. Bir gün sonrasının sabahında, ne kadar yanlış düşündüğünü görecekti.

Sabaha kadar biraz uyudular, biraz sokağın gürültüsünü izlediler, kaygıyla. Sabah açmışlardı dükkânı. Günlerden cumartesiydi ve ortalık kaynıyordu. Katliam kokuyordu her yer. Mahmuthan, dükkânı Mehmet'e bırakmış, sebze halinde sebze almaya gitmişti. Oradan da çarşıdan da durumun iyi olmadığını görmüş, hemen dönmüştü eve. Mahalleye girdiğinde, durumun ne kadar kötü olduğunu fark etmişti. Mahmuthan eve gelir gelmez, oğlu Mehmet'le birlikte, bakkal dükkânını kapatıp eve çıktılar.

Mehmet'in annesi Ümmühan, korkuyordu. Babası kaygılı ama gelişmelerin önlenebileceğini düşünmekteydi. Mehmet ise, hiç bir kaygı ve korku duymayacak kadar genç ve heyecanlıydı.

Korkunç bir gürültüyle, doldular sokağa. Görüntüleri de vahşiceydi. Sokağa girdiklerinde, kıyıcılıkları, zalimlikleri ürpertiordu. Önlerine gelen herkese vuruyor, her şeyi yakıyorlardı. Kısa sürede evlerinin önüne dolmuşlar, evi çevirmişlerdi. Binanın içine yanan paçavralar atıyor, içerdekilere "teslim olun" diye bağııyorlardı, durmadan.

Mehmet'in annesi Ümmühan pencereden seslendi, bütün gücüyle. Annenin çığlığı etkili oldu. Ara verdiler saldırılarına. Ümmühan, saldırganlara elinde tuttuğu Kuran'ı göstererek, "ben de Sünni'yim Türk'üm sizin gibi Müslüman'ım" dedi. Dini bütün olduğunu, hem elindeki Kuranı göstererek hem de İslama dair dini bilgiler vererek anlatmaya çalıştı. Söylediklerini teyit etmek için hangi köylü olduğunu, kimleri tanıdığını anlatıyordu. Sünni olduğu gerçektir Ümmühan ananın. Saldırganları etkilemek için söylemiyordu.

Onlardan bir grup yukarı çıktı hemen. Ümmühan'ı imtihan etmeye başladılar. Sorulan dini soruları Ümmühan hiç takılmadan cevaplıyordu.

Buna rağmen bakkalı yağmalayarak saldırılarına başlamışlardı. Baba Mahmuthan ise dükkânı yağmalamalarına razı olduğunu, istediklerini alabileceklerini söylüyordu. Böyle davranarak yakalarını kurtarabileceklerini, kendilerine bir şey yapmalarını engelleyebileceğini sanıyordu.

Ancak onları öldürmekten başka hiç bir şey tatmin etmiyordu. Ne Sünni-Türk olmak, ne de dükkânda yağmalanan onca eşya, onların cinayetlerini önlemeye yetmiyordu. Evdekileri indirmişlerdi aşağıya. Yara bere içindeydiler. Yere dökülen kanlar, süzülerek akıyordu beton zeminde. "Ellerinizi kafanızın üstüne koyun" diye emir verdi, katliamcıların şefi. Esir muamelesi yapıyorlardı. Mehmet, annesi, babası ve diğerleri henüz ölümcül olmayan yaralarını tutmuş bekliyorlardı. Birbirilerine bakıyorlardı, kan ve gözyaşı içinde. Ümmühan Mehmet'in yanına varmak için çırpınıyordu. Onlarsa vuruyorlardı Sünni ve Türk olan Ümmühan'a, İslam ve Türklük adına.

Yapılan saldırı ve tacizler sonucunda, esir alınmış olan ev ahalisinin tamamı düşmüştü yere. Katliamcılar, ellerindeki saldırı aletleriyle vurmaya devam ediyorlardı yerde kıvrananlara. Sonra Mahmuthan'a, eşine ve çok sevdikleri oğulları Mehmet'e kurşun yağdırdılar. Kurşunlar arka arkaya ateşleniyordu. Dur durak yoktu. Söz dinleyen de, söylenecek sözde, söz söyleyecek birileri de yoktu.

Üç yaralıdan Mehmet ölmüştü. Mahmuthan'ı ve Ümmühan'ı da öldü sanarak bırakmışlardı. İkisi de ağır yaralıydılar. Mehmet'in annesi Ümmühan yerinde kalkamıyordu. Etrafta kimse yardım etmeye gelemiyordu. Mehmet'lerin evlerine saldıranların, evin yakılması için gazyağı verenlerin tamamı komşularıydı.

Salırganlar cinayetlerine devam etmek için diğer evlere yöneldiklerinde, Mehmet'in babası Mahmuthan, eşini sırtlayarak hastaneye taşımaya çalışıyordu. Yaralarında akan kanlar arkalarında iz yapıyordu. Mahmuthan, az ilerde yatan oğlunun cesedine bakmaya cesaret edemiyor, yüreği parçalanıyordu. Ümmühan, Mahmuthan'ın sırtında eşine yalvarıyordu, "Mehmetimin yanına bırak beni" diye. Mehmet, düştüğü yerde cansız yatıyordu.

Yüz yıllık sürgün ve zülüm

Mehmet'in ve ailesinin yüzyıllık yaşamı, katliamcı politikaların topluma nasıl acılar yaşattığını görmek açısından önemli ve öğreticidir. İmha ve asimilasyonun, hedef toplumsal kesimdeki bir aileyi tarihsel bir süreç boyunca ve aralıksız bir biçimde nasıl etkilediğini göstermektedir.

Mehmet'in ataları Dersimlidir. Yüzyılın başında Mehmet'in dedeleri, kimine göre ge-
çim derdinden, kimine göre komşularıyla yaptıkları büyük bir kavgadan dolayı göçmüşler-
dir. Ancak bilindiği gibi işin aslı devletin çeşitli biçimlerde uyguladığı politikalar sonucu bu
insanların, topraklarında sürgün edildikleridir.

Bu sürgüne dair aile içinde anlatılan bir hikâye önemlidir. Sürgüne giderlerken Meh-
met'in büyük dedesi, yanına bir inek, bir kazma ve bir kürek alır. Yıllar sonra bu sürgünü
çocuklarına anlatırken, yanına aldıklarına dair şöyle bir açıklama yapar. "Yanımıza aldığ-
mız inek beslenmemiz içindi. Kazma- kürek ise yolda ölecek olan çocuklara, hasta ve ya-
şlılara mezar kazmak içindi. Çünkü sürgün, ölümsüz olmaz. Özellikle çocuklar ve yaşlılar
için."

Düşünüldüğü gibi de olmuş. Çocukların ve yaşlıların birçoğu, dayanamamış sürgün
yolculuğuna ve ölmüş. Ve onları gömmek zorunda kalmışlar, bilmedikleri topraklara. Kim-
se onların mezarlarını bilmedi, öğrenemedi.

Yaşadıkları son sürgünde Göksun'a bağlı Düğünyardı köyüne yerleşmişlerdi. Bu köy
Kürt Alevilerin çok olduğu bir köydü. Mahmuthan'ın babası, yani Mehmet'in dedesi, yeni
geldikleri bu köyde, durumu iyi olan ailelerin işçiliğini yaparak yaşamlarını sürdürmeye
çalışmış.

Burada geçen bir 10-15 yıl sonra Afşin de Hurman köyünün Tepebaşı mezarına yer-
leşmişler. Bundan sonrasını Mahmuthan biliyor artık. Tarih 1960'lı yıllarıydı. Burası Türk
Sünnilerin yerleşik olduğu bir köy ve mezraydı. İş bulabilmek için bu köylerde yaşamak
zorundaydılar. Kürt Alevi köylerinde iş imkânı yoktu. Ancak sürekli taciz edildiler, aşağı-
landılar, hakaret gördüler, Alevi ve Kürt oldukları için. Aşiret diye adlandırılmışlardı. Veya
Mahcirdi bir diğer adları.

Mehmet'in öncesindeki ailesi burada hem sayısal olarak artmış, hem de güçlenmişti. Bu
durum artırdıkları üç beş kuruşlarıyla köyde toprak edinmelerine ve yerleşik hale geçmele-
rine yol açmıştı. Bu arada Mahmuthan köyün Sünni ve Türk bir ailesinin kızı olan Ümmü-
han'la evlenmişti. Bu evlilikte farklı etnik ve dinsel yapıda olmak hiç gündeme gelmemiş,
getirilmemişti. Komşu olmak, birbirlerini tanımak ve sevmek, bu evliliğin yapılabilmesi
için yeterli olmuştu. Yani birileri bu farklılıkları, zulüm ve sömürü politikalarına alet etmez-
se kimse bu farklılıklarda katliamlar yaratmaz, yaratmamıştır.

Mehmet'in babası olan Mahmuthan ve ailesinin köyde yerleşmesi, güçlenmesi ve gide-
rek daha etkili bir sosyal güç haline gelmesi köyün ileri gelenlerine empoze edilen egemen
katliamcı zihniyetin duvarlarına çarptı. İlk olarak bu gelişmeden rahatsız olanlar aileye ve
çevresine çeşitli biçimlerde saldırmaya başladılar. "Tarlaya çok su verdin, takımı söktün"
diye sataşır, taciz eder ve kavgaya zorlarlar Duman ailesini. Bu taciz ve sataşmalar asıl me-
selenin görünen yanları olarak karşılırlarına çıkmıştır.

Bir katliam provası

Belirtilen sataşmaların birinde, Mehmet'in babasına saldırıldı. Mahmuthan her köy-
lünün hakkı olduğu gibi tarlasını sulamaya çalışırken, engellenmek istendi. Mahmuthan,
kendilerine yapılmak istenen bu haksızlığa karşı çıkınca kavga patladı.

Mahmuthan'a saldırdıklarında eşi Ümmühan yanındaydı. Mahmuthan, ısrarla eşinden
silahını getirmesini istemekteydi. O ise aynı yoğunlukta ısrarla, Mahmuthan'ın elinde sula-
ma hortumunu almak istemekte ve Mahmuthan'ı oradan uzaklaştırmaya çalışmaktaydı. Bir
kavga olmasını istememekte, bunun için çırpınmaktaydı.

Ümmühan'ın engelleme çabalarına rağmen kavga başlamıştı. Mahmuthan kendisini en-
gellemek isteyen eşini, geride bırakarak eve koşmuş, silahını almak istemişti. Ancak, tar-

lada başlayan kavgaya, Mahmuthan gelmeden köyde öğrenilmişti. Mahmuthan’ın akrabaları korkmuşlar, hızla hepsi en uygun ev olan Mahmuthan’ların evine toplanmışlar, birbirlerinden güç alarak korunmaya çalışmışlardı. Kavgayı öğrenen ve bundan bir katliam çıkartmak isteyenler de evin önünü çevirmiş, içerdekilere saldırıyorlardı. Bu durumu gören Mahmut-han, kendi evine girememiş, giremediği için silahını da alamamış, içerdekilere yönelik saldı- rıları izlemek zorunda kalmış çaresizce. Yıllar sonra Maraş’ta aynı durumu yaşadığından da Mahmuthan bunları hatırlamıştı.

Mahmuthan’ların evinin önünü, çevresi tümüyle çevirmişlerdi. Bağıranlardan silah sı- kanlara, kapıyı kırmaya çalışanlardan, evin damını delerek içeri girmeye çalışana kadar herkes bir katliam için uğraşmaktaydı. Aynı anda, Mahmuthan’ın evine sığınmış olan ak- rabaları ve diğer Kürt Alevileri, içerde ağlaşıp, çaresizlik içinde, ölümü beklemek- teydiler. İçerde çocuk, kadın yaşlı ve hasta insanlar yaşam umudunu kaybetmiş, yakılan evin yanmayan köşelerinde, içeriye dolan dumanda öksürerek bu azabın bir an önce bitmesini istemekteydiler. Ölüm aranır olmuştu.

Bir an saldırıların yoğunluğu içinde özellikle daha önceden kinlendikleri, Mahmut- han’ın amcasının oğlu Ali’yi gördüler. Ona saldırmaya başladılar. Saldırının şiddeti ve ya- rattığı korkuyla Ali silahını çekti, silah konusunda ustaydı. Ve silahlar patladı, saldıranlar- dan iki kişi öldü. Bu durum içerde mahsur kalan aile açısından tam bir felaket demektir. Zaten evi yakmaya çalışıyor, içeri girmek için çırpınıyorlardı. İki adamlarının ölmesi onların iyice çıldırmaları demektir. Artık içerdekiler diri-diri yanacaklarını düşünmeye başlamışlardı. Ev birçok yerde yanıyordu, kapı baca tutuşmuştu. Ya içerde yanarak ölecekler veya dışarıda linç edileceklerdi.

Tam böyle bir ana gelinmişken, köydeki çatışmayı haber alan jandarma geçte olsa gelip müdahale etmiş, bir Madımak katliamı önlenmişti. Köydeki Alevilerin bir kısmı gözaltına alınmış, daha sonra tutuklanmışlardı. Mahmuthan’da tutuklananlar arasındaydı.

Artık Alevilerin o köyde yaşama koşulları kalmamıştı. Mahmuthan cezaevine girerken, ailenin kalanları eski köyleri olan Göksün’ün Düğün-yurdu köyüne, bir kez daha sürgün olmuşlardı. Sürgün ve zulüm babasında devraldığı bir miras gibi onların yakasını bırakma- maktaydı.

Bir kaç yıl süren yargılamalardan sonra Mahmuthan cezaevinde çıkmıştı. Ancak Mah- muthan, kendi köyüne gidememekte, topraklarını ekip biçememekte, tarlalarını ortak verdi- ğinde ise yeterli verimi alamamaktaydı. Daha doğrusu topraklarına el konmak istenmekte, bu türden çeşitli oyunlarla Mahmuthan, tarlalarını terk etmeye zorlanmaktaydı. Araya biri- leri konmakta, ucuz pahalı demeden satıp kurtulması söylenmekteydi. Mahmuthan ve ailesi oynanan oyunu görmekte, ancak yapacak bir şey bulamamaktaydı. Ailenin bütün birey- leriyle, gerekli istişareler yapıldı. Yeniden cezaevine girmesine yol açacak bir tutum içine giremezdi. İstenileni yaptılar. Sattılar arazilerini yok pahasına.

Bir kez daha, Mahmuthan’ın şahsında, Alevilere Kürtlere göç yolu görünmüştü. Bir kez daha, denkler dürlmüş, sürgünler başlamıştı. Bu defa yolları Maraş Yörükselim mahalle- sine düşmüştü.

İşte Maraş katliamında katledilen Mehmet Duman’ın ailesi, yüz yıllık tarihleri boyunca katliamcı politika ve uygulamaların hedefi olmuştur. İse Maraş’ta ki katliamda katledilmişti.

Mehmet’in mezarı Maraş Şeyh Adil mezarlığındadır. Katiller bulunamamıştır.

Şah İsmail Kalaycı ve Ailesi

ŞAH İSMAİL KALAYCI - GÖKSUN KÖMÜR SUYU - 1944

Şah İsmail, inşaatlarda kalıpcılık yaparak yaşamını sürdürmekteydi. Göksün'ün Alıç-lıpinar-Kömürsuyu köyündendi. Şah İsmail'in köylülerinin aslen Koçgirili oldukları bilin-mektedir. Cumhuriyetten önce yaşanan Koçgiri isyanı ve sonrasındaki baskılar Koçgirilileri dağılmaya zorlamıştır. Yerlerinde yurtlarında kopartılarak sürgünlere yollanan bu insanların bir kısmı da göksünün birkaç köyünde kendilerine yaşam alını yaratmaya çalışmışlardır. Şah İsmail'in ailesi de bu Koçgiri sürgünlerinden olan bir ailedir.

Şah İsmail ve ailesi köyde geçen uzun bir dönemden sonra Maraş'ın Türkoğlu ilçesine göçmüş, bir süre oradan yaşamışlardır. Daha sonra Maraş'a göçen Şah İsmail, burada yaşa-mına devam etmişti. Maraş'ta arsa alıp ev yapan Şah İsmail, hayatını düzene koyduğunu düşündüğü yılları yaşıyordu.

Şah İsmail, evinin ve çocuklarının derdindeydi. Dört çocuğunun geleceği Şah İsmail'in emeğiyle kazanacağı paraya bağlıydı. Çocuklarının en küçüğü henüz bir kaç aylıktı. Kız kardeşinin geleceği de ona bağlıydı. Adıyla müsemma iyi bir aleviydi. Alevi olmaktan hiç rahatsız olmadı, bütün aleviler gibi. Aleviliğini bir inancın ciddiyeti ve vakarıyla yaşamak-taydı. Bir başkasına göstermek veya dayatmak gibi bir derdi yoktu.

Dışarıda saldırılar başlamadan önce, öldürülen öğretmenlere o da acımişti. Bütün Yö-

rükselim Mahallesi yastaydı. Cenaze törenine katılmak istemiş ama işini bırakamadığı için katılamamıştı. Eve geldiğinde, mahalledeki sıkıntılı ağır hava onun da dikkatini çekmiş, onu da rahatsız etmişti. Bütün bunların neden olduğunu anlayamıyor, doğrusu bu konuda kafa yormayı da düşünmüyordu. Bütün aklı çocuklarında ve onlara iyi bir gelecek hazırlamaktaydı.

Yinede bazen bir soru takılıyordu kafasına. Neden Alevilere bu denli düşmanlık yapıldığını da, Alevilerin neden bu kadar gizlenmek zorunda kaldıklarını da anlayamamıştı. Sünni iş arkadaşları vardı ve hiç birisi ile sorun yaşamamıştı. Bütün hayatında bir insanın Sünni olduğu için başka birisi tarafında dövüldüğünü görmemişti. Ama tersini çok duymuştu. Benzer durumları, Alevilere hakaret edildiğini, saldırıldığını az da olsa kendisi de yaşamıştı. Bu sorun neden yaşanıyordu? Neden Alevilik bir çıbanbaşı gibi görülüyordu? Neden bir yerde Aleviliğini ve Kürtlüğünü rahatça ifade edemiyorlardı? Bu sorunlar kafasına her takıldığından, bir süre meşgul oluyor, sonra vazgeçiyordu. Belki de korkuyordu bu sorularla ilgilenmekten. Soruların isyancı olduğunu bilmiyordu belki, ancak bu soruların netameli sorular olduğu tecrübeyle sabitti. Kimseyle bir alıp vereceğinin olmadığını, kimseyle kavgaya etmeyip sorun yaşamadığını düşünüyor, bunu bir güvence olarak görüyordu.

Dışarıdan gelen korkutucu gürültüler ve silah sesleri, vurulmuş insanların iniltileri onu da etkilemiş ve korkutmuştu. Yine de kendisinin bu saldırganlarla ne işi olabilir ki? Bu güne kadar hiçbir işe adı karışmamış, üstelik ‘solculuk’ da yapmamıştı. İşinde, evinde bir insandı. Ona neden saldıracaklardı ki?

Sünni komşularını düşündü, tek- tek. Böyle bir durumda kendisine saldırıp saldırmayacaklarını anlamaya çalıştı. Hepsinden emin olamadığını görünce irkildi. Mesela kendisinin kiracısı vardı, aşırı dindar görünen güven vermeyen, samimiyeti kuşkulu birisiydi. Bunun gibi ellerine fırsat düşünce her türlü kötülüğü yapabilecek olan başkaları da vardı. Komşu olmaları onları temize çıkartmıyor, aklamıyordu. Zaten ne olursa kötü komşudan olur diye düşündü. Komşularının güvenilmez olduğunu tespit etmek, Şah İsmail’i hem şaşırttı, hem de korkuttu. Yaşanan hareketliliği daha dikkatle izlemek için pencerenin kenarına geçti, perdeyi aralayarak baktı, dışarıya.

Dışarıdan gelen dayanılmaz gürültü beyin tırmalıyordu. Bunca yıldır bu sokaktaydı böylesine bir gürültü, böylesine bir kalabalık görmemişti. Dün olanların bu kadar büyüülmesinin nedeni de bilmiyordu. Ne olmuştu da bu kadar kalabalık bir araya gelmiş ve ne olmuştu da bu kalabalık bu kadar gözü dñnmüş bir saldırganlık içindeydi? Bunları düşündüğünde saldırıların daha fazla devam ettirilemeyeceğini, bir süre sonra her şeyin düzeleceğini, saldırganların sakinleşerek saldırganlıktan vazgeçeceklerini düşündü.

Bütün bu olanların bir katliama yol açacağını aklına getirmiyordu. Bazen de “böyle düşünmek doğru değildir, bunların ne yapacağı hiç belli olmaz” diyordu kendi kendisine. Bu düşüncesinden hızla vazgeçiyor, tekrar “bir şey olmaz neden yapsınlar” diyen iyimser yaklaşımına dönüyordu. Galiba yakalandığı bir felaketin varlığını, çaresizlik içinde kabul etmek, insanın psikolojik yapısına uygun bir durum değildir. Tehlikenin en büyüğünü yaşarken bile sıradan bir durumu yaşıyor gibi davranmak, belki de insanın içsel bir savunma mekanizmasıdır.

İşe gitmeyi düşünüyordu. Daha doğrusu bunun için hazırlanıyordu. Bu güne kadar iş olduğu zaman işe gitmemek gibi bir davranışı olmamıştı. Sonuçta onun işte aldığı paraya ihtiyacı vardı ve gitmemek gibi bir hakkı yoktu! Ama mahallede olan bitenlerden sonra işe gitmek doğru da değildi, mümkün de değildi.

Şah İsmail, bu düşüncelerinden dolayı evden dışarı çıkmamış evdekilerin çıkmasını da istememişti. Eşini sıkı-sıkı tembihlemişti dışarı çıkmayın diye. Korunabileceği en emin yerin evi olduğunu, evinde çıkmayarak çocuklarını korumaya aldığını sanmıştı.

Kalabalık evlerine çok yakındı.Komşularına saldırıyorlardı. Saldırılan ev, Afşin'in bir köyünden gelmiş bir ailenin eviydi. Evi yakmışlar, etrafında dolanıp duruyorlardı. Bir kısmı da evin içindeki eşyaları sırtlanıp taşıyorlardı,kendi evlerine.Şah İsmail, evinin penceresinin perdesini hafiften araladığında bunu görebildi. Perdeyi kapattı, üzüntü ve kızgınlıkla. Yüreği yandı, komşusunun yaşadıklarını görünce.Daha çok komşusuna yardımcı olamadığı için sızladı yüreği. Kahretti kendisine. Bir cehennem azabı içindeymiş gibi hissetti. Ölüm değilmiş kötü olan, kötü olan çaresizlik içinde ölmekmiş.

Komşusuna yapılan saldırının gürültüsü hafiflemişti. Yine de dışarıda gelen sesleri dinliyordu. Kulak kesilmişti. Sanki kendisine seslenildiğini duyar gibi oldu. Hafiften baktı pencereden çekingenlikle. Evet, kaygısı yanlış değildi.Gelen ses, kız kardeşinin sesiydi. Şah İsmail'in kız kardeşi gençti, alımlıydı, nişanlılık çağıdaydı. Çevirmişlerdi etrafını, her biri bir taraftan çekiştiriyorlardı. Aklının yerinden çıktığı andı o an. Ne zaman dışarı çıktığını ve dışarıda neler olduğunu, olduğu gibi anlatmanın mümkünü yok. Anlatılan her hikâye eksik kalacaktır.İsmail konuşmaz, görenler anlatamazlar ne olduğunu.Kız kardeşinin göğüslerini kestiklerini söylemişlerdi, İsmail'i çılgına döndüren buydu.

İsmail, kız kardeşine saldıranların üzerine bir panter gibi atılmış ama yığınla saldırgan tarafından paralanmıştı. Hemen ortalarına aldılar, defalarca vurdular, baltalarla, bıçaklarla, sopalarla. Şah İsmail bir süre karşı koymaya çalıştı, kendisini koruyabileceğini sanıyordu. Elllerinde her türlü silahın olduğu saldırganlara bir fiske bile vuramıyordu bütün çabasına, çırpınmasına rağmen. İçine düştüğü saldırganlar,bir et yığınına çevirmişlerdi Şah İsmail'i

Düştü Şah İsmail, kafasına aldığı darbe sonucunda.Yerde yatan yaralı bedene üşüştiler. Tekmelerle, kazma, balta, dahre, ne varsa ellerinde onunla vuruyorlardı. Katiller, Şah İsmail'e vururlarken,insanlığa, umuda ve geleceğe duydukları öfkeyi kontrol etmeye gerek duymuyorlardı. Yaralanmadık yeri kalmamıştı, Şah İsmail'in. Düştüğü yer kandan kızıllaşmıştı hemen.Kafatası parçalanmıştı. Beyni dağılmıştı sokağın ortasına, betonun üstüne. Bakmak bile isyan ettiriyordu.

Akşamüstüne kadar, düştüğü yerde kaldı, Şah İsmail'in cenazesi. Yatıyordu, kanlar içinde. Gelip geçen saldırganlar, ayaklarıyla vurup geçiyorlardı. Bir kuş kondu İsmail'in cansız bedenine. Ayağa kaldırmak istiyordu belki de.Dolandı etrafında. Ayağı kana bulaştığında havalandı, gitti. Kenarına konduğu evin penceresinde yönünü İsmail'e dönmüştü.

Şah İsmail'in kız kardeşinin göğüslerini bıçaklamışlardı. Genç kız abisini çağırdıktan sonra yaralı vaziyette kaçıp saklanmıştı. Saklandığı yerde dışarısını göremiyordu. Abisinin sesini de duymuyordu. Kanayan göğsünü tutmuş, akan kanı durdurmaya çalışıyordu. Birde

utanıyordu genç kız olarak göğsünün açıkta olmasından. Katillerin bağırtılarını duyuyordu. Abisini öldürmüş olduklarını anladı. Bunu hiç düşünmemişti, yoksa abisini çağırır mıydı? Kendisinin yerine abisinin ölümü? Bu nasıl bir azap, bu nasıl bir dayanılmaz acı? Böyle kurtulmuş olduğu için hiç kurtulmadı saydı kendisini. Yaşadığına sevinmedi, sevinemedi. Bir günah işler gibi yaşadı.

Şah İsmail kafasına takılan sorunların cevabını hiçbir zaman alamadı. Artık ne soru kaldı sorulacak, ne de verilecek cevap bulundu.Şah İsmail, sorduğu soruların cevabını aramakta ısrar etmediği için mi öldü? O soruların cevabını bilmediği için mi öldü? Bunları bilebilseydi ölümden kurtulabilir miydi?Bu hükmü kim verecek?Tarih mi?

Şah İsmail, ısrarla,özenle, dikkatle katliamda korunmaya çalışmaktaydı. Lakin sorunun bütün bu dikkat ve ihtimamla alt edilebilecek bir sorun olmadığı ortaya çıktığında Şah İsmail katledilmişti. Kişisel çabaların ve iyi niyetli yaklaşımların katliamları önleyemediği ortaya çıkmış oluyordu. .

Katiller sürüsü dağıldığında, Şah İsmail’in cesedi yerde, kanlar içindeydi. Şah İsmail de katilleri bulunamayanların içindeydi. Failleri bulunamamış, “isimleri belirlenememiş saldırganlar tarafında, beyin harabiyeti sonucu öldüğü” yazılmıştı kayıtlara.

Şah İsmail’in mezarı Maraş Şeyhadil mezarlığında bulunmaktadır.

HASAN ÖZTAŞ - AFŞİN - KÖTÜRE GÖZPINAR KÖYÜ - 1918

Hasan amca hayvan alışverişi yaparak hayatını kazanmaya çalışan bir güzel insandı. Kimseyle hiç bir sorunu, sorunlu bir işi olmamıştı. Dert çıkartmayan bir kâmil insan olmak, Hasan amcanın özel tavrı, alâmetifarıkası olmuştu. Eğer Hasan Öztaş'ı tanıtmak için tek bir özelliğini anlatmak gerekseydi, onu "sorun yaratmayan insan" olarak tanımlamak yeterli olurdu. Tam bir dervişti. Hasan'ların evi Mağaralı'da, Yörükselim'e yakın bir sokak-taydı. Oğlu Bektaş, Yörükselimde, babasından ayrı oturuyordu.

ÇALINAN ET SATIN ALINIR, ÇALINAN AHLAK SATIN ALINMAZ

Hasan amca okumamış yazmamıştı, görgüyle yetişmişti. İnsanlığın kadim eğitim yöntemiyle, tecrübeyle yetişmiş, hayatı bu yolla öğrenmişti. Gördüklerini önemsemiş, gördüklerine göre bir felsefe, bir yaşam tarzı oluşturmuştu. Herkese elinden geldiğince yardımcı olmayı, yaşamının değişmez kuralı haline getirmişti. Bununla yetinmez, ayrıca insanlara karşı duyduğu sorumluluktan dolayı özel düzenlemeler yapardı. Mesela bazen etini satmak için kestiği hayvanın bir kısmını satmaz, dağıtırdı. Böyle zamanlarda mutlaka, belirlediği yoksul komşularına et paylarını vermeden edemezdi. Bu hassasiyetini Sünni komşularına karşı özellikle gösterirdi.

Hasan, hayırsever, barışçı, temiz yürekliydi. Kimin bir derdi bir sıkıntısı olsa, ilk olarak Hasan amcaya giderlerdi. Hasan Amca bir anlamda mahallenin amatör kasabıydı. Hay-

van kesip etini sattığı zaman et çaldırıldığı olurdu. Böyle durumlarda etinin çalınmış olması-
nı fazla sorun etmez, “demek ki et alacak parası yokmuş” der geçerdi. Zorunlu maddelerin,
yokluktan ve çaresizlikten çalınmasını hırsızlıktan saymazdı.

Onun bu davranışını doğru bulmayanlar olur ve eleştirirlerdi. Şöyle izah ederdi, ‘çalı-
nan et yeniden alınıp yerine konabilir, ancak ahlak çalınır veya kaybolursa yerine konamaz”
derdi. Ahlakı, tüm yaşamın en büyük değeri olarak görürdü. Onun için ahlak, insan olmanın
en temel en zorunlu şartıydı. Her davranışı anlar, hoş görür, sorun etmezdi. Ahlaksızlığı ise
hiçbir biçimde hoş görmez, affetmezdi. Komşuları bunu bildikleri için Hasan amcaya karşı
daha saygılı ve dikkatliydi. Onun dervişliğini, kalenderiliğini sever, ona hürmet ederlerdi.

Hasan amcanın yaşananlardan haberi olmuştı. Öğretmenlerin öldürüldüğünü duymuş,
üzüntüsünü paylaşmıştı çevresindekilerle. Yalnız cenaze törenine katılmadığı gibi haberi de
yoktu. Cenaze töreninden sonra yapılan saldırıları görmüş, hatta yaşamıştı. Bu durum onu
korkutmuştu. Alevilere, Kürtlere yapılan bu saldırı, Hasan amcanın, dervişlik, çecelebilik,
centilmenlik yapmasıyla önlenebilir miydi? Hasan amca bunu bilmiyordu.

Saldırıları yaşanırken, bulunduğu mahalledekilerin tutumlarını gözlemlemeye çalıştı.
Komşularının tam olarak nasıl davranacaklarını merak ediyordu. Kimse kendisine doğru-
dan bir şey demiyordu, ama Yörükselim’e doğru Alevilere ve Kürtlere dair kulak dolusu
küfürler, hakaretler duyuyordu. Gördükleri Hasan amcayı şok etmişti.

Bütün bildiklerinin yanlış olduğunu düşündü. Bu insanlar komşularıydı ve şimdi kendi-
sinin bütün değerlerine açıktan küfrediyorlardı. Hiçbir tereddüt yaşamadan, hiçbir rahatsız-
lık duymadan. Bu durumda bu insanlara nasıl güvenecekti? İnsan ilişkilerinde güven yoksa
nasıl bir arada olabileceklerdi?

Sorunların ağırlığı altında eziliyordu. O geceyi evinde geçirdi. Komşuları yanlış anlama-
sınlar, tahrik olmasınlar diye evinden ayrılmadı. Böyle düşünmenin bile ne kadar aşağıla-
yıcı bir davranış olduğunu fark etti. Bir yere gitmeye kendi başına ve arzusuna göre karar
veremiyordu. Kendinse saldırmaya hazırlananların olası arzularına göre karar vermek zo-
runda kalıyordu. Onlar tahrik olmasınlar diye başka bir eve gitmiyor, kendisini korumanın
yollarına başvuramıyordu.

Sabaha kadar hareketlilik vardı bulunduğu mahallede. Komşularının evlerinde lambalar
hiç sönmedi. Hasan da, eşi Hanım Öztaş’ta bu durumdan tedirginlerdi. Onlarda uyuyama-
dılar. İlk kez Hasan bütün iyi davranışlarının işe yaramayacağını düşünmeye başladı. Artık
başka bir durumla karşı karşıya oldukları açıktı.

Camın kenarından sokağı izliyordu. Eşi Hanım’da içerde, mutfaktaydı. Komşularının
hepsi ya sokaktaydılar ya da lambaları yanıktı. Bu durum korkutuyordu ama yine de bundan
kötü bir sonuç çıkartmak zorunda kalmak daha çok korkutuyordu.

Akşam konuştular. Sabah olduğunda fazla göze batmadan, ara sokaklardan Yörükse-
lim’e, oradan oğullarının evine gitmeye karar verdiler. Bu kararı vermiş olmaları yine de
rahatlamalarını sağlamadı. Gece boyunca dönüp durdular evin içinde iki yaşlı insan, ışıkla-
rını yakmadan.

Sabah olduğunda hafiften bir kahvaltı yaptılar önce. Erkenden gitmeye kalkışarak panik havası vermek istemedi, Hasan Amca. Olanların yeterince farkında değildi. Her şeye iyi niyetle ve iyimserlik içinde bakınca, yapılan saldırıları doğru algılamak mümkün olmayabiliyor. Gerçi komşulardaki saldırgan tutumlar Hasan amca'yı korkutmuştu. Fakat yine de her şeyin kısa sürede düzeleceğini sanıyordu. Hasan'ın evinden Yörükselim'i görmek mümkündü. Ara sıra oraya doğru da bakıyorlardı. Hasan, oğlunun evinin bitişiğindeki evin yan- dığını görünce paniğe kapılarak, hemen dışarı çıkmaya, Yörükselime gitmeye niyetlendi.

Zaten eşi, bir an önce gidelim diyordu ve haklıydı. Oyalanmadan gitmeleri gerekiyordu. Eşi, yünden yapıldığı için kolay yanacak olan yatakların yerini değiştirmeye çalışıyordu. Hasan amca da biraz yardımcı oldu. İşin zor tarafı bitince Hasan amca, 'hadi çıkalım' diyerek kendisi avluya çıktı.

Biraz oyalandı, bekledi, eşi Hanım gelmedi. Arkadan yetişir diyerek sokağa çıktı, Hanım gelecek diye ağır adımlarla yürüyor, onu bekliyordu. Hanım yine gelmedi. Eşinin içer- de kaldığını, gelmediğini görünce, tekrar evine gitmek için döndü Hasan amca. Merak et- mişti, bu kadar acele ederken, neden çıkmıyor bir türlü diye. Hasan amca bir adım atmıştı ki, komşu evden açılan ateşle, göğsü yandı, sendeledi ve ayakta duramayarak düştü. Yerde kanlar içindeydi.

Hasan amca vurulduğunda, eşi Hanım Öztaş, evde fırlayarak kocasının yanına gitti. Silahlar sıkılıyordu, sürekli. Hanım Öztaş eşinin başucuna varmış, çığlık çığlığaydı. Ha- san düştüğü yerde sesi kesilmiş yatıyordu. Hanım onun ölmemiş olmasını istiyor, umuyor- du. Eğildi üstüne seslendi, Kürtçe , "Haso Haso" diye. Hasan amcadan ses çıkmadı. Hanım, daha yüksek sesle bağııyordu. Aynı anda silahlar patlıyor, kurşunlar garip sesler çıkartarak geçiyorlardı. Hanım'ı doğrudan nişan alan bir kurşun onu da devirdi, Hasan'ın yanına. Ha- san'ın eşi Hanım da vurulmuştu. İkisinin kanı karışıyordu birbirine. Hasan ölmüştü, konuş- muyordu, Hasan'ın üstüneyken yaralanmış olan Hanım ise, hem yarası için hem öldürülen eşi için ağlıyor, ağıtlar yakıyordu.

Sokak silah sesleriyle çınılıyordu. Otomatik silahların sesi dehşet vericiydi. Silah sesleri korkutuyordu. Her taraf ateş altındaydı. Evler yanıyor, insanlar vuruluyor, saldırganlar şehri işgal etmiş, destursuz dolaşıyorlardı.

Hasan'ın cesedi sokaktaydı. Yaralı eşi Hanım Öztaş başucunda ağıtlar yakıyordu. So- kakta yapayalnızdılar. Yakınları gelemiyor, komşuları gelmiyorlardı. İnsanlar ölüsüne bile sahip çıkamıyorlardı. Hastaneye gitmek için araba yoktu, taksiler gitmiyordu. Dahası sal- dırganlar bunu da engellemeye çalışıyorlardı. Yine de birçok zorluklar aşılarak Hasan ve eşi Hanım Öztaş Hasan'ın kardeşi Rıza tarafında hastaneye götürüldüler.

Yakınları Hasan'ı ve eşini hastane kapısında yere yatırmışlar beklemekteydiler. Bu defa da hastaneye alınmaları sorun oldu. Hastane işgal altındaydı. Saldırganların izin vermediği kimse, içeri giremiyordu.

İçeri alınacaklarını umuyor, durumlarını gören bir yetkilinin yardımcı olmasını bekli- yorlardı. Hastaneyi işgal etmiş olanlar dışında bir kaç askeri görevli ve er vardı ortalıkta. Onların yetkili olanlarına gitmişler, o da 'Doktorlar ne diyorsa o olur' diyerek yapacağı bir şeyin olmadığını söylemişti. Umut kalmamıştı. Eşini başka bir şehre götürmekten başka yapacak bir şey yoktu. Öyle yaptılar.

Hasan Öztaş, hastanede bakılmadığı için öldü. Eşi Hanım yaralı olduğu için günler sonra kendisine gelebildi. Rıza, abisinin öldüğünü gördüğünde kendisini kaybetti. Günlerce içini yaktı o acı. Aradan uzun yıllarda geçse, unutmak mümkün değildi. Öldürülen kardeşin cenazesine uzaktan bakmak.

Hasan’ın oğlu Bektaş Öztaş on yıl boyunca Maraş Yörükselim’de kasaplık yaparak yaşamına devam etmiştir. Yaşadığı olağanüstü acıya ve zorbalığa rağmen orada yaşamaktan başka bir çaresi yoktu. İnsanların her zaman gidecek yerleri olmayabiliyordu. Bektaş da gidecek yeri olmayanlardandı yıllarca. Ayrıca oraya akıttığı emeğini korumak zorundaydı. Bektaş yaşadığı o yılları andıkça, gözleri nemleniyordu. Onu böylesine hüzünlendiren, yaşadıkları acılardan çok, bu acıların درمانının bulunamamış olmasıydı. Neden böylesine sahipsiz, böylesine dalsız, duldası kaldıklarına yanmaktadır yüreği.

Hasan Öztaş’ın ziyaret edilecek mezarı, ağıt yakılacak bir mezar taşı olmadı. Katilleri de “yeterli delili olmadığı için” serbest bırakıldılar.

NAZIM TOSUN - TERCAN - 128 YAŞINDA

Nazım Dede, mahallenin en yaşlısıydı. Bunca yıl yaşamış olmak hem kolay değildi, hem de herkese nasip olmayacak bir şeydi. Nasıl geçti bu kadar yıl? Herkes bunu merak ederdi. Hâlbuki işin bir başka yönü daha vardı. Bu kadar yıl yaşamış olmak demek, bir o kadar da zulüm görmüş olmak demekti; baskı görmektir. Padişahların devrini bile biliyordu. Emeğiyle geçimini sağlamıştı. Kimsenin malında gözü olmamış, kimseye zarar vermemişti. Ancak bu kadar yıl içinde gün yüzü de pek görmemişti. Çok zulüm görmüştü. Yaşadığı o kadar yılın sonunda aklında kalan gerçek buydu.

Uzun süredir evden çıkamıyor, istediğini yapamıyordu. Artık yapabileceği bir şey yoktu, tecrübelerini gençlere aktarmaktan başka. Torunları, torunlarının çocukları etrafına toplanıyor, ondan, bunca yılı nasıl yaşadığının sırrını öğrenmeye çalışıyorlardı.

Ne çok şey biliyordu, Nazım Dede. Hem de yıllar öncesine ait bilgileri, yaşanmışlıkları dün gibi hatırlıyordu. Bir bilgi küpüydü sanki. Nazım Dede'nin masal tadında anlattıkları, dinleyenlerden bazıları için bilinmeyen şeyler değildi belki. Ancak, onları Nazım Dede'den dinlemek başka bir güzellikti. Dersim'i, Koçgiri'yi ve diğer isyanları... Daha yakın tarihlerde yaşanan benzer zulümleri, hepsini biliyordu. Duyduklarını duyduğu gibi, kendisinin yaşadıklarını bütün ayrıntılarıyla aktarıyordu.

Nazım Dede, buralara neden geldiklerini, nasıl geldiklerini, neler yaşadıklarını bir bir anlatıyordu. Beklenmedik bir günde beklenmedik şekilde kaldırılmışlardı yataklarından. Geceydi ve mevsimlerden ilkbahardı. Nazım Dede'nin aklında kalan, kuzularının olduğu uy-

du. Ne çok severdi kuzularını. Evlerinden çıkarıldılar. Başka bir yere gidecekleri söylenmişti. Neden diye sormadı kimse. Nazım Dede de öğrenemedi bunun nedenini. Sorgusu yapılamadı bu zulmün. Hangi uğursuz kararla yurdumuzdan toprağımızdan kopartılıyorruz diyemediler. Sorular divana kaldı.

Düştüler, bilinmez diyarların yollarına. Yıllarca koynunda saklandıkları dost dağlar, yol vermez oldu. Azgın sulardan geçilemedi. Engeller aralarından bazılarını aldı.

Bilinen, ziyaret edilen bir mezarları olmadı arkada bıraktıkları yaşlıların, çocukların, hastaların. Her hayattan koparı, bilinmedik diyarlarda, çöllerde bir mezar kazıp gömdüler. Üzerine bir taş koydular, içinde bir insanın olduğunun bilinmesi için. Bunun adına mezar dediler. Başka da koyacak bir şeyleri olmadı. Kendileri de arasalar, bulamazlar o mezarları. Bir mezar bilinmiyor, ziyaret edilmiyorsa ne anlamı olabilir ki?

Her şey bir yana da mezarlarının bilinmez olmasını onca yıl geçtiği halde unutamadı Nazım Dede. “Bu nasıl bir aşağılama, nasıl bir onursuzlaştırma halidir!” der dururdu her konu açıldığında. “Mezarları olmayanların kökleri yoktur.” “Bizim ölülerimiz mezarlarının kaybolmasını bunun için istiyorlar. Ne yapın edin, mezarlarınızı kaybetmeyin.”

Maraş’ta Ahır Dağı’nın eteğinden ölüm yağdırıyordu birileri. Zülüm yeniden hortlamıştı. Kaç günden beri devam eden saldırılar, akşamdan beri daha yaygın ve yoğun olarak sürdürülüyordu. Nazım Dede’nin hiçbir gelişmeden haberi olmamıştı. Mahalleden gelen gürültüleri sormuş, bir şey yok demişlerdi. Ancak mahalleye saldırılar başladığında ve gizlenemez duruma geldiğinde Nazım Dede’nin bilgisi oldu katliamdan.

Nazım Dede, Maraş’ta başlayan katliamı öğrenince, tecrübelerinden kalma bir duyguyla irkildi. Biliyordu zalimlerin neler yaptıklarını, neler yapabileceklerini. Etrafına bakındı. Kalkmak istedi, kalkamıyordu. Birilerini aradı yardımcı olsunlar diye. Torunu geldi, tuttu Nazım Dede’nin elinden. Birlikte balkona çıktılar.

Oradan izliyordu Nazım Dede olan biteni. Öfkesi dorukta idi. Bir asrı aşkın yaşamında, onca zülüm, onca acı, onca eziyet görmüşlerdi. Şimdi bir ayağı çukurdayken bile aynı zulmü yaşamaktaydı. Babası bu zulmü yaşarken çocuktu Nazım Dede. Yıllar sonra bir kez daha aynı zulmü yaşarken, torunları kendisini saldırılardan sakınmaya çalışmaktaydılar. Buna isyan edilmeyecekse neye isyan edilirdi? Bu zulme dur denilmeyecekse, insanca bir yaşamdan söz etmek mümkün müydü? Yüzyıllardır süren bu düşmanlık bitmeyecek miydi? Sorular öfke üretiyor, çaresizlik öfkeyi büyütüyordu.

Ağlıyordu Nazım Dede. Ses çıkartmadan ağlıyordu. Gözyaşları düşüyordu balkonun betonuna. Yanındakiler bakmadılar, görmediler önce. Sonradan fark ettiler ağladığını. Sakinleştirmeye çalıştılar. Teselli sözleri ettiler. Ellerinden tuttu torunlarından birisi. Yanaklarından öptü, neden ağladığını sorarak. Nazım Dede hiçbir şey söylemiyor, durmadan ağlıyordu. Giderek sesli ağlamaya, hıçkırıma başladı. Hıçkırıklarına da gözyaşlarına da hâkim olamadığı belliydi. Nazım Dede’yi ağlatan kafasının içinde dönüp duran sorulardı.

“Neden bize bunları yapıyorlar?” diyordu durmadan. Bu sorudan başka soru çıkmıyordu ağzından. Biraz sakinleştiğinde, “Yüz yılı aşkındır tanışım zulme. Bizim gibi zülüm

altında yaşayan var mı başka?” dedi. Belli ki yüreği yanıyordu. Belki de bugüne kadar paylaşamadığı bütün acıları ayaklanmıştı. Bütün yaşadıklarının gözlerinin önünde canlandığını söylüyordu.

Bu arada sokakta katliam yaşanıyordu. Evler yanmaya başlamıştı. Şehrin görülebilen her tarafı yanıyordu. Yürek burkan acı inlemeler geliyordu komşulardan. Saldırganlar ise zafer naraları atıyor, kin ve düşmanlık çığlıklarıyla dolaşıyorlardı ortalarda.

Aşağıdan hangi komşunun evini yaktıklarını, hangi komşuya saldırıldığını anlayabiliyordu Nazım Dede. İnleyen, acı çeken bir ses duyduğunda tahmin yürütüyordu ‘Bu falanca-nın sesi’ diye. Birbirlerini uzaktan da olsa seslerinden tanıyacak kadar yakınlardı. Aynı aile gibiydiler. Nazım Dede bu mahalledekilerin çoğunun doğumunu biliyordu. Kaçını evermiş, kaçının düğününde kirve olmuş, kaçına ev yapılmasında ön ayak olmuştu. Şimdi neler oluyor, kim bilir hangi komşu öldürülüyordu.

Torunları Nazım Dede’yi sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Bu amaçla, tanıdığı komşularına saldırılmadığını söylüyorlardı. Ama o her şeyi görüyor, anlıyordu. Onun yıllara dayanan içgüdüleri, tecrübeleri neler olduğunu bilmesini sağlıyordu. Dersim’i yaşamıştı, Koçgiri’yi dinlemiş, duymuştu. Ermenilere yapılan soykırımın hikâyelerini biliyordu. Bütün bunlardan dolayı devletin yapabileceklerini tahmin edebiliyordu,

Aynı anda, daha Nazım Dede balkonda otururken, evin içine, balkona taşlar atılmaya başlandı. Taşlardan hemen sonra silahlar sıkıldı, ateşli paçavralar düştü içeriye. Atılan taşlı paçavraların bazıları balkona düşüyordu. Ev halkı hemen sağa sola koşturdu. Nazım Dede içeri alınamamıştı. Evin içerisine atılan paçavralar evi tutuşturmuştu. Evdekiler yangını söndürmeye çalışıyorlardı.

Nazım Dede ‘Göğsüme bir ağrı girdi’ dedi aniden. İçeri götürüp yatağına koymak istediler. Eli göğsünde kıvranıyordu. Oturduğu sandalyede, balkonun beton zeminine düştü. Çıkan ses, dışarıdaki gürültüye karıştı. Yerde büzüşmüş halde Nazım Dede’nin sesi kesilmişti, belli belirsiz bir hırıltı duyuluyordu. Çevresine toplandı ev halkı. Torunlarından birisi nabzına baktı. Nabız yoktu. Birisi hastaneye götürmekten söz etti. Diğerleri biliyorlardı bu saldırının ortasında hastaneye gitmenin imkânsızlığını. Bir daha baktılar nabzına. Nazım Dede ölmüştü. Dışarıdan atılan taşlar balkona düşüyordu. Evin birçok yerinde yangınlar çıkmıştı. Nazım Dede’nin yanaklarından akan gözyaşları kurumuş, izi kalmıştı.

Balkonda yatan cesedi içeri alındı hızla. Herkes Nazım Dede’nin başındaydı. Dışarıda saldırılar devam ediyordu. Nazım Dede’nin ölümü, saldırıyı unutturmamıştı. İçlerinden biri bağırdı: “Evi söndürelim!” Dağıldılar, bir köşede başlamış olan yangını söndürmek için. Hem yangınla uğraşıyorlar, hem de Nazım Dede’lerini düşünüyorlardı. Ağlıyordu herkes. Bir çınar devrilmişti. Hayatlarının gerçek çınarıydı Nazım Dede. Ona ne kadar bağlandıklarını, ne kadar ihtiyaçları olduğunu, o öldüğünde daha iyi anlamışlardı.

Nazım Dede bir evin çınarı değildi sadece. Bir halkın bir inancın çınarıydı. Yüz yılı aşan bir ömür sürmüştü Nazım Dede. Bir halkın yüz yıllık tarihinin tanığı ve mağduruydu. Katliamlar görmüş, yaşamıştı. Hele son elli yıldan beri yaşananların hepsini bir bir biliyordu. Duyduklarını hafızasına kaydediyor, yaşadıklarını yüreğine nakşediyordu.

Dersim katliamı yaşandığında, hareket kabiliyeti sınırlanmış bir yaşlıydı. Bütün haberleri dinliyor, en küçük ayrıntıyı bile kaçırmıyordu. Yapılan zulmü dinledikçe duydukça yüreği kanıyordu. Yaşına bakmadan hüngür hüngür ağlıyordu. Katliamlar bitmedi. Dersim’den sonra da devam etti. Nazım dede bütün bu katliamları duydukça ağladı, dinledikçe ağladı. Katledilen bebelere, işkenceyle öldürülenlere, onuru kirletilen kadınlara ağlıyordu. Nazım Dede yine aynı nedenlerden dolayı bir kez daha yeni bir katliam daha gördü ve yaşadı. Bu katliam Nazım Dede’nin öldürüldüğü Maraş katliamı oldu.

Nazım Dede, kendisinin de bir katliamda öldüreceğini biliyor muydu acaba? Ya da böyle bir ihtimal gelmiş miydi aklına? Maraş katliamı olduğunda, Nazım Dede yapılanın bir katliam olduğunu bilmiyordu. Yaşlıydı, kimse anlatmamıştı. Önce Nazım Dede’nin sorularına kaçamak cevaplar vermişlerdi. Sonrası ise biliniyor. Nazım Dede, Maraş katliamında katledilen şehitlerden birisi oldu. Katliamlar yaşadı, katliamlar gördü, katliamlar duydu ve katliamdan öldürüldü.

Devlet Nazım Dede’yi katledilenlerden saymadı ve kayıtlara “yaşlılıktan ötürü kalp krizinden öldü” diye geçti. Kimse Nazım Dede’nin katili olarak yakalanmadı. Kimse Nazım Dede’nin katili olarak yargılanmadı.

ALİ ŞÜKRAN HAVUÇ - AFŞİN-ÖRENLİ, 1317

Ali Şükran Havuç, ilk başta kimin, neden saldırdığını bilmiyordu. Gelişmelerden yeni haberi olmuştu. Tüm mahalle halkı gibi yaşamın dayattığı sorunlarla boğuşuyordu o da. Yıllarca devletin zulmüne uğramış, devletle hiç barışık olamamıştı. Onun için hayata dâhil olmaya da gecikmiş, hayata geç başlamıştı.

Bir gün akşam, eve geldiğinde mahallede alışılmadık bir kalabalık olduğunu gördü. Öldürülen öğretmenler için cenaze töreni hazırlıkları yapılıyordu. Yörükselim Mahallesiindeki kalabalık, cenaze törenine gelen kalabalıktı. Üzülmüş, canı sıkılmıştı, ama o kadar. Sabah olduğunda Ali Şükran Havuç, törenle hiç ilgilenmemiş, kalabalığın içinden geçerek işine gitmişti. Yaşlıydı, işine bakması gerekiyordu ve öğretmenleri tanııyordu.

O gün akşam yine mahallenin tekin olmadığını gördü. Hastanenin yanında büyük bir kalabalık birikmiş, bağırıyordu. Üstelik bunlar hiç tanıdık değillerdi ve düşmanca bir halleri vardı. Mahallenin içinde bir huzursuzluk vardı. Yolunun üstündeki, her gün işten geldiğinde uğradığı kahveye uğradı; herkes oradaydı. Olanları anlatıyor, tartışıyorlardı. Ali Şükran da böyle öğrendi olan biteni. Daha çok canı sıkıldı.

Ne olacaktı şimdi? Kaygılar, tedirginlikler sardı her tarafını. Eve gittiğinde aynı kaygılar yaşanıyordu. Bir gün önce öğretmenler öldürülmüş, dün de öğretmenlerin cenaze törenine saldırılmış, bu saldırıdan, büyük ihtimalle asker kurşunuyla üç saldırgan öldürülmüştü. Hastane önünde toplanmış olan kalabalık, öldürülen bu saldırganların cenazeleri için gelmiş ve yarın sabah yapılacak cenaze töreni için bekleyen kalabalıktı. Aslında yarın sabah başlayacak olan katliamın uygulayıcılarıydı demek daha doğrudur.

Gece boyunca dışarıda, hastanenin önünde, sürekli bir saldırı havası estiriliyordu. İntikam içeren sloganlar, tehditler, hakaretler sabaha kadar devam etti. Sabah olduğunda Ali Şükran Havuç’un evinde herkes ayaktaydı. Gençlerde tepki ve öfke, yaşlılarda kaygı ve tedirginlik vardı.

Katliam saldırıları başladığında Ali Amca çevresine sükûnet telkin ediyordu. ‘Sakin olun, bir şey olmaz’ diyordu. Bir şey olup olmayacağını bildiğinden değil, ortamı yatıştırmak için böyle söylüyordu. Öbür taraftakilerin de bu saldırıları uzun süre sürdürmeyeceklerini düşünüyordu. Olan bitenin geçici bir durum olduğunu sanıyordu.

İlerlemiş yaşının verdiği güvenle çıktı saldırganların karşısına. Kendisine, yaşına hürmeten bir şey yapmayacaklarını sandı. İlk karşısına çıkanlar hep birden yapıştılar yakasına. Ne olduğunu anlayamadan başladılar vurmaya. Bunu yapmamaları gerektiğini söylemek istemişti, oysa. Onların, yaşlı birisinin nasihatlerini dinleyeceğini düşünmekle ne kadar büyük bir hata yaptığını anladığında, artık olan olmuş, olaylarsa önlenemez noktaya gelmişti.

Durumun düşündüğü gibi basit bir iş olmadığı ortadaydı. O zaman aklına geldi bundan önce yaşanmış katliamlar. Biliyordu o katliamlarda neler olduğunu ve biliyordu o katliamlarda devletin ne yaptığını. Üstelik bulunduğu ortamlarda bu bildiklerini anlatıyordu, durmadan usanmadan. Bu devlete güvenilemez diyordu.

Bütün bu bilgi ve tecrübesine rağmen, şimdi olanları anlayamamış, yanlış değerlendirmişti. Kendisine kızıyordu, bu kadar kolay aldandığı için.

Nasihat etmek istediklerinden birisi “Aç ağzını” diyerek kafasına silah dayamıştı. Bir yandan da ağzını açsın diye, çenesini geriye doğru itiyordu. Belki torunu yaşındaydı bunları yapan; kendisine saygı da göstermiyordu, değer de vermiyordu.

Hiç düşünmemişti bu pozisyonda yakalanacağını. Ağzını açarken bilinçli bir hareket içinde miydi, yoksa bulunduğu durumun yarattığı bir refleks miydi, anlayamamıştı. Nasıl olsa öldüreceklerdi, bari daha iyi ölseydi. Demek ki insan katilinin emrine giriyormuş böyle durumlarda. Böylece kurtulacağını sanırken daha kötüsü de olabiliyormuş.

Ali Şükran Havuç, ağzını açtıktan sonrasını hiç hatırlamadı. Ağzına sıkılan kurşunla yere yığılmıştı. Silahı tetikleyen ile yanındakiler, hep birden, Ali Şükran Amca’ya rastgele vurmaya devam ettiler. Kimi olanca gücüyle bir tepik savurdu. Kimi kırma tüfeğinden bir mermi boşalttı hareketsiz yaşlı bedene. Bırakıp giderlerken “Biri daha gitti!” diye şakalaşıyorlardı birbirleriyle.

Ali Şükran’ın vurulduğunu gören komşuları evlerinden çıkamıyorlardı. Çaresizlik içindeydiler. Çaresiz olmak daha çok kahrediciydi. Yaşlı bir insanın aşağılanarak vurulması karşısında hiçbir şey yapamamak... Bunca vahşi bir zulme karşı koyamamak, insani özellikleri kaybolmamış herkesi en derinden yaralamaktaydı. Bu durumu yaşayanların hepsi, yüreklerinin kanadığını hissediyorlardı.

Aslında herkes, bir biçimde yaralanıyordu. İnsanların onuru çiğneniyor, kişilikleri rencide ediliyordu. Ali Amca’ya vurulan her tekme, ona sıkılan her kurşun büyüyerek yüreklerine doluyordu. Vicdan kanıyor, insanlık kanıyor, huzur, asalet kanıyordu. Dayanışma

yaşanamıyordu. Herkes yaşıyor olmaktan dolayı derin bir suçluluk duygusu içinde kıvranıyordu. Yaşamamanın utanca dönüştüğü bir yerdeydi herkes.

Yarın onlara sorulduğunda nasıl anlatacaklardı dostlarının vurulduğunda tepkisiz kaldıklarını? Ve komşuları Ali Şükran Amca'ya karşı komşuluk hakkını yerine getiremediklerini nasıl izah edeceklerdi? Bu soruların baskısı altında olanların kimileri de, yaşananları görmemek için, saklanıyor, dışarıya bakmamaya çalışıyordu. Kolay değildi, bir katliam yaşanıyor, can pazarı vardı. İnsanlar kendilerini ortaya koyamıyor, bundan dolayı utanıyorlardı. Utanılacak bir iş yaptıklarını düşündükleri için de yaşama sevinçlerini kaybediyorlardı.

Ali Amca'yı vuran kalabalık dağıldığında en yakınlardaki evlerden tek tek insanlar çıkmaya başladılar; korkarak, tedirginlikle bakındılar etrafa. Güvenlikte olduklarını anladıklarında yavaş yavaş Ali Amca'ya yaklaşıyorlardı. Yanına gittiklerinde Ali Amca hareketsiz yatıyordu. Ağzından akan kan yere sızıyordu, görünüşe bakılırsa ölmüştü. Emin olmak için nefesini kontrol ettiklerinde, henüz ölmediğini fark ettiler.

Artık daha cesaretle sahip çıkmaya başladılar. Önce Ali Amca'nın kendisine gelmesi için, akla gelen ilk yardım hareketleri yapıldı. Ali Amca da bu çabalara cevap vererek daha belirgin nefes almaya ve küçük küçük tepkiler geliştirmeye başlamıştı.

Kucaklayıp bir eve taşıdılar. Hazırda kalmış olan sergilerin üstüne yatırdılar, bir yastık koydular başucuna. Su vermek istediler; ağzı kan doluydu, açamıyordu. Ağzındaki kanı boşaltmaya çalıştılar, kan durmuyordu. Onu bir an önce hastaneye götürmekten başka yapılacak şey yoktu. Eğer hastaneye götürülmezse Ali Amca'nın yaşaması mümkün değildi. Ali Amca uzun bir hastane ve tedavi sürecinden sonra ağzının yarasıyla yaşamak zorunda kaldı.

Silahla insan öldürmek cinayettir, katliamdır. Ya insanı yakalayıp, zorla ağzını açtırıp, silahın namlusunu ağzına sokarak patlatmak nasıl bir caniliktir? Hangi kin, hangi nefret buna yol açabilir? Bir yerde bunca kin varsa orada insana dair ne olabilir ki? Böylesine derin, köklü ve süreklilik arz eden bir düşmanlık nasıl var edilebilir, nasıl yaşatılabilir? Kimse böylesine tarihi bir düşmanlığı, toplumsal farklılık gibi son derece doğal ve masum bir olguyla izah etmeye çalışmamalıdır. Toplumsal farklılıklardan, derin ve tarihi düşmanlıklar yaratanlar egemen siyasi yapılarıdır.

Ali Şükran Havuç, katliamdan sonraki hayatını yaşamdan saymadı hiçbir zaman. Böyle bir yaşama, yaşam demenin mümkün olmadığını düşünüyordu. Hep öfkeliydi, kızgındı. Hiç affetmedi, bunu yapanları da, bunu önleyemeyenleri de, bu katliama karşı halkın gücünü ortaya koyamayanları da. Ve her gün kahretti bunu yapanlara.

* * *

Ali Havuç, 1920-1930 döneminin koşullarında, silahlı bir yaşam sürdürmüş, eşkıyalık yapmıştı. Silahın zulme karşı direnişte ne denli önemli olduğunu iyi biliyordu. O yıllarda bir grup arkadaşıyla birlikte, dağları mesken tutmuşlardı. Devletin zulmüne boyun eğmekten se, dağlarda dolaşmayı tercih etmişlerdi.

Çoğu zaman gençliğinde yaşadığı eşkıyalık günlerini hatırlıyor ve daha çok kahroluyor, daha çok hayıflanıyordu bulunduğu durumdan dolayı. O günleri hatırladıkça, bu katillerin

bir şey yapmayacaklarını düşünmekle ne kadar büyük bir hata yaptığını görüyor ve şaşıyordu.

Bazen kendisine de kızılıyordu, hem katillerinin dediğini yaptığı için, hem de ta başında, olanları basite aldığı, katliamcıların gerçek niyetini anlayamadığı için. ‘Nasıl oldu da onların ne kadar canı olduklarını göremedim’ der, gözleri dolardı.

Eski günlerdeki gibi, alsaydı eline bir silah, kendisini korumaya çalışsaydı daha iyi olmaz mıydı diye düşünüyordu çoğu zaman. Bu düşüncelere daldıkça yaralanmış olmasına değil, herhangi bir karşılık verememiş olmasına, dahası intikamını alamayacak olmasına üzülmüyordu.

Bu yara ve bu acı onu daha fazla yaşatmadı. Ali Amca bir kaç yıl dayanabildi bu yürek kanatan yaraya. Ali Şükran Havuç’u vuranlar, açığa çıkartılmamış, yargılanmamışlardır.

Uzak dağ başları
Yalnızlıkları getirir aklına
Bir de efkarlı türküleri
Ve senin yalnızlığın
Ancak dağlara sığabilir
Bir de türkülere
Belki bir zaman
Geçitler kapanmış
Koyaklar tutulmuş olabilir
Yabanıl sesler, ateşböcekleri
Kıpırdayıp durur çevrende
Bir de sessizlik
O zaman
Bir tutam kekik
Bir tutam dağlalesi kopar
Ve usuldan usuldan
Söylemeye dur
Eşkiya türkülerini
O türküler ki biraz kederlidir
Ama kendilerinden başkasını
Ele vermemişlerdir

Ahmet Telli

ÜMMÜHAN DUMAN - AFŞİN HUNU KÖYÜNDE / 1942

Ümmühan Duman Sünni'ydi. Ama Mahmuthan Aleviydi. Sevmişlerdi birbirlerini gençlik yıllarında. Basit bazı ufak tefek itirazlara rağmen evlenebilmişlerdi. O zaman engellemeler olmazdı. Çok fazla sorun edilmezdi böyle durumlar. Hele ki her iki tarafta yoksulsa ve birbirlerine dayanmak, birbirleriyle var olmak zorunda olduklarının farkındırlarsa. Mahmuthan'da Ümmühan'da böyle ailelerdendiler. Köyün yoksul ailelerindendi her iki aile de. Dolayısıyla birbirlerine karşı aşağılayıcı tutumlar içine girmelerinin geçerli bir nedeni yoktu.

Ümmühan Mahmuthan'la karşılaştıklarında birbirlerinin dikkatini çekmişlerdi. Daha sonraki karşılaşmalarında, bakışmalarında kaçak bir aşk dolmuştu yüreklerine. O aşk Ümmühan ölene kadar hep devam etti.

Evlendiklerinden bir süre sonra köylüleri, Mahmuthan'ı rahat bırakmadılar. Taciz ettiler, yolunu kestiler, evini taşladılar. Tarlasını sulamasına engel oldular. Kürtler ve Aleviler bu köyden yaşayamaz dediler. Bu köy onlara mezar olacak dediler.

Ümmühan, eşi Mahmuthan'la birlikte yaşadığı tüm baskı, saldırı ve zulümleri. Köylerinde Mahmuthan'a ve ailesine saldırdıklarında çok söylediler Ümmühan'a Mahmuthan'ı bırak diye. O direndi ve inandı kaderinin Mahmuthan'la olduğuna. Mahmuthan'la yaşayıp Mahmuthan'la öleceğine.

Mahmuthan ve ailesi, köylülerle yaptıkları bir kavga sonrasında, büyük bir katliamdan tesadüfen kurtulmuşlardı. Bunun üzerine Mahmuthan hapse girmişti. Mahmuthan hapse girdiğinden de çok ısrar ettiler, çok zorladılar, Mahmuthan'ı bırak diye. Bu Alevi Kürt'ü boşa diyenler her gördüklerinde soruyorlardı ne zaman bırakacaksın bu gâvuru diye.

Ama inandı bir kez Ümmühan. Güvendi ve vazgeçmedi inancından. Bekledi Mahmuthan'ı. Hapiste ziyaretine gitti, moral vermek için. Yakınmadı, ağlamadı onun yanında. Gözyaşlarını ondan gizledi. Acısını onunla paylaşmaya kıyamadı. Yalnız yaşanan acılar çoğalmış derlerdi. O da "acılarım çoğalsa da Mahmuthan'a aktarmayacak, onu acılarımla üzmeyeceğim" diyordu. Sevincini taşıdı Mahmuthan'a dört duvar arasında. Onu utandırmamaya, onu üzmemeye göre kurdu hayatını. Evin

geçimine katkıda bulundu Mahmuthan’ı beklerken. Çocuklara baktı, tarlaya gitti, evin işlerini yaptı, usanmadan, yorulmadan.

Mahmuthan cezaevinde çıktığında, Ümmühan, hemen sarıldı onun ellerine. Bıraktı kendisini onun yüreğine. Ne dediyse yanında yer aldı. Mahmuthan’ın söylediklerine, hep inandı. “Olmaz” demedi, “olur mu acaba” diye aklında bir şüpheye yer vermedi.

Eski köylerini bırakmış sürgün olmuşlardı. Bulundukları yeni köyden de iş yoktu, tarla takım yoktu. Düşmanları kendi köylerine gitmelerine hoş bakmıyorlardı. Gidip yeni bir bela almak doğru değildi. Bu yokluktan, zulmünden kaçmak, çocuklarına ve kendilerine yeni bir yurt bulmak zorundaydılar. Göksün’ün Dügünyurdu köyüne gitmeye karar verdiler. Ve gittiler oraya. Köylerinde topraklarını bıraktırdılar. Dirliklerini düzenlerini bozdular. Sersefil ettiler, kendilerini de çocuklarını da. Kürt olmaktı, Alevi olmaktı bütün bu zulümlere sebep.

Gittikleri köyde geçimlerini çıkartamadılar. Ekmek buldularsa suyu, suyu buldukların da ekmeği bulamadılar. İş imkânı yok, gelir yoktu. Oradan bir süre sonra Maraş’a gitmeye karar verdiler.

Bu arada çocukları oluyordu, Mahmuthan’la Ümmühan’ın. Her gelen, rızıkıyla gelir diyorlardı, doğan her çocuk yeni bir umut ve güç kaynağı oluyordu. Newroz olduğunda arkasında Nazife, Firuze, Mehmet, Günay gelmişlerdi. Çocuklarla hayatları renklenmişti. Sorunlara karşı daha çok dirençle, zevkle mücadele ediyorlardı.

Maraş’a geldiklerinde her şeye yeniden başlamışlardı. Yaşadıkları tüm kötü günlerin geride kaldığını düşünüyor onların sözünü bile etmiyorlardı artık.

Maraş’ta bir süre değişik işler yapan Mahmuthan bir bakkal dükkânı açarak ticaret yapmaya başladı. İşleri iyi gidiyordu. Bir süre sonra bir arsa aldı ev yaptı. Daha sonra işlerini büyüterek devam etti ve yeni bir arsa alarak bir inşaata daha başladı.

Kıran günlerinde Ümmühan Duman ve ailesi bu mutluluk ve umut dolu günleri yaşıyordu. Bu günlerde Ümmühan Duman, iki oğlu üç yetişkin kızıyla, otuz altı yaşında genç bir kadındı.

Öğretmenlerin cenazesi ve sonrasında olanları Duman ailesi biliyordu. Kızları törene katılmışlar, saldırlara armuz kalmışlardı. Kızlar eve geç geldikleri için babalarında azar işitmişler, anneleri araya girerek sorunu tatlıya bağlamıştı. Duman ailesi de akşam yapılan saldırı hazırlıklarını görüyor ve kaygılanıyorlardı. Ancak onlarda durumun büyüklüğünü tahmin edememişlerdi.

Sabah olduğunda, mahallede ki gerilim herkesi etkiyecek kadar yüksekti. Çok sürmeden, sokaktaki hareketlilik saldırganlığa dönüştü. Ümmühan’ların evinin önüne doluştular. Yangın çıkartmak için evin üstüne ateşler atılıyordu. Alt kattaki bakkal dükkânına girerek yakmaya ve yağmalamaya başladılar. Silah sıkıyor, hakaret diyorlardı. Evden çıkmalarını teslim olmalarını istiyorlar.

İçerdekiler, önce evin odalarında saklanmaya çalıştılar. Evi yakmak için atılan paçavraları alıp dışarı atıyorlardı. Buna rağmen evin sergileri, perdeleri, tutuşmaya başlamıştı. Evdekiler bulundukları odadan masa altlarına girmeye çalışıyorlardı.

Mahmuthan’ın tabancası vardı. İlk geldiklerinde birkaç el ateş etti, dışarıya. Ancak bu kadar kalabalığın ve bu kadar silahın olduğu bir yerde tek bir tabancayla ateş etmek hiçbir işe yaramayacağı gibi, saldırganları tahrik ederek daha vahim sonuçların doğmasına yol açar diye düşünüyordu Mahmuthan. Bu nedenle tabancayı kullanmıyor, kullanamıyordu. Belki bunları kızdırmadan kurtulmak mümkün olabilir diye düşünüyorlardı.

“Beni sen öldür”

Eve saldıranlar kapıyı zorluyorlardı. Kapı kırıldı kırılacaktı. Çatırtı sesleri geliyordu. İçeri girmeleri an meselesiydi. Mahmuthan’ın tabancası elindeydi. Kapının çatırtısı oralığı kapladı. Doluştular içeriye, yakarak, yıkarak, vurarak.

Ümmühan,içeri girenlere ve bir kaç saatten beri yaşadıklarına bakarak bu olan bitenin ne anlam geldiğini görebiliyordu. Öldüreceklerdi kendilerini. Bunca kin, bunca nefret kimseye iyi şeyler yaptırmazdı. Bunu daha önce yaşadıklarında biliyordu. Köyde saldırdıklarından da böyle olmuştu.

Çocuklarıyla birlikte, aynı odanın bir köşesine sinmişlerdi. Mahmuthan ayaktaydı elinde silahıyla. Diğerleri birbirlerine kenetlenmiş vaziyetteydiler. Herkes ağlıyordu. Ümmühan çocuklarının ağlamalarına dayanamıyor, daha çok ağlıyordu. Bu güne kadar onları hiçbir biçimde ağlatmamış, ağlamalarına yol açan hiçbir davranışa izin vermemişti. Şimdi onlar ağlıyorlardı ve Ümmühan bir çare bulamıyor onlara “ağlamayın” diyemiyordu.

Gürültüyle kırılan kapıdaydı bütün gözler, kulaklar, tüm benlikler. Açılacak kapı ölüm kusaçtı. Kapıyla birlikte çatırdayan bir ailenin yaşamıydı. Ve gelen sesler kapının açılmasının iyice yaklaştığını gösteriyordu. Umutları iyice tükendi, Ümmühan'ın. Çocuklarıyla koyun koyuna oturuyorlardı. Onlara iyicene sokuldu, kollarını doladı, sıkı sıkı sarıldı, sardı onları kendisine.

İşte tam bu anda verdi o kan donduran kararını Ümmühan ve döndü kocası Mahmut'a, “Bunlar bizi sağ koymayacaklar, bize ölümden beter kötülük yapacaklar. Çocuklarıma yapacakları kötülükleri görmeye dayanamam. Onlara bu fırsatı verme, beni sen öldür” dedi. Bunları söylerken ağlıyordu,ancak cümleler net ve açıktı. Gözyaşlarıyla ıslanan yüzü berraktı. Mahmut, önce anlayamadı. Bir an durdu, söylenenleri anladığında ise, büyük bir şaşkınlık içine girdi. Yüzünü döndü, yüreği kabardı, uygun olsa hüngür hüngür ağlayacaktı.

Mahmuthan'da şok etkisi yaratan, Ümmühan'ın söyledikleri ve sözlerinde ki kararlılığı idi.Bu kadarını beklemiyordu.

Ümmühan tekrar etti söylediklerini; “Mahmut bunlar bizi sağ komazlar, bunların çocuklara yapacakları kötülükleri görmektense beni sen öldür yalvarırım” dedi. Ağlaması, az önceki gibi değildi, hıçkırarak ağlıyordu Ümmühan. Muhammet ve diğer çocuklar duyduklarına inanamıyor, anlayamıyorlardı. Mahmut'un gözlerinde yaşlar iniyordu,yanaklarını ıslatarak.

Kapı açılmış içerisi dolmuştu.

Zorlanan kapı açıldığında ilk olarak Mahmuthan'ı dışarıya çıkarttılar, döverek. Ümmühan,gi-den eşinin ardından bakarken,masanın altında saklanan oğlunu gizlemeye çalışıyor, onu bekliyordu. Sonra Ümmühan'ı saçlarında sürükleyerek çıkarttılar. Arkasından da oğlu Muhammet'i.

Mahmuthan'ın çocuklarından ikisi evdeydi. Çocuklardan altı yaşındaki Günay,o katliam esnasında, belki can havlıyla, belki birilerinin telkiniyle, bir yaşındaki kardeşi Derya'yı sırtına alarak başka bir eve gitmişti.Yaşar adlı Türk Sünni bir komşuları,o çocukları evine alarak kurtulmalarını sağlamıştı. Diğer çocuklar, evde değil,her birisi bir taraftaydılar.

Evde çıkartılan Muhammet, Ümmühan ve Mahmuthan evlerinin önünde esir alınmış durumdaydılar. Esirlere vuran vuranaydı.Ölümüne vuruyorlardı.

Ümmühan, oğlu Muhammet'e bir şey yapmasınlar diye yalvarıyor ve onlara Müslüman olduğunu göstermeye, ispat etmeye çalışıyordu. Bütün bildiği İslami bilgileri hiç sekmeden arka arkaya okuyordu. Kendisinin Sünni olduğunu oğlunun adının Muhammet'in adı olduğunu belirtiyor ve anlatıyordu. “Ben de sizin gibi Müslüman'ım, Sünni'yim, namazı da bilirim, orucu da tutarım” diye yalvarıyordu. .

Bütün bunları dinlemediler. Muhammet'e de Ümmühan'a da Mahmuthan'a da sıktılar kurşunlarını. Üçü de vuruldu. Yan yana düştüler. Ümmühan oğluna doğru yatıyordu. “Muhammet” diye sayıklıyor, ona ulaşmaya çalışıyordu. Mahmuthan yarasına baktı ilk kendine gelir gelmez. Yarasının derin olmadığını fark etti. Zorlanarak ayağa kalktı. Ümmühan yakınındaydı. Sayıklar gibiydi. Ona baktı ve hızla Muhammet'e döndü. Muhammet'te ses çıkmıyordu. Oğlu ölmüştü. Mahmuthan'ın

yüreği yanıyor, yarası kanıyor, gözyaşları, yağmur gibi akıyordu. Bir babayı kurşun yarası mı daha çok acıtır, oğlunun ölüsünü görmek mi?

Eşi, Ümmühan da yaralıydı. Az ötede inliyor, sürünerek oğlunun yanına gitmeye çalışıyordu. Mahmuthan eşine doğru yürüdü, yaralı ayağını çekerek. Onu sırtına almak için uğraştı bir süre. Zor bela alabildi Ümmühan’ı sırtına. Hastaneye taşımak için yürüdü. Oğlunu orada, sokakta ve cansız bırakarak. Yol boyu gözyaşlarını ve yarasında akan kanları döküyordu Mahmuthan. Ümmühan kendisinden geçmişti.

Hastanede bakmadılar. İttiler oradan oraya. Üstün körü bakan doktor, onlara şehir dışına gitmelerini söyledi. Çıktılar oradan. Mahmuthan’ın aklı ve yüreği geride kalan oğlu Muhammet’teydi. Ne olmuştu acaba? Cenazesini gören olmuş muydu? Orada yatıyor muydu, sahipsiz? Ümmühan ne olacak kurtulacak mıydı? Beni öldür demişti? Ne kadarda kararlı ve netti bunu söylerken. Bunları düşünüyordu Mahmuthan.

Muhammet’in cenazesini yakınları alıp gömmüşlerdi. Muhammet’in cenazesi paramparça edilerek tanınmaz hale getirilmişti. Kaşında gözünde tanıyabilmişlerdi ancak.

Muhammet’in yokluğuna alışamadı Ümmühan

Ümmühan şehir dışında tedavi oldu. Bütün çabalara rağmen, tam olarak iyileşemedi, yatalak kaldı. Doktorlar bu durumun değişmeyeceğini söylüyorlardı Ümmühan yaralarla ve yatalak yaşamaya alışamadı. Oğlunun yokluğunu kabul edemiyor, öldürülmüş olmasına alışamıyordu. Yaşadıkları onun bütün yaşam sevincini yok etmişti. Genç kızlarını kendi eliyle gelin edememiş, oğullarına gelin getirememişti. En küçük çocuğu henüz bir yaşında bile değildi.

Kararını vermişti. Eşi Mahmuthan’a söyleyemiyordu ama birçok insandan bu konuda yardım istemeye başlamıştı. Artık “dayanamıyorum” diyordu.

Kocasını “yanıma gel” diyor, yanına çağırıyordu. Ona “kızlarıma, çocuklarıma iyi bak” diyerek başlıyordu ağlamaya. Sonra “ağaçlar çiçeğini açtı, ben bir çift yiğide gelin getiremedim.” diye başlıyordu yürek sızlatan ağıtlar yakmaya.

Kızlarına güzel elbiseler giydirip onları seyretmeyi seviyor, bundan zevk alıyordu. Öldürülen oğlu Muhammet için “Yiğidimin yanına kimsenin mezarını koymam kendi mezarımı yaptıracağım” diyordu, öyle de yaptı.

Daha fazla çekemedi oğlunun hasretini. Dayanamadı onun yokluğuna. Ve bir gün yatağında ölü bulundu.

İki katlı evleri ve bakkal dükkânları vardı, Ümmühan’ların. Ayrıca başka bir evleri daha vardı.

Mahmuthan katliamdan sonra Maraş’ta yaşamıştı, bir süre. Bu arada evlerini terk etmeye zorlanmış, defalarca taciz edilmişlerdi. Oğlu Günay Maraş’ta okurken sürekli olarak baskılar yaşamış rahatsız edilmişti. Bunlarla yetinemeyen katliamcılar Mahmuthan’ı rahatsız etmek için aşağılık ve ahlaksız yöntemlerle tacizlerini sürdürmüştü.

Böylece Mahmuthan hem göçmeye zorlanmış, hem de mülkiyetleri elinden alınmaya çalışılmıştı. Mahmuthan’ın göçmesi için birçok oyun oynanırken bir yandan da mülkiyetlerini ucuza bırakıp gitmesi için ayrıca belediye eliyle zorlamalar yapılmış, çeşitli evrak sahtekârlıklarıyla Mahmuthan’ın mülkiyetleri ucuz yolda gasp edilmiş ve göçmek zorunda bırakılmıştı.

Serintepe Mahallesi

Serintepe Maraş'ın yeni yerleşime açılan bir semtiydi. Burada, yerleşik olan bir kaç kişinin arazileri bulunmaktaydı. Bu insanlar arazilerine devletin hazine arazisini de katarak köyden gelen yoksullara parselleyip satmaktaydılar. Böylece önemli bir rant olanağı elde etmiş bulunuyor, arazilerin çok fahiş fiyatlarla yoksul insanlara satmakta, bu yolla büyük bir vurgun elde etmekteydiler.

Buna dikkat çeken dönemin devrimci politik çevreleri ve halk bu durumu engellemek için devletin arazisini işgal ederek gecekonduların yapmaya yönelmiş bu amaçla bir gecekondu işgali yapılmıştı.

Bu mahallede esas yerleşik olanlar çevre köylerde oturan Türk Sünnilerdi. Bunların büyük bir kısmı köyden yaşadıkları yoksulluktan kurtulmak için buraya çalışmak iş bulmak amacıyla gelmiş yoksullardı. Ve çoğu da orada burada çalışmaktaydı. Köylerinden henüz kopmamışlar hem köyden hem de burada çalışarak ancak geçinebiliyorlardı.

Bu çevre köylülerinin dışında, buraya yeni gelen ve gecekondu yapan insanların hemen hepsi Kürt Aleviydiler. Ve çoğu da Afşin'in çeşitli köylerinde gelmişlerdi.

Belirtilen özellikler Serintepe'nin Türk Sünnileri katliamcılarının toplumsal potansiyelini oluştururken, Kürt Alevileri de katliamın hedefini oluşturuyorlardı. Bu durum Serintepe'yi katliamın yoğun yaşandığı bir mahalle olmasına yol açıyordu.

Önce buraya çevre köylerden katliamcılar getirtilerek toplanmışlardır. Daha sonra mahalledeki çeşitli evlere tacizler de bulunularak öncelikli hedef olan Yörükselime yürüyüş yaparak ellerinde silahlarıyla gitmişlerdir. Bu silahlı katliam saldırısı Yörükselim’in girişinde kesilmiştir. Kesilmesini büyük ölçüde Yörükselim de halkın sürdürdüğü direnişle sağlanmıştır.

Yörükselime giremediklerini gören ve saldırılarından vazgeçmeyen katliamcılar geri dönerek Serintepeye yeniden saldırmaya yönelmişlerdi.

Tam bu anda katliam mekanizmasının özgün bir pratiği girmektedir devreye. Serintepe de bulunan ve kısmen katliamcıların saldırmalarından caydırıcı bir etki yapan askerlerin Serintepeden ayrılması sağlamamaktadır. Kışlanın basıldığı yalanı ortaya atılmakta sözde bu yalanın peşine düşen askeri yetkililer Serintepe’nin kenarlarında bulunan böylece caydırıcı bir etki yapan az sayıda askeri çekmişlerdir.

Katliam, askerlerin gittiğini gören ve çeşitli evlerde saklanmaya çalışan Alevilerin saklandıkları evlerden çıkarak askerlerin peşine düşmesiyle böylece katliamında kurtulmaya çalışanların katliamına yol açmıştır.

Burada kaçanlar uzak menzilli silahlarla vurularak katledilmişlerdir. Bunların dışında eve girmeye çalışanlar katledilmişlerdir. Ayrıca birkaç ev basılarak evdekiler katledilmiş öldürülmüşlerdir. Bu süreç öğleden sonra başlamış akşama kadar devam etmiştir. Bunun üzerine Yörükselimden geri dönen katliamcılarla mahallede akbabalar gibi bekleyen katliamcılar, katliamı gerçekleştirmişlerdir. Bu mahallede 13 insan hunharca öldürülmüştür.

Akşam askerler gelip kalan Alevileri saklandıkları sığındıkları evlerden alıp kışlaya götürmüştür. Serintepe’de katliam sürerken Maras’ın birçok yerinde aynı katliam sürdürülmekteydi.

İMAM ERGÖNÜL, AFŞİN-GÖZPINAR, 1940

İmam Ergönül, kardeşleri ve çocuklarıyla birlikte birkaç yıl önce gelmişti Maraş'a. Afşin'in Kürt-Alevi köylerinden olan Gözpınarlıydı. Kendisi gibi birçok köylüsü de gelmişti Maraş'a. Son yıllarda köylerinden kalkanlar bir yerlerde ekmeğini kazanmaya çalışıyordu. Herkesin en kolay ve en önce gittiği yer Maraş oluyordu. En yakınlarındaki, en çok bildikleri ve kendilerinin sandıkları şehir burasıydı.

Maraş'a geldiklerinde hayvan ticareti yaparak işe başladılar. Aynı zamanda yün ve orlon gibi tüketim maddelerinin alım satımını da yapıyorlardı. Para kazanmaya başlamışlardı. Kardeşiyle birlikte yavaş, yavaş işlerini geliştiriyorlardı. Yerleşmeye, mülk edinmeye karar verdiler. Bir arsa aldılar önce. İmam bu arsada kardeşine ev yapılmasını istedi; önce kardeşinin evi olsun istiyordu. Kardeşi önceliğin kendisine verilmesine itiraz ettiyse de İmam dinlemedi. "Önce sana ev yapalım, sonra da bana yaparız," diyerek itirazı bastırdı. İmam'ın planladığı gibi yaptılar. Ancak yapılan evde, İmam'ın evi yapılana kadar birlikte oturacaklardı.

Serintepe yeni bir yerleşim yeri idi. Gecekondu lar kon duruluyordu sürekli olarak. Settle alınan arsalara bri ket evler yapı lıyordu, kapısız, sıvasız duvarları yla. Bezler asılırdı kapı ve pencerelere, yazın sıcaklarında.

İmam'ın dört oğlu, iki kızı vardı. Eşi Güllü'yle birlikte çocuklarının geleceğini konuşmaya başlamışlardı. Artık Hüseyin büyümüş askerlik çağına gelmişti. Diğerleri de sıradaydılar. Güllü daha çok kızlarıyla ve büyük oğluyla ilgileniyordu. Hüseyin onun ilk göz ağrısı ve ilk muradıydı.

Saldırıları, bir gün önce öğretmenlerin cenaze töreninde olmuştu. O gün İmam evde değildi. Çevre köylere işe gitmişti. Oğlu Hüseyin arkadaşlarıyla birlikte törene katılmıştı. Cenaze törenine saldırıldığında, kısacık hayatında görmediği bu vahşet karşısında dehşetli bir şaşkınlığa kapılmıştı. Acemi bir ürkeklikle, şehrin daracık sokaklarında, sinerek, saklanarak kaçıpkendisini zor eve atmıştı.

Hüseyin eve gelmiş, ancak yaşadığı saldırının şokunu üstünde atamamıştı henüz. Bir müddet sonra kiracıları ve yakın köylüleri Hacı ve ortak arkadaşları Adıyamanlı öğretmen Mahmut'la eve geldiler. Onlarda aynı saldırıları yaşamış, aynı yollarda kaçıp kurtulmuşlardı. Üç genç insan, yaşadıklarını birbirine anlatarak gecenin geç saatlerine kadar oturdular.

Hüseyin ve arkadaşları evin alt katındayken, İmam, Güllü ve diğer çocuklarla birlikte üst kattaydılar. Küçük çocuklardan Yurdağül, annesinin eteğinde, onun her an vereceği buyruğu bekler gibi tetikteydi. Rıza evin başka bir köşesine çekilmiş, uyur gibiydi. Hayri, Ali ve Türkkan, bir oyuna dalmışlardı.

Mahallede bakkalın önünde ve bazı sokaklarda görülmedik bir kargaşa vardı. Bu karışıklığın iyiye yorulamayacağı belliydi. Alevi, Kürt ve solculara karşı bir hazırlık yaptıklarını açık, açık ilan ediyor, sloganlarla hakaret ediyorlardı.

Saat ilerlemişti; gecenin geç saatleriydi. Dışarıda hareketlilik durmuyor, artarak devam ediyordu. Güllü'ye seslendi İmam. Bir çay yapmasını istedi. Âdeti değildi bu saatte çay içmek. Dışarıdaki gürültünün yarattığı can sıkıcılığını gidermek için ilaç niyetine çay içecekti. Birlikte çaylarını içerlerken aşağıdakilere de haber saldılar çay için. Onların muhabbeti yerindeydi. Çaylarını da yapmış, içiyorlarmış, gelmediler.

İmam, oğlu Hüseyin'in evde olduğuna sevindi. Arkadaşları da evdeydi. Gerçi bu gençlerin siyasetle ilgisi vardı ama Hüseyin bunlara karışmayacaktı; kendisine söz vermişti. Bunu biliyor ve oğluna güveniyordu. Zaten yakında evlendirmeyi düşünüyordu. Bir baş göz edebilirse sorun kalmayacaktı.

Sabah erken kalkmışlardı. İlk olarak pencereden dışarıya baktılar. Mahallenin içindeki büyük ve öfkeli gürhunun akşamki hareketliliği büyüyerek devam ediyordu.

Bakkal Murat'ın dükkânının önünde birikmişlerdi. Yenileri geliyordu sürekli. Üç tekerlekli motosikletler, traktörler, kamyonetler, arabalar, insan ve malzeme taşıyorlardı köylerden. Gelenlerin hepsi erkekti. Ne bir çocuk vardı, ne de bir kadın. Günlük yoksul giysileriyle gelmişlerdi. Kıyıcı ve hoyrat bir görüntü veriyorlardı. Yerinde duramıyor, sürekli hareket ediyorlardı.

Gelen her araç, ya içindekileri boşaltıyor ya da başka bir yere sevk ediliyordu. Evinin penceresinden olanları seyreden İmam, neler olup bittiğini sordu Güllü'ye. Güllü de bilmiyordu neler olduğunu. İçinde bulundukları belirsizlik, sadece sinir bozucu değildi. Böylesine riskli durumlardaki öngörülemezlik, aynı zamanda, tehlikeliydi de.

Dışarıdakilerin ne yapmak istediklerini tam olarak anlamamıştı İmam, ama hiçbir şey normal değildi. Sabah sabah Serintepe'de yaşananların, alışık olunmayan bir şey olduğu

belliydi. Aslında gün dünden beri hareketliydi. Öğretmenlerin öldürüldüğünü, onların cenezesinde olayların çıktığını biliyordu. Bütün bu olanların bu denli büyüyeceğini tahmin edemiyordu. Olmuştu işte. İyi şeyler yapmayacakları açık olan bir kalabalık, kötü şeyler için hazırlanıyordu. İmam ve evdekiler çeşitli tahminlerde bulunuyorlardı, dışarıdakilerin neler yapabileceklerine dair. Kötü ihtimaller ağırlıktaydı. Yine de herkes, en kötü ihtimali birbirine itiraf etmekten kaçınıyor, gizliyordu.

Güllü de kalkıp mutfağa geçmişti. Biraz sonra herkes uyanmıştı. Alt kattaki kiracı Hacı Bektaş ve misafiri öğretmen Mahmut Ünal da kalkmışlardı. Güllü kızlarıyla kahvaltıyı hazırlarken evdekilerde dışarıdaki hareketliliği yorumlamaya çalışıyorlardı. Kahvaltı bitti. Güllü bulaşıkları mutfağa götürdü. Onları yıkamaya fırsat kalmadı.

Toplu halde ve ellerinde silahları, sopaları, dehreleriyle yürümeye başladıklarında İmam dehşete kapılmıştı. Hemen kapılar kilitlenmiş, perdeler çekilmişti. İmamların evinin yanında geçerlerken taşlamışlar, küfür ve hakaretler ederek geçip gitmişlerdi.

Bulutlarla kaplanmıştı gökyüzü. Güneş ışığını salmamıştı. Havada hafif ürpertici bir soğuk vardı. Evde sobalar kurulmuş, içine yakacak konmuş, yakılmaya hazırlanmıştı.

Öğleden sonrasıydı; bütün yorumlar, tahminler, öngörüler boşa gitti. En kötüsü oldu. Büyük bir kalabalık eve doğru geliyordu. Taşlar atılıyor, benzinli paçavralar evin içine düşüyordu. Camlar paramparça oldu ilk taşlarla. Ateşli paçavralar evde yangına yol açmıştı. Evin bir tarafında yün ve orlon yığılıydı. Onların tutuşmasıyla artık yangın kontrol edilemez oldu. Zaten bu arada eve girmek için dış kapıyı zorluyorlardı.

Saldırıları ani ve dehşetliydi. Korunmak için hiçbir şey yapmaya fırsat kalmadı. Yine de İmam Amca çocuklarını ve eşini sakinleştirmeye çalışıyordu. Bir yandan da olan bitene hâkim olmak için çırpınıyor, koşturuyordu. İçerisi duman olmuş, evdeki yün ve orlonlar büyük bir alev çıkartarak yanıyorlardı. Yükselen dumanlar gökyüzünü kaplamıştı. Kapıyı kırmaya çalışanlar bir yanda, evin damını delip içeri girmek için uğraşanlar diğer yandaydılar.

İçeride Güllü Ana sağa, sola koşturuyor, yangını bastırmaya çalışıyordu. Hacı Bektaş, Mahmut ve Hüseyin, fırsat buldukça, atılan paçavraları dışarı atmaya, içeri dolan taşlarla kendilerini korumaya çalışıyorlardı. Diğer çocukların her biri bir tarafa sinmiş, korkudan çığlık çığlığa ağlıyorlardı.

Kapının kırılmasıyla birlikte girdiler evin içine. Silahlar sıkılıyordu durmadan. Bu gürültüleri, patlamaları ilk defa duyan çocukların çığlıkları deliyordu göğü. Bir anda içerisi kan ve ölüm deryasına döndü. İçeri girenler ilk ellerine geçirdiklerine, kontrolsüz bir hınçla, derin bir kin ve sönmeyen bir intikam ateşiyle vuruyorlardı.

İmam Amca bir aman, bir destek, bir imkân aramak istemiş, damın üstüne çıkmıştı. Onu oracıkta vurup düşürdüler yere. Bununla yetinmediler. İmam Ergönül'ü düştüğü yerden iterek alevleri yükselen ateşin içine attılar. İmam Amca ateşin içine düşer düşmez tutuşmuştu.

Kimse bilemedi İmam Ergönül’ün yanarken neler çektiğini?

Gören olmadı, İmam Ergönül’ün yangının içinde hangi tarafa kıvrıldığını?

Bir insan yanarken ağlayabilir mi mesela?

Yanan insanın gözyaşları akar mı?

Akan gözyaşları da sıcak olur mu?

Bunları bilemedi kimse. İmam Ergönül yanarken, evinde katliam devam ediyordu.

İmam Ergönül, kardeşi Hasan tarafından Maraş Şeyh Adil mezarlığına gömüldü. Hasan Ergönül gömülme sürecine dair şunları söyledi: “Soğuk hava deposuna gidip cenazelerimizi teşhis etmemiz istendi. Oraya varıp cenazeleri teşhis etmeye çalıştığımda, ilk olarak bu kadar cenazeyi bir arada görmek beni sarstı. Ancak daha sarsıcı olanı onca cenazenin tasnif edilmeden ve çıplak vaziyette ortalık yerde tutuluyor olmasıydı. Bunu görünce bir kez daha kaderimize, Aleviliğimize, bize dayatılan zulme ve zorbalığa kızdım. Ben beş cenaze almak için gitmiştim. Yedi cenaze verdiler, defnetmem için. Cenazeleri başlarından atarak işin içinden çıkmaya çalışıyorlardı. Ben yedi cenazeyi yanımdaki birkaç kişiyle birlikte ve herhangi bir dini tören yapamadan gömmek zorunda kaldım. Zaten gömerken bile can güvenliğimiz tehlikedeydi. Bunu yakınlarımız için göze almak zorunda kalmıştık. Cenazeyi gömmek için bize numaralı bir kâğıt vermişlerdi. Arada birkaç yıl geçtikten sonra mezarlarımızı aramaya çıktığımızda mezarlarımızın olmadığını gördük.”

İmam Ergönül’ün yanıklarla tanınmaz hale gelmiş olan cenazesinin konduğu mezar şu anda kayıp. İmam Ergönül’ün katilleri de bilinmemektedir. Yargılama sonunda, faillerin sadece “ölüme sebebiyet verdiği” kararı verilmiş, katillerin daha az ceza almaları sağlanmıştır.

GÜLLÜ ERGÖNÜL, AFŞİN-GÖZPINAR, 1949

Güllü sabah çocuklarına kahvaltı hazırlamayı severdi oldum olası. Hele de bu kahvaltıya komşulardan veya çocuklarının arkadaşlarından gelen olursa çok daha neşeli olurdu. Bugün de öyle bir heyecan yaşamak istiyordu. Gerçi mahallede netameli bir hava esiyordu. Ama olsun, bu, kahvaltı keyiflerini engellemeyecekti.

Aşağıda oğlu Hüseyin ve arkadaşları vardı. Onları kahvaltıya çağırmak, Güllü için dünyanın en mutluluk verici işiydi. Mahallenin içindeki ürperten hareketlilik devam ederken, onlar kahvaltılarına oturmuşlardı. Güllü'nün istediği gibi keyifle yapamıyorlardı kahvaltıyı. Yine de gençlerin yarattığı neşeli bir hava yansıyordu sofraya bütün olumsuzluklara karşın.

Herkesin aklında mahalledeki saldırgan hareketlilik vardı. Mahalledeki bu sevimsizlik, evdekilerin yüzüne tedirginlik, kaygı ve huzursuzluk olarak yansıyordu. Kimse de keyif kalmamıştı. Kahvaltı sofrası toplanırken başlamıştı ilk saldırı hamlesi.

Evin camlarına taşlar atıldı; kırıldı camlar, şangırdayarak. İçeriye giren taşların ve kırılan camların sesi sloganların arasında kayboldu. İçeridekiler telaşlandılar. Panikle etrafa dağıldılar. Ne yapacaklarını düşünürlerken, gürültüler azaldı, içeriye taş atılmaz oldu. Geçip gittiler Yörükselime doğru. İçerdekiler derin bir nefes alıp rahatladılar.

Güllülerin evine taş atanlar, çoğalarak, hırslanarak ve silahlanarak yürüyorlardı Yörükselim'e. Bir düşman kalesini fethetmek isteyen askerler gibiydiler. En önde orta yaşlı şalvarlı, sakallı

bir grup, diğerlerine yön veriyor, önderlik ediyorlardı. Ellerini göğe kaldırıyor, sallıyor, bağırıyorlardı. Neredeyse nizami bir askeri birlik gibiydiler. Muhammed’in cihada giden askerleri sanıyorlardı kendilerini. Bazıları da herhalde Orta Asya’dan gelen Türk kahramanlarının yerine koyuyorlardı kendilerini. Türklüğün ve İslam’ın kurtarıcıları olmanın şerefi binlerce ölüme bedeldi. Değil mi ki Sütçü İmam olmak gibi her zaman ele geçmeyecek bir fırsat geçmişti ellerine. Her biri İslam ve Türklük kahramanı olabilirdi; bu fırsat heba edilemezdi. Gidiyorlardı nizami olarak ve bağırıp çağırarak.

İçeridekiler, Serintepe Mahallesiindeki herkes, gittikleri için rahatlar gibi olsalar da, tam da rahatlamamışlardı. Kimse ne olup bittiğini ve ne olacağını kestiremiyordu. Dışarı çıkmak tehlikeli bir hal almıştı. Karşıdaki Yörükselim Mahallesiinde silah sesleri artmış, çıkan yangınların alevi ve dumanı göğe yükseliyordu. Artık bir kaç saat öncesinde değildi dünya. Herkesin kaygıları daha çok büyümüştü.

Güllü evdekilere saklanacakları bir yer bulmaya çalışıyordu. Birine bir köşeyi öneriyor, öbürüne başka bir yer söylüyordu. Bazen bundan vazgeçiyor kaçıp gitmenin yolları üzerinde düşünüyordu. Çoğu zamanda komşularını gözetliyor, olanların yardımcı olup olmayacaklarına dair fikir yürütüyordu. Olmadı. Hiçbir düşüncesi pratik bir çözüme hizmet etmedi. Aklından geçirdiği hiç bir şeyi uygulayamadı. Sadece düşünmekle kaldı. Böyle durumlarda olmayacak birçok düşünce oluşur insanın kafasında. Güllü de bunu yaşıyordu. En iyi yapabildiği şey, tekrar gelmemeleri için dua etmek oldu bu süre boyunca.

Serintepe’de hava biraz durulmuş gibiydi. Sokakta gürültü azalmıştı. Güllü’nün medet olurlar mı acaba diye düşündüğü komşuları, kapılarında neşeli bir tiyatro seyrederek gibi seyretiliyorlardı Yörükselim Mahallesiinde yanan evleri.

Güllü, pencere perdesinin ardında onların tezahüratlarını izliyordu. Yangın alevlerinin yükseldiği anlarda veya bildikleri bir eve yapılan saldırılarda, maçlarda yapılan tezahüratın bir benzerini yapıyor, alkışlıyor, slogan atıyor, hoplayıp zıplıyorlardı. Yaşlı başlı kadınlar, saldırılara gidemeyecek kadar küçük çocuklardı bunlar. Bunları gördükten sonra bu komşulardan yardım istenemeyeceğine karar verdi.

Bu arada mahallenin sokaklarında, Ahır Dağı’nın eteğinde belli aralıklarla askerler dizilmiş, bekliyorlardı. Bu durum saldırıları önleyen önemli bir engeldi. Saldırganlar askerlerden korkmuyorlardı, onlara rağmen ellerinde silahla dolaşıyor, sağa sola silah sıkıyorlardı. Fakat yine de onların varlığı evlere saldırılmasını zorlaştıran bir engeldi.

Mahallenin ve sokağın sükûneti fazla sürmedi. Bağıra çağıra ellerinden silahlarıyla gidenler, kinleri artmış olarak geri geliyorlardı. Yörükselim’i toptan yok etmeye gitmişlerdi. Ancak Yörükselim’e giremeden, tersyüz edilmişlerdi. Tam bu sırada Serintepe’de Sokak aralarında ve dağın eteğinde bekleyen askerler, telaşla toplanıp gitmeye hazırlandılar. Askeri kışlanın basıldığı haberini almışlar, güya kışlanın basılmasını önlemek için, mahalleyi saldırganların insafına bırakıp gidiyorlardı. Evlerinde gelişmeleri izleyen Aleviler, Kürtler, bu durumdan kuşkulandı. Askerin gitmesi demek, dizginlerinden boşalan saldırganların vahşi saldırılarına açık hale gelmek demekti. Bu hain, kirli, alçak bir komploydu. Bu tuzağı fark edenlerden yapabilenler, askerlerin peşine takılarak onlarla birlikte kaçmaya çalışıyorlardı.

Saldırganlar, askerlerin çekilmeye başladıklarını sabırsızlıkla ve ellerini ovuşturarak izliyorlardı. Evlerin önlerinde, çatılarda, sokak içlerinde dolaşan yığınla katil, avını gözetleyen sinsilik içinde askerlerin gitmesini bekliyordu.

Askerler mahalleden ayrılırken başladı katliam. Askerlerin peşine takılmak isteyenler vuruldu birer birer. Askerlerin gitmesiyle, mahalle insanı korumasız bırakıldıktan sonra, bu anı bekleyenler, Güllülerin evine de saldırmaya başladılar.

İlk olarak evin önünü ve çevresini işgal ettiler. Benzine bulanmış paçavralarla evin içine ateş atılıyor, yangın çıkartılmaya çalışılıyordu. Bu arada silahlar patlıyordu. Kapıyı kırmaya çalışan grupla damı delmeye çalışanlar, birbirlerini motive ediyorlardı. Çok sürmedi kapının kırılması.

İçeri doluştuklarında, Güllü vurulmuş, düşmüştü. Yüzü gözü kan içindeydi. Güllü vurulduğunda, yedi yaşındaki oğlu Ali yanındaydı. Ali'nin elinde tutmuş, onu korumaya çalışıyordu. Kurşun Güllü'nün göğsüne saplandığında, Ali'nin üstüne düşecek gibi oldu. Sarsıldı Ali'ye doğru. Ürküntüyle geri çekilen Ali'nin üstüne akıyordu Güllü'nün bedeninden boşalan kan, ılık ılık. Güllü yere düşerken Ali'nin eli elindeydi halen.

Ne çok kan akmıştı. Ali'nin üstündeki elbise kana batırılmış gibiydi. Ali yıllarca bunu unutamadı. En çok da annesinin kanının sıcaklığı hiç aklından çıkmadı.

Güllü konuşamıyordu. En büyük kızı Yurdagül annesine baktı, yaşlı gözlerle. Çığlık çığlı-ğaydı. Annesiyle birlikte kurdukları hayaller geçti aklında. Yüreğinde bir yangın harlandı. Gözlerinde akan yaşlar çığlıklarına karıştı. Güllü olan biteni anlıyor gibi bakıyordu. Ölürken bile çocuklarını korumaya çalışıyordu. Yurdagül'e el etti, "Gidin, siz gidin" gibisinden.

Yurdagül o sevgi ve çaresizlik dolu sınımsız bakışları hiç unutmadı yıllarca. O anları ve annesinin o sessiz çığlığını, bir cevahir gibi nakşetti kalbinin en müstesna yerine. O günden beri o ölüm öncesi bakışları taşıyor Yurdagül yüreğinde. Annesinin özlemini böyle gideriyor.

Çocuklarının, yakınlarının ve sevenlerinin bir çınar ağacı dikecekleri bir mezarı, başında saygıyla duracakları bir mezar taşı olmadı Güllü'nün.

ELELE ÖLÜMDEN UZAKLAŞAN İKİ ÇOCUK

Ali annesinin kanıyla ıslanmış elbiseleriyle ayrılmıştı oradan. Nasıl ayrıldığını, kimlerin yardımcı olduğunu hiç ama hiç hatırlamıyor. Hatırlayabildiği ise, kız kardeşi Türkan ile birlikte olduğu o an ve sonrasına dair yaşadıklarıydı. Ali yedi, Türkan beş yaşındaydı. Bir evde olduklarını hatırlıyordu. Oraya gitmişler miydi, götürülmüşler mi, onu da biliyordu.

Gittikleri ev de mağdur bir Alevi aileye aitti. Kaçmak için hazırlanıyorlardı. Türkan ile Ali'ye "Biz çocuğu doktora götüreceğiz, siz burada bekleyin" diyerek yalan söylemişlerdi. Onları taşıyamayacaklarını düşünerek orada bırakıp gittiler.

Ali baygın ve yaralıydı. Evin bir köşesine yatırmışlardı. Vakit akşama doğruydı. Beş yaşındaki Türkan ile baygın yatan ağabeyi kalakaldılar bir odanın içinde yapayalnız. Türkan ağladıkça korkuyor, korktukça ağlıyordu. Ağlarken 'Anne' diye annesini istiyordu. Ara sıra ağabeyini uyandırmaya çalışıyordu, fakat ağabeyi uyanmıyordu. Bazen de her şeyi unutuyor, oyun oyna-

mak istiyor, bir şeyler aranıyordu. Birkaç defa Ali'nin başucunda uyukladı. Her uyandığında Ali'yi uyandırmaya çalıştı, Ali uyanmıyordu. Üşümeye başlamıştı. Evde bulduğu örtülerinin birini ağabeyinin üstüne sermeye çalıştı, zor oldu. Kendisi de bir şeye sarındı.

Gecenin karanlığı ve sessizliği çökmüştü. Türkan'ın korkusu yeniden canlandı. Tekrar ağlamaya başladı. Ağlarken annesini düşünüyordu. Annesinin en son elinde tutuşunu hatırladı. Daha çok etkilendi. İçli içli ağladı.

Gece yarısında Ali uyandı. Yarasına baktılar birlikte. Fazla önemli değildi. Üstündeki kanın fazlalığı, annesinin kanının akmış olmasındandı. Ali olanları düşündü, korktu. Türkan'ın yanında ağabey olarak korkusunu yenmesi gerektiğini hatırladı. Ağlayan Türkan'a ağlamamasını söyledi. Acıktığını fark etti. Evde yiyecek bir şeyler aradılar. Yoktu hiçbir şey. Türkan bir makarna paketi buldu. Çığ ve kuru makarnaları çıtır-çıtır yemeye çalıştılar.

Sabaha karşıydı. Ortalık aydınlanıyordu. Evden ayrılmak, anne-babalarını bulmak istediler. Ali'nin yarasına bez sardılar ve el ele tutuşarak çıkmak için kapıya yöneldiler. Türkan kapıdan baktığında karşı evin üstünde dün kendilerine saldıranlardan birkaçının ellerinde silahlarıyla beklediklerini gördü.

Ali'ye Kürtçe “Vara mare e lavirin mezika” dedi, “Gitme, bak oradalar.”

Ali dama baktı, korkuyla hemen geri çekildi. Birlikte bir süre beklediler. Onlar aşağı inip gittiler. Ali ile Türkan tekrar baktılar sokakta bir şey var mı diye. Kimse görünmüyor, bir ses gelmiyordu. Türkan, çocukluğun verdiği cesaretle yaralı ağabeyinin elinden tutarak çıktı dışarıya.

Evlerinin çok yakın olduğunu fark ettiler sevindiler buna. Annelerini, babalarını göreceklerini sanıyorlardı hâlâ. Eve yaklaştıklarında evin tüttüğünü gördüler. Ev yanmıştı; her taraf darma dağınıktı. Anneleri yatıyordu az ilerde, üstü başı parçalanmış halde. Bir başka yerde ağabeylerinin ve diğerlerinin cesetleri yatıyordu gelişi güzel, kanlar içinde. Ali babasını aradı gözleriyle, göremedi. Cesedini aramak istedi, cesaret edemedi. Ağlamaya başladılar. Daha doğrusu kendiliğinden akıyordu gözyaşları.

Sabahın seher vaktiydi. Hava soğuktu. Duman tüterek yanan evlerinin önünde, annesinin ağabeyinin, babasının ve yakınlarının cesetlerinin yanında el ele iki çocuk, ağlıyordu. Yeni günün en güzel saatlerinde, unutamayacakları bir acıyı yaşıyorlardı. Yanan insan etinin kokusunu bilmiyorlardı. Havada babalarının yanan cesedininkokusu vardı, oysa.

Türkan, burada daha fazla beklemelelerinin doğru olmayacağını fark etti. Ağabeyini elinden çekerek yürümeye devam ettiler. Önce annesinin cesedinin yanında geçtiler. Türkan eğilip düzeltmek istedi annesinin dağınıklığını. Kanlara belenmiş yanaklarını silmek, ona sıkı sıkı sarılmak için şiddetli bir istek duydu içinde. Bu defa Ali engelledi. Ali de babasını arıyordu gözleriyle; yine bulamadı. Sonra Hüseyin ağabeylerinin ve diğerlerinin cesetlerini geçtiler. En son cesedi geçtiklerinde, geriye dönüp baktılar, uzun uzun ve ağlayarak. Bu defa hıçkırarak ağlayabiliyorlardı. Gözyaşları durmuyordu.

Güllü Ergönül'ün de ziyaret edilecek bir mezarı bulunmamakta, katilleri az cezalarla kurtulmuşlardır.

HÜSEYİN ERGÖNÜL, AFŞİN-GÖZPINAR KÖYÜ, 1959

Hüseyin babasıyla birlikte çalışıyor, hem hayata hazırlanıyor, hem de babasına yardımcı oluyordu. Bu arada dönemin ve sosyal ortamın sonucu olarak politik gelişmelerden etkilenmişti; kendisini genel anlamda devrimci sempatizanı olarak görüyordu. Hemen her çevrede arkadaşlarının olmasından dolayı kimi destekleyeceği konusunda kafası karıştı. Bir yanda arkadaşı Mahmut Ünal'ın savunduğu grup vardı; diğer yanda Hacı Bektaş'ın savunduğu çevre vardı. Her iki gruptan da arkadaşları vardı. Birini tercih edip diğerlerinden uzaklaşmak istemiyordu. Bazen siyasal grupların aralarında yaşanan tartışmalara tanık oluyordu. Her ne kadar bu tartışmaların içeriğini ve nedenlerini tam olarak anlamasa da, bu tartışmaların önemli olduğunu hissediyor, değer veriyor, anlamaya çalışıyordu. Bilmediği konulara fazla karışmıyordu.

Hüseyin esasında kendisini üçe bölünmüş hissediyordu. Bir yanda bu iki gruptaki arkadaşları ve onlar arasında seçim yapmak zorunda kalması, diğer yanda ise babasının iş ve geçim derdi sorunları. Bunlar arasında nasıl bir ilişki kurulacağını da bilmediği için canı sıkındı. Yine de hem arkadaşlarıyla hem de ailesiyle ilişkileri çok iyiydi. Tüm aile fertleri kendisini seviyorlardı. Babası sevgisini pek göstermezdi ancak kardeşleri ve annesi Hüseyin deyince bin Hüseyin çıkıyordu ağızlarından.

Öğretmenlerin vurulmasını Hüseyin işten eve geldiğinde duymuştu. O andan sonra cenaze töreni ve arkasından yapılan saldırılar Hüseyin ve arkadaşları Hacı Bektaş'la

Mahmut’un en önemli konularıydı. Ayrıca bu saldırıların devamında olabilecekleri sürekli konuşuyorlardı kendi aralarında. Bir biçimde bu sorunları çözemeler de, yaşananlar karşısındaki duyarlılıkları, kaygıları ve bu kaygılara karşı yapılması gerekenleri konuşmak, üç arkadaşı da memnun etmişti. Akşam geç saatlere kadar Hacı Bektaş, Mahmut Hoca ve Hüseyin böyle zaman geçirdiler. Her konu dönüp dolaşıp ‘yarın neler olacak acaba?’ sorusuna gelip dayanıyordu. Kimsenin bu soruya verebileceği isabetli bir cevabı yoktu.

Kesin olan şuydu. Devrimcilere oldukça yakın olan bu üç gencin hiçbiri yarın kendilerinin de katledileceği bir katliamın yaşanacağını bilmiyorlardı. O kadar ki, en küçük bir hazırlık yapmak bile gelmemişti akıllarına. Geç saatlere kadar yaşanan saldırılara dair birçok şeyi konuştular. Ancak yarın ne olabileceğine ve olabileceklere karşı ne yapılması gerektiğine dair ne doğru bir öngörde bulundular, ne de isabetli bir çözüm önerebildiler.

Ara sıra özel hayatlarından da söz ettiler. Hacı Bektaş diğer iki gence göre daha büyüktü ve evliydi. Evlilik ve sevgililik konularından da anlıyordu. Gençler sevgililerine ilişkin konuşurlarken, onlara öğütler veriyor, tecrübelerini anlatıyor, yol göstermeye çalışıyordu.

Hüseyin’in de, Mahmut’un da sevgilileri vardı. İki de evlenmek için hazırlık yapıyorlardı. Gerçi Hüseyin henüz annesine, babasına söylememişti. Ama biliyorlardı. Zaten onlar da askerlikten sonra evlendirmek istiyorlardı oğullarını.

Hüseyin yatarken, gün içinde yaşananları düşündü. İlk kez yaşadığı bir tecrübeydi ve çok etkilenmişti. İnsanların bir araya gelmesinin ne muazzam bir güç olduğunu görmüştü. Şaşırdı bu gücün büyüklüğüne. Neden daha çok ve daha birliktelik halinde bir araya gelinmediğine üzüldü. Öyle olsa her şey düzelirdi. Baskı zorbalık kalmazdı diye geçirdi içinde. Sonra kendi geleceğini düşündü. Yapacaklarına dair hayaller kurdu. Hayaller kurarak uyudu. Sabah olduğunda henüz kimse kalkmadan, Hüseyin’in kardeşi gelip uyandırmıştı herkesi. Annesi haber göndermiş, kahvaltıyı hazırlamaya başladığını, onları da kahvaltıya beklediklerini söylemişti. Bu durumda bekâr kahvaltısına ne gerek var diye hep birlikte Güllü Ana’nın kahvaltısına gitmeye hazırlandılar. Hacı Bektaş’la Mahmut bu duruma memnun olurlarken, Hüseyin arkadaşlarıyla yalnız kahvaltı yapmayı düşünmüş, mevcut değişiklikten memnun olmamıştı, ancak itiraz da etmemişti.

Kahvaltı esnasında birinci saldırı dalgası gelip geçmişti. Köylerden gelenler, mahallelerden katılanlar, hep birlikte ve korkunç bağırtilarla, yakıp yıkarak geçmişlerdi Yörükselim’e doğru. Askerler vardı, az da olsa, mahallenin köşelerinde. Birkaç saat sonra askerler mahalleyi terk ettiklerinde meydan saldırganlara kalmıştı. Aslında tehlike devam ediyordu, geçmemişti de, evdekiler öyle sanmışlardı. O arada evden çıkıp kaçmayı düşündüler, ancak bu da mümkün görünmedi. Evin içinde mahsur kalmışlardı.

Saldırıları öğlene doğru yeniden başladı. Saldırıda bulunanların hemen hepsi sabah saldıran komşularıydı Hüseyinlerin. Her birinin elinde bir silah, bir nacak, bir balta, bir sopa, hâsılı bir saldırı aracı vardı. Bir gün önce, sabah ve akşam merhabalaştığı insanlardı bunlar. Ve hiçbirisinin yüzünde, yaptıklarından dolayı en küçük bir tereddüt, en küçük bir kararsızlık belirtisi, en küçük bir pişmanlık kııntısı yoktu. Onlar, dün samimi bir havayla merhaba dedikleri, bir gün önce birlikte çay içip kâğıt oynadıkları komşularını öldürmeye gelmişlerdi. Çok net ve kararlıydılar.

Hüseyin gördüğü bu manzaraya dair ne yorum yapacak, ne de düşünecek durumdaydı. Sadece kafası karışmıştı. Bunlar nasıl oldular da bu denli öfkeli düşman oldular bize karşı diye düşündü. Cevabını bilemediği bir soruydu.

Eve saldırmaya başlamışlardı. Hüseyin, arkadaşları ve ailesiyle birlikte katliamı göğüslemeye çalışıyordu. Atılan paçavraları dışarı atmak, atılan taşlarla geri savurmak, atabilecekleri ne varsa onları atmak, evin yanan yerlerini söndürmeye çalışmak... Bütün yapabildikleri buydu. Kimsenin elinden daha fazlası gelmiyordu.

Evin üstüne çıkıp yardım istemeye çalışan babasını vurmuşlardı. Babası yanan ateşin içine düşmüştü. Annesi sağa sola çırpınırken, yalvarır yakarırken yaralanmıştı. O yakarışlar ki duyanların yüreğinin yağını eritirdi. Bu yakarışlar yılanı deliğinden çıkartır, kurda kurtluğunu unutturabilirdi. Ama canilerin tüyleri bile kıpırdamamıştı. Annesi yaralı haliyle çocuklarına işaretlerle bir şey anlatmaya çalışıyordu. “Gidin,” diyordu “bizi bırakın gidin. Kendinizi kurtarın.” Ancak kimsenin onu dinleyecek, duyacak hali yoktu.

Eve girmişlerdi. İlk olarak yakasına yapıştıkları Hüseyin’di. Zaten İmam Ergönül damdan ateşe atılmıştı, anne de yerde yaralıydı. Hüseyin’i, Hacı Bektaş’ı ve Mahmut’u tutsak almış gibi kollarında kısıkvrak yakalayarak ve boyunlarına silahlar dayayarak dışarı çıkartılar. Ele geçirebildikleri çocuklarla birlikte yan yana dizdiler. Karşılarına geçip kurşuna dizmek istiyorlardı. Lakin katillerden birisinin cennete gitmek için acelesi vardı. Silahını sıkınca ortalık karıştı ve kurbanlar, nizami olarak kurşuna dizilemeden vuruldular. Çocuklar kaçmış, diğerleri vurulmuşlardı.

Hüseyin yere düşmüştü. Yaralıydı henüz. Kan akıyordu bedeninden. Saldırganın birisi gördü Hüseyin’in henüz ölmediğini. Kimsenin sağ kurtulmasını istemiyorlardı. Silahını dayadı gövdesine ve boşalttı mermilerini. Bir boşluğa veya havaya sıkıyormuş gibi rahat, kaygısız ve acımasızca basıyordu tetiğe. Her kurşun bedenine girdiğinde, Hüseyin hem sızıyor, hem inliyordu. Çırpınmaya başladı bir süre sonra. Katil başında bekliyor, seyrediyordu ölümünü. Çırpınışları azalarak devam etti. Biraz sonra durdu çırpınmalar. Kanı diğerlerinin kanına karışarak birikiyordu sokağın betonunda.

Elinde öldürücü alet bulunanların hiçbirisi öldürmekten yana zorluk çekmiyordu. Öldürmenin bu denli kolay ve cezbedici olduğu bilinmezdi önceleri. Bir savaşta bile bu denli kolay insan öldürülemezken, bu insanlara öldürmeyi bu denli cazip kılan ne olabilirdi ki?

Evde bulunanlardan beşi öldürülmüştü. Diğerlerinden birkaçı yaralıydı. Hüseyin’in kardeşlerinden Rıza ağır yaralı olarak kurtulabilmişti. Ali de yaralıydı.

Rıza Ergönül saldırı esnasında ağır yaralanmış, bir kenarda yatmaktaydı. Akan kanlarının içinde debeleniyor, kıvranıyor, canhıraş bir biçimde bağıırıyordu. Katliamcılar nefretle seyreden ama karşı da duramayan Türk-Sünni biri bu durumu yüreği yanarak izliyordu. Gözlerini Rıza’dan alamıyordu. Dayanamadı ve kargaşadan istifade, Rıza’yı kucaklayıp evine götürdü.

Katliamcılar işlerini bitirdiklerinde Rıza’yı hatırladılar ve onu da öldürmek için aramaya başladılar. Hemen söyledi birisi Rıza’nın yerini ve bastılar Rıza’nın sığındığı evi. Alıp

öldürmek istiyorlardı. Bir koyunu kurban etmek istercesine rahatları.

Rıza’yı korumasına alan söz konusu kişi, Rıza’yı almak isteyen saldırganlara, “Beni öldürmeden bu çocuğu alamazsınız” diyerek onlara karşı tutum almıştı. Beklemedikleri bu karşı koyuşu kabul etmeyen saldırganlar ev sahibini tehditlerle geriletmeye çalışmışlarsa da sonuç alamayarak oradan ayrılmışlardır. Katliamcılara ve katliam anında bu şekilde tavır alarak bir insanın kurtulmasını sağlamak, sıradan bir davranış olarak görülemez. Bu ev sahibinin kararlı tutumu Rıza’nın hayatının kurtulmasını sağlamıştır. O gün bu gündür, Rıza ne katliamı ne de kendisini kurtaran bu insanı unutmuştur.

Hüseyin’in de çiçek konacak bir mezarı, okşanacak bir mezar taşı olmamış, mezarı kaybedilmiştir. Katiller, katliam yapmışlar birçok insan öldürmüşlerdi, bunlara sadece “ölüme sebebiyet vermekten” dolayı ceza verildi.

HACI BEKTAŞ BOZKURT, AFŞİN-ÖREN, 1954

Hacı Bektaş'ın köyde tarlası toprağı yoktu. Hayvancılık yapacak kadar hayvanı da yoktu. Her köy gencinin yaptığı gibi o da şehirde aramaya çıktı geleceğini. Ayrıca zaten kardeşlerini de okutmak istiyordu. Bunun için yatağını, yorganını sırtlayıp Maraş'a geldiler. Şehre göçmek, yoksullar için çok kolaydı. Yanına alacağı ufak tefek bir kaç parça eşya, şehre göçmek için yeterliydi.

Şehirde bir iş tutmaları gerekiyordu. Köyde iş bulmak mümkün değildi. Hacı Bektaş,- göçünü alıp geldiğinde Serintepe'de İmam Ergönül'lerin evinin bir odasını kiraladı.

Hacı Bektaş hümanist, duyarlı, enerjik, azimli, kararlı ve cana yakın bir insandı. Böyle olduğu için toplum tarafında seviliyor, saygı görüyordu. Tanıdığı her insan Hacı Bektaş'ın herhangi bir sorunu olduğu zaman hemen el atar yardımcı olurdu.

Hacı Bektaş'ın biri üç yaşında, diğeri altı aylık olan iki kızı vardı. Onları henüz yanına almamış, annesine bırakmıştı. Kardeşleriyle birlikteydi. Hünkâr okula gidiyordu. Veli on sekiz yaşında bir delikanlıydı ve onunla beraber çalışıyordu. Hacı Bektaş ve kardeşi Veli değişik işlerde çalışıyorlardı. Hacı Bektaş daha çok seyyar satıcılık yaparken, Veli de çeşitli işyerlerinde yardımcı eleman olarak çalışıyordu.

Kısa süre önce köyden ayrılmışlardı. Yeni yeni kuruyorlardı düzenlerini. Bir oda da olsa oturacak bir yer ayarlamışlardı. Tam bu günlerden birinde yaşandı öğretmenlerin vurulması. Cenaze törenine katılmayı konuştular aralarında arkadaşlarıyla. Katılmaya karar verdiler.

Hacı Bektaş'ın sorunları ve sorumlulukları vardı. Evlenmişti bir süre önce. İki gül gibi kızı vardı. Yaşamın karşısına çıkarttığı sorunları çözeceğini umuyordu. Ve bu amaçla uğraşiyor, çırpınıyordu. Kardeşlerinin de sorumluluğunu taşıyordu. Onların geleceğini düşünmek ağabey olarak Hacı Bektaş'ın sorunuuydu.

Yaşanan siyasal gelişmeler de Hacı Bektaş'ın ilgisini çekmekteydi. Devrimcilere hayranlık duyuyor onları seviyordu. İkisi de aynı katliamda katledilmiş olan arkadaşları Mahmut Ünal ve Mithat Bozkurt ile sık-sık görüş, bu konuları konuşurdu. Ancak işler zamanının büyük bir kısmını alıyordu.

Kolay olmuyordu bekâr yaşamak ama yapacak bir şey yoktu şimdilik. Biraz tutunabilirse, ilk elde bir arsa alacak, sonra üzerine bir ev yapacaktı. Veli'nin çalışkanlığını seviyor, onunla birlikte çok güzel işler yapacağını düşünüyordu. Hünkâr'ın da okulunda başarılı olmasını umuyor, onu sık sık bu konuda uyarıyordu. Her şeyin zamanla daha iyi olacağını düşünüyordu Hacı Bektaş. Kardeşleriyle birlikte saygın ve güvenli bir gelecek kurabileceğine inanıyordu.

Perşembe günüydü öğretmenler vurulduğunda. Hacı Bektaş da, Veli de işteydiler. Hacı seyyar satıcılık için yakın köylere gitmişti. Veli de çalıştığı demir doğmacıdaydı. Hünkâr okulda duymuştu öğretmenlerin vurulduğunu. Bir gün sonrası için cenaze töreni yapılacağını öğrenmişti.

Akşam evde bir aradaydılar. Ev sahiplerinin oğlu Hüseyin Ergönül ve misafirleri Mahmut Ünal Hoca da vardı. Hep birlikte cenaze töreni için hazırlıkların yapıldığı Yörükselim'e gittiler önce. Orada başka tanıdıklarla karşılaştılar. Bir süre sonra eve döndüler. Yarınki cenaze töreninden sonra tekrar işlerine gitmeyi konuştular. Geç saatlere kadar sohbet ederek uyudular.

Sabah olunca kahvaltılarını yaparak tören için gelenlerin toplandığı Yörükselim'e yola çıktılar. Hacı Bektaş da herkes gibi gerilimsiz, sorunsuz bir tören yaşanacağını sanıyordu. Buna rağmen herkes heyecanlıydı. Heyecanlarının nedeni ilk kez böyle geniş katılımlı bir törene, etkinliğe katılıyor olmalarındandı. Ayrıca genellikle böyle durumlarda devletin güvenlik güçlerin yapacağı saldırılardan da korkuyorlardı.

Tören pek çok kargaşadan sonra başladı. Herkesin üstü arandı. Kortejler oluşturuldu, sloganlar atılmaya başlandı ve yürüyüşe geçildi. Kortej yavaş ilerliyordu. Hacı yanında arkadaşlarıyla böyle bir toplulukla olmanın heyecanını yaşıyordu. Başı gökтейdi, omuzları dikti. Arkadaşı Hüseyin de yanlarındaydı. Mahmut Hoca daha önlerdeydi; öldürülenlerin onun meslektaşlarıydı ve yakından tanıdığı arkadaşlarıydı. Dolayısıyla onun önden yürümesi normaldi. Ancak törenden sonra görüşeceklerdi, öyle sözleşmişlerdi.

Biraz sonra kortej yürümemeye başladı. Neden durduğu anlaşılamadı. Daha doğrusu Hüseyin ve arkadaşları anlayamadılar. Çok sürmedi bu bekleme. Sağdan soldan taşların gelmesiyle kortej bozuldu ve insanlar etrafa kaçışmaya başladılar.

Başlayan saldırı şiddetlenerek devam etti. Herkes bir yerlere sığınarak kurtulmaya çalışıyordu. Güvenlik güçleri yoktu ortalıkta. Hacı Bektaş kardeşlerinden kopmuş, birbirlerini kaybetmişlerdi. Onları aramasının ne imkânı vardı, ne de zamanıydı. O da bir an önce sığınacak bir yer bulmaya çalışıyordu. Cenaze güzergâhının çevresindeki bütün işyerleri ve evler ya saldırı mekânı olmuştu veya dağıtılmıştı. Sığınacak güvenli bir yer bulmak mümkün değildi. Bilinmeden girilen herhangi bir yerin insanın mezarı olması çok mümkündü. Onun için herhangi bir yere sığınamadı Hacı Bektaş. Sokak aralarında etrafı gözeterek Yörükselim'e gitmeye çalıştı. Bir sokaktan diğerine geçerken önce gözetliyor, sonra harekete geçiyordu. Birkaç defa tehlikeli durumlarla karşılaştı ancak atlattı.

Nihayet Yörükselim'e ulaştı. Mahalleye girdiğinde tanıdıklara uğradı, kardeşlerini sordu ve oradan da eve gitmek üzere yola çıktı. Mahmut Hoca'yla karşılaştılar. Birlikte evlerine gittiler. Eve vardığında Veli dışında herkesin evde olduğunu gördü Hacı Bektaş. Saldırıdan sonra Veli Karamaraş'a gitmek zorunda kalmıştı. Biraz sonra Veli de eve geldi; Hacı Bektaş rahatladı.

Akşam olmuştu. Hacı Bektaş, misafirleri ve kardeşleriyle birlikteydi. Yaşanan saldırıyı ve sokakta devam eden gerilimi, ayrıca yarın olabilecekleri konuşuyorlardı. Sokakta yaşanan ve gece boyu devam eden gerilim konuşmalarının temel konusuydu. Bazen dışarı çıkıp durumu daha yakından anlamaya çalışıyorlardı. Ancak bu kadar aleni ve bu kadar pervasız bir düşmanlık içinde olan saldırganları gördükçe şaşkınlıkları artıyordu. Gecenin ilerleyen saatlerine kadar sürdürdüler konuşmalarını. Biraz neşe, daha çok kaygı hâkimdi sohbetlerine.

Sabah erken kalkmışlardı. Önce bir saldırı olmuştu evlerine. Ancak kısa sürmüş, saldırganlar gitmişlerdi. Hacı Bektaş, ev sahibi İmam Ergönül ve Mahmut Hoca, saldırganlar Yörükselim'e gitmek üzere ayrıldıklarında bir durum değerlendirmesi yaptılar. Evden ayrılmak en uygun çözümdü. Ancak bunun da riskleri vardı. Henüz mahalleden ayrılmamış olan saldırganlar tekrar saldırabilirlerdi. Evde beklemek sorun olur muydu? Buradan ayrıldıklarına göre tekrar dönmeleri çok mantıklı görünmüyordu. İmam Ergönül'ün evinde bulunanlar böyle düşünmüşlerdi. Devasa bir katliam yaşandığını görememiş, anlayamamışlardı. Bu düşünceyle, ancak yine de kaygı ve endişe içinde bekliyorlardı evlerinde.

Öğleden sonra başladı esas ölümcül saldırılar. Evin içindeki herkes, hep birlikte saldırıları göğüslemeye çalıştı. Ancak bir kaç saat dayanabildiler bu saldırılara karşı.

Ev, atılan paçavralarla yanmaya başlamıştı. İmam Amca öldürülmüş ve yanan ateşin içine atılmıştı. Yanan evin koridorundaydı ölümle pençeleşen Güllü Ana'nın bedeni. Evdeki diğerlerini dışarıya çıkartarak, yan yana dizdiler. Kurşuna dizmek istiyorlardı. Mahmut Hoca, Hacı Bektaş ve Hüseyin yanan evlerinin önünde kurşuna dizilmek üzere ayakta bekletiliyorlardı.

Hacı Bektaş'a vurdular ilk olarak. Vururken bir kuru ağaca vurur gibi vuruyorlardı, bütün güçleriyle ve gerinerek. Kafasına vurmuşlardı ellerindeki baltalarla. Kafatası parçalanmıştı. Hacı Bektaş vurulmadan önce etrafına bakınıyordu. Belli ki kardeşlerini arıyordu. Sokaktaki gürültüden ne dediği anlaşılamayan sözcükler mırıldanıyordu düştüğü yerde.

Elleriyle yeri avuçlamaya çalışıyordu. Ayağa kalkmak için bir dayanak, bir güç kaynağı arıyordu. Yere düştükten sonra da vurdular. Döne döne vuruyorlardı, daha görkemli bir duruş olsun diye. Birkaç sarsılmadan sonra Hacı Bektaş'ın vücudundaki kasılmalar kesildi. Ölmüştü.

Hacı Bektaş'ın kardeşi Hünkâr on dört yaşındaydı. Ortaokul ikinci sınıfta okuyordu. Gece ağabeyinin anlattıklarını can kulağıyla dinlemişti. Sabah olduğunda ağabeyi ölümle burun burunaydı. Saldırıları olurken, ağabeyini bırakmamaya, onun yanında olmaya çalıştı. Ağabeyini vurup düşürdüklerinde, tanıdık birisi, ısrarla Hünkâr'a kaçmasını önermişti. Hünkâr söyleneni yaptı, ancak kaçmaya çalışırken kafasından ve sırtından yaralandı. Hünkâr yaralarına rağmen kaçıyor. Üstündeki gömleği paramparça ve kandan kıpkırmızı olmuştu, Yörükselim'e girdiğinde. Yörükselim'de bir akrabasının evine kendisini attığında, akrabasının evde olmadığını, kışlaya götürüldüğünü bilmiyordu. Hünkâr, ne gidecek bir yer biliyordu başka, ne de başka bir yere gidecek takati vardı. Girdiği evin bir odasında bulduğu boş kanepeye uzandı, yaralarının verdiği bitkinlikle. Sabaha kadar bazen uyanık bazen dalgın, kaldı orada Hünkâr. Yaraları kanayarak geçirdi geceyi. Korkuyu unutmuştu. Sadece acı ve gözyaşı vardı. Ağabeyleri aklına geliyordu, ağlıyordu. Yaralarının acısı dayanılmazdı, ağlıyordu. Kalkmak, bir yerlere gitmek istiyordu, kalkamıyordu. Ağlamakla geçti o uzun gece. Sabah olduğunda yarı ölü bir halde bulundu. Askeri araçla hastaneye götürüldü.

Hacı Bektaş'ın diğer kardeşi Veli, üç gün sonra Karamaraş'tan Yörükselim'e gelmişti. Veli cenaze törenindeki saldırılardan sonra, eve gidememiş, bazı köylülerıyla Karamaraş'a gitmişti. Orada kaldığı diğer günlerde ise, katliamın bütün şehre yayılmasından dolayı ne evine gidebilmiş, ne de ağabeyinden ve kardeşinden haber alabilmişti. Veli üçüncü gün, askeri aracın içinde kardeşi Hünkâr'la karşılaşmıştı. İki kardeş ağabeylerinin öldürüldüğünü beş gün sonra öğrenebilmişlerdi.

Hacı Bektaş'ın cenazesi beşinci günde bulunabilmişti. Ceset o denli parçalanmış, o denli tahrip edilmiş ki ilk bakışta tanımak mümkün olmamıştı. Ceset tanınmaz haldeydi. Cenaze alınırken emin olmak için defalarca bakmışlar, yine de emin olamamışlardı. Sonunda Hacı'nın sırtındaki üç et beninden tanıyabilmişlerdi.

Babaları bir hafta sonra öğrenebilmişti oğlunun öldürüldüğünü. Hacı Bektaş'ın iki kızı, dedeleri ve Veli amcaları tarafında büyütüldüler. Kızlar yıllarca amcaları Veli'yi baba olarak tanıyıp bildiler. Yıllar sonra gerçeği öğrendiklerinde uzun süre kabul etmek istemediler; bu durumun etkisinden kurtulmak kolay olmadı onlar için. Hacı Bektaş'ın babasının da, anasının da ölene kadar gözyaşları kurumadı.

Hacı Bektaş'ın mezarı yoktur hâlâ. Katilleri ölüme sebebiyet vermekten yargılanmış, daha az ceza almaları sağlanarak kısa sürede tahliyeleri sağlanmıştır.

MAHMUT ÜNAL - ADIYAMAN-TUT 1955, ÖĞRETMEN

Öğretmen Mahmut Ünal, Afşin'in Lorşun (Altinelma) Köyünde görev yapıyordu. Daha önce aynı ilçenin Kuşkayası Köyünde öğretmenlik yapmıştı. Burada sevilmiş saygı görmüştü Mahmut Hoca. Kuşkayası Köyünün halkı Kürt-Alevi idi. Bu köyün insanları gelişen mücadelede tarafını belirlemiş, devrimcileri kendi çocukları olarak kabul etmiş, bağrına basmıştı. Mahmut'u da bu çocuklarından birisi diye seviyor, sayıyorlardı.

Ancak Mahmut bir süre sonra yine Afşin'in bir başka köyüne tayin edilir. Bu tayin işi özel bir düzenlemeyle yapılmış, Mahmut Hoca'yla köylüler arasında oluşan birlikteliğin kırılması amaçlanmıştı. Yani kısacası Mahmut'un politik kimliği onun sürgün edilmesine yol açmış, sürgün yeri olarak onun rahatsız edileceği bir yer belirlenmişti.

Mahmut Ünal'ın tayin edildiği köy, Afşin'de politik açıdan gericiliğiyle öne çıkmış birkaç köyden birisiydi. Burası büyük bir köy, hatta kasaba gibi bir yerdi. Dolayısıyla burada Mahmut gibi yabancı bir öğretmenin politik baskılardan dolayı yaşamı tehlikede sayılırdı. Kontrol etmenin mümkün olmadığı büyük bir yerde yabancı ve yalnız bir insanın kendisini koruması hiçte kolay olmayacaktı. Kim, ne zaman, nerede saldıracak, bunu bilmek mümkün olmadığı gibi, böylesine güvensiz bir ortamda yaşamak da başlı başına bir sorundu.

Mahmut, tayin edildiği Lorşun'da, tahmin edildiği gibi sürekli taciz edilmişti. Köyde clinde kitapla, ilerici gazete ve dergilerle dolaştığı için birkaç defa saldırıya uğramış, her defasında direnişiyle, kararlı duruşuyla faşistleri geriletmişti.

Fakat en nihayetinde burası Mahmut’un rahatça görev yapabileceği bir yer değildi. Ne yapıp edip bir an önce burada ayrılması gerekiyordu. Tayinini başka yere aldirmek amacıyla Maraş’a gelmişti. 2-3 aydır devam eden bu tayin durumundan dolayı Mahmut, Maraş’a her geldiğinde Ergönüllerde kalıyordu. Buraya gelmesine yol açan bir diğer neden ise, Hüseyin’le birlikte TSİP Sosyalist Gençler Birliği’nin çalışmalarına katılıyor olmalarıydı.

Mahmut Ünal, yoksul bir ailenin en küçük oğluydu. Babası, Mahmut üç yaşındayken ölmüştü. Annesi tek başına iki oğlunu ve iki kızını büyötmeye çalışıyor, bunun için didiniyordu. Irgatlık yapıyordu çoğu zaman. Oğlu Mahmut’un okuması, onun tek umudu, gurur kaynağı ve yaşam dayanağıydı. Onun için ne edip edecek Mahmut’u okutacaktı.

Öyle de oldu. Mahmut okudu, öğretmenlik yapmaya hak kazandı. Mahmut’un annesi, oğlunu öğretmen olarak karşılayıp kucakladığında kendisini dünyanın en mutlu, en gururlu anası olarak görüyordu. Hayatı boyunca yoksulluktan çekmişti. Oğlunun öğretmenliğiyle yokluktan, yoksulluktan kurtulacağını, ömrünün bu son deminde, daha rahat bir hayat yaşayacağını umuyor, bunun için içten içe seviniyordu.

Mahmut anasını seviyordu, sadece bir oğul gibi değil, bir emekçi olarak seviyordu. Bir üretici olarak seviyordu. Anasının her isteğine değer veriyor, karşılamaya çalışıyor, onu üzmemeye özen gösteriyordu.

Bütün bunlara rağmen anasının her dediğini yapamadığı zamanlar da vardı. İsyân günleri yaşanıyor. Kafa tutan günlerdeydiler. Anası ‘Gitme’ diyordu, ‘Seni vururlar’ diyordu, ‘Devletle başa çıkamazsın’ diyordu. Her ana gibi, kaygılarını paylaşıyordu. Ama yine her ana gibi arkasındaydı oğlunun. Mahmut anasını üzmeden yaptı yapacaklarını. Anası bildi, Mahmut’un ne yaptığını. Korku kaygılandı ama üzülmeydi, kızmadı oğluna.

Mahmut’un doğup büyüdüğü kasabamsı şehir, demokrat bir özelliğe sahipti. Bu gelişmeyi yaratan toplumsal bir dayanak vardır elbette. Ancak bunu anlamaya ve yorumlamaya kalkışmak konumuzun dışındadır. Görülen o ki, yeşillikler içindeki bu güzel kasaba aynı zamanda toplumsal duyarlılığı gelişmiş insanların yaşadığı bir şirin yerleşim olarak dikkat çekmektedir. Mahmut’un dünya görüşünü oluşturan belki de doğup büyüdüğü kasabanın özelliğiydi. İbni Haldun yüzlerce yıl önce dememiş miydi, coğrafya kaderdir diye. Anlaşılan bu belirleme Mahmut Ünal için de doğru ve geçerlidir.

Mahmut Ünal öğretmen arkadaşlarının cenaze törenine en önde katılmıştı. Saldırılarından sonra Hüseyin’le buluşup eve gitmişlerdi. Gece Serintepe’de yapılan hazırlıkları, sabahleyin yaşanan saldırıyı görmüş, yaşamıştı. Bütün bu anlarda hep saldırganlara karşı mücadeleyi önermiş savunmuş buna uygun bir pratik içinde olmaya özen göstermişti. Evde bulunan herkes Mahmut Hoca’nın bu tutumuna büyük bir saygıyla yaklaşmışlardı.

Mahmut Ünal misafir bulunduğu evdeki insanlarla birlikte önce saldırılara karşı direnmeye çalıştı. Evin içinde saldırganlara karşı en aktif durumda olan Mahmut’tu. Daha çok çırpınıyor, daha çok saldırıları göğüslemeye çalışıyordu. Mahmut’un bu tutumu vicdanı bir duyarlılık mıydı, yoksa tarihsel bir kodlanma mıydı bilinmez. Ama her saldırıya karşı kendisini siper edinmek isteyen Mahmut, tam da düşüncelerine uygun olarak, inançların ve

etnik kimliklerin kardeşliğini savunduğunu ortaya koyuyor, bir devrimci gibi davranıyordu.

Dışarı çıkartıldıklarında da aynı tutumu sürdürdü Mahmut Ünal. Caniler ilk olarak Hacı'ya yöneldiklerinde karşı koydu hemen tereddütsüzce. Karşılarında ölüm yokmuş gibi davranıyordu. Bu yiğitlik miydi yoksa katliamcılar hakkında edindiği bilinç miydi, bunu bilmek mümkün değil. Mahmut'un bu tavrı üzerine Hacı Bektaş'la uğraşanlardan ayrılan bir grup saldırgan Mahmut'a yöneldiler. Zaten Mahmut yaralanmıştı diğerleri gibi. Üstü başı kan içindeydi.

Hacı Bektaş'a saldırırlarken Mahmut yarasına bakmak istemişti. Saldırganların Hacı Bektaş'a vurmaları üzerine dayanamayarak onlar müdahale etti. Aynı anda yedi balta darbesini. Arkasından sıkılan kurşunlar düşürdü Mahmut'u yere. Kan revan içindeydi artık. Yerdeyken etrafına bakınıyordu. Aradığını bulamadı mı, yoksa yeni saldırılardan korunmak için mi, bilinmez, yüzünü toprağa dönmeye çalıştı. Tekrar vurdular baltalarla; aynı anda silah sıkıyorlardı. Birkaç saniye içinde Mahmut'un bedeni paramparça olmuştu. Korkunç bir kinle vuruyorlardı baltalarını bedenine. Mahmut Ünal'ın nefesi kesilmişti.

Mahmut göreve gitmeden önce bir yeğeni olmuştu. Kız çocuğuydu. Genel olarak toplumun tutucu bir yanı vardır; kızlara daha az ilgi gösterilir. Mahmut öyle değildi. O başka türlü düşünüyordu. İnsanların kadın-erkek olarak ayrılmaması gerektiğine, kadınların da erkekler gibi hak sahibi olduklarına inanıyordu. Düşündüğüne uygun davrandı. Yeğenini herkesten çok sevdiğini göstermek için ona isim koyma hakkını kendisi kullanmak istedi. Aileden Mahmut'un bu isteğine kimse karşı çıkmadı.

Mahmut yeğenine en güzel adı koymak için fazla düşünmedi. Aklında böyle durumlar için hazırladığı isimler vardı zaten. Ablasına "Yeğenimin adını ben koyacağım" dediğinde, iki isim vardı kafasında. Birisi Kürtçe Hazal'dı, diğeri de Küba'nın devrimci lideri Fidel Castro'nun adı olan Fidel'di. Ablası Fidan ismine yakın olduğunu düşünerek Fidel adını kabul etti. Bilmiyordu bu ismin kime ait olduğunu. Bilmesi de gerekmiyordu. Değil mi ki kardeşi Mahmut bu ismi önermişti, onun dediğini yapmayacaktı da kimin dediğini yapacaktı? Üstelik Mahmut her şeyin en doğrusunu biliyor ve her şeyi en doğru şekilde yapıyordu. Mahmut'un önerdiği Fidel adı, yeğeninin adı oldu böylece. Mahmut Hoca, Fidel birkaç aylık bebekken, dayısını tanıyamadan, dayısı da adını koyduğu yeğenini sevmeden, alçakça, vahşice katledildi.

Mahmut Ünal'ın isim babası olduğu yeğeni Fidel, tanıyamadığı dayısını arkadaşlarından öğrenmeye onu o yolla tanımaya çalışmaktadır. Fidel dayısının her tanıştığı arkadaşından duyduğu övgü dolu sözlerden teselli bulmakta, mutlu olmakta ve 'yaralarının her zaman kanadığını' söylemektedir. Mahmut'un ablası ve ağabeyi de aynı şekilde Mahmut'un arkadaşlarının ilgisi ve sevgisiyle mutlu olmakta Mahmut'la gururlanmaktadırlar.

Mahmut Ünal, Kürt-Alevi arkadaşlarının evinde bir Türk-Sünni öğretmen olarak öldürüldü. Eğer isteseydi, katillere Türk ve Sünni olduğunu söyleyerek kendisini kurtarmaya çalışabilirdi. Ancak o ideallerinin gereğine uygun olarak haksızlıklara karşı çarpışarak öldü. Onursuz bir yaşam için ruhunu satmayı aklına bile getirmede.

Maraş katliamında mezarların kayıp olduğu bir realite olarak, “Maraş Kıyımı” adlı çalışmada ortaya konmuştu. Ancak çok acı veren bir gerçeklik daha bulunmaktadır. Maraş katliamında bazı cenazeler de kayıptır. Bunlardan bir tanesi de Mahmut Ünal’ın cenazesidir. Gerekçeli kararda bu konuda yazılan cümle, kısacıktır: “Tanıklar tarafından öldürüldüğü ileri sürülen Mahmut Ünal’a ait cesedin tespit ve teşhis edilememiştir.” Bu cümlede anlatılan gerçek Mahmut Ünal’ın cesedinin kaybedildiğidir.

Mahmut’un ailesi de Mahmut hakkında doğru düzgün bilgi sahibi olamamıştır. Mahmut’un ablası ve ağabeyi, ilk başlarda Mahmut’un akıbetini öğrenememişler. Kayıp olduğunu biliyorlarmış uzun süre. Daha sonra öğrenmişler Mahmut’un Maraş katliamında öldürüldüğünü. Devletin ilgili kurumları bu bilgiyi aileye tebliğ etmiş. Ancak Mahmut Ünal’ın ailesine verilen bilgi, sadece Mahmut’un katliamda öldürüldüğü şeklindeydi. Fakat ne cesedi verildi, ne de mezarının nerede olduğu söylendi. Yukarıdan da belirtildiği gibi resmi belgeye ise, cesedinin kayıp olduğu yazıldı.

Cesedi kaybedilmiş olan Mahmut Ünal, faili meçhul olarak kayıtlara geçti. Mahmut’u katledenler hiç yargılanmadılar.

Mahmut’un cesedi kayıp olduğu için doğal olarak mezarı da olmadı.

Mahmut’un annesi, oğlunun bir gün çıkıp geleceğini ümit ederek yaşadı. Onu kayıp olarak bilmek, yürek ezen bir umut kaynağı oluyordu. Kayıp bir gün bulunabilir, çıkıp gelebilirdi. Ancak ölenin geri gelmesi mümkün değildi. Onun için oğlu Mahmut’un kayıp olduğunu düşünmek daha rahatlatıcıydı.

Zamanla bu umut azaldıkça yaşama sevinci, gözlerinin ferisi, dizlerinin dermanı azaldı Mahmut’un annesinin. Ve bir gün Mahmut’unu göremeden yumdu hayata gözlerini. Kim bilir belki bir gün Mahmut Ünal’ın adına, annesinin de mezarını ziyaret edecek, o mezara da çiçek bırakacak birileri olacaktır.

CEMAL BAYIR - AFŞİN-KAŞANLI, 60'LI YAŞLARDA

Cemal Bayır, ilerlemiş yaşına rağmen hayatın sorumluluklarını yerine getirmenin telaşı içindeydi. İri cüssesi ve dinamik vücudunun içinde sevgi dolu bir yürek taşıyordu. Bazen inşaat işçiliği, bazen de seyyar satıcılık yapıyordu. Hayat boşluk kabul etmiyordu; para kazanmak için önüne çıkan tüm işleri yapıyordu Cemal. Bir süre önce gelip yerleşmişti buraya. Evini henüz yapmıştı. Ev dedikse, bildiğimiz gecekondu! Kapısı tahtadan, camlarının bir kısmı takılmış, sıvası dıştan yapılmış, içten yapılmamış bir gecekondu. Ayrıca bütün bunların bir kısmı da borçla yapılabilmisti. Malzemelerin bir kısım parası veriliyor, geriye kalanı için uygun tarihe bir senet düzenleniyordu. İşçiliğinin hemen tamamını Cemal kendisi yapmıştı. Yoksa başka türlü ev sahibi olunamazdı.

Öğretmenlerin cenazesine saldırı olmuş; mahallede huzursuzluk yaşanmaya başlamıştı. Bütün bunları Cemal mahalleye geldikten sonra öğrenmişti. Canı sıkılmaya başlamıştı. Geleşmeleri anlamakta zorluk çekiyordu. 'Bunlar neden olsun, neden bize saldırınsınlar?' sorularının cevabını bulamıyordu. Aslında sorun cevap bulamamak değildi; çünkü Cemal'in oğlu Salman ile Ali, bu sorunun en açık cevabını veriyorlardı. Öğretmelerin cenazesinden sonra olanlara dair her şeyi anlatıyorlardı. Ancak Cemal bunları kabul etmiyordu. "Kimse bize bir şey yapmaz" diye ısrar ediyor, bu iddiasının kabulünü sağlayacak bir açıklama arıyordu. Sorun burada tıkanıyordu.

Cemal, 'Kimse bize bir şey yapmaz!' derken; saldırganlar Cemal'i ailesiyle birlikte yok etmenin hazırlığını yapıyorlardı. Katliamın yarattığı canavarlık hali bütün mahalleyi kaplamıştı. Sanki ortalıkta dolaşan ve kontrol edilmeyen bir canavar vardı ve o her şeyi yıkıp yakıyor, öldürüyordu.

Cemal’in içindeki sıkıntı da bu noktada ortaya çıkıyordu. “Neden?” diyordu, “Ne yaptık biz?” diyordu, “Niçin olsun! Akşama kadar birlikteyiz, çocuklarımızı birbirimize emanet ediyoruz. Nasıl olur böyle bir şey?” diyordu. Bütün bu soruların sonunda da ‘Bize bir şey yapmazlar’ diyor, ancak yine de sıkıntıdan kurtulamıyordu.

Evde, huzursuz bir bekleyiş hâkimdi. Karanlık, kasvetli ve soğuk bir aralık günüydü. Bu iç sıkıntısını Ali’ye de anlatmıyordu. Başka zaman Ali’yle paylaşırdı can sıkıntısını. Şimdi susuyor, geceye, karanlık geceye bakıyordu. Birkaç kez kapının önüne çıkıp etrafı kolaçan etti. Her döndüğünde yüzündeki çizgiler daha derinleşmiş oluyordu. Bir döndüğünde, “Bakkal Murat’ın dükkânının önü insan kaynıyordu. Nedir bu?” diye sordu, kendi kendine sorar gibi. Kimse bir şey söylemedi, sustular sadece.

Bu arada saldırganlar, hazırlıklarını ilerletmişlerdi. Önce köyden gelenler, mahalledenkilerle buluşuyorlardı. Böylece cennette mekân edinmek isteyenler toplanmaya başlamışlardı. Arkasından Yörükselim’e doğru yürüyüşe geçtiler. Elinde silahları, baltaları, bıçakları, sopalarıyla, herkes, Yörükselim’e gidiyordu. Cemal artık hedefte olduklarından emin olmuştu. Dini ve devleti kurtarmak isteyenler, sokakları ele geçirmişlerdi. Yoksulluklarını tatmin edecekleri bir şeyler de bulabilirlerdi bu karmaşanın içinde. Birisinin altınını, başkasının radyosunu, bir diğerrinin parasını almak, böyle ortamlarda hem kolaydı, hem de bir gâvuru öldürmenin sevabı vardı.

Cemal bu saldırıların benzerlerini Elbistan’da, Kırıkhan’da, Pazarcık’ta ve daha başka yerlerde yaşamış ya da duymuştu. Şimdi de açıktan açığa, Maraş’ta, Kürtlere ve Alevilere saldırmak için hazırlık yapılıyordu.

Mahallenin sokaklarında dolaşanların dışında bir grup da, Ahır Dağı’nın eteğine dizilmiş, saldırmak için fırsat kolluyordu. Sayıları mantar gibi çoğalıyordu. Bir araya geldiklerinde devasa bir kalabalık oluşuyordu. Kontrol edilemeyen hareketlilikle, korkunç bir görüntü veriyorlardı. Sokakta bulunan Alevilerin ve Kürtlerin evlerine saldırılmış, birçok ev yakılmış, yıkılmıştı.

Gecekondu olarak yapılmış olan evlerinin, saldırganlardan korunacak bir tarafı yoktu. Briketlerle yapılmış olan evin, henüz sıvası bile yoktu. Diğer evlerden daracık bir sokakla ayrılıyordu. İpe asılmış yamalı çamaşırlar hâlâ bahçedeydi.

Cemallerin evine doğru geliyorlardı. Hemen kapısı dışarıda ve demirden yapılmış olan odaya geçtiler. Pencereden dışarı gözetleyen Cemal Amca, Mercan Ana ile Kürtçe konuştu bir süre. Evden çıkmak istiyorlardı; ancak geç kalmışlardı. Onlar harekete geçene kadar evin önü çevrilmişti. Diğer komşularının sığındığı İmam Tabak’ın evine gitselerdi daha iyi olabilirdi. Orada köylüleriyle birlikte olacaklardı. Ölüneceklerse de orada ölmeliydiler. Etrafı çepeçevre sarılmış olan evden nasıl çıkacaklarını düşünüyorlardı. Evden çıkmak mümkün değildi. Biraz sonra evin çevresinde mevzilenmiş olanlar “Teslim olun!” diye bağırdılar. “Evden çıkın! Bir şey yapmayacağız!” diyorlardı. Kapıya dayanmışlardı. Bir yandan kapıyı kırmaya çalışıyor, bir yandan da “Açın kapıyı!” diye bağıryorlardı. İnandılar, inanmak istediler. Başka çareleri de, umutları da kalmamıştı, umut ihtimali de yoktu. İnsanoğlu yalanlara inanmaya başlamışsa, işte o an en çaresiz olduğu andır. Cemal Amca da böyle bir anı yaşıyordu.

Ali açtı kapıyı. Zaten kapıyı kırmaya çalışanlar hazırda bekliyorlardı. Katilin biri, Ali'yi yakasından tutup fırlattı. Cemal atıldı adamın üstüne, doluştular içeriye. Cemal'i yakaladılar. Çullandı üstüne onlarcası. Bir grup, evin içine dağılmış, öldürmek için insan arıyor, eşyaları yağmalyordu. Cemal, evinde misafir olan öğrenci torunu Ali Ün için, işte o anda söyledi o tarihi sözünü: "Bizi öldürün, ona dokunmayın. O emanettir."

Cemal amcaı yakalamış olanlar, ona soru sormuyorlardı. Onun konuşmasına da fırsat vermiyorlardı. Ha bire vuruyorlardı o yaşlı bedene. Komşularıydılar. Fırsat verseler kendilerine neden bunu yaptıklarını sormak istiyordu.

Hepsi birden vurmaya devam ediyorlardı. İçlerinden birisi çekildi kenara, uyardı diğerlerini ve elindeki silahın kurşunlarını boşaltmaya başladı Cemal'e. Düştü o kocaman gövdesiyle Cemal, bir çınar devrilir gibi. Mercan Ana yaşına aldırmadan kapandı üstüne kocasının. Yıllardır birlikte yaşadığı yol arkadaşıydı.

Cemal yerdeydi. Vücudunun birçok yerinden kan akıyordu. Mercan Ana ona sarılmış ağlıyor, ara sıra kafasını kaldırarak onun yaralarına bakmaya çalışıyordu. Katiller evi yağma etmekteydiler. Ali'ye baktı, az ötede yatıyordu. Ona koştu bir ara. Ölmüştü. Saçlarını yoluyor, başını duvarlara vuruyordu Mercan Ana. Bu yaşına gelmiş, böyle bir şey görmemişti. Kürtçe ağlıyor, Kürtçe ağıtlar yakıyordu.

Cemal henüz ölmemişti. Elini salladı "Gel" der gibi, birkaç adımla gitti Mercan Ana. Cemal konuşmak istedi; bir şeyler söylemeye çalıştı. Konuşamadı, can çekişme hırıltısı çıkıyordu boğazından. Dudakları hareket ediyordu, ama anlaşılmıyordu ne demek istediği. Anlaşılmadığını fark etti Cemal. Eliyle işaret etti, Ali'yi soruyordu. Mercan ağıtlarla anlatmak istedi derdini. Cemal'in ellerini tuttu sımsıkı. Üstüne eğildi, kana bulanmış yüzünü avuçlarının içine aldı, okşadı usul usul.

Cemal'in gerilmiş vücudu rahatladı. Mercan Ana'nın gözlerinde bir umut ışığı parladı, geçti. Cemal'in rahatlayan bedeni sağalmıyordu. Gözleri kapanmaya başladı yavaş yavaş. Bir kez daha baktı Mercan'ının gözlerinin içine. Mercan irkildi bu bakışlardan. Yıllardır baktığı bu gözlerinde ilk kez böyle bir bakış görüyordu. Bu bakışlar donuk değil, canlı; boş değil, anlamlıydı. Bu son bakış mıydı acaba? Son bakış böyle mi olur? Cemal'in gözleri açıktı, ama bakmıyordu artık. Hiçbir yaşam belirtisi kalmamıştı.

Mercan Ana bu bakıştan sonra Kürtçe ağıtlarını daha yüksek sesle söylemeye başladı. Kalksın istiyordu Cemal'i, daha çok işleri vardı. Çocukları evlendirmemişlerdi daha. Evlerini yapmamışlardı. Mercan Ana'nın ağıtları duyanları ağlatmaya yetiyordu. Soğukların başladığı bugünlerde ve bu ayazda Mercan Ana'nın ağıdı yankılanıyordu Ahır Dağı'nda. "Rabe Cemal, Rabe!" diyordu Mercan Ana Kürtçe. Yalvarıyordu bazen, kızırıyordu, sitem ediyordu çoğu zaman. Kimseler yoktu ortalıkta. Cemal Amca, Mercan Ana'yı duymadı, gözlerini bir daha açmadı.

Askerler gelene kadar ağladı Mercan Ana. Cemal'in ve Ali'nin naaşının başında geçirdi zamanını. Ağlamaktan, ağıt yakmaktan yorgun düşmüştü. Mercan Ana, o günden sonra hep gözü yaşlı yaşadı kalan ömrünü. Hüznü büyüttü koynunda, bir çiçek gibi.

Cemal Bayır’ın kardeşleri ve çocukları o dönem altmış yaşında olan yaşlı bir insana yapılan bu zulmü unutmadılar, affetmediler. Son ana kadar katilleri hakkında pozitif düşünenin, katliamcıların bu katliamı yapmayacaklarını sanmanın ne denli yanlış olduğunu da unutmadılar.

Cenazeleri alan Cemal Ün, “Cenazelerimizi el arabasıyla taşıdık. Ben cenazelerimizi köyümüze götürmek istediğimi söylediğimde yasak olduğunu, götüremeyeceğimizi söylediler. El arabasına koyduk, önce otopsi için doktora götürdük, oradan savcıya. Savcı da ‘götürürün gömün’ dedi. Mezarlığa geldiğimizde herhangi bir tören yapılmadı. Cenazeler hortumlarla yıkanıyordu. Elinde Kuran olan birisi, cenaze gömülürken, geldi orada çalışanlara ‘Bunu da gömelim mi?’ diyerek beni gösterdi. Bunu duyup görünce, oradan ayrılmak zorunda kaldım” diye anlatıyor olanları.

Cemal Bayır, Ali Ün, Kamil Ün, Gülşen Ün ve Zekeriya Ün. Bunların beşi de aynı ailedendiler. Hepsi aynı gün içinde, aynı katliamda katledildiler. Cemal Bayırın katilerine ölüme sebebiyet vermekten ceza verildi. Hepsi de kısa sürede dışarı çıktılar.

Mercan Ana yıllarca ağıtlar yaktı Cemal Amca için. Torunları dedelerini başkalarından dinlediler. Cemal Amca’nın da çiçekle ziyaret edilecek bir mezarı olmadı. Mezar taşına çiçek de konamadı.

ALİ ÜN- AFŞİN - KAŞANLI - 1962

“O EMANETTİR, EMANETE DOKUNMAYIN”

Emanetti Ali. Cemal Dedesine emanetti. Ali'nin babası yurt dışına gitmişti çalışmak için. Ali'yi de okuması için Maraş'a Cemal Dedesinin yanına göndermişlerdi. Aynen Cemal Dedesinin katliamcılara dediği gibi söylemişti babası Ali'yi gönderirken. “Ali sana emanet” demişti.

Ali'nin babası yurt dışına gittiğinde, eşini ve çocuklarını cemal dedesinin yanına bırakmıştı. Ali ile birlikte annesi ve iki kardeşi daha kalıyorlardı, Cemal Dedenin bir odasında. Ali'nin babası bir arsa almıştı, Cemal Dedenin evinin yanında. Onlarda ev yapmaya başlamışlardı. Evleri yapılana kadar Cemal Dedesinde, annesi ve kardeşleriyle kalıyordu. Kapısı ayrı olan bir oda yapmışlardı. O odadan kalıyorlardı. Bir anlamda evleri ayrı gibiydi. Ancak buna rağmen salonları, mutfakları ortak kullanıyorlardı. Zaten ayrıları gayrileri olmazdı. Sade yattıkları odalar ayırıydı. Akşamları beraber aynı yerde otururlardı. Ali ders çalışmak için odasına giderdi.

Cemal Dedesi,kendisine verilen emanete elinden geldiğince iyi bakmaya çalışıyordu. Ali'yi seviyor, onunla beraber olmaktan, onunla sohbet etmekten hoşlanıyordu. Özellikle okuyan gençlere karşı Cemal Dedenin ve aynı yaşta olanların özel bir yakınlık gösterdiği yıllardı o yıllar.Okula ve bilgiye duyulan cazibenin de Ali ile Dedesi arasındaki ilişkide payı olmalıydı. Belki de bütün yaşlılarda olduğu gibi Cemal Dedesi de, Ali de kendi gençliğini buluyordu. Her gün derslerini soruyor, okulda ne olup bittiğini merakla dinliyordu. Her de-

fasında sıkı-sıkı tembih ediyordu, Ali’yi. “Aman oğlum sağa sola karışma okuluna devam etmeye bak. Sen okur adam olursan o zaman ne istersen yaparsın” diyordu.

Ali her defasında Cemal Dedesinin dediklerini dinliyor, itiraz etmiyor, o öğütlere uymaya çalışıyordu. Böyle davranması, Cemal Dedesine inanmasında ve ona değer vermesindendi. Yinede bazen arkadaşlarına takılıyor, onlarla vakit geçiriyordu. Cemal Dedesi de bu durumlara göz yumuyor, sorun çıkartmıyordu.

Okuldan ne olup bittiğini yakında izliyordu Ali. Ama Cemal Dedesinin dediği gibi fazla karışmak istemiyordu hiç bir şeye. Ülkede yaşanan siyasal gelişmeleri biliyor, takip ediyordu, Ali. Devrimcilere karşı ilgisi ve sempatisi vardı. Fakat henüz yeniydi, fazla tanıdığı kimse yoktu. Daha dikkatli ve temkinli olmaya çalışıyordu.

Akşamları yatarken bazen annesini, babasını ve kardeşlerini düşünüyordu. Onları çok sevdiğini, ilk defa bu yaşlarda fark etmişti. Demek ki bazı şeyleri zaman öğretiyormuş. Zamanın öğreticiliğine bu vesileyle tanık olmuştu.

Babasının Almanya’da olması hoşuna gidiyordu. Hatta bunu arkadaşlarına karşı bir ayrıcalık olarak görüyor, bazen de bu duygusunu hissettiriyordu. Bu duygu Ali’nin kendisine daha çok güvenmesine yol açıyordu. Bir süre sonra Almanya’ya gideceğini düşünmek hayallerini süslüyor, onu heyecanlandırıyordu.

Melun ve yıldızsız bir geceydi. Cemal Dedesi öyle demişti, gece yaşanan gürültüleri dinlerken. Mahallenin tam ortasında birikmişler durmadan sağa sola gidiyor geliyorlardı. Bazen traktörler kamyonetler de geliyordu. Daha çok üç tekerlekli motosikletler dolaşıyordu ortalıkta. Kış gününün ayazı üşütüyordu. Dışarıdakiler yaptıkları işlerin heyecanında olsa gerek soğuğa aldırıyorlardı. Bu da Cemal Dedeyi şaşırtıyordu. Bu soğukta ne yapıyorlardı bunlar? Neydi hangi cazibeydi bunları kış günü ayazda dışarıda olmaya zorlayan?

Dışarıda komşular anlatmıştı. Evden de çocuklar söylüyorlardı. Bu gün olaylar olmuş şehir karıymıştı. Şimdiki kalabalıkta bununla ilgiliymiş. Cemal Dede, bu tür olaylardan korkuyordu.

Ali derslerini düşünüyordu. Kendi kaldıkları odaya geçti. Kardeşlerini yaramazlık yapmamaları için uyardı ve kitaplarına daldı. Okulda yazılılar başlayacaktı. Derslerine iyi çalışmak zorundaydı. Öğretmenlerden bazıları sınavlarda fazla dikkatli ve titiz davranıyorlardı. Onların derslerine çok çalışmak gerekiyordu.

Bu gün yapılan yürüyüşe de katılmıştı. Öldürülen öğretmenleri tanımıyordu, ama bütün okullar, bütün öğrenciler katılmıştı törene. Ama ne büyük bir kalabalıktı öyle. Bu kadar insanı bir arada görmek Ali’yi şaşırtmış, heyecanlandırmıştı. Hele kortejde yürürken heyecanda kalbi duracak gibiydi. Ya sonraki saldırı. Polisler, askerler, silah sesleri, kaçışmalar. Bütün bunlar Ali’nin hayatında ilk defa gördüğü ve yaşadığı şeylerdi. Hayranlık, hayret, şaşkınlık ve korku gibi duyguların hepsini, en yoğun halde yaşadığı bir gün geçirmişti. Bu duyguların ve gün içinde yaşananların yorgunluğuyla Ali uykuya daldı.

Sabah olduğuunda dinlenmiş olarak kalktı. Ali'nin annesi de Cemal Dedesi gibi tedirgin ve huzursuzdu. Sokak kaynıyordu. Mahallede yaşanan hareketlilik, Cemal Dedesinin korkusunu doğrulamıştı. Ali, Cemal Dedesinin onun sezgilerine güveniyor, inanıyordu. O korkuyorsa,korkulacak bir durum var demektir diye geçirdi içinden.

Ali yeni ve değişik bir gün yaşandığını fark etti.Mahallenin tamamı huzursuz, endişeli, korku dolu bir havanın etkisindeydi. Nereye baksan, nereye d nsen hava yılan gibi sokuyordu. Evdekiler birbirlerine iyi şeyler olacak diyemiyorlardı.Ali annesi ve kardeşiyle birlikte kendi odasıındaydı. Cemal Bayır oğlu ve eşiyle kendi odalarıındaydılar.

Cemal Bayır'ın evinde yaşanan bu endişeler gerçek olmaya başlamıştı. Henüz kahvaltı yaparlarken bazı evlerin camları taşlanmış, kapıları dövülmüş, rastladıkları Alevilere hakaretler edilmeye başlanmıştı. Sonra biraz sakinleşmişti ortalık. Saldıranlar Yörükselime gitmişlerdi. Öğlene kadar sürdü bu sakin durum.

Öğleden sonra tekrar hareketlilik başladı. Sokak kaynıyordu. Her köşe başında,ellerinde silahlar, bıçaklar, tahrarlarla sokağa dolan guruplar, hızla ve bağırarak bir yerlere gidiyorlardı.ölüm taşıyorlardı ellerinde. Y reklerinde kin, beyinlerinde nefret doluydu. Evleri yakmışlardı. Yanan evlerin  n  katillerle, yağmacılarla doluydu.

Evlerine doğru geliyorlardı. Elllerinde  l m silahları vardı çeşit- çeşit. Cemal Bayır'ın evlerinin kapısı tahtadan ve iğretiydi. Hemen Ali'lerin olduğu odaya gittiler hep birlikte.

Cemal Dedesi tam bu anda işşa etti, Ali'nin korktuğu gerçeği. "Oğlum bunlar bizi de öldürmeye gelecekler" dedi Ali'ye. Ali ilk kez öldüreceklerini duyuyordu. Hiç bir şey sormadı, hiç bir şey konuşmadı. Hâlbuki o kadar önemli sorular oluşmuştu ki kafasında. Ama onları sormanın hiç bir anlamı yoktu şimdi. Soruların hükmü kalmadıysa eğer,sormanın ne anlamı vardı ki.

Cemal Dede, şu an, Ali'yi, kardeşlerini ve kendi çocuklarını, görünmez kılmayı o kadar çok isterdi ki. Mümkün olsa herkesi bulunmayacakları bir yere koysa, o zaman zalimler gelsin ne isterlerse yapsınlar diye geçiriyordu aklında. Çocuklara yalvarırcasına söylüyordu, aman"Sakin çıkmayın " diye. Tembih ederken sesi, çaresiz ve ağlamaklıydı. Belki de ağlıyordu gözlerini Ali'den ve diğerlerinden kaçırarak.

Çok sürmedi, kapıya dayandılar. Elllerinde silahları, nacakları dahreleri bıçaklarıyla. Demir kapıyı kırmaya çalışıyorlardı.Bağırıyor, hakaret ediyorlardı. Ali titriyordu, ağzı kurumıştu. Hiç bu kadar susadığını hatırlamıyordu.

  erde bunları dinleyenlerden Ali,Cemal Dedesinin ısrarlarına rağmen dayanamayarak kapıyı açtı. Bunlar itham eden bir ifadeyle. " ne istiyorsunuz" diye sordu.Ali'nin tam karşısında elinde silahlııyla duran,kırkly yaşlarında, geniş siyah şalvarlı birisi Ali'nin yakasında tutup fırlattı ve aynı anda Ali'nin üstüne silahlar boşandı.Ali'nin annesi atıldı üstüne. Ali'nin annesini Cemal Dedenin oğlu içeri aldı.

İşte Cemal Dede o anda söyledi o yürek burkan sözünü. “Ali, emanettir ona dokunmayın” dedi ve katilin Ali’yi vurmasına duyduğu korkunç bir öfkeyle yakaladı yakasında. Silahını almaya çalışıyordu.

Çocuklar, odanın dip köşesine sinmiş, ağlamaklı, yaş dolu gözlerle etrafına bakınıyorlardı. Katiller de evin içindelerdi. Evi ateşe veriyor her tarafı yakıyor yıkıyorlardı. Ali’yi vurmuşlar Cemal Dedelerini aralarına almışlar sayısız hakaretler ederek dövüyorlardı. Onu kâfir olduğu için öldüreceklerini söylüyorlardı. Çocuklar bu yapılanlara karşı öfkeleniyor, öfkeden çıldırıyor, bir şey yapamadıkları için öfkeleri daha da büyüyordu. Her şey çok korkunçtu.

Cemal Dede, katillerle daha fazla uğraşmadı. O nu da vurdular. İki ceset yatıyordu sokakta. Yakınlarının gözleri önünde, katledilmiş iki insan. On altı yaşında torun ile altmış yaşında dedesi. Ali’nin annesi saçını başını yolmuş, ağıtlar yakıyordu. Oğlunun cesedinin başına gidememesi ayrıca içini dağlıyordu onun.

Ali’nin kardeşleri ağabeylerinin öldüğü gözleriyle görmüşlerdi. Henüz hayta yeni başlamış olan bu çocuklara en yakınlarının ölümü izletilmişti. Böyle bir durumu yaşayan hangi insan, nasıl sağlıklı kalabilir ki?

Ali’nin kanı akıyordu, Cemal Dedesine kanına doğru. Her iki ceset te yakındı birbirlerine. Cemal Dedesine cesedi Ali’nin cesedinin üstüne abanmış gibiydi. Ali’nin eli de Cemal Dedesine omzunun üstündeydi. Kim bilir belki sarılmak istemiştir Dedesine.

Ali’yi silahla vurduktan sonra bıçaklarla delik deşik etmişlerdi. Maraş hançeri meşhurdur. Çeşitleri de vardır. Bertiz hançeri, Hartlap hançeri diye. Ali’ye vuranlar bu hançerlerle vuruyorlardı. Bir elma soymak, bir ağaç budamak için aldıkları bu hançerleri, gencecik bir bedene, sakıncasızca saplıyorlardı. Hançerler her girdiği yerde kanlanarak ve kan akıtarak çıkıyordu. Bu beden bir kurban değil sevgili Ali’siydi Cemal Dedesinin, babasının, annesinin, kardeşlerinin ve tüm sevenlerinin.

Onlar Ali’nin bedenine bıçaklarını saplarken belki de Ali ölmüştü. Ne bunu düşündüler ne de onlar için bunun bir önemi vardı. Yani öldürülmüş bir insana bıçak saplayacak kadar canavarlaşmışlardı.

Ali’nin arkadaşları, geçen yıllara rağmen, Ali’nin ziyaret edilecek bir mezarının olmasından dolayı hayıflanmaktadırlar. Ali’yi kim öldürdü. Bu bilinmiyor. Ali’ye kurşun sıkan ve bıçak saplayanların hiç birisi Ali Ün’ü öldürenler olarak cezalandırılmadılar. Sadece “ölüme sebebiyet vermekten” için az cezalarla kurtuldular.

FADİME BOZ - AFŞİN- KAŞANLI - 1955

Fadime çocuklarının, eşinin ve evinin sorunlarıyla ilgiliydi. Genç bir ev kadını olarak çocuklarına ve evine çok düşküncüydü. Her gün bir yenilik yapıyordu evin içinde. Çocuklarının okula hazırlanması, yemeklerin yapılması ve yedirilmesi en temel ve en yorucu uğraşlardandı. Sabah kalktığında ilk yaptığı çocuklarla ilgilenmektir. Hüseyin erkenden işe gidiyor, akşam geliyordu. Hüseyin seyyar satıcılık yapıyordu. İşleri tatil gerektirmediği için çoğu zaman işte oluyordu Hüseyin. Bazı günler evde kaldığındaysa, genellikle hafta sonları oluyordu, birlikte komşu ziyaretlerine gidiliyordu.

Genç ve güzeldi Fadime. Yeni evlenmişlerdi. Eşiyle birlikte Maraş'a geldiklerinde güzel bir gelecek düşleri görüyorlardı. Mutlu bir yuvaları güzel ve sağlıklı çocukları vardı. Hayat fena gitmiyordu aslında. Fadime eşi Hüseyin ve çocukları, hep birlikte, küçük ve umutlu bir dünya kurmuşlardı kendilerine. Kendileri için birde ev yapmışlardı. Küçük bir gecekonduydu. Yeni yapmışlardı. Birçok eksiği vardı, ancak şu an onları sorun etmiyorlardı.

Maraş'a kısa süre önce taşınmışlardı. Birçok köylüleri gibi Fadime'nin eşi Hüseyin de burada kurmak istemişti geleceğini. Henüz hayatının meşakası yeni başlamıştı. Çocuklar büyüyecek onların bir geleceği hazırlanacak sonrada onlarla birlikte yaşlanılacaktı. Fadime bütün bunları düşünerek hayata bakıyordu. Fadime'nin dört çocuğu vardı, katliam olduğunda.

Saldırıları başladığında Fadime evde çocukları ve eşiyle birlikte kaygı ve korku içinde gelişmeleri izliyorlardı. Mahallede dünden beri yaşanan gerilimli ortam herkes gibi onları da etkilemişti. Sabah başlayan saldırganlıklar onların da endişelerini artırmıştı. Evde bekle-

mekten başka bir şey yapamıyorlardı. Ancak hiç bir şey yapamıyor olmanın sıkıntısı onları eziyordu. Kapana kısılmış gibiydiler.

Daha fazla bekleyemediler. Komşuları Molla Tabak’ların evine akın ediyordu. Ev saldırganların yoğun olduğu bölgeden uzaktaydı biraz. Herkes oraya sığınüyordu. Kendilerinin de oraya gitmeleri doğru olacaktı. Başka da yapacakları bir şey yoktu. Gitmek ölüme gitmek de olabilirdi. Ancak burada kalmak tas tamam ölüm demekti. Onun için daha fazla düşünmeden karar verdiler gitmeye. Fatma eşiyle birlikte çocuklarını hazırlamaya başladı (lar kısmını sildim).

Serintepe’de saldırmaya hazırlananların çoğu komşularıydı(lar kısmını sildim). Azgın bir saldırı havası içindeydiler. Sanki birbirlerini hiç tanımıyorlarmış, sanki dün sabah aynı bahçede elbise sermemişler, sanki birbirlerine hiç çay ikram etmemiş(ler kısmını sildim) gibiydiler. Şimdi bunlardan kaçmaları gerekiyordu. Normalde insanlar kendi komşularına sığınmaya çalışırken, bu gün, Maraş’ta bunun tersi olmaktaydı. Komşulardan kaçmaya çalışmak, yaşamının kuralıydı.

Bu arada çocukları hazırlamışlardı. En büyüğü henüz altı yaşındaki Gönül’dü. Nihat babasının yanındaydı. Titriyorlardı. Gözyaşları yanaklarını ıslatmıştı. Sesli ağlamalarına izin verilmiyordu. Dilek annesinin eteğini bırakmıyor, evin içinde o nereye gitse onunla birlikte gidiyordu. Yılmaz zaten annesinin kucağındaydı. Gönül de etraflarında dolaşıp duruyordu(-lardı kısmını sildim) anne ile babasının.

Evde çıkmaya, Molla’ların evine gitmeye karar vereli çok olmasına rağmen çıkamıyorlardı. Belki buna gerek kalmadan ortalık sakinleşebilir diye umuyorlardı. Olmadı. Sakinleşme olmadığı gibi saldırılar yoğunlaştı ve saldırganlar kendilerinin de evine yaklaşıyorlardı. Artık çıkmak ve mollaların evine gitmek farz olmuştu.

Hüseyin, kapıyı açtı ve etrafı kolaçan etti. Çıkabileceklerine karar verdi ve kapıyı sonuna kadar açarak evden bir şimşek gibi fırladı. Kucağında iki çocuğu vardı. Oğlu Nihat’la bir kızını almıştı. Yılmaz, Fadime’nin kucağında Dilek ise elindeydi. Onlar da fırlar gibi çıktılar. Ancak ne de olsa onların hızı aynı olamazdı. Daha yavaşıldı

Molla Tabak’ın evine vardıklarında bütün komşuları oradaydı(lar kısmını sildim). Odalar tıka basa insan dolmuştu. Evin büyük bir bölümünü çocuklarla kadınlar doldurmuştu. Erkeklerle bir kısım kadınlar bir arada oturuyor, herkes olan biteni konuşuyordu. Gençlerin bir kısmı evin kritik noktalarında gözetleme yapıyorlardı, eve yönelik bir saldırıyı önceden görebilmek için.

Saatler geçiyordu, dışarıda saldırıların yoğun bir biçimde devam etmesi içerden izlenebiliyor, görülebiliyordu. Yakılan evlerin dumanları doluyordu içeriye. Bazen eve taciz atışları yapılıyordu. Anlaşılan dışarıdaki saldırıları bittirdiklerinde buraya yöneleceklerdi.

Molla Tabak’ın evine sığınmış olan ailelerin tüm çocukları açlık için isyan etmişlerdi. Her köşede ağlaşıyor, ekmek istiyorlardı. Gün öğleden sonrası olmuştu. Şu ana kadar kimse bir şey yememişti. Kahvaltı yapamayanlar vardı. Evde bulunan yiyecekler çocuklara verilmiş, bitmişti.Şimdi yine çocuklar acıkmış, yemek istiyorlardı.

Dışarıda ortam sakinleşmiş gibiydi. Bunu fırsat bilen bir kaç komşu çocuklarına yemek

vermek için evlerine gittiler. Hüseyin'le Fadime de eve giderek çocuklarına yemek vermek istediler. Dışarıda silah sesleri gelmiyordu. Askerler vardı etrafta. Sakindi ortalık. Güvende oldukların düşündüler. Geldikleri gibi yine hep beraber evlerine gittiler. Çocukların karınlarını doyurdular. Bu arada kendileri için de yemek yapıp yediler. Daha fazla beklemeleri doğru değildi. Molla Tabak'ın evine dönmek için çıktılar evlerinde.

Yolda durumun değiştiği hissediliyordu. Silah sesleri gelmeye başlamıştı yine. Etrafta dolaşan saldırganlar görülüyordu. Hüseyin hızla gidiyordu. Hüseyin Molla Tabak'ların evinin önüne vardığında Fadime, sırtında Yılmaz, elinde Dilek peşlerindeydi. Eve yaklaşmışlardı. Silah sesleri geldi yeniden, kendilerine sıkılıyordu. Kurşunlar etraflarına düşüyordu.

Fadime tam kapıya gelmiş bir ayağını içeriye atmak üzereyken birden sarsıldı. Sendeledi. Ayakta durmaya çalıştı. Tutunacak bir şeyler aradı. Boşlukta gezen elleri bir şeye tutunamayınca düştü. Sırtındaki altı aylık bebek Yılmaz, Fadime'nin sendelemesiyle birlikte düşmüştü. Altı aylık Yılmaz'ın kafasında giren kurşun küçücük kafatasını parçalamıştı. Yılmaz'ın kanı annesinin üstüne akmıştı. Fadime'nin eli Yılmaz'a doğruydu. Sanki elini uzatmış oğlunu tutmak istiyor gibiydi. Dilek çığlık atıyor etrafında dönüyordu. Seken kurşunların farkında değildi.

Fadime'nin eşi Hüseyin'de vurulmuştu. Biri altı aylık bebek üç insan, uzun menzilli silahlarla vurulmuş yatıyorlardı Molla Tabak'ın evinin önünde. Molla Tabak'ın evinde izlenen kaçınıcı kıyımdı bu.

Molla Tabak'ın evindekiler öfke ve çaresizlik içinde izliyorlardı olanları. Dışarı çıkmak istedikleri her anda silahlarla engelleniyorlardı. Anlaşılan birileri burayı denetim altına almış izliyordu. Gireni çıkkanı vuruyorlardı. Çıkamıyorlardı. Çocukları içeriye alabilmişlerdi. Uğraşarak dışarıdaki yaralı, Fadime'yi, Hüseyin'i ve çocukları Yılmaz'ı da aldılar içeriye. İçerdekiler askerlerin gelmesini bekliyorlardı. Asker gelmez ise hepsi birden buradan öleceklerdi.

“Hakkını helal et”

İçerde başka yarılarda vardı. Hepsini bir odaya toplamışlardı. Yanlarında yakınları ve yaralılara bakmayı bildiğini söyleyen bu amaçla ilgilenenler vardı.

Fadime ve eşi Hüseyin'in yanlarında kızları Dilek, Gönül ve oğlu Nihat vardı. Dilek zaten konuşamaz olmuştu. Gönül annesiyle babasının arasına oturmuş kardeşi Yılmaz'ın başını okşuyor, acısını azaltmak istiyordu. Yılmaz'ın sesi çıkmıyordu. Kafatası parçalanmıştı. Yarasını bezle sarmışlardı, ancak kanamaya devam ediyordu. Fadime bir bir çocuklarını arıyor, onlara bakıyor, onlara söyleyecek sözcük bulamıyor, gözleriyle sevgisini anlatmaya çalışıyordu.

Nihat hem babasına hem kardeşine hem de annesine bakıyordu. Her birine ayrı ayrı ve özellikle ilgi gösteriyordu. Birisinin ellerinde tutup öpüyor, diğerine geçiyor onu öpüyordu. Yılmaz'ı kucaklamak istedi bir defasında, annesinin gözlerine yakalandı. İtiraz eden çaresiz bir sevgiyle bakıyordu annesi. Hemen anladı Nihat annesinin ne demek istediğini. Yaralı olduğu için Yılmaz'ı yerinden kaldırma demek istiyordu. Vazgeçti Nihat, Yılmaz'ı kucaklamaktan.

Fadime, kocasıyla yan yanaydılar. Hüseyin’in yarası hafifti. Kendisi hareket edebiliyordu. Askeri araç geldiğinde hep birlikte alındılar. Yolda giderken de Fadime eşi Hüseyin’le beraberdi. Bir ara eşine dönerek, ağlamaktan şişmiş ıslak gözlerle, “hakkımı helal et” dedi ve döndü yüzünü. Ağladığını eşi görmesin istedi.

Hastanede Fadime’yi bir köylüsü sırtına alarak doktora götürdü. Götürürken Fadime’den boşalan kanlar, onu taşıyanın üstünü kana boyadığı gibi ayakkabısının içine kadar kan dolmuştu. Hastanede çıkmak için üstünü başını hastanenin içinde soğuk suyla yıkamak zorunda kalmıştı, Fadime’yi taşıyan yakını.

Hastaneye taşınan Fadime ve altı aylık oğlu Yılmaz, bir süre sonra kan kaybında hayata veda ettiler. Fadime’de, diğer insanların hepsi gibi yoksulluktan kaçmış, ölüme yakalanmıştı. Ölüm hiçbir şey aslında! Asıl olan, insanın düşlerinin hayallerinin elinden alınmasıdır. Ölümü dayanılmaz kılan da budur. Fadime’de düşleri yarım kalan hayalleri elinde alınanların kervanına katılmıştı.

SAĞIR VE DİLSİZ OLAN KIZ DİLEK

Girmek istedikleri eve yaklaştıklarında uzun menzilli silahlarla sıkılarak, Fadime, oğlu Yılmaz ve eşi Hüseyin vurulmuşlardı. Annesinin babası ve kardeşinin kanlar içinde yere düştüğünü gören ve o tarihte beş yaşında olan Dilek, çığlıklar atarak annesinin üstüne atılmış, ona sarılmıştı. Dilek, annesinin yanaklarını öpüyor, ellerini tutuyor, durmandan onu içinde bulunduğu durumdan çıkartmaya, ayağa kaldırmaya çabalıyordu. Babası Hüseyin bunu izliyordu. Dilek’i çağırıyordu sürekli olarak. Dilek duymuyor, konuşmuyor çığlık atıyor gibi ağzını açıyordu. O çığlık Dilek’ten çıkan son ses oldu. İlk attığı çığlıktan sonrasını ne o hatırlıyor, ne de bilen var.

Diğer kardeşleriyle birlikte içeri alındıklarında Dilek konuşmuyor, sürekli ağlıyordu. Biraz sonra duymadığı da anlaşıldı. Daha yakından ilgilendiğinden hem duymadığı hem konuşamadığı fark edildi. Dilek yaşadığı şokun etkisiyle sağır ve dilsiz olmuştu.

Ve Dilek, katliamdan sonra ve daha sonraki hayatının tamamında, sağır ve dilsiz olarak yaşamına devam etmek zorunda kaldı. Bu tür durumlara genellikle filmlerde rastlanır. Böyle vakaların teorik olarak varlıkları bilinse bile gerçek hayatta çok sık rastlanmaz diye düşünülür. Ancak Maraş katliamı böyle bir durumun gerçeklik olarak yaşanmasına yol açmıştır.

Dilek’in bu duymayan ve konuşamayan durumu alışılmadık bir durumdu. İlk dönem konuyla fazla ilgilenmeye imkân olmadı. Ancak daha sonra doktorlara gidildi. Tedavisinin yapılmasına çalışıldı. Lakin bir düzelme yaşanmadı. Hiç bir gelişme olmadı. O gün bugündür Dilek duymamakta, konuşmamaktadır.

Dilek’in dışında ailenin diğer bireylerinin her biri, bu katliamın izlerini ve etkilerini taşıyarak yaşamalarına devam etmektedirler. Fadime Boz’un mezarı bilinmemektedir. Katilleri bulunamamış, yargılamaya konu bile olmamıştır.

YILMAZ BOZ - FADİME BOZ'UN BEBEĞİ (6 AYLIK)

Fadime ve Hüseyin,oğulları olduğunda Yılmaz Güney'in adını koydular. Hüseyin Boz'da eşi Fadime'de Yılmaz Güney hayranıydılar.Yılmaz Güney'in toplumsal bir hayranlık yarattığı yıllardı. Yılmaz Güney o yıllarda ezilen halkların umudu, kahramanıydı ve onu sevmemek mümkün değildi. Bütün ezilenlerin duygularını düşüncelerini o temsil ediyordu. Zalimlerde ezilenlerin öcünü o alıyordu. Haksızlıkları o önlemeye çalışıyor,zalimlerden o hesap soruyordu. Oğluna Yılmaz Güney'in adını koymak, zalime karşı mazlumların yanında olmak demektir. Yılmaz Güney'de yana olmak bir onurdu.Ayrıca da apayrı bir zevkti.Bu nedenle Hüseyin ve Fadime çocuklarının adını Yılmaz koydular.

Yılmaz altı aydan gün almıştı,katliam günlerinde. O güne kadar bu dünyaya dair bütün öğrenebildiği annesinin kucağı ve süt emdiği memesiydi. Hayat yaşanarak öğreniliyordu, Yılmaz'da yaşadığı kadar öğrenecekti. Mesela henüz emeklemeyi öğrenememişti. Baba, anne demeyi de bilmiyordu.Ablaları Yılmaz'ı çok seviyor onunla daha çok birlikte oluyorlardı. Aslında böyle olması biraz da kız olmalarından kaynaklanıyordu. Bebeğin bakımıyla ilgili olarak annelerine yardım ediyorlardı. Bu durum Yılmazla daha çok birlikte olmalarına yol açıyordu sonuç itibarıyla. Yılmaz'ın bakımı dışında onu sevmek ve onunla oynamak için ablaları birbirleriyle yarışıyorlardı.

Abisi Nihat ise biraz daha büyümesini bekliyordu kardeşiyle oynayabilmek için. O benim kardeşimdir ben de onun abisiyim diye özellikle ağabeyliğine vurgu yapıyordu. Abi olmak Nihat için en önemli gelişmeydi. Hele de bir erkek kardeşin abisi olmak değerli bir avantajdı.

Yılmaz sevildiğinin farkındaydı. Kendisine gösterilen ilgiden memnun olduğunu gösteriyordu etrafa saçtığı gülücükleriyle. Tanıdık bir kucağa alındığında bütün sevimliliğiyle gülüyordu. Artık simaları ve sesleri tanımaya başlamıştı. Annesini göremediğinde gözleriyle onu arıyor onun yokluğuna dayanamayacağını anlatmaya çalışıyordu. Eğer kısa sürede annesi görünmezse hemen başlıyordu ağlamaya. Ağlamak çocukların en etkili hak arama yöntemidir. Yılmaz da bu yolla arıyordu hakkını.

Fadime hamilelik döneminde eşinin verdiği harçlıkları biriktirerek Yılmaz’a eşyalar almıştı. Annesi Yılmaz’a patikler yapmıştı, rengârenk. Kazaklar, hırkalar örmüştü. Oynacaklar almışlardı Yılmaz’ın kız kardeşleriyle birlikte. Geçen hafta bir arabayı sevmişti, Gönül. “Bunu Yılmaz’a alalım” dediğinde annesi kızmış “Yılmaz daha bunlarla oynayamaz” demişti. O da “büyüyünce oynar” diye cevap vermiş ve annesine aldırılmıştı arabayı. Araba evde Yılmaz’ın büyüyen oynayacağı günü bekliyordu.

Katliam günü, Yılmaz, annesinin sırtında kaçıyorlardı. Annesi bir eliyle sırtındaki Yılmaz’ı tutuyor, bir eliyle de diğer kızı Dilek’i sürükler gibi çekeştiriyordu. Yılmaz ne olup bittiğini bilmiyor, sesinin el verdiği kadar bağıyor, ağlıyordu. Kimseler duymayacaktı Yılmaz’ın ağlamasını. Ama o susmak istemiyordu. Belki bu olanlara karşı kendince bir tepki veriyordu da kimse anlamıyordu. Sonuçta bir çocuktı ve ağlamak her çocuğun hakkıydı. O da bu hakkını kullanıyordu.

Giderek daha çok ağlamaya başlayan Yılmaz, annesinin sırtında olmayı değil, kucağında olmayı seviyordu. Bütün çocuklarda olduğu gibi yılmaz için de hayat annesinin kucağında ibaretti. Ana kucağının olmadığı bir dünya bir çocuğun dünyası değildi.

Yılmaz’ı susturmak istiyordu anası. Onun ağlamasına yüreği dayanamıyordu her anne gibi. Ninnilerle susturulması gerekiyordu, Yılmaz’ın. Ninni söyleyecek durumda değildi. Az kalmıştı, gitmeye çalıştıkları Molla Tabak’ın evine. Bir an önce oraya gitmek gerekiyordu.

NİŞAN ALINARAK ÖLDÜRÜLEN ÇOCUK, YILMAZ!

Kurtulmaya bir kaç adım kalmıştı. Yaşadıkları cehennem azabını geride bırakmanın umudu içindeydi Fadime. Tam o anda, nerede geldiği belli olmayan kurşunlar Yılmaz’ın annesiyle birlikte ve kanlar içinde yere düşmesine yol açtı. Hangi karanlık köşede, sinsice nişan aldılar bilinmez. Ancak katillerin iyi nişancı oldukları ortadaydı.

Yılmaz’ın ağlaması kesildi, artık ağlamıyordu Yılmaz. Annesinin sırtında kaçarlarken, kurşunlarla vurularak ağlamasını kestiler, Yılmaz’ın. Kanlara belenmiş küçücük bedeni, annesinin yanında yatıyordu, sokakta.

Altı aylık Yılmaz bebeğin annesiyle gitmek istedikleri evin içindekiler olanları görüyorlardı. Dışarıda sıkılan silahlardan dolayı çıkamıyorlardı. Ancak zor ve riskli olmasına aldırmadan dışarıdakileri içeriye alabildiler. Anne baba ve yılmaz yaralanmışlardı. Yılmaz’ın kafasına girmişti kurşun. Özellikle Yılmaz’ın durumu içerdeki herkesi alt üst etti. Bir çocuk kurşunla vurulmuştu. Bu nasıl bir zulümdü böyle. Evde bulunanların hepsi yaşlısı çocuğu herkes ağlıyordu. Yılmaz’ın yanına gelip yarasına bakabilenler daha çok ağlıyorlardı. En soğukkanlı olduğunu düşünenler dahi gözyaşlarını tutamadılar.

Yılmaz bebek, ağlamıyor ses çıkartamıyordu. Kafasında ki yarayı bezle sarmışlardı, kanı durdurmak için. Ancak kan durmamış, akıyordu. Birkaç defa ağzını açtı, Yılmaz. Neden ağzını açtığını, en tecrübeli anneler dâhil, kimse anlayamadı. Annesi oğluna bakıp- bakıp gözyaşlarını döküyordu. Dilek zaten çılgın gibiydi, duymuyor, konuşmuyor, etrafla ilişkisini kesmişti. Gönül'le Nihat annesinin, babasının ve Yılmaz'ın çevresindeydiler. Sadece ağlayabiliyorlardı. Öfkeden ve acıdan. Çocuk olduğuna bile kızıyordu Nihat. “Belki çocuk olmasam bir şey yapmaya imkânım olur” diyordu kendi kendisine. Yılmaz'ın yanına her gittiğinde gözyaşlarını tutamıyor, hıçkırık-hıçkırık ağlıyordu. Neden bu güne kadar kardeşiyle ilgilenmediği aklına geliyor, yüreğine oturuyordu bu acı. Kızıyordu kendisine, utanmasa kafasını duvarlara vuracaktı. Yılmaz'la oynamamış onunla gülmemiş ona bir oyuncak almamış bir abi olmak onu kahrediyordu.

Yılmaz'ı ve diğer yaralıları askeri bir araçla hastaneye götürdüler. Yılmaz geçen süre boyunca çok kan kaybetmişti. Artık nefes alıp almadığı dahi zor belli oluyordu. Yılmaz'ı ve ailesini hastaneye götüren yakını, kanlar içinde kalmıştı. Hastanede bu kanlı elbiselerle çıkamadığı için bir süre içerde zorunlu olarak içerde kalmıştır.

Altı aylık Yılmaz bebek, zaten yeterli donanımı olmayan ayrıca şaibeli bir yönetimi olan hastanede kurtarılamayarak ölmüştü.

Yılmaz bebeğin toplam yaşamı altı aydı. Daha fazla yaşamasına katliamcılar fırsat vermediler. Yılmaz bebeğin yaşamında, bir başkasıyla paylaştığı son anı ve son olay, annesiyle birlikte ölmekti.

Onun için Yılmaz'a “ölüm yalan dön gel çocuk” diyecek bir annesi de yoktu. Yılmaz bebek, kardan adam yapacak kadar büyüyemedi mesela. Tahtadan oyuncaklarıyla da oynamadı Yılmaz. Kapısının önünde top koşturacak kadar büyümesine engel oldular. Güzel elbiseler giyininip çarşılarından da dolaşamadı. Sokaklarda ilk gençlik heyecanlarının peşinden de koşamadı.

“Çok olun çocuklar çok olun” demiş şair. Şaire inat, birileri de azaltmaya çalıştı Maraş'ta çocukları. Umudun çiçeklerini yok ettiler, Yılmaz gibi.

Altı aylık bir bebekten ne istenir demeyin sakın. Burada bir katliam yaşandı. Katliamcılarının en temel arzusu ve katliamlarının en temel amacı, geleceği yok etmek, geçmişle bağları kopartmak ve bu günü ele geçirmektir. Geleceği yok etmek için çocukların, geçmişle bağlarının kopartılması için yaşlıların, bu günün ele geçirilmesi için de düzene karşı çıkan herkesin ayrımsız katledilmesidir katliam.

Katliamlar, felaketler, savaşlar en çok çocukları vurmuş. Bunu bildikleri için Yılmaz'ı hedef alarak sıktılar kurşunlarını. Yılmaz, arada ezilmedi, tesadüfen vurulmadı. Uzun menzilli silahlarıyla kuytu, karanlık köşelerde sinmiş olan katliamcılar tarafından, hedef alınarak, nişan alınarak öldürüldü. Katliamcılarının Yılmaz'la ve annesiyle özel bir sorunları yoktu. Ama Yılmaz'ı nişan alarak öldürmek, katliamlarının temel özelliği, katliamcılarının esas yaklaşımıydı. O nedenle çocuklar ve kadınlar katliamlarda özel olarak hedef alınmaktadır. Yılmaz'ın öldürülmesi, bir tesadüf olarak değil, katliamcı yaklaşımların doğal ve zorunlu sonucu olarak görülmelidir.

“Beni sen öldür” Marası / 78

Yılmaz bebeğe ve katledilen tüm bebeklere yaşayamadıkları bir hayat borcumuz var, biz yaşayanların.Bebeklerin katledilerek susturulmadıkları bir dünya yaratmakla ancak ödenebilir bu borç

Yılmaz bebek için ağıt yakacak annesi de öldürülmüştü.Yılmaz bebeğe bir ağıt bile yakılamadı.

Ve bir mezarı da olmadı Yılmaz'ın.Katilleri de bulunamadı.

KİMSE TEMİZİM DEMESİN

.....

Bir otel odasında gencecik çocuklar
Çırpındıkça bir yudum soluk için
Üzerine benzin döküp oynayanlar
Onlar birgün öpmeye eğilince çocuklarını
Dudaklarında duman ve yanık et kokusu
Boğum boğum tıkamaz mı soluklarını?..

Sevgisiz bir Tanrının kinle büyüttiği
Ölüme tapınan o siyah adamlar
Onlar birgün yağmurlardan sonra
Güneş salkım salkım dallarda yanarken
Rüzgârdan utanıp sudan korkmazlar mı?..

.....

Kimse temizim demesin, kimse
Bütün bir ülke odun taşıdı Behçet'in yangınına...
Onlar, secdesi küf kiblesi korku olanlar
Onlar birgün ölüm menevişlenince içlerinde
Tütmez mi kirpiklerinde "dumanı lekesiz biri"?..

ŞÜKRÜ ERBAŞ

ALİ ASLAN - AFŞİN KAŞANLI 1918

DİLLERE DESTAN BİR AŞK

Ali Aslan,gönül insanı denenlerdendi. Aşk ehliydi.Böyle insanlar sevgiyi hayatlarının merkezine kor, tüm ilişkilerine sevgiyle bakar, yüzlerine sevgiyi yansıtır, etraflarına sevgi yayarlar. Ali amca gençliğinde, kendi köyünde bir kıza âşık olur. Fate dir adı. Fate de Ali'ye gönül verir. İki âşık aşklarını tamamına erdirmek, evlenmek için girişimde bulunurlar. Araya engeller girer,evlenemezler. Ali'de sevdiği kız Fate'de, başkalarıyla evlenmek zorunda kalırlar. Ancak bu iki âşık, gençlik aşklarını unutmaz, içlerinde yaşatırlar.

Ali türküler yakar aşkına dair. Hasan Yıldız'ın söylediği Alle Fate adlı türkü bu aşkın türküsüdür

Alê Fatê, Alê Fatê...

Alê Fatê, Alê Fatê... hevol hevol
lê lê Min bang kir, tu çima nehati?
Alê Fatê, Alê Fatê... hevol hevol
Gotin, Fatê te dayina lamine lamine
Bendo dilê minû qatî...
Dayzi jûne min qatî..

Arada zaman geçer. Her ikisinin de çocukları olur, boylarınca.Yinede Ali aşkını yüreğinde bütün canlılığı ve tazeliğiyle korumakta, taşımaktadır. Kürt Ali'nin ilk eşinde olan oğlu Hüseyin yıllar sonra İzmir de bir trafik kazasında ölmüştür.

Yıllar sonra bir gün Ali'nin eşi ölür. Garip, ilginç bir tesadüfle aynı gün Fate'nin de eşi ölür.Böylece Ali'de, Fate de dul kalmışlardı. Her ikisi de eşlerini kaybetmekten dolayı üzülmürlar. Ancak hayat devam etmektedir. Yalnız yaşamak mümkün değildir. Ali'nin de, Fate'nin de, eskimeyen,yılları aşan aşkları canlanır. Tekrar yürekler akar birbirine, tekrar

gözler parıldar. Bunun üzerine Kürt Ali ile Fate ellerine geçen bu fırsatı değerlendirerek evlenirler. İki âşık yıllar sonrada olsa kavuşur, aşklarını yaşama imkânına sahip olurlar.

Ali ile Fate’nin bu aşk evliliğinde üç çocukları olur. Raşit en küçükleridir. İbrahim, Almany’a dadır. Ali Aslan’ın Selver adında bir de kızı vardır.

Ali Aslan Maraş’ta hamallık yaparak yaşamını sürdürüyordu. 60’lı yaşlarında olmasına rağmen hayatın zorluklarına karşı dimdik ve aşkla direniyordu.

Ali Aslan’ın köyde ve mahalledeki adı Kürt Ali’dir. Daha çok bu adıyla tanınmakta, bilinmektedir. Katliamdan beş gün önce ameliyat olmuş, evde yatmaktaydı. Kendisi Yusufkar mahallesinde oturmaktaydı. Yusufkar mahallesinde saldırılar, öğretmenlerin cenaze töreninden sonra başlamıştı. Törene yapılan saldırıdan sonra mahalleye gelen kalabalık, mahallede terör estirmeye başlamıştı. Gösteri yapıyor, etrafa sataşüyor, tacizlerde bulunuyorlardı. Estirilen terör havası etkili olmuştu. İnsanlar evlerinde kalmaktan korkmaya başlamışlardı. Geceyi korkular içinde geçiren Kürt Ali ve ailesi, hayırlı ve taze bir sabaha uyanmak için dua etmişlerdi.

Sabah hayırla gelmedi. Saldırıları çok erken başlamıştı. Eve su getirmek için çeşmeye giden Reşit Aslan, katliamcılar evlerine doğru geldiklerini görmüştü. Korkmuş ve koşarak eve gelmişti, Reşit. Durumu annesine babasına anlatarak tedbir almaya başladılar. Yapabilecekleri tek şey evin kapısını kilitleyerek evde kimsenin olmadığı görüntüsü vermektir. Evin kapısını kilitleyerek içerde saklanmaya çalıştılar. Kapıları kilitleyip içeri saklanırken, ayak-kabıları kapının önünde unutmuşlardı. Birden akıllarına geldi. Katliamcılar o ayakkabıları gördüklerinde içerde insan olduğunu anlayacaklardı. Ölümceül korkular içinde tekrar kapıyı açarak ayakkabıları içeri almışlardı.

Ayakkabılar içeri alındıktan hemen sonra katliamcılar evin önünü çevirmişlerdi. Kapıya kırarcasına vuruyorlardı. İçeriye ateşli bez parçaları atıyor ve durmadan bağıryorlardı. Kürt Ali hasta, yaralı ve ameliyatlıydı. Çocukları küçüktü. Eşi ağlıyor korkudan şaşırmış durumdaydı.

Kürt Alinin evi kiraydı. Ev sahibi Türk Sünni’ydi. Saldırganların evi bastıklarını gördüğünden beri canı canını yiyor, yerinde duramıyordu. Bu nasıl bir hal, bu nasıl iş, bu nasıl ahlak? İnsan Alevi Kürt ve solcudur diye başka insanlar bu zulmü nasıl yapar, diyordu. Eşi sakinleştirmek istiyordu. Aşağıda yapılan baskı zulüm ve aşağılama artık onlarında tahammül sınırlarını aşmıştı. Katliamcılarla karşı karşıya gelmenin faydası olmayacaktı, çıldırması bir güruhtu ortalıktakiler. Onlara karşı çıkmadan bu zulümden vazgeçirmeye çalışmak daha doğru olacaktı.

Çıktılar pencereye. Katliamcılara anlattılar içerde kimse yok diye. Onları inandırmak için yemin ettiler. Ayrıca onların da Müslüman olduklarını söyleyerek vazgeçirmeye çalıştılar, yapacakları katliamdan. Onu dediler bunu dediler sonuçta katliamcılar Kürt Ali’nin evinde uzaklaştırdılar.

Katliamcılar gittikten hemen sonra, Kürt Ali’nin Türk ve Sünni ev sahibi Ali’nin kapısını çaldı. Korkmamalarını söyleyerek kapıyı açtırdı ve “ ne yapıp edip sizin burada ayrılmanızı sağlamamız lazım yoksa öldürecekleri sizi” diyerek durumu özetledi.

Zaten Kürt Ali bu olanlardan sonra oğlunun durumundan dolayı kaygılanmış onu merak etmeye başlamıştı. Bunun üzerine ev sahibi, eşinin çarşafını Ali’nin eşine giydirerek onları yolcu etti. Kürt Ali, eşi ve çocuklarıyla birlikte Serintepe’de oturan oğlu Hüseyin’in evine gitmek üzere yola çıktılar. Hem kendi güvenlikleri için, hem de çocuklarına yakın olmak için buraya gelmeyi daha doğru bulmuşlardı.

TAVŞANDAN BEKLENEN KURTULUŞ

Kürt Ali, evinden çıktığından beri katliamın etkisini yaşamaktaydı. Yusuf'larda ayrıldıklarında yol boyu çeşitli tacizlere uğramış, saldırılarla karşılaşmışlardı.

İlk olarak oğlunun evine giderken uzakta gördüğü bir saldırgan gurupta kurtulmak için, yakınlarında geçtikleri tavşan beslenen bir ahıra sığınmak gelmişti akıllarına. Tavşan beslenen yer tanıdıklarıydı.

Kürt Ali'nin eşi "buraya saklanalım" demiş Kürt Ali kabul etmemişti. "Tavşanların bakımını yapıyormuş gibi davranınız" demişti. Bilindiği gibi tavşan, Alevilerin yakın olmayı sevmedikleri bir hayvandır. Kürt Ali tavşanları besleyen biri gibi görünerek alevi olmadığını anlatmış olacaktı. Böylece o an saldırganların hedefi olmaktan kurtulacaktı. Eşinin bu yönlü ikna çabalarını kabul etmeyen Kürt Ali, oğlunu evine gitmeye çalışmaktaydı.

Oradan uzaklaşmışlardı. Hızla gidiyorlardı. Yeni bir saldırgan toplulukla karşılaştılar. Onlar başka yere gidiyorlardı, ancak Kürt Ali ve eşini görünce hemen döndüler. Kürt Ali'nin yanına gelseler mutlaka esir alıp öldürürlerdi Ali Aslan'ın her tarafı Kürt ve Alevi olduğunu gösteriyordu. Bütün üst dudağını kaplayan kocaman bıyığı Kürtçeyle karışık konuşma aksanı onu zaten ele veriyordu.

Saldırganları görür görmez başka bir sokağa daldılar. Aslında bu çok doğru bir tercih olmayabilirdi. Ancak şansları yaver gitti buraya girdikleri için kurtuldular. Ali'nin ameliyat yarası kanıyor, Ali yürüyemiyordu. Eşi ve çocuklarının desteğiyle attıkları her adımda ameliyat yarasında kan boşalıyordu. Böyle bir yolculukla yürüdüler onca yolu.

Nihayet Kürt Ali oğlunun evine geldi. Bu arada Serintepe'ye yapılan ikinci dalga saldırılar başlamıştı.

Saat 14.00 sıralarında, Ahır Dağı eteğinde, koruma görevi yaparak saldırganlarda caydırıcı bir etki yapan askerlere, kışladaki cephaneliğin basıldığı haberi geldi. Bunun üzerine askerler, bulundukları yerleri terk ederek Yörükselim'e doğru gittiler. Askerlerin gittiğini gören katliamcılar, ellerindeki silahlar, kazmalar, kürekler, yanıcı maddeler ve zincirlerle yeniden saldırıya geçtiler. Bu gelişme üzerine, birkaç evde toplanmış olan Alevilerde kadın, çocuk çocuk erkekler hep birden, askerlerin peşine takılarak, Yörükselim'e doğru yürümeye başlamışlardı.

Meydan saldırganlara kalmıştı artık. Bir yanda kaçanlara yönelik uzaktan nokta atışları yapılmaktaydı. Her attıklarını vuran keskin nişancıları bu nokta atışlarını yapanlar. Bu yolla patır-patır insanlar vurulmuş, katledilmişti. Diğer yandan da evlere girerek yakıyor, yıkıyor, evlerde kimi buldularsa öldürüyorlardı.

Bu esnada Ali Aslan, oğlunun evine gelmiş, bir gurup yakını ve köylüleriyle birlikte, kendilerince korunmaya çalışıyorlardı. Aslında gerçek olan birer ölüm mahkûmu gibi ölümlerini bekledikleri idi. Gerçi isteseler de yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Ne kendilerini koruyabilecekleri imkânları, ne gelip onlara destek sunacak örgütlü bir yapıları ve ne de onları kurtaracak bir güç vardı. Devletin bu konuda yaptığı, mahallede konuşlanmış olan ve az da olsa caydırıcı bir etkisi olan askerleri çekmek ve böylece meydanı katliamcılara bırakmak olmuştu. Aslında bu gelişmede katliamcılarının planlarının bir parçasıydı.

Bulundukları eve saldırı başlamadan önce, Ali, oğlu ve eşini başka bir eve göndermeye çalışıyordu. Kendisine, yaşlı olduğu için bir şey yapmayacaklarını söylüyordu. Ali'nin oğlu Hüseyin de, eşi Fate'de bunu kabul etmediler, uzun süre. Bu tartışma, saldırganlar eve yaklaşıp yaklaşana kadar devam etti.

Saldırganlar iyice yaklaştığında, Ali Aslan, yeniden oğlunu ve eşini evden göndermeye çalıştı. Onlar birlikte gidilmesinden ısrar ediyorlardı. Ali Amca eşi ve oğlunun ısrarlarını, önce onların gitmesi koşuluyla kabul etti. “Hep beraber çıkarsak dikkat çekici olur, kaçtığımızı düşünürler ve hemen saldırırlar. Siz yalnız giderseniz benim evde olduğumu bildikleri için geri geleceğinizi sanarak rahat davranırlar. Onun için siz önce çıkın ben arkınızda gelirim” dedi. Buna uygun olarak önce oğlu ve eşi evden ayrıldılar. Ali Aslan, kendisi de onlardan sonra evden çıkarak gitmeye çalıştı. Ancak buna fırsat vermediler. Ev basılmış, katiller eve dolmuşlardı.

İçeri doluşanların elleri silahlarla doluydu. Eli boş, yüreği kinsiz kimse yoktu içlerinde. Ali Amca’yı aldılar aralarına.

Önce, içerdekileri teslim alarak kelime-i şahadet getirtmişlerdi. Yaşlı ve ameliyatlı olan Ali Aslan’a da dini sorular sormuşlar, onu da sorguya çekmişlerdi. Ali Aslan istediği gibi kelime-i şahadeti getirmiş, sorulan sorulara da cevap veriyordu. Ancak kimse Ali Amca’nın ne dediğiyle ilgilenmiyordu. Kontrolünü kaybetmiş katliamcılar durmadan vuruyorlardı Ali Amca’ya. Ali Amca ameliyatlı olduğunu söylüyor, ameliyatını korumaya çalışıyordu. Onlar bu ameliyat sözünü duyduklarında daha bir iştahla vuruyorlardı.

Ali Amca, bulduğu bir fırsatı değerlendirerek kaçmak için fırladı dışarıya. Kalabalığı geride bıraktığını zannederken, ön tarafta bir kurşun girdi göğsüne. Karşıdan, keskin nişancılar mı sıkışmışlardı? Düştü bulunduğu yere. Sırt üstü düşmüştü. Göğsünde ve daha önceki ameliyatında kanlar boşanıyordu.

Acılar içindeydi Ali amca. Ameliyatında dikişler patlamış, organlar çıkmıştı dışarıya. Evin içindeyken bıçaklarla nacaklarla vurdukları yerlerden de kan geliyordu. Düştüğü yer ve elbiseleri kan içindeydi. Neresine el atacağını bilemiyordu. Her tarafı ağrıyor, sızlıyor, dayanılmaz acılar çekiyordu. Etrafında dolaşıyorlardı, kimi ceplerini yokluyor, kimi hırsını alamamış olmalı ki vuruyordu rast gelen yerlerine. Gözlerinde yaşlar akıyordu. Ağlıyor muydu, yoksa acıdan mı akıyordu bu yaşlar bilemiyordu. Fate neredeydi acaba, Hüseyin neredeydi. Ortalık kararıyordu. Ölüm bu muydu?

Evi yağmıyorlardı. Evin içi kalabalıktan geçilmiyordu. Her isteyen girmiş, kim ne alabiliyorsa taşıyorlardı. Girenlerin hepsi mahallenin insanlarıydılar. Götüremedikleri eşyaları kırıyor, parçalıyor ya da yakıyorlardı. Evdeki bütün çiçek saksıları kırılıyor, içindeki çiçekleri tepelenerek eziliyordu. Bu işi daha çok çocuklar yaptırıyorlardı. Hiçbir şeyin sağlam kalmasını istemeyecek kadar düşmanlardı. Emeğe insana ve güzelliklere. Yağmalarını bitirip yerinde bırakıp giderken evi ateşe vermeyi ihmal etmediler. Bir diğeri de son bir tekme savurdu yerde kan içinde kıvranan Ali amcanın bedenine.

Yaralı Ali Amca, önce komşuları tarafında askerlere teslim edilmiş daha sonra hastaneye götürülmüştü. Hastanede uzun süre baygın bir vaziyette kapıda bekletilen Ali Aslan’ın ameliyatlı olmasına gerekli özen gösterilmemiş, dahası patlayan ameliyatına bakılmamıştı. Böylece vurularak öldürülmek istenen Kürt Ali Amca hastaneden bakılmayarak ve ameliyatı patlatılarak öldürülmüştü.

Ali Amca Maraş’ta dini törensiz gömülmüştü. Daha sonra aranan mezarı bulunamamaktadır.

Ali Aslan bir katliamda, komşularının da içinde yer aldığı adı sanı belli olan katliamcılar tarafında katledilmişti. Bunca açık gerçeğe rağmen, Ali Aslan’ın katilleri bulunamamış, faili veya failler meçhul ve cezasız kalmışlardır.

ZEYNEP AYDOĞDU- AFŞİN KAŞANLI 1938

Bir günümüz bile sensiz geçmezken
Şimdi mezarına hasretiz anne...

Zeynep bir ev kadınıydı. Olsaydı iyi olurdu ama siyasetle de sosyal hayatın değişik boyutlarıyla yazık ki hiçbir ilgisi yoktu. Cenaze törenine de gitmemişti. Duymamıştı da. Öğretmenleri tanımaz, siyasal gelişmeleri de bilmez takip etmezdi. Bütün diğer köylüleri gibi aynı zamanlarda aynı nedenlerle ve aynı biçimde gelmişti Maraş'a. Çocukları ve eşi Mevlüt çalışıyorlardı. Zeynep'te onların sorunlarıyla ilgileniyor, onların rahat bir ortamda işlerine gitmeleri için elinden geleni yapıyordu.

Zeynep çocuklarını evlendirmenin derdindeydi. Özellikle bu günlerde bu konu fazlaıyla meşgul ediyordu Zeynep'i. Her anne gibi kızlarını gelin etmenin, oğullarına gelin getirmenin mutluluğunu yaşamak istiyordu. Bu konuyu eşiyle ve çevresiyle konuşmaya başlamıştı. Eşi Mevlüt henüz erken olduğunu çocukların nasıl olsa kendileri bu sorunları çözerler bizde ne gerekiyorsa gider yağarız diyordu. Fakat Zeynep daha aktif olmak ve bu sorunları zamana bırakmadan çözmek istiyordu.

Olanlardan akşam haberdar oldu. Bu olanların kendilerini de ilgilendireceğini söylediğinde canı sıkılmıştı. Alevileri öldürecekler, aşiretleri, Kürtleri öldürecekler dendiğinde, konu saçma geliyordu Zeynep'e. Hiç ama hiçbir biçimde bilmiyordu bu konuları.

Anlayamıyordu söz konusu saldırıların, öğretmenlerin öldürülmesinin kendileriyle nasıl bir ilgisi olacağını. Çocukları anlatabildikleri kadar anlatmaya çalıştılsa da o yine kendi bildiğine göre düşünmeye devam etti. Yine de kaygılanmış korkmuştu. Dışarıda olan hareketlilik korkusunu artırıyordu. Çocuklarının dışarı çıkmasını istemedi, gece boyunca. Kendisini dinlemeyip çıkarlarsa haberi olsun diye tembih etti, sıkı sıkı.

Sabah olduğunda en erken Zeynep kalkmıştı. Akşam konuşulanların olup olmayacağını merak ediyor, kaygılanıyor korkuyordu. Daha çocuklar da eşi de uyanmamışlardı. Onlardan önce hiçbir şey olmayacağı haberini öğrenmek ve onlara bir sabah sürprizi yapmak iyi olacaktı. Camların perdelerini kaldırıp etrafa baktığında bütün istedikleri hayalleri tuzla buz oldu. Sokak ellerinde silahlarıyla kalabalıktan geçilmez olmuştu. İyi ki evlerinden uzaklardı. Yoksa şimdiye kadar neler yaparlardı.

Gördüklerine bir daha ve ayrıntılı olarak baktı. Evet, saldırgan bir topluluktu, elleri silahlıydı ve hazırlanıyorlardı. Durmadan gelenler oluyordu, giderek çoğalıyorlardı. Çoğaldıkça azgınlaşıyor, azgınlaştıkça çılgın bir güruha dönüşüyorlardı..

Saldırıları başlamıştı. Sokaktaki gürültü dayanılmaz durumdaydı. “Müslüman kardeşler, Alevileri yaşatmayalım, öldürelim” sloganlarıyla sokakları doldurmuşlar, belirledikleri evlere dahiıyorlardı. Zeynep’in eşi Mevlüt çocukları alıp, Molla Tabak’ın evine gitmek için hazırlanırken, Zeynep’te küçük çocukları hazırlıyordu.

Önce birlikte çıkacaklardı. Ama iş uzamasın diye hazır olanların çıkmasına karar verdiler. İlk olarak Mevlüt çocuklarla çıkacaktı. Onların arkasından da Zeynep. Zeynep Aydoğdu, evden çıktığında çocukları ve eşi evi terk etmişlerdi. O da onların arkasında çıkıp toplanılan komşu eve gitmeye çalışıyordu. Bir süre koşar adım yürüdükten sonra, biraz yavaşlamıştı. Bu arada, uzun menzilli silahlarıyla pusularda yatan saldırganlar Zeynep’in gidişini görmüş ve hemen harekete geçmişlerdi. Arka arkaya sıkılan mermilerle Zeynep, her iki kalçasından vuruldu. Mermiler göğsünü parçalayarak dışarı çıkmışlardı. Ayrıca ağzına isabet eden bir kurşun da iki dudağını parçalamıştı.

Zeynep’in her tarafı yara ve kan içindeydi. Sanki tüm vücudu kana kesmişti. Özellikle bedeninin alt kısmı paramparça olmuştu. Buna rağmen eve ulaşmak için gayret etti. Eve yaklaşmıştı. Evi görüyor, ama yürüyemiyordu. Ayakları kopmuştu sanki. Sürünerek ulaşmaya çalıştı varacağı yere. Evin merdivenlerine kadar yaklaşmıştı. Merdiven altındaki boşluğa yuvarlandığında artık kendisinde değildi.

İçerdekiler durumu çaresiz bir öfke içinde izliyorlardı. Bir şeyler yapamıyor olmak herkesin yüreğine kor gibi oturuyordu. Gün boyu içerdekilerin fırsat buldukça konuşabildikleri tek konu boydu. Herkes ısrarla bu katliamın nedenlerin ve çözümünü konuşuyordu. Herkesin ortak noktası içinde bulundukları çaresizlikti.

İlk başlarda Mevlüt’te Zeynep’in gelişini izliyordu. Zaten Zeynep’in gecikmesini merak etmişti. Ancak durumun vahametini görenlerden birisi Mevlüt’ü sigara içme bahanesiyle diğer odaya götürdü. Böylece Zeynep in eşi Mevlüt, Zeynep’in durumunu yakından göremiyordu. İçerdekilerin hepsi sözleşmişler gibi dışarıda Zeynep’in vurulduğundan söz

etmemeye dikkat ediyorlardı. Yaşananların acısı bir hançer yarası gibi kanatıyordu içlerini. Aslında Mevlüt anlıyordu neler olduğunu. Ancak yapacak hiçbir şey olmadığı için sadece acılarını yaşıyordu sessizce.

Zeynep yaralı haliyle çırpınıyordu, içine düştüğü kör kuyudan çıkabilmek için. Ayağa kalkmak istiyor kalkamıyordu. Elleriyle işaret ediyor, bir şeyler anlatmak istiyor, etrafta kimse görünmüyordu. Belki de kendisi göremiyordu kimseyi. Ağlıyordu sessizce. Tek yapabildiği buydu.

Evin içinde onu seyredenler, onu eve taşımak için fırsat kolluyorlardı. Bir yanda saldırganların boş bir anını yakalamak için onları gözetliyorlar, diğer yanda Zeynep'e seslenerek destek olmak istiyorlardı. Ama evden dışarı çıkamıyorlardı. Kafalarını her uzattıklarında evin kapısına duvarlarına yağmur gibi mermi yağıyordu. Herkes biliyordu ki Zeynep'i kurtarmak için dışarı çıkmak demek Zeynep'le birlikte ölmek demektir. Üstelik Zeynep, şu andan sonra bir tehlike içinde değil diye düşünüyorlardı. Nasıl olsa bulunduğu yerde, katliamcılarının menziline dışındaydı.

Biraz önce Zeynep'i evin içine alamadan onun boşluğa düşmesini seyretiler evdekiler. Şimdi de Zeynep'i düştüğü yerde alamıyorlardı. Artık, gerçeği Zeynep'in eşi Mevlüt'ten gizlemenin de ne imkânı ne de gereği vardı.

Mevlüt'te diğerleri gibi hiç bir şey yapamıyor olmanın öfkesini duyuyordu. Evin bir köşesine oturmuş sigara içiyordu. Sessizdi. Gözyaşlarını kimseye göstermek istemiyordu. Ne ölümdü onu kahreden, ne de başka bir şey. Bunca zulme karşı eli kolu bağlı kalmak yok muydu, işte o öldürüyordu insanı. Bu zulmü aşacak bir yol bulunmalıydı.

Asker evdekileri almaya geldiğinde, kapı açılır açılmaz, Zeynep'e baktılar ilk olarak. Ölmüştü. Bilinen yaralarının dışında karnından da yara almıştı. Üstündeki beyaz çiçekli mavi geceliği, kana bulanmış, paramparçaydı. Sanki birileriyle can havliyle, dişe diş boğuşmuş gibiydi. Demek ki uzun süre yaralı kalmış bulunduğu yerde. Ve anlaşılan sürekli çabalamış çıkmak, kurtulmak için. Ne acılar çekmiştir bu yaralardan dolayı kim bilir? Buradan çıkmaya çalışırken, kimi düşündü acaba? En çok kimler geçti aklında? Hangi yarım kalan işi, hangi yarım kalan düşü hatırladı?

Hayatı yaratan ve yarattıklarına sahip olamayan kahraman elleri, nar gibi yanakları, çıplak ayakları vardı Zeynep'in. Yedi çocuk büyüttü. Yürüyüş yapmak için çıkmamıştı sokağa. Bir canavar sürüsünün hışmında kurtulmaktı amacı. Mevlüt'e metanetli olmasını söylüyorlardı etrafındakiler. Mevlüt'te hak veriyordu onlara. Lakin böyle bir durumda, metanetli olmak, hem zordu, hem de kifayetsizdi.

Oğulları ve kızları vardı Zeynep'in. Eşiyle birlikte el ele vermiş, yaşamlarını kazanmaya çalışıyorlardı. Küçük hayalleri, küçük beklentileri vardı, kızlarına, oğullarına dair. Ne yoksulluktan yana bir şikâyetleri oldu, ne de bu dünyaya gelmiş olmaktan. Kimseyle bir kavgaları da yoktu. Her şeyleriyle, herkes gibiydiler. Bir tek farklı yanları vardı, Alevi ve Kürt olmak. Buydu Zeynep'in katline sebep. Keşke yoksulluktan şikâyet etselerdi, keşke zulme isyan etselerdi, belki bu katliam bu kadar kolay olmayacaktı.

Zeynep uzakta uzun menzilli silahlarla hedef alınarak öldürülmüştü. Bu şekilde öldürmek için nasıl bir sebep olabilir? Her şeyden önce Zeynep’i vuranların Zeynep’le kişisel bir sorunlarının olmadığı açıktı. O halde eden öldürdüler Zeynep’i. Hem de böylesine özel olarak keskin nişancılar tarafından ve hedef gözeterek?

Bu sorunun tek ve klişe cevabı dışında birde özgün bir cevabı vardır. Katliamın vahşetinin nedeni olduğu, gibi böylesine uzun menzilli silahlarla ve uzaktan nişan alarak insanları özel bir seçim yapmadan öldürmenin de özel bir nedeni vardır. Kendiliğinden basit ve rastgele biçimlerde ortaya çıkan birçok olgunun da katliamcı yaklaşımlarla doğrudan bağlantısı olduğunu unutmamak gerekir.

Zeynep’in yerine o an orada kim geçseydi o vurulacaktı. Zeynep’i vuranlar, katliamın infaz timinin elemanlarıydılar. Bunlar profesyonel katillerdi. Bunların görevleri bu şekilde uzun menzilli silahlarla insanları katlederek hem katliamın dehşetini artırmak, böylece katliamın diğer unsurlarına moral vermek, hem de mağdurlara korku salarak onların katliam karşısında teslim olmalarını boyun eğmelerini sağlamalıydı. Katliamın örgütlü planlı bir organizasyon olduğu bu yöntemin her yerde ve sürekli kullanılmasından da anlaşılmaktadır.

Zeynep’in öldürülmesinden sonra çocukları hayata tutunmaya çalıştılar. Zorluklar yaşadılar, yokluklar gördüler. Gittikleri yerlerde kendi dini ve etnik kimliklerini gizleyerek yaşadılar. Annelerini unutmadılar. Ancak ziyaret edecek bir mezarları da olmadı. Sonuçta bütün zorluklara rağmen gün geldi Zeynep’in her çocuğu hayatın içinde yerini aldılar.

Hunharca katledilen Zeynep’in mezarı da, katilleri de bulunamadı. Mezarı kayıp, katillerde faili meçhul.

HATİCE GÖRÜR - AFŞİN - KAŞANLI 1967

İmam'ın Hatice'den başka birkaç kızı daha vardı. Çocuklarının en küçüğü Hatice'ydi. Kızların hepsi okula gidiyordu. Hatice, henüz ilkokullu bir öğrenciydi. Evde bazen ders çalışıyorlar, bazen de annelerine yardım ediyorlardı. Yoksul ailelerin çocuklarının oyun oynamaları için ayrılmış ayrıca bir zamanları yoktu, fırsat buldukça oyun oynayabiliyorlardı. Zaten kız çocuklarının oyun oynaması, hiç yakışık almazdı o yıllarda.

Yine de şehre gelindiğinde bu kurallar biraz esnemiş, değişiklik geçirmişti. Çocuklara ufak tefek bazı oyuncaklar bile alındı mesela. Fakat bu durum, o yıllarda istisnai bir şeyi. Kendisine oyuncak alınan çocuk şanslı çocuk kabul edilirdi. Kız çocuklarının bebekleri, oğlanların arabaları veya tabancaları olurdu.

Hatice ve kardeşleri şanslı çocuklardı. Babaları onlara oyuncaklar alabiliyordu. Oyuncaklı evlerde hemen her gün oyuncaklar üzerine kavgalar edilirdi. Haticelerin evinde de oyuncak kavgaları olurdu. Annesi bu kavgalarda daha çok Hatice'yi desteklerdi.

Hatice evdekilerden aldığı bu destekle daha çok sevildiğini düşünerek kardeşlerine hava atardı. Derslerine de çok çalışıyor, okulda başarılı bir öğrenci olarak biliniyordu. Zeki bir kızdı. Annesi "Bunu okutacağım" derdi. Öğretmen olmasını çok istiyordu. Hatice henüz onlu yaşlarındaydı. Okula yeni, yeni ısınmaya başlamıştı. Annesi onda kendi çocukluğunu görüyordu. Kendi yaşadığı sıkıntıları yaşamamasını istemiyordu kızının. Her gün sabah erkenden kalkıyor, Hatice'sinin saçlarını tarıyor, en güzel, en yeni elbiselerini giydirerek onu okula gönderiyordu.

O gün ortalıkta dolaşan korkunç havanın etkisindeydi herkes. Hatice'nin babası da aynı durumu yaşıyordu. Azrail'in taşeronluğunu üstlenenler can alıyorlardı. Hatice'nin ailesi, ne yapacaklarını bilmez durumdaydı. Kâh evden kaçmayı düşünüyor, kâh bir köşeye saklanarak kurtulmayı hayal ediyorlardı. Çözüm olarak görünen her yol, kendi içinde riskler taşıyordu. Evden çıksalar yakalanmaları mümkündü; bekleseler burayı basabilirlerdi. Gerçi hiçbir çözüm, hiçbir yol onların dertlerine derman değildi. Ne ki onlar zulme boyun eğmemiş, zalime biat etmemişlerdi. Bu nedenle 'kadın çocuk demeden tez elde boyunları vurula' diye yazılmıştır fermanları.

Mahallenin tamamı katliam alanıydı. Bütün Alevi, Kürt ve solcu evleri hedefti katliamcılar için. Hedef ailelerin hepsi, hareket halindeydi. Ya saldırı altındaydılar veya saldırıya karşı korunmak için sığınacak yer arıyorlardı. Hedef evlerin hepsinde, çocuklar ağlaşıyor, kadınlar ağıt yakıyor, erkekler üzgün ve çaresiz gözlerle bakınıyorlardı etraflarına. Konuşulan her söz kan, ölüm ve katliama dairdi. Hayatın günlük akışı kesintiye uğramıştı.

Sokak hareketlendiğinde, Hatice, annesi, babası ve kardeşleri hepsi evdeydiler. Aslında İmam Görür ve ailesinin bütün bu olanlardan, daha bu sabah haberleri olmuştu. Ne öğretmenlerin vurulduğunu duymuşlar, ne de cenaze töreninde yapılan saldırılardan haberleri vardı. Evde bu konularla ilgilenen kimseleri de yoktu. İmam Amca da, eşi de kendi hallerindeydiler. Çocuklarından başka bir şeyle ilgilenmemişler, evlerinden başka bir kapıya gitmemişlerdi.

Hatice'nin babası, üç-beş kuruş biriktirmeye çalışıyordu. Çocuklar okula gidecekler, sonra bunların masrafları büyüyecek, onun için ne yapıp edip bir şeyler biriktirmek gerekir diye çırpınıyordu İmam amca. Hatice'nin de okul masrafları evin bütçesini etkilemeye başlamıştı.

Sabah kalktıklarında ortalıktaki kalabalık onları korkutmuştu. İmam, durumu anlamak için ilk önce yakınlardaki komşularına sordu. Duydukları onu şaşkına çevirdi. En yakın komşusu ona, "Biraz sonra ne olacağını görürsün Allah'ın Kürt'ü" diye alay ve tehdit kokan, hiç ummadığı korkunç aşağılayıcı bir cevap vermişti. "Ne diyorsun İsmail sen?" diye üstelediğinde, cevap yerine, elindeki baltayla üzerine yürüyen İsmail, dönüp sert, sert bakmıştı İmam'a. İmam, bunun üzerine kendi köylüsüne gitmiş, ondan öğrenmeye çalışmıştı. Öğrenmişti de olanları. O zaman anlamıştı durumun ne denli vahim olduğunu ve bir katliamın yaşandığını. Giderken, her zamanki gibi, korkusuzca gittiği yoldan gelirken duvar diplerine sinerek ve korkuyla gelmişti kendi evine.

Bu bilgiler üzerine ailedeki herkes evden kaçmanın dışında bir yol olmadığına karar vermişlerdi. Kaçmanın da tehlikeli olduğu açıktı. Ancak burada eli kolu bağlı beklemek daha da kötü sonuçların doğmasına yol açabilirdi. Kaçarken birilerinin vurulabileceği düşünülüyordu. Ancak burada kalındığında ailece yok edilmeleri söz konusuydu. Evden ayrılmak için hazırlanmaya başladılar.

Sırayla çıkıyorlardı evden. Önce Hatice'nin annesi yanında çocuklarıyla çıktı ve onlar yürümeye başladılar. Etraflarına bakmadan, hiçbir şey olmuyormuş gibi davranıyorlardı. Böylece kaçma görüntüsü verilerek katillerin dikkati çekilmemiş olunacaktı.

En son İmam kızı Hatice'yle birlikte çıktı evden. Hatice'nin kısacık hayatında, payına, babasıyla birlikte sığınacak yer aramak düşmüştü. Kaçıyorlardı, başlarını sokabilecekleri güvenli bir yer bulabilmek için. Katliam alanında ayrılmak için yola çıktıklarında, Hatice'nin eli babasının elindeydi. Kucağında da bir çocuğu vardı İmam'ın. Etrafta silahlar patlıyordu. Silah sesleri artmaya başlamıştı. İmam silahların kendilerine sıkıldığı fark etti. Yanına yöresine düşüyordu mermiler. Korkuyordu. Adımlarını sıklaştırdı.

Kimin kime, nereden sıkıldığını takip etmek mümkün değildi. Ayrıca tehlikeliydi de. İmam Görür, sağına soluna bakmadan, yapabildiği kadar hızlı gitmeye çalışıyordu. Uzun menzilli silahlarla sıkıyorlardı çünkü. O nedenle çabuk uzaklaşmak gerekiyordu. Yoksa kurtulmak mümkün olmayacaktı bu cehennemde.

Haticelerin diğer komşuları da aynı durumdaydı. Herkes kaçıyordu. Kimi duvar diplerine sinerek, kimi açıktan. Çocukları olmayanlar daha kolay kaçabiliyor veya bir yerleri siper ederek gidebiliyorlardı. Ancak çocuklarla bu iş zor oluyordu. İmam işi zor olanlardandı, hem kucağında hem yanında çocuk vardı. İmam'ın önünde birkaç ev vardı. O evleri aşabilirse biraz nefes alabileceklerdi. İmam, elini tutarak sürükler gibi taşıdığı Hatice'ye hızlı olmasını söylüyordu sık sık.

İmam, bu sözü bir gerçeklik olarak değil, kendi içinde bulunduğu durumun bir sonucu ve gayri ihtiyari olarak söylüyordu. Çünkü Hatice, hem babasının işini kolaylaştırmak için çırpınıyor, hızlı gitmeye çalışıyor, hem de sanki kendisine bir şey olmayacakmış gibi babası için kaygılanıyor, hatta babasını düşünerek ağlıyordu. Gözlerinde dökülen yaşı babası görmüyordu. Babası da benzer kaygıları hem Hatice, hem de kucağındaki çocuğu için yaşıyordu. O da kendisine bir şey olmayacakmış da çocuklarına olacakmış gibi sadece onları korumak ve kurtarmak istiyordu.

Kovuklarından çıkmıştı yılanlar. Her biri yatmış bir hain pusuya, avlarını bekliyorlardı. Uzun namlulu silahlar patlıyordu aralıksız. Her silah patladığında birileri düşüyordu. Özellikle çocukları ve kadınları hedef alıyorlardı. Aynı mahallede, aynı yöntemle ve kısa süre önce yaşanmıştı birkaç cinayet. Şimdi kaçanlarında birçoğunu düşürüyorlardı bu yolla. Birçok insan yaralanmış, ya düştüğü yerde yatmakta veya bir yerlere sığınmış bulunmaktaydı.

Hedefledikleri evleri aşmadan vuruldu Hatice. İmam birden Hatice'nin elinden koptuğunu fark etti. Geriye döndüğünde, Hatice yerdeydi. Babası ona, o babasına bakıyordu. Hatice'nin vurulmadan önce de ağladığını, yeni fark etti babası. Gözyaşları yanaklarında kurumuş iz yapmıştı. İmam'ın da gözlerinde yaşlar boşanıyordu.

Kucağında diğer çocuğuyla ayakta kalmıştı. Eğilip Hatice'sini almak için hamle yaptığında, arkadan yetişen köylüsü engel oldu. "Seni de vuracaklar, bekleme, koş hadi" diyordu. İmam bir kararsızlık içindeydi. Yerde yatan ve melül, mahzun ve çaresiz bakan kızını bırakmak istemiyordu. Hatice yattığı yerde kıvranıyor, yaralarının acısıyla ağlıyordu. Kanı ve gözyaşları akıyordu düştüğü toprağa. Kanayan yarasına bakıyor, hareket etmeye, kalkmaya çalışıyordu. Kalkmak istediği her defasında yaralarının acısıyla yeniden düşüyordu olduğu yere. Her kalkmaya yeltendiğinde kanlar boşanıyordu Hatice'nin küçücük bedeninden.

Babası İmam başucunda ona bakıyordu çaresiz. Yanaklarında süzülen gözyaşları, bir pınardan akıyordu sanki. İmam’ın köylüsü çağırıyordu, “Gel, yoksa sen de vurulacaksın.” Kurşunlar düşüyordu etraflarına.

İmam, birkaç saniye içinde karar vermek zorundaydı. Sıkılan silahlar korkutuyor, köylüsü zorluyordu.

Hatice elini uzattı babasına, gözlerinin ta içine baktı, derinden. Babası gözlerini kapattı, arkasını döndü ve köylüsünün sesine doğru yürüdü. Gözyaşları sel olmuştu. Yüreği yanıyordu. Köylüsü kolundan tutmuş sürüklüyordu.

İmam dönüp geriye, Hatice’nin yattığı yere baktı. Hatice yerde, sokakta yatıyor, kanıyordu. Babasına seslendiğini, “Baba beni bırakma” dediğini duyanların olduğu söylendi o günden sonra.

İmam o günden beri kendisini hep yarım kabul etti. Diğer yarısı ölmüştü, Hatice’yle birlikte. Yaşadığına sevinemedi. «Kurtuldum, şükürler olsun» diyemedi. “Neden beklemedin, neden Hatice’yi yanına almadın?” diye sordu hep kendisine; ama bu sorulara bir cevabı olmadı hiç.

Hatice’nin bir mezarı, bir mezar taşı olmadı. Hatice’nin cenazesini gömmüşlerdi. Gömüldüğünde bir mezar numarası verilmişti. Yıllar sonra mezarı arandığında bulunmadı.

Hatice’nin katilleri de bulunamadı. Kimin öldürdüğünü sorgulamadılar savcılar. Kimseyi yargılamadılar hâkimler. Kim vurduya gitti Hatice.

Ercan Köse'nin çocukluk resmi olamadı oldurmadılar. Tek resmi buydu...

ERCAN KÖSE - AFŞİN - KAŞANLI 1975

Ercan, bir yetişkin gibi konuşamıyordu. Üç yaşında bir bebektir. Konuşmaya çalıştırılan her çocuk gibi, sözcükleri eğiyor, büzüyor, kendince bir lügat oluşturunuyordu. Elbette her çocuk gibi kelime diye söylediği her söz, çıkarttığı her ses gülümsemelere yol açıyor, bu da onu daha sevimli kılıyordu. Her bebeğin en sevimli yaşlarındaydı Ercan Bebek. Gören herkesin kanı kaynıyor, kucağına alanlar bırakmak istemiyordu. Onun yaramazlıkları da vardı. Ancak daha çok seviliyordu Ercan'ın yaramaz hali. Bebekler yaramaz oldukları kadar bebektirler. 'Uslu bebek olmaz' diyordu komşuları.

Anası aç bıraktığında ağlayan, bir yeri acıdığına bağır bağır bağırarak bir bebektir. O bu bağırımları doğallığı içinde, bir hak olarak yapıyor, kimsenin öfkesine, sitemine feda etmiyordu ağlama hakkını. Çocukluğu sadece bir masumiyet ve safiyet olarak görenlere, hakkını bilen ve savunan çocukların da var olduğunu göstermek istiyordu sanki.

Annesi Döndü, mahalledeki karışıklığı gördüğünde anlayamamıştı ne olduğunu. Mahallenin ortasında, bazı sokaklarında ellerinde silahlarıyla dolaşan kalabalıklar Döndü'yü korkutmuştu. Korkudan dili-damağı kurumuş halde girmişti komşunun evine. Köylüsü olan komşularından öğrenmişti olan biteni. Yine de anlayamamıştı onların mahiyetini, kendileriyle nasıl bir ilişkisi olduğunu. Fakat daha çok korkmaya başlamıştı.

O gün, Ercan’ın babası Hasan evde yoktu. Daha doğrusu bir haftadır seyyar satıcılık yapmak üzere komşu köylere gitmişti. Onun yokluğu da canını sıkıyordu Döndü’nün. Gençecik bir gelin olarak ne yapacaktı şimdi? Ne olduğunu, bundan sonra neler olacağını anlamıyordu. Alevi olmak neden bu kadar büyük bir suç olsun diye geçirdi aklından. Vazgeçti bunları düşünmekten. Zaten şimdi bunları düşünecek halde de değildi. Yapabileceği tek şey çocuklarının canlarını kurtarmak ve bunun için güvenli bir yere gitmekti.

Döndü evden ayrılmaya karar verdi. Hızla hazırlandı ve çıktı. Ercan sırtındaydı. Kaçıp bebeğiyle kurtulmaya çalışıyordu Döndü. Bebeğini sırtına sımsıkı sarmış, ayrıca elleriyle arkasında tutuyordu. Hızlı fakat temkinli gidiyorlardı. Döndü’nün kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu.

Ne de kalabalıktı etraf. Yakıp yıkıyorlardı. Yanıyordu her taraf. Yanan evlerin hepsini tanıyordu. Akşama kadar birlikte olduğu komşularıydılar. Yüreği yandı yanan evlere bakarken. ‘Acaba ne yapıyorlardır şimdi?’ diye geçirdi içinden. Onları bırakıp kaçmak doğru muydu? Ne yapabilirdi ki?

Nereye kaçacağını da bilmiyordu. Gideceği her yer tehlike altındaydı. Kalabalığın en az olduğu, daha sakin görünen yere doğru gidiyordu. Zaten köylüleri de o tarafa doğru kaçıyorlardı. Ercan, annesinin sırtında huzursuzluk içinde ağlıyordu. Anlaşılan o da katliamın havasından rahatsız olmuştu.

Döndü, hem Ercan’ı susturmak, hem de bir an önce bu cehennemden kurtulmak için olanca hızıyla bulunduğu yerden uzaklaşmak için çırpınıyordu. Kaçarken yine aklına takıldı. Kim çıkardı bu kavgayı, bu neyin kavgası diye. Bilemedi. Söylenerek koşuyordu. Kocasının yokluğuna da kızılıyordu. Ne söylediklerini, ne de bunların cevaplarını düşünecek durumda değildi. Yorulmuş, kan ter içinde kalmıştı.

Uzun namlulu silahlarıyla karanlık köşelerde pusu kurmuş olanların mesaisi devam ediyordu. Silah sesleri, yanan evlerden yükselen dumanlar, kaçışanlar, ağlaşanlar, kovalayanlar, öldürenler, her şey dehşet verici ve korkunçtu. Bir kuş havalandı, Döndü’nün az ilerisinde. Bir güvercin tünemişti, evin penceresine. Döndü ağlıyor, sırtındaki oğlu Ercan ağlıyordu. Bir kuş olup kanatlanıp uçabilmeyi hayal etti.

Sırtında bebeğiyle kaçan tek kadın değildi. Başkaları da vardı. Onların varlığı Döndü’yü güçlendirdi. Yalnız olmadığını gördü, biraz rahatladı. Yorgunluğu azalmış gibi oldu. Ama yine de dizlerinin ağrısı çok şiddetliydi, yürüyemiyordu. Ercan’ı sırtından indirmesi mümkün değildi. Dinlenecek bir durak bir köşe bakınıyordu.

Ercan durmuyordu. Ağlıyordu sürekli. O an mahallenin içinde bulunduğu karışıklığı öğrenemese bile hissedebilirdi. O denli gürültülü bir ortam vardı. Ercan belki de ne olduğunu bilmek istiyordu. Bunu öğrenmesi mümkün değildi şimdilik. Ercan’ı susturmaya çalıştı yürürken. Tatlı sözler etti, vaatlerde bulundu. Çocuklar başkalarının değil ama analarının

dilinden iyi anlarlar. Ercan ikna olmuyor, ısrarla, öfkeyle ağlıyor, annesinin sırtına ayaklarıyla vurmaya çalışarak rahatsızlığını anlatmaya çalışıyordu.

Birden Ercan'dan 'İhh' diyen sesi geldi bir kurşun vınlamasıyla birlikte. Döndü'nün sırtına, Ercan'ın mı, kendisinin mi olduğunu anlayamadığı sıcak bir ıslaklık yayıldı. Ercan'ın kanı boşanıyordu anasının bedenine. Yüzünden de kan akıyordu. Sendeledi. Tutunacak bir şey aradı. Tutunamadı. Yerdeydi. Oturdu mu, düştü mü anlayamadı. Ercan biraz ötede kalmıştı. Hızla dönüp baktı, Ercan'ına. Kucağına aldı. Kafasında yüzüne doğru kanlar akmış, yüzü görünmez olmuştu. Sesi kesilmişti. Döndü, kendi yüzünü kaplamış olan kanı görmüyordu. Baksaydı yaralı olduğunu anlayacaktı. Kucağındaki Ercan'a bakıp çığlıklar atıyor, bağırarak ağlıyordu. Ercan'ın öldüğünü anlamamıştı önce. Ercan'daki hareketsizliği fark ettiğinde bütün dünya yıkılmıştı üstüne. Çılgık çılgılığa bağırıyordu Döndü. Yakın evlerin pencerelerindeki perdeler aralandı. Acı ve korku dolu, çaresiz, gizli bakışlar dolaştı Döndü'nün üstünde. Hızla kapandı perdeler, saklandı bakışlar.

Döndü çocuğunu bağrına basıyor, yanaklarını okşuyor, yüzüne akmış olan kanı silmeye çalışıyor ve durmadan ağlıyor, ağıtlar yakıyordu. Korkuyu unutmuştu. Ölümünden korkmuyordu artık. Ölüm Ercan olmuş kucağındaydı işte. Oğlu öldürülmüş bir anne için ölüm, başka ne ola ki? Ercan'ın gözleri kapanmıştı. Onları açmaya çalıştı Döndü. Seviyordu Ercan'ın gözlerini. Yüzünün bu kadar kanlı olmasını istemedi, temizledi yüzündeki kanları. Yaralı bir kadın ağlıyordu, yanan yıkılan evlerin arasında. Kucağında ölü bebeğiyle. Bir kan topu gibiydiler. Hem kendisinin kanı, hem öldürülen oğlu Ercan'ın kanı ikisini de kana belemişti. Döndü'nün yürek yakan ağıtları duyuluyordu. Çıldırılmıştı. Sokakta donmuş toprağı avuçluyordu. Yüzündeki yaraya baktı. Kanıyordu, ancak kanın nereden aktığını tam anlamadı. Ercan'ın ölüsünü kucakladı yeniden. Onun yanaklarında gezdirdi ellerini. Ercan'ın kanının sıcaklığıyla doldu avuçları. Konuşamadı, ağlayamadı, bağıramadı. Sadece donuk ve anlamsız bakışlarla etrafına bakınıyordu.

Üç yaşındaki bebeğinin beyni dağılmış ölüsü vardı kucağında. İndirmeye kıyamıyor, özlemle, sevgiyle bakıyordu bebeğine. Az önce çok ağlıyor diye kızdığını hatırladı. İçlendi. Hıçkırarak, ağıtlar yakarak ağlamaya başladı. Gözyaşları yarasından akan kanla birleşiyor, kanlı gözyaşlarına dönüşerek dökülüyordu yere.

Etrafta yardım edecek kimse de görünmüyordu. Kucağında bebeğiyle yapayalnız kalmıştı orta yerde. Biraz önce canlı ve sevimli bir bebekle birlikte, buradan kurtulmaya çalışıyordu. Şimdi kucağında ölü bebeğiyle bu cehennemde kalmıştı. Döndü'nün gözyaşları toprağa akan kanlarının üstüne düşüyordu. Oğluyla kanı birbirine karışmıştı.

Kafatasını delen, beynini paramparça eden kurşun geldiğinde Ercan, ne hissetti acaba diye düşündü bir an. Yine ağıtlar yakmaya başladı. Ercan bağıramamış, ellerini öfkeyle sallayamamıştı. Annesine 'Ana' diyememişti. Döndü Kürtçe söylediği ağıtlarında bunları dillendiriyordu.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Bir çocuk daha ölmüştü. Ercan’la birlikte insanlık ölmüştü oysa. Her çocuk bir dünyadır, her çocuk insanlıktır ve onların katli insanlığın katlidir aynı zamanda. Katliamlarda daha çok kadınların ve çocukların katlediliyor olması bundandır. Maraş katliamından da en çok kadınlar ve çocuklar mağdur olmuşlardır.

Ercan’ı vuran kurşun nereden geldi, kimler vurdu Ercan’ı ve annesini? Bir anneyi be-beğiyle birlikte ve onca uzaklıktan vurmak neden gerekiyordu? Böyle bir cinayet işlemek için bu bebek ve annesi nasıl bir kötülük yapmış olabilirlerdi katillere? Bütün bu ve benzeri soruları hükümsüz kılmak için yapıyordu katliamlar.

Devlet kayıtlarında Ercan’ın panzer tarafından kazara ezilerek öldüğü yazıldı ve ölümü katliam dahilinde sayılmadı. Altını çizerek ve tekraren söylemek gerekirse, Ercan’ın ölümü, bir kaza olarak kabul edildi devlet kayıtlarında.

Ancak Ercan’ın annesi ve babası çocuklarının kurşunla vurulduğunu, Ercan’ın panzer tarafında ezildiği iddiasının yalan olduğunu ileri sürmektedirler. Ercan’ın annesi Döndü, “Ercan sırtımdaydı. Kaçmaya çalışıyor, sığınacak bir yer arıyorduk. Birden yürüyüşümü durduran bir güçle sarsıldım. Ne olduğunu anlayamadım. Aynı anda üstümde akan kanın sıcaklığını görünce vurulduğumuzu anladım. Hemen Ercan’ıma baktım. Tam alnından vurulmuştu. Cansızdı. Onun telaşına düştüm. Ben de vurulmuştum. Yaralandığımı çok sonra fark ettim. Ercan’ım panzerle ezilerek değil, kurşunla, benim sırtımda öldürüldü. O sırada ben de vurulmuştum” diye anlatıyor yaşadıklarını.

Ercan, daha sonra devletin ilgilileri tarafından alınarak Maraş’ta toprağa verildi. Ancak şu an Ercan’ın annesi ve babasının ziyaret edecekleri bir mezarı bulunmamaktadır. Yapılan yargılama sonucunda, Ercan’ın katledilmesinin katliamla “ilgisinin olmadığına” hükmedilmiş, Ercan’ın katli dosyaya sokulmamış, yargılamaya da konu edilmemiştir, kazayla öldüğünden dolayı. Yani katilleri yok saymıştır devlet.

**Aynı dünyada yaşamamalıydı cellatlar ve çocuklar.
Ya ölmeli cellatlar veya çocuklar doğmamalıydı.**

Şahit Necmi Ünver, 5 yaşında olmasına karşın katliam olayları canlı bir şerit gibi gözünün önünde. MHP'li saldırganları sanık sandalyesinde görünce, olayları yeniden yaşıyor gibiydi. Mahkeme heyeti bu şahidin yaşının küçük olması ve olayları anlatamayacağını gözönüne alarak şahitliğinden vazgeçti.

Yusuflar Mahallesi

Yusuflar Mahallesi katliamın ve vahşetin en şiddetli yaşandığı mahallelerden bir diğedir. Bu mahallede Aleviler, Kürtler ve solcular azdır(lar kısmını sildim). Kürtler Aleviler ve solcular mahallenin içinde dağınık bir biçimde bulunmaktadır. Bu mahallede yaşayan Kürt ve Aleviler CHP'li olmanın dışında hiçbir politik özelliğe sahip değildir.

Burada yaşayan Aleviler daha önce gelmiş, şehirde küçük ölçekli ticaretle uğraşan insanlardı. Büyük bir kısmı Kayserinin Sarız ve Sivas'ın Gürün ilçesinden gelmişlerdi. Aslında bu insanların çok büyük bir kısmı aynı toplumsal yapıya sahip insanlardı. Asimilasyon politikalarının uygulamaları bu tip insanların bölünüp parçalanmasını sağlamak için bir şekilde bölünmüşlük yaratılmıştır.

Bu insanların kimi yerleşimleri Sivas Gürün' e kimi yerleşimleri Kayseri Sarız'a bağlanmış, kimileri de Malatya Maraş Antep Adıyaman gibi illere bağlanmışlardır. Yoksa bu insanların hemen hepsi birbirlerine arkadılar. Aynı aşiretten veya aynı kabiledendirler.

İşte Maraş'm bu mahallesinde yaşayan Sarızlı ve Gürünlü ailede bu durumda olan ailelerdi.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Yusuflar Mahallesi'nde katliam için bir gün önceden başlayan hazırlıklar ve yapılan tacizlerden sonra, saldırılar cumartesi sabahı erken saatlerde başlamıştı. Toplanan katliamcı kalabalık belirledikleri Alevi evlerinde katliama yönelmişlerdi.

Bu mahallede katledilen Gürün- Yuva Köyünde Ünver ailesi katliamı en vahşi sonuçlarıyla yaşayan ailelerden birisidir. Ünver ailesinin henüz annesi Döndü Ünver'in karnında olan doğmamış bebekleriyle birlikte yedi kişisini katletmişlerdir.

Aynı mahallede yine Gürün Alacamezar köyünden Yılmaz ailesinin üç ferdi katledilmiştir. Ali Yılmaz, silahıyla katliamcılara karşı direnmiş, direndiği için bileği kesilmiştir. Hatice Yılmaz'ın kolundaki bilezikleri almak için kolu kesilmiştir. Daha vahim olanı Hatice Yılmaz'ın cenazesi mahkeme kayıtlarına göre kaybolmuştur.

Yine Gürünlü Hasan ve yaşlı annesi Gülsüm Akırmak bu mahallede katledilmiştir. Hasan Akırmak'ta elinde silahıyla direnmiş, ancak hain bir plan sonucu katledilmiştir.

Kayseri Sarızlı İsmail Nergiz ve nişanlı kızı Zeynep Nergiz de bu mahallede katledilmişlerdir.

Afşin Kaşanlı Ozan Emekçi ve Ozan Vicedani'nin babaları Yusuf Levendiz bu mahallede katledilen bir diğer Kürt Alevi insanıdır.

Bu mahallede oturan insanlardan biri anne karnında yedi buçuk aylık bir bebek olmak üzere 16 kişi öldürülmüştür. Ayrıca çok sayıda yaralı bulunmaktadır. Evler yakılmış yağmalanmıştır. Yusuflarda katliamın devam ettiği esnada aynı saatlerde Maraş'ın diğer bölgelerinden de katliam yaşanıyordu.

İBRAHİM ÜNVER - GÜRÜN YUVA KÖYÜ 1934

Sert, hoyrat bir hava vardı şehirde. İnsanlığa, umuda ve geleceğe düşman kalabalıklar, yok etmişlerdi şehrin cazibesini, güzelliklerini. Şehrin merkezindeki tüm esnaflar, birbirlerine kaygı ve korku içindeydiler.

Şehrin en tekin, en hareketli ve kalabalıkların en yoğun olduğu yerleri camilerdi. Camilerin kalabalık olmasının temel bir nedeni vardı. Katliamın en temel sembolü olarak kullanılıyordu, camiler. Dolayısıyla ya camilerin içinde veya tarafında olunacaktı veya çok uzak kalınması gerekiyordu. Yoksa ölüm kalım oyununun ortasına düşmek kaçınılmazdı.

Cenaze töreninden esnasında katliamcılar korteje saldırılmışlar, hızını alamayarak çarşığı dağıtmışlardı. Kendilerinden olmayan esnafların dükkânını tahrip ediyor, yağmalıyorlardı.

İbrahim bütün bu saldırıları en ilk yaşayanlardandı. Kahvecilik yapıyordu. Kahvesi TÖB-DER (Türkiye Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) lokalinin yakınındaydı. Ayrıca buranın lokalini de İbrahim işletiyordu. TÖB-DER, siyasal ve sosyal gelişmelerle yakından ilgili olan bir kurumdur. Dolayısıyla İbrahim, gelişmelerden erken haberdar olurdu.

Günlerden Cumartesiydi. İbrahim henüz işyerine gitmemişti. Cenaze töreninde yaşanan saldırılarda, esnafların dükkânlarını kapatarak evlerine gitmeleri istenmişti. İbrahim, devlete güvenmiş, söylenen söze uyarak kahvehanesini kapatıp evine gitmişti. Artık korkacak bir şey yoktu.

İbrahimler kaygılarla akşam evlerinde, çaylarını içerlerken, sokakta hareketlilik yaşanıyor. Bütün evlerin lambaları yanıyor, kapıları açıktı. Katliamcıların evlerine gidenin gelenin

sayısı belli değil. Bunların hiç birisi olağan değildi. Her zamankinden farklı, bu güne kadar karşılaşılmamış olan bir hareketlilikti bu. Sokaktan geçerken her gün selamlaştığı, karşılıklı misafirliğe gidip geldiği komşuları, şimdi selama durmuyor, hal hatır sormuyorlardı. Hayra yorulmaz bir durumdu bu. İbrahim çarşıda ve sokakta yaşanan bu durumu düşünüyor, yaşananlara canı sıkılıyordu.

Normalde evde çok konuşmayan İbrahim, sıkıntısını evdekilere göstermemek için akşamları değişik konulardan konuşuyor, diğerlerinin konuşmasını sağlamaya çalışıyordu. Dışarıda uğultulu sesler gelmeye devam ediyor, hareketlilik kâh yoğunlaşıyor, kâh yerini sakinliğe bırakıyordu.

Sabaha kaygılarla kaktılar. Bulutlar kaynıyordu gökyüzünde. Hava soğuktu. Akşam başlayan kaynaşmayla biriken kin ve nefret, etrafa zarar vermeye başlamıştı erken saatlerde. Saldırılarda yer alanların tamamı, insan katletmek için bir araya gelmişlerdi. Hepsinin elinde, bir saldırı aracı veya evleri yakmakta kullanılan bir yangın çıkartıcı bulunuyordu. Katliamcılar destekleyen kadınlar, lojistik destek sağlıyorlardı. Kimi evleri gösteriyor, kimi yangın için benzin veriyor, kimi de çeşitli ihtiyaçların karşılanmasını sağlıyordu. Bir kısmı da tezahürat yaparak destek veriyordu saldırılara.

Saldırıları doğrudan İbrahim’lerin evine yapıldığında saat sabah 9-10 civarıydı. Evin yakınında toplanmış olan bin kişilik grup, ellerinde silahlarıyla saldırmaya başlamışlardı. Evdekiler, bitişik komşu Osman’ın evine sığınmak zorunda kaldılar, komşunun itirazına rağmen. Esasında evin hanımı itiraz etmiyor, tam tersine komşularına yapılan bu saldırıya karşı çıkıyor komşularını bu zalimlikten kurtarmak için çırpınıyordu.

İbrahim Ünverlerin evi basılmış, içeriye girilmiş, yağmalanmış yakılmıştı. Ancak evde kimse yoktu. Kısa bir araştırmadan sonra Ünver’lerin komşuda olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine saldırganlar, bir yandan evi yakmaya çalışırken diğer yandan İbrahim Ünver’in bulunduğu komşunun evine yöneldiler. Ev sahibi komşu Osman’a baskı yaparak Ünver ailesinin evden çıkartılmasını istiyorlardı.

Aynı zamanda içeridekileri çıkartmak için pazarlık da yapılıyordu. İçerdekilere kendilerine dokunulmayacağı güvencesi verilerek çıkmaları söylendi. Kabul etmekten başka seçenekleri yoktu. Eşitsiz koşullardaydılar. Pazarlığa rağmen saldırganların katliam yapacaklarını görmek için kâhin olmaya gerek yoktu. Bu gerçekler bilinerek yapılan pazarlık gereksiz, anlamsız gibi görülebilir. Ancak, can pazarının yaşandığı koşullarda, somut gerçekler belirleyici olmaktadır, soyut doğrular değil. Ancak bazen insan davranışları, formüllerle, kalıplarla izah edilemeyebiliyor ve belki de bazen mucize beklemek, hayata dâhildir.

KURAN ÜZERİNE YAPILAN YEMİNE RAĞMEN KATLİAM

Pazarlık sonucu Ünver ailesinin yaralı fertlerinden Mustafa Ünver “Biz teslim olacağız, bize bir şey yapmayacağınıza söz verir misiniz!” diyerek onlardan söz vermelerini istedi. Katliamcıların şefleri durumunda olanlardan bir kaçı, hep bir ağızdan, “size bir şey yapmayacağız, çıkın dışarı!” diyerek onlara güvence veriyorlardı. Söylediklerinden samimi olmadıkları ses tonlarına yansıyor, sahtekârlıkları anlaşılıyordu. İçeridekiler teslim olmak için hazırlanırlarken, sonu bilinmeyen bir yolcuğa gidiyorlarmış gibi herkes ağlıyordu.

Kapılar açıldığında vahşet başlamıştı. Eve girdiklerinde içerideki herkes, hem onların esiri, hem de ganimetiydi. Vurulanlar düştükleri yerde kanlar içinde yatıyorlardı. Diğerlerini de sırayla dışarı çıkarmaya başladılar. Her birisinin kollarından, kafasından tutuyor ve durmadan ellerindeki silah veya aletlerle vuruyorlardı.

İbrahim, eşi Leyla'yla birlikte herkesin üstünde gözlerini gezdiriyor, çocuklarını görmeye, onlardan haberdar olmaya çalışıyordu. Aynı anda vurulup düşenler oluyordu. Her vurulanın yanına koşan İbrahim, her defasında yaralanıyordu. Saldırı şiddetle devam ediyordu. Caniler avlarını avlamışlardı. Ortada cesetler vardı, İbrahim'in canları, kuzuları. Mehmet, Malik, gelini Döndü kanlar içinde yatıyorlardı. Eşi ve kendisi yaralıydı.

DAYAN OĞUL DAYAN

Oğlu Mahmut, yaralanmış, kaçıyordu. Katiller kovalıyorlardı yakalamak için. İbrahim, Mahmut'u vuracaklarını görünce o da peşlerinden koşmaya başladı. Mahmut'u katillerden kurtarmak istiyordu. Leyla'da İbrahim'in peşindeydi. O da yaralıydı. Yaralı anne baba, yaralı oğullarını öldürmek için kovalayanlardan kurtarmaya çalışıyorlardı. İbrahim'le Leyla'nın çocuklarından, bir tek Mahmut sağ kalmıştı, onun öldürmesine izin vermek istemiyorlardı. Mahmut'u kovalayanlar, ellerindeki otomatik silahlarla bir kez daha taradılar. Mahmut orada bulunan bir kanala düştü. Mahmut'un düşmesi üzerine kovalamaktan vazgeçti saldırganlar, ölmüş olacağını düşünerek.

Mahmut'un peşinden koşan İbrahim ile eşi Leyla, bir süre sonra oğullarını göremez oldular. Kısa bir aramadan sonra, Mahmut'u Şeker Deresi'nde düştüğü kanalda ağır yaralı olarak buldular. Oğullarını alıp hemen hastaneye götürmeleri gerekiyordu. Nasıl götüreceklerdi? Peşlerinden geliyorlardı. Mahmut, kendisinde değildi ayağa kalkamıyordu. Annesi ve babası yaralı, bitkin ve yorgundular. İbrahim, bütün bunları düşünmeden ve kendi yarasına bakmadan Mahmut'u sırtına almaya çalıştı. Leyla, yardımcı oldu. İbrahim'in sırtına koydular Mahmut'u. Annesi de İbrahim'in sırtında oğlunu tutuyordu. Yakındaki Sağlık Ocağı'na doğru yürümeye başladılar. Mahmut yaralı, baba İbrahim yaralı, anne Leyla yaralı! Kanlar akıyordu sokaklara! Üç yaralı insanın kanı, sokakları kızıla boyuyordu.

Kanlarını akıta akıta gidiyorlardı. Mahmut'un yarası daha ağırdı. Bazen sesi kesiliyor, bayılır gibi oluyordu. Geçtikleri sokaklardan üzüntülerini belli belirsiz hissettirenler de açıkça hakaret edenler de oluyordu. Üç yaralı insan bunları duymuyor, kimseye aldırımıyordu. Bir an önce oğullarını Sağlık Ocağı'na yetiştirmenin derdindeydiler.

Birbirlerine teselli vererek ve tedbirli davranmaya çalışarak, korkuyla yürüyorlardı. Yaklaştıkları Sağlık Ocağı'nın önü kalabalıktı. Görünen kalabalığın içine gitmek... Bu zorunluluk korkuttu İbrahim'i. Onların saldırganlardan oldukları her hallerinden belliydi. Yolların üstündeki bir eve sığınmak istediler. Ev sahibi kabul etmedi. Üç yaralı, çaresiz insanı evine almaktan korktu belki de.

İbrahim çarşıya gitmeye karar verdi, valiye gidecek yardım isteyecekti. Yaralı oğlunu yaralı eşine teslim ederek gitti. Koşarcasına, duvar diplerine sinerek, yakalanma korkusu içinde. Valiye vardığında Vali, "Bir yardımda bulunamam git saklan!" dedi. Ne demekse? İbrahim, kendi çabalarıyla ve bütün riskleri göze alarak, saldırganların denetiminde olan Sağlık Ocağı'na gitmek zorundaydı. Başka hiç bir seçeneği kalmamıştı. Mahmut'unu kurtaracaktı. Ya hiç aklından çıkartamadığı diğerlerine ne oldu? Döndü, Mehmet, Malik ve tüm ailesi?

Sağlık Ocağı’na yaklaştılar. Daha önce gördükleri gibi ortalık insan kaynıyordu. Kimin yaralı, kimin hasta, kimin saldırgan olduğunu anlamak mümkün değildi. Ancak bir şey açıktı, Sağlık Ocağı sağlıkçıların değil, başkalarının denetimindeydi.

İbrahim’lerin yaşamları, saldırganların kendilerine acılarına bağlıydı. Yaralı olduklarını düşünerek saldırmak istemeyebilirlerdi. Saldırganlar, “Nasıl olsa bunlara olan olmuş” diyebilirlerdi. Başka hiç bir umutları yoktu. İbrahim sırtında yaralı oğlu, yanında yaralı eşi, aklı ailesinin diğer fertlerinde, Sağlık Ocağı’nın kapısına yaklaştılar.

Kapıyı, azgın bir kalabalık kontrol altına almıştı. İbrahim’ler içeri girdiğinde, kalabalık hareketlenerek etraflarını çevirdi. İbrahim hiç ilgili değilmiş gibi davranıyordu ama onlar İbrahim’le ilgililerdi. İbrahim eşiyle birlikte, doktora ulaşmak için etrafını ite kaka yürürken, başladı ilk saldırı. Birbirlerini hiç ama hiç tanımıyorlardı. Ancak onlar İbrahim’in varlığına düşmanlardı ve bu yeterliydi can almak için.

İbrahim’i aralarına aldılar. Her vuran ölümüne vuruyordu. İbrahim ellerindeydi artık. Durumu gören Leyla oğlu Mahmut’la birlikte doktorların bulunduğu bir odaya sığınmıştı.

Leyla, bir yandan Mahmut’u muayene ettirmeye çalışmakta, diğer yanda ise İbrahim’i saldırganlardan kurtarmaları için doktorlardan yardım istemekteydi. Doktorlar, sadece Mahmut’a bakıyor, Leyla’nın diğer söylediklerini duymazdan geliyorlardı. Dışarıdakilerin baskısı doktorları böyle davranmak zorunda bırakmıştı.

İbrahim’i yakalayanlar bir süre dövdüler, yarasına bıçak sokup kanattılar. Zorla ağzını açtılar ve ağzına soktukları silahın tetiğini çektiler, mermilerini boşalttılar. Bir iniltiyle birlikte üstlerine kan sıçradı, kan emicilerin. İbrahim düştü beton zemine. Vurulduktan kısa süre sonra can verdi oracıkta. Oysa Sağlık Ocağı’nda umut aramaya gelmişti.

Leyla’yı ve Mahmut’u aradılar öldürmek için. Tek tek kapıları açıp bakıyorlardı. Mahmut doktorların işlem yaptığı odaya alınmıştı. Leyla’yı çıkartmışlardı oradan. Bir başka odaya geçmişti Leyla. Korkuyordu, yaralı ve yarı baygındı. Kendisini aradıklarını bildiği katillerin içeri girdiklerini gören Leyla, sesini kesti, kırıptısız bekledi. Leyla’nın yanına geldiler, eğilmeden baktılar, sessiz ve hareketsiz görünce, öldüğüne hükmeden katillerin şeflerinde birisi “Şu kaltağı da atın, kocasının yanına koyun!” diye emir verdi etrafındakilere. Leyla baygınlığından dolayı, Mahmut da doktorlar tarafından ameliyata alındığı için tesadüfen kurtulmuştu.

Anne Leyla yedi kurşunla yaralanmıştı. Üç ay sonra Adana’da hastanede karşılaşırılar oğlu Mahmut ‘la. İbrahim’in cenazesi daha sonra alınıp Şeyh Adil mezarlığında gömülmüştür.

Ünver’leri kimin öldürdüğü belli değildir. İlgili sanıklara, Ünver’leri öldürdükleri için değil, “ölüme sebebiyet” verdikleri için çeşitli cezalar verilmiştir. Böylece tastamam bir katliamın failleri meçhul edilmiştir.

MEHMET ÜNVER - GÜRÜN- YUVA KÖYÜ- 1954

Mehmet eşi Döndü'yle birlikte, kendilerini memleketin en mutlu çifti olarak görüyorlardı. Büyütmeye çalıştıkları iki çocukları ve günleri hayli yaklaşmış olan bebekleri, onların mutluluklarının kaynağıydı. Mehmet bulunduğu ortamda saygı ve sevgi uyandıran, ailenin gözbebeği idi. Döndü de böyle birisinin eşi olmanın mutluluğunu yaşıyordu. Zaten yakın akrabaydılar. Birbirlerinin çocukluklarını biliyorlardı. Birlikte büyümüş, birlikte çocuklarını büyütüyorlardı.

Tuncay doğduğunda Döndü genç bir anne olmanın heyecanını, sevincini ve tatlı sıkılganlığını yaşamıştı. Kayınbabasından ve kaynanasından utanıyor, çocuğuyla ilgilenirken onlara görünmemeye çalışıyordu. Onlara duyduğu saygıdan dolayı bebeğini yeterince sevmiyordu. Bunu bilen Döndü'nün kaynanası Leyla ana ilk fırsatta bu durumu gidermek için bir düzenleme yapmıştı. Böylece Döndü oğluyla daha rahat görüşebiliyordu. Bu durum Döndü'yü mutlu etmiş, sevindirmişti.

Mehmet daha rahat davranıyor, oğlunu sevebiliyor, hatta beraber gezmeye bile gidiyordu. Oğlunun iyi bir insan olması ve okuması için, ne gerekiyorsa yapacağını söylüyordu. Olcay doğduğunda Döndü, Mehmet'ten daha çok sevinmişti. Bir oğlunun yanında bir de kızının olması onu dünyanın en mutlu annesi yapmıştı. Mehmet, işe giderken babasıyla birlikte çıkıyordu evden ancak işleri ayırıyordu. Önceleri babasıyla çalışıyordu, ancak daha sonra YSE'de çalışmaya başlamıştı. Beraber yaptıkları işin kazancı yeterli gelmiyordu. Ayrıca herkesin kendi işini yapması da iyi olur diyordu Mehmet'in babası İbrahim.

Babasına karşı hep saygılı ve seviyeli bir tutum içindeydi Mehmet. Babasının işyeri Türkiye Öğretmenler Derneği- TÖB-DER’in yanında olduğu, ayrıca TÖB-DER’in lokalini çalıştırdığı için, Mehmet de daha çok öğretmenlerle birlikte vakit geçiriyordu. İş saatleri dışında hemen her gün görüşebiliyorlardı. Böylece hem birlikte çay içiyor, hem de günün yorgunluğunu gidermeye çalışıyorlardı.

Öğretmenlerin yanında, çarşının belli başlı esnaflarıyla da tanışıyorlardı Mehmet. Babasının işyerinin çarşıya ve demokratik kurumlara yakın olması bu imkânı veriyordu. Bu durum Mehmet’e ayrı bir haz ve güven veriyordu. Böylece Mehmet, Maraş’ta bulunan belli başlı çevre ve kurum yöneticileri tarafından tanınan birisi olmuştu. Bu needenledir ki öğretmenlerin vurulmasından, cenaze töreninden ve daha sonra yaşanan saldırılardan ilk haberi olanlardan birisi Mehmet’ti.

Bir gün önce devlet yetkilileri esnaftan işyerlerini kapatmalarını ve evlere gidilmesini istemişti. Cenaze töreninde yapılan saldırıları önleyemedikleri gibi failleri yakalayıp cezalandırmak yerine, insanların işyerlerini kapattırmayı bir çözüm olarak görmüştü devlet yetkilileri. Bu yolla ortalık sakinleşene kadar toplumun güvenliğini sağlamış olacaktı. Saldırganları sakinleştirerek, katliamcılara tavizler vererek katliamı önlemek istiyordu yetkililer. Devlet yetkililerinin bu talebine büyük ölçüde uyan mağdurlar işyerlerini kapatıp evlerine gitmişlerdi.

Mehmet, çalıştığı YSE’den mahalleye dönerken, yolda karşılaşmıştı katliamcıların bazılarıyla. Sokağın içine dolmuşlar, slogan atıyorlardı. Nefret, düşmanlık ve kin doluydu sloganları. Elllerinde sopalar, bıçaklar, palalar, dahreler yürüyorlardı bağırarak. Her sözleri hakaret ve aşağılama doluydu. “Alevilerin son günü geldi! Kürtlerin düğünü olacak! Maraş size mezar olacak!” diyorlardı.

Onlara görünmek ölüm demekti. Sokağın bir başka köşesinden yürüyerek onlarla karşılaşmadan eve gelemişti. Böylece herhangi bir sorun yaşanmasına imkân vermemişti. Ancak gördüğü manzara dehşet vericiydi. Türkiye’nin başka şehirlerinde yaşanan birçok saldırıyı biliyor, takip ediyordu. Biraz önce gördüğü manzara, bu güne kadar gördüklerinin ve duyduklarının hepsinden korkunçtu.

Mehmet’lerin evine sığınmak için akşamdan gelenler olmuş, ev kalabalıklaşmıştı. Herkes bu gerilimli ortamı konuşuyordu. Kaygılar yüksekti. Melun bir geceydi. Ancak kimse konuyu enine boyuna konuşmuyor, herhangi bir tedbir alınmıyor, çözüm aranmıyordu. Konuşanlar konuşuyor, konuşmayanlar kara kara düşünüyordu. Herkesin ortak noktası dışarıda olanlardı. Huzur ve güven Kaf dağının ardına saklanmıştı. Şu an bu evde sihirli güce sahip bir masal kahramanına ihtiyaç vardı. Gece kâbuslarla dolu olarak geçti.

Sabah olduğunda, saldırganlardan kimse evinde kalmamıştı. Köylerden, başka şehirlerden gelenler, mahalledeki saldırganlar hep birlikte ve ellerinde silahlarıyla sokaktaydılar. Bütün masum ev aletleri, birer silaha dönüştürülmüş, insan katletmekte kullanılmak üzere hazırlanmışlardı. Evlerin çatılarında, balkonlarında ve kapı önlerinde, tamaşa grupları oluşmuş, seyir için yerlerini almışlardı. Destek sunacak olanlarda hazırlanmışlar, saldırganların emirlerini bekliyorlardı.

Mehmet'lerin evine gelmişlerdi. Evde kimseyi bulamayınca evi ateşe vermişlerdi. Bir süre sonra Mehmet'lerin sığındıkları ev tespit edildi.

Mehmet, sığındıkları Osman'ın evi basıldığında, içeridekileri sakinleştirmeye çalışıyordu. İki katlı evin içinde bir odaya saklanmışlardı. Hışımınla doluştular içeriye zalimler. Ellerindeki palaları sallıyor, nacaklarla duvarlara vuruyor, camları şangırtılarla indiriyorlardı. Bütün kapıları ardına kadar açıyorlardı. Açılmayan kapı hemencecik kırılıyor, paramparça ediliyordu.

Mehmet'lerin saklandığı odanın kapısı otomatik silahlarla taranarak açıldı. İlk olarak Mehmet karşılarına çıktı. Zaten fiziki olarak düşmanları kışkırtan insan güzeli bir siması ve göze batan bir cüssesi vardı. Mehmet'in bu özelliğinin katilleri rahatsız ettiği kesindi. Alnına sıktıkları kurşunla Mehmet, yaralandı.

Bu yara Mehmet'in hareket kabiliyetini ortadan kaldırmadı, nasıl olduysa; demek ki aldığı yara hafifti. Mehmet, eşi Döndü, çocukları ve bir kısım diğer yakınıyla birlikte kargaşanın verdiği imkânla oradan kaçtı. Önceki komşuları gibi Türk ve Sünni olan bir başka komşularına sığındılar. Sığındıkları ikinci evden de, katilleri tarafından zorla çıkartıldılar. Mehmet, direndikçe dövülüyor, dövüldükçe direniyordu.

Bir an kafasını saldırılardan kaldırdığında, kardeşi Malik'in cesedini gördü. Yüreğine bir ateş düşmüştü. Kafasından akan kanları silerek Malik'in üstüne eğilmeye çalıştı. Vuruyorlardı durmadan. Mehmet aldırmiyordu. Malik'in üstüne eğilmiş, yanaklarını okşuyordu. Yanına oturdu ilk fırsatta. Kafasını dikkatlice kucağına almaya çalıştı. Hıçkırarak ağlıyordu. Bırakmadılar iki kardeşin vedalaşmasına. Kollarından tutup kaldırdılar Mehmet'i Malik'in ölü bedeni üstünde. Aralarına almış vuruyorlardı. Döndü bağırarak girdi aralarına, Mehmet'e siper oldu.

Mehmet'in yarası kanıyor, ayakta duramıyordu. Döndü onun kollarından tutmuş, düşmesini önlemeye çalışıyordu. Mehmet bu bitkinliğine rağmen bazen çılgınca saldırıyordu, katillere. Böyle anlarda bir panter gibi oluyor, herkesle boğuşabiliyordu.

Her zaman böyle direngen, iradeli davranamıyordu. Bazen de iç çekerek ağlıyordu. Döndü'yle birlikte yere çömelmişler, ağlaşıyorlardı. Kontrol edemediği bir iç hesaplaşma yaşadığı belli oluyordu. Yeri yumrukluyor, yumruklarını sıkıyor ve durmadan bağııyordu. bunları gören katiller Mehmet'e daha çok saldırıyor, daha şiddetli vuruyorlardı.

Mehmet'in çocukları babalarının yarasına, annelerinin figanına bakarak ağlaşıyorlardı. Tuncay bir yanda, Olcay bir başka yandaydı. Dehşetle ve korkuyla bakıyorlardı etraflarına, daha çok da anne ve babalarına bakıyorlardı. Mehmet'i Malik'in cesedinin üzerinden aldıklarında, Mehmet'in yüzüne akan kan ve gözyaşları çizgiler oluşturmuştu yanaklarında. Garip bir görüntü çıkmıştı ortaya. Belki de çocuklar babalarının bu görüntüsünde korkmuşlar, o nedenle ağlaşıyorlardı.

Mehmet, etrafına baktı, çocuklara ve Döndü'ye bağırarak ağlamayı kesmelerini söyledi. Bu ani ve içgüdüsel refleksle, içinde bulunduğu durumu değiştirmeye çalışıyordu. Yü-

zündeki kanları, akan gözyaşlarının yarattığı garip şekilleri sildi önce. Katillerine karşı daha net, yiğit ve kararlı bir tutum almaya çalışıyordu. Hesap sorar gibi ya da hesap sormak ister gibi bakıyordu onlara. Bağırıyordu; “Siz nasıl insanlarsınız!” diyordu durmadan. Döndü’ye baktı. Döndü’de yiğit ve kararlı bir direnişe geçmiş, çevresindeki katillere bağırıyordu. Döndü ile Mehmet’in bu tutumuna karşı hiçbir şey yapmıyorlardı. Beklemedikleri bir sorun yaşıyorlardı. Katiller Mehmet’lere kurşun sıkmaya çalışırken yanlışlıkla bir arkadaşlarını vurmuş, öldürmüşlerdi. Onunla ilgileniyorlardı. Onun cesedini kaçırmaya kimsenin görme-
mesini sağlamaya çalışıyorlardı.

Vurdukları arkadaşlarını gönderen saldırganlar, Mehmet’e yönelmişlerdi. Mehmet’i öldüreceklerdi. Ona bir yandan hakaret, ediyor bir yandan da vuruyorlardı. Mehmet’in eşi Döndü ötedeydi. Katiller Mehmet’i aralarına aldıklarında onu öldürecekleri açıkça belli oluyordu. Döndü bu duruma dayanamadı ve Mehmet’in önüne atılarak, “İkimizi birlikte öldürün” diye bağırды. Mehmet’in önüne siper olduğunda, Mehmet onun elinden tuttu. Döndü sevindi, mutlu oldu. Hayatının bu son anında böyle bir mutluluk yaşamak güzeldi. Döndü’ye baktı, göz göze geldiler. Onlar katillerin silahlarını, hazırlıklarını bilmiyorlardı. Onlara değil birbirlerine bakıyorlardı.

Silahlarını Mehmet’le Döndü’ye yöneltmişlerdi. Bastılar tetiğe, silahlar patladı arka arkaya. Mehmet, Döndü’nün tuttuğu elini daha da sıkı tuttu. Sendeledi, düşmemek için Döndü’ye yaslanmaya çalıştı, ikisi birden yuvarlandılar yere. Mehmet düştüğü yerde Döndü’ye doğru dönüktü. Daha çok yakınlaşmaya çalıştı. Döndü de ona yaklaşıyordu. Yanyana gelmişlerdi. Yüzleri birbirlerine dönüktü. Döndü’nün dediği gibi olmuş ikisi birlikte öldürülmüşlerdi. Hatta daha fazlası olmuş, Döndü’nün karnında taşıdığı yedi buçuk aylık bebekleri de öldürülmüştü. Kaşla göz arasında Mehmet’in üstü aranmış ceplerinde ve üstünde bulunanlar yağmalanmıştı.

Mehmet’le Döndü sevmişlerdi birbirlerini, çocuklarını, bebeklerini, dünyayı ve hayatı. Sevmişlerdi insanlığı ve insan olmayı. Son bakışları sevgi dolu, mutlu bir bakıştı. Sevenlerine bir mutluluk tablosunu miras bıraktılar.

Betonu sıyrılmış sokağın içinde cesetler yatıyordu. Kimi yan yana kimi biraz ötede... Düşükleri yerde birbirine karışmış kanlarından bir kan gölü oluşmuştu.

Bunca zulümden, bunca aşağılamadan sonra dünya halen dönüyor muydu? Toprak çiçek açacak, güneş ışık saçacak mıydı?

Mehmet’in de katilleri de birçoklarında olduğu gibi, “cürme yalnız iştirak” klişesine göre cezalandırılmışlardır.

DÖNDÜ ÜNVER - SİVAS- GÜRÜN YUVA KÖYÜ- 1956

Döndü'nün iki çocuğu vardı. İki yaşındaki kızının adı Olcay, beş yaşındaki oğlunun adı Tuncay'dı. Katledildiğinde Döndü, üçüncü çocuğuna yedi aylık hamileydi. Eşi Mehmet Ünver'in yakın akrabasıydı. Eşi Mehmet,bebeğiyle konuşurlardı her gün. Günleri yaklaştıkça bebek, onların hayatına daha çok katılmaya başlamıştı. Günlük meşguliyetlerinden birisi bebekleriydi. "Acaba bugün nasıl bir hareket yapacak?" diye merak ve heyecan içinde bekliyorlardı doğumunu. Bazen aralarında kavga ettikleri bile oluyordu. Döndü "Benim kızım bu gün böyle hareket etti" dediğinde Mehmet bozuluyor; "Nerede biliyorsun kız olduğunu? O benim oğlumdur!" diyordu. Kavgaları her defasında, "Aman çocuğumuz sağlıklı olsun, sağlıklı büyüsün de kız mı olur oğlan mı fark etmez." cümlesiyle biterdi.

Öğretmenlerin öldürülmesi Döndü'nün eşi Mehmet'i üzmüştü. Tanıyordu öğretmenleri. Kendi işyerleri TÖB-DER'in yakınındaydı. O vesileyle sık sık görüşüyorlardı. Her iki öğretmeni de birer iyilik insanı olarak tanımış, sevmişti.

Mehmet cenaze törenine de gitmişti. Hatta eve geç gelmişti saldırılardan dolayı. Döndü meraklanmış, Mehmet'le kavga etmişti, "Neden geç kaldın?" diye. Hatta bebek hastalandı diyerek Mehmet'i meraklandırmıştı da. Mehmet gelişmeleri anlatınca bu defa Döndü kaygılanmış, rahatsız olmuştu. Mehmet yarın ortalığa fazla çıkmayalım diyerek kaygılarının önemli olduğunu ifade etmeye çalışmıştı.

Bu arada,saldırılarından dolayı Döndülerin evine gelen diğer misafirler de tedirginlik ve

huzursuzluk içindeydiler. Kimse sabaha kadar doğru dürüst uyumadı. Odasına çekilenler ya kaygılarını oda arkadaşlarıyla paylaşıp rahatlamaya çalıştılar ya da derin, anlamlı ve öfkeli bir suskunlukla dolaşıp durdular.

Sabaha çocuklar dâhil herkes ayaktaydı. Ancak kimse taze bir güne uyanmanın rahatlığı içinde uyanmadı. Akşamdan kalan tedirginlik büyüyerek devrolmuştu sabaha.

23 Aralık Cumartesi günü sabahı, saat 9 sıralarında ellerinde saldırı malzemeleri olan, önlerinde maskeli kişilerin bulunduğu bine yakın saldırgan "Alevi evi gösterin! Alevilerin son günü! Komünistler Moskova'ya!" sloganları atarak Yusufkar Mahallesi'ni çember içine almışlardı. Saldırıyı planlayanlar aynı anda birkaç noktada başlatmışlardı katliamı.

Önceden belirledikleri, çoğunu da bildikleri Alevi evlerine otomatik silahlarla ateş ediyorlardı. Kapılarını kırarak içeriye girdikleri evlerde bulunanları satır, sopa ve silahla dövüyor, öldürüyorlardı. Saldırganlar Ünver'leri önemli bir hedef olarak belirlemişlerdi.

Ünver'lerin evinin önüne geldiklerinde, Ünver ailesi yakınlarıyla birlikte Osman'ın evine, sığınmışlardı. Ünver'lerin evden olmadıklarını gören katliamcılar, evi ateşe verdiler ve yağmalamaya başladılar. Ev yanarken, Ünverlerin sığındığı evi tespit edip bastılar.

Ünverleri bulundukları evde tehditlerle, İslami yeminlerle destekledikleri yalan vaatlerle dışarı çıkmaya zorladılar. Çaresizlik içinde bulunan Ünver ailesi, biraz yalanlara inanarak biraz kurtulabilme umuduyla, kapıları açmayı kabul etti. İçeri doluşan katiller ilk olarak Döndü'nün eşi Mehmet'i yaraladılar.

İKİMİZİ BİRLİKTE ÖLDÜRÜN

Döndü kucağında kızı Olcay, elinde oğlu Tuncay, karnında adı konmamış bebeği ve yaralı eşi Mehmet'le birlikte, sığındıkları Osman'ın evinden dışarı fırladılar. Yine Türk Sünni olan karşı komşunun evine attılar kendilerini. Onların girdiği evi görenler, ikisini çocuklarıyla birlikte kimisinin yakasından tutarak, kimisine silah dayayarak girdikleri evden çıkardılar.

Hepsini birden, biraz önce öldürdükleri Malik'in cenazesinin yanına getirdiler. Yaralı Mehmet'e vuruyorlar, silahlarını dayıyorlardı. Mehmet'i öldüreceklerini anlayan Döndü, saldırganların üstüne yürümek, yakalarına yapışmak için hamle yaptı. Bağırды saldırganlara, sesinin en gür haliye.

Olcay annesinin kucağında onun neden bağırдыğını anlamaya çalıştı önce. Sonra o da başladı ağlamaya. Tuncay, ne annesinin ne de babasının neler yaptığını göremiyordu. Küçük boyuyla onların ikisine bakmaya çalışıyor, boyu yetişmediği için bir şey anlayamıyordu. Ancak yaşanan kargaşa, annesiyle babasının durumu, onu da ağlatıyordu. Mehmet ilk yarasının acısını hissetmiyordu, belki de yarası hafifti.

Mehmet'in etrafını çevirmiş olan saldırganların her biri bir taraftan vuruyordu. Küfürler, hakaretler ve öldürücü darbeler altındaydı Mehmet. Eşi Döndü'ye bakıyordu göz ucuyla. Bir eli yarasındaydı. Döndü, dikkatle ısrarla ve endişe içinde bakıyordu eşi Mehmet'e.

Korkunç bağırtılar ve hakaretlerle yönelttiler silahlarını Mehmet'e. O silahların patlaması Mehmet'in ölümü olacaktı. İşte ölümün en yakıcı gerçek olduğu o anda, direnci ve ölümüyle bir sevgi destanı yaratan Döndü, Mehmet'e doğrultulan silahların önüne geçerek, "İkimizi bir öldürün" dedi. Mehmet'in önünde durmuş, ellerini geriye doğru Mehmet'e sarmıştı. Katillere dönüktü yüzü. Yaptığından kararlı, net ve içtenlikliydi. Ne tereddüt, ne hesap, ne de merhamet dilenciliği vardı, Döndü'nün tavrında. Mehmet katillerin bu destansı ayrıntıyı görmelerini, bu hasleti fark etmelerini isterdi.

Mehmet Döndü'ünün bu tavrını görünce daha bir yiğitleşti, daha bir gönendi. Birlikte bağırdılar katillere, birlikte boyun eğmeyeceklerini haykırdılar. Silahlar, ikisine birden sıklıdı. Birbirlerinin üzerine düştüler. Kimsenin göremediği biri daha vardı onlarla birlikte düşen: Sevgiyle bekledikleri Döndü'nün karnındaki bebekleri...

Döndü ölümün bu denli yaklaştığı koşullarda bir şey daha yaptı. Çocuklarını teslim edeceği birilerini aradı gözleriyle. Kimseyi göremedi. Onları ölümün tam ortası olan bu cehennemden uzaklaştırmak istiyordu. Kucağındaki Olcay'ı ve elleri elindeki Tuncay'ı kendisinden uzaklaştırmak için öteye itti. Ancak bu kadarını yapabildi.

Silahlar patladığında Döndü eşiyle birlikte yerde kanlar içindeydiler. Döndü'nün karnındaki bebek sağ mıydı, ölü müydü bilen yoktu. Döndü öldüğüne göre o da ölmüştü. Kayıtlara da geçmedi zaten. Ölen Döndü'nün eşi Mehmet'in ve doğmamış bebeklerinin kanları akıyordu aynı yere. Tuncay'da Olcay'da kaybolmuşlardı. Nereye nasıl gittiler kimse anlayamadı.

Mehmet henüz gözlerini kapatmamıştı. Kendisindeydi. Döndü'ye doğru çevirdi başını, anlaşılmasa bir sesle seslendi. Ne Döndü duydu, ne de başkası. Mehmet çırpınıyordu, ayağa kalkmaya çalıştı, beceremedi. Etrafına bakındı, birisini aradı, yoktu kimse ya da o aradığını göremiyordu.

Döndü,mezara da eşiyle birlikte kondu.

Failleri meçhul kabul edildiler. katillerden bazıları "cürme yalnız iştirak etmek"klîşe cümleyle tanımlanansaça göre cezalandırılmışlardır.

Kısacık yaşamlarında mutlu yaşamışlardı. Daha uzun süre mutlu bir yaşam haklarıydı. Sevgiyle büyümüşler, severek büyötmek istemişlerdi. Öürken de sevgi yaydılar etraflarına. Eğer yaşasalardı yine sevmeyi öğretirlerdi çevrelerine.

GANİMET ALINAN KIZ ÇOCUĞU

Olcay iki yaşındaydı, annesi Döndü ve babası Mehmet öldüröldüğünde. Dedesi İbrahim ve amcaları da öldürölenler arasındaydı. Nenesi Leyla da ağır yaralıydı. Olcay, katliam esnasında bir ara abisiyle birlikte annesindeydi. Sonra ne olduğu bilinmiyor. Birileri tarafında alınmış, oradan da bir subayın evine götürölmüştü.O çocukluk yaşında hiçbir şeyi bilmesi ve hatırlaması mümkün değıl.

Bu eve nasıl gelmiş,kim getirmişti? Ne kadar burada kalacaktı bütün bunları bilmesi de düşünmesi de olanaksızdı elbette.Bulunduğu evde bir hilkat garibesi gibiydi. Tanımadığı

insanlar geliyor kendisine yabancı yabancı bakıyorlardı. İçgüdüsel bir huzursuzluk yaşıyordu sürekli. Annesinin sıcak kucağını istiyor, özlüyor, bu isteğini ağlayarak gösteriyordu. Olcay’ın ağlamaları sızlanmaları bir süre sonra kesildi.

Olcay’ı evinde tutanlar, onu sahiplenerek ona iyilik yaptıklarını düşünüyorlardı. Onun ailesinin zaten devlete ve topluma zararlı olduğunu kabul ediyorlar, bu nedenle hem kendileri için hem de Olcay için bir iyilik yaptıklarını sanıyorlardı. Birileri öldürerek cennete gitmeyi, ahretini kazanmayı tercih ederken, birileri de, “eğiterek”, adam edeceğini topluma kazandıracağını söylüyor, toplumsal bir işlevi yerine getirmek istiyordu. Sonuçta her iki yaklaşımdan da amaçlar aynı, yöntemler değişti. Her ikisi de iflah olmaz, zararlı bir toplum olarak görüyordu Olcay’ın geldiği toplumu. Birisi yok ederek kurtulmak istiyor, bir diğeri eğiterek. Kimse Olcay’ın da tüm çocuklar gibi bir çocuk olduğunu kabul etmek istemiyordu.

Olcay’ı evine alanlar, onu büyüterek, devlete ve millete yararlı bir evlat olarak yetiştirmek istediklerini söylüyorlardı. Bütün bunlar Olcay’ın aklını karıştırıyor, canını sıkıyordu. Olcay bir tek şey düşünüyor, bir tek şey biliyordu. Annesini, babasını ve diğer sevdiklerini özlüyordu.

Olcay’ın Nenesi ağır yaralıydı. Adana’ya götürmüşlerdi, aylarca kendisine gelememişti. Altı ay sonra biraz iyileşmişti. Ailenin diğer kalanları Ankara’da akrabalarının yanına gitmişlerdi. Leyla Ana’yı da, hem aile oraya göçtüğü için hem orada daha iyi bakılacağı düşünüldükten Ankara’ya götürmüşlerdi.

Leyla Ana’nın oğlu Mehmet, eşi İbrahim, gelini Döndü karnında bebeğiyle, oğlu Malik ölmüştü. Üstüne üstlük Olcay kayıptı. Ne ölüsü vardı ne dirisi. Leyla Ana kendisine geldiğinden beri, her nefeste “Olcay’ım” diyor başka bir şey demiyor ve ısrarla haber almaya, ufak da olsa bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu. En son öğrendiği Olcay’ı bir subayın yanına aldığıydı.

Leyla Ana ilk fırsatta Maraş’a gidip torununu aramak/almak için çırpınıyordu. O fırsat doğmuştu. Gitti. Torununu söylenen evde buldu. Olcay, Leyla Nenesini, sevinmişti. Subay Olcay’ı daha iyi imkânlarla büyüteceğini, okutacağını söyleyerek vermek istemedi. Leyla Ana, hiç düşünmeden, tereddüt etmeden reddetti subayın teklifini. Birkaç defa gidildikten sonra, Leyla Ana “Torunumu vermezseniz, şikâyetçi olurum! Bugüne kadar ilgilenmişsiniz, iyi yapmışsınız, isterseniz size masrafınızı veririm.” dedi. Subay çok direndi, tehdit etti, ikna etmeye çalıştı ama Leyla Ana vazgeçmedi. Defalarca gitti; “Torunumu verin!” demekten başka bir şey demedi, başka bir çözüm gelmedi elinden.

Subay Leyla Ananın direnicinin karşısında, geri adım atarak Olcay’ı Leyla Anaya vermek zorunda kaldı.

DÖNDÜ ÜNVER'İN ADI KONULAMAMIŞ BEBEĞİ

Mehmet ve Döndü Ünver'in bir oğlu bir kızı vardı. Ancak yeni bir bebek bekliyorlardı. Döndü sekiz aylık hamileydi. Her yeni gün başladığında, Döndü de Mehmet'te ilk olarak bebekleriyle ilgileniyor onu konuşuyorlardı. Annesinin karnında onunla konuşuyor, sohbet ediyorlardı. Bebekle yapılan bu sohbetten sonra güne başlanıyordu.

Döndü bebeğini gururla, mutlulukla taşıyordu karnında. Onun adını cinsiyetini tartışıyorlardı sık- sık evdekilerle. Eşi Mehmet'te bu tartışmalarda hararetle yer alıyordu.

Döndü ile Mehmet'in adsız bebeği anne karnındaki yaşamına devam ediyordu henüz. Annesinin ve babasının kaygılarından habersizdi. Kendisinin de yaşayacağı katliamdan da habersizdi. Annesi de babası da katliamın başladığı andan itibaren sadece bebeği düşünüyorlardı. Bebek için yaşamalı, bebeği yaşatmalıydılar. Fakat öylesine vahşi öylesine kural tanımaz bir katliam yapılıyordu ki bunları konuşmaya da düşünmeye de fırsat olmadı. Sadece kin ve nefret soluyor ölüm kusuyorlardı. Her şeyi öldürmek istiyorlardı, ölümü kutsamışlardı. Öldürmek tek varlık nedenleri, tek yapabildikleri şeydi sanki. Bebeği, kadını, anneyi, babayı, insanlığı ve tüm dünyayı öldürüyorlardı.

Katiller kurbanlarını evden çıkartmışlar, evin önüne dizmişlerdi. Kurbanlık olduklarını biliyor, etrafta çare aranıyorlardı gözleriyle. Döndü'yü saklandığı ikinci evden çıkartmışlardı. Saklandığı bu evin kadını sahip çıkak istemişti, Döndü'ye. Komşuydu, arkadaştı, severlerdi birbirlerini. Bağırmişti katillere "neden yapıyorsunuz yapmayın" biz neyse onlarda

öyledirler diyordu. Ellerindeki silahı çevirmişler, korkutmuşlardı ev sahibi kadını. Kadın gözyaşlarını dökerek baktı yedi buçuk aylık hamile Döndü’ye. Ne çok severlerdi birbirlerini, şakalaşırlardı sürekli. Şimdi o bebeğiyle birlikte ölüme götürülüyordu. Ağlıyordu komşu kadın, Döndü dışarıda cellatların elindeyken.

Döndü’ye saldırdıklarında, eli karnının üstündeydi. Bebeğini korumaya çalışıyordu. Ötede esir gibi tutulan bebeğinin babası Mehmet’e vurduklarında, Döndü, Mehmet’in yanına koştu. Mehmet’i korumaya çalışırken vurdular bebeğini annesi Döndü’nün **karnında**. Doğrudan bebeği hedef alıyor bebeği öldürmek istiyorlardı. Biliyorlardı bir anneyi öldürmenin en iyi yolu bebeğini öldürmektir.

Orada kanadı anne karnında yaşayan bebeğin göbeği. O an acıdı bebeğin bütün varlığı. Umutlar sevinçlerle beklenen bebek orada o anda ve anne karnında öldü. O bebek giremedi, annesiyle babasının aldıkları beşiğe. O bebek göremedi, bu dünyayı kirletenleri, bu dünyayı, hayatı ve insanlığı yok etmek isteyenleri.

SELAM OLSUN

Selâm olsun bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı?
Selâm olsun sonsuz güneşe, aya,
Işıklar, gölgeler suda oynar mı?

Hepsi güzeldir kar, tipi, fırtına
Günlerin geçişi ardı ardına.
Hasretiz bir kanat şakırtısına
Mavi gökte kuşlar yine uçar mı?

Uzak, çok uzağız şimdi ışıktan,
Çocuk sesinden, gül ve sarmaşıktan,
Dönmeyen gemiler olduk açıktan,
Adımızı soran, arayan var mı?

Ahmet Kutsi Tecer

MALİK ÜNVER, GÜRÜN-YUVA KÖYÜ, 1960

Leyla ile İbrahim'in diğer bir oğluydu Malik. Henüz 18'inde bir gençti. Civandı, yakışıklıydı. Efendiliğiyle seviliyordu herkes tarafından. İki yıl olmamıştı evleneli. İlk bebeklerini büyütüyorlardı. Altı aylık bir kızları olmuştu. Malik, seviyordu kızını. O yıllarda gençlerin büyüklerinin yanında çocuklarıyla ilgilenmeleri pek yakışık almazdı. Malik de bu nedenle kızını daha çok akşamları sever, onunla akşamları oynardı. Malik'in eşi Naciye kızardı "Bırak çocuk uyusun" diye. Malik de ona kızardı, "Ne olur biraz da gündüz uyusun."

Malik, bir çay ocağında çalışıyordu. Evleri ortaktı, ancak işleri ayırıyordu. "Herkes bağımsız iş yaparak sorumluluk sahibi olmalıdır" diyordu babası. Malik, başkasının işinde çalışmaktan hoşnut değildi. Kendi işini kurmak için bir miktar parasının olması gerekiyordu. İhtiyaç duyduğu o parayı tamamlamaya çalışıyordu.

Malik de bir gün önce yaşananlardan ve öğretmenlerin öldürülmesinden haberdardı. Öğretmenlerden Hacı Çolak, Malik'in eşi Naciye'nin köylüsüydü. Bir anlamda öğretmen Hacı Çolak, Malik'in kayını sayılırdı.

Cenaze törenine yapılan saldırılardan sonra Malik'in mahallesi olan Yusufkar Mahallesinde, o güne kadar görülmemiş bir kalabalık ve hareketlenme oldu. Güya yürüyüş yapıyorlardı. Elleri silahlar, açıktan açığa ve Alevi, solcu, Kürt evlerini taciz ederek geçiyorlardı sokaklarda. Kiminin kapısını taşıyor, kiminin penceresini kırıyorlardı. Düşmanlık içeren sloganlar atıyorlardı. Kiminin beklemediği bu durum aslında olacakların habercisiydi. Ancak o gün bu gerçeği görmek, anlamak mümkün olmamıştı.

Akşam yürüyüş diye başlattıkları taciz saldırılarına ve yarın yapacakları katliamın hazırlıklarına gecenin geç saatlerine kadar devam ettiler. Malikler de, başka mağdur aileler de olanları, öfke, endişe ve çaresizlik içinde izlediler.

Malik de yaşanan saldırıları görmüş, rahatsız olmuştu. Ama ağabeyi Mehmet ve babası kadar kaygılı değildi. Geçici bir durum olarak görüyordu olanları. Akşam eşiyle konuşurken de böyle düşündüğünü söylemişti. Aslında önemli bir şey olmadığını, abarttıklarını düşünüyordu. Boşuna dememişler, 'gençler bilebilse, yaşlılar yapabilse' diye. Malik, gençliğin verdiği tecrübesizlik ve temkinsizlikle yaklaşıyordu yaşanan saldırılara.

Saldırı başladığında durumun ne kadar şeytani ve kanlı bir planın parçası olduğunu anlamıştı Malik. Ancak bu geç anlama, yaşanacak olan ölümcül sonucu değiştirmemişti.

Saldırmaya başladıklarında sabah saatleriydi. Sokaklara dolmuş, kırıyor, yakıyor ve öldürüyorlardı. Girdikleri her sokakta çiçekler ölüyordu. Dokundukları tüm güzellikler çürüyor, ellerini attıkları her ağaç kuruyordu. Elllerinde her türlü öldürücü alet ve silah bulunuyordu. Slogan atıyorlardı, düzensiz, gürültülü ve aralıklarla. Hava soğuk ve kara bulutlarla kaplıydı.

Malik ve evde bulunan diğerleri, can sıkıcı, kaygılı bir ruh hali içindeydiler. Malik daha rahat davranıyordu. Gün içinde olanlar, akşam sokaklardaki hareketlilik, yarın olabileceğinden korkulanlar, herkesin neşesini kaçırtmıştı. İçilen sular tat vermiyordu, yapılan sohbetler iç açıcı değildi. İnsan evinin kapısına çıkamıyor, balkonunda oturamıyor, penceresinden komşusuna seslenemiyorsa o evde huzur ve güven olabilir miydi? Bu evde nasıl mutlu bir yaşamdan söz edilebilir? Güzellik, mutluluk, huzur ve güven, bunların hiçbirisinin olmadığı bir ev insanın evi olabilir mi? Gecedен beri herkesin kafasına takılan bu ve benzeri sorular sabah da kafaları karıştırmaya devam etmişti.

Sabah olduğunda, sokağa doluşan kalabalığın tamamı Maliklerin evinin önündeydi. Maliklerin evde olmadıklarını görmüşlerdi. Yine de saldırılarını sürdürüyorlardı. Evinin kapılarını kırmış, duvarlarını delmişlerdi. Kapıdan, damdan ve delinen duvardan içeri girenler, eşyaları hem yağmıyor, hem de dışarı çıkartarak yakıyorlardı. Aynı anda evin içine attıkları ateşlerle ev yanmaya başlamıştı.

Maliklerin Osman'ın evine sığındığını öğrenmiş, oraya yöneltmişlerdi saldırılarını. Osman'ın evinin kapısını kırarak girdiler içeriye. İlk olarak salonda bulunan kadınları ve çocukları saygısız ve hakaret dolu sözlerle esir alarak bir kenara topladılar.

Aynı anda evin odalarına dalıyorlardı. Evde bulunan tüm odaların kapılarını kırarak içerilerine giriyorlardı destursuz, saygısız ve düşmanca. Elllerinde nacakları, palaları, ateşli silahları ve bıçaklarıyla, korkunç bir görüntü yaratıyorlardı. Ortaçağı anlatan savaş filmlelerinden bir sahneydi sanki yaşananlar.

Erkeklerin bulunduğu odanın önüne geldiklerinde daha bir hırsıyla, daha bir kin ve nefretle vurdular kapıya. Aradıkları düşmanlarının bu kapının ardında olduklarını anlamışlardı. Çünkü evin içinde açılacak başka kapı kalmamıştı.

Vurmayla açılmayan kapıyı, otomatik silahla tarayarak kırdılar. Kapı açıldığında, bir oda dolusu erkek, ürkek ve korku dolu bakışlarla bakıyordu kapıya yığılmış olanlara. Donmuş gibi hareketsizdiler. İçerdeki erkeklerden bazıları vurulmuş, yaralanmıştı. Odadaki kilimin üstünde küçük bir kan gölü oluşmuştu. Kimin yaşadığının, kimin öldüğünün öneminin olmadığı, yaşamının tesadüflere bağlandığı bir andı yaşanan.

Hepsini yakalarından, kollarından, saçlarından çekerek dışarıya çıkarttılar. Ellerindeki öldürücü aletlerle dövüyor, vuruyor, hakaret ediyorlardı. “Allah’ını seven vursun bu komünistlere” diye bağırıyorlardı. O an katillerin herbiri, kendisini, uydurulmuş tarihsel bir figür olarak görüyordu. Buna göre bir şeyleri yok ederek, başka bazı varlıkları kurtaracaklarını sanıyorlardı. Maraş’ı Alevilere, solcular ve Kürtlere mezar edeceklerdi. Maraş’ı, bahçeleri, ovası dağları ve meşhur bağlarıyla değil mezar yeri olarak hafızalara kazımak istiyorlardı zahir.

Birisi Malik’i diğerlerinden ayrı olarak aldı. Belki de Malik’i tanıyordu. Komşusu, mahalle arkadaşıydı belki de. Malik umut taşıyan bir gençti. Umudun, geleceğin ve gençliğin düşmanları, Malik’i evin biraz ötesine götürmüşler, ha bire vurmuşlardı. Öldüresiye, yüz yılların, binyılların kiniyle vuruyorlardı. Yere düşmüş, bacaklarını karnına çekmiş, elleriyle kafasını korumaya çalışıyordu Malik.

Birkaçı Malik’i kollarından tutarak ayağa kaldırdı. Bir başkası, elindeki silahın namlusunu Malik’in ağzına soktu. Yaralarının ve ağzına sokulan namlunun etkisiyle Malik’in midesi bulandı. Kusar gibi öğürdü birkaç defa. Midesinden yukarı çıkanlarla birlikte ağzından ekşimsi sular aktı, hem kendisinin hem de katillerin üstüne. Buna rağmen Malik’in ağzında silah namlusunu çekmediler. İnsanın ağzına namluyu sokmak, ölümden beter bir aşağılama yöntemidir. Yapılmak istenen de budur zaten. Malik bunu fark ediyor ve bundan dolayı daha çok öfkeleniyordu.

Silahın namlusu Malik’in ağzında, küfrediyorlardı durmadan ve ahlaksızca. Daha fazla beklemeden Malik’in ağzındaki silahın tetiğine basan katil, “Komünistlere ölüm” diye bağırdı. Malik, kanlar içinde yığıldı bulunduğu yere. Düştüğü yerde kıvranan Malik’e taş, sopa, baltayla vuruyorlardı. Yetmedi, katilin biri, karnına dayadı silahını ve tekrar ateşledi. Malik kıvranıyor, kanıyordu.

Olanları gören Malik’in annesi, oğlunun yanına fırladı hemen. Kucakladı oğlunun başını. Malik’in ipek gibi yumuşak, gür saçları kana boyanmıştı. Okşadı oğlunun kanlı saçlarını. Elleri kana bulandı. Ellerinden korktu Leyla Ana. O ellerini ağzına götüremedi, üstüne silemedi. Kıyamadı oğlunun kanına. Bilemedi oğlunun kanıyla kanlanmış elini ne yapacağını. Sadece korkuyla baktı ellerine.

Malik’in her yanı yara bere içinde, paramparçaydı. Malik’i kucağından bırakmayan Leyla’nın eteğinde, Malik’in akan kanından kan gölü oluşmuştu. Malik, annesinin gözlerinin içine baktı. Canlıydı bakışları. Bir şeyler anlatmak istiyor, anlatamıyordu. Leyla bu bakışları bırakmamak için gözlerini kilitledi oğlunun gözlerinde. Çok sürmedi, Malik’in bakışlarındaki canlılık kayboldu. Öldü bakışları. Bedeni sarsıldı. Ölümün soğuk sessizliği

çöktü üstüne. Malik’in ölen gözleri kapanmadı. Leyla çığlıklar atarak bıraktı oğlunun başını yere. Mehmet ve Döndü’den sonra Malik de kayıp gitmişti, bir yıldız gibi.

Ağlamak insanın acısını azaltırmış. Leyla Ana yaşadığı felakete ağlayamamış, bağır-amamıştı. Yaralı bedeniyle Mahmut’u kurtarmak için koşarken, Malik vardı kafasının içinde. Malik’in, acılarını bastıran bakışları asılı kalmıştı Leyla Ana’nın gözlerinde. Malik’in altı aylık kızını düşündü o anda.

Malik babasıyla yan yana bir mezarda yatmaktadır. Mezarda bulunanın Malik olduğu söylenmiş, Leyla Ana’ya. Teselli olması sağlanmış böylece. Mezartaşları bir tane. İkisnin mezartaşının üzerine “İbrahim oğlu Malik Ünver, Haydar oğlu İbrahim Ünver 23. 12. 1978 Maraş olaylarında şehit olmuştur” diye yazdırmışlardı. Malik’in katillerine “ölüme/sebebi-yet vermekten” ceza verilmiştir, bir katliam yaptıkları için değil.

Malik, evleri basılarak ağzına silah sıkılarak öldürüldü. Gücü her şeye muktedir olan devlet, Malik’in faillerini bulmaktan aciz kaldı..

Katliam yaşandığında Malik’in eşi Naciye Ünver, Habibe Ünver ve Ünverlerin evinde bulunan diğer bazı çocuklar esir alındılar. Naciye’nin altı aylık kızı kucağındaydı. Bu esirler katliamcılardan birisinin kız kardeşinin evine götürüldüler.

Naciye Ünver’in eşi Malik öldürülmüş, cesedi sokakta yatıyordu. Naciye, bir kuca-ğında ağlayan altı aylık bebeğine bakıyor, bir yaklaşımadığı pencereden dışarıya. Gözü sık sık pencereye kayıyordu. Akli dışarıda eşinin cesedindeydi. Göremeyeceğini bile bile bakıyordu. Bakarken akan gözyaşlarını tutamıyordu. Bulundukları esarette korkular içinde ve çocukların ağlaşmalarıyla sabahı zor ettiler.

Sabah olduğunda bir grup saldırgan Naciye’yi ve diğerlerini teslim alıp öldürmek için söz konusu evin önüne toplandılar. Bağırıyor, gürültü ediyor, eve girip esir belledikleri suçsuz çocuk ve kadınları almak istiyorlardı. Hatta bir ara bu nedenle birbirleriyle kavgaya tutuştular.

Naciye’nin Malik’in eşi olduğunu öğrenmişlerdi. “Bu evde Kürt gelin var, onu öldü-receğiz” diye bağırıyorlardı. Malik’in eşi Naciye, altı aylık kızıyla ve birlikte olduğu di-ğerleriyle ağlaşarak bekliyorlardı olacakları. Eşini öldürmüşlerdi, kendisini de birazdan öldüreceklerdi. İki şey istiyordu: Kendisinin namusuna helal getirmesinler ve kızını öldür-mesinler. Naciye ve diğerlerinin mahkûmlar gibi çaresizlik içindeki ölüm bekleyişleri farklı gelişti. Saatlerce süren bu arbededen sonra, Naciye’nin babası geldi. Dini bilgileri güçlü olan Naciye’nin babası Hasan Hüseyin Yıldız, İslami bilgilerini değerlendirerek ve böylece Müslüman olduğunu ispat etmiş biri olarak kızını ve diğerleri teslim aldı ve onların ölüm-den kurtulmalarını sağlamış oldu.

Altı aylık genç bir anne olan Naciye Ünver, katliamın yaşandığı günün gecesini ailesi-ni yok eden katliamcının kız kardeşinin evinde esir muamelesi görerek geçirmek zorunda bırakılmıştı. Hiçbir sosyal politik mülahazaya gerek yok. Sadece bu bilgi bile bizi altüst etmiyorsa yapacak bir şey kalmamış demektir.

ABDULVAHAP YILDIRIM, GÜRÜN YUVA KÖYÜ - 1918

Abdulahap Dede, Maraş'a taşınmış, orada küçük bir iş kurmuştu. Olan bitenle hiçbir ilgisi de yoktu, haberi de geç olmuştı. Zaten bu konuları sevmezdi de. Ancak gençlerin yaptıklarına sıcak bakmıyor, korkuyordu. Buna rağmen gençleri seviyor, onların çabalarına değer veriyordu. Abdulahap Dede, tüm hayatını devletten sakınarak yaşamıştı. Kendi büyüklerinden böyle görmüştü.

Çocukluğunun uzun kış gecelerinde, köy odalarında yapılan sohbetlerde geçerdi bu konular. Ya bir deyiş dinlenirken veya ajans haberlerinde geçilen bir haber yorumlanırken konuşulurdu. O konuşmalardan öğrenmişti, kimliğinin gizlenmesi gereken bir kimlik olduğunu. Bu nedenle son yıllarda olanlar, Abdulahap Dede'yi hem üzüyor, hem kızdırıyordu. Her durumda, "Kabak bizim başımıza patlayacak, olan bizim insanlarımıza olacak!" diye hayıflanıyordu.

Abdulahap Dede, gençlerin yanında da bu konuların konuşulmasını istemiyordu. Kazara açılmışsa böyle konular, hoşnutsuzluğunu açıkça ifade ederdi. Buna rağmen konuya devam edilirse, "Ne gereği var şimdi bu konuların?" diyerek kestirip atardı. Bunu yapamadığı veya yapamayacağı zamanlarda ise çekip giderdi.

"İnsan önce bir yerlere gelir, imkân ve güç sahibi olur, ondan sonra bu işleri yapar." diye düşünüyordu Abdulahap Dede. Sanki suyun başını tutanlar buna imkân ve fırsat vereceklermiş gibi. Bu safiyane ve iyi niyetli düşüncelerinin doğruluğuna o kadar çok inanıyordu ki, bu görüşlerini her ortamda büyük bir ciddiyetle ifade eder, itiraz edilmesini de istemezdi.

Kendi evlerindeydiler, saldırılar başladığında. Önce öğretmenlerin vurulması, arkasından cenazelerin kaldırılması sırasında yaşananlar kaygılandırmıştı Abdulvahap Dede'yi. Bu kaygılar içinde, evde oturmak hem can sıkıcıydı, hem de korkutuyordu. Ne olabileceğine dair bilgileri de, öngörülerini de yoktu. Ancak olanlar yeterince huzursuz ediciydi. Olanları eve geldiğinde öğrenmişti. O andan itibaren huzuru bozulmuştu.

Bu durumda, Zöhre Ana'yla birlikte İbrahimler'e gitmeye karar verdiler. İbrahimler'in evleri fazla uzakta değildi. Karanlığın bastırmasıyla evden çıktılar. Etrafta şinsi bir sessizlik vardı. Abdulvahap Dede, havadaki sinsiliği fark ettiğinde kaygıları bir kat daha arttı. Sokak olağanüstü kalabalık ve hareketliydi. Ortalıkta gezinenlerin içinde tanıdık olmayanlar dikkat çekiyordu. Tanıdıklara rastladığında ise sanki hiç tanımıyorlarmış gibi davranıyorlardı. Sokakta ellerinde tüfekleri, tabancaları, bıçakları, pala ve nacaklarıyla dolaşanların bakışları kinle buğulanmıştı.

Abdulvahap Dede, içinde hissettiği korkunun ürpertisini Zöhre'ye taşımak istemedi. Ama Zöhre bunu anlamıştı. Yanından geçen komşusunun hışımla yürüyüşü, tanımıyor gibi etrafına bakmaması onu da tedirgin etmişti. Gördüklerinin etkisiyle yolda hiç konuşmadan vardılar İbrahim Ünver'in evine. Abdulvahap Dede, evlerine gittikleri İbrahim Ünver'in kayınbabası, Leyla Ünver'in babasıydı.

Onların da yaşananlardan tedirgin olduklarını gördüler. Zaten kalabalık olan evde, herkes şehirde olup biteni konuşuyordu. Sokak, geç saatlere kadar hareketliydi. Çoğu zaman sokakta olanları yorumlayarak, bazen susarak bazen de başka konulara geçerek, gecenin ilerleyen saatlerine kadar oturdular. Kim ne konuşursa konuşsun, bütün dikkatleri dışarıdaki hareketlilikteydi. Herkes yataklarına çekildiğinde, yarına dair derin bir kaygı içindeydiler.

Abdulvahap Dede, iyice huzursuzlanmıştı. Zöhre Nene'den çıkartıyordu huzursuzluğunun acısını. Ona bağırdı ışığı söndür diye. Odada yalnızlardı. Zöhre Nene ses çıkartmıyordu. Böyle zamanlarda alttan alır, ses çıkarmaz, Abdulvahap Dede'nin öfkesini geçiririrdi. Esasında Abdulvahap Dede'nin kızgınlığının kendisine yönelik olmadığını ve birazdan geçeceğini biliyordu. Zöhre Nene'nin sükûnetinin nedeni buydu. Huzursuz bir halde yattılar. Kim uyudu, kim uyuyamadı belli değildi. Aslında evdeki herkes, tedirgin ve uykusuz bir gece geçirdi.

Sabah olduğunda mahallede akşamdan başlayan kaynamanın büyüyerek devam ettiğini gördüler. Bütün iyi niyetli tahminler boşa çıkmıştı. Sokakta ellerinde çeşitli silahlarla dolaşanları gören en iyimser insan bile ölümün eşiğinde, katliamın başlangıcında olduklarını anlardı. Dışarıdakiler, yapmak istediklerini gizlemeye gerek görmüyorlardı. Elllerinde, gazyağı bidonlarını, silahlarını, bıçaklarını, nacaklarını, kazmalarını, baltalarını sallayarak dolaşıyorlardı.

Eve doğru, kontrolsüz, saldırgan bir vaziyette yürüyorlardı. Görülmemiş bir kalabalıktı. Evde kalmak ölümdü. Gidilecek bir yer de yoktu. Yer demir, gök bakırdı. Kapının önünde birikmeye başlamışlardı. Kıyamet kopacaktı birazdan. Dışarıdakiler cennete gitmek için kin ve nefret kusuyor, ölüm yağdırmak için sabırsızlanıyorlardı. İçerdekiler, yaşadıkları çaresizliği, üretilmiş umutlarla aşmaya çalışıyorlardı.

Evin içindeki herkes ne yapılabileceğine dair kafa yoruyor, bir yandan da dışarıdaki gelişmeleri izliyordu. Evdekilerden birisi bir fikir attı ortaya. ‘Bitişik eve geçilse nasıl olur?’ diye sordu. Böyle bir şey olur mu, olmaz mı o da bilmiyordu ama onun da aklına gelmişti. Bitişik ev Osmanlar’ın eviydi. Osman Amca, Türk, Sünni, yaşlı bir dedeydi. Yaşlı eşiyle birlikte kalıyordu. Karı koca namazında niyazında insanlardı. Çocuklarının her biri işinde ve ayrı evlerdeydiler. Osman Amca iyi bir komşuydu. Çevresine karşı saygılı, komşuluk hakkını bilen birisiydi. Eşi daha da iyiydi. O da komşularına çok iyi davranıyor, herkesin derdine koşmak istiyordu. Zöhre Ana’nın da arkadaşıydı üstelik. Zaten bu fikri ortaya atan da, Zöhre Ana ile Osman’ın eşi arasındaki ilişkiyi biliyor, biraz da buna güveniyordu. Bu bilginin verdiği rahatlıkla fikrini geliştirmiş, ortaya atmıştı. Evde bulunan ve karar verecek durumda olanlar biraz düşündüler, sonra söylendiği gibi yapmaya, Osmanlar’ın evine sığınmaya karar verdiler.

Abdulahap Dede yaşananları izliyor, bilgilenmeye çalışıyordu. Önüne gelene sorular soruyordu, neler oluyor diye. Ancak ne sorularına doğru düzgün cevap alabiliyor, ne de herhangi bir şey yapabiliyordu. Nazik bir zamandı. Sorun çıkarmayı sevmezdi. Kendisine gösterilen bu tutumu, yaşlı olmasına yordu. İlk kez böyle bir durumla karşılaşılıyordu. Yaşlılığın ne melanet bir durum olduğunu düşünüyor, kahrediyordu hayata. Mesela şimdi genç olmalıydı. Çıkardı dışarıya, anlatırdı derdini. “Neden böyle yapıyorsunuz komşular!” derdi mesela. “Biz de sizin gibi Müslüman’ız!” derdi. Onlar da insandı sonuçta; neden böyle yap-sınlar ki? ‘Ahh... ah, bizimkiler derdini anlatamıyorlar ki’.

Abdulahap Dede, bunları düşünürken diğerleri evden eve geçmeye başlanmışlardı. Evin arka tarafında tahliye gerçekleşirken, ön tarafta savaş oluyordu. Evi basmış olanlar, ellerinde kazmalarıyla, baltalarıyla kapıyı kırmaya, içeri girmek için duvarları delmeye çalışıyorlardı. İçeri atılan yanıcı paçavralarla evin perdeleri, serili halıları tutuşmaya başlamıştı.

Osman’ın evine geçerlerken Zöhre Ana duvarı aşamadı. Orada kaldı. Onun geçmesi için uğraşıyorlardı. Abdulvahap Amca bir yandan kızıyordu ama bir yandan da onu bu tarafa alabilmek için çırpınıyordu. Onu ne kadar çok korumak istediğini fark etti. Onsuzluğun nasıl bir şey olacağı ilk kez aklına geldi ve ürküti. Olmazdı, Zöhre’siz yaşanamazdı hayat. Zöhre’nin buraya geçmesi gerekiyordu. Arada engel olan duvarı, Abdulvahap Dede özel çabalarıyla yıktı ve Zöhre Nene geçti bu tarafa.

Bu arada, saldırganlar Ünverler’in evine girmişlerdi. İçeride kimsenin kalmamış olması, çıldırtmıştı saldırganları. Yakıp yıktılar evin içini, eşyaları yağmalıyorlardı bir yandan da. Aynı anda Ünver ailesini diğer komşularda aramaya sormaya başladılar, öldürmek için. Önüne çıkan her şeyi yutan bir canavar gibiydi, kalabalık.

Osmanlar’ın evine geçmek de, orada kalmak da kolay değildi. Ev sahibi yaşlı Osman, bu davetsiz misafirlerin gelmiş olmasına hiç memnun olmamıştı. Ölümüne mahkûm misafirlerin bir an önce gitmesini istiyor, başka bir şey demiyordu. Zaten gelmelerini de istememiş, misafirler zoraki girmişlerdi. Osman’ın eşinin çabası olmasaydı, bu eve girmek mümkün olmayacaktı. Onun için bir an önce gitmelerini istiyordu. Dışarıdakilerin yaptıklarını İslam’a uygun bulmuyordu, ama ahir ömrünün bu son deminde, başının derde girmesini de istemiyordu.

Komşuları Türk ve Sünni Osman’ın evine sığınmış olan Ünver Ailesi, her biçimde ölümle sonuçlanacak olan bir tuzağın içindeydiler. Dışarı çıksalar, ölüm yağıyordu. Çıkamadıkları zaman da saldırganlar içeriye girecek, öyle öldüreceklerdi kurbanlarını. Mucize dışındaki hiçbir seçenek yaşam olanağı taşımıyordu. Ev sahibi Osman da, kurbanlık koyun gibi bekleyenler de, bu can alıcı çıkmaza bir çözüm bulamıyorlardı. Bu durumda içeride olmakla, dışarı çıkmak arasında bir fark yoktu.

Osman’ın yaşlı eşi, misafirlerine sahip çıkmakta, onları korumaya çalışmaktaydı. Gerekirse onlarla beraber ölümü paylaşacak kadar kararlıydı. İçeride eşi Osman’ın tedirginliğine karşı tutum almakta, misafirlerinin sakin olmasını sağlamaya çalışmakta, fırsat buldukça da saldırganlara pencereden laf anlatmaya çalışmaktaydı. Bütün bu çırpınışlara rağmen saldırılar, aralıksız ve şiddetlenerek devam etti.

Güruh silahları, nacakları, sopaları, kazma ve kürekleriyle yükleniyordu Osman’ın evine. İlk geldiklerinde ev sahibine ihtarda bulunmuşlardı, “Alevileri, gâvurları, komünistleri çıkar-tın!” diye. Ev sahibi Osman aldığı ihtarı içeriye iletmişti. Kimse çıkmadı, çıkamıyordu evden.

İşte artık günah gitmişti onlardan. Ünverler’in sığındıkları Osman’ın evinin kapılarını kırıyorlardı. Çok sürmedi, doluştular evin içine. Yamalı elbiseleri, şalvarları, yırtık lastik ayakkabıları üzerindeki kan lekeleri, buraya gelmeden birkaç saat önce, yaptıkları katliamın izleriydi.

Erkeklerin bulunduğu odanın kapısını kırarak girdiler içeriye hışımla. İçerdekileri öldürmenin şiddetli arzusu yansıyor, kirli, karanlık yüzlerine. “Allah’ını seven vursun!” diyorlardı. İlk karşılarında çıkan gençleri alırlarken Abdulvahap’ı da dışarı çıkarttılar. Erkekler alınırken kadınlar çığlık çığlığa ağlaşıyorlardı. Kapının önüne dizilmiş olan her bir katil, birilerini teslim almış, bir yanda hakaret ediyor, bir yandan da vuruyordu.

Abdulvahap Dede’yi yaralamış, aralarına almışlardı. Aleviliği simgeleyen bıyığını çekiştiriyor, yoluyorlardı. Bir nacakla kafasına vurulduğunda, kafasından kan fışkırmıştı. Akan kanlarıyla birlikte yere yığılan Abdulvahap Dede’ye bir de kurşun sıktılar, öldürdüklerinden emin olmak için. Sanki zorunlu bir görevi, bir ihmale kurban vermek istemiyorlardı. İşlerini sıkı tuttukları belliydi.

Abdulvahap Yıldırım’ın katilleri tespit edilememiş, o an yaşanan katliama katılanlar, “cürüme iştirak etmekten” dolayı yargılanmışlardır.

ZÖHRE YILDIRIM, GÜRÜN-YUVA KÖYÜ 55 YAŞLARINDA

Abdulahap Dede eve gelmemişti henüz. Mahallede, sokakta Zöhre Nene'nin şimdiye dek görmediği kadar kalabalık vardı. Elllerinde silahlarıyla dolaşıyor, bağırıp çağırıyorlardı. Zühre Nene korkmuştu. Ne yapacağını da bilmiyordu. Kocasını beklerken kapıyı kilitledi. O güne kadar yapmadığı bir şeydi. Pencereden gizlice bakıyordu dışarıya.

Az sonra Abdulahap Dede geldi. O da anlamıştı bir şeylerin olduğunu. Ayrıca Zühre Ana da anlattı bildiklerini. Abdulahap Dede kızıyordu, olanlara da, bunları yapanlara da. Kim olduklarını bilmiyordu. "Sağcısı da, solcusu da ortalığı karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Yazık değil mi bu memlekete, bu insanlara? Şimdi ne olacak?" deyip duruyordu. Öfkesi biraz yatıştığında Zühre Nene ne yapacaklarını sordu. İbrahimler geldi akıllarına. Aynı anda oraya gitmekten söz ettiler; beklemeden oraya gitmenin hazırlıklarına yapmaya başladılar.

Zühre Nene kapıları, pencereleri kontrol etti. Evdeki eşyalara baktı ve her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu gördükten sonra çıktılar. İlk kez mahallede ve kendi sokaklarında yürürken sakınarak, korkarak yürüyorlardı. Abdulahap Yıldırım önde eşi Zöhre arkada yürüyorlardı. Eski kuşak oldukları için el ele tutuşmamış veya kol kola girmemişlerdi. Sokaktan, meydana çıktıklarında, biraz ötede bağırarak yürüyen bir grup gördüler. Hemen yollarını değiştirmek için bir evin duvarının kenarına saklanır gibi sığındılar. Kalabalık uzaklaştığında oradan çıkıp başka bir yolda İbrahimler'e ulaştılar.

İbrahimler’e geldiklerinde onların da aynı nedenlerle aynı kaygılar içinde olduklarını gördüler. İçeride gece boyunca olanları konuştular. Ne yapabileceklerini dair çareler aradılar. Tek umutları saldırılar büyümeden hükümetin müdahale edeceğiydi. Böyle bir müdahalenin, saldırıları engelleyecek bir tutumun, devlet tarafından mutlaka gerçekleşeceği ne inanıyorlardı. Başka türlüşünü akılları almıyordu. Abdulvahap Dede “Devlet istedikten sonra neleri durdurmaz ki? Bu devlet üç beş yobaza mı boyun eğecek? Sabahleyin her şey düzelir.” diyor ve bu söylediklerine inanıyordu. Gecenin geç saatlerine kadar bu minvalde konuştular. Doğrusu geç saatten sonra kimse uyuyamadı.

Zöhre Nene İbrahim’in evine geldiğinden beri bir gözü İbrahim’de, bir gözü eşindeydi. Neden bu kadar dikkatle onlara yönelmişti, o da bilmiyordu. Olanlar onu korkutuyordu ama daha sonra olacak olanları aklına bile getiremiyordu. Sabahtan beri yaşananlar onun bütün dünyasını etkilemişti. Yine de metin olmaya çalışıyordu.

İbrahimlerin evine doğru geliyordu saldırgan grup. Kalabalıktı gelenler. Elllerinde ki silahlarıyla düşmanlıklarını gösteriyorlardı. Henüz uzaktaydılar. geçtikleri yerlerde dumanlar ve figanlar yükseliyordu.

Saldırılar başlamıştı artık. İbrahim Ünverlerin evinde bulunanlar buradan ayrılarak, Osmanlar’ın evine geçmek zorunda kalmışlardı. Önce gitmeye niyetlenmeyen Zöhre Nene, durumun vahametini anladığında itiraz etmedi. Komşu Osman’ın eşi Zöhre Nene’nin arkadaşısıydı. Onların evlerine gelmelerine kocası razı olmamış, ancak eşi yardımcı olmuştu. Zöhre Nene evden eve geçerlerken zorlanmış duvarı aşamamıştı. Osmanların evine geçmiş olan kocası Abdulvahap Dede duvarı yıkmış, Zöhre Nene’nin elini tutarak o tarafa geçirmişti.

Evinden kaçmak, bunca yıllık hayatında karşılaştığı en garip ve en aşağılayıcı olaydı Zöhre Nene için. Hiç bir düşmanlığın insanı bu hale getirmesine aklı ermiyordu. Neler oluyordu böyle? Neden insanlar kendilerine karşı bu kadar acımaz, vahşi ve zalim olabiliyorlardı? Neden evlerini terk etmeye zorlanıyorlardı? “Bu yaşta başımıza gelenlere, yaşamak zorunda bırakıldıklarımıza, bizlere reva görülenlere bak!” diyordu kendi kendisini ve daha çok bunu yapanlara kızıyordu. Zöhre Nene çabuk öfkelenenlerden değildi. Hep makul, daha mantıklı ve mutedil bir tarzı vardı. Buna rağmen yaşadıkları karşısında öfkeleniyordu.

Evden eve geçmeye çalıştıklarında, Zöhre Nene gözyaşlarına boğulmuştu. Geçerlerken zorlanmış, atlayamamıştı. Ayrıca Osman Efendi’nin aldığı tutuma üzülmüş, “bu yaptığını soracağım” diye geçiriyordu aklında. Zöhre Nene bunu yeni öğrenmişti. Kadın kendilerine acıdığı için evlerine almak istemiş, kocası karşı çıkmıştı. Zöhre Nene komşusundan gördüğü ve beklemediği bu davranışın ezikliğini yaşıyor, biraz da bu nedenle ağlıyordu. Onuru kırılmış insanların ruh hali içindeydi. Ne dense, ne yapılsa zoruna gidiyordu.

Bu duygular içinde sığınabildiler komşularına. Gittikleri evin hanımı Zöhre Nene’ye teselli vermeye çalışıyordu durmadan. Onun rahatlaması için söyleyebileceği ne varsa onu söylüyor, eşinin Zöhreler’in evlerine gelmesine karşı aldığı tutumu benimsemediğini anlatmaya çalışıyordu. Sanki bunca zulmü o yapıyormuş gibi eziliyor, utanıyor, katliamlara beddualar ediyordu. Sırf Zöhre rahatlasın, ağlamasın diye.

Katliamcılar, İbrahim Ünver'in evini yakıp yağmalamaya başladıklarında evdekiler, Osmanların evinde zoraki sığınmacı durumundaydılar. Bu durumda katliamcılar Ünver ailesinin kaçtığını görmüş, onları aramaya başlamışlardı. Bütün komşulara soruyor, tehdit ediyorlardı. "Eğer bu Alevileri saklayanlar varsa, onların da başına aynı şey gelecek. Kimdelerse söyleyin!" diyorlardı. Osmanlar'ın evinde saklanmış olan Ünver ailesi, Zöhre Nene, ev sahibi Osman ve eşi de bunları duyuyorlardı. Osman'ın tedirginliği, misafirleri evine almak istemeyen tutumu boşuna değildi.

Katliamcılar Ünver ailesini ararlarken, onların gürültüsünü bastıran bir ses duyuldu, "Kaçak Aleviler Osman'ın evinde saklanıyorlar!" diye bağıırıyordu melun sesin sahibi. Katiller duydular bunu ve hemen yöneldiler Osman'ın evine. Bu arada yağmaladıkları Ünverlerin evini yakmaya başlamışlardı. Ev yanıyordu çıtır çıtır.

Zöhre Nene, Osman'ın evine saldırıldığında ağlamaya devam ediyordu. Gözyaşları durmuyordu. Ölüm korkusundan değildi, Zöhre Nene'nin ağlaması. Çaresizlikti onu bu denli ağlatan. İnsan çaresizken ağlar daha çok, zorluklardan değil. Güngörmüş, yaş yaşamıştı. Düşmanlıklar bilirdi, derin, köklü, yıllarca sürmüş ama hiçbirisinde bu kadar derin bir aşağılanma yaşadığını hatırlamıyordu. Hiçbir zulüm, hiçbir zorluk, bu büyük aşağılanmayla karşılaştırılmaz. Bu nasıl bir haldir, bu nasıl onur kırıcı bir durumdur? Düşmanlığında bir ahlakı bir yolu yordamı yok mudur?

Gözyaşları dinmedi. Ağıt yakarak ağlıyordu artık. Ağıtlarla dile getirdiği dertleri daha çok ağlamasına, daha çok içlenmesine yol açıyordu. Yaşadıklarını kabullenmiyor, zoruna gidiyordu. Belki daha çok bunun için ağlıyordu.

Hele eşine ve diğerlerine her baktığında, gözyaşları sel olup akıyordu. Osman'ın eşi Zöhre'nin bu intizarına dayanamıyor, onu sakinleştirmek için çırpınıp duruyordu. Ama nafileydi. Zühre ailesinin fertlerine baktıkça daha çok ağlıyordu.

Zöhre Nene'nin etrafında dönüyordu çocuklar, gelinler gençler. O hiçbir şey yapamıyor onların, dertlerine derman olamıyordu. Böyle olması da ağlatıyordu neneyi. Çocuklar ağlıyordu, gelinler çırpınıyor, erkekler çaresiz etrafta dolaşıyorlardı.

Abdulvahap, diğer erkeklerle birlikte Osman'ın evinin bir odasına toplanmış, saklanmaya çalışıyorlardı. Zöhre Nene, kadınlar ve çocuklarla birlikte evin salonunda kalmışlardı. Saldırganların, erkekleri saklandıkları odadan bulamayacağı, kadınlara ve çocuklara da dokunmayacağı varsayılıyordu. Bu öngörüye dayanılarak, böyle bir düzenleme yapılmıştı.

Bu şekilde düşünmenin katliamcılığın gerçeklerine uygun olmadığı, bu fantastik çözümlerin çaresizliğin sonucu ortaya atıldığı hemen görüldü. Katliamcılar içeri girdiklerinde, ilk olarak erkeklerin bulunduğu odaya yöneldiler.

Zöhre Nene, erkeklerin bulunduğu oda basıldığında, bütün yüreğini ortaya koyarak, bir panter gibi atılmıştı onların önlerine. Önce tepelemiş geçmişlerdi. Onların ayaklarının altında ezilmemiş, tekrar ayağa kalkarak karşılarına dikilmişti. Bu arada itilip kalkılmış vücudu yara bere içinde kalmıştı. Saldırganlarla kavgadan kaçmamış, direnmekten yılmamıştı.

Osman’ın evinden çıkartıldıklarında Abdulvahap Dede’nin yanındaydı Zöhre Nene. Onunla birlikte, ona siper olmaya çalışırken, diğerlerini de gözetliyordu. Bir an kardeşi İbrahim’e gitti gözleri. Yeğeni Mehmet içerdeyken vurulmuş, az ötede eşi Döndü’yle birlikteydi. Onlara bakayım derken, yanında patlayan silahla, Abdulvahap’ın vurulduğunu gördü. yaralanmış Abdulvahap’ı aldılar aralarına.Zöhre Nene, elinde silahı tutan saldırganın üstüne yürüdü. Ona da sıktılar silahlarını. O da yıkıldı Abdulvahap Dede’nin yanına. Her patlamada biri düşüyordu yere.

Zöhre Nene, neden düştüğünü anlayamamıştı; yaralandığının farkında değildi. Tekrar ayağa kalkmaya niyetlendiğinde, bedeninden akan kanı ve yarasını gördü. Yine de heybetlenerek kendisini vuranın üstüne yürümek için ayağa kalkmaya çalışıyordu. Zorlanarak, etrafına tutunarak kalktı ayağa. Tam karşısında, burnunun dibindeydi katil. Kirden sararmış dişleriyle sırtıyordu. Yakasından tuttu, yaralı Zöhre Nene, dermanı kalmamış elleriyle. Katilin bir el hareketiyle yere düştü yeniden. Elindeki silahı doğrulttuğunda, bir başkası sopayla vuruyordu. Boşalttı kurşunlarınıkatil.

Yerdeydi, kaç yarasının olduğunu, neresinden yaralandığını bilmiyor, merak etmiyor, düşünmüyordu. Hayatla hiçbir bağı kalmamıştı sanki. Yerde yatan kocası Abdulvahap’a baktı. Hareketsiz yatıyordu, küçük bir kan gölü içinde. İlk kez ölüm geldi aklına. Katil Zöhre Nene’nin ölmediğini gördü, tekrar doğrulttu silahını, bir daha bastı tetiğe. Zöhre Nene, hafif sarsıldı ve sonra ölüm...

Zöhre Nene Abdulvahap Dede’yle birlikte evlerinden ayrılırlarken ölümden kaçtıklarını sanıyorlardı. Hâlbuki onların kimlikleriydi ölümlerine yol açan, bulundukları ev değil.

Zöhre Nene, onca yılı, kimseye hiç bir kötülük yapmadan geçirmişti. Kimseye zarar vermemiş, tek bir düşmanlık yaşamamıştı. Yıllarca çocuklarının geleceği için eşiyle birlikte didinmiş, çırpınmıştı. Bu yaştan sonra belki bir kaç yıllık huzur yaşayacaktı. Belki torunlarını sevecek, onların dertlerini dinleyecekti. Bir torununa gelin isteyecek, bir diğere damat bulmak için dertlenecekti. Bu küçük mutlulukları yaşamasını istemediler. Bin yılların öfkesiyle saldırdılar, katlettiler Zöhre Nene’yi.

Zöhre Nene’nin katilleri bulunamamış, zanlılar, “ cürme yalnız iştirak ettikleri” için cezalandırılmışlardır.

ALİ YILMAZ (KÜRDO) - GÜRÜN-ALACAMEZAR KÖYÜ, 1931

Ali Yılmaz'a Kalpaklı derlerdi tanıyanlar. Ali Yılmaz girişimci bir insan olmanın avantajını yaşıyor, elinde gelen her işi yapmaya çalışıyordu. Çevresinde sayılan, sevilen birisi olması, ona bir özgüven kazandırmıştı. Her işin üstesinde geliyor, her kapıyı açabiliyordu.

Şehirde olanlardan haberleri vardı Ali Yılmaz ve ailesinin. Evi bastıklarında ailenin tüm fertleri evdeydi. Evin basıldığı belli değildi. Kapıya gelmişlerdi; ne için geldikleri pek bilinmiyordu. Ancak gelenler tanındıktı. İçlerinden biri İsmail'in okul arkadaşıydı, diğeri de de okuldan öğretmeni. Farklı görüşlerde olduklarını biliyorlardı. Ama aynı zamanda komşudular ve komşuluk ayrı bir hukuktu. Onun için komşulardan katliam amaçlı bir saldırının gelebileceğini düşünmek, tahmin etmek doğru değildi. Ya da en azından öyle bir saldırı beklentisi içinde olmak, bu beklentiyi açıkça göstermek, komşulara karşı haksızlık olur diye düşünüyordu Kürdo Ali.

Ancak gelenlerin tavırlarını, düşmanca yaklaşımlarını dün yapılan saldırıların yarattığı gerilimi göz önüne alan İsmail'in babası Kürdo Ali, temkinli olmanın daha doğru olduğunu düşünüyordu. Dolayısıyla bir saldırının olabileceğini hesaplayarak hareket etmek istiyordu. Kendisi tedbir almaya çalışırken, İsmail'i de kapıyı açması için gönderdi.

Ali Dayı oldu olası silahı önemseyen, silaha yabancı olmayan, kabadayılık özelliği de olan birisiydi. Gençliğinden bu yana silahı olmuştu. Silahla kimseyi vurmamış, kimseye

naksızlık yapmamıştı ama silahsız olmayı da doğru bulmuyordu. Evi basmaya geldiklerinde de silahı kullanmasına gerek kalmasını istemiyordu ama silahını hazırlamıştı.

İsmail kaygıyla kapıyı açtığında, üstüne çullandılar. İsmail'in her tarafı yara bere içinde kalmıştı bir anda. Altlarındaydı İsmail. Kimi cebinden çıkarttığı bıçağı saplıyor, kimi elbisinin altında gizlediği sopasıyla vuruyordu.

Ali Dayı'nın tahmini, öngörüsü doğru çıkmıştı. Oğlunun üstüne çullandıklarında hemen silahına sarılarak ateşledi. Kimseyi hedef almadı, havaya doğru sıkıyordu, vurmak değildi amacı. Oğluna yapılan saldırıyı geriletmek, saldırganları caydırmak istiyordu. Bir kaç mermi sıkınca, panikle dağıldılar evi basanlar. Bunlar olurken saat gündüz on bir sularıydı.

Ali Dayı İsmail'i içeri aldı. Kapının önü harabeye dönmüş, İsmail yaralanmıştı. Kaygıları daha da artmış, korku ve panik içindeydiler. Yaşanan saldırıyı püskürtmüş olmaları saldırganları öfkelenlendirmiş olmalıydı. Durumu bir yenilgi olarak kabul edip, daha güçlü bir saldırıya hazırlanabilirlerdi. Bu ihtimal düşündürmeye başlamıştı Ali Dayı'yı.

Saat öğleden sonrayı göstermeye başladığında bir bataklık sineği sürüsü gibi geldiler. Ali Dayı çocuklarına saklanmaları için bağıryor, bir yandan da içeri atılan ateşte ve kurşunlarda korunmaya çalışıyordu.

Elindeki tabancanın mermileri azdı; onları dikkatli kullanacak, böylece, saldırı boyunca, kendisini ve ailesini korumaya çalışacaktı. Ali Dayı, silahla karşılık verince dışarıdakiler bir defa daha paniklediler. İçeride sanılandan daha çok silah olduğunu sanıyor, bundan dolayı korkuyorlardı. Silah sıkarak Ali Dayı'yı etkisizleştiremeyeceklerine karar verdiler. Evin içine bomba atmaya başladılar. Bombalar, etkili olmuş, evin her tarafı yıkılmış, içindekiler de perişan olmuşlardı.

Bunu üzerine Ali Dayı ve ailesi, harabe olmuş evden dışarı çıkmak zorunda kaldılar. Yıkıntılar içinde çıkarlarken bile silahlar sıkılıyordu kendilerine.

Bu arada İsmail, babasının sesini duydu. Kürdo Ali, "Kaç kendini kurtar!" diye bağıryordu İsmail'e. Kaçtı İsmail. Yaralıydı. Kaçarken peşine düştüler. Yakalasalar öldüreceklerdi, yakalayamadılar. İsmail, valiliğe gitti, durumu anlattı yetkilere, yardım istedi. 'Olmaz' dediler, 'gidemeyiz, yeterli güç yok' dediler ve İsmail'i yaralarından dolayı hastaneye götürdüler. Akli, evde, anasında, babasındaydı. Telefon ettiler eve. Devletin İsmail için tek yaptığı iş bu oldu. Telefona cevap veren yoktu. Yetkililerin yardım edeceği de yoktu.

İsmail vazgeçti yetkililerin yardımından ve beklemekten. Evde neler yaşandığını tahmin ediyor, tahmin ettiği şeylerin olacağını düşündükçe yüreği kanıyor, beyni yerinden oynuyordu. Daha fazla dayanamadı, eve gitti. İsmail eve gittiğinde yangın devam ediyordu. Her taraf ateş ve duman olmuştu.

Babası, annesi ve ağabeyinin cesetleri sokaktaydı. Her birini bir tarafa gelişi güzel atmışlardı. Cesetlerin bulunduğu yerlerdeki kan birikintileri, kurumaya başlamış küçük kan gölcüklerine dönüşmüştü.

Sağ olan var mıydı acaba aralarında? İsmail korkuyla yaklaştı her birine. Anasına baktı önce. Nefes almıyordu. Yüzüne bir acı yerleşmişti. Anasının kolunda bilezikleri vardı, onları almak için kollarını kesmişlerdi. Bir insanın kolu nasıl kesilirdi? Babasının kesilmiş bileğini görünce bu soru anlamını kaybetmişti. Aklını kaybedecek gibi oldu İsmail. Annesinin gözlerinin birisi kanlanmış, bir diğeri yaralıydı. Kafasına briketle vura vura ezmişlerdi. Korkunçtu gördüğü manzara. Korktu, ürktü, kaçmak istedi bir an, yapamadı. Ağlayamayacak kadar dehşet içindeydi İsmail.

İsmail babasının cesedinin üstüne gitti. Annesiyle yan yanaydılar.

KÜRT ALİNİN BİLEĞİ KESİLMİŞTİ.

Eve doluşanların babasını ısrarla aradıklarını biliyordu İsmail. Kürdo Ali'nin kendilerine karşı ve uzun süre direnmiş olmasını kabul edemiyor, hazmedemiyorlardı. İsmail evden ayrıldıktan sonra eve girdiklerinde ilk olarak Kürdo Ali'yi yakalamışlar, hemen çullanmışlardı üstüne.

Birkaç el silah daha sıkmışlardı Ali Dayı'nın yaralanmış bedenine. Silahını almışlardı elinden. Tatmin olamamışlar; silahı tutan sağ elini bileğinden kesmişler “Bize nasıl silah sıkarsın!” diye. Önce bir dahre ile vurmuşlar. Bileği yaralanmış ama kopmamış. Bileği kopartmak isteyen bir başkası çıkmış meydana. Elindeki baltayı gerinerek vurmuş yerde yatan Kürdo Ali'nin bileğine. Bu durum, “Ali Yılmaz'ın sağ eli bilekten tamamen kesilmiş” ibaresiyle geçti kayıtlara. Kürdo Ali'nin kolundan kopan bileğinden usul, usul kan akıyordu sokağın betonuna.

Ağlıyordu İsmail. Yaralarının acısından mıydı, gördüğü manzaranın yarattığı dehşetin etkisinden miydi bilinmez. Babasının üstünü, başını aramışlar, elbiselerini parçalamışlardı. Üstünde bulunanları yağmalamak için bunu yaptıkları anlaşılıyordu. Biraz ötede kardeşi Hüseyin'in cesedi yatıyordu. Ona da briketlerle vurmuşlardı. Ayrıca silah yarası görünüyordu bedeninin bir kaç yerinde. Onun da kanlı elbiseleri, yağma edilecek bir şeyler bulmak amacıyla didiklenerek parçalanmıştı.

Cesetlerin başında kaldı bir süre İsmail. Ağlıyordu sessizce. Bazen yaralı olduğunu unutuyor, bir şeyler yapmak için harekete geçmek istiyordu. Aynı anda, yarasının ağrısı oturuyordu yüreğine. Ne yapacağını bilemiyor, düşünemiyordu. Niçin burada oturduğunu, nereye gideceğini, annesiz, babasız, ağabeysiz, evsiz nasıl yaşanacağını düşündükçe, aklı başından gidiyordu. Bir yol, bir çare akıl etmek için etrafına bakınıyordu boş gözlerle. Yok, hiçbir yol görünmüyor, hiçbir çare gelmiyordu aklına. Yaraları sızlıyordu. Annesini düşündü, yarası sızlayan her evlat gibi. Ne güzel bir anneydi, ne çok severdi çocuklarını. “Onların tırnakları taşa değmesin, ben öleyim” derdi her zaman. Kim ölebilir çocukları için bir anneden başka? Şimdi sessizce parçalanmış bedeniyle yatıyordu yerde. Elleri böğründe bekliyordu. Neyi beklediğini bilmeden.

İsmail'in eve geldiğini görenler olmuştu. İsmail evin içinde dolaşır, cenazelerin başında ağlarken, tekrar bastılar evi. İsmail'e saldırmaya başladılar. “Ne cesaretle buraya geliyor-sun?” diye bağırıyor, İsmail'i de öldürmek istiyorlardı. “Hiçbir Alevi'yi, hiçbir komünisti sağ bırakmayacağız” diyorlardı.

Henüz çoğalmadan, sayıları azken kaçmak gerekir diye geçirdi aklından İsmail. Bir fırsatını bularak hızla sokağa fırladı. Koştı. Bir an önce ayrılmazsa öldürüleceği kesindi. İsmail askeri bir aracın gittiğini gördü az ilerde. Hemen yetişti ona. Önüne dikildi. İsterse ezsinler diyordu kendi kendine. Araç acı bir fren yaparak durdu. Durumunu anlattı, yarasını gösterdi. Araç komutanı ikna olmuştu. Zaten böyle durumlar için çıkmışlardı devriye görevine. Aldılar İsmail’i arabaya. Böylece kurtulabildi İsmail.

İsmail’i kovalayanlar vardı arkasında. Aralarındaki mesafe azalmıştı üstelik. İsmail’in askeri araca binmesi, kovalayanların hevesini kursağında bıraktı. Yine de hırslarını gidermek için askeri aracın arkasından silahlarını boşalttılar. Sıkılan silahlar, İsmail’e değil, İsmail’in sahip olduğu inanca duyulan düşmanlığı kini ve nefreti gösteriyordu. Araç yol almıştı, silahların etkisi olmadı.

İsmail askeri araca bindiğinde yaşadıkları geçiyordu gözlerinin önünde. Ne olduğunu değil, bundan sonra ne olacağını da değil, mevcut durumu düşünüyordu. Anasının, babasının, kardeşinin cesetlerini orada bıraktığı için yüreği bir kez daha burkuldu. Cesetlerin durumu aklına geliyor, dayanamıyordu. Annesinin ezilmiş kafası, kesilmiş kolu ve babasının kesilmiş bileği silinmeyen, ancak acıtan bir resimdi belleğinin içinde. Aklında geçen her şey gözyaşı olup akıyordu. Kanlı gözyaşlarını tutamıyordu. Askerler onu teskin etmeye çalışıyorlardı.

İsmail aylar sonra mahkemede öğrenecekti. Babasının Rus casusu olduğunu sanıyorlarmış. Katliamdan sonra yağmaladıkları İsmail’in evi Rusların istihbarat merkeziymiş. Evin tavanlarını, parkelerini söküp, Rus telsizlerini aramışlar. Bunca olanlardan sonra, Ali Yılmaz’ın evinde telsiz bulamadıkları için yaptıklarından pişman olduklarını düşünmek her halde fazlasıyla sayfiyene bir tutum olur.

Ali Yılmaz’ın Maraş’taki tüm mal varlığı, evi, eşyası, her şeyleri yağmalanmış, gasp edilmiştir. Mezarı bilinmemektedir. Katillerinin çoğu komşularıydı. Ali Yılmaz’ın yakınlarından Ayşe Yılmaz, bu konu açıldığında, “Komşu denildiğinde eskiden, dayanışma ve sahiplenme akla gelirdi. Maraş’tan sonra komşu dendiğinde çok korktuğum insanlar geliyor aklıma” dedi.

HATİCE YILMAZ- GÜRÜN ALACAMEZAR KÖYÜ - 1934

Hatice üç erkek çocuğu olan orta yaşlı bir anneydi. Çocuklarından birisi okumuş polis olarak görev yapıyordu. Ortanca oğlu Hüseyin babasıyla birlikte çalışıyor, en küçükleri İsmail ise okula devam ediyordu. İsmail'in okumasını çok istiyordu, Hatice.

Büyük oğlunun evliliğini düşünüyorlardı.

Hüseyin'in de yakında askere gitmesi gerekiyordu. Hüseyin okumasa da işlerin başına geçebilirdi. Eli işe yatkındı. Okulu da bırakmıştı. Şimdi hazır askere gitsin bu arada diğer oğlan evlenirdi. Her şey bekledikleri gibi gelişir, büyük oğlan evlenir, Hüseyin de askerliğini yapar gelirse kendileri de köye bir ev yapmayı düşünüyorlardı.

Hatice ana böylece kendince bir hayat planlaması yapmış onu uygulamaya çalışıyordu. Komşuların ve tanıyanların Kürt Ali dedikleri eşinin işleri fena sayılmazdı. Kimseye muhtaç olmadan geçinip gidiyorlardı. Kendilerine benzer durumda olan komşu ve tanıdıklarının birçoklarına göre durumları iyi sayılırdı.

Hatice çocuklarının düğün giderleri için hazırlık da yapıyordu. Adettendir; anneler, çocuklarının düğün giderleri için önceden bir şeyler biriktirmeye başlarlar. Böylece düğün günü gelip çatığında karşılarına çıkan beklenmedik harcamaları karşılamaları daha kolay olur.

Hatice Yılmaz, eşi Kürdo Ali’den aldığı harçlığın büyük bir kısmını biriktiriyor, altın alıyordu. Hem altın bilezikleri takınmanın zevkini de yaşamış oluyordu böylece. Kollarında sıra sıra bileziklerle dolaşmak hoş olmasına hoş oluyordu ama bazılarını da çıldırtacak kadar kışkandırıyordu. Hatice’nin oturduğu yerde oturan komşuları genellikle yoksul insanlardı. Ya köylerde tarım işçiliği yapıyorlar ya da Maraş’ta ki küçük işletmelerde çalışıyorlardı.

İki gündür şehirde yaşanan kargaşa herkes gibi Hatice’leri de etkilemişti. Kimse huzur içinde değildi. Gerçi hiç bir şeye karışmamışlar, herhangi bir şey de yapmamışlardı. Ama Alevi, solcu ve Kürtlerdi. Bunu inkâr edecek halleri yoktu ya. Neden bunu soruyorlar ki? Alevi ve Kürt olmak kimsenin elinde değildi. Bundan dolayı insan öldürülür mü? Hatice, bu soruları soruyor ve yapılane kızıyor, sabahleyin görüştüğü komşularına da bunları anlatıyordu. Onlar da Hatice’ye hak veriyorlardı. Onların da hiç bir şeyden haberleri yoktu, ya da yalandan öyle davranıyorlardı. Hatice bunu hiç bir zaman öğrenemedi.

Sabah bir kapışma oldu. Kocasının silahı olmasaydı sabah ki kapışmada haklarından geleceklerdi. Ali’nin direnmesi işe yaramıştı. Gitmişlerdi gelenler. Hatice bunu görünce, keşke daha çok silahlarımız olsaydı diye hayıflandı. Bazen şaka ederlerdi kocasıyla. Kocasısı, Hatice’nin de silah kullanan bir kadın olmasını istediğini söylerdi. Daha çok filmlerde olduğu gibi. Mesela Fatma Girik gibi.

Böyle bir film izlerlerken, Ali söylenirdi, “Ne var sende böyle Fatma Girik gibi silah kullansan?” diye. Hatice de kızar gibi yapar, “Aman sen de silahla ne işim olur.” derdi. Şimdi aslında silahla işinin ne kadar çok olduğunu düşünmeye başladı. Hakikaten neden bir silahı yoktu? Neden bilmiyordu silah kullanmayı? Eğer bilseydi Ali alırdı ona da bir silah. Ve şimdi ne kadar işe yarardı. Dayanırdı pencerenin birisine, söylerdi şu zalim komşularına iki çift söz. Neyse inşallah gerekmez diye kovdu bu olmaz şeyleri kafasından.

Hatice’lerin evini basanlar tekrar geleceğiz demişlerdi giderlerken. Ama her halde artık gelmezler, diye düşüyordu Hatice. “Askeri var, polisi var bu memleketin, onlar artık bunları engellerler.” diyorlardı onlar gittikten sonra, kendi aralarında. Bir kaç saat geçmişti. Gelen giden yoktu. Ama ortalık durulmamıştı. Kaynıyordu her taraf. Yanan evlerin dumanı doldurmuştu sokağı. Durmadan sağa sola koşuşturan gruplar dolaşıyordu etrafta. Ortalıkta asker namına kimse görünmüyordu. Korkuyorlardı. Çılgınlık duyuluyordu uzaklarda, yüreği yanmış insan çılgınlıkları. Bıçak gibi saplanıyordu insanın içine.

Ali, Hatice ve iki oğlu evden çıkamıyorlardı. Çıkıp gitmek iyi olacaktı ama çıkmak kolay değildi. Kürdo Ali, sabah yaptıkları ilk saldırıdan kendilerine karşı koyduğu için kinlenmiş olabilirler diye düşündüler. Bu durumda dışarı çıkarlarsa Ali’yi görür görmez saldıracaklardı. Ortalık biraz sakinleşse belki bir yolunu bulup çıkabilirlerdi. Ama şimdi çıkmak doğru değildi. Gün öğleni geçmişti. Gecenin karanlığına kadar bir şey olmazsa eğer, belki o zaman karanlıkta çıkıp gidebilirlerdi. Bunları düşünürlerken acıktıklarını fark ettiler. Mutfakta ne buldularsa atıştırdı her birisi. Günlerden cumartesiydi, mutfakta bir şey de kalmamıştı, iki gün sonra çarşıya gidecekti Hatice.

Öğlen geçmişti. Tekrar bir gürültü duyular evlerinin yakınında. Dışarıya baktıklarında bir yığın saldırganın evlerine doğru düşmanca olduğu çok belli olan bir biçimde geldiklerini gördüler. Ellerinde uzun namlulu silahları olanlar vardı en önde. Önde yürüyenlerinden ba-

zılarının yüzleri maskeliydi. Siyah şalvarlarını yellendire yellendire geliyorlardı. Geçtikleri evlerin önündekiler, kapılarında şevklendiren sözlerle uğurluyorlardı saldırganları. Kimileri de peşlerine takılıyor, yardımcı olmak için çırpınıyordu. İnsan öldürmeye gitmek, insan öldürmek sıradanlaşmıştı, katliam günlerinde.

Saldırıya gelenler bu defa hem kalabalıklardı hem de kinleri bilenmişti. Kapıya dayandılar. “Çık dışarı Kürt Ali!” diye bağırdı birisi. Seslerinin rengi, niyetleri gibi karanlıktı. Hatice, çocuklarıyla birlikte evin içine atılan paçavraları ve taşları dışarı atıyor, hem yangını önlüyor hem de dışarıdakilere karşı savunma yapmış oluyordu. Ali silahına davrandı yine. Hazırlanmıştı zaten saldırıya karşılık vermek için. Artık karşılıklı çatışmaktan başka yapacak bir şey yoktu.

Ne onların kalabalık olmaları, ne de silahlarının çok olması Kürdo Ali Yılmaz’ın direnişini engellemedi. Ancak mevcut durum eşitsiz ve zordu. Hatice’nin, eşinin silahlı direnişini güçlendirmek için attığı taşlar kurşunlar kadar iş görüyordu. Böylece eşi Ali’ye, hem mermi, hem de zaman kazandırıyor. Ayrıca Kürdo Ali’nin silah sıkıyor olması saldırganların biraz olsun uzaklaşmalarını sağlıyordu. Ancak uzaklaşanlar daha güçlü bir direniş olmadığı için tekrar geliyorlardı.

Katliamcıların sürdürdüğü saldırıların bir yerinde, Hüseyin vurulmuş, inliyordu. Evin bir kaç köşesinde yangın başlamıştı. Hatice oğluna su vermek için kaktığında, göğsüne saplanan kurşun, onu da oğlunun yanına düşürdü. Hatice henüz yaralıydı, ölmemişti.

Bir yandan kendi yarasının kanını durdurmaya çalışıyor, bir yandan da oğlu Hüseyin’le ilgileniyordu. O sırada Ali silahla direnmeye devam ediyordu. Eve girememişlerdi. İçeri bir bomba attılar. Evin içinde patlayan bomba her taraftan duyuldu. Ev eşyalarıyla birlikte darma dağınık bir hale geldi. Duvarları yıkılan evin içine girmek kolaylaştı. İçeriye yığılan molozlar evi bir harabeye çevirmişti. Bombadan sonra Ali’nin silahı da susmuştu.

İçeri doluştular, zafer naraları atar gibi böğürtüler eşliğinde. Gruplar halinde, evin içindeki odaların kapılarına yüklendiler. Bir yandan ganimet arıyorlar, bir yandan da marifetlerini görmek istiyorlardı. Hatice’yi gördüler ortalık yerde vurulmuş, yatıyordu uzunca. Hışım la vardılar üstüne. Yaşıyordu Hatice. Yardım isteyen gözlerle baktı katillerine. Belki çaresizlikten, belki içgüdüsel olarak. Bağırdılar, “Yaşıyor bu!” diye. Bir kaç birden tuttukları gibi dışarıya taşıdılar Hatice’yi. Sürükledikleri yerlere akan kanı dökülüyordu, Hatice’nin.

Taşıyanlardan birisi üstünü ararken bir diğeri Hatice’nin kolundaki bileziklere bakıyordu ağgözlülükle. İndirdiler yaralı Hatice’yi, evinin yıkılmış duvarının dibine. Tepelerinde bekliyordu birisi, “Vurun” dedi. Elindeki briketle vurdu Hatice’nin kafasına. Briketler iniyor, briketler kalkıyordu, kanlı ve et parçalarına belenmiş olan briketler... Hatice’nin gövdesinin üst tarafında, bir insan başı değil, ezilmiş bir kemik, et ve beyin yığını vardı. Ezilmişti Hatice’nin kafası.

Hatice’nin kafasını ezenlerin hepsi, kolundaki altınlara göz dikmişlerdi. Büyük ve iştahlı bir doyumsuzlukla. Hemen bilezikleri Hatice’nin kollarından çıkarmaya çalıştılar. Nasıl ol-duysa bilezikler çıkmıyordu. Defalarca denediler. Çıkartamıyorlardı. O bilezikleri almanın hırsı büyüyordu içlerinde.

İnsan katliamcı olmaya görsün, neler yapmaz ki? Hatice’nin kolundan çıkaramadıkları ancak almaktan da vazgeçemedikleri bilezikleri almanın yolunu buldu bir katliamcı. “Ko-lunu keselim, altınları çıkartalım.” dedi. Bunu diyen daha fazla beklemedi, altınları alma-nın cazibesine daha fazla dayanamadı, elindeki dahreyi vurdu Hatice’nin kolunun ortasına. Gerinerek ve bütün gücüyle vurmuştu. Kol koptu, bir dal kopar gibi ileriye fırladı. Kan fışkırdı hemen. Koldan akan kanın üstüne döküldüğüne bakmadan, en yakınında olan altın-ları çıkartarak yanındakilerle paylaştı. Kavgalı, sorunlu bir ganimet paylaşımıydı. Sonuçta kestiler Hatice’nin kolunu. Paylaştılar bilezikleri.

HATİCE YILMAZ’IN KAYIP CESEDİ NEREDE

Askerler geldiğinde ortada, yıkılmış yanmış bir evin enkazı içinde, üç tane insanın ce-sedi yatıyordu.

Yılmaz ailesi katledilmiş, yakınlarından henüz kimse şehre gelmemişti. Sağ kalan Ali veİsmail, yaralı hastanede yatıyorlardı. O koşullarda cenazelerle ilgilenecek ailenin bir ya-kını bulunmuyordu. Zaten aile Gürün’lüydü ve Maraş’a giriş çıkışlar yasaklandığı ve kat-liamcılar tarafından engellendiği için henüz ailenin herhangi bir yakını cenazelerine sahip çıkamamıştı. Maraş’ta yaşayan Yılmaz ailesinin yakını olan bir kaç aile de benzer saldırıları yaşamış ve benzer bir katliam görmüşlerdi. Doğal olarak onların da Yılmaz ailesinin cena-zeleriyle ilgilenmeleri mümkün olamadı.

Bu durumda ailenin cenazeleri, daha sonra ailenin yakınları geldiklerinde alınır diye düşünülerek devletin ilgililerine teslim edildi. Ancak aileden cenazeleri almak isteyenler geldiklerinde Hatice Yılmaz’ın cesedinin olmadığı görüldü. Bu durum davanın ilgili ka-yıtlarına, “Hatice Yılmaz’ın cesedi muhtar tarafından ilgililere teslim edilmesine rağmen otopsi raporu ve cesedi bulunamamıştır.” şeklinde geçmiştir.

Özetle Maraş katliamında katledilen Hatice Yılmaz’ın cesedi de Mahmut Ünal’ın cese-di gibi kayıptır, ailesine teslim edilmemiş, ailesi veya resmi bir makam tarafından defnedil-memiştir. Hatice Yılmaz’ın mezarı da yoktur. Altını çizmek adına tekrar etmek gerekir ki, Maraş katliamında öldürülen Hatice Yılmaz’ın ne cenazesi, ne de mezarı, bulunmaktadır. Ayrıca diğerlerinde de olduğu gibi, Hatice’nin de katilleri tespit edilememiş, yargılanan sanıkların bazıları “ölüme sebebiyet vermekten” dolayı cezalandırılmışlardır.

HÜSEYİN YILMAZ- GÜRÜN ALACAMEZAR KÖYÜ - 1959

KERBELA DA İMAM HÜSEYİN MARAŞ'TA GENÇ HÜSEYİN

Hüseyin, babası Ali ve annesi Hatice ile birlikte evlerindeydiler. Ayrıca kardeşi İsmail de evdeydi. Hüseyin babasıyla birlikte çalışıyor, babasının özgüveninden beslenen bir ilişki genişliğine sahipti. Babasının tanıdığı herkesi Hüseyin de tanıyordu. Babasının ilgilendiği her konuyla Hüseyin de ilgileniyordu. Bu durum Hüseyin'e geniş bir çevre dışında, hayata dair daha kapsamlı, daha anlamlı bilgiler edinmesini sağlıyordu..

Gençti. Arkadaşları tarafında seviliyordu. Özellikle dönemin politik gençleriyle olan ilişkisi onu mutlu ediyordu. Onlarla yeterince beraber olamıyor, etkinliklere katılamıyordu. Ama onlarla görüşmek, onların bulunduğu ortamlarda olmak, Hüseyin'e büyük bir heyecan veriyordu. Ayrıca onlar tarafından dikkate alınmak, değer verilen birisi olmak, başlı başına önem taşıyordu Hüseyin açısından.

Bir kaç gündür yapılan saldırılar, herkes gibi Hüseyin'inin de canını sıkıyordu. Bu saldırılara engel olunamaması, bu çapulcuların yaptıkları karşısında çaresiz ve güçsüz kalmak kanına dokunuyordu. Fırsat bulamıyordu, bulabilse Yörük Selim'e gidip bu saldırıların neden olduğunu ve niçin önlenemediğini, tanıdığı insanlardan öğrenmek ve onlarla bu konuları tartışmak istiyordu.

Halkın sorunlarıyla ilgilenenler, o sorunları çözmekten söz edenler vardı. Onlar böyle günlerde yapmalıydılar yapacaklarını. Değil mi ki bu konularla ilgileniyorlar, halkın çıkarlarını korumaktan, halka yönelik saldırılara karşı koymaktan söz ediyorlar, o halde bu saldırıları neden önleyemediklerini anlamak istiyordu. Hatta saldırıların neden önlenemediğini anlamak, kabul edilebilir, doğru bir tutum olamazdı. Bu bir anlamda mazeretçi bir yaklaşım olurdu. Bu tür yaklaşımları dinlemek istemiyordu görüşmek istediği arkadaşlarından. Bu arada onlara yeterince yardımcı olunmadığını, aslında kendisinin de bu anlamda sorumlu olduğunu düşündü. Hayıflandı. İlk fırsatta bu konularla daha çok ilgilenmesi gerektiğine karar verdi.

Evde bunları düşünürken, evin önüne yığıldılar, ellerinde envai türden cinayet aletleriyle. Hemen hepsi tanıdıktı, komşuydu. Böyle olması şaşırtmadı Hüseyin’i. Bunların hepsi katil ruhluysa zaten. Hele o öğretmen olanı ve onun kardeşleri. Onlarla her ortamda tartışıyorlardı. Üstelik kişisel sorunlarını da politik sorun haline getiriyorlardı. Aslında babasının girişimci özelliği ve bu özelliğiyle mahallede kendisinden söz ettirmesi, ayrıca para kazanıyor olması, bunları kışkırtıyordu, belki de. Ancak mevcut saldırıları bu nedenle açıklamak, hem yanlış hem de sakıncalıydı. Bu neden olsa olsa söz konusu şahısların durumunu açıklamaya yarar, yoksa katliamı bu ve benzeri nedenlerle açıklamak doğru olamazdı.

Komşu olmak sanıldığı gibi, her zaman ve her durumda, en iyi dostlukların, en iyi insanî ilişkilerin yaşandığı bir ortam değildir. Aynı zamanda, en büyük düşmanlıklar, en affedilmez ihanetler ve en vahşi katliamlar da komşuluk zemininde doğar. Çıkar farklılıkları, günlük yaşamın ayrıntılarından doğan tahrip edici sorunlar, komşuluk ilişkileri içinde daha sık ve daha net ortaya çıkarken, daha büyük çatışmalara yol açar. Bu hem devletlerarası ilişkiler de hem de insanlar arası ilişkilerde böyle olur. Hangi devlet, komşusu dışında bir devletle savaşmış, kim tanımadığı birisiyle kavga etmiştir ki? Dostluklar da düşmanlıklar da tanıdıklarla, komşularla yaşanır. O nedenle, “Ya nasıl olur, insan komşusuna bunu yapar!” diyen fazla hümanist yaklaşımlara karşı daha temkinli olmak gerekir diye düşünüyordu Hüseyin.

Hüseyin’lerin komşuları da böyle bir tutum içindeydiler. Komşu olmaları Hüseyinler’e dostlukla yaklaşmalarına yol açmıyordu. Tam tersine en büyük düşmanlığı yapabilmelerinin kolaylaştırıcı unsuru olmuştu komşulukları.

Evin önüne geldiklerinde İsmail açmıştı kapıyı. İsmail’e saldırmalarının arkasından Hüseyin’in babasının silahla karşı koyması, saldırganların ileri gitmelerini engellemişti.

Kapıdan çekilip giderlerken, Kürdo Ali Yılmaz’ın silahı belindeydi. En iyi görünecek şekilde yerleştirmişti silahı beline. Bu türden saldırılara, baskı yapmalarına izin vermeyeceğini söyledi. “Çekin gidin! Yoksa siz bilirsiniz; kimden kaç kişi giderse gitsin!” dedi. Bir anlamda meydan okuyordu. Homurdanarak ve diş bileyerek gittiler.

Ama geleceklerini belli edercesine gidiyorlardı. Gürültülü bağırımlarla ve tekrar geleceklerini söyleyerek ayrıldılar. Gidişlerini izledi evdekiler.

İlk saldırı faslını atlatmışlardı. Yine de herkesin kaygı doluydu gözleri. Birer köşeye çekilip beklediler olacakları. Böyle olmamalıydı, bunca çaresiz, bunca hazırlıksız. Hatice

ağlıyordu sessizce. Gözyaşları dökülüyordu oturduğu yere. İki oğlu içerdeydi, ya gelirler de çocuklarına bir kötülük yaparlarsa diye yüreği ağzına geliyordu. Bunun ihtimalini aklına getirmek bile korkunçtu.

Ali dayı bu havayı değiştirmeye çalışıyordu sürekli. Araya konuşmak için mevzular atıyordu. Hatice'nin kaygılarını gidermek istiyordu. Hüseyin'le İsmail ise daha çok babaları gibi davranıyor ve düşünüyorlardı. Saldırıların bir süre sonra durulacağını, devletin mutlaka müdahale edeceğini düşünüyorlardı daha çok. Hatice, çocukların mutfakta olduğu bir anda aklındakini sordu Kürdo Ali'ye, "Ya saldırganlar tekrar gelir de çocuklara bir kötülük yaparlarsa?" diye. Ali, sustu bir şey demedi. Hatice tekrar sorduğunda da Ali susmaya devam ediyordu. Ya verilecek cevabı ya da cevap verecek gücü yoktu.

Geldiler öğleden sonra. Bu defa ne onlar kapıyı çaldılar ne de kapıyı açan oldu. Evin önüne gelmeleriyle çatışmanın başlaması bir oldu. Dayanmışlardı kapıya, ellerinde kazmaları tüfekleri, baltaları, sopalarıyla. Kapıyı kırıp içeri girmeye çalışıyorlardı.

Hüseyin'in babasının silah sıkması, onların çil yavrusu gibi dağılmalarını sağladı. Sert, yıpratıcı bir çatışma başladı. Dışarıdakiler hem silah sıkıyor, hem evi yakmaya çalışıyorlardı. Evin kapısını kırmak istedilerse de yanaşamıyorlardı. Hüseyin'in babası içerde olmanın avantajıyla onların her hamlesini durduruyor, onları geri püskürtüyordu.

Süren ölümüne çatışma devam ederken Hüseyin ve diğerleri bu koşullarda bir duyan olur veya haber verir de askerler gelir diye umut ediyorlardı. Çatışmayı bu amaçla olabildiğince uzatmak istiyorlardı. Lakin aralıksız devam eden çatışmaya rağmen, asker veya önleyici başka bir güç gelmiyordu. Hüseyin babasına yardımcı olmaya çalışıyor, ne söyler ne isterse ona koşturuyordu. Ellerindeki tek dayanakları buydu. Keşke şimdi daha başka imkânları olsaydı. Ne vardı yani bunu hesaba katarak gerekli hazırlıkları yapsalar, yapabilselerdi. Şimdi şunları çil yavrusu gibi dağıtmak işten bile değildi, eğer olanakları olsaydı. Bunlar o anda Hüseyin'in aklından geçenlerdi.

Dışarıdakiler bastırıyorlardı. İçerdekilerde güç kalmamıştı. İsmail, bir babasına, bir annesine koşuyordu. Evin içi dayanılmaz olmuştu. Yaşamlarını sürdürdükleri yuvalarında barınamaz olmuşlardı. Kendilerini güvende görecekları evleri cehennem olmuştu. Hüseyin düşünüyor, düşündükçe öfkeleniyordu, yaşadıklarına.

Babasının mermileri azalıyordu. Zaten azdı. İçeri ateşler atılmış, ev yanmaya başlamıştı. Kendisi ve annesi yaralanmışlardı. Babası da yaralandı bir süre sonra. Dışarıdakiler, bütün bu olan biteni bilmiyordu. Onlar içeride, alt edilemeyen büyük bir direnişin olduğunu, bunun nasıl kırılacağını tartışıyorlardı. Aslında yanlış düşünmüyorlardı; yürek, çelikten sağlamdı ve içerideki direniş, tek başına birkaç merminin olduğu bir tabancayla, yani yürekle yapılıyordu. Daha güçlü olanaklarla, daha büyük sonuçların alınması çok mümkündü. Ancak yoktu hiçbir imkân. Bomba atıldılar, karşı koyan ve Kürdo Ali'nin kullandığı tek silah sustu, direniş kırıldı.

İçeri girdiklerinde Hüseyin yaralıydı. Hüseyin'in annesi Hatice kendisi ölmeden önce Hüseyin'in yanına vardı. Hüseyin'in iniltisi dağları deliyordu, Hatice dayanamıyordu. Oğ-

lunun başını kucağına aldı. Kanlar akıyordu Hüseyin’in bedeninden. Hatice o kanlara baktıkça, yüreği yanıyor, içi sızlıyordu. Hüseyin’in kanını durdurmak için yarasını sarmaya çalıştı. Hüseyin su istiyordu. Birden Kerbela geldi aklına. Bundan onca yıl önce de İmam Hüseyin’e böyle yapılmıştı. Şimdi de oğlu Hüseyin aynı kaderi, aynı zalimliği, yine inanç farklılığından dolayı yaşıyordu. Bu nasıl bir tesadüftü böyle? Öfkesi büyüdü, katlandı.

İçeri girenler, içeridekilerin hepsini derdest edip dışarı çıkarttılar. Dışarıda, gruplar halinde birikmişlerdi, evin içinde esir alıp dışarı çıkarttıkları insanların başına. Sanki paylaşmışlardı her birisini. Hüseyin’i vura vura düşürdüler yere, tepindiler üstünde. Hüseyin’in bedenine boşaltılan mermilerle Hüseyin son nefesini verdi. Ölmeden önce “Annee...” diye seslendi. Annesini mi çağırırdı, acısını mı ifade etti, anlaşılamadı. Ne ilginç, anne demek bazen çekilen acının adı olabiliyordu. Hüseyin bir kaç defa kasıldıktan sonra, gevşeyerek can verdi olduğu yerde. Yarasından akan kan gölleniyor, taşınca yolunu bulup başka yerlere akmaya devam ediyordu

Kerbela da, bundan 1400 yıl önce öldürülen İmam Hüseyin benzer nedenlerle öldürülmüştü. Herkesin lanetlediği Kerbela katliamı, bunca yıl sonra bir kez daha tekrarlanıyordu Maraş’ta. O halde nasıl oluyor da yüzlerce yıl sonra Maraş katliamı yaşanabiliyordu? Acaba sandığımız gibi herkes bu katliamları lanetlemiyor mu? Yoksa katliamcılar mı çok güçlü, mağdurlar mı çok zayıf? Bilinen o ki, katliamları önlemek sadece bilmekten ibaret değildir.

Hüseyin’in katilleri de “ölüme sebebiyet vermekten” klişesine göre daha az cezalarla cezalandırıldılar. Hüseyin’in mezarı bilinmemektedir.

İSMAİL NERGİZ, SARIZ - 1932

İsmail, eşi ve çocuklarıyla birlikte, uzun süredir Maraş'ta yaşıyordu. Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmazdı. Yaşam şartlarıyla mücadele ediyordu. İnşaat işçiliği yapıyordu. İşini seviyor, en güzel şekilde yapmaya gayret diyordu. Evini kendisi yapmıştı. Kızları vardı, gencecik, körpecik; oğulları aslan parçasıydılar.

Katliama giden sürecin hiçbir aşamasından haberi yoktu. Doğrusu, ne günlük gelişmeleri takip ediyor, biliyordu, ne de siyasetle bir ilgisi vardı. Bütün bildiği, bazı saldırıların yaşanmaya başladığıydı. O da öğretmenlerin öldürülmesi ve cenaze töreninde yapılan saldırılardı. Onu da iş yerindeki, inşaattaki arkadaşlarından öğrenmişti. Arkadaşları Türk ve Sünni'ydiler. Onların da bu saldırının Türklük ve Sünnilik adına yapıldığından haberleri yoktu. Zaten soran olsaydı, kendileri adına böyle bir katliam yapılmasını ölür de kabul etmezlerdi. 'Kardeşiz.' diyorlardı iş arkadaşları.

Bu saldırıların kendisini ilgilendireceğini birileri söyleseydi, İsmail buna inanmazdı. Bu bilginin ya da bilgisizliğin verdiği rahatlık ve ilgisizlik içindeydi. Bu şehirde, en çok yakın komşularıyla ilişkisi vardı ki, hepsi Türk ve Sünni idi. Hiç birisi İsmail'e yanlış gözle bakmamış, kendisi de hiç kimseyi kırmamış, incitmemişti.

Akşam olduğunda ortalığın yeniden karıştığını öğrendiler. Gece boyunca sokaktan kalabalık eksik olmadı. Durmadan insanlar gelip gidiyordu. Bazen, kalabalıkların gürültüsüne mekanik araç gürültüsü karışıyordu. Daha çok üç tekerlekli motorların gürültüsü tırmalı-

yordu kulakları. Geç saatlere kadar devam eden bu karışıklıkta uyuyamıyorlardı. Kızlarla oğlanlar odalarına çekilmişlerdi. İsmail, eşi Elif'le birlikteydi, uyuyamadılar, beklediler uzun süre.

Olup bitenler İsmail'i de, eşi Elif'i de korkutmuştu. Onca yıllık komşuları kendilerine yüz çevirmiş, dahası düşmanca davranışlar içine girmişlerdi birden bire. İsmail akşam eve gelirken, her gün selamlaştığı komşuları, selamını almadıkları gibi kötü kötü bakmış, hatta uygunsuz sözler etmişlerdi. Özellikle duyurmak istercesine, aşiret dedikleri Alevilere ve Kürtlere küfretmişler, onları Maras'tan sürmekten söz etmişlerdi. Her şey bir gecede değişmişti. İsmail, eşi ve çocukları en çok bunu anlayamıyor, buna şaşıyorlardı. Toplumsal düşmanlıkların nasıl üretilip oluşturulduğunu, bilinçli olmanın buluşta ne kadar önemli olduğunu, siyasi iktidarların bu işleri nasıl ve hangi zayıflıklardan yararlanarak yarattığını bilmiyordu İsmail.

Sabah olduğunda akşamki gürültüler ve kalabalık artarak büyümüş, sokağı doldurmuştu. Kalabalık İsmail'in evine doğru saldırgan bir nazarla bakıyor, Aleviler aleyhine slogan atıyorlardı. İsmail'in işi vardı, işe gitmesi gerekiyordu ama mevcut durumda dışarı çıkması mümkün de değildi, doğru da olmazdı. Ortalık savaş alanı gibiydi. Hep birden kahvaltı yapmaya çalıştılar, isteksizce. Yapamadılar zaten. Pencere aralığından dışarıyı izlemeye çalışıyordu İsmail, gizli saklı. Bunca yıllık hayatında böyle bir iş ne görmüş, ne duymuş, ne de yaşamıştı.

İsmail, hiç alışık değildi böyle evde oturmaya. Bugüne kadar bayramların ilk günleri dışında evde kalmamıştı hiç. Şimdi evden çıkamıyor, kapıdan, pencereden bakamıyorlardı serbestçe. Bilmedikleri, anlatamadıkları bir korku içindeydiler. Korktukları şeyin olacağına ihtimal vermiyorlardı. Dolayısıyla korkularını anlayamıyor, anlayamadıkları için de gereğini yapmaya çalışmıyorlardı.

Nasıl gelip de kendilerini öldürecek, evlerini yakacaklardı? Neden yapsınlardı bunları? İnsan öldürmek, ev yakmak bu kadar kolay mıydı? Bu memlekette devlet vardı, hükümet vardı, birazdan bir müdahale yapılırdı elbet. Yanan evler, öldürüldüğü söylenen insanlar? Onlar belki siyasete çok karışmışlar, ondan dolayı gelmişti başlarına bunlar. Kendilerinin siyasetle hiç işleri olmamıştı. Bütün bunlar İsmail ile Elif'in bazen sesli, bazen sessizce düşündükleri, paylaştıkları düşüncelerdi. Hayat katliamla akıyordu, ama onlar halen iyi niyetle bakıyorlardı.

İsmail ile Elif'in gelinlik kızları vardı. Daha çok kızlarına bir kötülük yapılacağından korkuyordu Elif. Bir ara İsmail'e söyleyecek oldu içinden geçenleri. Sonra "Belki de hiçbir şey olmayacak. Neden gereksiz bir telaş içine gireyim?" diye düşündü ve vazgeçti. Öğleden sonra, nişanlı kızları Zeynep ile Gülizar'ın hazırladıkları çayla birlikte bir şeyler atıştırdılar.

Tam çay içmiş, etrafı topluyorlardı ki, içeri kurşun yağmaya başladı. Ne olduğunu anlamaya çalıştılar hep birden. Camların kenarından baktı İsmail.

İsmail'i gören komşularından birisi, evinin balkonundan, gizlenmeye gerek görmeden silahını ateşlemişti İsmail Nergiz ve kızlarının üstüne. Komşusu, Orman İdaresi'nde bekçiydi. Kullandığı silah bekçilik yaparken kullanması için verilmiş resmi bir silahtı ve iş dı-

şında kullanması suçtu. Ancak adam, ya resmi makamlara güveniyor ya da işleyeceği suçun kazandıracağı sevabı, yani bir Alevi öldürerek hak kazanacağı cenneti düşünüyordu. Belki her ikisi de bir katile bu kadar rahat davranma imkânı yaratıyordu. Sonuç değişmiyordu. Devlet görevlisi ve komşusu olan bekçi İsmail'i öldürmek için ateşliyordu resmi silahını.

Biraz sonra aşağıdaki kalabalık evin önüne gelip kapıyı, pencereyi taşlamaya başladı. Artık ne olacağı açıktı. Bunu yapanları tanımak için pencerenin kenarından, görünmemeye çalışarak bakıyordu İsmail. Sadece merakını gidermek değildi amacı. Uygun birisini görürse, destek istemek, bunu yapmayın demek istiyordu. Saldırganlar çok şaşırtmıştı kendisini. En yakın komşusu sıvacı başı çekiyordu. Onun yanındaki adam kalıpçı arkadaşıydı. Bir diğeri çarşıdaki marangoz atölyesinde çalışan, birlikte birçok iş yaptığı adamdı. Evine saldırıların başında bunları gördüğünde, artık kurtuluşlarının mümkün olmadığını anladı. Medet isteyeceği, tanıdığı, bildiği, tuz ve ekmek paylaştığı insanlar bunlardı. Bunlar da saldırıların başını çekiyorsa kimden yardım isteyecekti ki? Bu iş geri dönülemez bir noktadaydı artık. İsmail'in hayata ve insanlığa dair bütün bildikleri yanlış mıydı? Ne komşuluğun güven veren sıcaklığı, ne dostluğun, güçlendiren, yoklukları gideren sıcaklığı... Hepsisi silinmiş, anlamsızlaşmış, hiçbir şey kalmamıştı İsmail'in beyninde, bilincinde.

Evin önü mahşer yeri gibi oldu kısa zamanda. Kalabalık artıkça saldırının şiddeti de artıyordu.

İsmail Nergiz'in evine girmeye çalışanların en önünde, katliamın en vahşi canileri vardı. Kapıyı kırıp içeri girdiler. Elindeki baltayla İsmail'in kafasına vurup düşürdü ilk girenlerden birisi. Yaralanmıştı İsmail. Yarası onulmaz değildi. Gülsüm, Zeynep ve eşi Elif yardıma gitmek istediklerinde, katliamcılar etraflarını çevirmişlerdi. İsmail'in iki genç kızı, Elif Ana ve diğer çocuklar, hepsi birden "Öldürmeyin!" diye yalvarıyorlardı. Canilerse kendilerine yalvaranları gördükçe daha bir coşuyorlardı. Öldürdükçe seviniyor, sevindikçe öldürüyorlardı. Bir daha vurdular yaralı İsmail'e keserle. Vururlarken soruyor ve emrediyorlardı, "Senin mezhebin nedir? Şahadet getir!" diye.

Evden çıkarttılar İsmail'i. Sokakta dolaştırarak, şiddetin kahredici göz korkutuculuğunu yaşatmak ve zaferlerini mahalleye göstermek istiyorlardı. Yürüyemiyordu İsmail. Yaralı bedeni bir çuval sürükler gibi sürüklediler sokaklarda. Bu arada öbür evlere saldırıyorlardı. Tarifsiz ve dehşet verici kıyıcılığı yaptıkları.

Tekrar eve getirdiler yaralı İsmail'i. Yine istediler şahadet getirmesini. İstedikleri tonda ses alamadılar İsmail'den. İsmail konuşamıyordu. Boğazından çıkan kısık, hırıltılı bir sesle, anlaşılmayan sözler ve işaretlerle, istediklerini yapmaya, dert anlatmaya, şahadet getirmeye çalışıyordu. Olmadı, katilleri inandıramadı. İsmail'in başından beri getirmeye çalıştığı şahadeti duymadıklarını ileri sürerek kabul etmiyorlardı. Bu arada İsmail'in kana bulanmış elbiselerinin ceplerini karıştırmış, ne buldularsa almışlardı.

Kolundan tutanlardan birisi, gerinerek, elindeki bıçağı sapladı İsmail'in koltuğuna. Bıçak, girebileceği kadar girdi, kanlı, paramparça bedene. Bağırmaya devam ediyorlardı, "Şahadet getir!" diye.

Silahını doğrultan birkaçı hep birden boşalttılar kurşunlarını yere düşmüş olan İsmail'in göğsüne. İsmail, kısık sesiyle bir çığlık attı yerde, sarsılarak. Bedeninden boşalan kan, kalın bir çizgi oluşturarak akıyor, biraz ötedeki dolabın dibinde birikiyor, göl oluyordu.

İlk Gülizar atıldı babasının üstüne. Hemen arkasından eşi Elif ve diğer kızı Zeynep çığlıklarla kucakladılar İsmail'i. Üstlerine bulaşan kana aldırmadan sarıldılar yerdeki bedenine.

Gülüyorlardı, ellerinde silahları, palaları, nacaklarıyla. Lastik ayakkabılarıyla tekmeliyor, taciz ediyorlardı, İsmail'in eşini ve genç kızlarını. Gülizar'ın, özellikle göğüslerinde tuttu birisi. Açıkta taciz ediyordu. Bir diğeri Zeynep'e sarkıntılık etmeye başlamıştı. Katillerden birisi, Gülizar için, "Bunu da öldürelim!" diyerek üstüne yürüdü. Gülizar söyleneni duymuştu. Kendisine yöneleceklerini görünce, çaresizlik içinde kaçmaya başladı.

Bir kısmı Gülizar'ın peşine düştü. Gülizar'a silah sıkmaya başladılar. Gülizar ağlayarak kaçıyor. Evinden, mahallesinden, ailesinden, yaşanmışlıklarından kaçıyor. Yaralı babasını ve ailesini geride bırakarak ve ne olacağını bilemeden. Nereye kaçtığını da bilmiyordu. Bütün şehir onlara düşman kesilmişti, sığınacak bir yer var mıydı? Valiliğe gitmek geldi aklına. Valiliğe kadar durmadan koştu, koştu.

O sırada Zeynep, Gülizar'a yapılanların ve Gülizar'ın kaçtığının farkında değildi. Babasının başında ağlıyor, çığlıklar atıyordu.

İsmail kesik kesik ses çıkartıyordu. Henüz ölmemişti. Zeynep babasının başını kucaklamış, bir yandan ağlarken, bir yandan da akan kanı durdurmaya çalışıyordu. İsmail tuttu Zeynep'in elinden, göz gözeydiler. Yürekte gelen sevgi dolu bir "Yavrum" dermiş gibi sımsıkı tutuyordu Zeynep'in elini. Sımsıcaktı elleri. Her şey silinmişti kafalarından; sadece bu an vardı. İkisi de fark etmediler, Zeynep'e doğrultulan silahı. Korkunç bir patlama sesiyle birlikte sarsıldı baba-kız. Son nefeslerini aynı anda ve birlikte verdiler.

İsmail'in mezarı Maraş'tadır. Failleri bulunamamış, yargılananlar, "sebebiyet vermek" sözünün avantajından yararlandırılmışlardı. İsmail'in kendi evi vardı, elleriyle, emeğiyle yaptığı. Arsasını satın almışlardı. İsmail'in katlinden epey sonra yakınları ve eşi eve gittiklerinde evin birileri tarafında gasp edildiğini gördüler. Bu evin kendilerine ait olduğunu anlatmalarına rağmen kimse dinlemedi bile onları. Evlerine giremeden oradan ayrılmak zorunda kaldılar. İsmail'in evi ganimetti.

İsmail'in bir oğlu yıllar sonra Adana'da tren kazasında ölmüştür. Katliam Nergiz ailesinin yakasını bırakmamış, bırakmıyordu. İsmail Nergiz'in bir oğlu daha sonra tren kazasında hayatını kaybetmiş, aile bir kez daha sarsılmıştır.

ZEYNEP NERGİZ, SARIZ - 1961

Zeynep, İsmail'in kızıydı. Daha yeni nişanlanmıştı. Nişanlısı babasının tanıdığı bir ailenin oğluydu. Zeynep, bir köy düğününde tanışmıştı nişanlısıyla. Adı Ali'ydi. Önce Ali'ye karşı çok soğuk durmuştu. Kolay değildi insanın yeni tanıdığı birisiyle kaynaşması. Nişanı yapmak için Zeynep'in cevabını beklemişlerdi. Zeynep bekleme süresi içinde düşünmüştü uzunca. Nişanlısı yakışıklıydı. Ayrıca çok saygılı ve efendi birisine benziyordu. Bir görüşmelerinde, Zeynep'e onu sevdiğini, gördüğü günden beri kendisini düşündüğünü, ailesine istemelerini söylediğini, Zeynep'ten başkasıyla evlenmeyeceğini anlatmıştı. Bütün bunlar Zeynep'in hoşuna gitmişti. Daha sonra her görüşmelerinde Zeynep buna benzer sözler duymuştu Ali'den. Zeynep'in giderek kanı kaynamıştı Ali'ye. Yine de karar vermek kolay değildi. Bunları düşündüğünde nişanlanmayı kabul etmek doğru görünüyordu. Bir de kestirilemeyen bir özelliği var mıdır diye geçiriyordu aklından ve korkuyordu. Zamanla bu korkusunu yendi Zeynep. Kötü bir özelliği olsa annesiyle babası bu nişanın yapılmasını istemezlerdi. Onlar bunu uygun gördüklerine göre bu insanlardan kötülük gelmez diye düşündü, kararını verdi ve birkaç gün içinde Zeynep ve Ali nişanlandılar.

Zeynep'le nişanlısı kısa sürede birbirlerini sevmiş, kaynaşmışlardı. Nişanlılar arasında kaynaşmanın hızlı olması, düğün tarihinin yakınlştırılmasına yol açmıştı. Erkek tarafı gelinini bir an önce götürmek istiyordu. Zeynep'in babası ve annesi de düğünün erken yapılmasından yanaydılar. Ancak yapmaları gereken hazırlıklar vardı. Kızlarına yakışır bir

çeyiz hazırlamak istiyorlardı. İsmail işyerinden avans alacaktı, onu bekliyorlardı. Ayrıca ilk düğünleriydi. Eşe dosta haber verecekler, onların hatırını alacaklardı.

Bir hafta önce yine bu konu gündeme gelmişti. Erkek tarafı gelinlerini ziyarete gelmişti. Artık daha fazla beklemeye gerek olmadığını, gelinlerini götürmek istediklerini söylediler. Zeynep'in babası kızını seviyordu, ancak bu konulara fazla karışmak istemiyordu. Bu işlerle daha çok annesi Elif ilgileniyor, o ne derse, öyle yapıyordu. Baba, hısımların bu talebi karşısında eşine baktı. Elif bunu bekliyordu zaten, hemen söze girdi: "Olmaz, ne acele ediyorsunuz? Henüz hazırlıkları tamamlayamadık. Neden böyle sıkboğaz ediyorsunuz?" Erkek tarafı bu itirazlar karşısında daha fazla uzatmadılar ve "Tamam Elif Hanım tamam. Siz ne zaman uygun görürseniz, o zaman yaparız düğünü." diyerek konuyu kapattılar. Yine de düğün tarihi fazla ileride olmayacaktı. Damat tarafının daha fazla beklemeyeceği ortadaydı. Aslında Elif ile İsmail'in de uzatmak gibi bir niyeti yoktu.

Zeynep, nişanlı olmanın sorumluluğuyla davranıyordu. Artık baba evinden ayrılacak, kendi evini kuracaklardı. Eşyalarını hazırlamaya başlamışlardı. Seviniyordu evi olacağı için. Ailesinden ayrılmak aklına geldikçe de üzülyordu tabii. Ama evlenme sevinci daha ağır basıyordu. Her genç kızın rüyası olan beyaz gelinliği giyeceği o günü düşündükçe heyecanlanıyor, yüzü allanıyor, yüreği kıpır kıpır ediyordu. Günü gelince heyecandan elinin, ağağının birbirine dolanacağından korkuyordu.

Katliam günlerinde bu düşünceler içindeki Zeynep hummalı bir biçimde düğün hazırlığı yapıyordu. Arkadaşlarına çeyizini gösteriyor, aldıklarının bazılarını değiştiriyor, yeni moda elbiseler diktirmeye çalışıyordu. Düğünün yakınlarda olacağı kesindi artık. Her şeyi tüm ayrıntılarıyla düşünüyor, eksik bir şey kalmasın diye çırpınıyordu.

Bu arada sokakta, o güne kadar görülmedik bir hareketlilik vardı. Bir gün önce neler olmuş, bilmiyordu. Söylendiğine göre iki solcu öğretmeni öldürmüşlerdi. Sonra öğretmenlerin cenaze törenine saldırmışlar, çarşıdaki solcuların, Alevilerin ve Kürtlerin dükkânlarını yağmalamışlar, dağıtmışlardı. Şimdilerde de mahallelerde, Kürtlerin, Alevilerin, solcuların evlerine saldırmaya başlamışlardı. Bütün bunları akşamdan beri, babasının ve annesinin anlattıklarından öğrenmişti.

Sabahtan beri evin içinden çıkamıyorlardı. Sokak kalabalığının elindeydi. Ellerinde silahı olanlar çıkmış, ortalığı ateşe veriyorlardı. Mahalleden pek çok kadın da saldırganlarla birlikteydi. Kimi benzin bidonu taşıyor, kimi yakılacak olan evleri gösteriyordu. Aynı zamanda yakılan evleri yağmalamak da kadınların işleri arasındaydı. Zeynep en çok buna şaşırdı. Bir kadın, doğuran, büyüten, hayatı yaratan bir kadın, nasıl suçsuz insanların öldürülmesine yardımcı olabilirdi. Nişanlısına bunu sormaya karar vermişti. Belki o bilebilirdi bu sorunun cevabını. Eğer yaşayabilseydi soracaktı!

Saldırganlar evi sardıklarında, içerdekiler karşı koyma olanağına sahip değillerdi. Bir güvercin gibi tedirgin, bir ceylan gibi ürkektiler. Sadece beklediler, askerin gelmesini veya zalimlerin vazgeçmesini. İkisi de olmadı. Sanki şehirde asker yoktu. Saldırganlar da yavaş yavaş çoğaldılar evin önünde. Çoğaldıkça canavarlaştılar. Kırdılar, açılmayan kapıyı. Do-

luştular sürüyle. Neler yapmadılar ki? Odalara girdiler, dağıttılar. Kirli lastik ayakkabıları, öldürdükleri insanların kanlarıyla lekeliydi. Elbiselerinde o insanların kanları vardı, henüz kurumamıştı.

Zeynep'in çeyizini gördüklerinde üşüştüler başına ve başladılar yağmalamaya. Hem yağmıyor, hem de birbirleriyle paylaşım atışması yapıyorlardı. Evdekiler üzüntü ve öfke içindeydiler. Zeynep o çeyizin her bir parçasını bin bir emekle bir araya getirmişti. Her parçanın bir anısı vardı. Kimi arkadaşlarından hediye idi, kimi biriktirilmiş harçlıklarla alınmıştı. Hele olacak çocukları için dizdiği küçücük elbiseleri paylaşırlarken yüreğinin ağlandığını hissetti Zeynep. Onların hiç birisinin pek maddi değeri yoktu. Ama her biri umudun ve geleceğin ifadesiydi. Şu anda umut ve gelecek yok ediliyordu. Zeynep bunu sözcüklerle anlatamasa da, farkındaydı.

İçeri girenler ilk önce İsmail'i yakaladılar ve vurmaya başladılar. Zeynep dayanamadı, karşı koydu onlara. Elleriyle, yumruklarıyla vurmaya çalıştı. Tutup kenara fırlattılar Zeynep'i. Yine de babasını korumaya çalışmaktan, zalimlere karşı koymaktan vazgeçmedi. İsmail yaralanmıştı, konuşamıyordu. İsmail'in diğer kızı Gülizar atılmıştı babasının üstüne. Gülizar'ı da öldürmek istediklerinde o kaçarak kurtulabilmişti. İsmail'i alıp götürdüler dışarıya. Oracıkta öldürmek istediler. Bu arada Zeynep, canilerin ellerinde çırpınıyordu. Kollarından, bacaklarından, kafasından tutmuş, hem sarkıntılık ediyor, hem vuruyorlardı.

Zeynep kurtulmak için çırpındıkça, direndikçe, daha çok taciz ediliyor, daha çok dövülüyordu. Durmadan hakaret ederek Zeynep'in onurunu kırmaya çalışıyorlardı. Zeynep, bütün saldırı ve tacizlere karşı mücadele ediyordu, ölüme meydan okurcasına. Bir genç kız olarak, bir insan olarak onurunu korumak için direniyordu. Her hamlelerine anında karşılık veriyor, onlara teslim olmuyordu. Biraz sonra Zeynep'in babasını tekrar eve soktular. Zeynep, yaralı babasının iyice hırpalanmış halini görünce çılgına döndü. Kendisini tutanlardan kopardı bedenini, babasının yanına fırladı. Kucakladı babasını. Öptü, okşamaya çalıştı kana belenmiş yanaklarını. Ancak katiller bunu sürdürmesine izin vermediler. Vurup yere düşürdüler İsmail'i Zeynep'le birlikte. Zeynep atıldı, nefesi kesilmek üzere olan babasının üstüne. Sarstı babasını. Kucakladı kanlı başını. Dün giydiği beyaz desenli mavi entarisi kan kırmızısına boyanmıştı. Nişanlısının aldığı bej renkli bluz da öyle. Babasını bırakmak istemiyor, onu ölümün elinden çekip almaya çalışıyordu. Kendisinin öldürüleceği aklına gelmiyordu.

Zeynep'in babasına sahip çıkışı, gösterdiği yüreklilik, katliamcıları kızdıran bir insanlık dersi gibiydi. Zeynep'in etkileyici içtenliği, sarsıcı sahiciliği, katliamcıların çılgınlaşmasına yetmişti. Yakınındaki bir adam, elindeki tüfeği Zeynep'in gencecik bedenine doğrultup ateşledi, küfürler ederek. Babasının cesedinin üstüne yığıldı Zeynep'in vücudu. Yarası tehlikeli yerdeydi, ölümcüldü. Ancak hâlâ hayattaydı Zeynep. Babasının cesedinin üstünde olduğunu görünce, bir genç kız utangaçlığıyla, babasına saygısızlık etmek istemiyormuş gibi yana doğru kaydırmaya çalıştı bedenini. Normal zamanlarda hep cenazelerden korktuğunu söylerdi. Şimdi babasının cenazesiyle yan yanaydılar ve cenaze korkusu hiç aklına gelmiyordu.

Zeynep, düştüğü yerde babasına bakıyordu. Eli yakınındaydı. Uzandı, tuttu babasının elini, sımsıcaktı. Sıcaklığından güç aldı. Çok sürmedi Zeynep’in nefesinin kesilmesi. Bir kasılma yaşadı sadece. Babasının eli elindeydi, baba kız el ele ölmüşlerdi.

Zeynep düğününü yapamadı. Nişanlısına kavuşamadı. Elleri kınalı kaldı, gelinliği duvarda asılı. Hâlbuki ne çok istiyordu, ne çok heyecanlanıyordu o büyük gün için. Ne hayaller kurmuşlardı arkadaşlarıyla düğün günü için. Halaylar çekeceklerdi, dillere destan. Düğün şakaları yapacaklardı, herkesi kırıp geçiren. Hiçbiri olmadı. Gerçekleşemeyen bu hayallerin yerine Zeynep’in arkadaşları ağıt yaktılar en yürek burkan cinsten. Onun için söylediler en güzel türkülerini.

Anne Elif, bu yaşadıklarından sonra, Zeynep’in düğününü erken yapmak isteyen dünürlerine karşı çıktığı için hayıflanmış, bu pişmanlıkla yanmış kavrulmuştu. Elif Ana bu durumu hatırladıkça daha çok içi yanıyor ve “Keşke o zaman izin verseydim de düğünü yapıp götürselerdi Zeynep’imi. Bu şekilde katledilmezdi.” diye dertleniyordu.

Nişan bohçası vardı Zeynep’in. Evlilik malzemeleri, altınları, takıları. Hepsi yağmalandı. Hepsi birilerinin sevinci oldu mu? Yağmacılar onları çocuklarına, yakınlarına gönül rahatlığı içinde hediye edebildiler mi? Etmeselerdi bu kadar kolay katliamlar olabilir miydi? Katliamları mümkün kılan sadece katliamcıların gücü ve isteği değildir, aynı zamanda katliam karşıtı olması gerekenlerin güçsüzlüğüdür.

Zeynep’in mezarı Maraş Şeyh Adil’dedir. Failleri bulunamamıştır.

GÜLSÜM AKIRMAK - GÜRÜN- KOYUNLUKOCA KÖYÜ, 1915

Gülsüm, oğlu Hasan’la yaşıyordu. Eşi öldükten sonra sanki tek oğluymuş gibi Hasan’ın yanında kaldı, Hasan’a dayandı. Hayatını Hasan’a göre şekillendirmekten pişman olmadı, şikâyet etmedi, bir gün ah demedi. Bir tek isteği vardı bu hayattan: Hasan’ın ev bark sahibi olduğunu, çoluk çocuğa karıştığını görmek.

Hasan yeğenlerini çok severdi. Onları gezmeye götürürken, kızardı Gülsüm, Hasan’a; “Neden senin de çocukların yok? Neden evlenmiyorsun?” Çok istiyordu torun sevmeyi.

Gülsüm Ana bunca yıl geçirmişti bu dünyada. Neler görmüş, neler yaşamıştı. Buraya gelmeden önce köylerinde geçmişti hayatının büyük bir kısmı. Onun için buraya pek alışmamış, burayı sevmemişti. Oğlu Hasan’ın ısrarı olmasa burada bir gün bile kalmak istemiyordu.

Uzun bir hayat hikâyesi vardı Gülsüm’ün. Eşi öldükten sonra yalnız kalmıştı. Çocuklarının birisi yurt dışındaydı. Hasan böyle bekâr kalınca onun peşinden buraya gelmişti. Çok olmuştu Maraş’a geleli. Bir on yılı geçmişti. Hasan burada iş tutmuştu. Komşularla araları iyiydi. Herkes severdi Gülsüm Ana’yı. Bir işi olunca gelir, yardımcı olurlardı. O da komşularına karşı çok iyiydi. Kimin bir derdi olsa hemen ona koşar, yapabileceği bir şey varsa esirgemezdi.

Her gün sokağın ortasında bulunan, eski bir Ermeni evi olan, şimdilerdeyse birilerinin kiraya verdiği, çardaklı evin bahçesinde bir araya gelir, dertleşir, konuşurlardı. Hepsi yok-sul insanlardı. Her şeylerini köylerinden getirirlerdi. Kadınlar, günlerce değiştiremedikleri eski esvaplarla dolaşırlardı. Erkeklerinin tıraşları hep birkaç günlüktü. Köydeyken tarlada, bahçede daha çok kadınlar çalışırdı, şehirdeyse sadece erkekler.

Erkekler ya şehirdeki birkaç iplik fabrikasında işçi olarak ya da küçük esnafların yanında çalışırlardı. Bir kısmı da inşaat işçiliği yapmaktaydı. Kendi işini yapan hemen hemen hiç yok gibiydi. Durumu iyi olanlar, devlet dairelerinde bekçilik, odacılık gibi hizmetli olanlardı. Devlet dairelerinde veya fabrikalarda çalışanların dışında kalanların hemen hemen hepsi, yazın ırgatlık, yani tarım işçiliği yapmaktaydı. Daha çok pamuk ve pancar tarlalarında çalışan bu işçilerin özellikle o dönemde hiçbir sosyal hakları olmadığı gibi yeterli ücret aldıklarından söz etmek zaten mümkün değildi.

Kadınlar Gülsüm Ana'yı, erkekler Hasan'ı şanslı sayarlardı. Hasan'ın sahip olduğu im-kânlara imrenirlerdi. Evine aldığı eşyalar, harcadığı paralar, annesine verdiği harçlık, hepsi komşularının sahip olmak için can attığı, sahip olamadıkları için gıpta ettikleri şeylerdi. Sokaktaki kadınların birçoğu, Gülsüm Ana'ya borçluydu. Kadınlardan biri kirasını vermek için, bir diğeri bebeğini doktora götürmek için, bir başkası bakkalın borcunu ödemek için Gülsüm Ana'dan borç almışlardı. Çoğu bu borcu kocalarının bilgisi dâhilinde alıyor, kocaları maaş aldıkları gün getireceklerini söylüyorlardı. Çoğu zaman da söz verdikleri günde vermiyor, veremiyorlardı.

Bazen de Gülsüm Ana'nın bütçesini aşan para talepleri olurdu. Daha doğrusu bu taleplerini Hasan'a iletmesi için Gülsüm Ana'yı aracı yaparlardı. Gülsüm Ana bu durumu Hasan'a iletmeyi uygun bulur da iletirse mesele hallolurdu. En kısa zamanda komşusunun ihtiyacını gidermiş olurdu. Böyle zamanlarda çok dua ederlerdi Gülsüm Ana'ya. Elllerine kapanır, öperlerdi. Gülsüm Ana'nın ağzından çıkanı buyruk beller, koşarlardı.

İki gündür ortalıkta bir şeytan dolanıyordu. Havada bir melanet vardı. Gülsüm Ana bunu bilmiyordu, farkında değildi. Öğretmenlerin öldürüldüğünü, çardaktaki sohbetlerde duymuştu. Anlatılanlar çok ilgili değillerdi, Gülsüm Ana da üstünde durmamıştı. Cenaze töreninde neler olduğunu da çok sonra duymuştu. Kadınlar bunları yapana, edene kızıyorlardı. Ama kimse, kimin ne yaptığını bilmiyordu. Kimse de yan komşusunun bu işlere katıldığını, katılmış olabileceğini, ya da yarın kendilerinin katılacağını düşünmüyordu. Gülsüm Ana'nın komşusu kadınlar arasında konuşulan her şey, bir olağanlık ve bir naiflik içinde konuşuluyordu. Yani kim ne söylemişse, o an aynen öyle düşündüğü için söylemişti. Bir gün sonraki katliamı yaparlarken de aynı durumdaydılar. O an hâkim olanın etkisindeydiler ve bunu olağan ve doğru sanıyorlardı. Ne bir gün önce başka türlü konuşurken, katliam yapacaklarını gizleme derdindeydiler, ne de eşleri katliam yaparlarken "Biz daha akşam birlikteydik; tam da bunları lanetliyorduk. Yapmayın, etmeyin!" diyorlardı. Herşey bilinçli ve örgütlü olmayan yığınların davranışlarını anlatan kuralları doğruluyordu.

Cuma akşamı sokaktaki hareketlilik Gülsüm Ana'yı da huzursuz etmişti. Neydi bunca kalabalık? Neydi bu yangınlar, silah sesleri, bağırış, çağrış? Gece boyunca devam etti bu

durum. Uyumadılar Hasan'la birlikte. Çay yapıp içtiler. Hasan bir ara uyumasını söylediye de Gülsüm Ana uyumadı. Uykusu kaçmıştı bir defa.

Gülsüm Ana'nın aklına kötü şeyler geliyordu. Oğlu Hasan'a bir kötülük eden olur mu diye tasalanıyordu. Sonra da "Ama olmaz bi'sey. Neden olsun ki?" diyordu. Hasan'ın bu işlerde hiç bir bezi yoktu ki. Üstelik oğluna güveniyordu. Maraş'ta kabadayı Haso'ya zarar vermek o kadar kolay değildi.

Sabaha kadar kâh konuşarak, kâh sessiz kalarak, ama çoğu zaman uykusuz beklediler. Birkaç defa dalıp, uyukladılarsa da, sokakta meydana gelen bir gürültüde hemen uyanıyorlardı.

Hasan kahvaltısını yapmış, evden çıkmak üzere hazırlanıyordu. Çok sık yapmadığı bir şey yaptı. Anasının boynuna sarıldı doyasıya öptü. Bıraktı, ellerinden öptü. Sonra da "Ana bu gün eve erken geleceğim, bana güzel yemeklerinden yap." diyerek çıktı evden. Gülsüm hem şaşırmış, hem sevinmişti. Hasan bunu çok yapmazdı, her yaptığında da Gülsüm'ü şaşırtırdı. Şaşkınlığı bundandı Gülsüm Ana'nın. Sevinmişti. Oğlunun sevgisini paylaşmak, her ananın ilk ve en temel arzusudur. Gülsüm Ana da ona, içtenlikli bir sesle, "Aman oğlum, dikkat et!" dedi ve oğlunu dualarla yolcu etti.

Anasının dualarıyla işine giden Hasan, o günün son günü olduğunu, o gün öldürüleceğini bilebilir miydi? Aynı şekilde Gülsüm Ana da oğlunu son kez işe uğurladığından, kendisinin son günü olduğundan da haberdar değildi elbette.

Gülsüm Ana Hasan gittikten sonra eve geçti. Çok sürmedi, sokaktaki bir gürültüyle tekrar bahçeye çıktı. Sokak kalabalıktan geçilmiyordu. Etrafa dağılmış, önlerine gelene saldırıyorlardı. Saldırıya katılmayanlar da damlarının başında, kapılarının önünde, katliamcılarla teşvik ediyor, onlara yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Bir kısım komşu da bu saldırganlarla birlikte saldırılara katılıyordu. Komşularının hiçbirisi dönüp kendisine bakmadılar. Yadırgadı bu durumu. Ama önemsemedi de. Evine girdi, evinden izlemek istedi. Kendisini ilgilendiren bir şey olmadığını düşünüyordu.

Dışarıdaki gürültüler, yakıp yıkmalar artarak devam ediyordu. Sokak kaynıyordu. Komşularının da işin içine dâhil oldukları belliydi artık. Gülsüm Ana, bundan emin olunca ilk kez korkmaya başladı.

Gülsüm Ana'nın korkusunu artıran bir şey daha oldu. Doğrudan kendisinin evine de saldırmaya başladılar. Saldıranların büyük bir kısmı komşularıydı. Taş attılar önce. İçeriye dolan taşlar camları şangırdatarak dağıtıyordu ortalığı. Daha çok korktu. Panikledi. Yaşlı, tek başına bir kadındı. Ne yapabilirdi, nasıl başa çıkabilirdi bunlarla? Hele de içlerinden biri çıkıp da tek kelime etmiyorsa.

"Ya çarşıda Hasan'a da saldırırlarsa!", diye geçirdi içinden. Gülsüm Ana bunları düşünürken birden yüzü asıldı ve aklına, eşiyle yaşadığı, Hasan'ı büyütürken karşılaştıkları zorluklar geldi. Gözleri yaşardı. Duramadı, sessiz bir ağıt yaktı usulca. Ağıldını ağlayarak söylerken, bir kulağı da dışarıdaydı. Ne acı bir hayatlarının olduğunu anımsadı, ağıtla birlikte. Ağlaması durmuştu bu arada.

Biraz sonra sokakta daha yoğun bir toplanma oldu. Merakı, korkusuna baskın geldi ve kapıya çıktı Gülsüm Ana. Aşağıda Şekerderesi’nde bir çatışma olduğunu söylediler. Kala-balıktan biri orada Hasan’ın karıştığı bir çatışma yaşandığını, Hasan’ın önünü kestiklerini kaçırdı ağzından. Artık Gülsüm Ana’yı tutmak da mümkün değildi, sakinleştirmek de.

Oğlunun çatışmada olduğunu öğrenen Gülsüm dayanamadı, yaşlılığına da aldırmandan hemen indi aşağıya. Yolda rastlaştı, oğlunu öldürenlerle. Bilemedi onların oğlunun katilleri olduklarını. Bilemedi onların oğlunu kallesçe vurduklarını. Oğlunu görebilmek için biraz daha inmeye çalışırken, sordu: “Hasanım’ı görmediniz mi?” “Gördük,” dediler. “Gel seni de onun yanına götürelim.” diye tuttular kolundan. İnandı Gülsüm Ana. Bu yaşına kadar görmemiş duymamıştı, yaşlı bir kadına kötülük yapılacağını.

Gülsüm Ana’yı Hasan’a götürürlerken başladılar tacize ve vurmaya. Yaşlı kadın anladı bunların kim olduğunu ve ne yapmak istediklerini. Artık direnmekten başka bir çare olmadığını gördü, geç de olsa. Bağırды, didindi, vurdu elleriyle katillere. “Hasanım’ı gösterin!” dedi durmadan. Ellerindeki nacakla vurdular Gülsüm Ana’nın boynuna. Kırıldı boynu. Kanlar sıçradı etrafa. Düştü beton zemine.

Ak saçları kanlar içindeydi. Tüfeğini doldururken birisi, bir diğeri bastı elindeki tetiğe. Gülsüm Ana’nın feryadı sokağı doldurdu. “Hasan!” dedi. “Hasanım’ı gösterin!” dedi. Başka da bir şey diyemedi. Son sözleri oldu bunlar.

Gülsüm Ana sağken, “Tek muradım Hasanım’ın mürüvvetini görmektir.” derdi. “Hasanım evlensin, ben öleyim.” derdi. Hasan’ıyla birlikte, ama ayrı yerlerde, Hasan’ını göremeden öldü. Ne Gülsüm Ana mürüvvet gördü, ne de Hasan bir murat aldı.

Gülsüm Ana’nın da failleri bulunamamış, katiller “ cürme yalnız iştirak etmekten” cezalandırılmışlardır.

HASAN AKIRMAK - GÜRÜN-KOYUNLUKOCA KÖYÜ, 1933

O dönem bugünün çeşitli ve değişik eğlence yerlerinin benzeri olan kulüpler vardı. Buralarda hem içki içilir, hem de çeşitli şans oyunları oynanırdı. Bu iş, yapısı gereği biraz sorunlu bir işti. Her isteyen yapamazdı bu işi. Biraz bela görmüş olmak, beladan korkmamak gerekiyordu bu iş için. Bunu göze alanların yapabildiği bir işti kulüp işletmeciliği. Hasan bu özelliklere sahipti. Yaptığı işin gereği olarak mı edinmişti bunu, yoksa böyle olduğu için mi bu işi yapıyordu, bunu bilmek mümkün değildi.

O nedenle biraz bitirim bir yaşamı, öyle bir tarzı vardı. Kabadayı Kürt Haso derlerdi ona. Hasan'ın bu özelliği çevresinde bazılarının hoşuna gitmezdi. Çekemeyenler vardı Hasan'ı. Zaten işinden dolayı bir rekabet vardı. Bu rekabetin içinde, bir de mafyatik bir yapılanmaları olan katliamcılar da vardı. Onların içerisinde Hasan'ı tanıyanlar ve ondan rahatsız olanlar vardı. Gerçi mevcut katliamda buna gerek yoktu. Hasan'ın Alevi olması, öldürülmesi için yeterliydi.

Hasan yaşlı annesiyle birlikte kalıyordu. Gülsüm Ana Hasan'ını diğer çocuklarından daha çok severdi. Hasan gündüzleri dışarıda olur, gecelerinin büyük bir bölümünü de işinde geçirirdi. Gülistan Ana her sabah erkenden kalkar, oğlu Hasan'a kahvaltı hazırlar, kalkmasını beklerdi. Hasan kalkmadan bir lokma yemezdi. Akşamları da öyleydi. Yine yemek yapıp Hasan'ını beklerdi. Hasan çoğu zaman geç kalıyordu. Hatta bazı geceler gelmediği de oluyordu. Ama Gülistan Ana aynı şekilde yemeği yapıp Hasan'ını beklerdi. Gelmeyeceğini anladığı zaman, sofrayı serer, etrafında dolanır, bir kaç lokma atar ağzına ve kalkardı. Yediği de, yemediği de anlaşılmazdı. "Hasan olmadan boğazımdan bir lokma geçmiyor." derdi. "Hasan olmayınca karnım da acıkmıyor, boğazımdan geçmiyor yemek." derdi.

Hasan bunu bildiği için gelmeyeceği zamanları söylerdi annesine. Ya da erkenden eve gelir, yemeğini yer, ondan sonra tekrar giderdi işine. Gülistan Ana alışmıştı bu yaşam tarzına. Bunca yıldan sonra böyle de olur diyordu.

Hasan'ın yeğenleri vardı. Hasan onları, onlar Hasan'ı severlerdi. Sünnet düğünlerinde Hasan amcaları onlara en güzel hediyeleri almıştı. Aslında düğünü Hasan yaptı demek yanlış olmayaztı. Hasan severdi böyle şeyleri. Bir düğünde en çok takıyı takar, en gözde hediyeyi alırdı. Başkasının düğününde bunları yapan Hasan, hele de yeğenlerin sünnetinde neler yapmazdı ki? Hasan amcalık yapmalıydı. Dilden dile söylenmeliydi Hasan'ın yaptıkları. Hasan düşündüğü her şeyi yapmış ve istediği gibi dilden dile söylenmişti düğünde yaptıkları. Hasan öldürüldüğünde, o düğünde çekilmiş resimleri kaldı yadığâr.

O gün Hasan erken kalkmıştı. Dünden kalan gerginlikten haberdardı. Gelişmeleri öğrenmişti. Zaten gece geç saatlerde eve dönerken ortalığın ne kadar karışık olduğu belli oluyordu. Bunca yıldır geceleri geç saatlere kadar dışarıda oluyordu. Bu saatlerde bu kadar kalabalığın sokaklarda dolaştığına hiç şahit olmamıştı. İlk kez görüyordu. Yolda gelirken tanıdığı birkaç kişiye rastlamıştı. İş arkadaşları sayılırlardı. Selam vermemiş, görmezden gelmişlerdi. Anlam verememişti buna. Hâlbuki bunca yıldır birbirlerini tanıyorlardı; bir günden bir güne kimse kimsenin kalbini kırmamış, kimse kimseye acı bir söz etmemişti. Alevilik, Sünnilik, sağcılık, solculuk, Kürtlük, Türklük konuları geçmemişti aralarında. Şimdi böyle davranmalarına akıl erdirememişti, hatta kırılmıştı. En yakın zamanda söyleyecekti yüzlerine.

Akşam evde kalmıştı. Ortalıktaki bu karmaşayı görünce dışarı çıkmak istememişti. Zaten önemli bir şey olursa iş yerinden haber vereceklerdi. Ayrıca bu karışıklıkta kim çıkıp eğlenirdi ki? Kimin canı isterdi böyle bir günde? Üstelik demin gördüğü iş arkadaşlarının durumuna bakılırsa çalışanlar bile işe gelmeyebilirlerdi.

Sabah kalktığında akşam öğrendiklerinden fazlasını gördü. Yanan evlerin dumanları tütüyordu mahallelerde. Her tarafta kalabalıklar dolaşıyordu, kuralısız, kontrolsüz. Asker vardı kimi yerlerde, bu güne kadar görülmemiş ölçüde. Ancak önleyici gücü zayıftı.

İşyerine saldırı olabilir diye düşünüp erkenden gitmişti. Öğlene kadar gelen giden az oldu. Zaten işleri daha çok geceleri oluyordu. Mahallelerden alevler yükseliyordu. Kimi evlere girip, insanları öldürdükleri anlatılıyordu.

Her dakika kötü bir haber getiriyordu bir tanıdık. Aleviler, solcular ve Kürtler genellikle birbirlerini tanıyorlardı. Haberler tez dolaşıyordu. Kimlerin başına ne geldiğini birbirlerine aktarıyorlardı. Hasan duyduklarından rahatsız oluyor, bir şey yapmak istiyor, ancak neyin, nasıl yapılacağını da, kimlere gidileceğini de bilemiyordu. Olup bitene karşı bir şey yapamıyor olmak, Hasan'ın ağına gidiyor, onuruna dokunuyordu. Ne de olsa bir kabadayı adı vardı. Buna leke getirmek olmazdı.

Şimdi içinden itiraf edemediği bir pişmanlık geçiyordu. Bazı arkadaşları yıllardır söyleyip dururlardı, “Bir olun, bir arada olun!” diye. Zalimler var, onlara ve oyunlarına karşı uyanık olun derlerdi. Dinlememiş, önemsememişti. Hâlbuki ne kadar haklıymışlar, diye düşündü. En kısa zamanda onlarla görüşecekti.

Oturduğu mahalleye de saldırıldığını söylediklerinde, işyerindeydi Hasan. Haberi alır almaz hızla eve doğru yürümeye başladı. Az sonra hızını arttırmış, koşuyordu. Evlerinin yakınına geldiğinde bir grup saldırganla burun buruna geldiler. Hasan geri çekildi onları görünce. Önce ne yapacaklarını anlamaya çalıştı. Tanıdılar Hasan'ı. "Kürt Haso!" diye bağırdılar. Hemen Hasan'a saldırmaya hazırlandılar.

Hasan bulunduğu yerde mevziye girerek silahını çekti ve hazır vaziyette bekledi. Onlara anlatmaya çalıştı. Vazgeçmelerini, bu yaptıklarının doğru olmadığını, ayrıca vuruşmak istemediğini, silahında çok sayıda mermisi olduğunu söyledi. Hasan konuşurken dinliyorlardı. Ancak ikna olmadılar ve saldırmaya devam ettiler. Hasan elindeki tabancada bulunan mermileri dikkatli ve ölçülü kullanmaya çalışıyordu. Mermileri çok azdı ve bunlarla idare etmek zorundaydı. Eve gidebilseydi mermi sorunu olmayacaktı. Ama şimdi mermisi azdı, dikkatli kullanmak zorundaydı. Hasan bu hesaplara sıkıyordu mermilerini.

Henüz birkaç mermisi varken, Hasan'ı mevzilendiği evin köşesinde vurdular. Hasan yaralanmıştı, ancak yarası hafifti, çatışmaya devam edebiliyordu. Hasan'ı bu şekilde etkisizleştiremeyeceklerini gören saldırganlar, hain bir plan kurdular. Önde Hasan'la çatışmaya girenler Hasan'ı oyalarken, birisi arkadan dolanarak Hasan'ı gafil avlamış ve baltayla vurarak kafasını parçalamıştı. O adama tabancasındaki mermileri sıkıyordu.

Hasan aldığı bu korkunç yarayla hemen ölmemişti. Yerinden de kalkamıyordu. Elini attı yarasına, kanın dışında bir madde bulaştı eline. Yarasının öldürücü olduğunu düşündü. Bu yaraya rağmen nasıl ölmediğine şaşıyor, sıkıldığı mermilerle kimseyi vurup vurmadığını da merak ediyordu. Zorlanarak denedi, silahın tetiği çalışmıyordu artık. Mermisinin bittiğini anladı. Onlar sıkıyor, Hasan'da ses çıkmıyordu.

Hasan'ın silahı susunca hemen üşüştüler üstüne. Önce silahını aldılar. Mermisi bitmişti zaten. Hasan'a baktılar, yarası derindi. Canlıydı ama ölmemişti. Üzerine mermi yağdırdılar. Delik deşik oldu Hasan'ın bedeni. Mevzilendiği duvarın dibine aktı kanı. Kafasına vurulan baltanın açtığı yaradan beyne dökülmüştü topırağa.

Öldüğünden emin olduktan sonra başladılar üstünü aramaya. Ganimet arıyorlardı. Ne buldularsa aldılar Hasan'ın ceplerinde. Güzel bir saati vardı. Onu paylaşamadı, mal bulmuş mağribiler. Hasan'ın gasp ettikleri saati yüzünden kavga ettiler birbirleriyle. Araya girenler çözdüler sorunu.

Kabadayı Haso diye Maraş'ta nam salmış olan Hasan, kolay ölmeyenlerdendi. Ama teke tek dövüş yoktu buralarda. Katliamlar yiğitlik barındırmazdı. En bayağı kalleşlik kuralları geçerliydi katliamlarda. Ve Hasan bu kalleşliğin sonucunda katledildi. Ne kabadayılığı işe yaramıştı, ne de görüşmeye karar verdikleriyle görüşme şansı olmuştu. Hayatın tecrübeleri insanların sadece kendileri için değildir, sonradan gelenlerin işini kolaylaştırır tecrübeler.

Hasan'ın on odalı kocaman bir evi vardı. Mahallenin en güzel evlerinden birisiydi. Sokağa girildiğinde ilk göze çarpan evdi. Hasan ve Gülsüm öldürüldükten sonra o eve el koydular katliamcılar. Kimse gidemedi oralara. Ev de, arsası da yola gitti dediler. Hasan'ın kardeşi vardı yurt dışında. O da evin ne olduğunu öğrenemedi. Kimin, nasıl el koyduğu öğ-

renilemedi. Ganimet avcıları bu işlerde ustaydılar. Hasan’ın evine el koyanların, Hasan’ın yakın arkadaşları olduklarından kuşkulananmamak mümkün değil. Hasan’ın malını, mülkünü gasp ederlerken en küçük bir pişmanlık ve vicdan azabı duymadıkları kesindi. Hatta ganimeti, kazanılmış bir hak olarak, bir emeğin ürünü olarak bile düşünmüşlerdir.

Gülsüm Ana’nın ve Hasan’ın katliamından sonra aileden kimse rahat yüzü göremedi. Katliam, sadece öldürülenleri değil, bütün aileyi perişan etti. Herkesin hayatının akışı değişti. Kabadayı Haso’nun davası da görülmedi. Hiç bir hakkı savunulmadı. Ne kimin öldürdüğü öğrenilebildi, ne de kimin saldırdığı.

ALİ AKINCI - YAŞLI

Ali akıncıda katliamcılar hedefi olan bir inancın sahibiydi. Buydu katliam sebep.Ne soygun yapmıştı, ne sömürücüydü. Ne başkalıkların düşmanı olmuştu, ne zulüm etmişti, birilerine. Atalarında bildiğini yaşamak istemişti sadece. Benim inancım senin inancından üstündür demedi, neden benim dinimden değilsin de demedi. Kimsenin diliyle de alıp veremediği yoktu. Ama bu topraklarda yaşamsını istemeyenler vardı, ol hikayet bundan ibaretti. Kaç gündür Maraş'ta yaşanan katliam bu sebeptendi.

Öğretmenler öldürülmüş, cenaze töreni yapılmış ve oradan da saldırılar olmuş. Bunları bilmiyordu, Ali Akıncı. Bilmediği bir dizi saldırının insanın ölümüne evinin yakılmasına yok edilmesine yol açması, ancak katliamlarla mümkün olur.

Akşam haberleri olmuştu. Maraş yanıyor, herkesi öldürüyorlar, dediler, tanıdıklar. İşte o an bir kez daha anlamıştı, alevi olmanın zorluklarını. Ne kadar zamandır bu böyle. Belki bin, belki binlerce yıldır. Neden? Çaresi yok mu? Bu sorular gece boyunca hiç çıkmadı kafasında. Uyku da uyuyamadı, belki bu sorularda, belki kaygılandığı için. Oğlunu gönderecekti. Ondan sonra olacaklara hazırlıyordu yaşlı bedenini. Ne olacaksa olsun, diyordu.

Sabah erkende ortalık karışmaya başladı. Yâda zaten ortalık hep karışıkta da kendisi mi yeni fark etti bilmiyordu. Kirli kanlı gürültüler doluyordu sokağa. Pencerenin kenarında görünmeden izliyordu dışarıda olanları. Her şey korkunç ve dehşet vericiydi. Bu kadar çaba Alevileri yok etmek için mi? Ne olacak sonra? Dünya daha mı güzel olacak? Bütün kötülüklerin sonu mu gelecek? Yokluk yoksulluk baskı zulüm bitecek mi? Hiçbir değil, evet,

ancak cennete gidilecek. Bütün yapılanlar bunun için mi? Her şey bu sihirli yalanla açıklanabilir mi? Ölüm sesleri yaklaşıyordu. Katliamcılar cennete götürecek yol, Ali Akıncının eceli olacaktı. Geliyorlardı.

23 12 1978 Cumartesi günü kalabalık ve saldırgan grup, Ali Akıncı'nın evinin bulunduğu sokağa buluştular. Daracık sokak bir anda kalabalığın işgali altına girdi. Alevi-Kürt solcu olarak bildikleri ve önceden belirledikleri evlere giriyorlar, yakıyor, yıkıyor ve öldürüyorlardı.

Ali akıncı, Yusufkar mahallesinde yaşayan bir yaşlı alevidir. Yusufkar mahallesinde, sokak-sokak kapı-kapı cinayet işleniyordu. Sırayla. “Sen biraz bekle, geliyoruz birazdan görürsün ” denerek. Bunu söyleyenler misafirliğe geleceğini söyler gibi rahatları. Bu sözün muhatapları ise ölümü bekler gibi ürkek, tedirgin ve çaresizlerdi.

Ali akıncının evine yakın gelmişlerdi. Bütün alevi evlerini ya biliyorlardı veya sokak-takiler gösteriyordu. Komşular ev göstermeyi büyük bir zevkle, iştahla yapıyorlardı. Hatta atlandığı zaman ısrar ediyor, uyarıyor, açıklamaya yaparak katliamcıların kararlarında etkili oluyorlardı.

Kürt Fatma ‘evinin önündeydiler. Hep yaptıklarını yapıyor, evin kapısını kırarak içeri girmeye çalışıyorlardı. Evin içine girdiklerinde Kürt Fatma’nın evde olmadığını gördüler. Kısa bir araştırma sonunda, Fatma’nın kimin evinde saklandığı anlaşılmıştı. Sünni bir kadın Fatma’yı evine almıştı. Fatma’yı korumasına alan ev sahibi kadın önce inkâr etti, evimde kimse yok dedi. Eve girip arama yapacaklarını söylediklerinde ev sahibi, evindeki misafirine onun da Müslüman olduğunu söyleyerek ona sahip çıkarak, korumaya devam etti. Ev sahibinin tavrı onunla sorun yaşamak istemeyen katillerin tutum değiştirmesine yol açmıştı.

Fatma’nın salâvat getirmesini istediler. Fatma balkona çıkarak isteneni yaptı. Yeterli bulmadılar aynı salâvatı camiden getirmesini istediler ve Fatma’yı camiye götürüp salâvat getirmesini sağladılar, böylece Müslüman değilse de Müslümanlaştırdıklarına inanıyorlardı.

Ali Akıncı’nın evi Fatma’nın evine yakındı.

Ali amcanın evine girdiklerinde öldürmek için daha çok Alevi bulacaklarını sanıyorlardı. Ali amca evde yalnızdı. Aslında evde Ali amca ve oğlu Hüseyin bulunuyorlardı. Ali amcanın oğlu Hüseyin babasına kaçalım demiş, ancak ikna edememişti. Ali amca ısrarla “sen kaç, bana bir şey yapmazlar” diyerek yaşına saygı gösterileceğini sanıyordu. Hüseyin babasını ikna edemeyeceğini ve saldırganların eve çok yaklaştıklarını düşünerek evden ayrılmıştı.

Saldırganlar evde tek başına bulunan Ali amcanın etrafını çevirdiler. Bir yanda vuruyor, diğer yanda soruyorlardı, “Alevi misin, Sünni misin?” diye. Ali amcanın tereddütsüz ve çekincesiz “Aleviyim” demesi, saldırganları şaşırttı, basiretlerini bağladı. Öldürmek için hava da Alevi ararlarken, Ali Akıncı’ya hiçbir şey yapmadan “Allah belanı versin, defol git” diyerek Ali amcaı bıraktılar.

Ali Akıncı da şaşkın, ürken, tereddütlü ve hızlı bir biçimde oradan ayrılmaya çalışıyordu. 150-200 metre uzaklaşmıştı. Saldırganlara yardımcı olan destek sunan bir kadın, topluluğa hitaben, “Allah belanızı versin, asıl öldürülecek adam bu” diye bağılıyordu.

Saldırganlar bu teşvik üzerine tekrar harekete geçtiler. Aynı anda saldırganların şefi de “bir Alevi yakalamışız, nasıl bırakırsınız” diye, kadının tutumunu onaylıyordu.

Bu tahrik ve teşvikler, arkasına bakmadan ve sakince uzaklaşmaya çalışan Ali Akıncı’nın peşine düşölmesini sağladı. Cennette köşe kapmak ister gibi heyecanla, şevkle, koşuyorlardı, yaşlı bir insanı yakalamak için.

Yakaladılar Ali amcayı ve tekrar sorgulamaya başladılar. Ali amca kalabalığın yanına getirilene kadar hem dövölüyor hem sorgulanıyordu. Sorulara tane- tane ve doğru bildiği biçimde cevaplar vermeye çalışıyordu Ali amca. Çok sakindi, ölümle pazarlık yapılan bir anda değildi sanki. Ada bir derviş metanetiyle karşılıyordu ölümü. Belki de alevi inancının sağladığı bir iç huzuruyla bakıyordu olan bitene. Oğlunu gönderdiğine seviniliyordu. Gerisi, kader ne yazmışsa.

Gökten mi yağıyordu, yerden mi fıskırıyordu bu ölümle? Her taraf ölüm olmuştu. Evler yanıyordu, cayır- cayır. Sokaklarda yanan evlerin ateşinde, dumanında cayırtısında durulamaz olmuştu sokaklarda. Ölüm çığlıkları duyuluyordu, taa uzaklarda. Hüseyin nereye gitmişti, acaba? Mutlaka kurtulmuş olmalı, kurtulmalı. Ne yapalım bizim de bu kadarmış bu dünyada rızkımız. Bu kadarmış vademiz.

Kalabalığın içine getirildiğinde yüzü gözü kan içindeydi. Ali amcanın sorgusu yeniden başlamıştı. Eşhedü getirmesini istediler önce. Çok dövmüş, her tarafını parçalamışlardı. Konuşamıyor, konuştuğu anlaşılamıyordu. Garip anlaşılmaz sesler çıkartıyordu.

Ali amca o koşullarda salâvat getirecek durumda değildi. Yine istediklerini yapmaya çalıştı. Duyulmayan bir sesle ve anlaşılmayan ifadelerle salâvat getiriliyordu. Anlaşılmıyordu söyledikleri.

Ağzındaki kanı tükürmek istedi, yine dayak attılar Ali amcaya. Ali amcanın hiç bir söylediğini anlamıyorlardı anlamadıkları için tatmin olmuyorlardı. Zaten onların tatmin olmak gibi bir dertleri de yoktu. Ali amcayı öldüreceklerdi. Salâvat getiremediğine, Müslüman olmadığına hükmettiler. İnfaz, gerçekleştirilecekti.

Vazgeçtiler sorgudan. İçeri götürölmesini işaret etti şeflerden birisi. Ali amcayı elinde et keseri olan bir kaç kişi, sürükleyerek, evinin salonuna taşıdılar. Sürüklerlerken çok aşağılayıcı olduklarının farkındaydılar, bunu göstermek istiyorlardı. Gâvurlara nasıl davranılması gerektiğini bu yolla göstermiş oluyorlardı. Evin iç, önü, merdivenler, kan içindeydi.

Yaşlı Ali amca, hayata dönüşün imkânsız olduğunu anlamıştı. Her tarafı acıyor, yanıyordu sanki. Sürüklediklerinde kafasını merdivenlere çarpa-çarpa getirmişlerdi. Nasıl olduysa ölmediğine, salona kadar bilincinin yerinde olmasına şaştı. Evin içinde tertemiz sergilere çamurlu, kirli, katil ayakkabılarıyla doluştular. Ortallığı dağıtıyorlardı. Evin eşyaların ala-

bildiklerini, alıyor, alamadıklarını kırıyorlardı. Ali amca bakıyordu olanlara. Bakışlarındaki ışık kırılmıştı. Kafasını kaldıramıyor. Kollarını hareket ettiremiyordu.

İçeride katillerden birisi, elindeki dahreyle, vurdu Ali amcanın boynuna. Cansız bir nesneye vuru gibi. Gözlerini, kapatmadan, elini sakınmadan. Yüreği de titrememişti. Feryat eden Ali amcanın çığlıklarını Ahır dağındaki kurtlar, kuşlar, böcekler de duymuş olmalı. Diğerleri de vurmaya başlamışlardı. Et keserleri ve dahrelerle vuruyorlardı. Elindeki dahreyi kaldıranın birisi, beline vuruyor, bir diğeri kollarına, bir başkası bacaklarına. Gerçek anlamda işkence yapıyorlardı. Zevkle, zevk alarak. Bağırsakları dışarı çıkmıştı.

Ali amcanın parçalanmış bedeni yerde yatıyordu. Cansız. Yaşlı Ali amca, doğranarak, parçalanarak öldürüldü.

İçeride çıkan katil, elindeki dahreyi havaya kaldırarak bağırdı kalabalığa “ öldürdüm, öldürdüm” diyerek. Zafer kazanmıştı. Cenneti garanti etmişti. Onaylatıyordu.

Ali amca öldürüldükten sonra kalabalık, evin içine girerek yağmalamaya başladı. Ne var ne yok hepsi taşındı evlere. Özellikle komşular birbirlerinin ellerinde kapıyorlardı, nice emeklerle bir araya getirilmiş eşyaları. Kimi bir elbiseye atmış elini çekiştiriyor, kimi bir kilimi sırtlamış götürüyor. Bir kazanı alan, ötedeki tabağı da almak istiyordu. Bir başkası evin en ücra köşelerinde daha değerli şeyler arıyordu, altın gibi, para gibi. Birkaç saat içinde evin yağması bitmiş, alınacaklar alınmış, alınmaya değer bulunmadıkları için kalanlar kalmıştı.

Yağma bittikten sonra ev ateşe verilerek yakıldı. Bu işi bilenler vardı kalabalığın içinde. Yanlarında ev yakmak için taşıdıkları bidonlardaki benzinleri döktüler evin içine, etrafına, yaktılar ateşi. Ev yanmaya başladı, alevini göğe salarak. Dumanlar kaplamıştı sokağı.

Biraz önce tüm hararetleriyle katliam yapanlar, şimdi yanan evin alevlerini izliyorlardı. Sessiz ve sakinlerdi. Komşuydular. Ne çok birliktelikler yaşamışlardı. Düğünlerini birlikte yapmışlar, beraber tutmuşlardı yaslarını. Şimdi yağmaladıkları evi kaç defa teslim alıp beklemişler, kaç defa evlerini teslim etmişlerdi.

Akşam karanlığı çöküyordu. Birazdan herkes evine çekilecek, yemeğini yiyecek, çocuğunu sevecekti. Katillerde ellerini yıkayacak, yemeğini yiyecek, namazını kılacak ve zaferlerinden söz edeceklerdi. Onlarda mı sevecekler, seviceceklerdi?

Ali Akıncı'nın failleri ali akıncıyı öldürdükleri için cezalandırılmışlardır. Bu defa bilinen klişe kavramlara başvurulmadan doğrudan cinayeti işleyenler ve cinayeti işledikleri için cezalandırılmışlardır. bu katliam dosyasının bu şekilde cezalandırmalar birkaç vakayı geçmemektedir.

YUSUF LEVENDİZ - AFŞİN-KAŞANLI, 1918

Yusuf Amca neredeyse hayatının yarısını bu şehirde geçirmişti. 1953 yılında, henüz 35 yaşındayken gelmişti Maraş'a. Belki de diğer hemşehrilerinin içinde en önce gelen oydu. Bu durumda Maraş'a göçen köylülerinin bir kısmını Yusuf Amca etkilemiş, onlara yol yordam göstermiş, emsal olmuştu. Zaten aileler arasındaki ilişkilere bakıldığında da bu durum anlaşılır. Maraş katliamında öldürülmüş olan Ali Aslan, Yusuf Amca'nın en yakın arkadaşıydı. Bir diğer katliam şehidi olan Cemal Bayır, Yusuf Amca'nın hem baba tarafından akrabası, hem de bacanağıydı.

Maraş'ta geçen 25 yıllık hayatının tamamında, Yusuf Amca, çevresine, komşularına yardımcı olmayı bir yaşam tarzı haline getirmişti. Onunla bir işi olanlar, o işlerinin yapılacağından emin olarak ve gönül rahatlığı içerisinde giderlerdi Yusuf Amca'nın yanına. Yaptığı hiçbir işi bir karşılık bekleyerek yapmazdı. Yaptıklarını insan olmanın gereği sayar, öyle davranırdı. Yusuf Amca konukseverliğiyle de ünlüydü. Maraş o günün koşullarında orta ölçekli bir şehirdi. İlçelerinden her gün sayısız insan gelir giderdi. Yusuf Amca'nın kendi köyünden ve çevre köylerden gelen herkes, eğer işi bitmemiş ve şehirde kalmak zorunda kalmışsa, misafir olacakları yer genellikle Yusuf Amca'nın evi olurdu. Öyle ki Yusuf Amca'nın evinden hemen her gün misafir eksik olmazdı. Misafir olmayan günlerde bir eksiklik hissedilirdi.

Yusuf Amca'nın bu tutumu sadece yakınlarına karşı bir insani sorumluluktan kaynaklanmıyordu. O aynı zamanda Alevi inancının da bir temsilcisiydi Maraş'ta. Ustalık düzeyinde saz çalıp söylemesi, Alevi inancının ritüellerini yakından bilmesi, yine Alevi inancının ileri gelenleriyle dostluklarının olması, Yusuf Amca'nın fiili ve doğal olarak bu temsiliyeti yapabilmesini sağlamıştı. Ayrıca, bilindiği gibi, o yıllarda da tanınan ve dönemin politik faaliyetlerine bir ozan olarak değerli katkılarda bulunan Ozan Emekçi de Yusuf Amca'nın oğluydu.

Maraş'a yolu düşen tüm Alevi dedelerinin, tüm sanatçıların, âşık ve ozanların uğrak yeriydi Yusuf Amca'nın evi. Her gelenle muhabbetler yapılır, sazlar çalınırdı gece geç saatlere kadar. O dönemin belli başlı ozan, sanatçı ve aydınlarının Maraş'ta Yusuf Amca'ya uğramadan geçmişlikleri yoktu. Hemen hepsi Yusuf Amca'nın çayını içmiş, misafiri olmuşlardır istisnasız.

Yusuf Amca'nın bu özelliği, yıllardır birlikte yaşadığı mahalle sakinleri tarafından da biliniyordu. Üstelik bu özelliğine o güne kadar karşı çıkan da olmamıştı. Aksine tüm mahalle halkı bu itibarla saygı duyar, severdi onu. Hatta çoğu zaman Yusuf Amca'nın ünlü misafirlerinin yanına gelir, sohbetlere katılırlardı.

Yusuf Amca otogarda yolcuların gidişlerini düzenleyen 'komisyoncu' işiyle iştigal ederdi. Bu iş çok geniş bir çevre edinmesine yol açmıştı. On şehirde tanımayan insan yok gibiydi. Nasıl olsa herkesin yolu otogara düşüyordu. Bu da, insanların yollarının Yusuf Amca'yla kesişmesine, onunla tanışmalarına yol açıyordu. Maraş'ın bütün ilçelerinden, her inançtan insanla tanışıyordu. Her çevreden de dostları vardı.

Katliam günlerinde olanları, ilgi ve kaygıyla takip ediyordu Yusuf Amca. Hemen hemen hiçbir gelişmeyi kaçırmıyordu. Yaşananlar doğrudan ilgi alanına giriyordu çünkü. Alevilerin belli başlı şahsiyetlerindendi. Herkes kendisini tanıyor, biliyordu. Hatta Aleviler açısından sorun çözebilecek bir konumdaydı.

İki gün önce öldürülen öğretmenlerin ikisini de tanıyordu. Üzülmüştü onların öldürülmesine. Cenaze törenine katılamamıştı. Başsağlığı dileklerini iletme için evlerine gitmeyi düşünüyordu. Öğretmenlerin arkadaşlarını görmüş, taziyelerini sunmuştu, ama bununla yetinmek doğru olmazdı.

Cenaze töreninde yaşananları duyunca çok tedirgin olmaya başlamıştı Yusuf Amca. Saldırıya uğrayan birçok tanıdığı vardı. Anlattıklarını dinledikçe hayrete düşüyordu. Beklemediği birçok insanın bu saldırılarda yer aldığını veya saldırıları teşvik ettiğini duymuş, üzülmüştü. Yine de bunların bir katliama dönüştürüleceğine ihtimal vermiyordu. Aslında bu duygu, Yusuf Amca'nın arzusuydu, gerçeğin bu olmadığını o da biliyordu.

Öte yandan, o durumda bile kendisine bir şey olması kolay değildi, herkesin tanıdığı, bildiği bir insanı öldürmeye kalkışmak çok zor olmalı diye geçiyordu aklında. Hep olduğu gibi insanoğlu zor zamanlarda pozitif düşünerek ayakta kalabiliyor. Ama bazen de bu aşırı iyi niyetli yaklaşımlar ölümcül sonuçlar doğurabiliyordu. İki yıl önce Pazarcık'ta benzer bir

saldırı olmuştu; on yıl kadar önce de Elbistan'da. Yine birkaç yıl önce Kırıkhan'da olmuştu benzer bir saldırı. Ya daha birkaç ay önce yapılan Malatya ve Sivas katliamları? Bunları hatırlamaktan korktuğunu, gerçeğin bu olduğunu fark etti. Daha çok kaygılanmaya başladı.

Akşam mahallede yaşanan gürültüyü ve sokaklardaki kalabalığı görünce endişeleri iyice arttı. Gece boyunca, bir yol, bir çıkış aradı. Kaçmaya kalksa yolda yakalayıp öldürebilirlerdi. Her durumda insanın kendi evi daha güvenlidir diye düşündü. Ne de olsa kendi evlerinde, çocuklarının içinde olacaktı. Komşularının da biri değilse de, öteki sahip çıkar, katliamcılar engeller diye geçirdi içinde. Sabaha kadar bu tedirginlik ve huzursuzluk içinde uyumaya çalıştılar.

Sabah olduğunda gördükleri, bir katliamın yaşandığını gösteriyordu. Artık dışarı çıkmak imkânsız, kurtulmak ise tesadüfe bağlıydı. Evde bekliyordu ama neyi, o da bilmiyordu. Aslında bir şey beklenmiyordu. Yapacak başka hiçbir şey olmadığı için bekleniyordu.

Saldırganlar Yusuf Amca'nın evine yöneldiler. Öğleden sonrasını çok geçmişti, akşama doğruydı artık. Saldırganları pencerede izleyen Yusuf Amca, gelenlerin içinde komşularını görünce, bunlarla konuşabileceğini düşündü bir an. Yapabileceği tek iş buydu çünkü. Belki bu yolla bir çıkış yolu, bir kurtuluş umudu doğabilirdi.

Yusuf Amca, karısı Save Ana'yı aldı yanına; onlarla konuşmak için dışarı çıkmaya hazırlandı. Tam o sırada, kapının önünde birikmiş olan kalabalık grup, Yusuf Amca'nın evine saldırmaya başladı. Ellerinde silahları, yangın çıkartmak için kullandıkları paçavraları, sopaları ve baltalarıyla. Atılan taşlarla evin camlarını kırdılar, evin içinde paçavralar yanıyordu. Hızla toplanmışlar, kapıyı kırmaya çalışıyorlardı. Kolay oldu, kapıyı kırarak içeriye girdiler. Bütün bunlar düşünilemeyecek kadar kısa zamanda oldu. Yusuf Amca aklından geçenleri ne dillendirebildi ne de hareket edebildi.

Yusuf Amca'nın en son aklına gelen şey, komşularının evini basacağıydı. Ev basmak, bunca yıllık komşuluk hukukuna nasıl sığardı ki? Yapılan saldırının şiddeti karşısında şok olmuştu. Eve girmiş, etrafını çevirmişlerdi. Kolundan, kanadından, omzundan tutukları gibi kapının önüne çıkarttılar, sürüklediler. Sonra başladılar sopa ve taşlarla vurmaya. Silahlı olanlar silah sıkıyordu. Yusuf Amca'nın bedenine sıkılan kurşunların her saplanışında, o kocaman adam cüsseli bedeniyle, sanki ayağa kalkacakmış gibi silkeleniyor, sonra tekrar gevşiyordu.

Kapısının önünde, komşularının da içinde olduğu bir grup tarafında vurulan Yusuf Amca'nın kanı akıyordu yattığı yere. Ölmemişti henüz. Üstüne birikmişlerdi. Bir şey anlatmak istiyordu. Belki, beni doktora götürün, diyecekti. Bunu gören katiller son bir kez daha sıkıldılar. En son hissettiği şey böğrüne saplanan bir kurşunun acısıydı. Son kez bakarken katillerine, gözlerinden zulme ve çaresizliğe duyulan öfke okunuyordu.

Öldüğünden emin olduklarında ilk yaptıkları şey üstünü aramak oldu. Gâvurdan alınan ganimet biliyor, ganimeti de hak kabul ediyorlardı. Ne çıktıysa aldılar Yusuf Amca'nın ceplerinden. Bir Oltu tespihi vardı, değerli bir halk ozanının hediyesi. Onu bile aldılar.

Yusuf Amca'nın eşi Save Ana da yaralanmıştı. Kocası Yusuf'un üstünde, saatlerce ağladı. Yusuf Amca yatıyordu, sessizce. Save Ana Yusuf Amca'nın yaralarına bakıyor, ellerini gezdiriyordu üstünde, sanki iyileştirecekmiş gibi. Kendi yarasını bir bezle bağlamıştı. Kalmamıştı bir dost, bir yaren. Ne gelen vardı, ne yardım eli uzatan. Komşular geçiyordu etrafından, ilgisiz, soğuk, nefret dolu bakışlarla. Bir gece geçti üstünde. Ceset kaldı sokakta. Ertesi gün Save Ana hâlâ ağlıyordu kocasının cesedinin başında. Katillerden biri evinin damına çıkmış, seyrediyordu. Aşağıdan geçenlere, Save Ana'ya duyurmak istercesine, “Şu itin cesedini çöpe atın, çok fena kokuyor!” diye sesleniyordu. Ölüm unutulsa bile bu unutulur muydu?

Kocasının cesedinin başında beklemeye devam etti Save Ana, çaresiz, dulasız. Ağlıyor, ağıt yakıyor etrafına bakınıyordu. Biri geldi. Save'Ana'yı muhtarlığa götürdü. Oradan karakola telefon edildi; “Kimin öldürdüğünün bilinmediği bir cesetten ve cesedin sahibi bir kadından” söz etti telefonun öbür ucundaki yetkiliye. Telefon eden şahıs, hem yetkililere haber vererek vatandaşlık görevini yapmış oluyor, hem de Save'Ana'ya iyilik yapmış gibi görünüyordu. Böylece işledikleri katliamı gizlemenin de yolunu bulmuş oluyorlardı. Bunu yaparlarken eşini öldürdükleri yaşlı bir kadını peşlerinde dolaştırmakta, onu oradan oraya süründürmekte hiç bir sakınca görmemişlerdi.

Dumlupınar Mahallesi

Bu mahalle de esas olarak yaşam standartları çok yüksek olmayanların oturduğu bir mahalledir. Yeni göç edenlerden çok kısmen eskiden göç edenler yaşamaktaydı.

Bu mahalleden de Aleviler Kürtler fazla yoklardı. Ancak bu mahallenin kenar bölümünde yaşayanlardan Nurhaklı aileler vardı. Bunlar zaten Türk Alevlisiydiler. Dahası Nurhaklı olup Alevi olmayan aile de vardı. Genellikle yoksul insanlar olarak daha çok vasıfsız işlerde çalışıyorlardı.

Bunlardan Balta ve Sağlam ailesine yapılan saldırı sonucunda adı geçen aileler Nurhaklı Sünni bir komşularına sığınmışlar, ancak katliamcılar onların oradan da ayrılmaya zorlamışlardır.

Balta ailesinden Elif Balta yakalanmış, cenazesi daha sonra, bir evin bodrumunda bulunmuştur. Elif Balta komşularından birisinden yardımcı olmasını istemiş, ona sığınmış, ancak bu durum onun kurtulmasını sağlamamıştır.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Ailenin diğer fertleri olan Mehmet Ali Balta, Ali Sağlam ve Mehmet Sağlam ve çocuklarla kadınlar her birisi ayrı yerlere kaçmak zorunda kalmışlardır. Bu insanlar kaçtıkları köylerde yakalanmış ve katledilmişlerdir.

Bunların dışında bu mahallede katliamın en vahşi biçimi, Türk-Sünni ve Maraş'ın merkez Saygılı köyünde olan İşbilir ailesine yapılanlardır. Sarı Hoca olarak bilinen TÖB-DER'li öğretmen Ali Rıza İşbilir ve kardeşi POL-DER'li Hacı Veli İşbilir ve Ali Rıza'nın kızı Sebahat ile oğlu Mehmet, bu mahallede ve tanıkları köylüleri tarafından, sadece solcu bilindikleri, demokrat oldukları için alçak ve hunhar bir biçimde katledilmişlerdir.

Bu katliamı yapan katillerin büyük bir bölümü işçidirler. Fabrikada aynı günlerde yaşanan bir işyeri temsilciliği sorunu bulunmaktaydı. DİSK'in yetki almasını istemeyen fabrika sahibi işyerine paralı asker niyetine işçi almıştı ve bu işçilerden bazıları bu katliamı işleyen işçilerdi. Bu işçi görünümüne katiller servis arabasıyla işten gelmiş katliamı gerçekleştirmişlerdi.

Öğretmen Ali Rıza'nın öğrenci olan çocuklarıyla birlikte eşi Ayşe İşbilir de öldü sanılarak, ağır yaralı bir biçimde bırakılmıştır. Ali Rıza hoca, çocuklarının yanında öldürmeyin diye yalvarmış ancak katliamcılar cinayetlerini alçakça ve zevkle işlemişlerdir. Böylece Dumlupınar mahallesinden sekiz insan katledilmiştir.

Dumlupınar mahallesinde bu katliam yapılırken aynı şekilde Maraş'ın diğer mahallelerinden de katliam yaşanmaktaydı.

Bir yük vagonunda açtım gözlerimi,
Bizi kamyonu doldurdular,
Tüfekli iki erin nezaretinde,
Sonra o iki erle yük vagonuna doldurdular,
Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar,
Tarih öncesi köpekler havlıyordu
Aklımdan hiç çıkmaz o yolculuk, o havlamalar, polisler
Duyarlığım biraz da o çocukluk izlenimleriyle besleniyor belki.
Annem sürgünde öldü, babam sürgünde öldü.

Cemal Süreya

ALİ RIZA İŞBİLİR - MARAŞ - SAYGILI KÖYÜ - 1941

Ali Rıza Hoca Maraş'ın Türk Sünni halkının duyarlı ve sorumlu bir evladıdır. Maraş'ın merkez köylerinde olan Saygılı köyünde doğmuştur. Bu köyün eski adı Şuğur'dur. Köyde eski yerleşim yerleri, kilise ve bir mezarlık bulunmaktadır. Bu köy Sır barajının kurulduğu vadinin yamaçlarına kurulmuş bir dağ köyüdür.

Bu köy hem eski bir yerleşim olmasından dolayı hem de coğrafi yapısı nedeniyle şirin bir köydür. Ancak bilindiği gibi köy yaşamının zorlukları ve geçim olanaklarının sınırlı olması bu köylülerin en önemli sorunuydu. Ali Rıza Hoca ailesini ve kendisini köyün zorlu koşullarında kurtarmak amacıyla okumaya önem vermiştir. Dönemin öğretmen okullarından yetişen Ali Rıza İşbilir, mesleğine önemseyen bir öğretmendi.

Ali Hoca öğretmen olmasının kazandırdığı bir özellik olarak toplumsal gelişmelere karşı duyarlı Türk Sünni bir Maraşlıydı. Ailesinin hepsi benzer duyarlılıklar taşımaktaydı bu nedenle, Ali Rıza Hoca başından beri demokratik mücadelede yerini almıştı. Katliam günlerinde dönemin demokratik öğretmen kuruluşu olan TÖB-DER'in üyesi olarak, demokratik mücadeleye katılmaktaydı. Polis olan kardeşi Hacı Veli'de dönemin demokrat polislerinin kurumu olan Pol-Der'in İzmir yönetimindeydi.

Ali Hoca'nın ve ailesinin bu politik tutumu, bir kısım köylüleri tarafından benimsenmiyordu. Köylüler daha çok dini gericiliğin ve ırkçı çevrelerin etkisindeydiler. Ali Hoca bu durumu bir rahatsızlık gerekçesi olarak görmüyor, sorun etmiyor, hatta “insanlara gerçekleri daha çok anlatmak gerekir” diyerek kendisine ve arkadaşlarına sorumluluk yüklüyordu. Toplumsal mücadelenin bu yönlü zorlukları olduğunu bunu anlamak ve buna uygun bir mücadele içinde olmak gerektiğini anlatmaya çalışıyordu.

Ancak Ali Hoca hem yaşamsal sorunlardan hem de başka bazı nedenlerden dolayı toplumsal mücadeleye çok fazla zaman ayıramıyordu. Çocukları vardı iki tane onları yetiştirmek, onların topluma faydalı sorumlu nitelikli birer birey olmasını sağlamak istiyordu. Çocukluktan çıkmış gençliğe doğru giden bu insanların sorunları yeterince ağırlaşmıştı. Zamanının büyük bir kısmını onlarla birlikte geçirmeye özen gösteriyordu. Ayrıca yeni polis olan kardeşi Hacı Veli'yi yeni evlendirmişlerdi. Daha gelin buradaydı. İzmir'de ev tutmaları gerekiyordu. Kısacası Ali Hoca daha çok kendi sorunlarıyla ilgileniyordu, son zamanlarda. Aslında Ali Hoca Töb- der'den de çok faal bir rol almıyordu. Bu sorunlar yeterince Ali hocayı meşgul ediyordu.

Ali Rıza Hocanın arkadaş çevresi, Sarı Hoca derlerdi kendisine. Ona düşmanlık besleyenlerde Sarı Hoca derlerdi. Özellikle köylüleri vardı hem de aynı mahallede oturanlar. Onlar Hocaya karşı aşırı bir düşmanlık besliyorlardı. Onların Ali Rıza Hocaya bakışları Hoca hakkında ki değerlendirmeleri tam eski dönem softalarının değerlendirmesi gibiydi. Hoca bunları duydukça onlara karşı kinlenmez, tam tersine, onların bu düşmanlığından kendisinin ne kadar isabetli ve doğru bir düşünce içinde olduğunu ispatını görüyordu.

23-12-1978 Cumartesi günü öğleden sonrasındı. Saat üçü geçiyordu. Öğretmen evlerinde oturan Ali Rıza Hocanın evine doğru saldırıya geçtiklerinde kalabalık artmıştı. Gelenler misafirliğe gelmiyorlardı ellerinde, silahları, baltaları, kılıçları, palalarıyla geliyorlardı. Evde Ali Rıza Hoca, kardeşi polis Hacı Veli, Ali Rıza Hocanın genç çocukları Mehmet ve Sebahat ile Ali Rıza Hocanın eşi Ayşe ve polis Hacı Veli'nin eşi, bir haftalık gelin, Yeter bulunuyorlardı. Evlerine saldırıldığını gören ev halkı kapıları kilitleyerek saklanmaya çalıştılar. Kilitli kapılarla karşılaşan katliamcılar, bir yanda kapıyı kırmaya çalışırken, diğer yandan da evin damına çıkarak “Alevi, komünist dışarıya çık” diye bağıyorlardı. Evin her tarafını kuşatmışlardı. Kapıdan, oradan olmazsa evin üstündeki damdan, o da olmazsa duvarları delerek eve gireceklerdi. Kan içmiş, ciğer yemiş, ölüm kusuyorlardı.

Her tarafta içeri girmenin yolunu arıyorlardı. Aynı zamanda durmadan psikolojik baskı yapıyor, teslim olun diye bağıyorlardı. Ali hoca “Alevi ya da Kürt olmadığı için ona sürekli olarak komünist çık dışarı” diyorlardı.

İçerde yapayalnız olduklarını düşündü, Ali hoca. Nasıl iş böyle diyordu. Kaç gündür bir şeyler oluyordu evet doğrudu. Öğretmen meslektaşları öldürülmüş, cenazesine katılmışlardı. Buna karşı kendisini öldürebilirler, vurabilirlerdi. Bunun yanlış da olsa bir izahı vardı. Ya şimdi olana ne demeli? Şu anda yapılanın adı var mı? Çocuklarıyla, eşi, kardeşi ve yeni geliniyle birlikte, evlerinden oturlurken, evini basmışlar, eğer bir mucize olmazsa, kendileriyle birlikte, suçsuz günahsız çocuklarını ve eşlerini de öldürecekler. Evin içine ateşler atılıyordu, tutuşan perdeler vardı, ev yanacaktı.

Bu nasıl bir iş? Böyle bir saldırı, böyle bir katliam nasıl yapılabilir? Ve en önemlisi bunu önlemesi gereken devlet neden önleyemiyor? Neden bir askeri kuvvet bir güvenlik gücü gelip bunları dağıtamıyor? Daha geçen aylarda öğretmenlerin etkinliklerine nasıl da saldırmışlar dağıtmışlardı. Bütün demokratik mücadelelere saldırmak için her türlü güvenlik gücü bulunabiliyor. Ancak şu anda yapılan katliam önlenemiyor. Bu nasıl devlet böyle? Bütün bunlar Ali Hocanın ve evdekilerin, sessizce, akıllarında geçirdikleri düşüncelerdi. Dışarıda saldırılar artarak devam ediyordu.

Yoğun zorlamalar sonucunda kapıyı da, pencereyi de kırarak eve girdiler. Akıl almaz bir çılgınlık içindeydi evin içine girenler. Toplamda altı kişi vardı içerde. Silahsız ve savunmasızlardı. Buna karşın içeriye girenler yüzlerceydi. Her odaya dolmuşlar, gördüklerini yakalamışlar sorguya çekiyorlardı. Bir yandan da işe yarar ne varsa yağmalıyorlardı.

Evin arka odalarının birinde bulunan Ali Rıza Hoca, odadan çıkarak ve ellerini havaya kaldırarak “teslim oluyorum çocuklarıma dokunmayın” diyordu, saldırganların vahşetini önleyeceğini sanarak. Evin içi savaş alanı olmuştu. Atılan paçavralarla tutuşan perdeler ve sergiler yangına yol açmış, alevler yükseliyordu. Taşıyamayacakları ve gerek görmedikleri eşyaları evin içinde yanmaya başlamış olan ateşe atıyorlardı. Özellikle çok sayıda kitabın olduğu kütüphane kızdırmıştı saldırganları. Kitapları tomar-tomar atıyorlardı ateşin içine.

Hocanın teslim oluyorum demesi vahşetin önlenmesini sağlamadı. Katliamcıları tek bir şeyden vahşi bir zevk alıyorlardı: Öldürmek. Öldürdükçe çılgınca sevinç naraları atıyorlar, sevindikçe öldürüyorlardı.

Ellerinde et satırı, balta, tabanca ve tüfeklerle, başta Ali Rıza Hoca olmak üzere evde bulunan herkese, Ayşe’ye Hacı Veli’ye, Sebahat ve Mehmet’e ateş edip vurmaya başladılar.

Evdekileri esir almışlar, dışarı çıkartmışlar, vuruyorlardı. Katliamcılar, Ali Rıza Hoca’nın oğlu Mehmet’i dışarı çıkartmaya çalıştılar.

Oğlunu götürmek istediklerinde, eliyle oğluna sarıldı, oğlunu bırakmak istemedi, yalvardı, hiç yüksünmeden hemen ayaklarına kapandı. “Ne yapacaksınız bana yapın, o daha bir çocuk dedi, ağlayarak.

Tam o anda, Ali Rıza Hocanın, bir katliamcının ayaklarına kapandığı anda ve orada, kanlı katliamcılarının birisi, elindeki satırla Ali Rıza Hocanın kafasına vurdu. Hoca elini kafasına siper etmek için kaldırdığında, eli de kafası da yaralanmıştı. Cansız bir kütüğe vurur gibi, toprağa kazma salları gibiydi, katliamcının vuruşu. Kesici bir alet olan satırla, bir insanın en hassas organı olan kafasına, bu kadar kolayca ve bütün gücüyle vurabilmek, ancak katliamcı olmakla mümkündür. Veya bunun yapılabildiği an katliam anı’dır, başka hiçbir biçimde ve adla tanımlanamaz.

Ali Rıza Hoca, kafasına aldığı bu darbeye düştü yere. Eşi ve çocukları koştu yanına. Üstüne eğildiklerinde Ali Rıza Hoca can veriyordu. Ağzında çıkan anlaşılmasız hırıltılı bir sesle birlikte kan geliyordu. Biraz önce burada izlemişti, saldırıları. Yerde göl olmaya başlamış olan Hoca’nın kanını tepeliyorlardı, çoğu lastik olan ayakkabılarıyla. Eşi Ayşe, oğlu Mehmet ve kızı Sebahat hocanın başında toplanmışlardı. Hemen saldırıp dağıttılar. Her birisini bir tarafa götürdüler.

Sebahat babasının kanıyla ıslanmış ellerine bakıyordu, ilk kez gördüğü bir şeye bakar gibi. Farkında olmadan elini ağzına götürdü, ağzına bulaşan kanın tadı irkilmesine yol açtı. Elindeki kanın babasının kanı olduğunu anladığında, hıçkırıklarla ağlayarak, kanlı parmaklarını öptü, öptü, öptü. Niçin bunu yaptığını bilmiyordu. Azgına bulaşan kanın tadını da almıyordu. Dışarıdan bakıldığında ağzı yüzü kan içindeydi. Sebahat ne yaptığını da neden yaptığını da bilmiyordu ve hiçbir zaman da bunları öğrenemeyecekti.

Bu arada evde bulunan diğerleri de aynı tarz saldırıları yaşıyorlardı. ,

Ali Rıza Hoca teslim alındıktan sonra bu şiddetli saldırının kesileceğini sanmıştı. İstedikleri her şeyi verecekti, çocuklarına namusuna dokunmamalarının istiyordu sadece. Çocuklarına eşine dokunmasılar öldürülmeyi bile kabul etmişti. Onlar öyle yapmadılar içeri girdiklerinde. Evde bulunanların tamamını öldürmeye çalıştılar.

Ali Rıza Hoca son nefesini verirken, eşi Ayşeyle göz göze geldiler. Ayşe ağır yaralıydı. Ali Rıza Hoca'yı izliyordu. Aynı anda buluşan gözlerde yaşlar akmadı. Ali Rıza Hoca inledi sadece. Ayşe sesinin çıkıp çıkmadığını bilmeden çığlık attı. Oradakilerin duymadığı bu çığlık, insanlığın katliamlara karşı sürececek olan çılgılığıydı. Kimse duydu mu bilinmez. O çığlık, orada duyulsa da duyulmasa da tüm katliamlarda atılacak ve insanlık bu çılgılığın peşine düşecektir.

Ali Rıza hocanın evine saldıranlar sadece komşuları değildiler. Ali Rıza Hocayı ve tüm ailesini hunharca katledenlerin içinde Ali Rıza Hocanın kendi köylüleri de vardı. Ali Rıza Hocayı katleden köylülerinden bazıları, kalabalığı yönetiyor, yönlendiriyor ve katliamın icrasını sağlıyorlardı. Katletmek istedikleri kendi köylüleriydi. Hatta sanıklardan birisi Ali Rıza Hocanın köyünde oturan dayısının oğluydu.

Bu saldırıda evin gelini Yeter İşbilir ve Ayşe İşbilir ağır yaralı olarak kurtulabilmişler, evde bulunan diğer dört kişi katledilmişlerdi. Aslında bir ailenin tamamen yok edilmek istenmiş ve bu durum tamamen gerçekleşmiştir demek hiçte yanlış veya abartı değildir. Yaralı olarak kurtulan Yeter İşbilir Türk ve Sünni olduğunu ispat ettiği için bağışlanarak katliamcılar tarafından babasının evine götürülmüş, Ayşe İşbilir ise ölü diyerek bırakılmıştır. Yaralı olarak kurtulan Ayşe İşbilir'in yani eşi, henüz 15 inde kızı ve aynı yaşlarda oğlu öldürülerek tek başına kalmış bir annenin, bu yalanmışlıklardan sonraki hayatı nasıl bir hayat olabilir? Buna kurtulmak demek ne kadar doğru olur? Bu insanlara bunu yaşatanların tarihe ve topluma verecekleri bir hesapları olmayacak mı?

Ali Rıza İşbilir ve ailesinin katilleri bulunamamış, yargılama sonucunda, ilgili sanıklara “cürme yalnız iştirak” ettikleri için hafif cezalar verilmiştir.

Ayşe İşbilir daha sonra Osmaniye'ye göçmek zorunda kalmıştır.

HACI VELİ İŞBİLİR, MARAŞ - POL-DER YÖNETİCİSİ, 1954

Hacı, Ağabeyi Ali gibi okumuş, polis olmuştu. Maraş'ın o dönem gelişen toplumsal yapısına uygun olarak devrimci düşüncelerle büyümüş olan Hacı, polislik mesleğine başladığında, o dönem demokrat polislerin örgütü olan Pol- e yerini almıştı. Devletin, hep olduğu gibi, memurlara ilişkin politika ve uygulamaları sorunliydu. Aynı zamanda polisin, bilindiği gibi halkın yaşamını kolaylaştıran bir hizmetliler grubu olarak değil, halka karşı bir baskı gücü olarak kullanması, adı geçen örgütlülüğün doğmasına yol açmıştı.

Bir süre önce göreve başlamış olan Hacı, polis olarak bu topluma ve halka hizmet edecekti. İdeallerini canlı tutuyordu. O dönemde polisler arasında çok güncel olan "halkın polisi" tartışmalarının hep içindeydi. Bu kavramın içini doldurmak, pratik uygulamalarını açığa çıkartmak için kafa yoranlardan birisiydi Hacı.

Ülkede halka ve toplumsal gelişmeyi savunan güçlere karşı büyük bir saldırı yaşanıyor. Üstelik bu saldırıların birçoğunda polis güçleri kullanılıyordu. Daha fazlası da vardı. Devletin silahlı kurumları halkın katledilmesine yönelik bir dizi faaliyetin içinde olabiliyorlardı. Bu durumun değişmesi, değiştirilmesi zorunliydu. Halkın çocuklarından oluşan bir silahlı birim olarak polisin halka karşı kullanılmasını engellemeleri gerekiyordu. Bu amaçla bir dizi faaliyet içindeydi Hacı Veli. O ve arkadaşları halkın yürüttüğü ve kan revan içinde sürdürülen mücadeleye polis teşkilatı içinden destek vermek istiyorlardı.

Bir yandan bu konularla uğraşan Hacı, diğer yandan ağabeyiyle sürekli görüşüyordu; birbirlerine destek olmaya çalışıyorlardı. Hacı ağabeyinin katkı ve desteğiyle okumuştı.

Bunu bilerek, ağabeyini kırmamaya, hayatın sorunlarını olabildiğince ortaklaştırmaya ve ortaklaştıracak çözmeye özen gösteriyordu. Politik olarak da birbirlerinden farklı düşünceler taşıyorlardı. Bu durum aralarındaki ilişkinin daha sağlıklı yürütmesini sağlıyordu. Klasik ağabey-kardeş ilişkilerinde yaşanan çatışmalar, kaptisler yaşanmıyordu Hacı ile ağabeyi arasında.

Bir hafta önce, yine Maraşlı olan bir ailenin kızıyla evlenmişti Hacı. Eşinin adı Yeter'di. Yeter, Hacı'nın görev yerinde, İzmir'de ev tutmasını bekliyor; bu süreçte Hacı'nın ağabeyi Ali Rıza'da kalıyordu. Hacı ise kendi görev yeri olan İzmir'de kalıyordu. Kısa bir süreliğine eşini görmek amacıyla gelmişti Maraş'a. En kısa sürede ya İzmir'de ev tutacaklardı ya da tayinini buraya aldıracaklardı. Planları buydu.

İki kardeş de, öğretmenlerin öldürülmesini, arkasından yaşananları yakından takip ediyorlardı. Zaten Sarı Hoca diye adlandırılan Ali Rıza, öldürülen öğretmenleri yakından tanıyorlardı. Arkadaşlarıydı. Cenaze törenine ikisi de gitmişti. Yapılan saldırıyı yaşamışlar, hatta hafif yaralar almış, zor kurtulmuşlardı. Hacı'nın polis oluşu onların kurtulmasını sağlamıştı. Daha sonra, birisinin öğretmen, diğerinin polis olması nedeniyle, askeri birliklerin denetiminden çıkıp, evlerine gelmişlerdi.

Akşam ve gece boyu bu saldırıların nereye kadar devam edeceğini, neler olabileceğini konuşmuşlardı. Kimsenin uykusu gelmemiş, gece boyu hep birlikte salonda oturmuşlardı. Ayrıca mahallede, bulundukları sokakta, alışılmadık bir kalabalık dolaşıp duruyordu. Silahlar sıkılıyor, sloganlar atılıyordu. Kendilerinin evine de uzak değillerdi ve uzaklaşmıyorlardı. Bu durum kaygılandırıyordu evdekileri.

Gecenin ilk saatlerinde, karşı komşuyla pencereden pencereye konuşmaya niyetlendi Ali Rıza Hoca'nın eşi Ayşe. Konuyu anlamak istedi. Komşunun gösterdiği tutum ilginçti. Bunca yıllık komşuydu ve hemen her gün pencereden sohbet ederlerdi. Şimdi konuşmakla konuşmamak arasında bir davranış gösteriyordu. Dönüp bakmıyor, soruları duymuyormuş gibi davranarak cevap vermekten kaçınıyordu.

Gece boyu tam bir kâbus yaşamışlardı. Onların bu kâbusu yaşamalarına yol açan neden, bu saldırıların belli bir etnik ve mezhep formatına büründürülmek istenmesiydi. "Ne demek Alevi, ne demek Kürt? Biz bütün ezilenler birlikte olmak zorundayız. Bu ayrımlar bizi birbirimize düşman eden ve geleceğimiz karartan ayrımlardır. Nasıl olur da Maraş'ın emekçi halkı bu oyuna gelebilir?" diye düşünüyor, bundan dolayı rahatsızlık duyuyorlardı. Bazen de durup Maraşlıların toplumsal mücadeleye karşı duyarsız olduklarını, geri bıraktırdıklarını, yobaz düşüncelerin girdabından çıkamadıklarını söylüyor ve sinirleniyorlardı. Gecenin bir diğer konusu da hükümetin yaşanan bu saldırılara karşı gerekli tutumu alamamış olmasıydı. Şu an mahallede yapılan bu saldırılara bile bir müdahale olmuyor, hiçbir güvenlik gücü gelip müdahale etmiyordu. Bu nasıl işti?

Kendileri için de kaygılanıyorlardı. Ancak kendilerine yapılacak olan bir saldırının çok kolay olmayacağını sanıyor, böyle bir saldırıya cesaret edemeyeceklerine inanıyorlardı. Kendilerine bile itiraf edemedikleri bu düşüncelerini, Maraş'ın yerlisi olmalarına dayandırıyorlardı. Maraş'ın kadim yerlisi olarak kendilerine saldırılması, katliamın çapını göstermesi açısından önemliydi.

Sokakta vahşetin adımları duyulmaya başlandı. Ortalık gürültüyle dolmuştu. Saldırganlar, ellerinde sopaları, silahları, gidecekleri evi bilmenin verdiği rahatlıkla geliyorlardı. Geldikleri yön Ali Rızaların evinin olduğu sokaktı. Ali Rıza, durumu hemen anlamıştı; bu adamlar evine geliyorlardı. Katliam artık başlamıştı. Sabahleyin komşular birbirlerine söylerken duymuştu Ali Hoca'nın eşi Ayşe. Hemen eve gelip, söylemişti. Kapı koşusu iki kadın Ayşe'nin farkında olmadan konuşuyordu birbirleriyle. İlk olarak Sarı Hoca dedikleri Ali Rızaların evini yakıp, hepsini öldüreceklerini söylüyorlarmış saldırganlar.

Şimdi Ayşe'nin komşulardan duyup, evde söylediği şey gerçekleşiyordu. Evet, buraya saldıracaklardı. Zaten bir başka komşuları da yine sabahleyin, "Biraz sonra görürsünüz" diyerek tehdit etmişti.

Kalabalık yaklaşıyordu. Kadınlar evlerin kapılarından, balkonlarından, damların üstünden seyrediyor, alkış çalıyorlardı. Kucaklarına aldıkları bebeleriyle gencecik anneler, ölümü alkışlıyorlardı, histerik bir hazla. Kimileri de desteğini, malzeme temini sağlayarak yapıyordu. Yangın paçavraları yapılması için eski bez istendiğinde, evindeki çamaşırları yırtıp veriyordu bir kadın. Bir diğeri bidonla gaz yağı veriyordu, nereden almışsa! Belki de bu amaçla hazırlanmış oraya konmuştu.

Artık korunmaya çalışmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Bunu gören evdekiler, hep birlikte evin bir odasına saklanmaya çalıştılar. Bilmedikleri bir umut vardı içlerinde. Bir yol bulunur, asker gelir, bu kıyamet biter diye geçiriyorlardı içlerinden.

Evin önündeydiler. Kalabalığın sayısını kestirmek zordu. Bağırıyor, slogan atıyor, bu arada evin içine girmek için kapıyı kırmaya çalışıyorlardı. Ayrıca eve, benzine batırılarak ateşlenmiş paçavralar atılıyordu.

Kapıyı kırıp eve girdiklerinde, Hacı, bulunduğu odadan çıkıp, polis olduğunu söyleyerek onları engellemeye niyetlendi. Buna ne fırsat oldu, ne de gerek kaldı. Yapacağı hiçbir açıklamanın işe yaramayacağı açıktı. Böyle bir girişimin hiçbir anlamının olmayacağını görünce o da vazgeçti. Gelenler Hacı'yı da ağabeyini de iyi tanıyorlardı. Ve onlara bu konuda herhangi bir şey anlatmanın gereksizliği ortadaydı.

Zaten onlarda herhangi bir şey dinleyecek halde değillerdi. Gözleri kan çanağı olmuş, kan içmeye gelmişlerdi. Vurdukça coşuyorlar, coştukça vuruyorlardı.

İçeri doluşan katiller sürüsü, gruplar halinde içerdekilere yöneldiler. Hacı'ya saldıran grubun içinde Hacı'nın tanıdıkları da vardı ve ilk olarak onlar vurmaya başladılar. Hacı'ya neden Pol-Der'li olduğunu soruyor, hakaret ediyorlardı vururlarken. Hacı, dört bir yandan gelen darbelere karşı ellerini kafasına siper ederek korunmaya çalışıyordu. Anlamsızlaşıyordu korunma refleksleri. Kafasına gelen sopa darbelerini etkisizleştirmek isterken, gövdesine bıçaklar saplanıyor, dizlerine baltalar vuruluyordu.

Aldığı yaralar sonucu bulunduğu yere düştü Hacı. Bilincini kaybetmemişti, henüz kendisindeydi. Ellerin ikisi de yaralarının üstündeydi. Akan kanı durdurmak istiyordu, sanki mümkün olacaktı gibi. Etrafına bakınıyordu bir yandan da.

Hacı, aynı anda ağabeyinin çırpınışlarını görüyordu. Biraz ötede, aralarına almışlardı

Ali’yi, bıçaklı, sopalı eller kalkıp iniyordu bedenine. Bir başka köşede yengesi ve yeğenleri, katliamcıların ellerinde, onların insafındaydı. Bir haftalık eşi Yeter’i arıyordu gözleri, göremiyordu ortalarda.

Hacı ağabeyinin vurulduğunu, yengesi Ayşe’nin ağır yaralı olarak yere düştüğünü gördü acılar içinde kıvranarak. Yeğeni Sebahat’ı, gencecik kızı, aralarına almışlar, hem vuruyor, hem taciz ediyorlardı. Gördüklerini önlemek için yaptığı her çırpınış bir başka yerinden yaralanmasına yol açıyordu. Hoş, yapacağı şeylerin hiçbirisinin bu katilleri engelleyici ve katliamı önleyici bir özelliği yoktu. Kanayan yaraları mı daha çok acıyordu, yoksa yüreğinde açılan yara mı daha çok acı veriyordu bunu düşündü bir an. Nereden geldiyse aklına...

Az ilerideydi ağabeyinin cesedi. Belki yaşıyordu. Yengesi yatıyordu onun yanında. Ya Sebahat? O da sessizdi, yaralı yatıyordu. Yeter’i görememişti. Evlendiklerinde ne çok hayaller kurmuşlardı oysaki. Dizlerinin yarası acıyordu. Kafasındaki kan azalmıştı. Gözleri görmüyordu artık.

Hacı’nın can çekişen hali fazla sürmedi. Son nefesini verdiğiinde Hacı’nın olduğu dünya durmuştu. Gözleri kapanmamıştı, evin tavanına bakıyordu sanki. Dönen dünya, Hacı’nın olmadığı, eksik bir dünyaydı artık.

Saldırı ortamından kaçabilen Yeter, kısa süre içinde saldırganlar tarafından yakalanmış ve sorguya çekilmiştir. Maraş’ın yerlisi olduğu Türk ve Sünni olduğu öğrenildikten sonra, bir düğün evine götürülen gelin, saldırganlardan bir başkasına teslim edilerek, babasının evine gönderilmiştir.

MEHMET İŞBİLİR, MARAŞ – 1961

Mehmet, Ali Rıza'nın, nam-ı diğer Sarı hocanın, iki çocuğundan biriydi. Diğer çocukları, Sebahat, daha çok seviliyor olsa da, Mehmet'in tahtına kimse oturamazdı. Evin tartışılmaz prensiydi Mehmet. Lisede okuyordu. Babası ve ailesiyle güçlü ve sevgiye dayanan bir ilişkileri vardı. Okulda başarılı bir öğrenciydi. Öğretmen olan babasının yarattığı psikolojik avantajdan yararlanmaya hiç ihtiyacı olmadı. Hatta böyle bir durum kâbusuydu. Hep babasının bir gün kendisine yardım etmek zorunda kalacağı korkusunu yaşıyordu. Babasını böyle bir durumla karşı karşıya bırakmamak için derslerine daha çok çalışıyordu. Zaten bugüne kadar korktuğu gibi bir durum da olmadı.

Mehmet günlük hayatından da disiplinli, planlı ve düzenliydi. Hiçbir işini ertelemez, sorumluluklarına uygun davranırdı. Kimse Mehmet'in kendisinden beklenmeyen bir davranış içine girdiğini görmemişti. Bu özelliğiyle de dikkat çekiyor, takdir ediliyordu.

Babası da Mehmet'i izliyor, bu özelliklerinden dolayı hem memnun oluyor, hem de takdir ediyordu. O nedenle Mehmet'in derslerini çoğu zaman ya hiç sormuyor veya üstün körü soruyordu. Çünkü biliyordu ki, Mehmet, yapması gerekeni yapmıştır.

Mehmet'in arkadaşlarının içinde çok sevdiği bir arkadaş vardı. O da aynı mahallede oturuyordu. Beraber gidiyorlardı okula, dönerken de beraber dönüyorlardı. O da Maraş'ın merkez köylerinden birindendi. Babası devlet dairesinde memurdu. Oğlunun, Ali Rıza Hoca'nın oğlu Mehmet'le arkadaş olmasından rahatsız değildi, ancak kaygılanmıyor da değildi.

Mehmet'in arkadaşı, Mehmetlerin saldırıya uğradıklarını izliyordu evlerinin penceresinden. Bugün babası da işe gitmemişti, o da evdeydi. Onlar için herhangi bir tehlike yoktu. Evlerinin kapısı işaretlenmemişti. Alevi, Kürt veya solcu değildiler. Dolayısıyla onlara herhangi bir saldırının yapılması söz konusu değildi.

Ancak Mehmetlere yapılan saldırıdan dolayı çok huzursuzdu. Yardımcı olmak istiyordu Mehmet'in ailesine. Babasının evde olması bunu imkânsız kılıyordu. İçi içini yiyordu.

Babasına söylemek istedi, söyleyemedi uzunca bir süre. Sonra babasının da bu yapılara tepki gösterdiğini görünce bütün cesaretini toplayarak "Baba Mehmetler için bir şeyler yapamaz mıyız?" dedi. Babası oturduğu koltuktan kalktı, içli ve öfkesini gizleyen bir sesle "Ne yazık ki hiç bir şey yapamayız, keşke yapabilseydik" dedi ve başka da hiçbir açıklama yapmadı.

Mehmet'in arkadaşı buna rağmen gitmek istedi. Annesi anladı durumu ve anlattı neden gidilemeyeceğini. Ve neden güçlerinin bir şey yapmaya yetmediğini. Obunları dinledikten sonra odasına girdi. Öfke, kırgınlık ve hüznün vardı gözlerinde. Tutamadı kendisini ve başladı ağlamaya. Annesi de, babası da anladılar durumu.

Saldırganlar, eve gelmişlerdi. Kapıları kırıyorlardı. Son kapı da fazla dayanamamıştı. Bütün hoyratlıklarıyla doluştular içeriye. Eve girenlerin bazıları Mehmet'i yakalamış dövüyorlardı. Bazen nasıl da duygusuzlaşmış insanlar. İnsanlıktan çıkmak nasıl bir şey diye merak edilirse eğer, bir katliamcıya bakılması sanırım yeterlidir.

Mehmet'e vuranlar, öldürücü yaralar açmaktan kaygılanmıyorlardı. Bütün güçleriyle ve gerinerek vuruyorlardı. Mehmet bir yandan korunmaya çalışırken diğer yandan da amcasına, annesine bakıyor, daha çok da babasının durumuna kahroluyordu. Fırsat buldukça kendisini esir almış olan katillerden kurtulmaya çalışıyor, onları itekleyerek kaçmaya çalışıyordu. Ancak her hamlesi büyük bir darbeyle karşılanıyor, engelleniyordu.

Mehmet ağlıyordu, hırsından, öfkesinden, bir şey yapamıyor olmaktan. Annesi Ayşe el ediyordu Mehmet'e, yanlarına gelmesi için. Babasıyla Sebahat'ın cesedinin yanındaydı, yaralıydı. Mehmet onların yanına gitmek istiyor, paralanıyor, atılıyor. Her defasında ya ellerindeki silahları dayıyorlar veya başka bir biçimde engelliyorlardı. Mehmet duramıyor, onlar Mehmet'i bırakmıyorlardı.

Mehmet'i dışarıya çıkarttılar. Bulduğu her fırsatta onların elinden kaçıp kurtulmaya çalışıyordu Mehmet. İlk denemesinde biraz uzaklaşmıştı ki tekrar yakaladılar. Sorguya çektiler önce neden kaçtın diye. Evde bulunan herkesi öldürmeleri gerektiği için Mehmet'in kaçmış olmasını kayıp olarak görüyorlardı. Sadece öldürmek, sadece insan kanı dökmek ve sadece vahşet...

Evin içi, kapının önü, doluyor boşalıyordu. Gelenler hep katliamı büyötmeye, güçlendirmeye gelenlerdi. Bir tane bile 'Yeter artık!' diyen yoktu. Evden çıkanların üstü kanlar içindeydi. Öldürdükleri insanların kanıyla belenmiş elbiselerin içinde, ellerinde silahlarıyla, sanki dağları onlar yaratmış gibi geziniyorlardı kapının önünde. Mehmet'i dışarı vurarak çıkartırlarken slogan atıyorlardı. Saldırının değişik anlarında yaptıkları gibi.

Mehmet, her yönden gelen darbelere karşı,kafasını ellerinin arasına alarak korunmaya çalışıyor,bazen de kafasını kaldırıp karşılık veriyordu. Her durumda dayak yiyor, hırpalanıyor, bir yerleri yaralanıyordu.Kan rengine boyanmış gömleğinin ucuyla ağzından akan kanı silmeye çalıştı.Nerden geldiği belli olmayan bir yumruk, Mehmet'in yere düşmesine yetti. Ayağa kalktığında saldırganlar yengesi Yeter'i içerden çıkartıyorlardı.

Hacı'nın eşi, yeni gelin Yeter'i getirdiler Mehmet'in yanına. İçerideki gruptakilerden birisi, saklandığı dolapta bulup çıkartmıştı yengesini.Bu kim diye sordular Mehmet'e. "Benim yengem. Onu öldürmeyin, o yeni evlendi!" diyerek onları cevaplandırırken,aynı anda yengesine bakıyor, ona kaçması için işaret ediyordu.

Mehmet, henüz hayatının çok başında bir genç; çocukluktan yeni gençliğe geçiyor. Buna rağmen, kendi gençliğine bakmadan, yengesini korumaya çalışacak kadar insan! Genç bir gelini kurtarmaya,kendi yaşamından daha fazla değer biçecek kadar büyük bir insan. Katliamcıların yaptıklarının yanında Mehmet'in bu tutumu,katliamcılara verilmiş bir insanlık dersi olarak tarihe kaydedilmelidir.Mehmet bunu söylemekle kalmaz, yengesini bırakmaları için daha çok dil döker.

Katiller, Mehmet'in yengesini, bu bilgi üzerine öldürmekten vazgeçtiler.Yengesi Yeter, Maraş'ın yerlisi ve katillere göre düşman olmayan bir aileydi.

Yeter gelini, ailesine teslim etmeye karar vermişlerdi, ancak onun üstündeki altınları almayı ihmal etmediler! Kocasını öldürüp, ailesini yok ettikleri bir kadını, rüşvet veya ganimet alır gibi altınlarını alarak bırakıyorlardı.Payına düşen altınları şalvarının cebine, derin cebine attı birisi. Çalıştığı pamuk tarlasında, patrondan aldığı ücreti de bu şekilde atıyordu cebine. Hakkını alıyormuş, emeğiyle hak etmiş gibi, rahat ve kendinden emin bir edayla.

Genç Yeter'i babasının evine götürmek üzere birine teslim ettiler.

Mehmet için durum kötüydü hâlbuki. Mehmet, Sarı Hoca'nın oğlu olarak ölüme mahkûm edilmişti. Yakaladıkları yerde Mehmet'i iyice hırpalamış, birçok yerinden yaranmasına neden olmuşlardı. Henüz yaralarından akan kanlar durmamıştı. Kan damlayan bir ağaç gibi, kanıyordu.Ellerini vücudunun neresine atsa, avuçlarına kan doluyordu.

Yeter'i götüren grup ayrılana kadar, Mehmet dövülmeye devam edildi. Yeter göndereildikten sonra daha şiddetli vurmaya başladılar. Kafasına vurulan bir keser darbesi, Mehmet'in yere düşmesine yetti. Yerde yatan Mehmet'in betona dökülen kanını görüyordu annesi Ayşe. Ne Ayşe kalkabiliyordu yaralarından dolayı, ne de Mehmet. Birbirlerini gördüler mi görmediler mi bilinmez. Mehmet çırpınıyordu. Ayağa mı kalkmak istiyordu? Yaraları mı acıyordu?Ayaklarını uzatıyor, geri çekiyor, bir tarafa dönmeye çalışıyordu. Sürekli hareket halindeydi. Biraz önce Mehmet'e vuranlar, çevresinde toplanmışlar izliyorlardı; gülerek, küfrederek, çamurlu lastik ayakkabılarıyla vurarak.

Mehmet yerde yatıyordu. Bir, iki defa çırpındı yattığı yerde. Çırpındıkça boşalan kan arttı. Sonra sesi de, çırpınması da bitti. Mehmet'in genç bedeni büzüşür gibi oldu. Tekrar ayaklarını uzattı. Bu arada, Mehmet'e sopalarla ve başka araçlarla vurmaya devam ediyorlardı. Etrafındakilerden birisi elindeki tabancayı Mehmet'in bedenine doğrulttu ve arkaya boşattı kurşunları.Mehmet öldü.Pırıl pırıl bir genç öldü. İnsanlık öldü. Sokağın yarı

beton yarı toprak zemini kanlanmıştı. Kan ve ölüm yağmıştı mahalleye. Kadınlar, evleri yağmalamaya devam ediyorlardı. Yaşlı bir kadın, bir evden yağmaladığı halıyı taşıyamamış, cani kalabalıktan yardım istemişti. Koştu gençten birisi, yaşlı kadına yardıma. Sırtladı yağmalanmış halıyı, düştü kadının peşine. Biraz sonra kadın başka bir yerde yağmaya devam edecek, delikanlıysa başka birinin kanını akıtacaktı.

Ali Rıza Hoca'nın evinde bulunan altı kişiden biri serbest bırakılmış, beşi öldü denilerek terk edilmiştir. Ancak Ali Rıza Hoca'nın eşi Ayşe İşbilir ağır yaralı olarak, uzun bir tedaviden sonra hayatta kalabilmiştir.

Arkadaşı hayatı boyunca Mehmet'i özlemeye devam etti. Mehmet onun hayatında tanıdığı, hiç unutmadığı, hiç unutamayacağı tek kişi oldu. Ondan öğrenmiş, onunla paylaşmıştı birçok güzelliği. Hayatın birçok ayrıntısını onunla keşfetmişlerdi. Birlikte yaşamı öğrendiği tek insan, o olmuştu. Hayatına giren insanların hiçbirisi, Mehmet'in yarattığı boşluğu dolduramamıştı. Yıllar sonra bile onun yokluğunun acısını yaşıyordu. Mehmet'i düşündükçe, hayatın günleri tüketmekten ibaret olmadığını düşünüyordu. Hayat biraz da yaşanmışların anılması, hatırlanmasıydı diyordu. Mehmet'le birlikte olduğu zamanları yaşamak mümkün değildi artık. Mehmet yaşasaydı da bu mümkün olmayabilirdi. Ancak Mehmet'le yaşanan anları hatırlamak önemliydi ve yaşamın vazgeçilmez bir parçasıydı. Anlar yaşanmayabilir, ama anısız yaşanamaz diye düşünüyor hâlâ.

SEBAHAT İŞBİLİR- MARAŞ – 1963

Sarı Hoca'nın evine saldıranların hepsi yoksul insanlardı. Fabrikada çalışıyorlardı. Öğle vardiyasından gelip, evlerine gitmeden önce, Sebahat'ların evine saldırmanın hazırlığını yapmışlardı. Fabrikada, mesaiden sonra mahalleye geldiklerinde, katliamın icrasına başlamışlardı. İplik fabrikasında çalışıyorlardı. Patron, ilerici bir sendika olan DİSK'in örgütlenmesini engellemek istiyordu. Bu amaçla özel bir faaliyet içindeydi. Fabrikaya işçi adı altında paralı katiller alınıyor, bunlar fabrikada çalışan işçilerin sendikalı olmalarını engelliyorlardı. Katliam günlerinde şehirdeki belli başlı fabrikalarda önemli bir sorun olarak yaşıyordu sendika sorunu. İşçiler hızla DİSK'te örgütlenirlerken, patronlar büyük paralar dökerek bunu önlemeye çalışıyorlardı. Maraş katliamının bu gelişmeyle de bağlantısı bulunmaktadır.

Sarı Hoca'nın evine saldıranlar fabrikadan çıkmışlar, servisleriyle evlerine gelmişlerdir. Ancak bu "işçilerin" daha başka bir işleri vardı. Dünden beri sürdürülen katliamlarına devam etmeleri gerekiyordu. Hayatlarının en önemli işiydi bu. Saatlerce makine çalıştırmış olan nasırlı yoksul elleriyle, bıçak sallayacaklardı insanlara. Tetiğe basacak, kurşun sıkacaklardı gencecik bedenlere. Balta sallayacaklardı, kurumuş ağaç gövdesine değil, insan bedenlerine.

Saat 12'de bitmişti mesai. Caminin önünde toplanmışlardı. Zaten önceden hazırlıkları yapılmıştı her şeyin. Ve hücumla geçildi! Yetmiş yaşında sakallısı ve yedi yaşında çocuğuyla. Saatlerdir fabrikada çalışıyor olmanın yorgunluğunu duymuyorlardı. Yoksul ol-

maktan kaynaklanan bütün ezilmişlikleriyle saldırıyorlardı.

Sebahat okula gidiyordu. On beşli yaşlarındaydı. Evin en çok değer verilen sevilen çocuğu olmanın avantajını yaşıyordu. Genellikle böyle durumda olan çocuklar şımarırlar, Sebahat şımaracak imkâna sahip olmadı. Hiç şımaramadı. Hep uyumlu ve dengeli bir kişiliği oldu. Bu özelliğiyle sevildi daha çok. Herkes onu seviyor, o da herkesi seviyordu.

Sebahat'ın abisiyle olan ilişkisi herkesin imrendiği bir ağabey kardeş ilişkisiydi. Belki de aile ortamının sağladığı bir olanaktı bu özellikleri. Okulda da başarılıydı. Ancak bu durumu da bir özel bir avantaj olarak görmüyordu. Sebahat'ın henüz bir çocuk olması, onun çocukça davranmasına yol açmamıştı. Sebahat'tan söz açıldığında kimse onu bir çocuk olarak hatırlamamaktadır. Belki de o hiç çocuk olmamıştı. Sanki hep büyük birisi olarak yaşamıştı.

Yaşanan dehşetli katliam onu ürpertiyordu. Kendileri de solcuydular. Kendilerine de saldıracaklarını düşündükçe korkudan dizlerinin bağı çözülüyordu. Ne vardı ki solcu olmaktan neden bu denli rahatsız oluyordu insanlar. Solculuktan bu kadar çok korkmalarına anlam veremiyordu.

Babası, annesi, amcası, abisi, yengesi, hepsi içerdeydiler ve aynı kaygıları yaşıyorlardı. Evden çıkmak istiyorlardı, ancak saldırılacağını bildikleri için çıkmıyorlardı. Aslında kendisinin de çıkmamasını tembihlediler ama o merakını yenemeyip çıkmıştı.

Vahşet, soyut bir tanımlama değildi. Vahşet bir gerçeklikti ve Sebahat, vahşetin iki ayakları üzerinde evlerine doğru yürüdüğünü gördüğünde hemen içeriye koştu. İçerdekilere haberi verdiğinde herkes bir tedbir almaya yöneldi. Kimi 'dışarı çıkalım, konuşalım!' derken kimi de saklanmayı önerdi. Ali Rıza hoca yapılan katliamın ve saldırıların, kendisinde yarattığı aşağılanmayı sindiremiyorlardı. Bu, ne denli onursuzlaştırma haliydi böyle! İnsanlar nasıl bu kadar çaresiz ve rezil bir durumla karşı karşıya bırakılabilirdi!

Bunları düşünürken somut ve yakıcı gerçek dayatıyordu; Bu durumun önlenmesi nasıl mümkün olacaktı? Geliyorlardı, ellerinde silahları gözlerinde kinleri, yüreklerinde nefretleriyle. Yakarak, yıkarak, ölüm kusarak, kan içerek, geliyorlardı.

Ölümlerini bekledikleri bu anlarda Sebahat abisini düşünüyordu. Abisiyle yaşadığı güzel anları anıyordu. Ona yapmayı düşündüğü muziplik geldi aklına. Çoktandır ona bir muziplik yapmayı planlamaktaydı. Aslında bu planı yalnız yapmıyordu. Planı hazırlayan biri daha vardı. Onunla birlikte Mehmet abisine bir tuzak kuracaklardı. Mehmet'in babasına olan bağlılığını biliyorlardı. Plana babasını da dâhil edeceklerdi. Babası da rolünü oynayacaktı. Böylece Mehmet'in babasına olan bağlılığını kullanarak Mehmet'e bir oyun oynayacaklardı. Ona diyecekler ki baban sana küsmüş. Mehmet'e küsmüş olan babasının barışması için bir hediye alınması sağlanacak ve bu hediye Mehmet'in tekrar babasıyla barışmasını sağlayacaktı. Böylece hem Mehmet'e para harcatacaklardı hem de babasının gerçekten küstüğünü düşünerek biraz paniklemesini sağlayacaklardı.

Sebahat bunları düşünürken aklı kulağı, dışarıdan gelen seslerdeydi. Gelen gürültü yaklaşmaya başladığında Sebahat hiç bir şey düşünemez oldu. Buna kendisi de şaşırırdı. Nasıl oldu da böyle birden aklı durmuş gibi oldu. Yine babası, annesi, abisi geldi gözlerinin önüne. Sanki bunlardan ayrıymış gibi. Hâlbuki yanlarındaydılar. Neden böyle oluyordu.

Sebahat, saldırganlar evlerine doğru gelirken saldırıyı ilk görendi. Evin önündeydi, gürültüleri izliyordu. Bu arada evlerinin balkonlarında, kapılarının önlerinde, damlarının üstünde saldırıları izleyenler konuşuyorlardı kendi aralarında. Konuşmalarından anlaşılıyordu, saldırıların Sebahatları da kapsadığı.

Ev halkı kısa bir durum değerlendirmesinden sonra kararını verdi. Evin bir odasına saklanmanın en uygun çözüm olduğunu gördüler. Saklanmaya başladıklarında, bir kez daha Sebahat bu durumun korkunçluğunu düşünüyordu. Öldürüleceğini hiç aklına getirmiyor, ancak ailenin diğer bireylerine bir şey olabileceği ihtimali bile onu dehşetle ürkütüyordu. Annesiz, babasız, abisiz, bu dünyada yaşanabileceğini hayal etmek dahi yeterince korkutuyordu Sebahat'ı.

Evi koruyan kimse yoktu. Evin zırhı da yoktu saldırganları önleyecek. Tahtadan kapı bir kaç hafif darbeye yıkıldı. Bahçenin içine doluşanlar, bir kaç adımda evin giriş kapısını zorlamaya başladılar. Giriş kapısının da dayanma gücü sınırlıydı. Birkaç darbeye sonuna kadar ve parçalanarak açıldı kapı. En önden gidiyordu uzun sakallı, bir elinde tüfek, bir elinde balta olan kişi. Omzundan aşağıya bir fişeklik sarkıtmıştı. Beline doladığı bir kuşaklığa, elini attığında alabileceği şekilde, sapı dışarıdan görünen bir pala sokmuştu.

Kapı kırıldı ve içeriye doluşan kalabalık, önüne gelenin etrafını sarıyor, elinde ne varsa onunla öldüresiye vuruyordu. Sarı hocaya söylenmedik söz bırakmıyorlardı tanıdıkları, köylüleri. Hoca arka odaların birisine girmişti. Dayanamadı çıktı ortaya “teslim oluyorum, çoluk çocuğuma dokunmayın ne yaparsanız bana yapın” diyordu dilinin döndüğünce. Kimse dinlemiyor, yaptıklarından vazgeçmiyor, saldırının dozunu ve hızını azaltmıyordu. Zulüm ve katliam yaratan eller, işlerine ısrarla, şevkle, büyük bir haz ve mutlulukla devam ediyorlardı.

Vahşetin yapıcıları evin içine doluştuklarında diğerleri gibi Sebahat'ı da saklandığı yerden çıkartmışlardı. Titriyordu Sebahat. Kısacık hayatında bir fiske bile yememişti. Kimse onun o nazik bedenine en küçük bir darbe vurmamış, dokunmaya kıyamamıştı. Şimdi, canavarların hoyrat ellerindeydi Sebahat'ın o nazik bedeni.

Bu gencecik insana acımasızca vuruyorlardı. Elle vurulmuyordu vurulan darbeler. Her vurulan darbe, bıçakla, baltayla, nacakla vuruluyordu. Vurulan her darbe, vücudun vurulan yerinde bir yaranın açılması demekti.

Yüzü gözü kan içinde kalmıştı Sebahat'ın, tekmiyorlardı bazen de. Üstündeki elbisesi parçalanmıştı. Cinsel açlık içindeki yaratıklar tacizde bulunmaya başladılar, bu konuları henüz hiç öğrenmemiş ve hiç öğrenemeyecek olan Sebahat'a. Kimi bir tarafına tacizde bulunurken bir diğeri aynı anda başka bir tarafına saldırıyordu. Yapılanları izleyen birileri olsaydı eğer, buna vahşet demenin bile çok hafif kaldığını görebilirdi. Annesi, babası, abisi ve amcası vurulmuş, öldürülmüş olan bir genç kıza, bunların hepsi, kutsal ve yüce kabul edilen değerler adına yapıyordu. Hangi kutsal ve yüce değer Sebahat ve diğerlerine yapılanları makul gösterebilir?

Sebahat'ın her tarafı acıyor, kanıyordu. Üstündeki elbiseleri paramparçaydı. Gözlelerinden akan kan mıydı, gözyaşı mıydı belli olmuyordu. Artık çılgılık atamıyor, sadece bo-

ğazında bir hırıltı duyuluyordu. Vücudunu örten elbise parçaları kana belenmişti. Ayakta duramıyor, duvara tutunuyordu.

Bir yandan bunları yaşayan Sebahat’ın gözleri, diğer yandan annesinin babasının vurulduğunu izlemek zorunda kalmıştı. Babası vurulup düştüğünde, annesi de onun üstüne yatırılmış, vurulmuştu. İkisi de yan yana yatıyorlardı. Öldükleri belli değildi. Annesi ölmemişti. Annesinin yaşadığı, soluduğu soluk aldığı anlaşıyordu. Sebahat’ın annesi Ayşe, eşinin cesedinin başında, kızını ve oğlunu sayıyordu. Bütün bunlar gencecik Sebahat’ın çılgına dönmesi için yetmişti. Annesine, babasına sarılmak için atıldı; kendisini sıkıca tutanların kollarından koparak.

Sebahat annesinin üstüne kapandı. Ona sarıldı; yaralı mı, ölü mü bilmeden. Sağmış-çasına, sarıldı annesine. Hep yaşadığı anne sıcaklığını, kendi bedenine taşımak, bir daha bırakmamak istercesine. Sebahat öyle bir sarılmıştı ki annesine, onu annesinden ayırmak hiç mümkün değildi. Zaten mümkün olmadı da. Annesiyle kucaklaşmış vaziyette vurdular Sebahat’ı. Tam birbirlerine sarılıp, bir beden gibi oldukları anda, tam o unutulmaz anda, Sebahat’ın “artık senden hiç ayrılmayacağım anne” dediği anda, ateşlendi silahı katilin.

Sebahat, kucakladığı annesinin bedeniyle birlikte düştü olduğu yere. Annesi, kendi yarasına bakmadan, kızının yüzünü okşuyor, yarasının nerede olduğunu, ölüp ölmediğini anlamaya çalışıyordu.

‘Sebahat’ dedi bir kaç kez annesi. Kısık, ölgün bir sestti. Sebahat’tan ses çıkmadı. Yarasına baktı; kan akmıyordu. Zaten yarasını göremiyordu. Kalbine isabet etmişti kurşun. Ve tek kurşunla ölmüştü Sebahat.

Saldırganlardan birisinin evi yakınlardaydı. Katliamı gerçekleştirdikten, dört masum insanı katlettikten sonra, evine gidip su içebilmişti. Suyunu içtikten ve dinlendikten sonra tekrar katliamlarına kaldığı yerden devam etmek için katliamcılara dâhil olabilmışti.

ELİF BALTA - NURHAK - 1938

Elif'in köydeki adı Tüley'dir. Şehre geldiğinde, bir modernlik göstergesi olarak şehre yakışmadığı düşünülen Tüley adı Elif olarak değiştirilmiş, kullanılmıştır. Elif Balta, yoksul emekçi bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiştir. Yine aynı şekilde yoksul bir insanla, inşaat işçisi olan Mehmet Ali Balta'yla evlenmiştir. Herkes dengi dengine diye bir söz var halk arasında. Aslında bu söz, aynı zamanda hayatta hükmünü yürüten haksız bir toplumsal kanunun en veciz ifadesidir. Bu kanun insanın yaşamının birçok boyutunu belirlemektedir.

Bütün yoksulluğa rağmen, belki de bu yoksulluğun dayattığı zorunluluktan dolayı, Elif eğitim almamış olmasına rağmen, girişimci, üretken ve sosyal özellikleri gelişmiş bir insandı. Sürekli yeni olanaklar yaratıyor, değişik iş imkânları buluyordu. En son tarım işçiliği yapıyordu. Bununla yetinmiyor, bulabildiği başka işleri de yapmaya çalışıyordu.

Elif, çocuklarını sağlıklı büyütebilmek için kelimenin gerçek anlamıyla saçını süpürge eden bir kadın, bir anneydi. Kocasının inşaatlarda çalışmasının geçinmek için yetmediğini gören Elif, kolları sıvayarak, evin geçimine katkıda bulunmaya çalışıyordu. Bir süre sonra işlerini geliştirerek, hem evin geçimine yardımcı oluyor, hem de bir şeyler biriktirmenin yollarını arıyordu. Bunu gören mahallenin kadınlarının bazıları, Elif'in çalışkanlığını kıskanırken, bazıları da imreniyor, hayranlık duyuyorlardı.

Ancak Elif, mahallede kadınların bütün konuştuklarını biliyor, duyuyor, fakat dert etmiyordu. Kocasıyla ve çocuklarıyla ele ele veriyor, yaşadığı sorunların üstesinden gelmenin

yollarını arıyordu. Bazı hafta sonları çalışsa da, çoğu zaman hafta sonlarını evde geçiriyordu. Böyle zamanlarda çocukların sevdiği yemekleri yapardı Elif. Hep birlikte sofraya oturduklarında, her biri bir taraftan annesinin güzel yemeklerini övdüklerinde Elif mutluluktan göklere uçardı. Eşi Mehmet Ali bu durumu yadırgardı. Elif'in bu şekilde mutlu olmasına bir anlam veremezdi; "Ne varmış yani, bir yemek yapmış" der, geçiştirmeye çalışırdı, yemekleri iştahla yerken.

Elif ve eşi gelişmelerden hiç haberdar olmayan gruptandılar. Siyasal gelişmelerle ilgilenmedikleri gibi onları takip etmeye de alışık değillerdi. Zaten yorucu işler yapıyorlardı. Akşam eve geldiklerinde siyasetle ilgilenecek bir durumları kalmıyordu. Yemek, temizlik derken yığılıp kalıyorlardı. Toplumsal faaliyet olarak yaptıkları tek şey, komşulara çay içmeye gitmek veya onların çay içmeye gelmesiydi.

Maraş'ta son günlerde yaşananları, belki çocuklar kısmen biliyorlardı. Fabrika da çalışan kızları, okula giden çocukları vardı. Ancak onların bildiklerini ne Elif ne de eşi Mehmet Ali biliyordu.

Bir gün önce olanları duymuşlardı. Öğretmenlerin öldürüldüğünü ve yapılan saldırıları da bu vesileyle öğrenmiş oldular. Bütün bunlara rağmen, hiç kimse onları bir gün sonra başlarına bir felaketin geleceğine inandıramazdı. O denli gelişmelerin dışındaydılar. Ailede, şehirde olan bitenden kısmen haberdar olan, iplik fabrikasında çalışan büyük kızları Emine'ydi. Emine de sabah işe gidiyor, akşam geliyordu. Onun bütün bildiği işyerinde gelişen sendika tartışmalarıydı. İşçilerin büyük bir kısmı hızla DİSK'te örgütlenmeye yönelmişler, patron ise bunu önlemek için bir dizi komplo geliştirmekteydi. Tam bu günlerde işçilerin içinden bir çete oluşturularak, DİSK'e geçen işçilere saldırılar yapılmaktaydı. Birkaç gün içinde hangi sendikanın yetkili olacağına dair mahkeme vardı. Emine bunları biliyordu.

Cuma akşamı olduğunda Elif ve eşi işten gelmiş yemeklerini yemiş çaylarını içiyorlardı. Havalar soğuktu. Soğuk olmadığı zamanlarda, dışarıda kapının önünde komşularla birlikte içerlerdi çaylarını. Oturmak için yapılmış kerevitler vardı, kalabalık olduklarından bir kilim sererlerdi yere. Birlikte çaylarını yudumlarlardı. Kadınlar, genellikle ev hallerini konuşurken, erkekler daha çok iş ve geçim konularıyla ilgilenirlerdi.

Akşam olmasına rağmen, ortalığın tekin olmadığını anlattılar birbirlerine ev halkı. Dikkat etmeleri gerektiğini, ne olacağının belli olmayacağını söyledi Mehmet Ali Balta. Elif Balta ise, fabrikada çalışan kızına işe gitmemesini söylüyordu. Bu konunun ciddiyeti konuşularak anlaşıldığında, kimsenin çay içecek iştahı da kalmamıştı. Çay ortadaydı, bardaklar boş bekliyor, kimse ilgilenmiyordu. Başka zaman olsa şimdiye kadar çaylar içilmiş olurdu.

Birden sokakta bir gürültü oldu. Ne olduğunu anlamak için kapıya, pencereye çıktıklarında, kalabalık bir grubun sokakta gösteri yaptıklarını gördüler. Elllerinde bayraklar, sopalar ve çeşitli aletlerle, slogan atarak yürüyüş yapıyorlardı. Kendilerinden uzaktalardı. Ama kendileri için iyi bir durum olmadığı hemen anlaşılıyordu. Hemen içeri girdiler. Kimse bir şey söylemedi, kendileri de konuşmadılar. Ama dışarıda durmak korkutucuydu ve onun için beklemeden içeri girdiler.

Sabah olduğunda durum daha iyi anlaşıyordu. Hedefteydiler. Akrabaları olan Sağlam'lar da onların evine gelmişti. Hep birlikte bir çare aramaya çalışıyorlardı. Gitmek istiyorlardı, ortalık sakinleşene kadar bir süre görünmeyebilirlerdi. Ama bu mümkün değildi, her taraf çevrilmiş, kuşatma altındaydılar. Komşulardan yardım istemeyi düşündüler, buna da imkân yoktu. Kimi zaten yapmazdı, kimi de korkusundan yanaşmazdı yardımcı olmaya. Çare bulmalarına fırsat olmadı.

Cumartesi günüydü, Elif'lerin evine saldırıldığında. Üstelik diğer mahallelerde de olduğu gibi bu saldırının da başını Elif'in en yakın komşusu olan bir kadın çekmekteydi. Evlerinin bahçesinde beraber az çay içmemişlerdi. Sık sık birbirlerinin dertlerini paylaşırlar, birbirlerine sırlarını anlatırlar, eksiklerini tamamlarlardı. 'Komşu komşunun ihtiyacını karşılar.' derlerdi.

Bu kadar yakın olmalarına rağmen, komşu kadın saldırganları teşvik etmekte, onlara Alevilerin evlerini göstermekte, yönlendirmekteydi. Elif'lerin evi Orman İdaresi denen mevkide bulunuyordu. 'Komünistlerin, Kürtlerin evi!' diye Elif'lerin evlerini gösteren komşu kadın, saldırganlara yol gösteriyordu. Büyük bir iştiaqla yürüyorlardı; ev yakmaya, insan öldürmeye. Havaya silah sıkıyor, yanlarından geçtikleri kimi evlere paçavra atıyor, camları kırıyor, kapılara vuruyorlardı. Yangınlar başlamış, evler yanıyordu. Yanan evlerin dumanı bulutlarla kaplanmış havayı, daha da karartıyordu.

Saldırganların içinde Elif'in genç, öğrenci oğlu Şerif'in, okul arkadaşı da bulunuyordu. Şerif'in okul arkadaşı aile boyu katliamcı olmuşlardı. Bu aileden kimse evde kalmamış, başka semtlerde oturanlarda buraya kadar gelip katliama katılmışlardı. Bunlardan birisi bu zilletlik durumdan etkilenmiş olmalı ki, saldırganları engellemek istemişse de başarılı olmamıştır. Saldırganların Balta ailesinin evine saldırmalarına engel olmak isteyen bir başka Türk Sünni vatandaş ise, "Senin kanında bozukluk var, burada Aleviler oturuyormuş, sen onları göster!" denilerek dövülmüştür.

Baltaların evine yapılan saldırılar yoğunlaşmıştı. Artık daha fazla evde kalmak imkânsızdı. Evin içine atılan taşlar ve paçavralarla ev yanmaya başlamıştı. Bir an önce çıkıp kaçmanın yolunu bulmak gerekiyordu. Evin çevresinde ve önündeki kalabalık azalmıştı. Biraz daha beklediklerinde kimse kalmadı, çocuklardan ve silahsız birkaç kişiden başka. Saldırıları başladığından beri kaçmak isteyen içerdeki insanlar, ortaya çıkan bu fırsatı değerlendirek, evde çıkıp açık araziye doğru kaçmaya başladılar.

Baltaların yakın akrabası olan Sağlam ailesi de onlarlaydı. Elif Balta, Ali Sağlam'ın kardeşinin kızı, yani yeğenidir.

Saldırganların geldiğini gören Şerif Balta, babası Mehmet Ali Balta, dayısı Ali Sağlam ve dayısının oğlu Mehmet Sağlam evlerinden tarlalara kaçmışlardır. İki ailenin diğer fertleri de; erkekleri, kadınları ve çocukları; hepsi birlikte evlerini, yıllarca biriktirdikleri emeklerini ve en önemlisi anılarını, yaşanmışlıklarını nedenini ve ne olacağını bilmeden terk ediyorlardı. Hem de konuşmaya, düşünmeye fırsat olmadan; kaçarak, rencide edilmiş, onuru kırılmış olarak.

Balta ailesinin evini yakan saldırganlar, evden kaçmaya çalışanların içinden yakala-

dıkları Elif Balta’yı önlerine katarak döve döve götürmüşlerdir. Bir ara saldırganların elinden kurtulan Elif Balta, bir komşusunun evine sığınmış ve «Beni kurtar Bekir amca» diye yalvarmış, yardım istemiştir. Elleri silahlarla Elif’i arayanlar, “Bu kadını niye bıraktınız, bu kadın komünisttir” diye bağırarak, civardaki evlere girerek Elif Balta’yı aramışlar.

Elif Balta’nın cesedi daha sonra bir bodrumda bulunmuştur. Üstelik yakılmış olarak. Ailesi Elif Balta’yı, sadece daha az yanmış olan saçlarından tanıyabilmiştir.

Elif Balta bulunduğu bodrumda sahipsiz olarak alınıyor ve kimsesizler mezarlığına konuyor. Ailenin ısrarlı ve inatçı çabalarıyla Elif Balta’nın cenazesi, 41 gün sonra konduğu kimsesizler mezarlığından çıkartılarak teşhis edilip, ailesinin belirlediği mezara konabilmiştir.

Elif Balta bu katliamda en vahşi biçimde öldürülen insanlardan birisidir. O kadar ki onun yakıldığı gizlenemediği için, bilinmekte, fakat daha başka ne tür işkencelere ve eziyetlere maruz kaldığı bilinmemektedir. Lakin katliamcılar tanıyan ve katliamların mantığına yabancı olmayan herkes bilir ki böyle bir durumda, en adi, en korkunç, en sadist ve en alçak işkencelerin yapıldığı kesindir. Bu gerçeği tespit etmek için ne kâhin olmaya, ne de bilimsel, hukuksal veriler aramaya gerek vardır. Yeter ki devletin katliamcı politikalarının esiri olunmasın. Katliamcılar aklamaya çalışmayan herkes, Elif Balta’ya ne tür işkenceler yapıldığını ve kimlerin bu alçakça katliamı gerçekleştirdiği bilir.

Elif Balta’nın kimler tarafından öldürüldüğü de bilinmemektedir. Yargılama sürecinde ve dosyada, bu konudan da oldukça suiistimal ile ve dosyanın üstünü örtme tutumu geliştirilerek Elif Balta’nın öldürülmesi faili meçhul edilmiştir.

GANİMET ALINMAK İSTENEN ÇOCUKLAR

Altı çocukları olan Balta ailesinin annesi ve babası öldürülmüştür. Çocuklar sahipsiz kalmıştır. Çocukların en büyüğü 16 yaşında iplik fabrikasında çalışan Emine’dir. Emine, katliam esnasında kardeşleri ve yakınlarıyla birlikte kaçmıştır. Bir süre sonra aile fertleri birbirlerini kaybederler. Bunun üzerine bir grup tarafından esir alınarak bir köye götürülen Emine, zorlu ve sorunlu geçen birkaç günden sonra askerler tarafından kurtarılır. Askerler Emine’yi, kardeşlerinin olduğu genel olarak mağdurların barındırıldığı askeri kışlaya getirirler. Böylece kardeşler birbirlerini bulmuş oldular.

Askerler, Balta ailesinin diğer bir çocuğu olan Şeref’in, kendilerinde kalmasını önermişler. Devletin olanaklarından, Şeref’in askeri okullara gönderilmesini sağlayacaklarından söz ederek onun askeriye de kalmasını istemişler. Şeref’in ablası Emine, kardeşine el koymak anlamına gelen bu talepleri kabul etmemiş. Balta ailesinin en büyük çocukları olan Emine, aynı şekilde askeri kışladayken, tanımadığı bazı şahıslarının, kışlaya gelerek kendisiyle görüşüklerini anlatmaktadır. Bu görüşmelerde, kim olduğunu bilmediği bu şahıslar, kardeşlerini kastederek, “Anneniz babanız öldü, sen kendin bir çocuksun, bu çocukları büyütemezsin. Bize ver, biz büyütelim” diyerek kendisinden kardeşlerini almak istediklerini anlatmaktadır Emine. Çocukların ablası olarak sorumluluk duyan Emine, bunu da kabul etmemiştir.

TANIK NURSEN METİN: Yenimahalle olaylarında MHP'li saldırganlar tarafından öldürülen ilköğretim müfettişi Süleyman Metin'in kızı. "Kalabalık bir grup evimize saldırdı. İçlerinde yüzü maskeli kişiler vardı. Sakallı hoca elinde satır ile olaylara bağından manuna kadar elebaşılık ediyordu. Olaylardan bir gün önce iki kişi evimizin kapısına tebeşirle 12/A yazdılar. Ne olduğunu sordum. 'Yeni nüfus sayımı' cevabını verdiler.. Evimiz önce uzun menzilli silahlarla atış ettiler, camları kırdılar. Evimizin içine bomba atıldılar, yangın çıktı. Evimizin demir kapısını testere ile keserek içeri girdiler. Babam yaralandı. Dışarı çıkarmak istediler. 'Nereye götürüyorsunuz, bırakın şu döküp yakacağız' dediler. Bizi de dışarı çıkardılar. Bize küfredip, pijamalarımızı ayağına çekerek, mahalle aramızda gezdirdiler."

Sakarya Mahallesi

Bu mahalle daha çok Pazarcık'lı Alevi esnaf ailelerinin yerleştiği bir mahalleydi. Maraş'ın en rahat oturulabilecek mahallelerinden birisiydi. İnsanlar diğer mahallelere göre birbirleriyle daha iç içeydiler, daha çok birbirleriyle ilgiliydiler. Esnafılık yapan Pazarcıklı Kürt Aleviler diğer mahallelerden çok burada oturmayı tercih ediyorlardı.

Bu mahalleden katliam açıktan bir planlamaya gerçekleştirilmişti. Cenaze töreninde ayrılan katliamcılar, bu mahallede bir yanda mahalle içinde tacizlerde bulunurken diğer yandan da bir katliamcının evinde toplantı yaparak katliamı planlamışlar, katliama dair kararlar almışlardır.

Cuma günü akşamı yapılan bu toplantının sabahında katliam başlamıştı. Toplanan katliamcılar kendi aralarında işbölümü yapmışlar bir grup Suna'ların evine yönelmiş başka bir grup ise Bilmez'lerin evine yönelmişti.

Suna'ların evine giden katliamcılar önce, Suna'ların binasının alt katında oturan ilköğretim müfettişi Süleyman Metin'in evine saldırmışlardır. Süleyman Metin'i çocuklarının gözleri önünde katleden katiller, Süleyman hocanın genç kızlarına tacizde bulunmuşlar, hakaret etmişler, eşi Gülizar Hanımın üstüne gaz dökerek yakmaya çalışmışlardır.

Süleyman hocayı öldüren evini yakan ve diğer bireyleri perişan eden katiller, Sunaların evine yönelmiş, bu defa onlara karşı katliama başlamışlardır.

Suna'ların evinde bulunanlardan Ali Suna'nın eşi Musa ve Elif Suna'nın gelini Besey (Esmâ) Suna'nın karnındaki bebeğiyle birlikte yedi kişiyi, Süleyman Metinle birlikte toplam sekiz insan katledilmiştir.

Geriye kalanların tamamı yaralanmışlardır. Bu evde katliam sürdürülürken aynı saatlerde aynı mahallenin bir başka köşesinde Bilmez ailesi katliamı yaşıyorlardı.

Bilmez'lerin evine sığınmış olan iki aile de aynı saldırılara maruz kalmış bulunuyordu. Buraya yapılan saldırıdan üç kişisi Bilmez ailesinden olmak üzere beş kişi katledilmiştir.

Sakarya- Yenimahalle'den Hasan Yüzüakta aynı gün aynı saatlerde uzaktan sıkılan silahlarla katledilmiştir.

Yine bu mahalleden Musa Altun bir gün sonra devam eden saldırılardan öldürülmüştür. Bunların dışında aracıyla kaçıp kurtulan Musa Altun'un ailesi ve çocukları o da Malatya bir Alevi olan cezaevi müdürünü almaya gelen askeri bir araca son anda ve biraz zorlayarak binmiş ve kurtulmuşlardır. Ancak aynı araca binmeye çalışırken binemedi yakalanan Musa Altun kurtarılamayarak katledilmişti. Sakarya yeni mahallede saldırılar üç gün boyunca aralıksız devam etmiştir. Aynı anda Maraş'ta katliam sürdürülüyordu.

Hava soğuyunca değil, yüreği soğuyunca başlanmış insanın kışı. Katliam ve sonrasında Maraşlı Kürt Alevilerin yürekleri, bu nedenle, kışa kesmiştir.

Ama benim memleketimde bugün
İnsan kanı sudan ucuz
Oysa en güzel emek insanın kendisi
Kolay mı kan uykularda kalkıp
Ninniler söylemesi

Belki bu nedenle, yazık
Asılmış gibi durur
Asılmış gibi kederinden
Duvarlarımda resim
Çalgılarımda müzik.

RUHİ SU

SÜLEYMAN METİN - GÜRÜN-KARANLIK KÖY 1935

Süleyman Metin, birçok değişik yerde görev yaptıktan sonra Maraş'a gelmişti. Mesleğini seven idealist bir öğretmen olarak insanlarda iz bırakmıştı. Hayatını gerçek anlamda bir öğretmen olarak yaşamaya çalışan Süleyman'ın her hali, mesleğine olan bağlılığını yansıtmaktaydı. Kimse ona, öğretmenlik dışında başka bir iş yakıştırmaz, yakıştıramazdı. İlköğretim müfettişi olarak Sivas'tayken Maraş'a tayini çıkmıştı.

Süleyman Sivas Alevilerindendi. Bu inancını seviyor, Alevi olmaktan dolayı kendisini mutlu hissediyordu. Çevresinden de Aleviliğini gizlemiyordu. Aleviliğe dair bu denli belirgin bir tutum içinde olması, sayısız Sünni arkadaşının varlığını engellememişti. Kısaca Süleyman, Aleviliğini gizlememiş, ancak bu durumu, bir ayrılık gerekçesi veya bir baskı ve üstünlük aracı olarak kullanmamıştı. Zaten ezilen bir inanç olarak hiç bir Alevinin böyle davranması çok mümkün ve kolay değildir.

Halkın derdine derman olmaya çalışan bir aydıncı Süleyman Hoca. Çocuklarını da bu bakış açısıyla yetiştirmeye çalışıyordu. Topluma ve çevresine karşı duyarlı, herkesin hakkını gözetken ve korumaya çalışan gerçek bir aydın insandı. Böyle insanların ortak özelliği insanı ve ailesini sevmesidir. Bu tür insanlar, insanlara karşı ve özellikle ailesine karşı olağanüstü bir sevgiyle yaklaşırlar. Onların hayatından herkesten ve her şeyden çok ailesi ve çocukları vardır. İşte Süleyman Hoca böyle birisiydi. Kısacası pek çok özelliği katliamcılarının hedefi olmasına yol açıyordu.

Süleyman şehre geldiğinde, Musa Suna'nın evinin alt katını kiralamıştı. Süleyman'ın dört kızı vardı; büyükleri genç kızlığa adım atmaya başlamışlardı. Babalarına hayran, onun dediklerini hayatlarının rehberi kabul eden genç kızlar hem okullarına devam ediyor, hem de evde annelerine yardım ediyorlardı. Süleyman Hoca da, ailesi de Maraş'ı sevmişlerdi.

Bundan sonraki hayatlarında Maraş'ta yaşamayı planlıyorlardı.

21 Aralık'ta öldürülen öğretmenler, Süleyman Hoca'nın hem meslektaşları, hem de yakın arkadaşlarıydı. Öldürülen öğretmenler de, Süleyman Hoca'yla benzer dünya görüşüne sahiptiler. Cenaze törenine en önde katılmış, yapılan saldırıların tamamını göğüslemişti. Süleyman Hoca, saldırılardan dolayı evlerine dönememiş bir grup arkadaşıyla birlikte başka bir mahallede kalmıştı. Akşam geldiklerinde, sokak saldırganlarla dolu ve hareketliydi. Süleyman, geç saatte ve ara sokaklardan dolaşarak evine gelebilmiş, onlara görünmemişti. Kalabalık, mahallenin içinde sloganlarla yürüyüş yapmış, bazı evlere saldırarak pencerelerini, kapılarını taşlamışlardı. Alenen “Alevilerin son günüdür” diyerek saldıracaklarını belirtiyorlardı bu adamlar. Zaten sinemaya bir patlayıcının atılmasından bir gün sonra, bu mahalledeki Akın Kıraathanesine bomba atılmıştı. O gün de hem şehirde, hem burada olanlar korkutuyordu. Endişeli bir bekleyiş içindeydiler. Hava sıkıntılı, ortam gerilmiş yay gibiydi.

Süleyman Hoca eve geldikten bir süre sonra başka bir arkadaşı eve gelerek, durumun iyi olmadığını, yarın farklı saldırıların olabileceğini söyleyerek ona şehri terk etmeyi önermişti. Süleyman Hoca arkadaşına çay ikram etmişti. Geç saatlere kadar oturmuşlardı, ancak hoca şehri terk etmeyeceğini söyleyerek bu öneriyi kabul etmemişti.

Süleyman Hoca'nın arkadaşıyla çay içtiği saatlerde aynı mahallede ve bir komşusunun evinde katliam hazırlığına dönük toplantı yapılıyordu. Toplantıda, cenaze töreninde ve gün içinde yaşananlar değerlendirilerek, yarın yapılacak olan katliamın ayrıntıları planlanmıştı. Toplantıda görev bölümü, malzeme temini ve iş planlaması yapmışlardı.

Bu toplantı, açıkta yapılmıştı, gizliliğe gerek görülmemişti. Toplantıya gelenler, gelirlerken ve dağılırlarken, etraflarına bakışları ve davranışlarıyla yarın kötü şeyler yapacaklarını söyler gibiydiler.

Akşam alınan kararların gereği yerine getiriliyordu sabahleyin. Bir tatil günü sabahı olmasına rağmen sokak dolmuştu. Saldırının ilk adımları atılmaya başlandı. Sabah namazında caminin imamı vaazını vermiş, herkesi dini görevlerini yapmaya, ‘Alevi öldürerek cennete gitmeye’ davet etmişti. Camiden çıkanlar marangoz atölyesinin önünde toplanıyorlardı. Silahlı olmayanlar burada imal edilen sopalarla harekete geçeceklerdi. Kadınlar, eski çamaşırlarını benzine bulayarak bir sopaya takıyorlardı. Gruplar oluşturuldu, silahlandırıldı. Saldırıların yapılacağı evlere doğru yürüyüşler başladı.

Süleyman Hoca'nın evine yapılacak olan saldırı ilk saldırılardan biriydi. Süleyman ve ailesi, tedirgin, endişeli ve huzursuz bir bekleyiş içindeydiler. Büyük kızı ekmek almak için bakkala gitmişti. Bakkal ona, “Ekmeği ne yapacaksın ki, iki saate kadar öleceksiniz” demişti sırıtarak ve saygısız bir ses tonuyla. Artık her şey belliydi. Büyük, tarihsel ve siyasal bir düşmanlığın en büyük hedefiydiler. Kahvaltılarını yapmaya çalışmışlardı ancak hiç kimsenin boğazından bir şey geçmemişti. Hoca'nın eşi, çocukları, babalarının kaygılarıyla kaygılanıyor, onunla birlikte üzülmüyorlardı.

Zaten çok sürmedi, Süleyman Hoca'nın evinin önünde idiler. Bağırıyor, slogan atıyor, evi taşıyorlardı. Pencerelerin camlarını kırdılar. İçeriye dinamit, gaza batırılmış bez atıp, evi yakmaya çalışıyorlardı. Kırılan pencerelerin demirlerini kesmek için, komşu kadınlardan biri koşarak bir testere getirmişti. İçeriye silahlarla ateş ediliyordu. Fethetmenin dayanılmaz cazibesi gözlerini karartmıştı.

İçeridekiler saldırılara karşı kendilerini sakınmaya ve birbirlerine tutunarak direnmeye çalışıyorlardı. Süleyman'ın elinde silahı vardı. Silahıyla pencerede mevzilenmişti. Kendisini ve çocuklarını korumaktı amacı. Elinde tuttuğu silahı kullanmamaya dikkat ediyor, tetiği çekmiyor, çekemiyordu. Hem kimseye zarar vermek istemiyor, hem de silah kullanmanın daha büyük gerilimlere yol açacağını, saldırganları tahrik edeceğini düşünüyordu. Ancak o silahını kullanmasa da bu caniler katliama kararlıydılar. Kan içmenin cazibesıyla çılgına dönmüşlerdi.

Durmadan silah sıkıyorlardı evin içine. İçeriye atılan paçavralarla ev yanmaya başlamıştı. Evin içinde eşi ve kızları feryat figan haldeydiler. Gözleri babalarındaydı. Kızlar, babalarının yanına gitmek, onun yanında olmak için çırpınıyorlardı. Süleyman, kızlarının yanına gelmesini engelliyordu. Hedefte olan oydu silah sıkılıyordu ona. Kendisine sıkılan kurşunların kızlara denk gelmesi mümkündü. Kızlarına bir zarar gelmesini istemiyordu. Kızları da babalarına bir şey olmasından korkuyorlardı.

Evin içine girmek için pencere demirlerini kesmeye kalkışanlardan en heveslisi sonunda demirleri kesmeyi başarmıştı. Kesilmiş pencere demirlerinden açılan yerden içeriye girmeye başladılar.

Bütün şehir sokakta, üstüne geliyordu sanki. Dayanılmaz bir gürültü, devasa bir kalabalık. Her şey Süleyman'ı ezme, yok etme üzerine kurulmuştu. İçeride çocukların ağlamaları, intizarlar, eşinin çırpınışları. Her tarafından tutuşmuş yanan ev. Fiyonklu saçlarıyla çırpınan en küçük kızı Hürriyet. Üstündeki, kanlanmış elbisesiyle eşi Gülizar. Kısacası çocukları, eşi, işkence tecavüz, ölüm... O anda Süleyman'ın kafasında geçenlerdi. Kesti attı kafasındaki her şeyi ve Süleyman bağırdı, "Ben teslim oluyorum, çocuklarıma dokunmayın" diye pencereden.

Süleyman'ın bunları söylemek için pencereye çıkması, saldırganlar için nimet olmuştu. Sayısız silah patladı Süleyman'ın görüldüğü pencereye. İçeri giren bir kurşun Süleyman Hoca'yı yaraladı. Hoca yaralandığında evin içinde yangın vardı. İçeridekiler yangını söndürmeye çalışıyorlardı. Hep birden vurulan Süleyman Hoca'nın başına toplandılar. Hoca onları sakinleştirmeye çalışıyordu, eli yarasındaydı. Gülizar bağırdı dışarıdakilere, "Teslim oluyoruz, eşim yaralandı. Onu doktora götürelim."

O arada zorlanan kapı kırılmış içeri dolmuşlardı. Kızların etrafını sardılar önce. Hoca'nın ve eşinin üstüne yığıldılar. Hoca yaralı yatıyordu yerde. Başında eşi ağlıyor, doktora götürmelerine izin vermeleri için yalvarıyordu. Süleyman Hoca'yı ateş ederek ve sopalarla vurarak öldürdüler. Hürriyet, babasının kanlar içindeki cesedinin üstüne atıldı, ağlayarak. Çığlık çığlığaydı. Gülüyorlardı Hürriyet'in ağlamalarına, çığlıklarına, çırpınışlarına, kirli dişleriyle ve kanlı gözlerini kısarak.

Hürriyet küçük çocuktu daha. Yanında babası öldürülen, babasının ölüsüne ağladığı için kendisine gülünen bir çocuk. Hayata yaralı başlayan bir çocuk. Hürriyet için ölüm denğinde hep o geldi aklına. Başka hiçbir ölüm Hürriyet için ölüm duygusu yaratmadı. O an ve katliamcılarının karanlık silüetleri hiç çıkmadı Hürriyet'in beyninden.

Tutsak aldılar. Gülizar ve kızları, yaralı Süleyman'ı dışarı çıkartmaya çalıştılar. O sırada da hoca'nın bedenine kurşun sıktılar yine, adamlar. İçlerinden biri "Ateşe atalım" dedi yanındakilere. Buna engel olmak isteyen Gülizar'ın üstüne gaz döktü bir başkası, elindeki gaz bidonundan. Bir diğeri kibriti ateşleyerek attı Gülizar'm üstüne. Tutuştu Gülizar. Kızlar hep birlikte söndürdüler. Gözünden yaralanmıştı, kör oldu.

Hocanın kızları ortada kalmışlardı. Bir komşularına sığınmak zorunda kaldılar. Komşu, bir koşulla aldı onları evlerine. Türk ve Sünni’ydi. Katliamcılar kızları oradan almak istediler ısrarla. Kızları evine alan kadın “Beni öldürmeden alamazsınız kızları” diyecek kadar kararlıydı. Alamadılar; böylece Süleyman Hoca’nın eşi ve kızları katliamdan kurtulabildiler.

KATLAİM MOLASI * * *

Süleyman Hoca’yı öldürmüş, evini yağmalamışlardı. Daha sırada öldürecek olanlar, yağma edilecek evler vardı. Mahalledeki saldırının ikinci evresine başlayacaklardı. Lakin yorulmuşlardı insan öldürmekten. Ancak henüz hevesleri canlı, güçleri yerindeydi.

Yine de yorgunluktan söz edenlerin ve namaz vaktini hatırlatanların dediği gibi yaptılar. Şeflerden birisi yüksek sesle ara verildiğini duyurdu. Kimi camiye, kimi de yakınlardaki bir eve yöneldi. Camiye gidenlere tembih edildi. Biraz sonra burada yemek yenecek diye. Camiye gidip namazlarını kıldılar. Katliamın şeflerinden biri tarafından ısmarlanan ziyafet yemeğiyle karınlarını doyurdular. Sigaralarını, çaylarını içtiler. Yemek yerlerken katliamı, kimi nasıl öldürdüklerini, kimin ölürken ne dediğini, kimin boğazı kesildiğinde nasıl çırpındığını, kimin kafasına baltayla vurulduğunda nasıl bağırdığını ve genç kızlara, kadınlara nasıl sarkıntılık ettiklerini anlattılar birbirlerine. Dinlendiler. Silahlarını yenilediler, bile-diler. Böylece biraz sonra başlayacakları yeni saldırılara hazırlandılar. Sonra yeniden ve kaldıkları yerden başladılar katliamlarına.

HÜRRİYET İN KAFASI * * *

Süleyman’ın en küçük kızı Hürriyet kaybolmuştu. Hürriyet’in öldürüldüğü sanılıyordu. Önce Hürriyet’in olduğu sanılan, tanınmaz halde bir kafa verildi annesine. Bu kafa Süleyman Hoca’yla birlikte aynı mezara gömüldü. Bu kafanın Hürriyet’in kafası olduğu, cese-dinin ise yandığı söylendi. Annesi ağladı, ağıt yaktı o yanmış insan kafasına Hürriyet diye.

Günler sonra Hürriyet bulundu. Süleyman Hoca’nın güvenlik görevlisi bir arkadaşı Hürriyet’i aramış günlerce. Nihayet Hürriyet’i alıkoyan aileyi bulmuş. Hürriyet’i aileden resmi kimliğini kullanarak zorla alabilmiş. Böylece günler sonra da olsa Hürriyet bulunarak annesine teslim edildi.

Süleyman Metin ailesi Hürriyet’in bulunması üzerine acılarını içine gömerek hayatları-na devam etmeye çalışmıştır. Tam burada Hürriyet diye gömülen kafatasının kimin olduğu sorusu geliyor akla. Onun da bir annesi, bir babası, ailesi ve sevenleri vardı. O kafatasının sahiplerinin acısını paylaşabilmek için bu sorunun peşine düşülmesi gerekmez miydi?

Süleyman’ın katileri bulunamamış, koca bir katliamcı grup cürme yalnız iştirak etmekten yargılanmışlar, Süleyman Metin hoca faili meçhule gitmiştir. Mezarı Gürün Karanlık Köyü’ndedir.

MUSA FUNDA - PAZARCIK ÇİĞLİ KÖYÜNDE 1968

Musa Funda Maraş'ta tekstil-manifatura ticareti yapmaktaydı. Bir çırçır fabrikası kiralamış, onu çalıştırıyordu. Şehre gelmiş olanların içinde hızla gelişenlerden birisi de Musa Funda'ydı. Hem ekonomik gelişme göstermiş, hem de sosyal bir ilerleme kaydetmişti. Genç yaşına rağmen sosyal hayattan da önemli bir güç sahibi olmuştu. Musa Funda sekiz yıllık evliydi. Biri oğlan ikisi kız, en büyüğü altı, en küçüğü iki yaşlarında üç çocuğu vardı. Oğlunun adını, Ulaş Bardakçı'ya atfen Ulaş koymuştu.

Musa Funda CHP de aktif politika yapmaktaydı. 1977 Milletvekili seçimlerinde aday adayı olmuş büyük ve başarılı bir seçim çalışması yapmıştı. O dönem de çok kolay olmayan bir yöntem olarak araba kiralayarak seçim kampanyasını yürütmüştü. Buna rağmen CHP, o gün bu gündür, kendi kadrosu olan Musa Funda'ya dair en küçük bir sahiplenme emaresi göstermemişti.

Politik gerilimlerle yakından ve etraflı olarak ilgili olan Musa Funda son günlerde yaşananların tamamını hatta daha öncelerden beri yaşanan saldırıların hepsini yakından takip etmekteydi. Aktif bir CHP'li olarak tüm bu saldırıların CHP'nin hükümet olmasını engellemek için yapıldığını görüyor, partisini bu anlamda uyarmaya çalışıyordu, kendi gücü ölçüsünde. Sorumluluk duygusu gelişmiş birisi olarak devrimci çevrelerle de ilişkisi vardı. Onlarla da bu durumu konuşuyor kaygılarını anlatıyor, neler yapılması gerektiği konusunda kafa yoruyordu.

Öğretmenlerin cenazesinden sonra eve gelmeden önce, cenaze törenine yapılan ve daha sonra tüm şehre yayılarak devam eden saldırıları, ulaşabildiği herkese anlatarak, insanları uyarmaya çalışıyordu. Yinede içi rahat değildi. Bir şeyler olacağını ve bu olacakların kendisini ilgilendirdiğini, bunlara karşı kayıtsız kalamayacağını söylüyordu eşine. Eşi hamileydi ve yakında bir bebek bekliyorlardı. Kırk gün kalmıştı bebeğin doğumuna. Musa'nın eşi Elif, bebeği hatırlattı, Musa'yı kaygılarında uzaklaştırmak istedi. O da korkuyordu, ancak insanoğlunun hep yaptığı gibi, korkuları kendi dışında tutmak istercesine, konuyu Musa'ya unutturmaya çalışıyordu.

Sokak hareketliydi. Evlerine yakın yerde gürültüler geliyordu. Sağa, sola koşturanlar bağırانlar slogan atanlar vardı. Musa bunları duyunca işin daha kapsamlı olduğunu düşünmeye başladı. Hayırlı bir sabaha uyanmayacaklarını düşünürken, eşinin kendisine seslendiğini duydu. Bir süredir eşi bebekten, bebekle ilgili gelişmelerden söz ediyor, Musa duymuyordu. Yeni duymuş gibi cevap verdi eşine.

Musa eşine dışarıdaki gürültüyü hatırlattı. Birlikte paylaştılar kaygılarını. Bunu da atlatabileceklerini temenni ederek uyumaya çalıştılar. Gecenin ilerleyen vaktinde, Musa halen gürültülerin geldiğini duydu. Eşi uyuyordu, sabahı beklemekten başka yapacakları bir şey yoktu.

Sabah olduğunda saldırıların son hazırlıkları yapıyordu. Musa zaten uyuyamamış gelişmeleri takip etmişti. İlk saldırının nereye başlayacağını tahmin ediyordu. Yanılmadı. Musa yakın komşusu olan adaşı Musa Suna'ların evlerine doğru hareketlendiklerini gördü.

Muhtar vardı, cami imamı vardı, katliamcıların başlarında. En yükseği üç katı olan çatılı evlerin önünden geçerlerken, kadınların destek tezahüratları duyuluyordu. Bu kadınlar ki erkeklerden kaçır, dışarı çıkmazlardı. Hele ölümleri için sevinç çığlıkları attıkları komşularını daha döne kadar “çok seviyorlardı,” şimdi sevdiklerini öldürenlere alkış çalıyorlardı.

Musa Funda, şaşkın ve öfkeliydi. Bir süre bekledi. Kalabalık henüz Musa Suna'ların evlerine yetişmemişti. Yardım etmek istiyordu. Yardım etmesi gerekiyordu. Eli kolu bağlı kalamazdı bu saldırılara karşı. Musa Suna'ya yapılan saldırı kendisine de yapılabilirdi. Hızlı karar vermek zorundaydı. Biraz sonra her şey için geç kalınabilirdi. Daha fazla dayanamadı, silahını alıp gitti. Hamile eşi de rahatsız oluyordu, hem saldırılardan dolayı hem eşiyle gidediği için. Ancak o hamile olduğu için bir şey yapamıyordu.

MUSA FUNDA SALDIRILARI GÖGÜSLEMEYE BAŞLADI.

Musa Funda evlerin aralıklarında, görünmeyen köşelerinde dikkatli bir geçiş yaparak Suna'ların evine ulaştı. Sunaların evi iki katlıydı ve evin iki kapısı vardı. Alt katın kapısı sokağa bakıyordu. Burada Süleyman Metin oturmaktaydı. Üst katta Musa Suna'lar oturuyorlardı. Buranın kapısı arka taraftaydı ve merdivenle çıkıyordu, üst kat olduğu için. Dolayısıyla Musa Funda saldırganlara görünmeden eve girebilmiştir.

İçerdekiler, perişan, darmadağınık durumdaydılar. Saldırlar başlamıştı. Evin içine taşlar ve yanıcı maddeler atılarak evin yanması sağlanmak isteniyordu.

Musa, önce ev halkını teskin etmek için uğraştı. Evdekileri durumun düzeleceğine, bir süre dayanırlarsa ya saldırganların çekileceklerine veya askeri güçlerin gelip müdahale edeceğine inandırmaya çalıştı. Saldırganların çekileceğini rahatlasınlar diye söylemişti, o da inanmıyordu bu katillerin çekileceklerine. Ancak askerin geleceğine dair umudu yüksekti. Belki de insanlar böyle durumlarda gönüllerinde geçeni gerçeğin yerine ikame ediyorlar.

Musa evin korunaklı ve saldırganları izleyebileceği bir yeri olan misafir odasına mevzilenerek beklemeye başladı. Ancak bulunduğu yerde sürekli kalması mümkün olmuyordu. Musa silahın verdiği avantajla, sık-sık yer değiştirerek, evdekileri korumaya ve içeriye yönelik saldırıları göğüslemeye çalışıyordu.

Bu durum saatlerce devam etti. Evin içindekilerin direnme azmi azalıyordu. Dayanılır gibi değildi saldırılar. Ev, değişik yerlerinde yanıyordu. Evde bulunanlar çılglık çılgılgaydı. Silah sesleri çılglık seslerine karışıyordu. Musa, yapabileceğinin azamisini yapmanın gayreti içindeydi. Musa Funda'nın evin içinde geliştirdiği direniş, onların gerilemelerine yol açmıştı. Korkmuş, yavaşlamışlardı. Bu durumu gören içerdekilerin ise umutları artmış, bir mucizenin olabileceğini, askerlerin gelebileceğini düşünüyorlardı. İçerdekilerden bazıları vurulmuştu.

BEKLENEN MUCİZE GERÇEKLEŞMEDİ

Saldırganlardan birisi evin merdivenlerinin üstüne çıkmış, içeriye görebiliyordu. Merdivenin başında, hazır bekleyen saldırgan, elindeki tüfeği Musa'nın bulunduğu yere doğrultmuş, fırsat kolluyordu. Musa'yı göremiyor ama silah seslerinde bulunduğu noktayı kestirebiliyordu. Birden Musa'nın hareket ettiğini gördü ve tetiğe basmasıyla Musa'nın sarsılarak yana düşmesi bir oldu. Musa'nın vurulması ile ölümü aynı anda oldu. Musa'nın bulunduğu yere akan kanlar, evdekilerin içinde bulundukları dehşeti daha da artırmıştı. Kimse bu güne kadar böyle bir ölüm şekli görmemişti. Biraz sonra göreceklarının veya göremeden yaşanacakların daha vahim olduğunu bilmiyorlardı.

Musa'nın cesedinin yanında gelip geçerlerken hem korkuyor hem utanıyorlardı. Ölüle-riyle ilgilenemiyor olmak insanın kendisine saygısını azaltan bir utanç duygusu yaratıyordu.

Musa'nın katledilmesi,evin içindekilerin maneviyatını alt üst etti.Direnış ve kurtulma umudu yok oldu. Evde bulunan kadın erkek çocuk onlarca insan kaçınılmaz bir katledilme an'ı yaşıyorlardı.Zaten vurulmuş düşmüş olanlar vardı. Kalanların hepsi ne zaman vurulacaklarını bekliyorlardı. Çok uzak olduğunu sandıkları ölüm yanı başlarındaydı. Korkunç bir moral çöküntüsü içindeydi herkes.

İçerdeki direnişin kırılması dışarıdakilerden de değişiklik yaratmıştı. Silah sesinin kesilmesi saldırganlara cesaret vermiş, daha kuvvetli saldırıyorlardı. Musa'nın vurulmasından sonra evdekiler birer-birer, vurulmaya,düşmeye başladılar. Dışarıdakiler, “silahlarınızı atın ve teslim” olun çağrısı yapıyorlardı.

Önce Elif Ana çıktı balkona. “Hiç ananız bacınız vicdanınız yok mu yavrularım hep öldü, neden bunu yapıyorsunuz, yeter beni de da vurun” diye feryat ediyordu.Onlar da “silahlarınızı dışarı atın ve teslim olun” diye bağılıyorlardı. Musa Suna,başka silahlarının

olmadığını söyleyerek, Musa Funda'nın silahını attı aşağıya. Elif ana yine bağırdı “size güvenmiyorum, teslim olursak bir şey yapmayacağınıza dair kadınlarınız üzerine yemin eder-seniz teslim oluruz ” dedi. Bunun üzerine, “Teslim olun karılarımız üçten dokuza boş olsun bir şey yapmayacağız” diye yemin etti, saldırganlar.

Elif Suna her leye rağmen onların bu yemine güvendi ve çocukları öldürülmüş, kendisi de yaralı olan Elif Suna, teslim oluyoruz diyerek dışarı çıkmaya hazırlandılar.

İçerdekilerin silahsız ve çaresiz olduklarının anlaşılması saldırganların içeriye doluş-ması için yeterli oldu. Kale fethedilmiş, işgal ettikleri alana hâkim olmuşlardı artık. Evde kaçanları yakalayarak teslim almaya yönelmişlerdir. Bir yandan da yanar evi yağmalıyor-lardı.

Zaten bu ana kadar evde bulunanlardan Esmâ, Fidan ve Aziz öldürülmüşlerdi. Musa ve Mehmet evden kaçmışlardı. Fikri, Fazlı ve Elif ana yaralanmışlardı. Evde ölmeyenlerden kaçamayanlar rehin alınarak bir süre tutulmuşlardı.

Musa Funda'nın cesedi, direndiği için evdeki yangınının içine atılmıştı. Musa'nın bütün vücudu yanmıştı, cesedi sadece giydiği elbisesinin bir parçasında tanınabilmişti. Musa'nın eşi Elif Funda,

“Biz onun yanmış bedenini tanıyamadık. Duş aldığı için yeni giydiği gömleğinin yaka-sında tanıyabildik. Biz ceset değil kemik alıp gömdük. Bu gün kemiklerini bile alamayan var ama biz kemik aldık” diyordu, buruk, acı yüklü bir ifadeyle. Bir insan, eşinin kemikleri-ni alabildiği için mutlu olabildiği ülkenin adı Türkiye'dir.

Musa'nın katilleri “cürme yalnız iştirakten” yargılandılar ve buna göre ceza aldılar. Katliamcı egemenlerin çapulcu güruhuna ihtiyacı vardı, onları koruması katliamcı zihniyeti ürkütmemesi gerekiyordu.

BABASINI GÖREMEYEN BİR ÇOCUK

Musa Funda'nın eşi, sekiz aylık hamileydi katliam günlerinde. Kendisinin ölümünden kırk gün sonra bir kızı doğmuştu. Kızının adını Kader koymuş annesi. Babasızlığı anlatmak için. Bir çocuk doğduğundan itibaren babasını hiç ama hiç göremeyecek. O “babam neden yok” diye sormayacak. Kimse ona babasına ne olduğunu anlatmayacak. Çünkü çocuklar, ya soru sormazlar veya sorularına cevap alamazlar ve onlara babalarının nasıl öldüğünü açıklamakta kolay olmayacaktır.

Bir babanız olacak ve siz onu hiç göremediğiniz gibi görmenin hayalini de kuramaya-caksınız. Babanıza dair hiçbir anınız da olmayacak. “Sizin hiç babanız öldü mü” diyecek kadar babanızı tanımanız da mümkün olmayacak. Bu durumda siz hayata eksik dâhil olmuş olmaz mısınız? Bir yanınız yarım kalmış olmaz mı? Yüreğinize ekilen acılara karşı isyanınız boy verdiğinde kim tutabilir sizi? Babasını göremeden büyüyen çocukların öfkesi patladı-ğında hangi engel durdurabilir?

FİDAN SUNA - PAZARCIK- ALİBEYUŞAĞI KÖYÜ 1964

Fidan, Musa ve Elif Suna'nın kızıydı. Liseye gidiyordu. Sevgi dolu, neşeli çalışkan ve sevilen bir çocuktur. Şırmarmıyordu, şırmarmayacak kadar akıllı ve kendinden emin bir kızdı. Evin içinde en çok yarenlik edilen Fidan'dı. Herkes Fidan'la ilgiliydi. Kimi onunla günlük şakasını yapmadan, kimi onun derdini dinlemeden rahat edemezdi. Kimi de onu mutlaka kızdırmalıydı. Kısacası o evin sadece küçük kızı değil, her şeyi idi. Koca evin biricik neşe kaynağıydı.

Annesi ağabeyleri ve babası, Fidan'ın çocukluğunu hatırlar, gülerlerdi bazen. Böyle zamanlarda Fidan, daha çok mutlu olur, ailesine daha çok sevgi duyardı. Evin küçük çocuğu olmak genel Fidan için bir avantaj olmuştu.

Fidan'ın son zamanlarda yaşadığı değişim herkesin ama daha çok annesinin dikkatini çekiyordu. Fidan küçük bir çocuk olmaktan çıkmış genç kızlığa adım atmıştı. O bu durumun yarattığı ciddiyeti takınarak ilgi çekmeye çalışırken, annesi de, genç kız annesi olmanın tadını çıkartıyordu. Fidan yaşadığı bu değişimin farkına ilk vardığında korkmuştu. Annesi yardımcı olunca rahatlamış, konu anlaşılmıştı. Bu defa da Fidan durumun sonuçlarını değerlendirmeye çalışıyordu. Öyle ki çoğu zaman evdekiler Fidan'ın bu davranışlarına eleştiriyorlardı.

O gün ve bir gece öncesinde, o da evin diğer fertleri gibi huzursuzdu. Kimsenin ne şaka yapacak, ne de bir dert dinleyecek hali vardı. Evde bulunanlar, derin bir hüznün içindeydiler.

Evdekilerin azgından çıkan her söz,keder ve üzüntüye belenmişti. Yaşanan tedirginlik, yüzlere yansıyor, simalara karanlık bir gölge düşüyordu. Hareketler yavaşlamış, isteksizceydi.

Fidan da yapılan saldırıların ev halkında yarattığı huzursuzluğu yüreğinin içinde hissediyordu. Anası ne zaman yüzünü eşkitse, ne zaman ağlasa, Fidan'ın da gözleri dolardı. Fidan, anasının asık suratında anlardı, dünyanın daraldığını. Elif ananın o güzelim yüzü ne zaman kederle gölgelense, Fidan hemen o an bunu fark eder ve o da annesiyle birlikte aynı kederli durumu yaşırdı. Şimdi de böyle oluyordu. Annesinin ve tüm insanların kederli hali Fidan'a da yansımıştı.

Akşam Fidan'ların evi dolmuştu. Akrabalar ve komşular durumun yarattığı tedirginlikten dolayı bir arada olmak istemişler ve Fidan'lara gelmişlerdi. Gece boyunca büyükler olanları konuşmuşlardı. Gençlerde ya büyükleri dinlemişler veya ayrı bir masada aynı konuyu onlarda tartışmışlardı.

Ne gençler ne yaşlılar ne kadınlar, hiç kimse, bu olanlara dair bir açıklama yapamamış, bir çare bulamamıştı. Gecenin oturulan bölümünden de yatmaya geçilen bölümünden de herkese huzursuzluk hâkimdi. Ne yüzler gülmüş, ne gözler parlamıştı.

Sabah olduğunda ürkek ve kaygılıydılar. Kahvaltıyı hazırlamaya çalışıyorlardı. Kalabalıklardı. Kahvaltı hazırlığı da kolay olmuyordu. Önce sokakta başladı tufan. Bağırtilarla geliyorlardı. Sayısız bir kalabalıktı. Gelirlerken evlerde destek sözleri söyleniyordu. Her evde katılanlarla kalabalık büyüdükçe büyüyordu. Aşağı katta oturan Süleyman Metin'in evine saldırmaya başladıklarında tam bir savaş ortamıydı. Fidan böyle bir şeyi ne görmüş ne duymuştu. Savaşı da kitaplarda biliyordu. Savaşın,büyük bir yakma öldürme ve yıkım olduğunu düşünerek mevcut durumu savaşa benzetiyordu.

Aşağı katta oturan Süleyman Metin hocayı öldürmüşler evini yakmışlardı.Fidan'ların evine yönelmişti saldırılar. Süleyman hocaların evine saldıranların kendilerine de saldıracağını biliyor, bekliyorlardı. Bu felakette kaçamıyor, herhangi bir şey yapamıyorlardı. Bekledikleri kâbus yaşıyordu.Fidan,bu durumun yarattığı korkuyu anasının yanında oturarak azaltmaya çalışıyordu. Elif ananın gözyaşları Fidan'ın gözyaşlarıyla aynı yere akıyordu. Aynı nedenle ve aynı şiddetle ağlıyorlardı.

Evin içine ilk taşlar ve ateşli paçavralar atıldığında, büyükler, hemen Fidanı Esmayı ve Aziz'i evin en güvenli yeri olan banyoya yerleştirdiler. Buradan çıkmayın diye tembihlererek.

Aşağıda olan bitene pencerede bakamıyordu fidan ve beraber oldukları. Ancak içi yanarak dinliyorlardı,kahredici gürültüleri, sloganları. Katliamcılar bağırıp duruyorlardı, evdekilere. Özellikle annesine ve babasına hakaret dolu sözlerle söyleniyorlardı. Teslim olmalarını, yoksa öldürüleceklerini açıkça söylüyorlardı.

İçeriye atılan yanıcılarla ev yanmaya başlamıştı.Yanan evin dumanı, doluyordu içeriye

Kulakları patlatıyordu dışarıda gelen gürültüler. Bu kaba hoyrat ve saldırgan gürültünün

içinde genç kız sesleri duyuldu. Az önce öldürülen Süleyman'ın kızlarının çığlıklarıydı bu sesler. Fidan çok etkilendi onların çığlıklarını duyunca. Süleyman hocanın kızları Fidan'ın arkadaşlarıydılar Süleyman amcasının kızlarının sesini o kadar yakında tanıyordu ki binlerce sesin içinde ayırt edebilmişti. Ağlıyordu arkadaşı olan kızlar. Çığlıkları göklere yükseliyor, yeri göğü inletiyordu. Fidan' da ağlamaya başladı.

Bir kaç saat geçmişti banyoda. Sonra dışarı çıkmak zorunda kalmışlardı. Dışarıdakiler, saklandıkları yeri belirlemişler, durmadan oraya ateş ediyorlardı. Evin içindeki yangın artmıştı. Çevredeki bütün ediliyor ateş ediliyor, dimnitler atılıyordu. Dinamitlerin çıkarttığı büyük gürültü korkutuyordu Fidan'ı ve diğer çocukları. Evdeki herkes kana bulanmıştı. Kan, gözyaşı ve yangından ibaretti her şey. Evdeki herkes ya bir yere saklanıyor, ya bir köşeden kaçıyor. Üstler başlar yırtılmış darma dağınık haldeydi. Fidan bu durumu gördüğünde dizleri titremeye başladı. Zaten sabahtan beri gözyaşlarını dindirememişlerdi.

Banyoda saklanırken, hep yengesi Esmâ'ya bakıyor, onun bebeğine dokunuyor ve ağlıyordu. Aziz de Esmâ da ağlıyorlardı ama Fidan her nedense daha çok duygulanmış ve durmadan ağlıyordu. O hep gülen, her durumda gülecek bir yan bulan, güler yüzlü Fidan gitmiş yerine gözyaşlarını tutamayan bir kız gelmişti.

Yürek yangını içindeydi. Her tarafının kanadığını sanıyordu. Annesinin babasının öleceğini düşünmek aklını başından alıyordu Fidan'ın. Kendisi, öleceğini düşünmüyordu. Odasının yandığını gördü bir anda. Koşarak odasına girdi. Yanan eşyalarının içinde annesinin aldığı ve çok sevdiği bir bebeği vardı. Onu yangından kurtarmak istiyordu. İçeriye kurşunlar yağıyordu, bebeğini almıştı, beklemeden çıktı.

Salona çıktığında anası Elif, dışarıdakilere yalvarıyor, bu zalimliği yapmamalarını, çocuklarına dokunmamalarını ve ne yapacaklarsa kendilerine yapmalarını anlatmaya çalışıyorlardı. İsterlerse bu konulara güven verici bir yemin etmeleri halinde teslim olacaklarını söylüyordu.

Aynı anda dışarıdaki saldırılar şiddetlenmeye başlamıştı. Evin içi dumanla dolmuş, göz gözü görmez olmuştu. Yanan eşyaların alevleri ve yarattığı sıcaklık evin içinden çıkmaya zorluyordu. Evde durmak imkânsızdı artık. Dış kapıya yöneldiklerinde, içeriye ani ve yoğun bir mermi sağanağı yağmaya başladı. Elif ana bağılıyor, çırpınıyor, yalvarıyor, yapılanın yanlışlığını anlatmaya çalışıyordu. Yanan bir evin içindeydiler. Kurtulmak için çırpınıyorlardı. Saldırganlara kalsa, onların orada diri- diri yanmalarını zil takıp oynayarak izleyebileceklerdi.

Kurşun yağmuruna ve dinamit atımına ara verdiklerinde, teslim olun size bir şey yapmayacağız dediler. Fidan bu alçakça yalana inanarak balkona çıkıp teslim olmak istedi Aziz'le birlikte. Silahsız iki çocuğun bedenine yönelttiler silahlarını. Kurşun yağdırdılar.

Fidan yaralanmıştı. Kanıyordu yarası. Acılar içinde kıvranıyordu, Fidan. Yüzü bembeyaz olmuştu. Az önce odasında çıkarttığı bebeği biraz öteye düşmüştü. Evde bulunanlardan, bazıları Fidan'ı kucaklayarak dışarıya çıkartmak istediler. Kapıya doğru taşıyorlardı. Dışarı çıkartabilirlerse doktora götürmek istiyorlardı. Fidan'ın hep sevgiyle bakan gözlerin-

de acı dolu bir bakış belirmişti. Annesini yanında görünce bakışlarına eski sevgi dolu ışık yansdı.

Kapıya çıktıklarında ellerinde silahlarıyla bekliyorlardı. Siyah kirli şalvarları, eskimiş gömlekleri ve envai çeşit saldırı araçlarıyla. Alaycı bakışlar ve hükmeden tavırlarla bağırıyor, hakaret diyorlardı.

Yaralı Fidanı taşıyanlar, kapıdaki saldırganlarla burun buruna geldiler. Taşıyanları kenara iterek, hiç ikirciklenmeden, tereddüt etmeden, yaralı Fidan’ın o çocuk bedenine boşalttılar mermilerini. Karalılıkla, küstahça, aşağılayarak sıkıyorlardı silahlarını. Fidan, betona düştüğünde yarasında, boşalan kanla boyandı sokak. Fidan’ın mavi bluzu parçalanmış, kandan kırmızı olmuştu. Ayağındaki terliklerin içinde kan birikmişti. Henüz on/beş yaşın mahzunluğu, mazlum ve masumluluğu okunuyordu yüzünde. Pürüzsüz yüzüne sıçramış olan kan süzülüyordu aşağıya, çenesine doğru.

Fidan bir yıldız gibi kaydı, düştü ellerinde yere. Annesi Elif ana atıldı, kızının üstüne. Fidan’ın yarası derindi. Konuşamıyordu. Gözlerinin ferisi sönmüş mü sönmemiş mi anlaşılamıyordu. Ses yoktu Fidan’da.

Üzerine eğilip baktıklarında artık cansız bir bedendi Fidan. Yaralı Fidan’ı o kuşatılmış kapıdan, sağ çıkartmak mümkün olmadı.

Fidan, resimlerde kaldı. Yaşatmadılar, Fidan’ı. Ne hayallerini paylaşabildi, ne sevinçlerini. Ne de henüz öğrenmeye çalıştığı genç kızlığını yaşayabildi. Yangında kurtarmaya çalıştığı bebeği, yanan evin içinde kalmıştı. Fidan’dan geriye, gerçekleşmemiş hayaller ve kitapları kaldı, yarısı okunmuş. Defterleri vardı, çizilmiş, karalanmış, ciddiyetle yazıldığı belli olan yazıların yazıldığı. Onlar kaldı, birkaç tane.

Mezarı kendi köyündendir. Katilleri, gerçek anlamda yargılanmadılar. Yargılananlar ise “cürme yalnız iştirak” dedikleri bir klişeye göre az ceza alıp çıktılar dışarıya.

**Olay Kerbela nişanı
Çok canlar oldu kurbanı
Fatma ana katarında
Ayrıma masum Fidanı**

**Dedesi Mehmet Suna’nın Fidan’ın
mezar taşına yazdırdığı dörtlük**

AZİZ TÜZÜN – PAZARCIK - ALİBEY UŞAĞI - 1962

Aziz, Suna ailesinin yakınıydı. Musa Suna'nın kaynının oğluydu. Maraş'ta çalışmaya gelmiş, halasında kalıyordu. Fidan'la birlikte aynı okula gidiyorlardı. Yaşıtlardı. Hayatlarının büyük bir bölümünü birlikte geçiriyorlar, birbirleriyle birçok sırlarını paylaşıyorlardı.

Aziz annesini babasını ve ailesini çok seviyordu. Sevebileceği başka kimseyi tanıyamamıştı henüz. Yeni arkadaşlar edinmesine zaman vardı daha. İşe gidip gelirken bazı arkadaşlar tanımıştı. Onların içinde bazılarıyla daha yakın bir arkadaşlıkta başlamıştı aralarında. Ama henüz her şey yeniydi.

Çalışmaya ve işine önem veriyordu Aziz. Çalışmayı seviyordu çalışacaktı ilerde önemli bir konum sahibi olmak istiyordu. Okumayı da seviyordu. Keşke okula gitseydim dediği de oldu. Okula gitseydi, ne olmak istersin diye sorsalardı akılında geçenler vardı. Mesela avukat ya da doktor olmak onun tercihlerinin en başında geliyordu. Doktorların ve avukatların varlık nedenleri ve işlevleri Aziz'in bu mesleklere hep saygı duymasına yol açmıştır. Birisi insanları hastalıklarda kurtarıyor diğeri haksızlıklara karşı insanların haklarını savunuyordu. Bir de avukatların devletin yetkilileri karşısında daha korunaklı ve güçlü olmaları, Aziz'in hoşuna gidiyordu. Mesela bir polis avukatlara karşı daha saygılı davranmak zorundaydı. Aynı şekilde avukat, her hangi bir vatandaşa göre, bir subayın karşısında daha rahat, daha kendinden emin olabiliyordu. Bu nedenler, Aziz in okuyup avukat olmasını istemesinin gerekçeleriydi. Zaten doktor olmayı istemesinin nedenleri açıktı. İnsanları has-

talıklarında kurtarmak, onları sağlıklarına kavuşturmak başlı başına ilgi çeken hayranlık uyandıran durumlardı.

Kaç gündür Maraş'ta sevimsiz, melun bir hava esiyordu. Aziz öğrenciliğinden çok aile içinde yapılan konuşmalardan bunu anlıyordu. Konuşulanlardan anladığı önemli bir saldırının yaşandığıydı. Bu saldırıların devam edeceği de söyleniyordu. Bütün bu durumda aileleri kaygılandırıyor, korkutuyordu.

O gün saldırılardan korunmak amacıyla başkaları da Suna'lara gelmişlerdi. Aslında ailelerinin bir araya gelmeleri saldırıları önlemiyordu. Ancak bir araya gelinmeden de rahat edilemiyordu. Bu toplumsal psikolojik bir durumdu. İnsanlar birlikteyken yaşanan acılar daha az oluyor sanki. Veya acılara birlikte yaşamak, daha çok dayanma imkânı veriyordu. Yoksa tek başına bir araya gelmiş olmak, ne saldırıları önüyor, ne de katliamın vahametini azaltıyordu. Aziz diğer komşularında aynı şekilde bir araya geldiklerini biliyordu. Zaten Suna'ların evine gelenler de yalnız kendileri değildi. Daha birçokları gelmişlerdi aynı eve, aynı nedenden dolayı.

Aziz Tüzün, bulunduğu halasının evinde katliamdan kurtulacağını sanan onbeşinde bir fidandı. Aziz'lerin bulunduğu evin arka tarafında ki bölüm, saldırılara karşı daha güvenliydi. Aziz'le birlikte, evin genç kızı Fidan ve hamile gelini Esmâ, daha korunaklı olduğu için buraya saklanmışlardı. Saldırı başladığı andan beri oraya girmelerini istemişler, çıkmayın diye de tembihlemişlerdi. Evin içine atılan ateşli paçavralar, taşlar, sıkılan kurşunlar, hep diğer taraflara düşmekte, Aziz'lerin bulunduğu bölüme yetişmemekteydi. Onlara burada gelişmeleri izliyor içinde bulundukları bu cehennem ortamının bir an önce bitmesini istiyor, bekliyorlardı. Beklerlerken birbirlerine bakamıyorlardı üzüntüden ve sıkıntıdan. Saldırganlara karşı hiçbir şey yapamıyor olmak bu üzüntü ve sıkıntının kaynağıydı. Aziz, şu an çocuk olmamak için nelere katlanmaz, neleri feda etmezdi ki? Böyle ortamlarda yapacağını yapmalı insan diyordu.

Tam bir kuşatma altına almışlardı evi. Her taraf sarılmış, şiddetli bir saldırı yürütülmekteydi. Çatıyı delmeye çalışanlar çatıda, kapıyı kırmak isteyenler kapıda, duvarı delmek isteyenler duvarlarda, harıl-harıl çalışmaktaydılar. Ayrıca aynı anda, silahlar sıkılmakta, taş ve yanan paçavralar atılmaktaydı.

Sanki Maraş'ta kimse kalmamış herkes buraya yığılmıştı. Bunca devasa bir kalabalığın yaptığı bu katliamı devlet görmüyor muydu? Asker, polis devletin güvenlik gücü gelemeyecek miydi? Bu nasıl olabilirdi? İçerdekiler bir yanda kendilerini korumaya çalışırken bir yandan da bu cevapsız soruları soruyorlardı kendilerine. Ağlaşıyordu içerdeki kadınlar ve çocuklar. Yürek yakan, çaresiz ve acı yüklü ağlaşmalardı.

Korkunç bir kurşun yağmuru yağıyordu içeriye. Kaç silah sıkılıyordu? Bir, üç, beş değildi. Bu kadar silah bu kadar silahı sıkacak katil nasıl geldi bir araya? Sıkılan kurşunlar öyle yoğun ki, içerdekiler, hareket olanağı bulamıyordu. Her an, nerde, nasıl geldiği belli olmayan bir kör kurşun, insanın yaşamına son verebilirdi. Veya bir yerden bir yere geçerken bir kurşun saplanabilirdi, bedeninin her hangi bir yerine.

Aynı zamanda evin içine atılan ateşten paçavralar evin bir kısmını tutuşturmuştu. Ev zaten alt kattan yanmaya başladığı için içerden de yanması kolay olmuştu. Evin içindeki döşemeler, halılar, perdeler yanıyordu. Yanan eşyaların dumanı ve alevi içeriyi dayanılmaz hale getirmişti.

Aziz ve diğerlerinin banyoda saklandıklarını görmüşlerdi saldırganlar. Hemen banyoya kurşun yağdırmaya başladılar. Aynı anda, banyonun çatısına çıkıp, delmek için uğraşıyorlardı. Artık banyoda saklanmanın da olanağı kalmamıştı. Oradan çıkmak zorunda kaldılar.

Banyoda çıktıklarında Aziz yine Fidan'la birlikteydi. Başka bir odanın köşesine sinmişler, büyüklerin ne yapacağını bekliyorlardı. Fidan, bulunduğu köşede titreyerek, hıçkırarak ağlamaya başlamıştı. Gözyaşlarının yanaklarında bıraktığı iz, onu daha çok masumlaştırıyordu. Acil cevap bekleyen sorular yüklüydü bakışlarına. Annesine babasına ağabeylerine hamile yengesine bir şey olacak diye korkuyordu.

Aziz çaresizliklerinden dolayı büyüklerine karşı öfkeleniyordu. Buna rağmen büyüklerinden izinsiz bir şey yapmaya kalkışmayacak kadar saygılıydı. Bekliyor bakınıyordu onlara. Birden yeni bir şey hatırlamış gibi ölüm geldi aklına. Ya annesine, halasına, bu evde bulunan büyüklerine bir şey olursa? Bunu neden şimdiye kadar düşünemediğine de şaşıtı. Saklı oldukları yerin güvenilir olmasında dolayı bu soruların aklına gelmediğini fark etti. Şimdi aklına gelmiş olan bu sorular onu da korkuttu.

Bu arada Elif Ana bağıırıyordu, “ yapmayın bu vicdansızlığı, yarın pişman olursunuz, bir ölürüz geri kalanlar yine beraber yaşayacak ” diyordu, ağlayarak. Bir sessizlik oldu. Sonra küfür ederek , “şahadet getir ”dedi, hoyrat, hükümrân bir ses. Şahadet getirdi, Elif Ana. İnanmadılar, kabul etmediler. Silahlar sıkılmaya dinamitler atılmaya devam ediliyordu, aralıksız. Evin bahçesindeki araba ve traktör yakılmış, içinde çıkanlar yağmalanmıştı. Saatlerdir sürüyordu çatışma.

Bir anda, evdekilerden birisi vuruldu, yaralanmıştı. Arkasında Elif ana da vuruldu. Evin bahçesine girmişler, oradan kontrol ediyorlardı evi. Evin içinde ateş, dışarıda kurşunlar. İçeriye girmeleri an meselesiydi artık. “Teslim olun bir şey yapmayacağız” diye bağııyorlardı durmadan. Belki sözlerini tutarlar, insafa gelirler diyerek ilk olarak Aziz ve Fidan teslim olmak için balkona çıktılar.

İki genç fidan, iki selvi dalı, yavaş-yavaş yaklaştılar balkonun kapısına. Aniden, sessizliği bozan, ürkütücü bir silah sesi duyuldu. Arka arkaya ve kesintisiz devam etti silah sesi. Sözlerini tutmamışlar, Elif anaya verdikleri yemine sadık kalmamışlardı.

Aziz, salondan balkona doğru yürümeye başladığında, ilk kurşunu yedi. Göğsünü parçalayan kurşun, pencere kenarındaki çiçeğin vazosuna saplanmıştı. Aziz yediği bu ilk kurşunda henüz ayakta idi. Onun arkasında bir kurşun daha Aziz'in bedenine saplanınca, bir fidan gibi sallandı, sendeledi. Ayakta durmak için çırpındı, elini atacağı bir yer aradı, duramadı ayakta, yığıldı bulunduğu yere. Belli ki keskin bir nişancı orayı gözetliyordu.

Aziz’in akan kanı, salonda yanan kilimlerin üstünde, kilimle birlikte yanmaya başladı. Kan yanıyordu, yanan insan kanıydı. Ateş Aziz’e de yaklaşıyordu. Aziz’i çekti birisi oradan yanmasın diye. Bunu görünce, Aziz’in cesedini yanan evden çıkartmak istedi, Elif ana. Kucakladı Aziz’ini, kaldırmaya çalıştı, kaldıramadı, taşıyamadı. Etrafına baktı, yardım isteyeceği, yardım edecek birisini aradı. Bütün gözler kan dolmuş, bütün yüzler kinle kaplanmıştı. Koca sokak onca ev düşman olmuştu.

niyordu ve Aziz’in cesedi evin içindeydi. Yanan yeğeniydi. Tanımadığı bu güne kadar rastlamadığı garip, ağır bir koku sızlatıyordu burnunun direğini. Yanık insan etinin kokusu bu. Aziz’in yanan etinin kokusu. Gözyaşları yüzündeki kanla birlikte damlıyordu toprağa. Ve Elif ana hiçbir şey yapamıyordu. Yapmasına imkân verilmiyordu. Bütün çabalara ve didinmelere rağmen cesedinin yanması engellenemedi. Aziz’in cesedi yanmış, tanınmayacak hale gelmişti.

Çocuklarını hatırladıkça çok sevdiği yeğeni

Aziz’in halası Elif ana çocuklarının acısıyla birlikte, çok sevdiği yeğeni Aziz’in acısını da yüreğinde taşıdı. Çocuklarını hatırladıkça Aziz’i de andı, onu da çocuklarından birisi bildi. Aziz düştüğünde ilk o gitmişti yanına. İlk o kucaklamış, kaldırmaya çalışmıştı. Ondan bir ses bir nefes duymak istemişti. İlk onun kanı belenmişti, elbisesine. Aziz’in, kapanmamış olan açık gözlerinin içine Elif ana bakmıştı. Gözlerinde donup kalmıştı masum bakışları. Son bakışlarıyla kimlere bakmış, ne anlatmak istemişti Aziz?

Elif ana çığlıklar atıyor, bağılıyor, ağıtlar yakıyordu.

Aziz Tüzün’ün umutları vardı geleceğe dair. Mahallede bir sevgilisi olacaktı, arkadaşlarına anlatacağı. Buna zamanı olmadı. Aziz, iş öğrenecek para kazanacak ailesine yardım edecekti buna da fırsat vermediler. Zulme karşı mücadele eden arkadaşlarına yardımcı olacaktı bunu yapması da mümkün olmadı.

Aziz’den geriye, gerçekleşmemiş hayaller ve yaşanmamış umutlar, yarım kalmış sevgiler kaldı.

Birde acemice karalanmış aşk mektupları vardı, elbisesinin zulasında. Kime yazıldığı bilinmeyen, henüz tamamlanmamış, sahibine verilmemiş, postalanamamış aşk mektupları.

Aziz’in mezarı kendi köyündendir, katilleri bulunamamış, yığınla katliamcı “cürme yalnız iştirak” ettikleri için yargılanmışlardır.

**Kurşun yedin yere düştün
Ateşlerde yandın piştin
Yazık oldu Aziz sana
Kül oldun havaya uçtun.**

**Dedesı Mehmet Suna’nın Aziz’in
mezar taşına yazdırdığı dörtlük**

ALİ SUNA- PAZARCIK - ALİBEYUŞAĞI KÖYÜ- 1958

Musa Suna Maraş'ta gelişme gösteren bir Kürt Alevi girişimciydi. Hem Pazarcık'ta köyünde çiftçilik yapıyor, hem de Maraş'ta ticaretle uğraşıyordu. Maraş'a köylerde başlayan ve hızla süren göç hep emekçilerin gelmesi şeklinde gelişmiyordu. Gittikçe büyüyen şehirde birçok sektörde iş alanları açılmaktaydı. Buna uygun girişimlerde bulunanlar da oluyordu. Musa Suna da ticaretle uğraşıyordu. Şehirdeki gelişmeye bağlı olarak çeşitli girişimlerde bulunmuş, bunun sonucunda bazı gelişmeler göstermişti.

Musa Suna'nın bu gelişmesi beraberinde ona sosyal bir ortam yaratmıştı. Gerek şehrin bürokratlarında gerek iş adamlarında ve esnaflarında birçok insanla tanışmış, böylece güçlü bir toplumsal çevre edinmişti.

Pazarcık'ta şehre göçmüş olanların içinde, Musa Suna, bu anlamda ileri bir konum edinmiş olanlardan birisiydi. Buna uygun olarak, çevresine karşı ilgili ve saygılı bir tutum içindeydi. Çevresine karşı ortaya konduğu bu yaklaşım, Musa Suna'nın sevilip saygı görmesini sağlamıştı. Musa Suna'nın belirtilen özelliği onun demokrat kişi ve kurumlarla da yakın olmasına yol açmıştı doğal olarak. Şehre bir süre önce atanmış olan ilköğretim müfettişi Süleyman Metin bu durumdan dolayı Musa Suna'nın evinde oturuyordu

Ancak bu gelişmeler, bazılarını da rahatsız etmişti. Katliamcılar Musa Suna'nın bir şahsiyet olarak hem ekonomik gelişmesinde, hem güçlü bir sosyal çevre sahibi olmasında

hoşnut değillerdi. Onu katliamın belli başlı hedefi olarak saptamışlardı. Şüphesiz bu durum katliamın tek ve gerçek nedeni değildi. Katliamlar ve özel olarak Maraş katliamı esas olarak tarihsel stratejik ve konjektürel sebeplerle yapılmıştı. Belirtilen neden katliamın pratik uygulama sürenin bir sorunu olarak ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin cenaze töreni, öncesi ve sonrası gelişmeler, Süleyman Metin vasıtasıyla Musa Suna’ların evinde yakından takip ediliyordu. Musa Suna’nın toplumsal konumu, söz konusu gelişmelere karşı ilgisiz kalmasına müsait değildi.

Zaten Süleyman Metin, müfettiş olarak meslektaşlarının vurulmasını, cenaze törenini ve sonrası gelişmeleri yakından biliyordu. Bu bilgiler çok yakın bir ilişkisi olduğu ev sahibiyle paylaşmıştı. Bütün bunların sonunda ortaya çıkan durum iç açıcı değildi. Netameli bir şeyler dönüyordu. Zaten bir süredir Maraş’ta bir dizi saldırı olmuştu. Üstelik bu saldırıların hepsi örgütlü, planlı ve siyasal saldırılardı. Bu durumda öğretmenlerin vurulması, öncesinde Çiçek Sinemasına atılan patlayıcı ve sonrasında işyerlerine yapılan saldırılarda hesaba katıldığında, arka arkaya meydana gelen bu saldırıların bir planın parçası olduğu açıkça görülmektedir.

Gece boyunca Süleyman Metin ve Musa Suna ve evde bulunan diğerleri bunları konuşular. Bu konuşmalardan sonra vardıkları sonuç dikkatli olmak ve sabırla beklemektir. Devletin mutlaka saldırıları öneneceğini düşünüyorlardı.

Saldırıların maruz kalan bir grup insanın, kendilerini ilgilendiren bu sıcak gelişmeye dair, kendi aralarında yaptıkları bu bölük pörçük sohbetlerde, her hangi bir sonuç çıkması söz konusu değildi zaten. Buna rağmen dışarıda yapılan saldırı hazırlıklarını önlemek için yapabilecekleri bir şeylerinin olmasını çok isterlerdi.

Süleyman Metin’i ve Musa Suna’yı hedefe koymuş olan katliamcılar, iki gün önce mahallede bir kahveyi bombalamışlardı. Cenaze töreninden sonra mahallede gösteri yaparak bazı alevi evlerine saldırmışlardı. Aynı mahallede komşu olan bir katliamcının evinde toplantı yapmışlardı. İlk toplantı cenaze töreninde sonraki gelişmeler üzerine yapılmıştı. Bu toplantıda, cenaze töreninde olanlar çarpıtılarak, camiye bomba konduğu ve benzeri yalanlarla anlatılmış, katılanlar ajite edilmişti. Burada alınan karar gereği sabahleyin başta Musa Suna’nın evine olmak üzere saldırı planlaması yapılmıştı. Devamında saldırmak için hedefe koydukları başka evlerde bulunmaktaydı.

Bütün bu planlamalar hiçbir takılmaya aksamaya uğramadan harfi harfine uygulanmış, pratikleştirilmişti. Önce Süleyman Metin’in evine saldırılmıştı. Arkasında Musa’ların evine saldırılmaya başlandı. Zaten aynı binanın birisi alt katında diğerleri üst katındaydılar.

Musa Suna’ların evinde uzun süren bir çatışma süreci yaşandı. Direndi ev halkı, güçleri yettiğinde, ancak yeterli olanaklarının olmaması direnişin devam etmesini olanaksızlaştırmıştı.

Musa Suna’ların evindekilerin teslim olması için çağrılar yapılmaktaydı, saldırganlarca ve sürekli olarak. Musa Suna, Musa Funda’nın vurulmasından sonra, onun tüfeğini dışarıya atarak eşi Elif Suna’yla birlikte “teslim oluyoruz” dedikten sonra, kıyam yaşanmıştı.

Ali evden çıkmaya fırsat bulamadı. Balkona çıkmıştı, Elif ana saldırganlarla pazarlık yaparken. Yaralıydı, saldırganların eline düşmek istemiyordu. Ali kurtulacaklarına dair umutları artmıştı. Öyle olmadı, mevzilendikleri evlerde Suna'ları gözetleyen katliamcılardan birisinin uzun namlulu silahını çıkan bir kurşun, saplandı Alinin göğsüne. Ayaktaydı Ali, düştü. Bir eli yarasındaydı. Yarasının üstündeki elinin avucu kan dolmuştu.

Bu gelişmeden sonra katliamcılar, içeriye girdiler. İçerdekileri teslim alarak dışarı çıkartıyorlardı. Bir sıra halinde dizmişlerdi içerdekileri, her birisinin yanında önünde arkasında saldırganlar vardı. Nizami bir teslim alma görüntüsü vermek istiyorlardı. Asker de öğrendikleri gibi. Ancak nizami bir teslim alma görüntüsü çıkmadı ortaya. Hem evden çıkarken hem daha sonra karışıklıklardan dolayı böyle bir görüntüyü gerçekleştiremedi katliamcılar. Ayrıca içerdekiler dışarı çıkar çıkmaz kaçmaya çalıştıkları için de bu mümkün olamadı. Yoksa bir kurşuna dizme durumu yaşanabilirdi.

Ali'nin babası Musa Suna, başka bir tarafa kaçmıştı. Annesi çıldırmış gibiydi. Ağlıyor üstünü başını paralıyor, saçlarını yoluyordu. Yerde yatan ölülerin yaralıların başında dolanıp duruyordu.

Kardeşleri Fazlı, önde, Fikri arkada Mehmet ortada kaçmaya çalışıyorlardı. Fazlı arkadan vuruldu, ama kaçmaya devam etti. Mehmet arada kurtulacak gibi görünürken o da vuruldu ve düştü.

Ali vurulduğu yerde etrafına bakıyordu yerinde fırlamış gözlerle. Ne aradığını neye baktığını bilmiyordu, aman dileyecek hali de yoktu, vurdular hemen. Yere düştüğünde, eşi Besey'i (Esmay'ı) ve bebeğini düşünüyordu. Zaten onu kurtarmak için kaçıyor. Belki asker getirecekti, belki doktora götürebilecekti. Bebeği çıkmıyordu, aklında. Her gece eşi Besey'le birlikte onun annesinin karnındaki kıpırdanışlarını izliyorlardı. Besey'in karnına koyarak bebeğin hareketlerini izlediği eline bakmak istedi, yaralıydı. Bakamadı.

Acılarını unutmıştı. Eşini ve bebeğini hatırlamak güç vermişti, Ali'ye. Kalkmaya çalıştı, sopalarla vurmaya devam ettiler. Vurulan darbelere karşı kendisini korumaya çalışırken kaybetti kendisini. Yerde kalkamadı, sağ böğrüne, ölümüne vurulan bir dahreyle, ciğeri parçalanmış, soluğu kesilmişti. Kafasında sayısız briketler parçaladılar. Yine de silahlar patladı üzerine- üzerine. Yaşam damarını kopardılar. Sonra karanlık, sessizlik ve hiçlik. Ali ölmüştü.

Ali, Musa ve Elif çiftinin yeni evlendirdikleri oğluydu. Evin en gözdesiydi. Musa'da annesi Elif'te, oğluna her baktıklarında içleri eriyordu. Onunla göneniyor, onunla övünüyorlardı. Bir süre önce görkemli bir düğünle evlendirmişlerdi. Henüz çok gençti ama o yıllarda gençlerin uzun süre bekâr bekletilmesi uygun kabul edilmezdi.

Ali eşi Esmay'la mutluydu. Birbirlerini seviyorlardı. Sevgilerini anne babalarının yanında çok gösteremeseler de birbirlerine âşıklardı. Yine de Ali bu sevgisini her fırsatta göstermeye çalışıyordu.

Ali çevresinden seviliyor, belli bir saygı görüyordu. Herkes onun ölçülü ve dikkatli davranışlarına hayranlıkla yaklaşıyor onu bu tutumundan dolayı takdir ediyordu

Sekiz aydır heyecanla bebek bekliyorlardı. Bebeklerini çok merak ediyor, onu nasıl sevecekleri, nasıl büyütecekleri konusunda, sayısız senaryolar oluştuyorlardı. Ali ‘in annesi Elif ananın bebek için yaptığı hazırlıkları, aldığı eşyaları konuşuyorlardı sık-sık. Daha çokta erkek mi olacak kız mı olacak tartışması yapıyorlardı. O yıllarda henüz anne karnında bebeklerinin cinsiyetini belirlemek mümkün olmadığı için bu konu en büyük merak konusuydu.

Ali eve gelmeden her defasında eşine hediyeler alıyordu. Ayrıca Besey’in Esmannın iyi beslenmesi için gerekli yiyecekleri alıyor,bunları kendi eliyle yedirmeye çalışıyor, olmadı Besey’in yemesi için ısrar ediyordu.

Bebek için aldıkları o kadar çok eşya vardı ki. Besey- Esm her gün sipariş veriyordu, Ali’de her gün verilen siparişleri alıp getiriyordu, babasına göstermeden. Annesi olanları biliyor ve destekliyordu. Aslında içten içe mutlu oluyordu. İlk torunu olacaktı. Onun sevinciyle hiçbir şeye ses çıkartmıyor, sevinerek izliyordu. “Hele bir doğsun torunum ona neler alacağım” diyordu, Ali ile Besey-Esma ya.

Ali eşi Besey- Esm ve sekiz aylık adı konmamış bebekleri katledildiler. Elif ana beklediği o torununu göremedi, iki oğlunu, gelinini, kızını, yeğenini ve yardıma gelen komşusunu kaybetti. Ailenin kaybedilen fertlerinin mezarları kendi köylerindendir. Katilleri bulunamamışlar, sadece katliama katılanlara “cürme yalnız iştirakten” hafif cezalar verilmiştir.

**Yezit mervan kıydı sana
Bak yarandan akan kana
Hüseyin gibi şehit düştün
Vay mazlum ali divane**

**Dedesi mehmet suna’nın mehmet’in
Mezar taşına yazdırdığı dörtlük**

MEHMET SUNA - PAZARCIK- ALİ BEY UŞAĞI - 1960

Mehmet Suna Sakarya mahallesinde katliamın hedef ailelerinden olan Musa ve Elif Suna'ların oğludur.

Söz konusu hedef ev sokağın içinde iki katlı bahçeli bir evdi. Süleyman Hocanın evine saldırıldığında, Suna'ların evine de saldırılmış olunuyordu. Oraya en büyük saldırıyı planladıkları için, ilk olarak Süleyman hocanın işini bitirmek istemişlerdi. Hocanın evini ateşe verdiklerinde, Suna'ların evi de yanmaya başlamıştı. Böylece onlarda katliamın çemberine alınmış oluyorlardı.

Süleyman hocanın evine saldırı yapılırken, Musa Suna'nın evinden de saldırılara karşı hazırlıklar yapılıyor, Süleyman hoca'ya yardımcı olunmaya çalışılıyordu. Bu arada Musa Funda gelmişti, Suna'ların evine.

Saldırganlar esas hedeflerden biri olarak belirledikleri Suna'lara karşı öfkelerini ve kinlerini gizlemiyorlardı. Hocanın evini ateşe vermek için atılan paçavralardan Musa Suna'nın evine de atılıyordu. Musa Suna'nın evinde silahla karşılık verildiğini gördüklerinde, beklemedikleri bu durum karşısında, daha dikkatli olmak zorunda kaldılar.

Musa Suna'nın evinin camları kırılmış, perdeler ya yanıyor veya düşmüştü pencerelerde. Böylece evde gizlenmeyi sağlayan önemli bir olanak yok olmuştu. Dışarıda atılan taşlara, silahlara karşı, açıkta kalmışlardı içerdekiler. Görünmemek için evin çeşitli odalarının kuytu bölümlerinde saklanıyorlardı.

Evin genç erkeklerinden Mehmet Suna, ne olup bittiğini bilmiyor, anlamıyor çırpınıyordu bu yaşananların ne olduğunu anlamak için. Can pazarıydı yaşanan. Şiddetli bir bilgilendirme ve ilgi ihtiyacı duyuyordu.

Süleyman Metin’in evi ele geçirilmişti. Süleyman hoca öldürülmüş, eşi ağır yaralıydı. Kızlarını ganimet olarak almak istemişler, ancak Türk Sünni bir komşu sahip çıkmış kurtulmalarına yardımcı olmuştu. Ev yanıyordu. Katliamcılar dinlenmek ve namaz kılmak için katliam molası vermişlerdi. Onlara katliamlarından birileri yemek ikram etmişti. Katliamcılarının bir bölümü de Musa Suna’ların evinin önünde ayrılmamıştı. Kaçmalarına engel olmak için. Onlar, esas olarak saldırıyı düşük yoğunluklu olarak sürdürüyorlardı. Saldırının yakıcı havasını soğutmak heyecanı azaltmak istemiyorlardı.

Namazdan sonra geldiler, esas katliamın icracıları. Klasik teslim ol çağrılarıyla başladılar katliam saldırılarına.

Musa ve Elif Suna insanüstü bir çaba içindeydiler. Elif Suna, bazen saldırganlara bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar, bazen içerdekileri sakinleştirmek için uğraşıyorlardı. Saldırı şiddetlenerek devam ediyordu. Dışarıdakiler, bağılıyor, içeri girmek için uğraşıyorlardı. Evin dört bir yanı katliamcılarla çevriliydi.

İçeridekiler, ölümün pençesinde kıvranıyorlardı. Evin çeşitli yerleri tutuşmuş yanıyordu. Musa Funda vurulmuş, yatıyordu. Musa Suna yardım getirebilirim umuduyla evin bir penceresinde atlamış gitmişti. Elif ana teslim olmak için katliamcılardan güvence istiyordu.

Ölüm ve melanet yağıyordu. Her ölüm bir öncekinden daha çok acı veriyordu. Fidan vuruldu, Aziz onunla birlikte. Arkasında sekiz aylık bebeğiyle birlikte Esmâ ve eşi Ali Suna, düştüler evin birer köşesinde. Bir evde bulunan gencecik bir avuç insan arka arkaya düşüyor, birer çiçek gibi kopartılıyorlardı hayattan. Suna’ların birkaç saat öncesine kadar yaşamlarının bütün güzelliklerini paylaştıkları evleri bir ölüm çukuruna dönüşmüştü. Her tarafta bir ölü bir yaralı yatıyor, aynı anda ev yanıyordu. Evin içi savaş alanı gibiydi, saldırılar yoğunlaştıkça içerisi dayanılmaz olmuştu.

Mehmet daha çok Fidan’ın yanındaydı. Fidan onu yanlış hareket etmekten alıkoyuyordu. O da Fidan’a güveniyor, Fidan’ı çok seviyordu. Ona hiç kıyamıyor, onun gözlerinin içine sevgiyle bakmak, onu fazlasıyla mutlu ediyordu. Evin içinde en çok değer verdiği, dostu, arkadaşı, sırdaşı kardeşi Fidan’dı.

Mehmet saldırı sürerken, saldırganlara karşı evin savunulmasından da elinden geleni yapıyor, yapmaya çalışıyordu. İçerde bulunan çok sayıda insanın her biri bir tarafa koşuyor ancak hiç bir şey yapamıyordu. Mehmet Fidan’ın, Esmâ’nın ve Aziz’in vurulduğunu gördüğünde, can pazarının ne demek olduğunu anlamıştı.

Mehmet çırpınarak ve çığlık atarak, atıldı vurulan Fidan’ın üstüne. Gök gürlemesi gibiydi Mehmet’in haykırışı. Ağlıyor mu bağılıyor mu belli olmayan bir ses çıkartıyordu. Fidan’ın bedenini kucaklamış, bedenine yerleştirmek istiyordu sanki. Fidan’ın akan kanı Mehmet’in üstünü kırmızıya boyamıştı. Mehmet, kucakladığı Fidan’ı bırakamıyordu.

HEPİNİZİN KÖKÜNÜ KAZIYACAĞIZ

Caniler içeri girmişlerdi. Hepinizin kökünü kazıyacağız diyordu, birisi.İçerdekilerin her birisinin başına onlarcası birikmiş, onları dışarı çıkartmaya çalışıyorlardı.İçerdekiler Mehmet'i Fidan'da zor koparttılar. Mehmet'i kız kardeşinin cenazesinin üstünde kaldırıp ölüme götürmek için ona yalan söylüyorlardı. Mehmet, esir alınmış diğerleriyle beraber dışarı çıkartılıyordu.Merdivenlerden inerken sıkılan bir kurşunla yaraladılar, Mehmet'i. yukarıda katledilenlerin cenazelerini indirmeye çalışmışlardı. Esmâ yaralı olduğu için özellikle onu indirmişlerdi. Ali'yi de bu arada indirenler olmuştu. Musa Funda'nın ve Aziz Tüzün'ün cenazesi yanan evin içinde, yani yangında,kalmıştı.

Aşağı indirdikleri ve esir muamelesi yaptıkları, Musa Suna'nın eşi Elif Suna'nın da içinde olduğu kadınları, ganimet olarak görüyorlardı. Bir eve teslim ettiler daha sonra gelip alacağız diye.

Evin sahibi Musa Suna, evin penceresinden atladıktan sonra yaralanmış, yaralı olarak yakında bulunan bir ahıra saklanmıştı. Dışarıda olanları göremiyor, ancak yüreği yanıyor-du. Çıkıp çocuklarına yardım etmek istiyordu, yaralıydı, ayrıca dışarıda kan akıyor, ölüm yağıyordu.

Erkeklerden sağ kalan, Fazlı Mehmet ve Fikri kardeşleri ortalarına aldılar. Esirlerinin ölüm biçimine karar vermeye çalışıyorlardı. Fikri Fazlı ve Mehmet içinde tutuldukları çemberde ölüme en yakın hayata en uzak bir yerde olduklarını biliyorlardı.

Babalarını ve ağabeylerini ve bütün olanları, düşünüyorlardı, hepsi bir anda ve hızlı bir şerit gibi geçiyordu kafalarında. Katliamcıların ölüm biçimini belirlemekle ilgili yaptıkları tartılma devam ederken bir fırsatını bulup üç kardeş birlikte kaçmaya başladılar. Birbirlerini takip ederek kaçıyorlardı.Mehmet'i bir briket atölyesinin yanında yakaladılar. Bırakmadılar. Kaçamadı Mehmet. Ellerine aldıkları briketlerle özellikle kafasına vuruyorlardı. Mehmet ellerini siper ederek kendisini korumaya çalışıyordu.Ancak hiçbir faydası olmuyordu bu çabaların. Yerlerden süründürerek ellerindeki baltalarla, dahrelerle, sopalarla vuruyorlardı Mehmet'e.Biriktirdikleri kin ve öfkeyle, esir edildikleri hınçla vuruyorlardı. Mehmet yerdeydi. Yaralarını elleri takip edemeyen yanına düşmüştü.

Mehmet'in elleri de kafası da ezilmişti. Mehmet'e briket vuranlardan birsinin oğlu Mehmet'in yaşıtıydı. O briketi kaldırıp bütün hızıyla Mehmet in kafasına vurmak için kaldırdığında Mehmet ellerini kafasında ayırdı ve gözlerinin içine baktı katilinin. Bir an şaşırды katil, elinde kaldı briket. Mehmet ısrarla ve sert- sert bakmaya devam etti.Bu bakışlar Mehmet'in son bakışlarıydı. Katil, elindeki briketi Mehmet'in kafasına daha hırslı daha düşmanca vurmaya devam etti.Bütün tarihsel ezilmişliğinin acısını çıkartmak istercesine.

Mehmet Allah için ve Müslüman olmadığı iddiasıyla öldürülürken, “ Allahını seven yok mu Müslüman olan yok mu beni öldürüyorlar” diye yalvararak bağıırıyordu.Mahalle-nin tamamı sokaktaydı. Kadınlar evin yanması ve insanların öldürülmesi için yaptıklarının mükâfatını devşiriyorlardı. Mehmet'i ne duyan vardı ne de dönüp bakan.

Mehmet’e vurmaya devam etmekten vazgeçtiklerinde, Mehmet’in kafatası parçalanmıştı. Mehmet bağırıyor, hareket etmiyor, ses çıkartmıyordu. Mehmet’in öldüğünü görmüyorlardı, vurmaya devam edenler. Yüzü kandan belirsiz olmuş,gözleri görünmüyordu. katliamcılar gitmeden önce yağmalamak için parçaladıkları elbiseleri kan içindeydi. Bacaklarını karnına doğru çekmiş, öylece yatıyordu Mehmet.

Fazlı kaçarken bacağından bıçaklanmıştı,böylece kaçmasını önlemek istediler. Ancak o kurtulmayı başardı. Fikri, yakalanmadı. Kaçarak bir tanıdıklarının evine,gitmeye çalışıyordu. Onların evini sarmışlardı katliamcılar. Fikrinin kurtulmasını sağlayan askerlerin oraya gelmiş olmalarıydı. Askerlere sığınarak kurtulabilmişti fikri. Üç gün ailesinden habersiz ailesi ondan habersiz başkalarından kalmıştı. Bu arada aile Fikri’nin de öldürüldüğünü düşünmeye başlamıştı. Üç gün sonra evine gidebildi Fikri.

Musa Suna saklandığı yerden bir Türk ve Sünni komşusu tarafında alınarak evine götürülmüştü.Musa Suna yaralıydı ve katliamcılar tarafında, öldürülmek için, aranıyordu. Buna katliam yapmış olanların Musa Suna’yı öldürmeden bırakması düşünülemezdi. Onlar Musa’yı ararlarken Musa Suna’yı evine alana Türk ve Sünni komşusu, Musa’yı kurtarmanın çaresine bakıyordu. Bu amaçla Musa Suna’ya çarşaf giydirmiş ve bir araba bularak hastane götürmek için yola çıkmıştır. Yolda önleri kesilmiş, bunu üzerine Türk ve Sünni komşu “taksinin içindeki kadının annesi olduğunu hastaneye götürdüğünü” söyleyerek Musa Suna’yı kurtarmayı başarmıştı.

Kim bilir katliamdan kaç zaman önce katliamcılar tarafında hedef olarak belirlenmişti Musa Suna ve ailesi. Katliamcılar, burada saatlerce süren kapsamlı ve vahşi bir katliam gerçekleştirmişlerdi. Evde, katliam esnasında on iki kişi bulunuyordu.Saatlerce süren katliamdan sonra evde bulunanlardan beşi katledilmişti. İkisi yaralıydı. Geriye kalan kadınlar esir alınmışlar bekletiliyorlardı, katliamdan sonra ganimetlerini paylaşacaklardı. Daha sonra askerler gelip kurtarmışlardı kadınları bu zilletten ve esaretten.

Bütün bunların yaşandığı bir gün boyunca, Maraş’tan devlet te, devletin güvenlik güçleri de yoktu.Her şey katliamcıların kontrolünde her yer katliamcıların elindeydi.

Mehmet Suna’nın mezarı kendi köyündendir. Ancak tüm katliamın yargılanmasından olduğu gibi Mehmet’le ilgili yargılamadan da hakkaniyetli bir sonuç çıkmamış, katilleri bulanarak yargılanmamışlardır.

**Hiç unutmam Mehmet seni
Toprak oldu nazik teni
Deden sana misafirdir
Çok yakında bekle beni**

**Dedesi Mehmet Suna’nın Mehmet’in
mezar taşına yazdırdığı dörtlük**

BESEY (ESMA) SUNA, PAZARCIK - ALİBEYUŞAĞI KÖYÜ, 1958

Esma'nın asıl adı Besey'dir. O yılların bir alışkanlığı olarak köylerde verilmiş olan orijinal Kürtçe isimler yerine, şehre uymak amacıyla Türkçe isimler kullanılıyordu. O yıllarda özellikle bölgede bu asimilasyon yöntemi oldukça etkili olmuştu. Bu durum da onun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ne yazık ki o günden bu güne bu konuda her hangi bir düzeltme de yapılamamış buna gereken özen gösterilememiştir. Orijinal Kürtçe bir isim olan Besey adı da bu nedenle Esma olarak değiştirilmişti. Biz bu metinde, daha çok Besey'i kullanacağız.

Besey, Musa ile Elif Suna'nın oğulları Ali Suna'yla evliydi. Henüz yeni evlenmişlerdi. Besey- Esma ilk çocuğunu doğurmanın heyecanını yaşamaktaydı. Eşiyle birlikte, sessizce bebeklerini sevmekte, ona neler alacaklarını konuşmaktaydılar.

Eşinin anne-babasıyla aynı evde oturuyor olmalarının gerektirdiği bir dikkate ve özene ihtiyaç vardı. Genç ve yeni gelin olarak onlara karşı saygı gösteriyor, bebekle ilgili konuları açıktan konuşmamaktaydı. O dönem, gençlerin büyüklerinin yanında, aleni olarak bebeklerini sevmeleri ayıplanırdı; eski kültürün bir uzantısıydı bu.

Akşam odalarına çekildiklerinde yaptıkları en önemli iş bebekleriyle ilgilenmekti. Her ikisi de ellerini Besey'in (Esma) karnında dolaştırıyor, onunla konuşuyorlardı. Bu konuşmalarda asıl konu daha çok, bebeğin erkek mi, kız mı olacağıydı. Ali, ellerini Besey'in (Esma) karnında dolaştırarak, "Oğlum nasılmış" derken, Besey(Esma) önce kızıyor, "Yok, bebek kız olacak" diyordu. Ardından "Neyse sağlıklı olsun da, oğlan mı, kız mı fark etmez" diye ekliyordu.

Doğumun son günleriydi. Sayılı günler çabuk geçerci. Şunun şurasında ne kalmıştı ki bebeklerini kucaklarına almaya. Beşik almışlardı. Yeni çıkanlardan... Oldukça da pahalıydı. Ama olsundu. İlk bebekleriydi. Böyle bir durumda, harcanacak paranın hesabı mı yapılırdı? Üstelik böyle bir hesap yapmalarına gerek duymayacak kadar iyiydi durumları.

Azalan günleri sayıyorlardı. Ali sabah çıkıp akşam geliyordu. Onun için günler kolay geçiyordu. Besey-Esma için öyle olmuyordu. Zamanın geçmesi zordu. Evin içindeki herkes Esma'ya yardım ediyor, Besey'yi (Esma) yormamaya özen gösteriyorlardı. Bir çiçek gibi üstüne titriyorlardı Besey'in (Esma). Bir iş oldu mu “Kalkma” diyordu kaynanası Elif Ana. “Ne lazımsa ben yaparım kızım” diyordu. “Sen ilk bebeğini doğuracaksın, çok dikkatli olman lazım” diyordu.

Bir gün önce öğretmenler öldürüldüğünde, Ali eve biraz geç gelmişti. Besey-Esma kaygılanmıştı. Geldiğinde kızdı Ali'ye. Bebek sana kızıyor diye söyledi söyleyeceklerini. Hem ona baba olduğunu hatırlatmaktan mutlu oluyordu böylece. Ali üzüldü, bebeğin varlığını yeterince dikkate almadığını fark etti. Özür diledi. Bir daha yapmayacağını söyleyerek kendisini affettirmeye çalıştı. Besey güldü, affetmişti, yaptığı küçük hilenin sonuç vermiş olmasına da sevindi.

Son günlerde Maraş'ta birçok saldırı olmaktaydı. Cenaze töreninde ortalık bir kez daha karışmıştı. Ali eve gelirken, sokakta slogan atarak dolaşıyorlardı; ortalık kötüydü. Evde bu durumu değerlendirdiler. Geç saatlere kadar oturuyorlardı. Alt kattaki kiracıları müfettiş Süleyman Metin de aynı kaygıları taşıyordu. Cenaze törenine çok kötü bir saldırı olmuştu. Böyle bir saldırı beklenmiyordu. Musa Suna da, Süleyman Metin de CHP'nin hükümette olmasını güvenlik açısında olumlu görüyorlardı ama bu hükümette, böyle bir saldırının yapılabilmiş olması, onları ürkütmüş, kaygılarını büyütmüştü.

Olaçakların çapını belirleyemiyorlardı. Daha çok, gençlerin bir taşkınlığı olarak görüyorlardı. Belki de böyle görmek istiyorlardı, böyle düşünmek rahatlatıyordu. Akşam konuşurlarken, çoğunlukla bu şekilde değerlendiriyorlardı. Ancak arada yakın tarihlerdeki Sivas ve Malatya olayları akıllarına geliyordu. Üstelik daha iki yıl önce Pazarcık'ta yaşanmıştı böyle bir saldırı. Bunları düşündüklerinde durumun vahametini görebiliyorlardı. Ancak yine de olayların o kadar büyümeyeceğini düşünmek daha rahatlatıcıydı.

Evde, adı konmamış bir durgunluk içinde yapılıyordu her şey. Yemek sessizce yeniyor, çay sessizce içiliyor, hareketler ölgündü. Çocuklar bile ses çıkartmamaya çalışıyorlardı. Tembihlenmişler gibi, ya hiç oynamadan bir köşeye kıvrılmışlardı ya da kendi kendilerine oynuyorlardı. Ölü toprağı serilmişti sanki ortaya. Her oda ve salon doluydu. Kiminde çocuklar vardı, kiminde genç kadınlar. Salonda erkekler ve diğer kadınlar oturuyorlardı.

Sokaktan saldırganların sesleri geliyordu. Komşunun evinde yapılan toplantıdan ayrılanlar, diğerleriyle buluşuyor, sanki kendilerinden başka kimse yokmuş, sanki buraların tek hâkimleriymişler gibi, bağırıp çağırıyor, gösteri yapıyor, slogan atıyor, evleri taşıyorlardı. Yani hiç bir şey normal değildi.

Besey-Esma odasında idi. Yatağın üstüne sırt üstü yatmış, elleriyle karnındaki bebeğini okşuyordu. Her gün yaptığı gibi, gün sayıyordu. İçinden, bir gün daha eksildi diyerek sevindi. Birkaç gün önce çarşıda gördüğü bir bluzu hatırladı. Onu alacaktı bebeğine. Ortalık sakinleşseydi Fidan'ı gönderecek o bluzu aldıracaktı. Odanın havası soğumuş gibiydi. Yorganın içine girmeye hazırlanıyordu. Yavaşça kapı açıldı ve Ali girdi odaya. Besey-Esma doğrulmaya çalışırken Ali elinden tuttu. Kaldırdı Besey-Esma'yı. Yatakta yan yana oturdular bir süre. Bebeklerini sevdiler. Besey-Esma beğendiği bluzdan söz etti. Ali, yapılan saldırılardan konuştu.

Yataklarına girmeye hazırlanırlarken, dışarıda gürültüler devam ediyordu. Besey yatağa girmiş, elleri karnındaki bebeğindeydi. Ali eğilip öptü eşini ve bebeğini. Uyumaya çalıştılar ses etmeden. Ancak Ali, sabaha kadar, uyuyamadan, bir çözüm bulamadan, dönüp durdu yatağın içinde. Besey-Esma, durumun vahametini bilse de, daha çok bebeğini düşünüyor-du. Uyudular mı, uyumadan mı geçti vakit, anlayamadılar.

Sabah olmuş, ev halkı yavaş yavaş salona dolmaya başlamıştı. Her kalkan, pencereye bakıyor, gördükleri karşısında huzursuz oluyordu. Dışarıda bakkalın, caminin ve marangozun kapısında toplanmış, hazırlanıyorlardı. Her şey açıktan yapıyordu. Sopaları ellerinde, silahları bellerindeydi. Bağırtiları ve hareketleriyle saldırı hazırlığı yaptıklarını gösteriyorlardı.

Her gün içinde yaşamı paylaştıkları sokak, ölüm, kan ve gözyaşı kokuyordu. Çok sürmedi, hazırlık yapanların sabırsızlığı, gerginliği sona erdi. Sloganlarla, 'Allah Allah' diyerek tekbir sesleriyle başladı saldırılar. Evin her tarafına ateş ediliyor, paçavralar atılıyordu yangın çıksın diye.

Evde bulunan herkes, kendilerinden önce Besey- Esma'yı korumaya çalışıyorlardı; en güvenli yerde saklamak için uğraşıyorlardı.

Fidan'la birlikte saklanmışlardı. Besey-Esma, ilk yarayı, saklandıkları yere, pencerelerden gelen bir kurşunla aldı. Telaşlandı herkes, Besey-Esma yaralanınca; iki canlıdır diye. Hemen yaralı Besey'i salona taşıyarak dışarı çıkartmaya çalıştılar. Doktora götürmek istiyorlardı.

Elif Ana "Teslim oluyoruz! Gelinimi de vurdunuz. Bari bırakın da doktora götürelim" diye bağırıyor, çırpınıyor, yalvarıyordu. İçeri girenler, yerde yaralı yatan Besey-Esma'yı ve aldığı yaraya rağmen bebeğini korumaya çalışan çabasını fark ettiklerinde, "Öldürün şunu" diye bağırışlar, arkasından da "Piçini de, piçini de öldürün" diyerek saldırmaya devam etmişlerdi. Aynı anda Besey'e- Esma'ya yakın olan bir katliamcı ayaklarıyla tepelemeye çalıştı, Besey'i. Besey yana dönerek kurtuldu tepelenmekten.

Bu arada evin içinde öldürülenler, yaralıları vardı. Evin içine girmiş olan saldırganlar, herkesi esir almışlardı.

Elif Ana çırpınıyor, bağırıyor, koşturuyordu, yaşadığı felaketin ağırlığını ve acısını azaltmak istiyordu. O da yaralanmıştı, gözünün üstünden. Yarasından akan kan yanaklarında süzülerek iniyordu göğsüne. Bazen gözüne doluyor, görmesini engelliyordu.

Ali, bir yanda elinde silahıyla kendisini teslim almış olan saldırganla uğraşırken, bir yandan da eşi Besey-Esma’yı gözlüyordu. Besey-Esma ağır yaralı olarak yerde yatıyordu. Eşi Ali saldırgandan kurtulmuş, Besey’in (Esma) yanına gelmişti. Onu bir an önce doktora götürmek istiyor, bunun yolunu arıyordu. Kendisi de yaralıydı, ama yarası hafifti, hareketlerini engellemiyordu.

Etrafta silahlar sıkılıyordu aralıksız. Besey-Esma’nın yapabildiği tek şey, ellerini karının üstüne koyarak çocuğunu korumaya çalışmaktı. Sanki bu yola bebek korunabilirmiş gibi.

Elif Ana canilerin bütün engelleme çabalarına rağmen, çırpınışlarıyla Besey’i askeri bir araca bindirerek doktora götürülmesini sağlamıştı.

Yaralı Besey, hastaneye kadar dayanmış, ameliyata alınmış ancak ne kendisi, ne de bebeği kurtulamamıştı. Besey-Esma ve Ali’nin bebeklerine aldıkları beşik, bebeğin zıbını, bluzu, hepsi yağmalanmıştı.

Besey- Esma’nın mezarı kendi köyündedir. Onun da, adı konamamış bebeğinin de kolları bulunamamış, bulunanlar, bilenen klişe tanıma göre sadece “cürme yalnız iştirak” ettikleri için yargılanmışlardır. Sanki kavga eden komşulara gitmişlerde, orada istemeden bir yanlış iş yapmışlar gibi, insanın aklıyla alay edercesine.

**Mezarımı derin kazın
Halim duyan vursun dizin
Benim musalla taşıma
Ana-baba-bebek yazın**

**Dedesi Mehmet Suna’nın Mehmet’in
mezar taşına yazdığı dörtlük**

ESMA SUNANIN BEBEĞİ

Beseyle Ali bebeklerini korumaya çalışmışlardı önce. Sonra ayırmışlardı Besey'i Ali'den. Katliamcılar içeri girdiklerinde hepsini birlikte esir almış, dışarıya çıkartmışlardı. Dışarı çıkartıldıklarında erkekleri kadınlardan ayırmışlardı. Ali kendisinden ayırdıkları eşi Esmaya Besey'e bakıyordu. Aslında daha çok Besey'in, büyük bir soyluluk görüntüsü yaratan karnına orada ki bebeğine bakıyordu.

Ne kadar az kalmıştı bebeklerinin doğumuna. Şu an olan bitenin ne anlamı vardı. "Herhalde bu katliam daha fazla devam etmez ya birileri gelir bunu engeller veya bunlar bizi bırakırlar." Bıraksalardı ilk olarak bebeğiyle gezmeye gidecekti. Bunları düşünürken geldi ilk ağır darbe. Ali'nin kafasına vurmuştu birisi baltayla. Elleriyle kafasını korumaya çalışmış ancak hem elleri hem de kafası yaralanmıştı. Bundan sonrasını hiç bilemedi Ali. Silah sıkmışlar, bıçaklarla balta ve palalarla vurmuşlardı.

Ali, kan revan içinde yerde yatarken Besey (Esmâ), çığlık çığlığaydı. Elleri sürekli karnındaydı. Korkuyordu, şaşırmış, şoka girmişti. Bebeğini düşünüyordu, sürekli. Ellerini o kadar çok tutuyordu ki sanki ellerini karnında ayırsa bebek düşecekmiş gibi bir tutum içindeydi.

Besey (Esmâ) vurduklarında da elleri karnındaydı. Henüz kendisindeydi. Bebeğini koruyor ve kendi ölümünden değil bebeğinin ölümünden kaygılanıyordu. Katiller Besey'in

bebeğini korumaya çalıştığını görmüşlerdi. Etrafında olanları net algılayamıyor, anlayamıyordu. Bebeğini doktora götürmelerini söylemeye çalışıyordu. Ayaklarıyla vuruyorlardı Besey’in karnına karnına. “Piçini mi kurtaracaksın” diyordu iğrenç bir haz alarak.

Besey, vurulduktan bir süre sonra bayıldı. Hiçbir şey görmüyor, duymuyordu. Ama elleri hep karnının üstündeydi. Hiç ayırmadı ellerini oradan. Besey’in kaynanası Elif Ana ne yapıp edip Besey’i doktora götürebilmişti. Katliamcılarla boğaz boğaza olmuş, direnmiş, askerler gelince gelinini doktora götürebilmişti.

Hastaneye gittiklerinde Besey kendisinden değildi. Doktorlar ilgilenmişler, annenin artık kurtulamayacağını gördüklerinden dolayı bebeği kurtarmaya çalışmışlardı. Ancak bütün çabalara rağmen arzu edilen gerçekleşmemiş, Besey’in bebeği kurtulamamıştır.

Maraş katliamı yargılamalarında gerek Besey’in bebeği gerekse Döndü Ünver’in bebeğiyle ilgili hiçbir yasal işlem yapılmamış bu bebekler ve bu bebeklere karşı işlenen cinayetler, yargılamaya konu edilmemiştir. Hangi hukuk sistemi nasıl değerlendirecektir ayrı bir konudur. Ancak ezilenlerin hukukunda bu bebeklerin hesabının sorulacağından hiçbir kuşku olmamalıdır.

Fatma Bilmez ve Çocukları

FATMA BİLMEZ, PAZARCIK, ÖRDEKDEDE 1940

Bilmez ailesinde anne-baba Antep'e düğüne gitmeye hazırlanırken, karşı komşuda hummalı bir faaliyet vardı. O dönem o yörede çok kullanılan üç tekerlekli motosikletle, katliam için katil taşınıyordu mahalleye. Komşular gelip de İbrahimplere bu gelişmeleri anlattıklarında düğüne gitmekten vazgeçmişlerdi.

Fatma'nın eşi İbrahim Bilmez birkaç gün önce lokantada yemek yerken bir grup gelmişti. İbrahim şahsen tanıyordu gelenleri; içlerinde biri de komşusuydu. Mustafa'ydı adı. İçeri girdiğinde İbrahim'in duymasını özellikle istercesine "Dört Alevi öldürürsem cennete gideceğim" diyordu yanındaki arkadaşına. İbrahim şaşkınlıkla, ürpererek dinlemiş, ama üstüne alınmamıştı. Şakaya vurmuştu.

Öğretmenlerin cenazesinin kaldırıldığı Cuma günü, şehir karışmış, ortalık savaş alanına dönmüştü. Çarşıda dağıtmadık dükkân bırakmamışlar, mahallelere saldırmaya başlamışlardı. Saldırganlar önce Yörükselim'e girmek istemişler; oraya giremeyince öbür mahallelere dağılmışlardı. Her taraf yanıyordu.

İbrahim'in dükkânı çarşıdaydı. Saldırıların olduğu Cuma gününün sabahında, henüz cenazeler kaldırılmadan, İbrahim dükkânını açmak istemişti. Birkaç gün önce karşılaştığında tehdit dolu konuşmayı yapan komşusu, bu kez, "Dükkânı ne açıyorsun ki, biraz sonra başına gelecekleri görürsün!" diye tehdit edince, İbrahim durmadı, dükkânını kapatarak tekrar evine döndü. Zaten güvenlik güçleri de sokağa çıkma yasağı uygulandığını, herkesin evine gitmesini istemişlerdi.

O gün Fatma Bilmezlerin evine komşuları da gelmişlerdi. Saldırılarından korunmak istemişler, kaygıları ve ürküntüyü birlikteliğin güven verici ortamında karşılamayı tercih etmişlerdi. Gelen ailelerden biri İbrahimlerin köylüsü, diğeri yakın köylüsüydü. Başkaları da vardı. İçerisi insan doluydu.

Eve yaklaştığında, etrafta saldırıların başladığını gördü. Evine gitti ve gelişmeleri izlemeye başladı. Evini herkes gibi en güvenli yer olarak kabul ettiği için rahattı. Gelen komşuları da rahatlardı. Bugün geçer yarına sorun aşılmış olur, diye düşünüyorlardı. Hükümet vardı, devlet vardı; saldırganlar bu durumu daha fazla devam ettirmezlerdi.

Fatma, eşi İbrahim, misafirleri ve çocuklar evde, karanlık bir kış gecesinde bunları konuşurlarken dışarıda hareketlilik başlamıştı. Cenaze töreninden dağılanlar, mahallelere yönelmiş, yürüyüş yapıyor, etrafa sataşılıyor, taşkınlıklarda bulunuyorlardı. Fatma Bilmezlerin evinin önünden de geçtiler birkaç defa. Sokaktaki kalabalık saldırı hayası içindeydi ve bu hava içeriye yansıyor. Çocuklar dâhil kimsenin uykusu gelmiyordu.

Akşamla birlikte saldırıların hedefi olan Alevi, solcu ve Kürt evlerinin hepsine tedirginlik, korku ve kaygı çökmüştü. Evlerin yorgunluk gideren, sıcacık, güven ve huzur veren ortamı gitmiş, yerine belirsiz bir gecenin karanlık korkusu kalmıştı.

Sabah olduğunda hep birlikte kahvaltıya oturmuşlar ya da öyle davranmışlardı. Çünkü kimsenin canı kahvaltı yapmak istemiyordu. Korku ve endişe dolu bir çaresizlik içindeydiler. Herkesin tek umudu vardı. O da güvenlik güçlerinin gelip müdahale etmesi. Henüz erken saatlerdi. Askeriyenin birazdan geleceğini düşünüyorlardı. İçeride bunlar konuşulurken dışarıdakiler başlamışlardı başka evlere saldırmaya.

KATLIAMCI EV SAHİBİ

Fatma Bilmez'in oturduğu ev iki katlıydı ve kiraydı. On basamakla çıkılıyordu. Altında odunluk vardı. Çok sürmemişti sokaktaki vahşi gürültünün evin içine dolması. İçeriye doluşan gürültüden hemen sonra merdivenlerde çıkmaya başladıkları duyuldu. İlk saldırı ev sahiplerinden geldi. Bastılar evi, "Evden çıkın, sizi dışarıda öldürsünler" diyorlardı adeta. Evdekiler bunu kabul etmediler. Ardından erkekler evin bir odasına saklandılar, çaresizlikten. Evden ayrılan ev sahibi, aşağıdaki saldırganları teşvik etmeye başlamıştı.

İçeridekilerin direncini kırmak, karşı koyuşlarını engellemek için "Erkekleri teslim edin, kadınlara dokunmayacağız" diyorlardı. Fatma ve diğerleri ısrarla bu yapının doğru olmadığını, evde erkek bulunmadığını anlatarak saldırganlardan kurtulmaya çalışıyordu. Ancak işe yaramıyordu. Aşağıdakileri sürekli bilgilendiren ev sahibi saldırgan, tekrar yukarı eve çıkmış, erkeklerin olduğu odanın kapısını kırarak açmış ve böylece erkeklerin içerde olduğunu göstererek saldırının devamını sağlamıştı.

İçeride erkeklerin varlığını gören saldırganlar bunun üzerine saldırılarının dozunu ve şiddetini artırmışlardı. Artık vahşi bir savaş yaşıyorlardı. Evin etrafı ortaçağ savaşlarında olduğu gibi kuşatılmıştı. Evin çevrildiği yetmezmiş gibi, evin yakınında bir de elektrik direği vardı. O koca direği evin üstüne doğru eğerek eve girmeyi sağlayacak hale getirdiler. Böylece damın üstüne çıkıp içeri girmeye veya evdekileri buradan vurmaya çalışıyorlardı.

Damın üstüne çıkmışlar, oradan içeriye girmeye veya içerdekileri vurmaya çalışıyorlardı. Bu damın üstüne çıkmış olan katliamcılar komşularıydılar. Fatma damın üstünden kendileri-

ne saldıran komşularına derdini anlatmaya çalışıyordu ama ne dinleyen ne de ilgilenen vardı. Kan bürümüşü gözlerini.

Katliamcılar, içerdekilere “teslim olmalarını, kadınlara ve çocuklara bir şey yapmayacaklarını söylüyorlardı” sürekli. İçeridekilerin ise, ne karar verecek halleri vardı, ne de takatları kalmıştı. Ev yanıyordu. Silahlarla taranıyor, duvarları, çatısı delinmek isteniyordu.

İçeridekiler dışarıdan gelen silahlardan korunmaya çalışıyor, bu amaçla yerlerinden hiç kalkmıyorlar veya dikkatli hareket ediyorlardı. Giderek çatışmanın sonuçları daha vahim olmaya başlamıştı. İlk olarak Fatma ve İbrahim’in oğullarından Ali vurularak, cesedi aşağıdaki ateşe atılmıştı. Arkasından başkaları da öldürülmüştü. Artık katliam gerçek boyutlarıyla yaşanıyordu. Yanan evin içinde yaralılar ve ölümler vardı. İbrahim Bilmez, aşağıya atlayarak kaybolmuştu. Hasan vurulmuş, yaralıydı. Anne Fatma Bilmez, hem yaralı, hem bitkin ve çaresiz bir durumda, oradan oraya koşturup duruyordu. En son Hasan’ın yanındaydı. Kızı Selda vardı yanı başında. Zaten hep yanı başındaydı Selda. Fatma Bilmez yaralı oğlu Hasan’ın başını kucağına almıştı, yere düşmesin diye. Hasan’ın bir an önce doktora götürülmesi gerekiyordu. Böyle bekleyerek olamazdı.

Fatma Bilmez dışarıdakilere sesleniyordu. Çocuklarından Ali’nin öldürüldüğünü, Hasan’ın yaralı olduğunu, eşi İbrahim’i göremediği için öldürüldüğünü sandığını anlatmaya çalıştı. Dinleyen yoktu. Saldırıların şiddetini artırarak cevap verdiler.

Yardım için gidenlerden gelen de olmamış, yardım da gelmemişti. Askerlerin varlığı da söz konusu değildi. Ne yapıp edip oğlunun doktora yetiştirilmesi gerekiyordu. Fatma, kızı Selda ya birlikte biraz önce düşündükleri gibi, Hasan’ı doktora götürmek için aşağı indirmeyi düşündüler ve düşündüklerini yapmaya yöneldiler.

Hemen harekete geçtiler. Bir tarafından kardeşi Selda, bir tarafından annesi tutarak Hasan’ı aşağıya indirmek istiyorlardı. Saldırganlardan birisi, yaralı oğlu Hasan Bilmez’i aşağı indirmek isteyen Fatma’yı çekerek, ikisini de yere yuvarlamıştı. Fatma oğlunun üstüne düşmüştü. Hasan’ın yarası acımasın diye hızla toparlandı ayağa kalktı.

Tepelerinde ve çevrelerinde bekleyen haramiler, Hasan’a ateş etmeye başladıklarında, Fatma Bilmez oğlunun üstüne kapandı. Kurşunlar Fatma’nın bedenine giriyor, her kurşun bir sıçramaya, her sıçrama ölümün yakınlaşmasına yol açıyordu. Hasan’ı kurşunlardan korumak isteyen annesi can verirken, Hasan’a da sopa, nacak ve baltalarla vuruyorlardı. Fatma oğluna sıkılan kurşunlara siper olmuş ancak yinede oğlunu kurtaramamıştı. Hasan’ın bedeni parçalanmıştı. Delik deşik edilmiş bir insan bedenine silahlarını boşaltmadan ayrılmadılar. Fatma Bilmez, oğlunu kurtaramamış, kendisi de onunla birlikte öldürülmüştü.

Hasan’ın cesedi annesinin cesedinin yanında, boylu boyunca uzanmıştı. Annesi yönünü Hasan’a dönmüş, ellerinin birisini Hasan’a uzatmıştı. Sanki onun elini tutmak ister gibiydi. İkisi de cansız yatıyorlardı yerde. Hasan Bilmez ve Fatma Bilmez, ana oğul, vahşi bir biçimde öldürülmüşlerdi.

HATIRA KALAN KANLI GÖMLEK

Annesiyle birlikte kardeşini aşağıya indiren Selda’nın hem annesi, hem de kardeşi öldürülmüştü. Selda annesi ve ağabeyinin üzerine atılmış, çılgık çılgılaydı. Annesine ve ağabeyine sarıldığında üstündeki tişört kıpkızıl olmuştu. Yıllar sonra Selda Bilmez o anı şöyle anlatmaktadır:

“Annemin yaralı yattığını gördüm. Onun üstüne atıldım, kucakladım, kaldırmaya çalıştım. Olmadı, kaldıramadım. Anneme sarıldığım için üstüm başım kan içindeydi. Kanla ıslandım ve bunun ne demek olduğunu hiç unutmayacak bir biçimde öğrendim. İnsanlar birbirlerine hiç unutmayacağım derler ya. Aslında her şey unutuluyor. Ama tam da böyle şeyler unutulmuyor. (...) Üstümdeki gömleğe bulaşan kan, çok etkileyici bir görüntü oluşturmuştu. Üstelik bu kanların abimin ve annemin kanı olduğunu biliyordum. Annemle abimin gömleğine bulaşan kanlarını o gömlekle birlikte yıllarca sakladım. Yıkayamadım o kanları. Elim varmadı yıkamaya, içim elvermedi o kanı yok etmeye. O gömlek, herhangi bir gömlek değil, bana abimden ve annemden kalan en değerli hediye idi. O kanlı gömleği evlendiğimden çeyizimle birlikte getirdim. Benim çeyizim oldu o kanlı gömlek. Annemle abimin çeyiz hediyesi. O gömleği hep sandığımın en gizli, en özel köşesinde sakladım. Annemle abimi ve yaşadıklarımı her hatırladığımda o gömlek sığındığım bir liman oldu. O kanlı gömleğe anlattım derdimi, o gömlekten güç aldım “

İnsanın kardeşinin ve annesinin kanına bulanmış bir gömleği saklaması, böyle bir gömleğin varisi olması kolay mı? Selda’ya miras kalan o kanlı gömlek oldu. Fatma ve Hasan Bilmez’in kanlı gömleğini yıllarca saklayan Selda, o gömleği annesinin kardeşinin varlığına dayanak yaptı, o gömlekten güç almaya çalıştı. Evlendiğinden de, kimse kendisini anlayamayacağı için, kimselere göstermeden çeyizinin içinde taşıdı o kanlı gömleği. Başkaları için değil ama Selda için bütün bir hayatı saklıyordu o gömlek. Annesini, abisini, geçmişini anlatıyor, geleceğini belirliyordu. Selda ne o gömlekten kurtulmak istedi, ne o gömlek onu bıraktı. Yıllar sonra acılarını paylaşmaya karar verene kadar o gömlekle yaşadı Selda.

ESİR ALINANLAR

Bilmezlerin evi zapt edilmişti. Ölenler ölmüştü. Kalanlar tutsak alınarak bir eve götürüldüler. On bir çocuk ve genç kızdı esirler. Bunları eve bırakanlar öncelikle genç kızlara tacizde bulunmuşlardı. Onları ganimet olarak değerlendiriyorlardı. Tutsakları bıraktıkları ev sahibine, “Bunları sonra gelip alacağız, dağa kaldıracağız” diyerek teslim etmiş ve katliamlarını sürdürmeye gitmişlerdi. Bu kızlar ve çocuklar daha sonra gelen askerler tarafından kurtarılmışlardır. Bu olayı katliam günlerinde 16 yaşında bir genç kız olan Selda Bilmez şöyle anlatıyor:

“Teyzemin kızı öğrenciydi, bizde kalıyordu. O da yaralandı. Ona tacizde bulundular. Tacizi daha ileri götürebilirlerdi. Askerlerin erken gelmesi bunu önledi. Yoksa zaten rehin olarak bakıyorlardı bize. Güya kendi rehinlerine karşı bizi alıkoyuyorlardı. Bu durumda, bizi dağa kaldıracaklarını ve her şey yapacaklarını söylüyorlardı”

Fatma Bilmez’in katilleri bulunamamıştır. Bilmez ailesi katliamdan sonra Maraş’tan göçmüşlerdir. İbrahim Bilmez katledilen yakınlarının acısıyla, yaşadığı bu acıların ağırlığından kurtulmak ve geçmişle bağlarını tümenden kopartmak için soyadlarını değiştirmiştir.

HASAN BİLMEZ- PAZARCIK ÖRDEKDEDE- 1960

Sakarya mahallesine saldırmaya başlayan ilk grup cenaze töreninden dönenlerdi. Cenaze töreninden herhangi bir engellemeyle karşılaşmayan saldırganlar hızla her tarafa dağılmaya her tarafa şiddetli saldırılarla kontrol altına almaya başladılar. İbrahim Bilmez'in oturduğu Sakarya Yeni Mahalleye de bu saldırganlar gelmiş saldırı provası yapmışlardı.

Saldırı çok erken başladı ve geç saatlere kadar devam etti. Saldırı esnasında camide saldırıyı teşvik edici anonslar yapılıyordu. Zaten saldırganlar akşam katliamla ilgili toplantı yapmışlar, sabah namazında camiye giderek oradan saldırılara başlamak üzere sokağa çıkmışlardı.

Sokak takkeli şalvarlı lastik ayakkabılı köylülerle doluydu. Traktörler geliyordu, römorkları dolu dolu. Sokağa girenlerin hepsinin elinde silah niyetine kullanacağı bir şeyler vardı.

Saldırganlar İbrahim Bilmez'in evini sarmışlar, tam bir askeri kuşatma halindeydiler. Durmadan evin içine yanıcı maddeler atıyorlardı. Yanan evin içinde yangın ve dumandan durulmaz olmuştu. İbrahim amca çocuklarını korumak için askere haber vermekten başka çare olmadığını görüyordu. Derdini anlatmaya çalıştı, saldırganlara. Yok, dinlemiyor, anlamıyor, anlamak istemiyorlardı. Tek istedikleri kan dökmek can almaktı. İbrahim Bilmez askerden yardım alabilmek için evin balkonundan kendisini atmıştı yere. Ya ölecek bu azaptan kurtulacak veya kurtulursa gidip yardım getirerek çocuklarını kurtaracaktı.

İbrahim'in oğlu Hasan babasının av tüfeğiyle saldırganlara karşı direniyordu. Hasan'ın elindeki kırma bu çapulcu sürüsüne kar etmeyecekti, etmedi de. Ancak bununla idare etmekten başka yapacak bir şey de yoktu. Hasan elindeki kırmanın sınırlı mermilerini aralıklı olarak ve sadece korkutmak amacıyla sıkıyordu. Vurmak istemiyordu. Tahrik olmasınlar diye. Zaten insan öldürmeyi becermesi de kolay değildi. Bu güne kadar bir tavuk bile kesmemişti. Nasıl insan öldürecek ki.

Hasan, ailesini ve kendisini korumaya çalışıyordu. Sonuna kadar direnecekti. Ancak saldırganlara karşı bu direnişi gösterirken her yere hâkim olamıyordu ve elindeki silahın mermileri bitmek üzereydi, azalmıştı. Mermiler bitince silah işe yaramaz bir demir yığını olacaktı. Hasan'da birilerinin gelmesini bekliyor, umuyordu. Asker gelmez iş bunlarla başa çıkmak kolay olmayacaktı. Devlet, asker neden yoktu? Neden bu kadar kolayca bir grup insanı dini etnik kökeni veya siyasal görüşleri farklı diye katledebiliyorlar? Hem de en aşağılık yöntemlerle yok edebiliyorlar? Devlet bu katliama karşı gerçekten bu kadar güçsüz müdür? Ya da devlet bu yapılan saldırılara göz mü yumuyor? Bunlar Hasan'ın aklından yel gibi gelip geçen düşüncelerdi. Ne bu düşüncelere takıldı ne de düşünmeye devam edebildi. Bunlar Hasan'ın kafasında anlık olarak gelip geçiyordu

Evin içinde suyun vanalarını açarak durabilmişlerdi şu ana kadar. Ali'nin dama çıkartılarak öldürüldüğünü öğrenmişti. Kardeşini seviyordu, onun vurulmuş olmasına üzülmüştü ama üzüntüsünü yaşamak bile mümkün değildi. Hasan kardeşini düşünür ve diğerlerini korumaya çalışırken, göğsüne giren bir kurşunla sarsıldığını hissetti. Akan kanla birlikte, vurulduğunu anladı ve olduğu yere düştü. Hasan'ın vurulduğunu gören Selda onun üstüne atıldı. Zaten gözü hep Hasan'daydı. İki kardeş olarak Hasan'la Selda birbirlerine daha çok bağlıydılar.

Hasan, Ali ve arkasında kendisi vurulduktan sonra, kalanların kurtulması için “baba beni bırakın gidin” diyordu yaralı haliyle. Yaralı olmasına rağmen bilinci yerindeydi. Kendisinin ne olacağını değil diğerlerine bir şey olmamasını düşünüyordu. Aşağıda katliamcılar tanımadıkları, hiçbir zaman tanıyamayacakları, yanlarına gidemeyecekleri efendilerinden bir aferin almak için ve denk gelirse üç kuruşluk bir ganimet uğruna, insan katletmeye çalışıyorlardı. Yukarıda Hasan kendi ölümünü düşünmeden canını ortaya koyarak, başkalarının kurtulmasını sağlamak için çırpınıyordu.

Hasan yaralı haldeyken, evin damında, Ali Bilmez gibi öldürdükleri Hasan Ildırcan'ı aşağıdaki odun ateşinin içine attılar.

Yaralı Hasan'ı annesiyle kardeşi Selda aralarına alarak tahta merdivenlerde aşağıya indirmeye başlamışlardı. Saldırganlar ise, Hasan'a vuruyorlar, onu kadınların elinden almaya çalışıyorlardı.

Onların Hasan'ı almaya çalışmaları, anne ile kız kardeşin vermeme çabaları sonucunda bir boğuşma yaşandı. O karmaşanın sonucu da Hasan ve Fatma Bilmez üst üste yere düştüler. Onların düşmesiyle silahlar onların üstüne patlamaya başladı. Sıkılan silahlarla ikisi de aynı anda öldüler. Anne ile yirmi yaşında bir oğul, aynı yerde ve aynı anda öldüler. İnsanlık tarihinde böyle bir ölüm kaç bin yılda bir ve kim bilir hangi katliamda mümkün olabilir.

Fatma vurulurken oğluna atılmıştı. Oğluna sıkılan kurşunlara kendi bedenini siper etmişti. Yine de vurulduktan sonra yana kaymıştı Fatma'nın cesedi. Fatma'nın eli oğlunun göğsündeydi. Ona sarılmak istiyormuş gibi açıktı ve sanki Hasan'ı kendisine doğru çevirmek istemiş gibiydi. Gözleriyle Hasan'a bakıyordu. Hasan'ın da bedeni annesinden yana dönüktü. Kafası da annesine yönelikti ve gözleriyle annesine bakıyordu. Kapanmamıştı gözleri. Fatma'nın da gözleri açıktı ve oğluna bakıyordu. Fatma'nın gözlerinde yaşlar süzölmüştü, saldırılar başladığından beri ağlamıştı Fatma. Fatma'nın kana belenmiş, mavi çiçekli geceliği görünüyordu. Hasan'ın ayağındaki ayakkabılarını beğenmiş, yağmalıyordu bir katliamcı.

Fatma'nın kızı Selda, bir annesinin bir abisinin cesetlerine sarılıyor, çığlıklar atıyordu, dağları delercesine. Cesetler sokağın içinde evlerinin önündeydi. Düne kadar sevgilerini taşıdıkları sokak, mutlulukla karşılandıkları evlerinin önü cehennemleri olmuştu Bilmez ailesinin.

Fatma doğurduğu oğluyla birlikte, aynı betonun üstünde yatıyorlardı. Kan birikmişti cesetlerin olduğu yerde. Kurumuştur kanları. Saatlerdir süren saldırılar, bir ailenin daha felaketi olmuştu.

Bilmez ailesinin cenazelerini, amcaları gidip almışlar, köye getirip gömmüşlerdi. Önce Ali'nin cenazesi getirilmiş, bir hafta sonra Fatma ile Hasan'ın cenazesi köye gelmiştir.

SERTAÇ'IN KURTARDIĞI İNSANLAR

Saldırının başlamasından bir süre sonra, İbrahim Bilmez'in balkondan bahçeye atlama-sı, orada yaralanması, içerdekilerin yaşadığı şokun derinleşmesine yol açmıştı. Babasının yaralandığını gören evin onaltı yaşındaki kızı Selda, kardeşi oniki yaşındaki Sertaç'ı evin balkonundan, bahçeye bir ip bağlayarak sallandırdı. Aşağı inen Sertaç önce babasının yarasını bağladı, gömleğiyle. Sonra babasının da tavsiyesi üzerine asker getirmeye gitti.

Yolda çevirdiler kendisini sorguya aldılar ayaküstü. Sorulan sorulara yanıltıcı cevaplar verdiler. Eşhedü okumasını istediler. Okulda öğrenmişti. Hemen okudu. Sınavı geçmiş, onlardan kurtulmuştu. Koşarak asker aramaya şehrin merkezine doğru gitmeye devam etti. Bir süre sonra aradığını buldu. Anlattı derdini. Uzun süre meşgul ettiler. O hemen gitmek istiyordu. Ama onu bu noktada dinlemiyorlardı. En son dediklerini kabul ederek ve Sertaç'ın yol göstericiliğiyle Bilmez ailesinin evine geldiler. Geldiklerinde evin önünde ve yan tarafında beş tane ceset vardı. Cesetlerin bazıları daha çok, bazıları daha az yanmıştı.

İBRAHİM BİLMEZ'İN ACI DOLU HAYATI

Kuşatılmış olan evde kurtulamayacaklarını anlayan İbrahim, başka yollar aramak zorunda olduğunu görmüştü. Hemen aklına gelen çözümü hiç düşünmeden hayat geçirdi. Yardım getirebilmek için evin balkonunda atlamıştı. Atlarken vurulmuş, böylece yaralanmıştı. Ayrıca yanan odunların üstüne düştüğü için birde oradan darbe almıştı. Buna rağmen sürüne sürüne kaçıp başka bir binaya giderek orada saklanmıştı.

Bu esnada kendisi gibi balkondan atlayan küçük oğlu Sertaç'ı görmüş ve ona gidip askerlere haber vermesini istemiştir. Sertaç babasının söylemesine uygun olarak çarşıya

yönelmişti. Yolda karşılaştıkları Sertaç’ı sorguya çekmişlerdi. Sertaç hem sorulara uygun cevaplar vermiş hem de besmeleyi istedikleri gibi getirebilmişti. Böylece saldırganların elinden kurtularak askerlere haber verebilmişti.

İbrahim Bilmez ise saklandığı yerden fırsatını bulup tekrar sürünerek sağlık ocağına gitmiş oradan askerler gelince hastaneye alınmıştı.

Bilmez ailesinin mezarları kendi köyündendir..

Ailenin o dönem on dört yaşında olan oğlu İsmail bu katliamın etkisiyle toplumsal ilişkilerde intibak sorunu yaşamaktadır. Bu durumu beyninden silerek yaşamamış gibi davranmak için «Ben bunun etkisinden hiç kurtulamadım. Hele yakın zamanlarda babam ölünce daha çok etkilenmeye başladım.» demektedir.

On altı yaşındaki Selda yaşadığı bu şokun etkisiyle, acı dolu yıllar yaşamıştır. Annesinin üstüne atıldığında elinde çivili değnek olan silahlı ve orta yaşlı birisinin “Alevileri öldürenlerin cennetteki evleri yeşil olurmuş” demesini hiç unutmamakta, bu yaşanmışlıktan dolayı yeşil renge karşı alerji duymaktadır. Selda ortaokul ikinci sınıfta okulu bırakmak zorunda kalmıştır, bu katliamdan dolayı. Bir daha da okula gidememiş okula gitmek onun içinde bir uhde olarak kalmıştır.

Bu katliamda, İbrahim Bilmez’in o dönem dokuz aylık olan çocuğu Murat’ta yaralanmıştı.

İbrahim Bilmez için hayat katliamdan sonra çekilmez oldu. İbrahim yeniden evlendi. Köyde yaşadılar bir yıl kadar. Sonra Mersin’e göçtüler. Dükkânları yağmalanmıştı, hiçbir şeyleri yoktu, hayata yeniden ve hiçbir şey olmadan başlamak zorundaydılar. Ancak buna rağmen işler iyi gitmedi, hayatın tadı tuzu kalmamıştı.

Bilmez ailesi bu yaşarlardan dolayı soyadını değiştirdi.

KIRILAN MEZAR TAŞLARI

1980’de, faşist darbe döneminde, Ali’nin ve diğerlerinin mezarlarına yazılmış olan bir yazı Ali’nin ve diğerlerinin mezar taşlarının devlet zoruyla kırılmasına yol açmıştı.

Ali’nin ve diğer mezar taşlarına ailenin yakınlarında Fevzi Kurt, Nazım Hikmet’in bir şiirinin “ölenler dövüşerek öldüler, güneşe gömüldüler” dizlerini yazdırmıştı. Bir ihbar üzerine mezar taşlarını görüp inceleyen bir darbe yetkilisi bu yazının suç olduğunu ileri sürerek silinmesini istemişti. Yazının silinmesini kabul etmeyen İbrahim Bilmez, bu yazıdan dolayı günlerce gözaltında tutulmuş ve mezar taşları kırılmıştı. Aile daha sonra yazısı olmayan bir mezar taşı yaptırmıştı.

Ali Bilmez’in katilleri de katliam yapmaktan değil, “cürme yalnız iştirak etmekten” dolayı yargılanmışlardır. Bu klişe tanım katliamcılarının kurtarıcısı olmuş Maras katliamının üstünün örtülmesinde temel bir rol oynamıştır.

Ali Bilmez Kardeşi ile birlikte

ALİ BİLMEZ, PAZARCIK-ÖRDEK DEDE KÖYÜ, 1958

Ali Bilmez, babasının yanında yaşayan bir gençti. Bir esnafın yanında çalışıyordu. Henüz hayata yeni hazırlanıyordu. Başkasının yanında çalışması hayatı değişik yönleriyle tanınması böyle mümkün olur ve böylesi daha iyidir diye babası tarafında sağlanmıştı. Babasıyla birlikte kiralık evde oturuyorlardı.

Ali Bilmez'in gözleri az görüyordu. Ancak bu durumu hayatın içinde yerini almasına engel olacak düzeyde değildi. Bir kaportacıda çalışıyor; elinden geldiğince hayata ve ailesine karşı sorumluluklarına uygun davranıyordu. Ali'nin özel durumu onu toplumsal hayattan uzaklaştırmamış, tam tersine çok daha sosyal bir nitelik kazandırmıştı.

Bu durum Ali'nin kendisine olan güvenini artırmıştı. Çalıştığı işyerinde de seviliyordu. Mahallede pek çok arkadaşı vardı. Tanıyan herkes Ali'yi seviyordu. Cana yakın, sıcakkanlı ve her söyleneni dikkate alan, insanlara karşı saygılı davranan bir gençti.

Ali aldığı haftalığı annesine veriyor, biriktirmesini istiyordu. Her defasında hesabını soruyor, parasının ne kadar olduğunu takip ediyordu. Annesi bazen "Ali seni evlendirelim" dediğinde, mahcup bir yüz ifadesi takınıyor, hemen konuyu değiştiriyordu.

Kardeşlerini ve ailesini çok seviyordu Ali. İşten çıkar çıkmaz hiç oyalanmadan evine geliyordu. Annesini ve kız kardeşlerini gördüğünde yüzünü bir mutluluk dalgası kaplıyordu. Hep gülümserdi Ali. Çevresine gösterdiği bu yakınlığın karşılığını aldığında, dünyalar kazanmış gibi sevinirdi.

Cenaze töreni ve sonrasında yaşanan saldırılar sırasında babası İbrahim çarşıda işyerindeydi. Devlet yetkilileri işyerlerinin kapatılmasını istemiş, bunun üzerine Ali'nin babası İbrahim işyerini kapatarak evine dönmüştü. İbrahim evine gelirken, karşılaştığı komşularıyla durumu değerlendirmişler, saldırıların devam edebileceğini, İbrahimlerin evinde bir araya gelmenin daha güvenli olacağını kararlaştırmışlardı.

Gece boyunca evde bir arada oldukları komşularıyla konuşup sohbet ettiler. Genellikle son bir kaç günden beri yaşanan saldırıları konuşuyorlardı. Olan bitenlere bir türlü anlam veremiyorlardı. Bunlardan daha çok hepsinin gözleri kulakları dışarıda saldırmak için hazırlık yapanlardaydı. Dışarıdaki gürültülere alışamamışlardı. Korku ve dehşet içindeydiler. Komşularının düşmanca yaklaşımlarından da ürkmüşlerdi.

Ali, babasıyla komşuların konuşmalarını dinliyor, onlardan bir şeyler çıkartmaya, yapılan saldırılara dair bir fikir edinmeye çalışıyordu. Gecenin geç saatlerine kadar kaygı içinde oturdular. Ali olan biteni az da olsa anlamış ve kaygılanmıştı. Dışarıda kin ve nefretle sürdürülen katliam hazırlıklarının gürültüsü azalmıştı. Tek tük sesler geliyor, arada bir sokakta gezenlere rastlanıyordu.

Sabah olmuştu. Taze bir gündü. Tekin olmayan bir güne uyanmışlardı ne yazık ki. Dünden beri devam eden saldırganlıklar gece boyu taciz ve sataşma şeklinde sürmüş, devam etmişti. Şimdi de sokakta saldırı havası vardı. Ali, neden evden çıkamaz olduklarını, bunca insanın hangi sebeple burada biriktiğini akşamdan beri yapılan anlatımlara rağmen anlamıyordu. Sorularına cevap veren de yoktu, söylenenlerden de makul bir açıklama bulamıyordu. Ancak evden çıkmaması isteniyordu. O da buna isteksizce uyuyordu. Saldırı esnasında, Ali de evdekilerle birlikte karşı koymaya, saldırganları vazgeçirmeye çalışmıştı. Daha çok büyüklerin istediklerini yapmak için çabalıyordu.

Sabahın bu erken saatinde, sokak alt üst olmuş, kaynıyordu. Kapı şiddetle çalındı. Ev sahibiydi. Evden bir an önce ayrılmasını, yoksa evi yakacaklarını söylüyordu. Söyleyişi, 'ben de işin içindeyim' tarzındaydı. Saldırganları ve saldırıları sahiplenene, savunan, destekleyen bir üslupla söylemişti. İçerdekiler bunu kabul etmediler; edemezlerdi bu ölüm fermanı olurdu.

Aşağıda biriken katliamcılar artıyordu. Mantar gibi, hızla üreyen bir varlık gibi çoğalıyor, çoğaldıkça saldırganlaşıyorlardı. "Komünistler Moskova'ya! Allah'ını seven Alevileri öldürsün" diye slogan atıyorlardı. "Evdeki erkekler çıksın, kimseye bir şey yapmayacağız" yalanıyla insanları aldatmaya çalışıyorlardı. Evin her tarafı kuşatılmış, çevredeki damlardan eve uzun menzilli ve otomatik silahlarla ateş ediliyordu. Komşu kadınlar, hevesle, istahla tezahürat yapıyor, yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Evi yakmak istemiyor, tam tersine yanmaması için özel dikkat gösteriyorlardı. Çünkü ev sahibi, saldırıların başındaydı ve kendilerine ait bir evi yakmaları söz konusu olamazdı. Ali Bilmezlerin evinde, kimse kapıyı açmıyor, evden de çıkmıyordu. Saldırganlar ise onları katletmeye kararlıydılar.

İçeridekiler kapılarını açmayınca ev sahibi vasıtasıyla eve girmeye karar verdiler. Ali Bilmezlerin evine girmek çok kolaydı. Ev sahibi, belirtildiği gibi, saldırganlarla birlikteydi. Ev sahibinin katkı ve yönlendirmesiyle kapıyı kırarak girdiler içeriye. Katliamcılar eve

gireceklerini anlayan içeridekiler, erkekleri bir odaya sakladılar. İçerde sadece kadınlar ve çocuklar görünüyordular. “Evde erkek yok” diye yemin ettiler. Saldırganlar eli boş aşağıya inince, ev sahibi ve oğlu hızla yukarı çıktılar. Çünkü insanların içeride olduğunu biliyorlardı.

İçeri giren ev sahibi ve oğlu, kendilerine engel olmak isteyen evin genç kızı Selda’ya döverek, odanın kapısını kırdılar. Aşağıya da “Burası Alevi gâvur dolu” diye bağırarak canileri çağırdılar.

Her tarafı çevrilmiş olan evin kuşatması daha da sertleştirildi. Saldırıların şiddeti artırıldı, türleri çeşitlendirildi. Önce evi yakmak istemiyorlardı, ev sahibinin “Bu Alevileri öldürmek için evimden de vazgeçerim” demesiyle evi yakmaya yöneldiler. Alt kattaki odunları yakarken, içeriye ateş de atıyorlardı.

Sanki bütün sokak, bu saldırıların başarılı olması için seferber olmuştu. Komşuların önemli bir kısmı, yoğun bir tempo içinde, saldırının gidişatını güçlendirmeye çalışıyordu. Kimi tezahürat yapıyor, kimi yangın için benzin temin ediyor, kimi silah getiriyordu. Traktörler, at arabaları, motosikletler, durmadan malzeme ve saldırgan taşıyordu mahalleye. Ne çok düşmanımız varmış diye konuşuyorlardı içerideki aile büyükleri.

Evin içinde dumandan göz gözü görmez olmuştu. Salonun ve odaların sergileri, perdeleri, kilimleri, her şey tutuşmuş, yanıyordu. Dumandan ve yangından başka, sıcaklık da evde duramaz hale getirmişti insanları. Suyu açtılar, ortalığa suyun akmasını sağladılar. Suyun etkisiyle hem yangını durdurmak, hem sıcaklığa dayanmak mümkün olur diye düşündüler. Yine olmadı. Dayanılmıyordu sıcaklığa, ateşe ve ne zaman kime saplanacağı bilinmeyen, yağmur gibi yağın kurşunlara.

Ev sahibi İbrahim dayanamadı, teslim olmak için pencereye yöneldi: “Evde benden başka erkek yok, çoluk çocuğuma kötülük yapmayın, onlara dokunmayın teslim olayım.” Sonra da iki katlı binanın ikinci katından aşağıya attı kendisini. Babasının kendisini bu şekilde aşağıya attığını gören Selda, on yaşlarındaki kardeşi Sertaç’ı aşağıya sarkıtarak babasının yanma göndermişti. Bu arada sıkı sıkı tembihlemiş; yapabilirlerse devletin güvenlik gücüne, askerlere haber vermelerini istemişti. Ev yanarak cehenneme dönmüştü. Yaralılar vardı içerde. Vahşi, kuralsız bir zulüm yaşıyordu. İçerideki insanları, kadın, çocuk ve yaşlı demeden öldürmek için akıl almaz bir çaba sürdürülüyordu.

İbrahim Bilmez atlarken yaralanmıştı. Saldırganları atlatıp bir ahıra saklanmıştı. Oğlu Sertaç görmüştü babasının saklandığı yeri. Sertaç, babasını kanlar içinde görünce korkmuştu. Babasının yönlendirmesiyle hemen gömleğini yırtarak babasının yarasını sarmıştı. Bu arada Sertaç, biraz babasının durumundan dolayı biraz da korktuğu için sessizce ağlıyordu. Oğlunun ağladığını görünce, İbrahim’de ağlamaya başladı. İbrahim, hemen toparlanarak oğlunu teselli etmeye başladı. Aynı zamanda ona asker getirmesi için valiliğe veya bir karakola gitmesini söylüyordu. Onlu yaşlarındaki Sertaç, babasını çok seviyordu ve şu an da babasını kurtaracak bir iş yapacaktı. Bunun heyecanıyla koşuyordu. Yolda karşılaştığı saldırganlara, başka isimler vererek, isterikleri besmeleyi çekerek sonunda varmıştı valiliğe.

Sertaç valiliğe giderken dışarıdakiler saldırılarına bütün şiddetiyle devam ediyorlardı. Evdekiler yanmakta olan evin içindeydiler. Balkona sığınmışlardı. Ya içeride yanarak ölecekler ya da dışarıda kurşunlara hedef olacaklardı.

Sabahın ilk saatlerinden beri sürdürülen saldırılarla, Bilmezlerin evi savaş alanına dönmüştü kısa sürede. Evin üstüne gerdikleri elektrik direğiyle evin damına çıkanlar vardı. Onlar da oradan saldırıya destek veriyorlardı. Evin üstünde bir açıklık bulunuyordu, insanların dama çıkmalarını sağlayan. O boşlukta içeriye ateş atıyorlar, silah sıkıyorlardı.

Evin merdiven altındaki odunlar yanıyordu. Ayrıca evin içine atılan paçavraların çıkarttığı yangın içerde durulamaz bir hal yaratmıştı. Evdekilerden vurulanlar, yaralananlar vardı. Ali babasını arıyordu; bulamamıştı. Annesinin etrafında dolanıyor, ona yardım etmeye çalışıyordu ama annesi sağa sola koşturduğu için onunla da bir arada kalamıyordu. Dumandan etkilenmişti; öksürüyordu. Kız kardeşleri, kardeşi Hasan, hepsi çırpınıyorlardı. Evin içi alev, kan ve gözyaşı doluydu.

Elektrik direğine tırmanarak dama çıkmış olan saldırganlar Ali’yi tanıyorlardı. Gözleri iyi görmeyen Ali Bilmez’e seslenerek, onu dama çıkartmaya çalışıyorlardı. Onun saflığından, iyi niyetinden yaralanmaya çalışıyorlardı. “Yukarı gel Ali, seni kurtaralım bari!” diyerek Ali’yi ikna etmeye çalışan sesin puşluğu ses tonuna yansıyor. İhaneti, gizlemeye gerek görmeyecek kadar aleni yapıyorlardı. Sonunda Ali ikna oldu, elini uzattı katillerine. Güvenirdi herkese, katillerine de güvenmişti. Kötülüğe akli çalışmazdı hiç. Ne kötülük yapmıştı, ne de anlayabilmişti kötülük yapmanın gerekliliğini.

Çektiler Ali’yi yukarıya. Ali’yi kurtarma bahanesiyle dama çıkartanlar, açığa çıkan Ali Bilmez’e kurşun yağdırdılar. Ali, sendeledi, sonra düştü yukarı çıkartıldığı açıklığa yakın bir yere. Vurulan Ali’nin kanı, çıktığı boşluktan aşağıya akınca annesi bağırды: “Vurdunuz Ali’mi.” Yaralanan Ali’nin üşüştüler başına. Her biri elindeki silahla vurdu Ali’ye. Kimi mermisini boşalttı. Kimi bıçağını sapladı. Kimi tahrasını vurdu Ali’nin başına. Ali yere yığılırken “ne kadar alçakmışsınız” der gibi bakıyordu. Ali’nin bakışlarında, katliamcılara ve ihanete duyulan tiksinti okunuyordu.

Katiller Ali’nin cesedini aşağıda yanan odunların içine atmaya karar verdiler. Katillerden birisi ayağıyla itiyordu. Diğerleri tutup kaldırdılar Ali’yi. Biri ayaklarından tuttu, biri gövdesinden; attılar aşağıya. Ateşe bir odun, yakılacak bir eşya atar gibi. Ölü bedeninin yanmasını isteyecek, o cesedi yakacak kadar hunharca duygular içindeydiler. O sokakta yanık insan etinin kokusu koklandı günlerce. O koku yanan Ali Bilmez’in etinin kokusuydu.

Ali’nin cesedi alındığında, yanık yaralarıyla doluydu. Üstündeki elbiseleri yanmıştı. Yangından arta kalan bedeni alınıp mezara kondu. Ali, annesi ve kardeşiyle birlikte köyünde toprağa verildi. Katilleri bulunamamış, “ölüme sebebiyet vermekten” yargılananlar katliamcılar kısa sürede cezaevinde çıkmışlardır. .

Hasan Ildırcan ve Eşi

HASAN ILDIRCAN, ERZİNCAN TERCAN - 1942

İbrahim dükkân komşusu tarafından tehdit edilmesinin ardından eve dönerken Hasan Ildırcan'a uğrar. Evine gelmelerini söyleyecektir, ama zaten onlar da öyle yapmış İbrahimlere gitmişlerdir. İbrahim, çarşıda başlayan saldırıların kendileri gibi Alevi ve solcu olan herkesi kapsadığını, saldırıların yaygınlaşacağını öngörmekteydi. Onun için komşusunu hem haberdar etmek, hem de bir arada olmak istemişti.

Hasan Ildırcan, eşi ve çocuklarıyla İbrahim Bilmez'in evine sığınmışlardı. Hasan'ın eşi ve çocuklarıyla birlikte evi kalabalıklaşmıştı. Çocuklar ve kadınlar bir odaya dolmuş, korku ve tedirginlik içinde beklemekteydiler. Ağlayan çocukların susmasını isteyen anneleri, bunun sıkıntısını yaşıyorlardı.

Biraz daha büyük olan kızlar, erkekler, beklenen saldırının huzursuzluğu içindeydiler. Sürekli olarak bunu konuşuyorlardı. Hâlbuki gençlerin konuşacakları şeyler farklı olmalıydı. Kör talih, gençler kendi konularını konuşamıyorlardı. Söz dönüp dolaşıp katliam saldırılarına geliyordu. Ancak herkes boşluğa konuşur gibi konuşuyordu. Dinleyenler de sadece konuyla ilgili olduklarını göstermek ister gibi davranıyorlardı. Büyüme süreçlerinin doğal davranışlarıydı bunlar.

Erkeklerin hepsi bir aradaydı. Bazen içlerinden biri, uygun bir pencere kenarından dışarıya bakıp neler olduğunu anlamaya çalışmaktaydı. Boş ve tekin değildi sokak. Karanlığın bekçileri gecenin karanlığını bekliyorlardı.

Saldırı hazırlıkları yapıyorlardı. Bu arada gürültüleri ve taşkınlıklarıyla sokağı inletiyordu. Evdekiler ise bir güvercin tedirginliği içinde bekliyorlardı. Geç saatlerde balkona çıkıp dışarı baktı Hasan. Kalabalık azalmıştı. Hatta birkaç evin önünde oturan küçük gruplardan başka kimse kalmamıştı ortalıkta. Sokağın silahlı sakinlerinin büyük bir kısmı yarınki saldırılar için hazırlıklarını tamamlayıp dinlenmeye çekilmişlerdi anlaşılan. Sokak karanlıktı, lambaları azdı, olanlar da yanmıyordu zaten. Ne ay ışığı vardı, ne de gökte yıldız. Sessizlik ürpertiyordu. Bildik, cevabı olmayan veya cevabının hiçbir derde derman olmadığı sorular üşüştü Hasan’ın kafasına. Gökyüzüne baktı, bir şey arıyormuş gibi. Havanın soğukluğuyla ürperdi. İçeri salona girdi. Sabaha kadar kimse uyuyamamıştı.

Sabah olduğunda evdekiler, korku ve endişe dolu bir ruh hali içindeydiler. Saldırıları önleyecek bir gelişme olmamış, asker müdahale etmişti hala. Dışarısı katliamcıların denetimindeydi. Caminin, bakkalların, sair işyerlerinin önü, tıka basa katliamcı doluydu. Sabahın bu erken saatinde kadınlar da sokaktaydılar. Kimi çarşafıyla evlere girip çıkıyordu; belki haber taşıyordu. Çoğu, çarşafsız, günlük giysileri içinde kapısının önünde, pencerede veya balkonda bekliyorlardı, saldırı anını. Coşku ve sevinç içinde oldukları her hallerinden belliydi; gözlerinin içi gülüyordu. Oysa kadınlar yaşayacaktı en büyük zulmü ve en kahredici acıyı. Bunun için mi gülüyordu bu kadınların gözlerinin içi? Çocuklar bir oyun heyecanı ile ve korkusuzca dolaşıyorlardı katliamcılar arasında.

Sokak, bir gövde gösterisine tanık oldu. Katliamcılar doluştular yürüdüler sokaklarda. Bir süre böyle geçti. Sonra doğrudan İbrahimlerin evini hedef göstermeye başladı ev sahibi. Evin Alevilerle dolu olduğunu söylüyor, katliamcılarla birlikte saldırmaya hazırlanıyordu. Zaten ev sahibi daha önce evi basarak, boşaltmalarını, kendilerini öldüreceklerini söylemişti. İbrahim bunu kabul edemezdi, etmedi de. Böyle olunca ev sahibinin oğlunun içinde olduğu saldırganlar, daha da saldırganlaştılar ve ölüm kalım savaşı başladı.

Saldırıları başladığında içeridekiler köşelerde, kuytu ve saklanmaya uygun yerlerde kendilerini korumaya çalışmaktaydılar. Hasan İldırcan da çocukları ve evdeki diğerleriyle birlikte, hem korunmaya, hem de saldırganları bu yaptıklarından vazgeçirmeye çalışıyordu. Fırsat buldukça pencereden sesini duyurmaya yapılanların yanlışlığını anlatmaya çalışıyordu.

“Birini daha şişledik”

Bu arada, birçok dramatik gelişme olmuş, Ali Bilmez’i evin damına çıkartarak öldürmüşlerdi. Katliamcılar o an yaşanan karışıklıkta, Ali’nin öldürüldüğünü bilmeyen Hasan İldırcan’ı da, aynı yöntemle aldatarak, çıkartmışlardı dama. O esnada Hasan İldırcan’ın eşi Zeynep İldırcan, Fatma Bilmez’le birlikte saldırganların içeri attıkları paçavraları dışarı atmaya çalışıyorlardı. Balkon kapısına yakındı. Fatma’nın kulağı damın üstüne çıkanlardaydı. Fatma, damdan bir silah sesi ve arkasından “Birini daha şişledik” sözünü duydu. Hemen Zeynep’e dönerek “Herhalde Hasan’ı vurdular” dedi. Zeynep kucağındaki çocuğunu büyük kızına, neredeyse atarcasına vererek dama çıktı. Kocasını Hasan vurulmuş, yerde kanlar içinde yatıyordu. Çığlık çığlığa kaldı, deliye döndü, üstüne atıldı kocasının. Yarasına bakmaya çalıştı. Belki hafiftir diye düşündü. Hasan, Zeynep’i görünce yanı başında, gözleri parladı. Hareket etmeye çalıştı. Yapamayacağını anladı ve vazgeçti hareket etmeye çalışmaktan. Zeynep’ten ayıramıyordu gözlerini. Akan kanına kaydı gözleri. Tekrar Zeynep’e baktı, “Ne olacak?” der gibi soru yüklüydü bakışları.

Bağırıyor, ağlıyor, saçını, başını yoluyordu Zeynep. Kocasının başı kucağındaydı. Kana bulanmıştı eteği. “Doktora götüreceğim kocamı” dedi. Bu aynı zamanda, ya bana yardım edin ya da saldırılarınızı durdurun demektir. Bir anlamda ateşkes önerisiydi. Hasan’ın katillerinden birisi “Sen in aşağıya hele, biz götürürüz kocanı doktora” dedi sırtarak. Yalan söylediği, alaya aldığı, o kadar belliydi ki ses tonundan, mimiklerinden, elinde tuttuğu silahtan bunu anlamak mümkündü. Yine de Zeynep; inanmak istedi.

Zeynep aşağı indiğinde Fatma’ya anlattı olan biteni birkaç cümleyle. Fatma “Kız inme-seydin» dedi, içgüdülerine güvenerek. «Onlara inanılır mı? Hasan’ı öldürecekler şimdi.” Fatma’nın bunları demesinden sonra, Zeynep kulağını ve dikkatini damdan gelen sesle-re verdi. Çok sürmedi. Hasan İldırcan’ı aşağıya, yanan odunların içine ateşe yuvarladılar ayaklarıyla iterek. Ali Bilmez’e yaptıkları gibi.

Birden bir şeyin yere düşme sesi duyuldu. Zeynep’in yüreğinden bir şeyler koptu. Kanadı içi. Hızla aşağıya baktılar Fatma’yla birlikte. Evet, aşağıya atılan Hasan’dı. Yanan odunların üstüne atılmıştı. İnsan yakmak bu kadar cazip, bu kadar arzuyla yapılabilen bir iş miydi? Aynı evden bu ikinci cesettir ateşe atılan. Hasan kıpırdıyor, hareket etmeye çalışıyordu. Yanmamak, ateşten kurtulmak için yana mı dönüyordu, Zeynep’e mi öyle geldi, bilinmedi. Artık Zeynep’in gözü hiçbir şeyi görmüyordu. Koşarak indi aşağıya. Yanan odunların içindeki kocasının yanına varmaya çalıştı. Vardı da. Hasan çırpınıyor, elleriyle bir şeyler anlatmaya, yapmaya çalışıyor, ateşten kurtulabilmek için uğraşıyordu.

Zeynep, hemen yapıştı kocasının yanmaya başlamış olan ceketine. Her zaman giydiği gri bir ceket vardı, onu giymişti Hasan. Zeynep çekiyordu Hasan’ı ateşten, gücü yettiğince. Kucaklayarak kaldırmaya çalıştı kocasını. Caniler “Bırak yansın, nasıl olsa zaten cehennemde yanacak, buradan yansın” diye bağırıyorlardı. Kızı İffet yardım etti annesine. Birlikte çıkarttılar Hasan’ı ateşten. Öbür çocuklar birbirlerine sokulmuş, korku, panik ve şok içinde ağlaşıyorlardı.

Zeynep ve kızı İffet, Hasan’ın bedenine sarıldılar. Bağırıyordu Zeynep “Kocamı öldür-dünüz katiller” diye. İffet ve öbür çocuklar da geldiler babalarının yanına. Hem ağlıyor-lardı, hem titriyorlardı, yaşadıkları vahşetin korkusuyla. Üstleri, başları kana bulanmıştı. Çocukların yaşlıları toplanmıştı etraflarına. Büyüklerinin ‘cennet ve vatan’ uğruna sürdür-dükleri katliamın zaferine ortak olmaya çalışan bu çocuklar, Hasan’ın çocuklarına, yani kendi arkadaşlarına, yaşlılarına, onların içinde bulunduğu acılı hale gülüyorlardı.

Daha ölmemişti Hasan. Zeynep, kocasını doktora götürmek istediğini söylüyor, yardım istiyor, küfrediyor, bağırıyordu. Zeynep’in başına birikenler kararlı ve tehdit dolu bakışlar-la baktılar. Bir el yapıştı Zeynep’in saçlarına. Öylesine sert ve kuvvetle tutup kaldırdı ki, Zeynep saçlarından asılmış gibi oldu. Aynı sertlikle attı Zeynep’i öteye. “Seni de kocanın üstüne sereyim mi?” diye soruyordu, Zeynep’e bir cinayet şebekesinin şefi edasıyla. Zeynep duymuyordu. Bir başkası geldi. “Seni de öldüreceğiz” diye silahını doğrulttu Zeynep’e. Zeynep korkmuyordu artık.

Zeynep kocasının başında acıyla kıvranırken, aynı acıyı fazlasıyla yaşayan kızları da vardı. O tarihte on üç yaşında olan İffet, annesiyle birlikte babasının cenazesinin başında ağlıyordu. Çocukların ağlaşmaya devam ettikleri bir anda, birden Hasan’dan bir kasılma

oldu. Zeynep anladı, korktuğu başına geliyordu. Hemen eğilip Hasan'a baktı. Hasan'da ne ses, ne de hareket kalmamıştı. Ölmüş, öldürülmüştü. Mahalle tümünden ölüme kesmişti. Gökte ölüm yağıyordu.

HASAN'IN KIZINA EL KOYMAK İSTİYOR

Katledilen Hasan Ildırcan'ın başında ağlaşan çocukları ve eşi bir katliamcı tarafında kötü amaçlarla taciz edilmişlerdi.

Zeynep'i saçlarından kaldıran katil, eli annesinin elinde olan om üç yaşındaki kızı İffet'i annesinden kopartıp ganimet olarak alıp götürmeye ve iğrenç arzularına alet etmeye niyetlenmişti. Katil,İffet'i alma çabasını birkaç kez denemiş,ancak başaramamıştı. Her defasında Zeynep sert bir tepkiyle karşı koyarak kızının bir canavarın eline geçmesini engellemişti. Bu durum mahkeme kayıtlarına geçmiş, ancak buna uygun bir yargılama yapılmamıştır.

Hasan Ildırcan'ın katillerinden biriydi. Zeynep kocasının cesedine sarıldığında, tahrayla Zeynep'e saldıran, saçlarından tutup fırlatan da oydu. Evdeki kadınlara sarkıntılık ediyordu her fırsatta. Gördüğü bütün kadınlara en aşağılık tacizlerde bulunuyor, bu yaptığından dolayı en küçük bir rahatsızlık, bir utanç göstermiyordu. Belliydi ki bu adam sadece cani değil,aynı zamanda kadın düşmanı ve sapıktı da. Söz konusu katliamcı,bu özelliğini katliamcıların tarihsel geçmişinde ve kültürel müktesebatından almış, öğrenmiş olmalıydı

ZEYNEP ILDIRCAN KOCASININ KATİLİNİ SOĞAN SATARKEN YAKALATIYOR

Hasan Ildırcan'ın katillerinden biri aylar sonra, Zeynep'in dikkati ve kararlılığı sonucu yakalanabilmişti. Zeynep, bir yakınıyla birlikte Maraş'a gitmişti. Daha doğrusu mahkeme için Maraş'ta olmaları gerekiyordu. O nedenle oradaydılar. Ancak akrabası kadın çarşıya gitmek istemişti, bazı şeyler almak için.

Alışveriş için dolaşırlarken, Zeynep gördüğü şey karşısında şok olur. Kocasını öldüren, kendisini saçlarında tutup atan, kızını elinde almak isteyen katil, çarşıda, tezgâhının başına kurulmuş, soğan satıyordu. Zeynep kendisini kaybetmiş, katilin yakasına yapışmıştı. Katil burada da aynı klasik yönetime başvurmak istemiş, Aleviliği, Sünniliği malzeme yapmaya çalışmış, ancak bu mümkün olamamıştı. Katilin bütün çabalarına rağmen Zeynep yakasını bırakmayıp gelen polise teslim etmişti. Bir katliamcı böyle yakalanabilmişti.

Ancak adı geçen katil ve diğer katiller, Hasan Ildırcan'ı öldürmekten değil, 'cürme yalnız iştirak ettikleri' kaydıyla ceza almışlar,böylece hem az cezalarla kurtulabilmişler,hem de Hasan Ildırcan'ın kimler tarafından öldürüldüğü tespit edilememiştir.

Mezarı kendi köyündedir.

HASAN KÜÇÜKYAKAR, PAZARCİK, 1928

Hasan Yakar, Pazarcık Ördekdede Köyü'ndendir. Hasan Küçükyakar, buraya Erzincan göçmeni olarak gelmiştir. Yaşamın zorlukları onu Maraş'ta ekmeğini aramaya yöneltmiştir. Bir yandan çocuklarının sorunlarını çözmeye çalışmakta, bir yandan da onların okumaları için çırpınmaktadır. Bir mesleği yoktu Hasan Yakar'ın; serbest çalışmaktaydı. Kirada oturuyordu.

Hasan Yakar, en zor zamanlarında bile hayata pozitif bakmakta, herkesle olabildiğince olumlu ilişkiler içinde olmaya çalışmaktaydı. Kimsenin iyisine, kötüsüne karışmayan bir tutum içindeydi. Son günlerde yaşanan saldırılardan rahatsız olan Hasan, bütün bu yaşanlara kızmakta, bunların insan ilişkilerine, toplumsal hayata zarar verdiğini düşünmekteydi. Birçok Sünni arkadaşıyla birlikte yolda, sokakta, kahvede beraber olmakta, onlarla iş yapmaktaydı Hasan Yakar. Bu durumda bütün iş arkadaşlarıyla düşman mı olacaktı? Ya da inancından mı vazgeçecekti? Hasan Yakar'm kafasındaki bu sorular ve bu soruların cevapları katliamın günlük hayatın içindeki algılanışını gösteriyordu.

Hasan Yakar, İbrahim Bilmez'in komşusuydu. Maraş'ın daracık sokaklarının bir tarafında birinin evi, diğer tarafından da diğerinin evi vardı. Bu sokaklar o kadar dardı ki, yan yana geçerken bile insanların omuzları birbirine değebiliyordu. Aslında bu durum daha insanî bir hal yaratıyordu. İbrahim işyerindeki komşusu tarafından "Dükkânı ne açıyorsun?

Birazdan öleceksin” diye tehdit edildiğinde, soluğu evinde almıştı. Komşusu Hasan Ildırcan da onlardaydı. Aynı kaygıları paylaşıyorlardı. İbrahim bir komşusuyla aynı evde olmayı doğru bulmuş, böylece bir araya gelmişlerdi. Bir kaç aile bir arada bulunurlarsa birbirlerine güç vereceklerini düşünüyorlardı.

Hasan Yakar da aynı nedenlerle İbrahimlerin evine gelmeyi düşünmüştü. Bu konuyu konuşmak için gelmişti. İbrahim’in evinde toplanılmasını uygun görüp görmeyeceğini sormak, uygun görürse kendisinin de gelmek istediğini bildirmek istemişti. İbrahim’in Hasanların gelmelerinde sakınca olmadığını belirtmesi üzerine, Hasan çocuklarını alıp Bilmezlere taşınmıştı. Hasan’ın eşi ve küçük oğlu Milyar Antep’teydi. Bir iş için oraya gitmiş, henüz dönmemişti.

Hasan ve birkaç aile daha, geceyi İbrahim Bilmez’in evinde geçirdiler. Gece boyunca mahalledeki anormal hareketlilik sürmüştü. Mahallede, aleni bir taciz yaşanıyordu. Tek başına o gece yapılanlar bile insanlık ve toplumsal hayat adına suç sayılan davranışlardı. Kimsenin kimseyi gecenin bir saatinde rahatsız etmeye hakkı olmazdı. Hâlbuki burada yapılan sadece rahatsız etmek değil, açıkça taciz, hakaret ve zaman zaman fiilî saldırıydı. Buna rağmen yapılanlara ne karşı çıkabilen vardı, ne de bunları önleyecek bir devlet yapısı söz konusuydu.

Gecenin geç saatlerine kadar süren kargaşa, gürültü ve bağırtilar evde bir araya gelmiş olan ailelerin kaygılarını artırmıştı. Bunca uygunsuz harekete karşı, askerler, polis, jandarma neden gelmez, bu katliamcılar nasıl bu kadar rahatça icraatlarını yapabiliyorlar diye sinirleniyorlardı. Arabalarla köylerde elleri silahlı, nacaklı, baltalı, sopalı katliamcılar taşınıyordu, neden hiçbir güvenlik görevlisi, bunların önlerine çıkıp “Dur bakalım, nereye gidiyorsun?” diye sormuyordu. Neden bir polis arabası gelip de “Kimseyi rahatsız etmeye hakkınız yok” demiyordu. Hükümetin kendi partilerinden olduğunu, ancak buna rağmen bu durumların yaşandığını biliyorlardı bilmesine. Ama bu sorulara bir açıklama getiremiyor, yapılan katliam öncesi saldırıların neden önlenemediğini anlayamıyorlardı. Ne partilerinden vazgeçebiliyorlar, ne de kendileri bir güç olabiliyorlardı. Gece boyunca, kâh bu konuda konuşarak, kâh gözlemledikleri saldırganca hareketleri yorumlayarak geçirdiler zamanı. Sabahladılar. Her şeye rağmen, devletin bu duruma müdahale edeceğine ve bu müdahalenin etkili olacağına inanıyorlardı. Güvenecekleri başka bir güç yoktu çünkü.

Evde bulunan herkes sabahın erken saatlerinde ayaktaydı. Perdelerini aralayarak bakıyorlardı dışarıya. Sokak, ölüm, kan ve gözyaşı dağıtımına hazırlanıyordu. Ortaçağda yaşanan din ve kabile kavgalarının görüntüleri sarmıştı her yanı adeta.

Kışın bu ilk günlerinde, havanın soğukluğu dert değildi; can derdindeydi insanlar. Çatısız tek katlı evlerin üstlerinde biriken kadınların tezahüratları, katliam senfonisi gibiydi. Katliamcıları şevklendiriyor, öldürmenin cazibesıyla coşmalarını sağlıyordu. Aynı ev kadınları, evlerinin kapılarını sonuna kadar açarak, katliamcıların yangın çıkartabilmeleri için benzin, gazyağı veriyor, evde bulunan ve saldırmaya yarayan bıçaklarını, tahra, nacak ve baltalarını büyük bir istek ve zevkle katliamcılara sunarak, katliamdaki rollerini yerine getiriyorlardı. Siyah çarşaf içinde olanları fazla değildi. Büyük bir kısmı günlük, yoksul giysileri içindeydi.

Bir süre sonra sokak işgal altına alındı. İşgalci kalabalığın sayısını kestirmek mümkün değildi. Şurası kesindi, bu sokak, hiçbir zaman bu kadar kalabalığı bir arada görmemiş, böyle bir gürültüye, böyle bir hengâmeye şahit olmamıştı.

İbrahimlerin evine saldırı başladığında, önce herkes bir tarafta saldırılara karşı durmaya çalıştı. Hasan da bazen dama çıkan saldırganlara karşı çocuklarını korumaya çalışıyor, bazen balkona koşuyordu. Çoğu zaman evin içine atılan benzine bulanmış paçavraları dışarı atmaya çalışıyordu. İçeri girmek için, karşıdaki Hasan Yakar'ın evinin önünde bulunan ve İbrahim'in evinin balkonuna eğdikleri elektrik direğine tırmanmaya başlamışlardı. Hasan onları engellemeye çalışıyor, bu amaçla içeri girmek isteyenlere, eline geçirdiği her malzemeyi atıyordu. Hasan'ın saldırganların eve girmelerini engelleme çabası bir süre sonra etkisizleşmeye başladı. Saldırganların birkaçı içeri girmişti.

İlk olarak Hasan çıktı önlerine. Gelenlerin birisi elinde tuttuğu sustalıyla Hasan'ın yüzüne vurdu. Hasan'ın yüzünden kan boşandı. Bir diğeri dizlerine, kalçasına vurdu baltayla. Hasan düştü yere. Çocukları toplandılar Hasan'ın etrafına. Çığlıklar atıyordu her biri. Babalarının yaralarına bakıyorlardı, korkulu gözlerle. Akan kana dokunuyor, ama daha fazlasından korkuyorlardı. Babalarına vuranların yüzlerine baktılar, öfke, nefret, korku ve endişe yüklü bakışlarla. Bir şeyler istiyordu bu çocuk gözler. Vuranlar, bu bakışlara bakamayacak kadar cüretsiz, sevgisiz ve zalimdiler.

Hayatları boyunca aşağılanmış, horlanmış, baskı ve zulüm görmüşlerdi. Şimdi hükmetmenin cazibesıyla kendilerinden geçmiş ve 'cennete gitmek' için, çılgınca saldırıyor, vuruyor, akıllarına gelen her zalimliği yapıyorlardı. Tarihsel, kültürel dayanakları, siyasal destekleri, pratik olarak katliamı organize eden güçler vardı. Hoş, bütün bunları bilmiyorlardı ki. Yapılan bütün bu zalimlikler belirtilen nedenlerle yaşıyordu.

Gökyüzü karanlıktı. Bulutlar kaplamıştı; hava çok soğuktu. Hasan yerde yatıyordu; çocukları ağlayarak yaralarından akan kana bakıyorlardı. Belki ölmeyecekti babaları. Umuttu işte. En zor zamanlarda insanın dayanağı, güç kaynağı olurdu. Kim demiş boş umut diye? Hiç umut boş olur mu? Umut, umulanın olması değildir her zaman. Yaşama tutunmayı sağlıyor olmasıdır, umudun asıl işlevi. Hasan'ın çocukları, umut ederek babalarını kurtarmadılar, ancak umudu hep diri tutarak, büyüterek zorlukları aştılar.

Katiller silahlarını boşaltılar Hasan'ın yaralı bedenine. Çocuklarının gözleri önünde oldu bu. Babalarına sıkılan her kurşun, ikiye, üçe, beşe katlanarak çocukların da yüreğine saplanıyordu. Hasan'ın bedeni kasıldı bir kaç defa. Gevşedi sonra. Hayatı sona ermişti.

Katilleri Hasan'ın bedenini de attılar, aşağıda yanan odun ateşinin üzerine. Hasan'ın cesedi de yanıyordu diğer cesetler gibi. Katliamı herhangi bir cinayetten farklı kılan buydu işte. Cesetlere karşı dehşetli bir kinle yaklaşılmakta, yakarak derin tarihi bir öfke dışa vurulmaktaydı.

Hasan Yakar'ın da bulunduğu İbrahim Bilmez'in evine girenler, içeridekileri öldürerek, yaralayarak etkisizleştirdikten sonra, balkondan birbirlerine sarılarak ağlaşan kadınlara ve çocuklara yönelmişlerdi. İlk olarak besmele getirmelerini dayatmışlardı onlara. Besmele

getirenlere, “Siz Müslüman değilseniz de şimdi Müslüman oldunuz” diyerek onların onurlarıyla, inançlarıyla oynamışlardı. Ayrıca rehin aldıkları genç kızlara ve kadınlara da tacizde bulunmuşlardı. Kadınları ganimet saymış, katliam bittikten sonra dağa kaldırmak amacıyla, geri almak üzere bir eve teslim etmişlerdi.

“ ANNE SEN ÖLSEYDİN DE BABAMIZ SAĞ OLSAYDI”

Hasan Yakar’ın çocuklarının her biri yaşadıkları bu dramın etkisiyle büyüdüler. Akıllarından ve yüreklerinden çıkmadı babalarının ölümü. Onlar büyüdüler. Aradan geçen uzun yıllarda hayatın değişik evreleri yaşadılar. Toplumsal hayatın içinde yerlerini aldılar. Ancak hiçbir zaman unutamadılar babalarını, babalarını katledenleri. Babalarına baktıkları o son anı, babalarının son bakışını, silinmemek üzere hafızalarına kazıdılar.

Her şeye katlanmak mümkündü, ancak babasızlığa katlanmak hiç kolay olmuyordu. Bazen annelerine “Anne sen ölseydin de babamız ölmeseydi” dedikleri oluyordu. Annelerini sevmediklerinden değildi bu sitemleri. Babasızlığın zorluğunu, dayanılmazlığını anlatmak istiyorlardı. Anneleri öyle zamanlarda eğiyordu başını, söyleyecek söz bulamıyor, boynunu büküyor, gözyaşlarını akıtıyordu. Yinede bir çocuğun babasının yaşaması için, annesinin ölmesini istemesi, kahredici bir duygu değil midir? İnsanların, annesini veya babasını tercih etmek zorunda kalması, katliamın bir gerçeği oldu Hasan’ın çocukları için. İnsanı var eden iki sevdiğinden birinden vazgeçmeye zorlanmış olmanın dayanılmaz acısı sadece yaşanabilir ancak, anlatılamaz.

Hasan Yakar’ın eşi çocuklarını okutmak için, gerçek anlamda saçını süpürge etti, dindirdi, uğraştı. Her birinin derdine derman, acısına ortak olmaya çalıştı. Eşinden sonra hayatının tamamını çocuklarına adadı. Yıllarını, yokluklar, çaresizlikler ve acılar içinde geçirdi. Gün oldu bir baba gibi ekmeğini çıkartmak için, çalıştı, uğraştı, gün oldu bir anne olarak çocuklarına sevgisini ve şefkatini sundu.

Hasan’ın en küçük oğluna anası Milyar adını koymuştu. Milli Piyangoda beklenen milyarlardan kendilerine de bir pay düşer umuduyla. Yokluktan kurtulmak için. Öyle olmadı, milli piyangodan onların payına milyarlar değil, ölüm ve katliam düşmüştü. Ancak Hasan Yakar’ın oğlu Milyar, okuyarak annesini mahcup etmedi. Kariyer sahibi oldu. Annesinin çaresizliğe çare, yokluğuna imkân olmaya çalıştı. Hasan Yakar’ın soyadı dosyada Küçükyakar olarak geçmektedir ama aslında soyadları Yakar’dır. Nedense dosyaya o şekilde yansımıştır.

Hasan’ın katilleri de diğerleri gibi bulunamamış, katliamcılar ‘suça iştirak’ten az cezalarla kurtulabilmişlerdir.

Hasan, kendi köyü olan Pazarcık’ın Ördekdede köyüne gömülmüştür.

HASAN YÜZÜAK, ELBİSTAN- MALAP - 1947

Maraş katliamı gösterilmek istendiği gibi ani, kendiliğinden ve tahrikler sonucu ortaya çıkmış bir katliam değildir. Bu katliamın ciddi ve kapsamlı hazırlıklar sonucu gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Bu hazırlıkların birçok boyutu deşifre edilmiş, kamuoyu tarafından bilinmektedir. Katliam hazırlıkları ve planlanması kapsamında yapılan toplantıların birisi de Sakarya-Yenimahalle’de, eli kanlı bir faşistin evinde yapılmıştı.

Burada birkaç gün önceden başlayan ve katliam süresince devam eden toplantılarla, katliamın pratik sorunları planlanırken, yapılan gösteri ve saldırılarla da mahallenin tansiyonu yükseltilerek ortam oluşturulmuştu.

Toplantı 22 Aralık 1978 Cuma günü akşamı yapılmıştı. Cenaze törenine saldıranların bir kısmı Sakarya-Yenimahalle’ye gelerek katliamın en etkili yerel liderlerinden birinin evinde toplanmışlardı. Gelişmeler karşısında, devlet güçlerinin tutumu saldırganları cesaretlendirmiş, hatta teşvik etmişti. Buradan aldıkları güç ve cesaretle, Yenimahalle’ye gelmiş, taciz ve saldırı girişimlerinde bulunmuş, daha sonra da toplantıyı gerçekleştirmişlerdi.

Yapılan toplantıda, ev sahibi, muhtar ve imam faal bir tutum içindeydiler. Toplantıda, köylere gönderilen haberlerin güncellenmesi, yeni araçların köylere giderek köylüleri şehre taşıması ve yapılacak olan katliamın teçhizatları için marangozlardan sopa alınıp katliamcılara dağıtılması gibi birçok planlamalar yapılmıştı. Böylece ertesi gün yapılacak olan katliamın tüm hazırlıkları ve görevlendirmeleri akşamdan tamamlanmış olmaktaydı. Mutluluk şerbeti içmişlercesine kendilerinden geçmişlerdi, toplantıdan dağıldıklarında.

Sabah olduğunda, saldıracakları evlerden birinin yanından geçiyorlardı. Bağırarak, özellikle duyurmak istercesine, küfrettiler ev sahibinin inançlarına. İçeridekilerin duymamış olması imkânsızdı; ama bu sözlü saldırılara kimse karşılık veremezdi, veren de olmadı zaten.

O güne kadar görülmemiş bir biçimde, çoğu evin kapıları geç saatlere kadar açıktı, lambaları yanıyordu. İçinde ışık olmayan evler, ya saldırıya hedef olan evlerdi ya da katliamcılarını desteklemeyen, yapılanları lanetleyen insanların evleriydi. Karanlık, yıldızsız bir geceydi. Hava üşütüyordu hafiften. Ayazda toprak donmuştu. Cılız, tek tük kuş sesleri geliyordu uzaklardan. Hedefteki evlerde uyku yerine korku ve tedirginlik vardı.

“Beşey ablaların evini de mi yakacağız?”

Küçük bir kız çocuğu sayısız amcanın doldurduğu salonda, annesinin kucığında oturuyordu. Yeni duyduğu şeyler konuşuyorlardı. Yakmak, yıkmak, öldürmek, en çok kullandıkları sözcüklerdi. Çocuk anlatılanları dikkatle dinliyordu. Arada geçen bazı cümleler daha çok ilgisini çekmişti. Bu cümlelerde kendince bir sonuç çıkartan yedi yaşındaki kız, annesine, “Beşey ablaların evini de mi yakacağız?” diye sormuştu. Anlaşılan toplantıda kimlerin evinin yakılacağı, kimlerin öldürüleceği, yedi yaşındaki bir çocuğun duyacağı ve anlayacağı kadar ayrıntılı olarak konuşulmuş ve kararlaştırılmıştı.

Çocuğun ‘Beşey Abla’ dediği, katliam sırasında mahallede öldürülen Hasan Yüzüak’ın eşi Besime Yüzüak’tı. Toplantının yapıldığı ev, Hasan Yüzüak’ın evinin yan komşusunun eviydi. Başka bir deyişle akşam Yüzüaklara bitişik evde yapılan toplantıda, sabah Hasan’ın ve daha birçok insanın öldürülmesi planlanmıştı.

Ev sahibinin yedi yaşındaki kızı bu katliamı anlayamamış ve sormuştu. Babasının da içinde olduğu katliamcıların Besime ablasının evini de yakacaklarını duyan çocuk bundan çok etkilenmişti. Cevap alabilseydi belki çocukluğun masumiyetine güvenerek itiraz edecekti.

Masum sorusuyla esasında karşı çıktığı bu katliamda adı geçen ‘Beşey abla’sını çok seviyordu bu yedi yaşındaki kız. Her gün anasıyla birlikte ‘Beşey abla’lara gider, orada hem oyun oynar, hem çay içerlerdi. ‘Beşey ablası’ ona şeker verir, oyuncaklar yapar, onun çocuk dünyasını şenlendirirdi. ‘Beşey abla’sını bunun için seviyordu; ona bir şey olmasına karşı bu nedenle hassastı.

Bir çocuk safiyeti taşıyan bu çocuk, eli kanlı bir katliamcının kızıydı. Ve elbette masumdu. Ne yazık ki, yedi yaşındaki çocuğun hassasiyeti katliamcılarını engellememiş ve çocuğun en istemediği, anlamadığı şey gerçek olmuş, Besime’nin evi yakılmıştı.

Esans, insanların parfüm niyetine kullandıkları bir kokudur. Kalabalıkların olduğu yerlerde, köşe başlarında, elinde şırıngasıyla, efendiliği ve güven veren tavırlarıyla esans satıcıları dururdu. Ayaklı tezgâhlarının üstünde çok sayıda esans şişelerinin olduğu küçük sandıklarıyla beklerlerdi. Ellerindeki şırıngayla müşterilerinin yakalarına püskürtürlerdi. Hasan Yüzüak da Maras’ın tanınmış esansçısidir. Onu herkes tanırdı.

Katliamcılar saldırılarına başladıklarında iki gruba ayrılmışlardı. Bir grup Musa Sunaların evine yönelmişti. Ayrılan öteki grup da Hasan Yüzüak’ın yakınlardaki evine saldırıyordu. Hasan Yüzüak’ın evi kiraydı. Zaten geleceği anlaşılmış olan saldırıyı gördüklerinde, evlerine girerek kapılarını kapatmış, beklemeye başlamışlardı.

Bir lokantada çalışan kardeşi Ahmet’de Hasan’ın evinde kalıyordu. Saldırıları başlayınca eve dönmüştü. Ağabeyi, yengesi ve yeğenleri evdeydiler. Kısa bir durum değerlendirmesi yapıldı. Hemen ayrılmaktan başka yapılacak bir şey yoktu. Sunaların evine gidip onlardan bir araba almayı düşündü Hasan. Hâlbuki Hasan’ın bunu düşündüğü anda, Suna’ların evi işgal atındaydı. Dışarıya bakınca durum anlaşıyordu. Suna’lara gitmekten vazgeçti,

ama hemen bir araba bulmak çok daha zorunluydu; “Gidip bir araba bulalım ve Pazarcık’a gidelim” diyerek çıktı evden.

On beş-yirmi adım atmamıştı ki üç el silah sıktılar arkasından. Kokucu Hasan Yüzüak, uzun menzilli bir silahla vurulmuştu. Hasan ilk mermiyle sarsıldı, sallandı, arkasına dönmek istedi. Peş peşe gelen diğer mermiler yıktı Hasan’ı. Hasan yaralarına elini uzatmaya çalışıyordu. Çevresinde dönerek, eliyle tuttuğu yarasından akan kana bakıyordu. Hasan’ın kardeşi, eşi ve çocukları pencereden izliyorlardı, bütün bu olanları. Vuranlar geldiler yanına. Ölmemişti daha Hasan. Sağa-sola debeleniyor, kıvranıyor, inliyordu. Titriyordu, üşüdüğü için mi, yoksa yaralanınca böyle oldu, bilmiyordu. Gelenler, ellerindeki kazmalarla, dehrelerle, sopalarla vurmaya başladılar Hasan’a. Vahşi bir linç yaşıyordu.

Hasan’ın beş çocuğu vardı. İki erkek, üçü kızdı. En büyüğü yedi yaşındaydı. En küçüğü altı aylıktı. Eşi, beş çocuğu, kardeşi, hepsi birden Hasan’ın vurulduğunu, ardından linç edilircesine dövüldüğünü izlediler. Eşine ve babalarına vurulan her sopanın acısını bedenlerinde, yüreklerinde hissettiler. Her bıçak darbesinde onların bir parçası gidiyordu. Yaş yerine kan akıyordu gözlerden. Yürek kanıyor, ciğer yanıyordu. Eşi Besime, dayanamadı, kapattı yaş dolu gözlerini. Çocuklar görmesinler diye başka odalara götürdü onları ağlayarak.

Kardeşi pencereden sokağa, ağabeyinin yerde yatan yaralı bedenine sadece bakıyordu. Dayanamadı, evden fırladı, yalınayak cesedin yanına vardığında sokaktaki kalabalık onu da çevirdi. Ahmet’i salâvat getirmeye zorladılar. Getiremediği için dövmeye başladılar; her biri bir taraftan vuruyordu. O an ellerinden kaçtı Ahmet, “İleride Kayseri Sarızlıların kahvesi, kahvenin üstünde de evleri vardı. Onlar beni ve olanları görüyorlardı. İşaret ediyorlardı bana, gelmem için. Kaçıp onlara sığındım. Ev ahalisi ellerine geçen demir çubukları, boruları silahmış gibisinden pencereden uzatmıştı; bi’ de ajitasyon yapıyorlardı, sanki sağlam silahları varmış gibi. Öyle koruyorlardı kendilerini. Öbürleri de içeride güçlü silah var sandıkları için saldıramıyorlardı” diye anlatıyor Ahmet.

Hasan’ın eşi, çocuklarıyla birlikte, arka tarafta oturan Sünni komşusuna sığınmaya çalıştı. Komşu “Eğer sizi alırsam, benim evimi de yakarlar” diye kapıyı açmıyordu. Besime zorla girdi eve. Başka çaresi yoktu. Ev sahibi bu zorlamaya daha fazla direnmedi. Besime’yi ve çocuklarını en kuytu odaya alarak kapıları kilitlediler. Besime, en büyüğü yedi yaşında, en küçüğü altı aylık olan çocuklarıyla bir evin içinde, kapalı bir odada bekliyordu. Çocuklar ağlaşıyorlardı. Büyük kardeşleri Güner annesine yardım etmek istiyor, ancak o da ne yapacağını bilmiyordu. Altı aylık Barış ağlamaktan bizar olmuştu altı değişmediği için. Besime, evine gidip çocuğun eşyalarını getirmelerini istedi komşulardan. Yapmadılar. Kendisi gitti. Evde hiç bir şey kalmamıştı. Her şey yağmalanmış ortalık dağıtılmıştı. Akşam olunca komşular Besimeleri çıkmaya zorladılar evlerinden. “Çıkmazsanız da sizin burada olduğunuzu öğrenirlerse, evimizi yakarlar” diyorlardı. Besime, çocuklarıyla çıkıp kendi evlerine gitti. Hasan’ın cesedi yatıyordu biraz ilerde. Çocuklar ağlaşıyorlardı, katliamcılar duymasın diye seslerini çıkartamıyorlardı. Babalarının yanına gitmek istiyorlar, gidemiyorlardı. Besime bırakmıyordu. Gözyaşlarını hem içine hem soğuk toprağa akıtarak, yanmış yağmalanmış evlerini ve Hasan’ın cansız bedenini geride bırakarak ayrıldılar oradan. Arkalarına dönüp arada bakıyorlardı. Ayaklarında ne ayakkabı, ne çorap vardı. Gecenin bir vakti, beş çocuklu genç bir kadın yürüyordu, çıplak ve yaralı yüreğiyle.

Bildiği bir eve sığınmaya gidiyordu. Gitmek istediği ev Alevilere aitti. 15-20 dakika yürüme mesafesindeydi. Zeytin ağaçlarının içinde, kaçanları, yaralıları ve cesetleri geride bırakarak ilerliyorlardı. Gittikleri yerde de bir gün kalabildiler. Gece olduğunda tekrar dışarıya çıkmak zorunda kaldılar. Karanlık ve soğuktu. Barış Besime’nin sırtındaydı. Diğerlerinin bir kısmı Gün rcığın en yakın köyünün yolunu tarif ettiler. Ürkek ve çekingen duran çocuklara sevgi gösterdiler. Sonra da biraz ekmek vererek yolcu ettiler.

Besime, çocuklarıyla birlikte daldılar gecenin karanlığına. Barış anasının sırtında uyumuştı. Güner de artık sadece kendisini taşıyabiliyordu. Diğer çocuklar zor durumdaydılar. Yürüyemiyorlardı. Hepsi birden ağlayarak yürümeye çalışıyordu. Köye geldiklerinde çocukların da, Besime’nin de takatleri kalmamıştı. Bir evin kapısını çaldılar. Kapıyı açanlara bir şey anlatmalarına gerek yoktu. Herkes biliyordu olanları. Aldılar misafirlerini içeriye. Su verdiler önce. Ayakta uyuklayan çocukları uyuttular. Yemek verdiler, uyumaları için yatak açtılar. Zaten aynı toplumun insanlarıydılar. Tanıştılar, tanıdık çıktılar.

Sabah olduğunda Hasan’ın çocukları ve eşi akrabalarına teslim edilmişti. Bir tek Hasan yoktu içlerinde. Aile evden kaçan Ahmet’in de öldüğünü sanıyordu. Bir hafta sonra, cenazelerini almaya gittiler. O ana kadar öldüğünü sandıkları Hasan’ın kardeşi Ahmet’le orada karşılaştılar. O da kardeşinin cenazesini almaya gelmişti. Katliam esnasında kaçıp saklanarak kurtulabilmişti. Bu sevindirici gelişme, ailenin acısını azaltmıştı. Cenazelerin verilmesinde bir sürü zorluk çıkartıyorlardı. Besey “Malımızı aldınız, evimizi aldınız, bizi öldürdünüz, bari cenazelerimizi verin” diye çıkışmasaydı belki de alamayacaklardı. Sonra evlerine de uğradılar. Ev yağmalanmıştı. Yüzüak ailesini yanan evlerinin yanında gören saldırganlar hâlâ “Bunlar Kürt’tür, öldürelim bunları” diye bağıyorlardı.

BABAM OLSAYDI ...* * *

“Dayım aynı zamanda babamla amca çocuğuydu. Bize çok iyi baktı. Bir şekilde beş kardeş hayata tutunmaya çalıştık. Babasızlık çok zordur. Darmadağın olduk. Babam olsaydı okurdum. Öğretmenlerim akrabalarım yalvarıyorlardı, bunu okutun diye. Babam olmadığı için okuyamadım. Çalışmak için, bir an önce hayata atılmak için yaşıma iki yıl büyüttüm, askere gittim. Yaş ilerledikçe babasızlık daha da çok etkiliyor. Annem de evlenince, bizi nem ve dedem büyüttü. İnsanlardan yol parası almak çok zor. Gurbete gitmek için otobüse borca bindim. Tek arzum evlendiğim zaman oğlum olursa ona babamın ismini koymaktı. Bu dileğim gerçekleşti. Oğluma baba diyorum böylece babasızlığımı gidermeye çalışıyorum.»

Hasan Yüzüak’ın katili veya katilleri hiç yargılanmadılar. Kim oldukları tespit edilmedi. Bu gerçeklik bir tesadüf değil, bilinçli planlı tarihsel kökeni olan bir uygulamadır. Katliamcılar gerçek anlamda yargılanabilselerdi katliamlar bu denli kolay yapılamazdı.

MUSA ALTUN- SARIZ - 1938

Musa Altun Maraş'ın tüccar terzilerinden birisinin kardeşiydi. Kendisi ailesinin Pazarlık'ın bir köyünde bulunan arazisini işletmekte, o arazide tarım işçisi olarak çalışmaktaydı. Aynı zamanda tarım işçisi olarak başka tarlalardan da çalışmaktaydı. Kardeşlerinin yaptığı tüccar terzilik işi o dönem hazır giyim firmaları bu denli etkili ve gelişmiş olmadıkları için oldukça önemli bir işleve sahipti. Takım elbise bir statü konusuydu ve en iyi takım elbise tüccar terzilerden özel olarak yaptırılan takım elbiseydi. Musa'nın ailesi de bu işi en iyi yapan bir kaç tüccar terziden birisiydi.

Musa'nın altı çocuğu vardı. En büyük kızı Mercan henüz onlu yaşlarındaydı. Üç kız üçte erkek çocuğu vardı. Çocuklarının ve eşinin rahatını huzurunu hiçbir şeye değişmiyordu Musa. Onların mutluluğu Musa'nın yaşam enerjisiydi. Onlardan aldığı güç ve destekle, dışarıdaki işleri çekip çeviriyor, üstesinde gelebiliyordu.

Musa cenaze töreninde kardeşlerinin işyerindeydi. Öğretmenlerin öldürülmesine hayıflanmış üzülmüştü. Ancak cenaze törenine katılmaya fırsatı olmamıştı. Köyde yapılması gereken işler vardı. Tarlaların bakımı, sürülmesi ve ekilmesiyle ilgili yapılması gereken işler vardı bunları yapması gereken de Musa'ydı. Üstelik her ne kadar kardeş olsalar da sonuçta bir sorumluluk altındaydı. Onlara karşı sorumluydu, ne de olsa kendisi bir işçi durumundaydı.

Cenaze töreninde saldırılar başladığında, Musa kardeşlerine ait olan işyerini terk ederek eve gitmek zorunda kalmıştı. Çünkü işyeri çarşıdaydı ve saldırılar bu civarda oluyordu. Üstelik kendisinin kim olduğu da biliniyordu. Ayrıca devlet yetkilileri de işyerlerinin kapatılmasını

istemişler, uygulayamadıkları bir sokağa çıkma yasağı koymuşlardı. Zaten aklına geldiği gibi de olmuş, ayrıldıktan sonra ailesinin dükkânı basılmış ve yağmalanmıştı. Demek ki o gün dükkânda kalsalardı belki de o da kardeşleri de öldürülecekti. Bu saldırılarla Musa’nın kardeşlerinin onlarca yıllık emeği, birikimi, makineleri kumaşları, yağmalanmış yağmalayamadıkları yakılmıştı.

Eve gittiğinde eşinin ve çocuklarının tedirginlik içinde kendisini beklediklerini görmüş, onları rahatlatan açıklamalar yaparak kaygılarını dağıtmaya çalışmıştı. Ancak Musa’da durumun vahametinin farkındaydı. Sokaktaki kalabalığın tacizlerini gelirken görmüştü. Eğer devlet bunlara müdahale etmezse, çok kötü gelişmeler olabilir diye korkuyordu. Korkusunu evdekilerle paylaşmıyor, bunun can sıkıcılığını ayrıca yaşıyordu. Buna rağmen evdekilerde huzursuz olmuşlar, ateş üstünde bekliyorlardı. Büyük kızı Mercan, hem olacıklara dair merakını gidermek için hem de babasına bir şey olmasından korktuğundan dolayı, babasının çevresinde dolanıyordu. Ya dizine oturuyor, ya yanında ayakta bekliyor veya elini avuçlarının içine alıp sıkıyor, babasının elinin sıcaklığında güç almaya çalışıyordu. Üç erkek çocuğunun ikincisi biraz büyüktü. O da ablasına bakarak babasının etrafında dolanıyordu. Anormal bir durumun varlığını hisseden çocuklar kendilerini değil babalarını ve annelerini düşünüyor onarın gözlerinin içine bakıyorlardı.

Cenaze törenine yapılan saldırıların olduğu günün akşamına doğru askeri güç gelmiş mahallede yaşananları kontrol altına almaya çalışmıştı. Askerler evlere saldıran bir gurupla karşılaşmışlar, onları engellemek istemişler, ancak buna güçleri yetmemişti. Kendilerine engel olmak isteyen askerleri yayılım ateşine tutarak askerin geri çekilmesini sağlamışlardı.

Katliamın en yoğun yaşandığı 23. Aralık cumartesi günü Musa Altun’ların evine her hangi bir saldırı olmadı. Anlaşılan gün içinde yapılan yoğun katliam mesaisinde fırsat bulunamamıştı. Musa Altun, saldırıların yoğunluğunu izlerken öldürülen herkesin acısını, yakılan her evin ateşini içinde hissediyorlardı. Musa’nın ve ailenin tüm bireylerinin, yürekleri kanıyor, ciğerleri dağlanıyordu, duydukları her çığlıkta. Yapabilecekleri bir şey olmadığı için öfkeleniyorlardı, her şeye. Kendilerine, hükümete, çevrelerine, inançlarına görüşlerine. Ama bu öfkelerine rağmen sonucu değiştirmiyordu.

Cuma ve cumartesi günlerinden beri süren katliamlardan sonra, yanan evlerden yükselen dumanlar ve alevler, izleniyordu, Maras’ın dört bir yanında. Sokaklar, dağıtılmış, yağmalanmış evlerin eşyalarıyla doluydu. Bir yerde yarısı yanmış bir kilim, bir başka yerde taşınamadığı için yolun ortasında bırakılmış bir eski buzdolabı, onun biraz ötesinde, dağılmış bir bulgur çuvalı

Böyle durumlarda yaşamak bir güzellik değil, bir utanca dönüşüyor, insanların yaşama sevinci değil utançları büyüyordu. Evlerinde yapılan saldırıları izledikçe, katliamın ne denli dayanılmaz acılara yol açtığını görüyorlardı. Musa’da şu anda benzer duygular içindeydi. Bunca insanın yaşadığı dehşetli acıları düşündükçe yaşamının zorluğunu düşünüyordu.

Henüz kendilerine yönelik bir saldırının olmaması bir avantaj olarak görülemezdi. Bu durumun o anın karmaşasında kaynaklandığı belli oluyordu. Çünkü etraflarında, sürekli bir saldırı havasıyla dolaşıyordu gruplar. Yakıyor, yıkıyor, kendilerinin evinin yakınında geçerlerken de düşmanca hareketler ve hakaretler yapıyorlardı.

Güvende olmadıkları kesin ve açıktı. Ne yapacaklarını bilmiyor bunun için düşünüp duruyorlardı. Devlet güçleri müdahale etmiyorlardı. Bekledikleri tek kurtuluş yolu buydu. Hatta durumun bu noktaya gelmesine izin verilmeden müdahale edileceğini düşünüyorlardı. Musa akşam eşiyle konuşurken böyle demişti. Ama her hangi bir müdahale olmadığı gibi, saldırılar şiddetlenmişti. Evlerine yaklaşmışlardı. Komşulardan yardım istemeyi denediler.

Musa'nın eşi Hatice Altun, Hacı ana dediği komşusuna, "evlerine sığınmak istediklerini" söylemiş, komşusu Hacı ana, "siz Alevisiniz evime alamam" demişti. Hacı ana bunu söylerken daha düne kadar yaşadığı tüm komşuluk ilişkilerini dikkate almamış, Aleviliklerini ve kendilerine saldırılacağı söylerken olabildiğince, aşağılayıcı ve saygısız bir biçimde söylemişti.

Cezaevi müdürünün de evine saldırılması ihtimali yüksekti. Cezaevi müdürü Malatyalı, Aleviydi. Görevini ve sorumluluğunu bilen bir devlet bürokratıydı. Sabahleyin görevi gereği çarşıya gitmişti. Orada yapılan saldırıları gözleriyle görmüş, bunun üzerine evine de saldırılacağını düşünerek hızla evine gelmişti. Üç çocuğuyla eşi onu bekliyorlardı, endişe içindeydiler. Cezaevi müdürü, beklediği muhtemel saldırılara karşı neler yapabileceğini düşünerek korunma ve savunma hazırlıkları yapıyordu.

Bu arada, askerler saldırılması muhtemel resmi zevatı, oturdukları evlerde tahliye ediyor onları özel olarak korumaya alıyorlardı. Cezaevi müdürünün hemşerisi olan bir subay cezaevi müdürünün saldırıya uğrayabileceğini hesaplamıştı. Bu düşünceden hareketle cezaevi müdürünü, evinden almaları için bir cemse asker göndermişti. Askeri araç cezaevi müdürünün evinin yakınına gelerek, onları evden araca bindirmeye başlamıştı.

Cezaevi müdürü, çocukları ve eşiyle birlikte, on kadar askerin olduğu arabaya bindiler ve araç hareket etti. Bunu gören Musa ve eşi de bu durumu değerlendirmezlerse bir daha yaşama olanaklarının olmayacağını düşünerek harekete geçtiler. Bunun için o askeri cemseye binmek üzere evden çıktılar ve cemseye doğru koşarak aracı durdurdular. Musa'nın eşi ve altı çocuğu cemseye binmişti. Silahlı saldırganlar cezaevi müdüründen başka Musa'nın ve ailesinin de askeri araca binerek kaçmaya çalıştığını anlayınca başladılar saldırmaya, "Bismillah Ya Allah, Allah-u Ekber" "Komünistlere ölüm!" bağırıltılarıyla hücumla geçtiler. Musa arabaya binememişti henüz. Saldırganları ve onların yarattığı vahşeti gören cemse sürücüsü er, "bizi de öldürecekler" diye askeri aracı daha süratli olarak sürdü.

Musa, cemsenin arka kapısına tutundu, binmek için hamle yaptı. Askeri araç hızla gidiyordu. Musa araca binmeden yere düştü. Yerden kalktı, koştu, cemseye bir kez daha tırmanmaya çalıştı. Cemse hızla gidiyor, içindeki on silahlı erin gözü kesmiyordu saldırganlara yönelmeyi. Asker bile kaçmakta buluyordu kurtuluşu.

Musa, ikinci tırmanışında da başarısız oldu. Yere düşer düşmez saldırganlar yetişti. Kendisini almadan saldırganların elinde bırakan cemsenin ardından bakıyordu Musa. Cemse'deki eşi ve çocukları Musa'ya bakıyorlardı. Musa çaresiz, eşi ve çocukları çaresizdi. Çaresiz bakışlar birbirlerinde kopamıyordu. Musa'nın bakışlarındaki çaresizlikle eşi ve çocuklarının bakışlarındaki çaresizlik aynıydı. Aynı acıyla burkuluyordu yürekleri, aynı nedenlerle akıyor du gözyaşları. Sonu ölümle bitecek bir çaresizlikte yaşanan. Askeri araç birilerini kurtarıırken, uzaklaştıkça, Musa'nın ölümü yakınlaşıyordu.

Musa’yı yakalayan saldırganlar, ortalarına almışlardı. Etraflarında dolaşıyorlar, dolaştıkça vuruyorlardı. Ellerinde ki baltalarla sopalarla vuruyorlardı. Eşinin, çocuklarının, askeri araçtaki askerlerin gözleri önünde Musa’nın kafası baltayla parçalandı. Bir kaç saniye içinde Musa’nın üstünde tepinen devasa bir makine gibi görünüyordu kalabalık. Musa görünmüyordu. Kaybolmuştu saldırı makinesinin altında.

Musa’nın eşi bir yanda, çocukları bir yanda çırpınıyorlardı askeri aracın içinde. Kahreden bir öfke ve çaresizlikle. Musa’nın çocukları araçtan inmek istiyorlar buna engel oluyordu Musa’nın eşi ve askerler. Askeri cemse olanca hızıyla yol alıyordu. Görünmeyen Musa’nın üstünde tepinenler de görünmez olmuşlardı. Bir yıldız gibi kaymıştı Musa. Eşinin ve çocuklarının avuçlarında.

Musa Maraş’ta yaşayan alevi aileleri içinde, hem ekonomik hem sosyal yönde gelişmiş birkaç aileden birisiydi. Geniş bir çevresi güçlü dostluk bağları vardı. Çevresinde saygı görüyor, ilişkide olduğu insanlara saygı gösteriyordu.

Musa’nın eşinin ve çocuklarının da içinde olduğu ancak esasında cezaevi müdürünü taşıyan askeri cemsenin yolunu da kestiler. Askeri cemsenin önüne başka bir sivil aracı devirerek durdurdular. Askeri elbiseler içindeki askerlere kimlik kontrolü yaptılar. İçerdekilerin asker olduklarından emin olduktan ve ön tarafta oturan araç komutanının, “yaralı götürüyoruz” diye yalan söylemesi sonucunda, katliamcıların kontrolünden geçebildiler. Musa Altun’un eşi ve çocukları böyle kurtulabildiler ve bir gün sonra yakınları tarafında sığındıkları yerden alındılar.

Musa’nın katilleri, yargılamaya konu bile edilmediler. Kim vurdu diye aranmadı, araştırılmadı ve Musa Altun’un katledilmesi faili meçhul edildi. Evi yağmalandı, evine el kondu. Mezarı Maraş’tadır.

Namık Kemal Mahallesi

Namık Kemal Mahallesi diye geçen yer, halk arasında Karamaraş olarak adlandırılan yerdir. Burada aynı zamanda Çingeneler de oturmaktadırlar. Çerkezler Mahallesi denen yer de buraya yakındır.

Cenaze törenine saldıran katliamcılar akşama doğru Namık Kemal mahallesine gelmiş buralarda tacizlerde bulunmuşlardır. Cumartesi günü Maraş'ın diğer mahallelerinde katliam en şiddetli şekliyle yaşanıyordu. Namık Kemal mahallesindeki yerel katliamcı unsurlar, diğer yerlerde icrai sanat etmekteydiler. Namık Kemal her istediklerinde istediklerini yapabilecekleri bir yer olarak düşünülmüştü.

Cumartesi değişik biçimlerde ve zamanlarda çeşitli saldırı ve tacizler olmuş ancak esas olarak önemli bir saldırı gerçekleştirilmemiştir. Bu mahallede asıl saldırıdan önce mahalle muhtarı Alevi evlerini basmış bu evlerde bulduğu silahları gasp etmiştir. Böylece bu evlerde olabileceğini sandıkları silahları alarak Alevileri silahsızlandırmış olmaktadır. Katliamcı muhtar bu yoksul insanların evlerinde silah bulamamış ancak onlara hem korku salmış hem de hareket etme olanaklarını sınırlandırmıştır.

Bu şekilde taciz ve saldırılardan sonra, Namık Kemal Mahallesinde katliam 24 Aralıkta yaşanmıştır. (Katliamcılar bu söz fazla) diğer mahallerde yeterince katliamı derinleştirdiklerini, katletme, yakma ve yağmalama faaliyetlerinin diğer mahallelerde hafiflediğini düşünen katliamcılar, burada Pazar gününü Namık Kemal'e ayırmışlardır. Bu amaçla cumartesi

günü akşam hummalı bir hazırlık çalışması yapılmıştır.

Köylerde katliamcılar getirilmiş, gelen katliamcılara gerekli teçhizatlar sağlanmış ve mahallede gerekli olan destek yaratılmıştır. Muhtar ve cami imamı doğrudan katliamı örgütleyenlerin içindendirler. Akşam toplantı yapılarak bütün ayrıntılar planlanmıştır. Sabah namazında ise camiye gelen herkese imam tarafından Alevi öldürmenin cennete gitmek için zorunlu olduğu anlatılmış, katliam için gerekli çağrılar kışkırtmalar ve propaganda yapılmıştır.

Namık Kemal mahallesinde katliamın ilk adresi Uzunpınar ailesinin evi olmuştur. Bu evde babasıyla birlikte iki oğlu öldürülmüş, anne ise ağır yaralı olarak kalmıştır. Katliamcılarının başını çeken camii imamı ve muhtardır. Buradan sonra mahallede belirledikleri diğer evlerin hepsine girmişleridir.

Çimen ailesinin evine girmişler, yaşlı ve bir gözü göremeyen Cennet Çimen'i öldürmüşler sonra da cenazesine saygısızlık etmişlerdir.

Arkasından Kalender ve Hüseyin Toklu'ların evlerine sırayla saldırmışlar ve bu insanları vahşi bir biçimde katletmişlerdir. Bütün bunlar yapılırken güvenlik güçleri ortalarda yoklar bu yapılanlar katliamın başlamasından üç gün sonra yapılmaktadır.

Şeyho Bekan buradan öldürülmüş, cenazesi at arabasının üstüne atılmıştır.

İbrahim Usta bu mahallede katiller tarafından evinde çıkartılarak “Kızılbaş'ın kanını evime akıtmam” diyen ev sahibinin çabalarıyla katledilmiştir.

Ali Traş bu mahalleden saldırılardan korunmak için kaçarken yakalanmış, sonra uzuvları kesilerek kazana konmuş kaynatılmıştır. Bunları yazmak bile yürek yakıyor, ancak gerçekler devrimcidir ve bilinmelidir.

ALİ UZUNPINAR, GÜRÜN-ALACAMEZAR KÖYÜ 1931

Ali Uzunpınar'ın evi iki katlıydı ve kendisine aitti. Bağlarbaşı'ndaydı evleri. Kendileri üst katta oturuyorlardı. Evde, Abbas, Hasan, İbrahim, Abidin ve Hüseyin adlı beş erkek kardeşle, baba Ali dayı ve eşi Hatice ana yaşıyordu. Alt katta Afşin'in Türksevin Köyü'nden Sünni bir kiracı oturmaktaydı. Kiracıları YSE'de çalışan bir görevliydi. Kiracıyla aralarında dostluğa dayanan bir ilişki vardı.

Aralık ayının soğuk bir günüydü. Ayazın dışarıda suyu dondurduğu günlerdi. Hatice Uzunpınar, kahvaltıdan önce sobayı yakmak istedi. Evin balkonunda çalı çırpı vardı, kışın yakmak için toplanıp istif edilmiş. Onlardan bir kucak getirip sobaya doldurdu. Sobadaki odunları tutuşturarak, yanmalarını bekledi. Ev halkının hepsi uyanmış, yataklarından çıkmışlardı. Hasan, henüz yatağında, dersini çalışıyordu.

Uzunpınar Ailesi, beş oğlanla birlikte kahvaltı yapmaya hazırlanıyordu. Dışarıdan gelen gürültüler üzerine kahvaltı yapacak halleri kalmadı. Ayrıca mahallede ve şehirde olanları da duymuşlardı. Zaten akşamdan beri sokakta dehşetli bir vahşet havası estiriliyordu. Bütün bunların üstüne bir de şu an hazırlanan saldırı, kimse de kahvaltı yapacak iştah bırakmamıştı. Yine de alışkanlıklarını terk etmek, olağanüstü bir durumun varlığını kabullenmek, kimsenin hoşuna gitmiyordu.

Sokakta birikmiş olan kalabalığın, çok başka bir topluluk olduğu hemen anlaşıyordu. Hiçbir kalabalığa benzemiyordu bunlar. Korkutucu bir hırs, hınç ve düşmanlık vardı gözlerinde. Kontrolsüz bir yığın halinde, sağa sola saldırıyorlardı.

Ali’lerin evine doğru yönelen grup, hızlı adımlarla ve dağınık bir halde yürüyordu. Korkunç bir görüntü veriyorlardı. Kin kusan bu gürültüler bahçeye dolduğunda, soba yanmaya henüz başlamıştı. Hasan yorganın altından çıkmamış, ancak kitabını bırakmıştı.

Ellerinde tüfekler, bıçaklar ve başka nesnelerle eve yaklaşıyorlardı. Ali bunlarla konuşmayı düşündü bir an; denemek istedi. ‘Böyle ulu orta yerde bize ne edecekler?’ diyordu. Hatice’ye ‘Telaşlanma!’ dedi. ‘Belki bir yolu bulunur, hepsi bizi tanıyor’ dedi. ‘Neden bize kötülük yapsınlar?’ dedi. Öyle olmasını umdu. Dediklerine kendisi de inanıyor muydu bilinmez. Ama bunların olmasını umuyor, arzu ediyordu.

Kısa sürede Ali’nin evini çepeçevre kuşatmışlardı. İçeriye taş ve paçavra atıyor, evdekilerin çıkması için bağılıyor, tehdit ediyorlardı. Ali, biraz önce düşündüklerinin gerçeğe uygun olmadığını veya gerçeğin düşündüğünden farklı olduğunu gördü. Evin penceresine çıkarak “Ne istiyorsunuz” diye sorduğunda, “Sen Müslüman’san salâvat getir bakalım” diye hükmeden bir biçimde seslendiler. Ali isteneni, itiraz edemeyecekleri bir biçimde yerine getirdi. Yine de saldırıdan vazgeçemediler, evdekilerin dışarıya çıkmasını istemeye, bu amaçla tehditlerde ve hakaretlerde bulunmaya devam ettiler.

Ellerinde bulunan satırları sallıyor, kazmalarla evin duvarlarını yıkmaya çabalıyorlardı. Evin önünde ve çevresinde sıkılan silahlar, atılan dinamitler ve yanıcı paçavralarla, ev artık savaş alanı gibiydi.

İçerdekiler için olacıklara hazırlanmaktan başka yapacak hiç bir şey kalmamıştı. Evin iç odalarından birisine sığındılar. Ev ahalisinin tamamı, esas saldırının, babalarına yapılabileceğini düşünerek, onun en uygun yere saklanmasını istediler. Baba Ali Uzunpınar, çocuklarının ısrarıyla bu öneriyi kabul ederek, odanın dışında buzdolabının arkasında saklandı. Ali, katiller evin içine girdiklerinde, arkasına saklandığı dolabın hiç de sağlam olmadığını görmüştü.

Saldırıları başladığından beri evin içindekiler artık titremiyorlardı. Garip bir soğukkanlılık içindeydiler. Hatice ana çırpınıyordu. Çocuklarını kontrol ediyor, içerdeki yangının büyümesini engellemeye çalışıyordu.

Dışarıdakiler, engelsiz bir ortamda katliamlarını yapıyor olmanın rahatlığı içindeydiler. Evin dış duvarlarından içeriye atladıkları ikisi, ellerinde tüfekleriyle. Onları daha başkaları takip etti. Sonra bahçe kapısını kırdılar. Bahçenin içi dolmuştu bir kaç saniyede. Evin giriş kapısına yüklenmeleriyle içeri doluşmaları bir oldu. Duvardan atlayarak, dış ve iç kapıyı kırarak evin içine girenlerin sayısı artmaya başlamıştı. Kapıyı kırıp içeri girmeye çalışırken bile durmadan kurşun sıkıyorlardı. Zaten artık evin her tarafı dolmuştu kan akıtıcılarla.

Çocukların saklandığı odanın kapısı açıldı ve silahlar, titreşen çocukların üstüne ölüm kusmaya başladı. Çocuklar “Ana bizi kurtar!” diye serçeler gibi çığırıyorlardı ve Hasan vuruldu ilk önce. Düştü yere cansız. Arkasından Abidin. Hatice koştu Hasan’ına. Kanıyordu Hasan’ın taze çocuk bedeni. Baktı iyicene, yaralıdır diye düşündü. Hiçbir hareket yoktu Hasan’da. Çılgın gibiydi. Biraz ötede yatan Abidin’e koştu, o da vurulmuş yatıyordu. Saçlarını yoluyordu tutum tutam. Yanaklarını parçalıyordu tırnaklarıyla. Az önce kucakladığı Hasan’ın kanı, şimdi kucakındaki Abidin’in kanına karışıyordu. Tırnakladığı yanaklarından

süzülen kan, çocuklarının kanıyla buluşuyordu. Ahlarının göğşe karıştığı anda, Hatice ana da vuruldu. Vurulduğunun farkında bile değildi. Abbas'a sıktı bir başkası kurşunlarını; o da yaralandı.

İbrahim'e yöneldiler. Kesici bir aletle yaralamışlardı her tarafını. Kafasını kırmışlardı, kan akıyordu. Yetinmediler! Düşmanlığın derinliği o denli fazlaydı ki tatmin olamıyorlardı. Kurşun sıktılar. İbrahim ağlamadı, acısını belli etmedi, sadece onların yüzüne karşı kustu ve düştü oracığa.

Hatice ana yaralarına, vücudundan akan kana bakmıyor, bunları görmüyordu. Canlı-yaş bir çabayla çocuklarını korumaya saldırganları geriletmeye çalışıyordu. Gücü yetmiyor, elinden bir şey gelmiyordu. Hatice ana'nın üstüne çıkıyor, tepeliyor, ellerindeki sopalarla, tekmeleriyle ve katil elleriyle vuruyorlardı.

Ali Uzunpınar saklandığı yerden dışarı fırlayarak "Vurmayın!" diye atıldı ortaya. Değneklerle ve aralıksız bir biçimde Ali'ye vurmaya başladılar. Ali çığlıklarını kontrol edemiyordu. Bağırıyor mu, ağlıyor mu anlaşılmıyordu.

Ali Uzunpınar yardımcı olmaları için askeriye gitmek istiyordu. Bu amaçla sokağa çıkmaya çalışıyordu. İlk fırsat bulduğunda koşmaya başladı; peşine düştüler. Onun kaçtığı- nı gören Yusuf Tanko'nun, "Asıl Alevi dedesi kaçıyor" diye bağırması ve tahrik etmesi, Ali Uzunpınar'ın yakalanmasını hızlandırdı.

Saldırganlar Ali'yi yakalayarak kafasına kaput geçirmişler ve etkisizleştirmişlerdi. Üzerine çöken ağırlığın altında sesi kesilmişti Ali dayı'nın. Kafasını kaputun içinde tutarak nefes almasını imkânsızlaştırdıkları Ali dayı'ya vuruyorlardı durmadan. Ali dayı düşmüş, yerdeydi. Kafasına doladıkları kaput düşmüş, nefes alması mümkün hale gelmişti.

Ali dayı nefes alabildiği için kendisine gelmeye başlamıştı. Başında bekleyen kalabalık, sağından solundan vurmaya devam ediyordu, yerde yatan yarı baygın adama. Avını izler gibi bakanlardan birisi silahını boşalttığında, diğerleri de ellerinde ne varsa onunla vurmaya başladılar. Vura vura öldürdüler Ali'yi. Ali'nin son sözü tamamlanmamıştı. 'Abidin' diyor, 'Hasan' diyor, 'Yapmayın' diyordu. Katliam tamamlandığında, yarım kalan, Ali'nin sözü oldu. Biraz sonra Ali dayı'nın cansız bedeni yatıyordu yerde. Bir kaç kişi ceplerini boşalttı fırsattan istifade.

KÜRT ALEVİ KATLİAMCI

Ali'nin peşine düşülmesini hararetle isteyen ve bunun için bağırarak, "Alevi dedesi kaçıyor yakalayın" diye tahrik eden Yusuf Tanko, bir Kürt ve Alevi'dir. Yani soyunun kırılması için çalışan keklik rolünü oynamıştır o an. Belki üç kuruşluk bir yağma için, belki de katillerin gözüne girebilmek arzusuyla. Ya da ötekileştirmenin yarattığı canavarlık böyle bir şeydi belki. İnsan olmaktan, kendisi olmaktan çıkarak düşmanına dönüşmek nasıl bir şey diye merak edenler için oldukça zengin bir sosyolojik laboratuvar gibidir bu gelişmeler.

ASKERDE SİLAH İSTEYEN KATİL

Uzunpınarlar'ın evinde yaşanan katliamda, devletin güvenlik güçleri yoktu, bütün katliam boyunca olduğu gibi. Ayrıca katiller katliam günlerinde ve katliam alanında, askerleri

hiçbir zaman engelleyici güç olarak görmemişlerdir. Her mahallede ve katliamın yaşandığı tüm günlerde, katiller bazen askerleri kendilerine yardımcı güç olarak görmüşler, bazen de kendilerini askerlerin yedek gücü olarak öyle tanımlamışlardır.

Uzunpınarlar’a yapılan saldırıda bu durumun tipik bir örneği yaşanmıştır. Katliam yapıldıktan, insanlar katledildikten, evler yakılıp yağmalandıktan sonra gelen askere, yapılan katliamı yeterli görmeyen saldırganlardan birisi, bir subaya “Bana da silah verin, ben de size yardımcı olayım” diyordu. Subay herhangi bir işlem yapmadan dinleyebiliyordu bu katliamcıyı.

SÜNNİ EV BOŞALTILIYOR

Katliamın yapıldığı evin yakınlarından birisinin daha evi yakılmış, yağmalanmış, içindekiler yaralanmışlardı. Ancak Uzunpınar’ların evinde oturan kiracı, Türk-Sünni olduğu için onun evinin yakılmamasına özel bir dikkat gösterilmişti.

Söz konusu evin sahibi Elif, sabah kahvaltısı için ekmek almaya gitmişti. Evin bahçesine girdiğinde kiracısı Cuma ‘Ben ekmek almaya gitmedim, fazla varsa bize de ekmek ver’ dediğinde Elif, hiç tereddüt etmeden iki ekmeği komşusu ve kiracısı Cuma’ya verdi.

Biraz sonra saldırı başladığında Cuma’nın oturduğu eve de ateş atılmıştı. Cuma hızla dışarı çıkarak “Ne yapıyorsunuz! Müslüman Müslüman’a bunu yapmaz” dediğinde, “Cuma sen burada mısın?” diyen bir ses, saldırıyı durdurmuş ve durumu anlamak için Cuma’yla görüşmeye başlamıştır. Cuma’nın bu evde oturduğu anlaşıldığında, Cuma’nın evi boşaltması beklenmiş ve ondan sonra yeniden eve yönelik saldırılara devam edilmiş, evlerin yakılması gerçekleştirilmiştir. Yakılacak evlerin yanlışlıkla Sünni evi olmamasına böylece gereken dikkat gösterilmiştir.

Katliam, ara vermeden devam ediyordu. Uzunpınar ailesinin çocukları ve baba katledilmişlerdi. Ali Uzunpınar, katledildiği yerde yatıyordu, hafif kıvrılmıştı bedeni. Hatice Uzunpınar çırpınıyor, ağlıyor, bağılıyor, çılgılık atıyordu. Ne yaptığıнын farkındaydı, ne de yapması gerekenleri biliyordu. Yardımcı olacak hiç kimse yoktu ortalıkta. İçi yananlar varsa da korkularında açığa çıkamıyorlardı. Bütün şehir, bütün mahalle, dağlar, taşlar şu göz dolusu yayılan ova, her şey düşman olmuştu. Havada güneş yoktu, kapkara bulutlar kaplamıştı. Hâlbuki ne çok sevmişlerdi Maraş’ı. Öylesine bağlanmışları ki, bütün tanıdıklarına Maraş’ı övgüyle anlatıyorlardı.

İnsanın evi, sokağı, şehri düşman olur mu? Ali ve ailesi bu sokakta edinmişti sevinci, mutluluğu. Bu sokakta oturmuştu komşularıyla. Bu bakkalla etmişti günlük yarenliklerini. Bu manavdaydı aldığı en güzel kirazlar. Burada içtiler akşam çaylarını. Çocukları burada oynadılar en güzel oyunları. Ama şimdi burada katledildiler; hunharca, zorbalıkla.

Ali Uzunpınar’ın mezarı bilinmekte, katillerinden cezalandırılanlarda bulunmaktadır. Katliamın katil olarak ceza alan birkaç kişisinden olan Ali uzun pınarın katileri doğrudan katil olarak cezalandırılmışlardır.

ABİDİN UZUNPINAR - GÜRÜN ALACAMEZAR KÖYÜ - 1962

Maraş, Abidin için herkesten farklı bir anlam taşıyordu. Burada öğrenmişti okumayı, ilk burada gitmişti sinemaya, gençliğe burada adım atmış, ilk kız arkadaşını burada tanımıştı. İlk dayağı burada yemişti, yaşlılarından. İlk parayı burada kazanmıştı. Yani bir insanın hayatında yaşanan birçok ilki Abidin burada yaşamıştı. Eğer yaşama imkânı olsaydı, çok mümkündür ki Maraş, çok anlamlı bir şehir olarak onun hafızasında yer alacak, hep özel kalacaktı.

Son bir kaç gündür Abidin'in ilklerini yaşadığı Maraş çalkalanıyordu. Bir baştan bir başa yangın yeri olmuştu Maraş. Bütün şehir yanıyordu. Yürekler yanıyordu. Katliam için köylerden geliyorlardı, traktörlerle. Katliamdan kurtulmak için köylere kaçıyorlardı yayan yapıldak. Olmadık, duyulmadık, yürek burkan acılar yaşıyordu. Uğursuz günlerdi.

Köylerden katliam için gelenler, mahalleye hâkim olmuşlardı. Nerede ne var, ne yok onlardan sorulur olmuştu. Abidin normal zamanlarda sokakta arkadaşlarıyla gezebilir, oynayabilirken, son iki gündür evden bile çıkamıyordu.

Öğretmenlerin cenazesine katılmıştı. Törene yapılan saldırıları yaşamış, zor bela kurularak evine gelebilmişti. Ondan sonra, ev halkıyla birlikte evden çıkamamışlardı. Yani iki gündür evden çıkamıyordu Abidin. Zaman zaman pencereden bakıyordu. Bazen de kapının önüne kadar çıkabiliyordu. Her defasında arkadaşlarını görmeye çalışıyor, onlar aracılığıyla durumu anlamak, bulabilirse bir çözüm bulmak istiyordu. Gerçi ailesinin böyle bir beklentisi yoktu. Ancak Abidin bu zor durumda bulacağı herhangi bir çözümün hayatiyetinin

farkındaydı. Aradığını bulamıyordu. Pencereye, kapıya her çıktığında tanıdığı birini görüyordu ama görebildiği arkadaşı, ya kendisine bakmıyor ya da aksine bakıp tehdit, küfür, hakaret ediyordu. Sanki hiç arkadaş olmamışlar, birlikte top oynamamışlar, kız tavlama ya çıkmamışlar, sinema kapılarında beklememişler gibi.

Anlaşılan Abidin’in arkadaşları da estirilen katliam havasına kapılmışlardı. Netice olarak Abidin, son birkaç gündür, arzu ettiği ve eskide olduğu gibi arkadaşlarıyla beraber olmuyordu. Bu durumun yarattığı huzursuzlukla, eve geliyor, pencerenin kenarında çekiliyor ve dışarısını izliyordu.

Katliamcılar evleri yakarak, yağmalayarak geliyorlardı. Kim bilir kaç ev yakmış, kaç insan katletmişlerdi. Sabahın çok erken saatinde başlamıştı, katliamın kırılı kanlı görüntüleri. Bu gün yapılanlar, bu gün başlamış değildi. Önceden hazırlıkları yapılmıştı. Köylüler rüyalarında görüp gelmemişlerdi. Bunca silah kendiliğinden ortaya çıkmamıştı. En önemlisi saldırganların gösterdiği kendine güven, rahatlık, güçlülük ve haklılık duyguları bir anda oluşmamış, bir günde bu hale gelmemişti. Her şey büyük ve tarihsel bir planın güncellenmiş haliydi.

Muhtar bir gün önce evleri basmış; hem gözdağı vermek, hem de ganimet elde etmek için silah araması yapmıştı. Hatta bazı evlerde bulduğu silahlara da el koymuştu. Ayrıca Bağlarbaşı Cami imamı, gerekli fetvayı vermiş, böylece katliamın meşruiyeti ve kolaylaştırılması için ilk adımlar atılmıştı.

23 ARALIK KAHVEYE PATLAYICI A TILMASI

Mahallede bir gün önce Alevilerin gittiği bir kahveye de saldırmışlardı. Cenaze töreninde yaptıkları saldırılarla tatmin olmayan güruh mahallelere dağılarak katliamcı tutumlarına devam etmişlerdi. Bu mahalleden de, Alevilere ve solculara ait olan ve doğal olarak onların gittiği bir kahveye patlayıcı atılmış, ayrıca başka saldırılarda da bulunulmuştu. Kahvenin sahibi durumu emniyete bildirmek istemişti. Muhtara giderek telefon etmek istediğini söylediyse de muhtar, kahveye yapılan saldırıyı polise bildirmek isteyen bu mağdur ve şikâyetçi vatandaşa, “telefon çalışmıyor” yalanıyla engel olmuştu.

Bütün bu saldırılar ve saldırı girişimleriyle ortam hazırlığı yapıyordu. Hem saldırganları motive edecek yalanlar üretiliyor, onların harekete geçmelerinin koşulları oluşturuluyordu, hem de mağdurların sinmesi, daha çok korkması, etkisizleşmesi isteniyordu. Bu amaçla yapılan hazırlıklardan sonra katliamın startı verilmişti.

Sabah erkenden harekete geçildi. Muhtar ve imam yanlarında kurmaylarıyla gerekli son düzenlemeleri yaparak, herkesi işlerinin başına gönderdiler. Camide eksik kılınan namazdan sonra katliam başlayacaktı.

Öyle de oldu. Sokak artık işgal edilmişti. Görevlendirilen herkes işinin başındaydı. Uzunpınar ailesine yapılacak olan saldırı başlamıştı. Çocuklar, kadınlar katlediliyorlardı. Cennete gidecek olanların yolculuklarının ilk adımları atılıyordu.

Uzunpınar ailesinin evine girilmiş, Hasan öldürülmüştü. Kardeşi Hasan’ın ölümünü kanlı gözyaşlarıyla izledi Abidin. Annesinin yürek yakan çığlıkları, kulaklarını parçalıyordu. Dayanamadı. Bağırды Abidin, “Teslim oluyoruz! Daha ne istiyorsunuz!” diye. onseki-

zindeydi Abidin, aynı anda, boynundan yediği kurşunla düştü, birkaç saat önce annesinin yakmaya çalıştığı sobanın dibine.

Annesi Hasan'ı kucaklamış, ona ağıt yakıyordu. Abidin'in düştüğünü görünce Hasan'ı bırakarak ona koştu. Abidin'in boynundan kan fışkırıyordu. Ne yapacak nasıl durduracaktı? Eteğini parçalayarak dolamıştı Abidin'in boynuna. Abidin'in kafası düşüyordu annesinin elinden. Cansız gibiydi. Annesi bunu görmek istemiyordu sanki. Israrla Abidin'in kanını durdurmaya çalışıyordu. Kendisinin yaralı olduğunu da unutmuştu Abidin'in kanını durdurmak için uğraşırken.

Durduramadı kanı. Durdursaydı da bir faydası olmayacaktı. Abidin, yaralarının acısıyla titriyordu kardeşi Hasan'ın cesedinin yanında. Kanları akmaya devam ediyordu iki kardeşin. Toplanamamış kahvaltı bezi kana boyanmıştı. Saldırganlar gelip giderken ayaklarıyla vuruyorlardı Abidin'e ve Hasan'a. Evin içi cehennem, içerdekiler zebani, ev sahipleri kurban olmuşlardı.

Abidin'in öldüğünü söylediler etrafta. Hatice ana yeni duyuyormuş gibi oldu. Bıraktı Abidin'i. Bir yiğitlik geldi üstüne. Saldırdı etrafında bulduğu herkese. Meydan okuyordu, içeriyi doldurmuş olan katillere. Yakalarına yapışıyor, yumrukluyor, olmadı eline geçirdiğiyle vuruyordu. Onlarsa her defasında sert bir vuruşla etkisizleştiriyorlardı Hatice Anayı.

Uzunpınar ailesine yapılan bu hunharca saldırıda, evde bulunanlardan üçü öldürülmüş, diğerleri ise yaralanmıştı. Evde bulunan her şey yağmalanmış, paylaşılmış, ev yanmıştı. Yani hulasa katliam planlandığı gibi uygulanmıştı. Sabah namazında başlayan katliam öğle namazına kadar aralıksız devam etmişti.

Abidin oradan yaralı olarak alınmıştır. Ancak çok kan kaybı yaşadığı ve hastanede bakılmadığı için ölmüştür.

HATİCE ANA MUHTARIN EVİNE GÖTÜRÜLÜYOR

Katliam o kadar aleni ve o kadar olağan bir biçimde yapılmıştır ki, katliamda çok sayıda kamu görevlisi denen şahıs önemli roller üstlenmiştir. Bunlardan bir tanesi de Namık Kemal mahallesinin muhtarıdır.

Mahallenin muhtarı burada yapılan katliamın en önemli uygulayıcılarından ve şeflelerinden birisidir. Muhtar, katliamın ilk evresinde, yani Uzunpınar ailesine yapılan saldırıdan sonra, öğle namazı için kendi evine gider, diğer katliamcı hempalarıyla birlikte. Bütün katliam bu kadar olağan ve aleni olarak gerçekleştirilmişti. Ayrıca bu katliamcıların Uzunpınar ailesinden yaralı ve çaresiz Hatice Uzunpınar'a karşı tutumu da katliamcı ruh halinin ve katliamcı politikaların anlaşılabilmesi açısından önemlidir.

İki oğlu ve eşi öldürülen Hatice Uzunpınar, yaralı oğluyla birlikte mahallenin muhtarının evine götürülür rehine olarak. Üstü başı kan içindeydi.

Muhtarın evinde kalabalık ve şenlik havası var. Saldırının değerlendirilmesi ve dökümü yapılmakta. Muhtara bilgi verilmekte. Muhtar adamlarına mermi tedarik etmenin derdinde, katliamın devamını konuşmakta. Yapılan katliamın bilançosunu anlatıyor etrafındaki canilere. Muhtar pişkin. Yaptıklarından memnun.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Birkaç dakika önce evinin içinde işlenen katliamı yöneten bu adamdı, muhtardı; Hatice ana bağırdı muhtara, yaptığı zalimliği haykırdı yüzüne, “Neden yaptınız, nasıl kıydınız çocuklarıma, ne istedin kuzularımdan?” Muhtar, evine gelmiş, kocası ve çocukları öldürülmüş bir kadının acılarına ve ilenmelerine karşı kadını azarlayarak, “Git kadın! Başıma bela olma!” der, elindeki silahı, Hatice Ana’ya doğrultarak. Hatice ana muhtarın pişkinliğine ve küstahlığına karşı diklenir, yakasına yapışarak hesap sorar. Buna karşı muhtar yine silahını çekerek Hatice anayı vurmakla tehdit eder, korkutmaya çalışır.

Geri adım atmayan Hatice ana, yaralı oğlunu alarak hastaneye gitmek için çıkarken, muhtarda namaz kılmak için abdestini alıyordu. Sabah eksik kıldığı namazını üç Alevi öldürerek tamamlamıştı muhtar. Sıra öğlen namazındaydı. Muhtar namaza durduğunda, Hatice Ana, yaralarına bez bağladığı oğlu Abidin’le evden çıkıyordu. Kendisinin yaraları kanıyordu.

Kanları soğuk soğuk akıyordu vücuduna. . Hatice ana evlerine yakın yerden geçerlerken, içerde bıraktığı iki kuzusunu ve eşini düşünerek ağlıyordu. Vakarı, ağıt yakmasına engeldi. Biraz yürüdükten sonra, yarasının akan kanı onu yere düşürdü, bayıldı, Hatice ana. Askerler aldılar ölülerle birlikte. Üç gün yoğun bakımda kaldı.

Abidin Uzunpınar’ın mezarı bilinmektedir. Maraş katliamda katilleri belirlenen birkaç kişiden biri olan Abidin’in katilleri, Abidin’i katlettikleri için cezalandırılmışlardır.

HASAN UZUNPINAR – GÜRÜN ALACAMEZAR KÖYÜ - 1964

Namık Kemal mahallesinde saldırılar cenaze töreninden beri başlamıştı. İlk olarak cenaze töreninden dönen kalabalık, mahalle de gövde gösteri yaparak halka gözdağı vermişti. Mahalledeki saldırıları böylece başlatmışlardı. Bu saldırılar, Bağlarbaşı imamının “ bir Alevi öldürenin beş defa hacca gitmiş sayılacağını” belirten fetvasıyla, yoğunlaşmıştı. Aynı anlarda başka bir grup saldırgana talimat veriliyordu. “Solculara vurun kim sizi durdurmak isterse onları da vurun” diye. Böylece Alevilere, Kürtlere ve solculara karşı kışkırtılmış katliamcılar, sokakları ele geçirmiş, marazi bir hazla, katliamlarını icra ediyorlardı.

Katliamın en yoğun olarak yaşandığı günde, şehrin birçok yerinde, başka mahallelerde kan gövdeyi götürürken, katliamcılar, bu mahallede hazırlık yapıyorlardı. Katledecekleri insanları, yakıp yağmalayacakları evleri tespit ediyor, o evleri basıp silah araması yapıyorlardı. Bu kapsamda, Alevi olan Döne Traş’ın evini basmışlar ve bir silaha el koymuşlardı.

Tüm mahallenin ve her şeyin hâkimiydiler. Hiçbir yere, hiçbir güce karşı kendilerini sorumlu ve bağlı görmüyorlardı. Bütün katliam uygulayıcıları, bugünün birer piyonu olduklarını değil, sınırsız bir gücün sahibi olduklarını sanıyorlardı. Ve kendisini güçlü sananların tamamının sahip olduğu hoyratlıkla davranıyorlardı. Güçlü olmanın sarhoşluğu içinde kendilerini kaybetmişlerdi.

Bu saldırıların başında mahallenin muhtarı vardı. Muhtar kimlerin katledileceğini, kimlerin evinin basılacağını belirlemekteydi. Elinde devletin sunduğu imkânlar vardı. Herkesi tanıyordu. Herkesin mezhebini, etnik yapısını, evinde ne olup ne olmadığını biliyor veya

tahmin ediyordu. Bütün katliam sürecinde muhtarın en yakınında yer alan biri daha vardı. Bağlarbaşı imamı olarak görev yapan bu sözde din adamı, öldürülen her alevi cesedinin cenneti yakınlaştıracığını vaaz ediyordu. Katliam yaparak, öldürülen Alevilerin kanını rüşvet vererek cennete gidebileceğini sanıyor, bunu anlatıyordu, caminin minberinde.

Katliam amacıyla sürdürülen faaliyetler gece boyunca devam etti. Gecenin erken saatlerinde köylerden gelenler, küçük guruplar halinde dolaşıyorlardı, mahallede. Sokak aralarında, meydanlarda, sabaha kadar köylerden gelenler toplanıyorlardı. Camiler, kahveler cennete gitmek için beş Alevi öldürmek isteyenlerle dolup taşıyordu. Öldürülmeleri için herkese yetecek kadar Alevi var mıydı? Kalabalık, ezan sesiyle birlikte camide toplanmaya başladı.

24 Aralık Pazar günü, sabah namazıyla birlikte başladı saldırıların en yoğunu ve en öldürücü olanı. İki gündür gerekli toplantılar yapılmış, hazırlıklar tamamlanmıştı. Şehrin her tarafında sürdürülen katliam, bu mahalleden de yapılmalıydı. Alevilerin, solcuların ve Kürtlerin buradan atılması, temizlenmesi, hem dinen sevaptı, hem de ertelenemez milli bir görevdi.

Sabah namazında camide toplananlara İmam, namazın sünnetini kıldırmadan, farzını kıldırarak “burada kılınan namaz caiz değildir. Cuma günü Ulu Camiyi yaktılar. Çevremizde bulunan CHP’li Alevi, Sünnileri temizleyelim” diyordu. Kısaca ibadetlerini tamamlamak için, insan katletmelerinin daha doğru olduğunu söylüyordu, minberdeki imam. Fetva kutsal ve kesindi. Eksik bıraktıkları namazlarının sevabını, insan katlederek kazanacaklardı. Kuşkuya, tereddütte mahal yoktu. Bunu caminin imamı, minberde söylüyordu. Bu fetvadan sonra, kimsenin yerinde durması, evine gidip oturması mümkün değildi. Başta imam ve muhtar olmak üzere herkes sokağa yığıldı. Camide eksik namaz kılarak çıkanlar, kahvelerde sabahlamış olanlarla birleşiyorlardı. Kalabalık büyüdükçe hırçınlaşıyor, hırçınlaştıkça büyüyordu.

Toplananlar mahallenin daracık sokağına sığmıyordu. Yan sokaklarda dolmuştu. Evlerde kimse kalmamış, herkes dışarı çıkmıştı. Sokakta olmayanlar, katliamın hedefi olanlardı. Onlar ise saklanacak yer bulmaya veya dertlerine çare aramaya çalışıyorlardı. Evleri cehennem olmuştu kendilerine.

Kalabalığın hedeflerinden birisi olan Uzunpınar ailesi uyandıkları soğuk günün sabahındaydılar. Hatice ana sobayı yakmaya çalışıyor, bir yandan da yatakları topluyordu. Sabaha kadar süren katliam hazırlıklarını gözetlemeye çalışmıştı, Ali amcayla Hatice ana. Korku, kaygı ve tedirginlik uykularını ellerinde almıştı, uyuyamıyorlardı. Sabah olduğunda ayaktaydı ikisi de. Sokakta yaşananları izliyorlardı. Ne söyleyeceklerini ne edeceklerini bilememenin çaresizliği içindeydiler.

Hasan ikiz kardeşlerin birisiydi. İkizinin adı Hüseyin’di ve birlikte aynı yatakta yatıyorlardı. Hüseyin’de onunla beraber okula gidiyordu. Hasan yataktan kalkmamıştı. Uyanır uyanmaz kitabını defterini almış yatağın içinde ders çalışıyordu. Yarın okulu vardı. Henüz on iki- on üç yaşlarında bir ilkokul öğrencisiydi. Hasan’ın ne ölümle ne de hayatın başkaca bir acımasızlığıyla herhangi bir tanışıklığı yoktu. Ancak katliamcılar için bunun hiç bir önemi yoktu. Ne günah işleyecek kadar yaşayamamış olan bir çocuk olmak, ne de anne olmanın

saygınlığına sahip bir kadın olmak, katliamcıların zulmünde azade olmayı sağlamıyordu.

Hedefledikleri Uzunpınar'ların evine yöneldiler. İçeriye ateş atılıyor, silahlar sıkılıyor. Eve girmek için kapıyı zorluyorlardı. Girdiler içeriye. Odaların kapalı kapıları zorbaca kırarak açıyorlardı. İkiz kardeşiyle birlikte saklandıkları odada yan yana duran Hasan'ı gördü ilk girenler. Hasan çocuk masumluğuyla bakıyordu, katillerine. Her katilin çıldırması için yeterliydi bu masum bakışlar.Çıldırdı, Hasan'ın masum bakışlarına yakalanan katil ve ateşledi silahını. Hasan düşerken yere, dudağına acı bir gülümseme yayıldı. Silahlar patlamaya devam ediyordu. Hasan'ın nazik bedeni, birkaç yerinden yaralanmıştı. Hasan'ın yaralarından akan kan, ikiz kardeşinin üstüne akıyordu.

Yere düşen Hasan'ın henüz ölmediğini umuyor, bu umudunun gerçek olmasını diliyordu anası.Kapandı oğlunun üstüne. Tutuyordu onu bir başka katil. Hasan ikinci kurşunu yediğinde üstüne vardı, onu kucaklayabili. Kollarını doladı yerde yatan bedene. Kanıyordu her tarafı. Ses, nefes yoktu. Olamaz diye attığı çığlık, kurşun sesleriyle bastırıldı. Hasan yüzündeki acı gülümsemeyle ve bakışlarındaki masumiyetle bakıyordu annesine.

Annesi onu bağrına basıyor, yarasından akan kanı durduracağını sanarak eliyle kapatıyor, çırpınıyordu. Hasan'da hareket yoktu. Yaralı birinin inlemesi gerektiğini hatırladı. Demek ki yaralı değildi Hasan, ölmüştü. Hatice ananın kucağında. Etrafına bakmayı bile aklına getirmeyen Hatice yaralandığını çok sonra fark etti. Hatice ana bıraktı Hasan'ı, diğer oğlu Abidin'e koşmak için.

Hasan'ın hayalleri de vardı, Hasan'la birlikte ölen. Sade, küçük ve çocukça. Hasan'ın ne Kaf Dağı'nın ardında bir işi vardı, ne de Ferhat gibi sevdiği için dağları delmek istiyordu. Annesini, ikiz kardeşini ve babasını seviyordu. İsteddiği ve en büyük hayalim dediği ise sevdiklerini mutlu edebilmektir. Babası okumasını istiyordu, annesi de! Okuyacak, mühendis olacaktı. Bunu yapacağına çok inanıyordu.İkiz kardeşiyle birlikte yapacaklardı bütün yapacaklarını. O da aynı şeyleri düşlüyordu, o da mühendis olacaktı. Zaten her defasında bu konuları birlikte konuşuyorlardı. Ayrıları gayrileri olmazdı, olmuyordu. Şimdi bütün bu küçük hayaller geri de kalmış veya ölmüştü. Sahi ölen hayallerin de mezarı var mıydı? Hasan'ın hayallerinin mezarı neresidir mesela?

Bütün ikizlerde olduğu gibi, özellikle yeni tanıyanlar karıştırıyorlardı, Hasan'la Hüseyin'i. Hangisi Hasan hangisi Hüseyin ayırt edemiyorlardı.

Hasan'ın ikizi Hüseyin yaralı kaçabilmişti. Kardeşi Hüseyin bu katliamda, bir biçimde ölümden kurtulmuştu. Ancak Hüseyin, ne katliamı, ne de katliamda öldürülen babasını ve ne de ikiz kardeşi Hasan'ı unutmamıştı. Üstüne akan Hasan'ın kanı, hep gözlerinin önündeydi. Onun konuşmadan, sessizce, yanaklarına süzülen yaşları silemeden, ölmüş olmasını kendince anlamlandırmaya çalışıyordu. Böylesi bir ölümün kabul edilemeyeceğini söylüyordu.

Hasan vurulduğunda Hüseyin'de vurulmuş gibi oldu. İkizlerin aynı anda aynı duyguları yaşadıkları söylenirdi. Doğruydur bu. Vurulan Hasan'm acısını Hüseyin'de yaşıyordu. Hüseyin katliamda ölmedi, ama katliamın acılarını daha çok ve sürekli yaşadı. Hep Hasan'la birlikte olduğunu hayal ediyordu. Hiç yalnız bırakmıyordu Hüseyin'in hayali. Ne zaman insanlar yanından ayrılırsalar hemen Hasan gelir yanına otururdu. Birlikte konuşurlardı.

Neler yaptığını anlatırdı Hasan’a. Onsuz yaşamın ne kadar zor olduğunu söylerdi. “Hiç bir şeyden zevk alamıyorum, neden beni yalnız bıraktın” diyordu her beraberliklerinde. Kimse-ler anlamıyordu Hüseyin’i. Herkes bir açıklama yapıyor, bir yol gösteriyordu. Ama hiç bir yol Hüseyin’i, ikiz kardeşi Hasan’a götürmüyordu.

Hüseyin böyle anlarının bazılarında, ne vardı sanki Alevi olmaktan diyordu. Mesela, sorsalardı bana, seni öldürmeden önce, senin yaşamın için Alevi olmaktan vazgeçebilirdim. Sünni olurum, solculuktan da vazgeçebilirdim. Ne vardı seni öldürmeden sorsalardı ya!

Hüseyin kardeşinin acısına ve hasretine daha fazla dayanamadı. Bir kaç yıl sonra, Ankara’nın soğuk bir gününde, bir apartman odasında, yokluğuna dayanamadığı ikiz kardeşi-ne gitti. Hüseyin’in bedeni, bulunduğu odanın içinde bir ipin ucunda, boşlukta sallanıyordu.

Gece karanlık ve ayazdı. Evin içinde bile ateş yanmadan durulamıyordu. Tıpkı Hasan’m öldürüldüğü gündeki gibi.

Hüseyin’in ölümü için katil, aranmadı, Hasan’ın katilleri de bulunamadı. Katliamcılar katliamcı katil değillermiş, sadece “sebebiyet vermişler.” vahşi bir katliamın bu şekilde üstü örtülmüştür. Mazlumların hakkaniyetli adaleti bu katliamı hiç unutmayacak, hesabı görülene kadar.

HÜSEYİN TOKLU- ELBİSTAN ÇİFTLİK KÖYÜ- 1944-

Maraş'ın Karamaraş olarak bilinen semti, daha çok köylülerin yerleştiği yeni oluşan bir semtti. Yakın çevre köylüler, fabrikalarda çalışan işçiler en çok burada oturuyorlardı. Bir kısmı halen köylülükteki faaliyetlerine devam ettikleri için burası onlara uygun bir özellik taşıyordu. Mahallede çok sayıda hayvan beslenen ahır vardı. Köydeki tarlasında bahçesinde işlerine devam edenler hafta sonları veya uygun zamanlarda köylerine gidebiliyorlardı. Katliamın gerçekleştiği günlerden de kolaylıkla gelebilmişlerdi köylerinden, şehire.

Bu mahallede devlet memuru olan çok azdı. İşadamı, fabrika sahibi olan da yoktu. Zaten mahalle şehrin dışındaydı. En önemli özelliği Maraş Antep yolu üzerinde olmasıydı ki bu durum mahallenin katliamda daha az kayıp vermesini sağlamıştır.

Mahallelinin büyük çoğunluğu ev sahibiydi. Evlerin de önemli bir kısmı gecekonduydu. Çarpık bir yapılaşma vardı. Ne bir imar planı söz konusuydu, ne de mühendislik bir çalışma vardı. Herkes kendi evinin mimarı mühendisi, ustası ve işçisiydi. Evlerin bazılarında çatı vardı. Birçoğu köy evi gibi üstü toprakla kapatılmıştı. Katliam esnasında bu evler katliamcılara tezahürat yapılan arenalara dönüşecekti.

Ancak bu yeni gecekondular, Maraş'ın eski evleri gibi değillerdi. Ne sokaklar eski sokaklar kadar dardı, ne de evler eski evler gibi sevimli ve şirindi. Gecekondular belki de bu adlarından dolayı daha az çekici geliyorlardı. Bu yeni yapılan evler daha çok apartmanlara özenilerek veya ilerde apartman yapılacaktı gibi düşünülmüş inşaa ediliyordu. Böyle olunca ne bahçe akla geliyordu, ne de komşulara yakın olması hesaba katılıyordu.

Katliamcılarının ölüm tamamları çalınıyordu. Ölüm eken bir uğursuz makine gibiydiler. Girdikleri her evde kan, ölüm ve gözyaşı bırakıyorlardı.

Hava soğuk toprak buza kesmişti. Hayvanlar meleşiyordu ahırın birinde. Belki de sahibi katledilmişti. Köpekler havladı. Kuşların huzur veren cıvıltıları duyulmuyordu. Doğanın neşesi yoktu anlaşılan.

Saldırıları sabah namazıyla başlayan saldırganlar, Kalender Toklu’nun evinden sonra, Kalender’in kayını ve amcasının oğlu Hüseyin’in evine yönelmişti. Hüseyin’in üç çocuğu vardı. Amcasının oğluyla birbirine yakın oturuyorlardı. Hemen hemen her gün hem kendileri, hem eşleri görüşüyorlardı.

Hüseyin’in evine saldırdıklarında, Hüseyin’in kız kardeşi Maviş, anhesi Elif Toklu saldırganların reisliğini yapan muhtara yalvarmışlar, aynı katil, Kalender Toklu için verdiği cevabı vermişti. “O’nu da Karaoğlan’a kurban ediyoruz” diye.

Mahalle muhtarının başını çektiği saldırganlar “Vurun Sütçü İmam aşkına, din elden gidiyor!” diye bağıarak yürümeye başladıklarında, kalabalık, katılanlarla bir anda binlerce insanı bulmuştu. Her katılan, elinde dehre silahı, bıçağı ve baltasıyla katılıyordu. Bir kutsal ayındaymış gibi huşu içindeydiler. Öldürdükçe haz alıyor, haz aldıkça öldürüyorlardı.

O dönem halk arasındaki adı Karaoğlan olan Ecevit, kısa süre önce hükümet olmuştu. Bu katliamı planlayanlar, halka yönelik saldırılarına kendilerince bir malzeme bulmuşlardı. “Ecevit’e oy verenleri Karaoğlan’a kurban ediyoruz!” diyerek katlediyorlar, böylece Ecevit ve hükümetini zor durumda bırakmak istiyorlardı. Aslında bu argüman, katliamcı güruhu harekete geçirmeyi sağlayan bir motivasyon aracıydı. Yoksa katliamın esas olarak tarihsel ve siyasal nedenleri bulunmaktaydı ve bu nedenler farklıydı.

Hüseyin’in eşi Güllü Toklu, saldırılar başladığında doğal bir refleksle evden kaçarak biraz uzakta bir evin kapısını çalmıştı. Kapıyı bir kadın açmış, “Kimsin, nerelisin?” diye sormuştu Güllüye. Güllü Muş’lu olduğunu söyledi. Orada çok sayıda Muş’unun oturduğunu biliyordu. Ev sahibi kadın Alevi olup olmadığını sordu bu defa. Güllü gerçeği değil, kadının beklediği cevabı verdi: Sünni olduğunu söyledi. Ev sahibi Güllü’yü aldı içeriye. Bir süre orada kalan Güllü sürekli tedirgindi. Her an bir tanıdığın gelebileceğini kendisini öldürebileceğini düşünüyordu. Aynı zamanda aklı evde bıraktığı kocasında, evinde kalmıştı. Orada neler olduğunu, kocasına zarar verip vermediklerini, korku ve kaygı içinde merak ediyordu.

Bir evde, birbirlerini tanımayan iki kadın, birbirlerinden korkarak bekliyorlardı. Ev sahibi kadın, neden buraya geldiğini sorduğunda, kocasının evde olmadığını yalnız sokakta olmaktan koktuğunu biraz sonra evine gideceğini” söyledi Güllü.

Arada geçen bir kaç saatten sonra evin sahipleri olduğu anlaşılan, eli silahlı iki kişi geldi. Kürtçe ev sahibi kadına, bir Alevi’yi öldürdüklerini, çocuklarını öldürmediklerini, aslında çocuklarını öldürmelerinin daha iyi olacağını söylüyor, istahla yaptıklarını anlatıyorlardı. Bunları dinleyen Güllü’nün rengi allak bullak oldu. Duramadı yerinde. Uzun uzadıya açıklama yapmaya gerek görmeden, hemen ayrıldı oradan ve evine geldi.

Güllü eve geldiğinde gördüğü manzara karşısında deliye döndü. Korktuğu başına gelmişti. Kocasının kanlar içinde cesedinin üstünde, çocukları, kız kardeşi Maviş ve annesi

ağlaşmaktaydılar. Etrafta saldırganlar kol geziyorlardı. Hüseyin'in cesedi kanlar içindeydi. Bedeninde birçok yara olduğu gördü. Bağırarak, çığlıklar atarak kocasının başucuna oturdu.

Çocuklar annelerini gördüklerinde hemen onun etrafına toplandılar. Her biri Güllü'nün eteğinin bir tarafından tutuyordu. Ağlıyorlardı, hıçkıra hıçkıra. Şaşkınlıkla, dehşetle bakıyorlardı etraflarına. Babasızlığın sonuçlarını düşünebilecek kadar büyük değillerdi. "Babam" diyordu çocukların birisi, "Babam kanıyor, anne durdur babamın kanını!" Bir diğeri babasının bedeninde açılan bir yaraya elini koymuş, akan kanı durdurmaya, kanın yarattığı çirkinliği görünmez kılmaya çalışıyordu. "Anne" diyordu "Babamın burasını kapatalım, kimse babamı böyle görmesin!"

Üç kadın ve üç çocuk, çığlıklar, ağıtlar, hıçkırıklar ve kanla karışık akan gözyaşları. Güllü, Hüseyin'e anlatıyordu, umutlarını, hayallerini. "Ben şimdi sensiz ne yapacağım Hüseyin!" diyordu. "Nasıl yaşayacak, nasıl büyüteceğim bu çocukları!" "Babasızlığı nasıl öğreteceğim!" diyordu. Annesi Elif, "Hüseyin! Ben senin yokluğunda nasıl yaşarım! Ben senin olmadığın bir dünyaya nasıl sığarım!" diyordu. Kardeşi Maviş, "Hüseyin'im sen biliyor musun enişteni de öldürdüler, senin amcaoğlunu, sen yoksan, Kalender yoksa ben nasıl gülerim bu dünyada!" diyerek acılarını anlatmaya çalışıyorlardı. Her kadın bir diğerini tamamlıyor, bir diğerine derdini anlatıyordu. Bu üç kadına teselli verecek, bu insanların acılarını paylaşacak kimseyi de bırakmamışlardı mahallede. Olanlardan korkudan çıkamıyordu kimse sokağa.

Çocuklar ağladı, kadınlar susturdu, kadınlar ağladığında susmadılar. Hep ağladılar, bazen çocuklarla birlikte bazen yalnız kendileri. Hepsinin üstü başı kan içindeydi. Çocuklar babalarının kanını durdurabilmişlerdi, ancak konuşturamamışlar, ayağa kaldıramamışlardı. Çok yalvarmışlardı. "Baba ne olur kalk!" diyordu annesinin kucagındaki. "Ne olur kalk, evin içine gidelim, orada yat, annem sana yatak yapsın, ne olur!" diyordu. Hüseyin duymuyordu. Yana döndürdükleri için gözleri kapanmıştı, kimsede açamadı bir daha.

Üç kadın yanaklarını tırnaklarıyla parçalamış, saçlarını tutumlarla yolmuşlardı. Hüseyin'in kız kardeşi Maviş'in kocası Kalender'i de öldürmüşlerdi. Onun yürek acısı ikiye katlanmıştı. Katliam devam ediyordu. Ağlayan kadınlar ve çocuklar çoğalıyordu. Hüseyin evinin bahçesinde, çocukları başucunda yatıyordu, kanı durmuş, akan kan donmuştu.

Hüseyin'in cenazesi alınıp, amcaoğlu Kalender'le birlikte Pazarcığın bir köyüne defnedildi. Mezarı söz konusu köyde bulunmakta. Hüseyin Toklu'nun katilleri, anlatıldığı gibi katliam işlemişler ama Hüseyin'in öldürmekten değil, "cürme yanlış iştirak etmekten" yargılanmışlar, bu şekilde cezalandırılmışlardı. Zulüm bütün bir sistemin adı, katliam onun bir parçasıdır.

YANLIŞLIKLA SALDIRGANLARIN İÇİNE DÜŞEN

Kalender'i, Hüseyin'i ve daha nicelerini katleden canilerin içine yanlışlıkla düşenlerden, Şeyho Şener, ölümden zor ve tesadüfen kurtulabilmişti. Bu durumda da birçok vaka yaşanmıştı. Aslında bu vakalar bile katliamın ne denli kapsamlı olduğunu göstermekte.

İçlerine düşen Şiho, hemen derdest edilerek, önce kapsamlı bir sorgulamadan geçirilmişti. Sorgudan sonra Şiho'nun Kürt Alevi olduğu anlaşılmıştı. Özellikle Kürt Aleviliğinin

gizlenemeyecek olan en temel özelliği Türkçe’yi aksanlı konuşmasıydı. Bunun yanında Aleviliğin timsali olan bıyık, sakal varsa veya fiziki diğer özellikleri farklıysa, kişinin artık kendisini anlatmasına gerek kalmamaktaydı. Şeyho da bu durumu yaşamış, ne Kürtlüğünü, ne de Aleviliğini gizleyebilmişti.

Bunun üzerine Şiho resmi bir makam tarafından gözaltına alınır gibi kontrol altına alınmıştı. Tam bir esir gibi gözaltına alınan Şeyho, katliam sürecine katılmaya zorlanmış, birlikte dolaştırılmıştı. Bu süre zarfında Şeyho çok yoğun bir biçimde tacize ve saldırıya maruz kalmıştı. Bu tacizler ve saldırılar sonucunda çeşitli yerlerinden yaralanan Şeyho, bir fırsatını bulur bulmaz kaçmış ve bu esarete kurtulmuştur.

KALENDER TOKLU - ELBİSTAN ÇİFTLİK KÖYÜ 1940

Bir Pazar sabahıydı, Maviş Toklu'nun hayatının karartıldığı gün. Bir kaç gündür devam eden saldırılar, kimsede huzur bırakmamıştı. Kalender Toklu ve Maviş Toklu da bu tedirginliği yaşıyor, olanları duyuyorlardı. Şu ana kadar duydukları yeterince korkunçtu. Daha kötü haberler duymamak için, dua ediyorlardı. Üç çocuk babasıydı Kalender Toklu. Zorlu bir hayat kavgası içindeydi. Kolay değildi hiçbir şey.

Birkaç gündür şehirde olanlar, Kalender ve çevresinin de hayatını etkilemişti. Kalender, öldürülen öğretmenlerin cenaze törenine gitmemişti. Cenaze töreninden sonra yapılan saldırılardan da geç haberdar olmuşlardı ama iki gündür mahallede farkında oldukları bir huzursuzluk vardı. Dünden beri sokaklar tamamen saldırganların kontrolündeydi. Kimse evinden dışarı çıkamıyordu. Evleri basıp silah araması yapmışlardı. Aslında Kalender ailesini de alıp Maraş'tan kaçıp gitmek istemişti ancak fırsat bulamamıştı.

Günlerdir devam eden saldırıların bir süre sonra biteceğine inanıyorlardı. Devlet güçlüydü ve en kısa zamanda saldırılara karşı bir tedbir alacaktı. Bütün bu olanların bir yerde kesilmesi lazımdı. O gün, bu gün olabilirdi. Bu düşüncelerle bekliyorlardı evlerinde. Ancak katliamcılar sokaklarda saldırıya yönelik hazırlıklarını tamamlamış ve harekete geçmişlerdi.

Gerekli bütün organizasyonlar yapılmıştı. İki gündür diğer mahallelerde devam eden katliamın bu gün bu mahallede sürdürülmesinin hazırlıkları tamamlanmıştı. Palalar sokulmuştu, kemerlere. Silahlar kuşanılmıştı. Kan içilecekti bu gün. "Sütçü imam aşkına", denerek insan yakılacaktı.

Buna rağmen Kalender ve ailesinin akıllarına getirmek istemedikleri felaketin ilk sesleri duyulmaya başlandı. Saat on gibiydi. Muhtar ve cami imamının başını çektiği büyük bir kalabalık, çok büyük bir iş yaptıklarına inandırılmışlığın kararlılığı ve güveniyle saldırıyorlardı.

Saldırganlar kapıyı kırıp içeri girdiklerinde içerdekiler için yapılacak fazla bir şey kalmamıştı. Böyle durumlarda en küçük bir umar, en küçük bir kayırma dünyalara bedeldir. Herkes etraflarını sarmış olan katillerinden bir yardım, bir çare diliyordu.

Ölüm değildi belki de en büyük acı. Bunca insan tarafından düşman kabul edilmek ve hiç bir dostun yardımcı olamamasıydı acı olan. Daha da kötüsü bunca haklılığa rağmen güçlü olamamak ve kaybeden tarafta olmaktı.

Günlerdir, bütün dünyanın gözü önünde bir katliam yaşıyorlardı. Bilen, duyan, ses veren var mıydı, bir avuç insan dışında. Katledildikleri için mi bu kadar güçsüzdüler, güçsüz oldukları için mi bu kadar katlediliyorlardı? Kim bu denklemi çözecekti? Çok şey mi istedi bu insanlar, varlıklarına saygı gösterilmesi dışında? Soruların anlamını yitirdiği yerdeydiler. Hiçbir soru katliamın acısını azaltmıyordu.

Pazar günü tatil günüydü. İnsanların evlerinde dinlendikleri, çocuklarıyla parka gidebildikleri, onların oyunlarına ortak oldukları, dostların buluştuğu, sevgililerin iple çektiği gündü Pazar günü. Demek ki katliamcılar için böyle değildi.

Kalenderin evinin önüne gelmişlerdi. Kalabalıklardı zaten. Kapıya yüklenmişler, çok zorlanmadan kırmışlardı kapıyı. Yoksulların kapısı kolay kırılırdı elbette. Kalender evdeydi kapıyı kırıp içeri girdiklerinde. Bir suçlu gibi yakasından tutup bahçeye çıkardıklarında eşi Maviş'de oradaydı.

Kollarından, bacaklarından tutularak bahçeye getirilen Kalender, zararlı bir varlık gibi atıldı yere. Ellerin deyken ve atılırken yere, vurulan darbelerle vücudu yara bere içinde kalmıştı. Yerdeki Kalender ayağa kalkmak istedi. Ancak bırakmadılar. Vurarak yıkıyorlardı her defasında. Kalender saldırganlara karşı çok büyük bir kötülük yapmıştı sanki, öyle acımasızca vuruyorlardı. Kalender'in eşi Maviş kocasına atılmak için çırpınıyordu, bırakmıyorlardı onu. Kalender'in kafasında açılan yaradan kanlar boşalmaya başladı. Maviş, hemen kocasının üstüne atıldı bir hışımla. Maviş yalvarıyordu katillerin şefi olan muhtara, "Elini ayağını öpeyim, kocamı öldürmeyin, çoluk çocuğumu ortada komayın!" diyordu. Üstüne kapanmış, yapışmıştı kocasına.

Ancak saldırganların bazıları Kalender'in bedenini koparttılar Maviş'ten. Biri ayaklarından tutarak çekiştirmiş, bir diğeri kollarında tutmuş, bu iki hayat arkadaşını ayırmışlardı birbirlerinden. Kalender'i yaralı haliyle evinden alıp götürüyorlardı bahçeye. Kalender'i götürenlerin peşini bırakmadı Maviş. Yalvarmıştı yüreğinde gelen en sade, en içten duygularla. Katilleri ikna edememiş, onların merhametini canlandıramamıştı. Her defasında, "Seni Karaoğlan kurtarsın!" diyorlardı. "Kocanı Karaoğlan'a kurban kesiyoruz!" diyorlardı.

Evin önünde birikmiş olanlardan başka, dışarıdan da eve silahlı saldırılar oluyordu. Uzun menzilli silahlar sıkılıyordu sürekli olarak. Evin duvarlarının hepsi delik deşik olmuştu.

Bahçenin içindeki otlar kurumuştı. Ağaçların yaprakları kurumuş, dökülmüştü. Evin önü, bahçenin içi ve çevresi katliamcılarla doluydu. Kalender'i öldürme seremonisini yapanların dışında kalanlar seyirciydiler. Ne çok seyircisi olurmuş adam kurban etmenin? İnsan kesmek ne zamandan beri seyirlik bir oyun olmuştu?

Evlerinin bahçesindeki Kalender'i bir kaç adım geri çekilerek kurşunladılar. Kalender her kurşun vücuduna girdiğinde sarsılıyordu. Her sarsıntıdan sonra kasılıyor, tekrar sarsılıyordu. Maviş Kalender'e sıkılan kurşunların önünde durmak, katilleri durdurmak için can atıyordu. Kocam diyordu, çocuklarımin babası diyordu. Ağlıyor, inliyor, azap içinde kıvranıyordu. Gözlerinin önünde, vahşice işkence edilerek öldürülen insan eşiydi. Öldürenler, hiçbir sakınma içine girmeden, evinin bahçesinde öldürüyorlardı Kalender'i. Maviş yerden yere vuruyordu kendisini. Tutmuşlardı Maviş'i kollarından. Hareket edemiyor, kıpırdıyamıyordu.

En son kollarını kurtarmış, atılmıştı eşinin üstüne, Maviş. Kalender, sıkılan kurşunlarla cansız yatıyordu yerde. Kan gölü olmuştu Kalender'in yattığı yer. Maviş, kucağına aldığı kocasının başını okşuyor, ellerini tutuyor, Kalender'de bir yaşam belirtisi bulmaya, yaratmaya çalışıyordu. Maviş eşi Kalender'i bir çocuk gibi kucaklamıştı. Kimselere vermek istemediği bir çocuk gibi bağrına basıyordu.

Maviş Kalender'i kucaklayarak ayağa kaldırmaya yarasını iyi etmeye çalışırken, "Beni de vurun!" diye bağıırıyordu. "Kocamı öldürdünüz, beni de öldürün!" diyordu. Yüreği yanıyordu Maviş'in. Nasıl yaşayacaktı, Kalendersiz? Nasıl geçecekti hayat?

Kalender sessizdi, gözleri açıktı, kan akıyordu bedeninden ılık ılık. Sanki gökyüzündeki bir derinliğe bakıyordu. Maviş, "Kalender bana neden bakmıyorsun?" diye intizar ediyordu. Maviş ağıtlar yakmaya başlamıştı, kucağındaki kocasının başını okşayarak. Beddualar ediyordu, kocasını Karaoğlan'a kurban edenlere.

Maviş'in her sözü gözyaşı oluyordu. Gözyaşları ise yanaklarındaki kana karışarak süzülüyordu aşağıya. Maviş'in yanakları kıpkırmızı olmuştu, her tarafı kana belenmişti. Üstü başı kan içindeydi. Maviş bu kanı hiç unutmayacaktı, yıllarca rüyasına girecekti. Çünkü o kan kocasının kanıydı. .

Ganimet gelin alma niyeti

Maviş Toklu'nun kocasını ve kardeşini öldüren saldırganlardan birisi, 'Yürü haydi seni kurtarayım' diyerek Maviş'i bir süre kendisiyle götürür. Ancak Maviş, sözde kurtarıcılığına soyunan bu ahlaksız katilin niyetinin iyi olmadığını anlar ve bir fırsatını bularak saldırganın elinden kurtulur, güvenli bir mekânda saklanır.

“Beni sen öldür” Maras / 78

Ancak yolda giderken Maviş’in gördüğü manzara onu da daha da ürkütmüştür. Mahallenin birçok yerinde evler yanıyordu. Yanan evlerin dumanı gökyüzünü kaplamış, her yer insan cesetleriyle doludur. Kaçanlar, ağlaşanlar ağıtlar doldurmuştur mahalleyi.

Maviş mahkeme sürecinde, bütün gördüklerini, en küçük ayrıntıyı atlamadan anlatmıştır. Yargılama esnasında, tüm sanıkların izleyicilerin içinde, yargıçlara bağırır “Bu katili bana verin de kanını içeyim!” derken adalete olan güvensizliğini ve içindeki acının kahrediciliğini anlatmaya çalışır.

Maviş ve çocukları hayatlarının daha sonraki bölümlerinde bu katliamın etkisi altında yaşamış, aldıkları birçok karar katliamın izlerini taşımıştır. Bu durumu bir esaret zinciri gibi boyunlarında asılı yaşamışlardır.

Maviş, eşinin cesedini alıp köyüne götürmüştür.

Kalender’in katilleri kısa süre sonra hiçbir şey olmamış gibi normal hayatlarına devam etmişlerdir. Çünkü malum “ölüme sebebiyet vermekten yargılanmışlar, az ceza ile çıkmışlardı.

Yiğit harmanları, yığınaklar,
Kurulmuş çetin dağlarında vatanların.
Dize getirilmiş haydutlar,
Hayınlar, amana gelmiş,
Yetim hakkı sorulmuş,
Hesap görülmüş.
Demdir bu...

Demdir,
Derya dibinde yangınlar,
Kan kesmiş ovalar üstünde Mayıs...
Uçmuş, bir kuştüyü hafifliğinde,
Çelik kadavrası korugan'ların.
Ölünmüş, canım,ölünmüş
Murad alınmış...

Ahmet Arif

ALİ TRAŞ - ELBİSTAN ÇİFTLİK KÖYÜ 13- 15 YAŞLARINDA

Ali öğrenciydi. Henüz yeni başlamıştı ortaokula. Okulda yeni bilgiler öğreniyor ve bu bilgilerle geleceği anlamlandırmaya çalışıyordu. Şehirde olan bitenlerden biraz haberdardı. Bazı bilgileri okulda, bazılarını mahallede öğrenmişti. Cenaze törenine katılmış, daha sonra evine dönmüş, bir daha da evden çıkamamıştı.

Bir gün önce, yani 23 Aralık günü Ali Traş'ların evlerini basmışlardı. Ali'nin annesi Döne, telaş ve korku içindeydi. İlk olarak içeri girenler, evde bulunanları dikkate almadan, evin içinde arama yapmaya başladılar. Evin altını üstüne getiriyor, bu arada durmadan evdekileri zorluyorlardı; "Evinizde silah varmış çıkartın." diye. Evlerine yapılan bu baskın esnasında, saldırganların şefi olan muhtar, yaptıklarına karşı çıkan Ali Traş'ın annesine, "Senin yerin Moskoftur" diye hakaret etmiş, onu iterek yere düşürmüştü.

Evde bulunan bir kırma tüfeğini ilk aramada bulmuş ve el koymuşlardı. Ancak bununla yetinmiyor, başka silahların da olduğunu iddia ederek onların çıkartılmasını istiyorlardı. Zaten silahları çıkartırlarsa, arama yapmaya gerek kalmayacağını söylüyorlardı. Uzunca bir süre, saldırganlar silah aramayı sürdürmüş, ancak ilk arama da alınan kırma tüfeği dışında bir silah bulunamamıştı. Onu alan saldırganlar diğer evlerde silah araması yapmak üzere ayrılmışlardı.

Ali Traş'ın evinde gasp edilen bu tüfek bir gün sonra yapılan katliamda, insanların öldürülmesinde kullanılan silahlardan birisiydi. Belki de Ali Traş'a bu tüfekle kurşun sıkılmıştı.

Alevilerin evlerinde silah araması yaptıkları günden bir gün sonra esas katliam başlamıştı. Döne'nin evi de katliamın hedef evlerinden birisiydi.

Döne Traş bir gün önce evine yapılan saldırıdan rahatsız olmuş, yüreği ağzına gelmişti. Kaçıp gitmeyi düşünüyordu ancak bu durum o kadar kolay değildi. Nereye kaçacaklardı? Nasıl kaçacaklardı? Burada evlerinde oturuyorlardı. Evlerinden çıktıklarında yolda yolda yakalanırlarsa ne yapabilirlerdi? Bu ve benzeri sorular Döne'nin evinden ayrılmasını zorlaştırıyordu.

Bu kararsızlık içinde sabah olmuştu. Döne ilk olarak dünden gelen kaygılarıyla etrafını gözetlemeye, mahallede ne olup bittiğini anlamaya çalıştı. Mahallenin mahşeri bir görüntü ve gürültü içinde olduğunu görünce, dün yaşadığı korku bir kez daha yüreğine doldu. Korkusunu kızı Ayşe'yle paylaştı. Ali Traş annesi Döne ve kız kardeşi Ayşe'yle birlikte, dikkatli olmaya, evlerinin kapısını kilitlemeye, evden çıkmamaya, saklanmaya karar verdiler.

Evdeki hesap çarşıya uymadı. Döne evde kimse olmadığı görüntüsü vererek kurtulabileceğini sanmıştı. Katliamcılar ise sırayla evleri basarak geliyorlardı. Birazdan kendilerinin evine saldıracakları anlaşılıyordu. Evlerine uzaktan silah sıkıyorlardı. Hatta attıkları ateşlerle evin bir tarafı yanmaya başlamıştı. Kaçmak tek çare olarak görünüyordu ve hemen kaçmalıydılar.

Bunun üzerine Döne, çocuklarını toparlayarak hemen evden ayrılmanın derdine düşmüştü. Önce çocukları içerden çıkartarak kapıyı kilitledi. Hızla biri bir diğerini beklemeden koşmaya başladılar. Etraflarına bakmadan kaçıyorlardı.

Döne, komşularından birisini görmüştü, seslendiler birbirlerine. Döne'nin oğlu Ali de yanlarındaydı. Tekrar kaçmaya devam ettiler. Önde Ali, ortada kız kardeşi Ayşe, anneleri Döne en arkada koşuyorlardı.

Karşılarına çıkan can alıcılar, Ali'yi gördüklerinde, “Yakalayın, bir komünist kaçıyor!” diye bağırıyorlardı. Ali'yi yakalamak için kovalamaya başladılar. Kısa sürede Traş ailesinden Ali'yi yakaladılar. Ötede abisinin yakalandığını gören Ayşe, hızla yön değiştirerek başka bir sokağa kaçmaya yöneldi. Annesi de ayrı bir sokağa kaçmıştı. Böylece üç kişi birbirlerinden kopmuşlar, Ali yakalanmış, diğerleri kaybolmuştu. Ali, henüz çocuk denecek yaşta, on bir yaşındaydı. O hiçbir kötülük yapamayacak kadar pırıl pırıl bir çocuktü. Ancak katliamcılar için bunun hiçbir önemi yoktu. Ali'yi yakalayanlar, kaçarak kurtulamayacağını söylüyorlardı döverek. Sanki Ali'nin kaçmasını gerektiren bir suçu varmış da ondan dolayı kaçıyormuş gibi.

Ali'yi yakalayanlardan dördü, onu bir tutsakmış gibi derdest ederek bir eve götürdüler. Sonra neler olduğunu Ali'nin cesedinden ortaya çıkan gerçekler, bize anlatmaktadır.

KAZANDA İNSAN KAYNATMAK

Ali götürüldüğü evde kurşuna dizilmişti önce. Bedenindeki kurşunlar bunu gösteriyor. Belki de kurşuna dizerlerken, Ali acı çekmiş, onlarsa gülmüşlerdir, doğal olmayan bir zevk

alarak. Ali'yi bir bodruma taşımışlar, yarı ölü olarak. Oradan kol ve bacaklarını kesmişler, kestikleri uzuvlarla birlikte bir kazana koyup kaynatmışlar cesedi.

Ali'yi kim öldürdü? Kim yaktı onu? Kolları kesilirken mi öldü? Bacakları kesilirken mi? Kurşunlanırken mi öldü? Kolları kesilirken duyduğu acıyı nasıl ifade ediyordu? Kim dinledi, kim duydu onun acısını? Kaç defa anne diye çığlık attı? Kaç defa anne diye inledi? Biri kolunu tutarken diğeri balta mı salladı omuzuna? Ali'nin hangi kolu kesildi önce? Bacaklarını kesmek için ne kadar balta salladılar? Nasıl dayandı Ali o kadar acıya? Akan kan nereleri suladı. Elsiz kolsuz ayaksız ne yapıyordu? Ne diye bağırdı Ali? Hangi sözcükler döküldü dudaklarından? Kazana konurken sağ mıydı? Ali kazana konduğunda ateşi yakmak kolay olmuş muydu? Mesela bir insanı kaynatmanın ateşi yakılırken, sigara ateşi gibi mi yakılır? Ya da aynı ateşle birde sigara yakılmış mıydı?

Ali'nin annesi Döne, bunları bilememenin dehşetli acısını duydu, yüreğinde yıllarca.

DÖNE TRAŞ'IN ALİ'Yİ BULMASI

Döne ana kaçarken, herkesin sığındığı Yol Su ve Elektrik YSE binasına giderek orada barınmaya çalışmıştı. İçi rahat değildi. Duramıyordu, yerinde. Ali'nin yaşadıklarından haberi yoktu. Ancak içi içini yemekte, sanki ona ayan olmaktaydı olan biten. Bekleyemedi, birkaç saat içinde, çıktı sığındığı YSE binasından. Geldi tekrar oğluyla birbirlerini kaybettiği yere. Buldu canavarları. Ve dayattı “oğlumu verin” diye. Önce fazla sorun etmediler, başlarından savmaya çalıştılar. Yakalarını bırakmadı, Döne ana. Ayrılmadı, yanlarından. Üç bucuk saat birlikte dolaştılar. Onlar katliamlarını yaparlarken Döne onlardan oğlunu istemeye devam etti. Oğlunu istediği katiller Döne ana için Kürtçe “Bu orospu'ya bir kurşun sıkalım yoksa bizi yakar.” Dediler. Buna rağmen vazgeçmedi oğlunu istemekten.

Döne ana bir ara pazarlık yapmaya çalıştı, kan alıcılarla. “Verin oğlumu, size evimin tapusunu vereyim.” Dedi. Tek mal varlığıydı evi. Onlar güldüler, bir ananın bu masum ve temiz duygularına. Nasıl olsa zaten Döne'nin evine el koyacaklar, o evi gasp edeceklerdi. Döne'nin bunu bilmeyen iyi niyetli ve safiyane duygularına gülüyorlardı. Daha fazla bu kadınla uğraşmaya gerek yok diye düşündüler ve açıkladılar, yaptıklarını. Oğlunu kurban ettik dediler. Ne kadar kolay, ne kadar rahat söylüyorlardı. Oysaki Ali Döne'nin, bir annenin, kıymetlisiydi, nazlısıydı. Saçlarını okşamaya doyamadığı biricik oğluydu. Bunlar nasıl insan diye geçirdi aklında. Bunların çocukları yok mu diye sordu içinden. Hiçbir önemi yoktu. Değil mi ki oğlu Ali'yi öldürmüşler artık bunlardan bir şey beklemenin anlamı yoktu.

Döne Ana, onlardan ayrılarak, kendi başına aramaya başladı oğlunu. Bulamadı, bulamıyordu, oğlunu, biricik Ali'sini. Döne deli gibi, bir boşlukta yaşamaktaydı sanki.

Oğlunun cesedini ararken korkuyordu aynı zamanda. Bir komşusunun evine sığındı. Orada üç gün kaldıktan sonra evine gitti, evinin yanmış ve yağmalanmış olduğunu gördü. Yanmış evinin içinde dolaşırken, Ali'nin beyaz gömleğine rastladı. Aldı kokladı, koynuna sakladı. Ağladı saatlerce. Evini ne zorluklarla yapmışlardı. O günler geçti gözünün önünde. Bütün emeği zay olmuş, ayaklar altındaydı.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Ali'nin öldürülmesinden dört gün sonraydı. Oğlunun cesedini bulmaktan umudunu kaybetmişti ve Maraş'tan ayrılmaya hazırlanıyordu. Bir komşusunun bodrumunda buldu Ali'sinin kaynatılmış bedenini. Kocaman bir kazanın içindeydi. Kazan içi kaynamış kanla kararmıştı. Ali'nin cesedi kendi kanında kaynatılmış, kazanın içini karartmıştı. Döne, Ali'sinin bedenine sarılamadı. Cesedini kucaklayamadı.

Ve normal ölüm kurtuluşun adı olmuştu Maraş katliamında. Doğrusundan bir ölüme razı edilmişti herkes.

Kazanda bir genç çocuğu, kendi kanında kaynatarak öldürmek, tarihten de çok rastlanan bir vahşet değildir. Maraş katliamı böyle bir öldürme biçimiyle de tarihe yazılmış oldu.

Ali'nin katilleri yargılama sonrasında delil yetersizliğinden beraat ederek kurtulmuşlardır. “Gidin bir daha katliam yapın” denircesine. Yani bu vahşeti yapanlar, Ali Traş'ın katilleri, cezasız kalmışlar bu katliam faili meçhul kalmıştır.

Ali Traş'ın bu durumuna yakılan ağıtlardan birisinde,

“ Kara kazanı çattılar

Bebekleri gaynattılar

heral bizi kesiciler” diyordu Ali'nin yakınları olan yüreği yanık analar.

CENNET ÇİMEN - ELBİSTAN - 1893

Namık Kemal mahallesinde katliamın hedefi olan herkes bir biçimde saldırıya uğramış, mağdur edilmişti. Sabah namazıyla başlayan saldırılarda, aralıksız insan kıyılmış, aralıksız cinayetler işlenmiş, evler yakılmış, varlıklar, emekler değerler yağmalanmıştı.

Namık Kemal mahallesinde, yani Karamaraş'ta cenaze töreninin olduğu gün, muhtar ve diğer katliamcılar, Alevilerin evlerinde silah araması yaparak bulunan silahlara el koymuşlardı. Muhtarın bu tutumu anlatılan diğer bölümlerinde belirtilmişti. Katliamın en yoğun hali evlerdeki silahlara el konulduktan sonra yaşandı.

Birbirlerine yakın olan hedef evlerde katliam daha seri ve daha hızlı gerçekleştirildi. Maraş'ın gecekondü semtlerinden birisi olan Karamaraş semti bu anlamda katliamın dehşetinin, daha yoğun yaşandığı yerleşimlerden birisiydi.

Evlerinde barınamayacaklarını düşünenlerden kaçabilenler kaçmış, kaçamayanlar ise katliamın hedefi olmuşlardı. Katliam başlayalı günler olmuştu. Artık saldırılar durmuş olabilir sanılıyordu. Hâlbuki Namık Kemal'de yapılacak katliam bu gün yapılmak üzere planlanmıştı.

Kalender ve Hüseyin Toklu, hunharca, eşinin ve çocuklarının gözleri önünde katledildiler. Katliamın devamı için diğer evlere yöneldiler. Ev ev, sokak sokak katledecek insan arıyorlardı. Aleviler kuş olup uçuşmasın çiçek olup açmasın istiyorlardı. Karşılaştıklarını çeviriyor sorguluyorlardı, içlerinde katledilmesi gerekenler de olabilir diye. Koca mahalle teslim alınmıştı. Evleri yakıyor, kapıları kırıp insan arıyorlardı, katletmek için evlerin önünde, duvarların kenarında, biriken çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan kalabalık meraklı gözlerle izliyorlardı, olanları. Bazen tezahürat yapıyor, bazen alkış çalışıyorlardı. Yardımcı olmak istedikleri-

ni açıkça belirlenler de vardı. Hayret ve korkuyla izleyenler de. Zaferden dönen asker edasıyla yürüyorlardı sokaklarda. Nizami bir yürüyüş yaptıran olsaydı, eksik olan rap-rap seslerini dinlemek mümkündü.

Cennet Nene evde çocukları ve torunlarıyla yaşıyordu. Kaç gündür yapılan saldırıları duyuyorlardı. Herkes gibi tedirginlik ve kaygı içindeydiler. Ne yapacaklarını bilmiyor, yapmaları gerekeni yapamıyorlardı. Mahallede yapılacak bir saldırının hedefi olacaklarını biliyor, bundan dolayı korkuyorlardı.

Yaşlılığından dolayı da kaçamayacaktı, bunu da biliyordu Cennet Nene. Yaşlılığın, başkasına dayanarak yaşamak zorunda olmanın sızısını duydu yüreğinde. Kahretti, yaşlılığa, bu zorlu yaşama, çaresizliğe. Yine de kaçamayacağını hatırladıkça içindeki korku büyüyor, derinleşiyordu.

Saldırıları devam ederken, Cennet Nenenin evindekiler, çaresiz bekliyorlardı. Kimse ne evden çıkabiliyor, ne de bir yol bulabiliyordu.

Katliam günlerinde, Cennet Nenenin torunlarından Hasan, sahibi Türk ve Sünni olan bir işyerinde çalışmaktaydı. Cenaze töreninde ve sonrasında yapılan saldırılardan haberdardı ve yapılanları onaylamıyor, hatta karşı çıkıyordu Hasan'ın patronu. Hasan'ı uyarmış, her hangi bir sorunları olursa, yardımcı olabileceğini söylemişti.

Cumartesi mahallede saldırılar başladığı için Hasan evden çıkamamış, işe gidememişti. Gelişmeleri yakından takip eden Hasan'ın patronu nelerin olmuş olabileceğini, Hasan'ın işe gelmemesinin neden kaynaklanabileceğini tahmin etti. Bir süre bekledikten sonra, Hasan'ların evine gitti.

Cennet Nenelerin evinin kapı çalındığında bütün yüreklere ağızlardaydı. İçerideki herkes, saldırganların geldiğini sanıyordu. Kimse yerinden kalkıp kapıyı açmayı düşünmüyordu. Korku dolu, kaygılı bir sessizlikle bekliyorlardı. Kapı tekrar çaldığında, kapının çalışının saldırganların çalışına benzemediği anlaşılmıştı. Sakin güven veren, düşmanca olmayan bir kapı çalışıyordu, bu. Pencereden baktıklarında kapıyı çalanan Hasan'ın patronu olduğunu gördüler. Rahat bir nefes aldı içerdekiler. Kapı açıldı.

Hasan'ın patronu durumun tahmin ettiği gibi olduğunu, yanılmadığını görmüştü. İçerdekilere hemen toparlanmalarını, acele etmeleri gerektiğini, fazla vakitleri olmadığını söyledi ve kendilerinin evine gideceklerini ifade etti. Bir sevinç dalgası yayıldı evin içine. Yüzlerdeki karanlığın yerini, aydınlık aldı. Ölüm korkusunun zehirlediği hava, bir anda, yaşamın yeşil rengine büründü. Kasvet dağıldı, huzur ve güven doldu evin içi. İnsanı ve hayatı sevmenin, insanlara güvenmenin ne denli büyük bir değer olduğunu gördüler evdekiler. Yoksul bir yaşamları olan Cennet Nene ve ailesi, aslında ne kadar zengin olduklarını gördüler bu dayanışma örneğiyle.

Fazla beklemeden Hasan'ın babası, annesi ve evde bulunan diğerleri, Hasan'ın Türk ve Sünni patronu tarafından, korunmak amacıyla evine götürülmüşlerdi.

Ancak Cennet Nene, bu kurtarma operasyonuna dâhil edilememiş, evde bırakılmıştı. Yaşlı, güçsüz ve artık dünyadan elini eteğini çekmiş bir neneydi Cennet Nene. Cennet neneye yaşlı olduğu için bir şey yapmayacaklarını, ayrıca hızlı hareket edemeyeceğini düşünmüşlerdi. Aslında bütün insani değerlere düşman olduklarını hesaba katmamışlardı, katliamcılarının. Yaşlı, hasta ve özürlü olan bir kadına el kaldırmanın, onu işkencelerle öldürmenin alçaklığını yapmayacaklarını sanmışlardı. Bütün bunlar katliamcılarının yeterince tanınmamasından kay-

naklanıyordu. Ama canilerin hiç bir şeye saygısı olmadığı için yaşlı Cennet nineyi öldürmekten kaçınmamışlardı.

Cennet Çimen'lerin eviyle Kalender Toklu'nun evinin arasında İbrahim Usta'ların evi bulunmaktaydı. Saldırganlar üç evden de kimsenin sağ kalmasını istemiyorlardı. Onun için her eve girmişler, kimi bulmuşlarsa öldürmüşlerdi. Cennet Çimen'lerin evi en yakında olan evdi.

Ev halkı ayrıldıktan sonra, evde sessizlik oluştu. Yalnız Cennet Nene içerdeydi. Evinde yaşlılığını dinlemekte, olanları anlamaya çalışmakta, düşünceli düşünceli oturuyordu.

Evin kapısı demir kapıydı. Demir kapıyı kırarak içeri girdiler. Cennet Nene ne olduğunu anlayamamıştı. İçeri girenlerin zalimliği ve zorbalığı yansıyordu davranışlarına. Sorularına cevapta alamıyordu.

Piri fani Cennet neneyi dışarı çıkarttılar. Entarisi bir tarafa gitmiş, başındaki örtüsü bir diğer tarafa dağılmıştı. Bunca yaşı içinde görmediği, onur kırıcı, aşağılayıcı bir biçimde, tutmuşsürüklüyorlardı. Utancından ağlıyordu, Cennet nene. Ölüme razıydı, ancak böylesine aşağılanarak değil. İçerde iğrenç ve uğursuz elleriyle çıkarttıkları Cennet neneyi dışarıda, attılar orta bir yere.

Çevrede izleyenlerin gözlerinin önünde, oturttular Cennet neneyi. Karşısına geçti birisi, elinde tornavidayla. Tornavidayı cennet nenenin gözüne soktu, elleri titremeden, sakıncasız, hep yapıyormuş gibi. Cennet nenenin feryadına dağlar dayanamazdı. Bağırıyor, intizar ediyor, çırpınıyordu. Utanmayı unutmuştu. Kendisine böyle bir işkence yapabileceklerini aklına getirmemiş, hesabını yapmamıştı.

Cennet nenenin sağ gözünü tornavida ile oydular. Bağırta bağırta yaptılar bunu. Cennet neneyi kollarından, bacaklarından tutuyor, hareket etmesini engelliyorlardı gözünü oyarlarken.

Göz çukuruna soktuğu tornavidayı çevirerek acıyı artırmaya çalışıyordu Cennet nenenin katili. Belli ki hastalıklı bir haz alıyordu bu yaptığından. Oyduğu gözü avucuna aldı, evirdi, çevirdi. Bütün gücüyle fırlattı uzağa. Bir intikam almışlığın rahatlığı içindeydi. Etrafta toplanan kalabalıktan kimisi ilgiyle, kimisi ilgisizce izliyordu olan biteni. Cennet nenenin diğer gözü iki senedir görmüyordu.

Darma dağınık olmuş olan seksen beş yaşındaki Cennet nenenin oturuşunu düzelttiler. Saldırganlardan birisi karşısına geçti, silah sıktı oyulan gözüne. Düştü cennet nene tekrar. Üstüne vardılar, eğilerek silah sıkmaya devam ettiler. Cennet nene yerdeydi. Oyulan göz çukuru ve diğer yaraları kanıyordu. Hareketsizdi bedeni.

Zulmün her çeşidi yaşandı, bu topraklarda. Ancak bu zulme, şeytan bile şapka çıkartırdı.

Bütün bu vahşeti uygulayanlar, yaptıklarını zevk alarak yapıyorlardı. Her yeni hareketlerinde müthiş bir marifet gösterisi yapıyorlardı, heyecanla. Yine her aşamada, cennete gideceklerini birbirlerine hatırlatarak ve ibadet eder gibi huşu içinde katliamlarını gerçekleştiriyorlardı. Cennet neneyi öldürmüş olmakla tatmin olmamışlardı.

Katlettikleri Cennet neneyi, kafa üstü orada bulunan bir çukurun içine koydular. Ayaklarının her birisini bir tarafa ayırdılar. Bunu yaparlarken, Cennet neneyi bir tarafından tutmak zorunda kalıyorlardı. Cennet neneye dokunmak zorunda kaldıkları her defasında ise çok kötü oluyor istemedikleri bir şeye dokunuyorlarmış gibi davranıyorlardı.

Orada bulunan bir at arabasının tekerini, kafasını çukura koydukları Cennet nenenin bacaklarını ayırarak arasına koydular. Gözü oyulmuş, öldürülmüş, cesedi baş aşağı bir çukura konulmuş, boşluktaki bacaklarının arasına araba tekeri konulmuş bir halde bulundu seksen beş yaşındaki Cennet nenenin bedeni.

Cenazeleri toplayan resmi görevliler Cennet nenenin cenazesini bu çukurun içinden çıkartmışlardı. Cenaze, bir insan bedeni değil, bir kuru ağaç gibi kupkuru olmuştu.

YAŞAMAK HEP YENİ ACILARA SÜRGÜN ETTİ ÇİMEN AİLESİNİ.

Cennet nenenin torunlarından Hasan’ın patronu onları götürmüş, o an ölümden kurtarmıştı. Ailenin o an evde olmayan diğer bireyleri farklı yollarla kendilerini kurtarmaya çalışmışlardı. Daha sonra, aynı eve gitmeye çalışan, Cennet nenenin oğlu, kendisini kovalayanlardan zor kurtulmuş ve çocukların bulunduğu yere gelebilmişti. Cennet nenenin torunları sığındıkları Türk ve Sünni ailenin evinde kendi evlerinin ve başka evlerin yattığını izliyorlardı, şaşkınlık ve korku içinde.

Bulundukları evden ayrılmak zorunda kalmışlardı Cennet nenenin ailesi. Saldırıların yoğunlaştığı bir ortamda Yol Su ve Elektrik-YSE’ye sığınmışlardı. Daha sonra askerler gelmiş. Askerlerin her gelişlerinde kurtulmayı bekleyenler, askerleri alkışlayarak karşılıyorlardı. Ancak her defasında hüsrana yaşıyorlardı. O gün akşama kadar böyle geçti, daha sonra bir tank eşliğinde insanlar alınıp kışlaya götürüldüler, katliamdan arta kalan katliam mağdurlarını.

Cennet nenenin torunları, bu katliamın izlerini hayatlarının bütün dönemlerinde yaşama-ya devam ettiler. Katliam onların yakasını bırakmamıştı. Önce Cennet Nenenin torunlarından Hasan 1990’da politik tutsak olarak onbeş yıl yatmak zorunda kaldı. Arkasından aynı nedenlerle, bir diğer torun olan Bayram, 1992 de, bir faili meçhul cinayete kurban gitti. Cennet nenenin bir başka torunu olan Hatice’nin, 1993’te, yurt dışında benzer bir cinayetle hayatına kastedilmişti. En son Cennet’in torunlarından Mehmet, yine 1993’te politik nedenlerle cezaevine girmişti. Yani katliamı yaşayan Cennet ananın torunları bu katliamı gerçekleştiren politik ortama, sisteme ve yaşama isyan etmişler; katliamcı politikalarla hesaplaşmaya yönelmişlerdi. Bu isyancı, katliam karşıtı tutum, onların son kırk yıllık hayatının büyük dramlarla geçmesine neden oldu.

Ancak yaşadıkları ölüm onları çirkinleştirmede, onlar ölümü güzelleştirdiler. Ölenlerinin adına konuşacak olanlar, söz etmediler gözyaşlarında ve acılarında, zafere ve haklı olmanın gücüne inandıklarını söylediler sadece.

CENNET ÇİMEN ALEVİ BÜYÜĞÜ KABUL EDİLEN ELİF ANANIN KIZ KARDEŞİDİR.

Öte yandan genel olarak Maraş’ın, özel olarak Pazarcık’ın Alevilerinin kutsal bir şahsiyet olarak kabul ettikleri Elif Ana, Cennet Çimen’in kız kardeşidir. Yıllardır herkesin bütün ayrıntılarıyla bildiği bu gerçeğin bir sır gibi bilinmezden gelinmesi düşündürücü bir durum olarak dikkatlere sunulmalıdır. Elif Ana bu denli saygın, kutsal iken onun kardeşi olan ve ondan fazla acı çekmiş, kahr çekmiş biri olan Cennet Ananın bilmezden gelinmesi, anlaşılması zor bir durumdur.

Cennet Ananın mezarı kendi köyündedir. Cennet Ananın katilleri bulunamamış, onca zulmü, işkenceyi yapan canavarlar. “cürme yalnız iştirak” etmişlermiş. Katliam yapmamışlar.

İBRAHİM USTA - ELBİSTAN ÇİFTLİK KÖYÜNDE 1933

Hayatı roman olan insanlardandı İbrahim Usta. Uzun bir romandı. Acılar, gözyaşları ve kahırla örülmüştü İbrahim'in romanı.

İki erkek bir kız kardeşlerdi. Köylerinden ilk yurt dışına gidenlerden birisiydi İbrahim'in kardeşi. Bundan aşağı yukarı elli yıl öncesiydi. Yoksulluk tak etmişti canlarına. Yurt dışına gitmek kurtulmak demekti. İbrahim ve ailesi, kardeşi yurtdışına gittiğinde rahat bir nefes almaya başlamışlardı. Ancak gelişmeler beklendiği gibi olmamış, hayatın gidişi yön değişmişti. Yoksulluktan biraz olsun kurtulmuşlar, fakat huzur bulamamışlardı. Dün iyi olan bugün kötü, dün güzel olan bu gün çirkin olmaya başlamıştı. Ne kadar çok şey ne kadar kısa sürede değişmişti, bunu anlamak da zordu.

İbrahim'in kardeşi yurtdışına gittikten sonra, artık köyde yaşamıyorlardı. Kardeşi yurt dışında, İbrahim de Adana'da yaşıyordu. İbrahim Adana da inşaat işleriyle uğraşıyordu. Hayatları değişmiş, yeni hayata uyum sağlayamamanın sıkıntısı içindeydiler. Her şey istedikleri gibi değildi, ama yine de umut vardı, umut fakirin ekmeğiydi. İbrahim evlenmiş beş tane çocuğu vardı. Kardeşi de evlenmişti, onun da üç çocuğu vardı. Kimseye muhtaç olmadan yaşayıp gidiyorlardı işte. Aç değil, açıkta değillerdi.

Bu tablo bile bir an geldi bozuldu, çok görüldü, İbrahim'in hayatını kara bulutlar kaplamaya başladı. Büyük büyük felaketler sıraya girmişlerdi, sanki. İlk felaket haberi yurt dışından geldi. İbrahim'in kardeşi kanser hastası olmuştu. Yurt dışında bütün yollar bütün imkânlar denendi. Yok, çare olmadı. İbrahim'in kardeşi eriye eriye öldü.

İbrahim günlerce acı çekti, ağladı kardeşi için. Kız kardeşi Döne'yle birlikte ağtılar yaktılar kötü kaderlerine. Çaresizliklerine kahrettiler. Sonuçta hayat devam ediyordu. Toplanıp geleceklerini planlamaya başladılar.

İbrahim'in kardeşinin eşi ve çocukları Almanya'da kalamayacaklardı. Koşulları buna uygun değildi. İbrahim'in eşi Pazarcık'lıydı. Ailesinden Maraş'ta oturanlar vardı. Onların yanına geldi İbrahim'in yengesi çocuklarının bazılarıyla. İbrahim ise Adana'daydı.

İbrahim Adana'da beş çocuğuna ve eşine, Maraş'ta da kardeşinin çocuklarına ve eşine bakmak zorundaydı. Hayatın zorlukları ikiye katlanmıştı artık. İbrahim bazen Maraş'ta bazen Adana'da kalıyordu. İki tarafa karşı sorumlulukları vardı. Bu gidiş gelişler bu arada kalmaları kolay olmuyordu. Sevimsiz laflarda duyulamaya başlanmıştı. Toplandı komşular dost ve akrabalar, böyle olmaz dediler, İbrahim'e. Sen yengene sahip çıkmak zorundasın. Bu somluluğu yerine getirmeye çalışıyorsun, ancak bu şekilde bu iş yürümez. En iyisi siz evlenin dediler. Dirdi İbrahim bir süre. Ancak kabul etmek zorunda kaldı ve söz konusu evlilik gerçekleşti.

İbrahim Adana'dan katliam gerçekleşmeden birkaç ay önce buraya göçmüştü. Zaten halen Adana'yla bağları vardı, gidip geliyordu. Üç gün olmuştu şehir dışında işten geleli, evinde oturuyordu. Yakın bir köyde inşaat işi yapıyordu. Öğretmenlerin cenazesini, daha sonra yapılan saldırıları işte öğrenmişti. Ancak bütün olanların kendisiyle hiçbir ilgisi yoktu. Ne siyasetle ilgileniyor, ne de siyasal gelişmeleri takip ediyordu. Eve gelirken sokaklardaki hareketlilik ürkütmüştü ancak yine de kendisiyle bu olanlar arasında hiçbir bağ yoktu ve İbrahim bunun rahatlığı içindeydi.

Maraş'tan fazla kimseyi de tanımıyordu. Bütün tanıdıkları kendi doğal çevresindeki, köylüleri, akrabalarıydı. Onlarında geçim derdi dışında hiçbir ilişkileri, hiçbir faaliyetleri yoktu. Böyle olması da İbrahim'in kendisini güvende hissetmesini sağlıyordu.

Cumartesi günü çarşıya gitmek istemiş, ancak ortalığın karışıklığını görünce vazgeçmişti. Sokaklar kalabalıklarla dolmuştu. Yaşlı başlı adamlar ellerinde silahlarla, insan öldürmeye çıkmışlardı. Arkalarına kocaman bir kalabalığı takmışlar, ellerindeki bayrakları sallayarak dolaşıyorlardı. Gençler, çocuklar kalabalığın içinde daha azlardı. Kadınlar kapı önlerinde balkonlarda ve evlerin damlarında alkış tutuyor, ev gösteriyorlardı. Bir bayram kutlaması yapıyorlarmış gibi her şeyi açıkça ve sakınmadan, göstere göstere yapıyorlardı. İbrahim gördüğü manzara karşından daha çok tedirgin olmaya başladı. Bu nasıl iş diye geçirdi aklında. Bu insanlar nasıl bu kadar cesaretle davranabiliyorlardı? Nasıl böyle açıktan açığa ortalıkta insan avına çıkabilirlerdi? Devlet neden bunu önleyemiyordu? Bunlar mı devletten güçlülerdi, devlet mi bunları destekliyordu? Soruları uzatamadı, sorulardan da korktu.

Cumartesi geçmiş Pazara devrilmişti gün. Katliamın hedefi olanlar, evlerinde beklerlerken korku ve kaygı içinde, devletin katliamı önleyeceğini sanıyorlardı. Artık devlet duruma el kor, müdahale eder beklentisi güçlüydü. Buna rağmen İbrahim kendisine dair olasılıkları da sonuçlarını da hesapladığını sanıyordu.

Bu anlamda İbrahim, ev sahibinin tutumundan korkuyordu. Ev sahibi son birkaç gün-

dür tam bir düşmanlık içinde davranmaktaydı. İbrahim'i gördüğünde selam vermemekte, dahası düşmanlığını açıkça belli eden hakaretamiz tutumlar içinde davranıyordu. Bu durum İbrahim'i dehşetle korkutuyordu. Hiç bir şey olmasa bile ev sahibinin tutumu birçok kötü-lüğün olabileceğini gösteriyordu.

Ev sahibi, İbrahim ve çocuklarına karşı gösterdiği bu düşmanlığı daha da ileri götür-müştü. Katliamın şeflerinden olan muhtara gitmiş, açıkça ve ısrarla, “Bunların kodamanı İbrahim Usta benim evin üst katında oturuyor, muhtar onu temizlersek bunların hepsini temizlemiş oluruz.” diyerek İbrahim'i öldürmeye teşvik ediyordu.

“KIZILBAŞIN KANINI EVİME AKITMAYIN”

Ev sahibinin ısrarlı çabasına gerek yoktu, zaten muhtar öldürecek adamlardan birisi olarak İbrahim'i belirlemişti. İbrahim'in evine saldırmaya geldiklerinde İbrahim evin pen-ceresine çıkıp durumunu anlatmaya çalıştı. Kısa süre önce Adana'dan buraya göçtüğünü, hiç kimseyle bir ilişkisinin, kimseye bir kötülüğünün, bir zararının olmadığını anlatarak katliamcıların elinden kurtulmaya çalıştı.

Ev sahibinin de katkı ve zorlamalarıyla İbrahim evden aşağıya indirildi. İbrahim aşağıya indirilir indirilmez, hemen aralarına aldılar katliamcılar. Tutsak almışlardı artık. İbra-him'in katili, bir eliyle İbrahim'in boynunu yakalamış, diğer elindeki tabanca ile de İbra-him'i tehdit ediyordu,

“Senin kanını evime akıttırmam!” diyerek. Katletmeye uygun bir yer bulmak maksadıyla, İbrahim'i kendi evinden uzaklaştırıyordu ev sahibi, İbrahim'i kalabalığın içine iter-ken de aynı şekilde “ Kızılbaşın kanını evime akıtmayın!” diye bağıırıyordu..

İçine atıldığı kalabalıktan İbrahim'i teslim alan infaz timi, önce İslami bir sorgudan geçirdi İbrahim'i. Sorulan sorulara verilen doğru cevaplar katliamcıların katliam yapmak-tan vazgeçmelerini sağlamıyordu. Aldıkları doğru cevaplara rağmen, İbrahim'i öldürmekte kararlı oldukları görülüyordu. Ucunda cennete gitmek gibi kolay elde edilemeyecek olan bir mükâfat vardı ne de olsa. Yakasından, ellerinden ve kollarından tutmuş götürüyorlardı. Hem sürüklüyor, hem de vuruyor ve hakaret ediyorlardı. İbrahim onların bu tutumlarına karşı tepkilerini kontrol etmeye çalışıyordu. Belki insafa gelir de bırakırlar diye aklında geçiriyordu. Müslüman olduğunu, kendilerinden farkı olmadığını, siyasetle hiçbir ilgisinin olmadığını ispat etmeye çalışıyor, onları bu konuda ikna etmek için çırpınıyordu.

Bütün bunlar nafile çabalardı. Bir katliam yapıyorlardı, katliamcılar, adaletli bir yar-gılama değildi yapılan. İbrahim'i öldürmeye götüren infaz timi, işinin ehliydi. Fazla bekle-medi, fazla uğraşmadı. İbrahim'i dinleyecek zamanları da yoktu. Zaten bıçaklarla, pala ve dehrelerle her tarafı yaralanmış, üstünde kan akmayan yer kalmamıştı.

Yakasından ve kollarından tuttukları İbrahim'i attılar duvarın dibine. “Kimseyle bir so-runum yok neden yapıyorsunuz!” diye itiraz etmeye çalıştı, İbrahim. Dinlemediler, duyma-dılar. Ayakta duramayan İbrahim, yığıldı olduğu yere. Giriştiler, bıçaklarla; dahre ve taşlar-la vurmaya başladılar. Nasıl da biliyorlardı bir insan öldürmeyi. “Kafasına kafasına vur!” diyordu birisi diğerine. Vurmaktan o denli zevk alıyorlardı ki İbrahim'in öldüğünü hesaba katmadan vurmaya parçalamaya devam ediyorlardı. Hayvanı bir duyguyla vuruyorlardı. Yorulduklarında vurmaya ara vermişlerdi.

“Beni sen öldür” Maraş / 78

Eğilip baktılar. Ses yoktu İbrahim’den. Elbise ceplerini boşalttılar aceleyle. Çıkan ganimeti paylaşıyorlardı, çok ayrıntıya girmeden. Saatini de aldılar. Ayrılırken de garanti olsun, ne olur ne olmaz diye birkaç kurşun sıkarak ayrıldılar.

İbrahim düştüğü duvarın dibinde yatıyordu sessizce ve kanayarak. Cenazesi alındığında, kafası ezilerek öldürülen İbrahim’in kafa derisinin bir bez parçası gibi sallandığı görüldü.

Ev sahibi, dini görevi yerine getirmiş olmanın mutluluğu; evine bir Kızılbaşın kanının akmasını önlediği için de basiretli davranmış olmanın huzuru içindeydi. İbrahim Usta’nın da katilleri, yakasında tutup götürüp öldürmemişlerdi İbrahim’i, sadece “ölüme sebebiyet vermişlerdi”.

İBRAHİMDEN SONRADA ÇİLELİ YAŞAM DEVAM ETTİ

İbrahim’in ilk eşi amcakızıydı. İkinci eşinin çocuklarından Mehmet kanserden öldüğünde 28- 30 yaşındaydı. Oğlu Mehmet’in öldüğünü duyan annesi de aynı anda kalpten öldü. İkisi de aynı gün ve aynı yerde mezara verildiler.

İbrahim ve ikinci eşi Fatma’nın birliktelikleri üç dört ay kadar sürebildi. İbrahim’in ölmesinden sonra Fatma ikinci eşini de kaybeden beş çocuklu bir kadın olarak hayata tutunmaya çalıştı. İbrahim’in eşi Fatma, kafasını duvarlara vura vura yaşadı. Çocuklarsa aynı şekilde psikolojik sorun yaşıyorlar.

İbrahim Usta, Döne Usta’nın iki kardeşinden birisiydi. Birisi Almanya’da kanserden ölüyor, diğeri de bu katliamda. Döne Usta katliamda Maraş’a gelirken ağlaya ağlaya üstü başı kan revan içindeyken otobüste atılmaya çalışılmış. Döne Usta’a yaktığı ağıtta şunları söylüyordu.

Maraş Maraş kanlı Maraş

Hani benim canım kardeş

MEHMET MENGÜCEK- PAZARCIK- YOLBOYU KÖYÜ 1949

Mehmet Mengücek ailenin tek erkek çocuğuydu. Bilindiği gibi köylerde ve özellikle belirtilen tarihlerde oğlan çocuk önemliydi. Evin sahibi, varisi, geleceğidir oğlan çocuk. Bu nedenle beklenen çocuğun oğlan olması özel bir önemle arzu edilirdi. Mehmet'in ailesi de oğlan olana kadar bebek yapmış. Bu çaba Mehmet'ten sonrada devam etmiş, bir oğlan daha olsun diye. Yeni kızlar olmuş yine. Sekiz kız kardeşin bir erkek kardeşi olarak yalnız kalmış Mehmet.

Bir kaç kız çocuğundan sonra gelen Mehmet, hem ev halkı hem de köylüler tarafında el üstünde tutulmuş,özen ve sevgiyle büyütülmüştü. Mehmet'e gösterilen bu ilgi, sevgi ve saygı, Ona, hayatı boyunca, her yaşta nasip olmuştu. Mehmet, genç bir delikanlıyken de, yetişkin bir insan olduğundan da, bu yakınlık devam etmişti. Mehmet'in dönemin tüm politik çevreleriyle ve değişik nedenlerle devletin çeşitli kurumlarıyla da ilişkisi oluyordu. Mehmet, köylüleri, tanıdıkları ve yakınları dışında, belirtilen çevrelerden de değer ve saygı görmekteydi.

Gençliğe adım atar atmaz annesi ve babası, Mehmet'in mürüvvetini görmek için evlendirmeye çalışmışlar, bir süre sonra aradıkları gelin adayını bulup evlendirmişlerdi. Mehmet mutluydu, bir sorunu yoktu, ailesi ve dostlarıyla hayatının en güzel günlerini yaşıyordu. İki kızı olmuş onların varlığı Mehmet' in mutluluğunu daha da artırmıştı.

Genç Mehmet, köylüleri tarafında sevilip sayılmanın ve güvenilmenin sonucu olarak köyün muhtarı seçilmişti. Böylece köylüler, yönetimlerini Mehmet'e teslim etmişlerdi. Belirtilen özelliklerinden ve muhtardan olmasında dolayı Mehmet'in evi hep misafirle dolu

olurdu. Ya resmi görevliler gelirlerdi veya çeşitli kurumlar kuruluşlar Mehmet'i ziyaret etmiş olurlardı. Bazen de kendi arkadaşlarıyla çeşitli konularda görüşmek üzere bir araya geldikleri olurdu. Her durumda Mehmet'in kapısı açık, sofrası serili olurdu.

Maraş katliamı yaşanırken Mehmet, belirtildiği gibi, köyün muhtarıydı. Herhangi bir muhtar olarak görev yapmıyordu Mehmet. Dönemin politik gelişmelerinden de etkilenmiş olan Mehmet, devrimci bir muhtar gibi görev yapıyordu. Dönemin ve bölgenin önemli bir politik yapısı olan DEV- SAVAŞ gurubundaki insanlarla ilişkisi vardı. Politik faaliyetlere o çevreyle birlikte katkı sunuyor, birlikte çaba sarf ediyordu.

Bu durumda Mehmet, topluma karşı sorumlulukları olan bir insan olarak yaşanan katliam karşısında, duyarsız kalamazdı. Katliama karşı, mağdur halkın yanında yer alması ve onların sorunlarına çözüm olması, katliamcılara karşı sürdürülen mücadeleye katkı sunması gerekiyordu. Ancak aynı gün kız kardeşinin düğünü vardı ve bu düğüne karşı da bir sorumluluğu vardı. Düğünü yapılan kızın biricik kardeşi, yani düğünün sahibiydi. Kız kardeşi, her şeyini abisi olarak Mehmet'le paylaşıyordu. Mehmet sadece abi değil, aynı zamanda arkadaş ve babaydı onun için. Babalarının yapması gerekeni de Mehmet yapacaktı, bir arkadaşlarıyla paylaşacaklarını da Mehmet'le paylaşacaklardı.

Düğünden önce abisiyle konuşmuşlar yapılacakların listesini, kimlerin yapacağını belirlemişlerdi. Her şeyi abisi hazırlayacak, kontrol edecek, eksiklere müdahale edecekti. Zaten doğal olan da buydu.

Gelinlik almaya da Mehmet abisiyle gitmişlerdi. Ne çok gülmüşlerdi o zaman. Gelinliklerinin provasını yaparken, abisi ona takılmış, bol-bol şakalaşmışlardı. Ne güzel geçmiş, ne çok mutlu olmuştu o gün. Abisiyle her zaman birlikte olamıyor, olduğu zamanlardan da böyle neşeli geçmiyordu.

Cumartesi günüydü, Maraş ta katliamın en yoğun yaşandı gündü. Mehmet'in köyü olan Yolboyu köyünden de düğün töreni başlamıştı. Ancak düğün evinde toplananların hiç birisinin düğünle ilgisi kalmamıştı. Herkesin gözü kulağı Maraş'taydı. Maraş'ta katliam yaşanıyor. Gelecek bir haber bekleniyordu, merakla, korku ve endişe içinde. Davetliler Mehmet'e bakıp duruyorlardı. Ne yapılacağına onun karar vermesini bekliyorlardı. Cılız tokmak vuruşlarıyla oyalanıyordu davulcu. Onunda davul çalmaya niyeti yoktu. Etrafına bakınıyordu aralıklarla. Birilerinden, çalayım mı, çalmayayım mı diye işaret bekliyordu sanki.

Davetlilerin sabrı azalıyor, huzursuzluklarını açık ediyorlardı. Mehmet, hem bu durumu görüyor, hem kendisi de rahatsız oluyordu. Mehmet daha fazla dayanamadı. Katliamın başlamasından beri içinde yaşadığı kararsızlığı, bir çöpü atar gibi, kırıp attı. Kendisinde güç ve rahatlık duygusu hissetti. Artık kararsız değildi. Maraş'ta katliam yaşanırken kardeşi de olsa düğünle uğraşamazdı. Gerekirse düğün başka zaman yapılabilirdi. Şimdi yapılması gereken Maraş'a gitmek, katliamcılara karşı katledilenlere yardımcı olmaktı. Şu anda düğünde değil, katliama uğrayan halkının yanında olmalıydı.

Zaten arkadaşları da bunu söylüyor, Mehmet'in kararını bekliyorlardı. Hemen arkadaşlarını buldu, evde eşine ve ailesine kararını bildirdi ve düğünü bırakarak Maraş'a gitmenin hazırlıklarına başladı.

Mehmet'in bu kararından sonra, Maraş'a gidecek olanların sayısında artış oldu. İki kişi daha gitmeye karar verdiler. Böylece bir gurup insan sınırlı olanaklarıyla Maraş'ta yaşanan katliama karşı mücadele etmek amacıyla Maraş'a yöneldiler.

Yol kapalıydı. Yolları tutmuşlardı. Gelen giden araçlar durduruluyor içindeki insanlar sorgulanıyor, istenmeyenler taciz ediliyor, öldürülüyordu. Alevi ve solcu olduğunu düşündükleri yolcuların sakalları yolunuyor, bıyıkları kesiliyordu. Bu nedenle bilinen yolda gidilemezdi Maraş'a

Köy yolunda Maraş'a girilmesi kararlaştırıldı. Önce bir Motosiklet bulundu. Onunla bir yere kadar gidilecekti. Motosikletle Maraş'a yakın olan bir alevi köyüne kadar gittiler, Mehmet ve arkadaşları. Bundan ötesi motosikletle gidilemezdi. Aracı köyde bıraktılar. İhtiyaç duyulan hazırlıklar yapıldı olanaklar ölçüsünde. Çok az imkânla şehre gidilmesi doğru değildi ama başkada çare yoktu. Aksu köprüsüne kadar yürüyerek giden grup, bir ara uygun bir araca binme imkânına kavuşmuştu.

Nihayet saat gece yarısından sonra, Mehmet ve arkadaşları Karamaraş semtine geldiler. Tanıdıkları, bildikleri evleri dolaşmaya başladılar. Evlerinde, çaresiz insan kümeleriyle karşılaştılar. Kulakları çıtırtıyı bile duymaya ayarlanmış, duyduğu her seste ürken, tedirgin insanların acı içindeki bekleyişleri iç karartıyordu. Kadınlar esvaplarını değiştirememiş, erkeklerin traşları uzamıştı. Korkudan, panikten uyuyamayan çocuklar, mızımızlanıyor, annelerini rahat bırakmıyorlardı. Çaresizlik içindeki gençlerin gözlerinde parlayan ışıklar solmuş, yüreklerindeki canlılık kaybolmuştu.

Mehmet ve arkadaşları uğradıkları her evde benzer manzaralarla karşılaşıyorlardı. İnsanların mahkûm edildiği çaresizliğe daha çok isyan ediyor, buraya bu insanların yanına gelmiş olmakla doğru yaptıklarını gördükçe daha çok mutlu oluyorlardı. Mehmetlerin geldiğini gören aileler ise, kendilerinden birsinin yardımcı olamaya geldiğini görmüş olmanın sevincini ve heyecanını yaşıyorlardı. Ziyaret edilen aileler, Mehmet ve arkadaşlarına saldırılar ve saldırganlar hakkında bilgiler veriyor, dertlerini anlatıyorlardı. Dertlerini dinleyen birlerini bulmuş olmak bile tek başına katliama maruz kalmış olan bu insanların yüreğini ısıtıyordu.

Mehmet ve arkadaşları bu görüşme ve ziyaretlerden sonra, neler yapabileceklerini belirlemeye ve bu amaçla gerekli hazırlıkları yapmaya başladılar. Mahallede katılanlar da olmuştu. Hep beraber aralarında iş bölümü yaptılar. Saldırıların olabileceği evlerin çevresinde koruma tedbirleri almayı planladılar. Duruma göre tekrar bir araya gelmek üzere ayrıldılar. Herkes gideceği yere gitti.

Bu arada mahallenin değişik yerlerinde silah sesleri geliyordu. Sokaklar saldırganların denetimindeydi. Her yere girebiliyor, istediklerini yapabiliyorlardı. Hiçbir engele takılmıyorlardı. Şehrin her tarafında çıkartılan yangınların dumanı yükseliyordu. Mahallede dolaşan saldırganların büyük kısmı, siyah şalvarlı, kapalı renk ve yakası kirli mintanlı ve lastik ayakkabılı çevre köylülerdi. Bunlar belki de Mehmet'lerin tarlasında çalışmış işçilerdi belki de Mehmet bunlardan birsinin elini tutup merhabalaşmıştı.

Mehmetler belirledikleri evlerde savunma hazırlıklarını yapmış bekliyorlardı. O ana kadar mahalleye gelmeyen askerler, nasıl olduysa, tam bu anda mahalleyi bastılar. Mahallenin dört bir yanı sarılarak tek- tek evler aranmaya başlandı. Hızla Mehmet'in olduğu eve yöneldi, askerler. Eli kanlı infaz timi kararlılığıyla daldılar eve.

Mehmet'in orada silahla beklediğini bilen herkesin yüreği ağzında, gözleri Mehmet'in

olduğu binadaydı. Uzun süren bir kaç dakika içinde, Mehmet’in olduğu evde çatışma sesleri gelmeye başladı. Bir süre sonra Mehmet vurulmuştu. Arkadaşları Mehmet’in askerlerle çatışarak öldüğünü gördüler, ancak o an müdahale edecek güçleri de imkânları da yoktu.

Günlerden cumartesiydi. Tam üç gündür Maraş yanıyor, katledilen insanların kanı akıyordu. Güvenlik güçleri en küçük bir engelleyici başarı gösteremiyorlardı. Bütün şehir, yollar, köyler her yer ve her şey katliamcılar tarafında yakılıyor, öldürülüyordu ve güvenlik güçlerinin gücü yetmiyordu, sözde. Öyle olduğunu iddia ediyorlardı. Ancak aynı güvenlik güçleri, yakınlarının, dostlarının yardımına gelmiş olan bir insanı hemen tespit edebiliyor, yerini bulabiliyor, evi basıp infaz edebiliyordu. Maraş katliamında güvenlik güçlerinin iyi niyetli çabaları olduğunu, ancak yetersiz olduklarını söyleyenler ve buna inananlar bu durumu izah etmek için zihinlerini boşuna yormamalıdılar.

Mehmet’in vurulmasından sonra kız kardeşinin düğünü yapılamadı, düğünsüz gelin oldu kız kardeşi. Mehmet’in babası haberi duyunca dili tutuldu, konuşmadı bir süre. Annesi Mehmet’e küstü ve hep kızdı. Bunu bana neden yaptın diye. O Mehmet’in kendisine kötülük yaptığını düşündü hayatı boyunca.

Mehmet’in üç kızı vardı, ikisi öldü. Kim bilir babasızlığın acısını, baba hasretini ne kadar çok çekmişlerdi. Diğer kızı da katliamın ve babasızlığın yarattığı travmayla yaşadı hep. Oyuncağı elinde alınmış çocuğun kızgınlığı ve öfkesi içindeydi.

Mehmet’in düğününü yarım bıraktığı kız kardeşi, o günü hiç unutamadı. Hele abisi gitmeden önce yanına geldiğinde, nasıl üzülererek ve etkileyici bakmıştı. O bakışları hep gözlerinin içinde sakladı. Kimseyle paylaşmadı, kimseye anlatmadı o bakışları. İçten, samimi, yürekli ve sevgi dolu o bakışlar, abisinden kalan en değerli düğün hediyesi oldu.

Yaşadığı o günün hayatının en önemli günü olduğunu, abisiyle beraber yaşadıkları son gün olduğunu bilmiyordu. Bilemedi, bir bilebilseydi olacakları.

Mehmet’in katilleri faili meçhuldür. Mehmet in mezarı kendi köyündendir.

Onlar ki dünyanın son umudu
soyları tükenen birer çılgındırlar

Ama yaşarlar dünyanın dört bir yanında
Ölümlle alay ederler sanki

Nerde beklenirse ordaydılar
bir kez bile gecikmediler ömür boyu

Neydi onları ordan oraya
savurup duran şey

Ahmet Telli

ŞEYHO BEKAN – ELBİSTAN SOYUCAK KÖYÜ 1954

Şeyho Bekan Elbistan'ın Kürt alevi köylerinden gelmişti. Üç çocuğu vardı. Eşi Hanım dayısının kızıydı. Şeyho çırpınıyor, çabalıyor, bir türlü hayatın sorunlarının üstesinden gelemiyordu. Yıllar su gibi akıp gidiyordu. Çocukların sorunları vardı ve artacaktı bu sorunlar. Buna karşın düzenli bir geliri de yoktu Şeyho'nun.

Kaç gündür yapılan saldırıları takip ediyordu. Bir süre önce buradaki bir kahveye bomba atmışlardı. Öğretmenlerin cenaze törenine saldıranlar, buraya kadar gelmiş, aynı akşam gösteri yapıp sağa sola saldırmışlar ve daha önce bomba attıkları Alevilerin ve solcuların gittiği bir kahveye de saldırmışlardı.

Dünde mahallede bazı evleri basmışlar, insanları taciz etmişlerdi. Saldırıları başladığından beri evdeydi Şeyho. Çıkamıyor, çıkamıyordu. Ortalık ateş gibi yanıyordu. Evini çocuklarını bırakıp nereye gidecekti? Sokaktaki kalabalık etrafa saldırmaya başlamıştı. Sabahın erken saatlerinde başlayan saldırılara köylerden gelenler ve mahalleden de bazıları dâhil olmuştu. Şeyho hayatında böyle bir kalabalık görmemişti.

Saldırıların, mahallenin diğer taraflarında devam ettiği esnada, saldırılardan kurtulmak için kaçanlar oluyordu. Kaçan bu insanlardan katliamcıların tanıdığı bazı evlere yak-tıklarını öğrendi. Kendileri için durumun iyi olmadığı anlamına geliyordu bu bilgi. Şimdiye kadar saldırıların aşırı solculara ve solcuları destekleyen Alevilere yapıldığını sanıyordu.

Bu nedenle, aşırı solcularla işi olmadığı için kendilerine saldırılacağına çok fazla ihtimal vermiyordu. Fakat anlaşılan bu katliam, katliamcılardan olmayan herkesi kapsıyordu. Kuruluşun zor olduğu anlamına geliyordu bu da.

Bütün bu olanlar Şeyho’yu huzursuz ediyordu. Sokağa çıkıp bakmak, olanları gözle-riyle görmek bu saldırıları yapanlara “Neden bunu yapıyorsunuz?”, diye sormak istiyordu. Ancak bunun mümkün olmadığı ortadaydı.

Sabahtan beri evin içinde dönüp duruyordu. Kaçmaya kalkışsa çocuklarla bu iş çok zor-du. Burada beklese gelen ölümdü, katliamdı. Yalnız kaçmaya kalkışsa o zaman çocuklar ne olacaktı? Hâsılı çözümü olmayan bir ölüm kalım denklemiyle karşı karşıyaydı. Bir koşu gidip askeriye haber vermek sorunu çözebilirdi. Bu fikir aklına geldiğinde, şimdiye kadar neden düşünemediğine şaşıtı. Giderek daha çok böyle düşünmeye başladı. Evet diyordu, şuradan YSE binasına gidip oradakilerin durumunu öğrenebilir, oradan askerlere haber ve-erek gelip çocuklarını alabilirdi.

Saldırıların büyüklüğünü anlayabiliyordu, dışarıda olanlardan. Hemen gitmez ise daha sonra geç kalmış olabilirdi. Eşini çağırdı, onunla konuştu, gitmek istediğini ve nedenini. Eşi kaygılıydı, dışarıda ne olacağını kestirmek kolay değildi. Ancak burada beklemenin de bir faydası yoktu. Boynunu bükte, çaresiz. Bu istemeyerek de olsa Şeyho’nun gitmesini kabul etmek anlamına geliyordu.

Aklında geçen belliydi, YSE’ye gidecek oradaki duruma göre daha sonraki adımlarını planlayacaktı. Ya askere haber vermeye çalışacak ya da orada kalıncaksa bir yolunu bulup gelip çocukları almak için uğraşacaktı.

Bir yandan YSE’ye gitmenin yollarını ararken bir yandan da geçen hafta evde konuşu-lanlar aklına geldi. Çocuklar babalarından, kendileriyle daha çok ilgilenmesini istiyorlardı. Ve şimdi, bu kıyamet gününde o gelmişti aklına. İnsanoğlu ne garipti. Olmayacak zamanda olmayacak şeyler geliyordu aklına. Şimdi de öyle olmuştu.

Çocuklarla geçen hafta konuşurken onların isteklerini dinlemiş onlarla daha fazla bir-likte olmadığına hayıflanmıştı. Özgür’e oyuncak almaya söz vermişti. Özgür, Yılmaz Gü-ney’li resimlere bayılıyordu. Yılmaz Güney’in resminin olduğu bir tabanca alacaktı Öz-gür’e. Elif’e ve Nezaret’e de bir şeyler almak lazımdı. Tabii annelerine de.

Şeyho bunları düşünürken, aynı anda kaçmak için dışarısını kolluyordu. Dışarısının sakın olduğu bir andı. Fırsatı değerlendirmek gerekirdi. Daha fazla beklemeye gerek yok-tu. O da aklından geçeni yaptı. Mahallenin sokaklarında saklana saklana, duvar diplerinde korunmaya çalışarak YSE binasına ulaşmak istiyordu. Aynı zamanda tabancasını belinden çıkartmış elinde tutuyordu. Böylece karşısına çıkacak olan saldırganları caydırmak, saldırı-yı engellemek istiyordu. Kimseyi vurmaya kimseye silah sıkmaya niyeti yoktu. Yapmak istediği tek şey, bir an önce bu cehennemden kurtulmaktı. Silahı kendisini korumak amacıyla tutuyordu elinde.

Elinde tabancasıyla, duvar diplerine sinerek, etrafı gözetleyerek ilerliyordu. Bir duva-rın dibinden bir başak duvara geçerken etrafını gözetliyor, fırsat bulursa daha ileriye geçe-biliyordu. Bir an kendi ruh halinin değiştiğini fark etti. Biraz önceki ürkek, kaygılı Şeyho

gitmiş yerine, elinde silahıyla sanki mevziden mevziye çarpışan biri gelmişti. Değişen mekân, değişen koşullar insanı da değiştiriyormuş. Çekingenlik, ürkeklik bir anda kaybolabiliyormuş.

Şeyho gizlene gizlene YSE binasına gitmeye çalışırken, başkaları tarafından izlendiğini bilmiyordu. Bir yerlerde yattıkları hain pusuda, Şeyho'yu görenler ve izleyenlerde vardı. Onlar, Şeyho'dan daha dikkatli bir biçimde gözlüyorlardı.

Şeyho bir kaç sokak gittikten sonra bir silah patlamasıyla sarsıldı. Sırtında bir acı burkulma hissetti. Rahatsız eden sıcak ve ıslak bir şeyler akıyordu. Hızla elini attı sırtına, yoklamadı. Akan kandı ve vurulmuştu. Saniyelik bir süre içinde, bir silah sesi daha geldi. Şeyho düşmüş, yerdeydi.

Şeyho vurulduğunda vakit öğleden sonraydı. Hava soğuk ve gökyüzü bulutlarla kaplanmıştı. Gökte güneş küsmüştü.

Şeyho'yu vuranlar onun ölüp ölmediğini kontrol etmek için geldiler yanına. Şeyho yaralıydı henüz. Yattığı yerde katillerine yalvaran gözlerle bakıyordu. Yarasını eliyle tutmuş, akan kanı durdurmaya çalışıyordu. Konuşmıyor, ses çıkartamıyordu. Boşluktaki eliyle yardımcı olmalarını istediğini anlatmaya çalıştı. Eliyle yarasını göstermeye, doktora götürmelerini anlatmaya çalışıyordu işaretlerler.

Onu izleyenler gülüyorlardı, Şeyho'nun çaresizliğine, safiyane bir biçimde katillerinden yardım istemesine.

Ayaklarıyla, ellerindeki sopalarla vuruyorlardı. Sırt üstü yatan Şeyho'yu yüzüstü çevirdiler. Doğrulttular silahlarını ve boşaltılar kurşunlarını yaralı bedene. Ölmüştü Şeyho. Üzerini aradılar. Silahını ve parasını aldılar önce. Sonra cenazeyi bir biçimde kenara itmeye çalıştılar. Ayrılırken içlerinden birisi, bir oyun oynamak istercesine: "Tutun bunu, şu at arabasına yükleyelim." dedi. Güldüler hepsi birden. Birisi Şeyho'nun ayaklarından tutmuş kaldırmaya çalışıyordu, diğerleri de her biri bir tarafından tutarak attılar arabanın üstüne. Şeyho'nun bedeninden akan kan iz bırakmıştı yerde.

At arabasının üstüne atıldı Şeyho'nun cenazesi. Özensiz, gelişigüzel. Babaydı bu insan, çocukları ve eşi vardı. Bir annenin biricik oğluydu, Kürtçe ninnilerle büyüttüğü. Çocukları vardı, ilk fırsatta hediye almak istediği. Dostları vardı ziyaret edeceği, ziyaretini beklediği. Bitmemiş kavgaları, yarım kalmış umutları vardı.

Bütün bunlara rağmen bir insanın cesedi değilmiş gibi, yanından gelip geçiyorlardı. Dönüp bakmadan, yokmuş gibi... Günler sonra at arabasından alındı Şeyho'nun cesedi. Köyünde mezara kondu.

Şeyho'nun katledilmesi, Maraş Katliamı'nda bir ailenin daha dağılmasına yol açmıştı. Katliam bir ömür boyu devam etmiş, yeni trajedilerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Şeyho'nun eşi Hanım, katliamda ve eşinin öldürülmesinden birkaç gün sonra çocuklarıyla birlikte, Elbistan'a gelir, kısa süre kaldıktan sonra tekrar Maraş'a dönerler. Üç çocuklu ve anne olarak tek başına hayatını sürdürmesinin zorluğuyla yeni bir evlilik yaparak

hayatını sürdürmeye karar verir Hanım. Acılarını yaşamının bir parçasına dönüştürerek, katliamın yaşattığı kahredici zorluklara rağmen hayatın gerçeğine uygun davranmayı tercih eder.

Şeyho'nun iki oğlu ve bir kızı vardı. Oğullarında birisinin adı Nezaret, birinin Özgür, kızının ise Elif'ti. Nezirat'ın adını babaannesi gördüğü bir rüyadan etkilenerek koymuştu. Nezirat hayata zorluklarla ve babasızlıkla boğuşarak başladı. Katliam onun hafızasında, babasını elinden alan bir felaket olarak yer etti. Nezaret, annesi evlendiğinde, babaannesi tarafında büyütüldü. Daha sonra yakın köylülerinden birisiyle evlendirilerek Almanya'ya gitmiş orada hayatına devam etmektedir.

Şeyho'nun oğullarından Özgür, yaşananlardan çok etkilendi. Bu durum Özgür'ün tüm hayatını etkileyen bir fenomen oldu. Özgür, hem aile ilişkilerini hem de tüm doğal sosyal ilişkilerini değiştirdi. Herkesten uzak ve ayrı yaşamayı tercih etti. Sanki bu katliam hiç olmamış gibi davranmak ve öyle yaşamak istiyor. Bunu hatırlatacak olan her ilişkiyi hayatında silmek istiyor.

Şeyho'nun kızı Elif'i ise Pazarcık'lı dayısı Mehmet Koku, Almanya'ya yanına alarak büyüttü. Elif yine Pazarcık'lı birisiyle evlendi. O da babasızlığı en derin bir biçimde yaşamış, bu eksikliğini dayısıyla tamamlamaya çalışmıştır. Annesini en iyi anlayan ve onunla ilişkilerini sürdüren de Elif olmuştur.

Döndü Kozak, "evleri işaretlediler" diyordu. "Evlerimizi Horozcular Derneğinde ki görevliler de yaktı. İnsan öldürmekten, horoz öldürür gibi eğleniyorlar mıydı? Bilmem."

Şehir içi saldırıları

Maraş katliamı sadece mahallelerde yaşanmıştı. Şehrin içinden de katliam uygulaması yapılmış, insanlar katledilmiş şehirdeki işyerleri yağmalanmış binalar yakılmıştır. Şehrin tamamına hâkim olan katliamcılar ellerini kollarını sallayarak çarşıda sokaklarda dolaşıyor, kimi gördülerse sorguya çekiyor, önlerine çıkanı hoşlarına gitmeyenleri katledebiliyorlardı. Duraklı, İsadivanlı ve çeşitli mahallelerde beş kişinin cesetleri bulunmuşlardır.

Şehir içinde cadde üstünde Alevilere ve solculara ait olduğu bilinen tesit edilmiş olan bütün işyerleri yakılmış yağmalanmıştır. Üstelik bu işyerlerinin binalarının çok büyük bir kısmı Sünni Maraş'ın yerlisi olanlara aittir. Buna rağmen bu binalarda yakılmış yıkılmıştır. Büyük bir yağma yapılmış, sayısız sanık yağmaladıkları eşyalarla ve altınlarla yakalanmışlardır.

Şehir içinde katliam pratiği açısından son derece önemli saldırılar yapılmıştır. Hem cumartesi günü hem Pazar günü değişik saatlerde ve çeşitli defalar jandarma alay binasına ateş edilmiştir. Aynı şekilde müfrezelere ve valilik binasına da ateş edildiği belirtilmiştir. Ancak bu saldırılar yeterince araştırılmamış açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu saldırılar devlete sahip çıktığını söyleyen güçler tarafında yapılmış olmasından kaynaklanan özellikleriyle ilginç ve dikkate değerdir. Ancak belirtildiği gibi bu saldırılara dair gerekli soruşturma yeterince yapılmamıştır.

Şehir içi saldırılarda İsmail Tercanlı Yörükselimdeki evinde işine gitmek için ayrılmış-

“Beni sen öldür” Maraş / 78

tır. İş dönüşü kendisini çeviren katliamcılar tarafında linç edilircesine katledilmiştir. İsmail’in katilleri İsmail’e vururlarken bir Alevi öldürüyor olmanın sağlayacağı cennet hayalinin heyecanı içindeydiler.

İsmail Tercanlı’nın yakın arkadaşı ve bacanağı olan Abdullah Kandemir ise evine gelirken yakalanmış ve Türk Sünni arkadaşının müdahalesine rağmen aynı şekilde öldürülmüştür. Abdullah Kandemir’in arkadaşı yapılan vahşete dayanamamış, isyan etmiştir.

Veli Yıldız, iş yerinde şoför olarak çalıştığı araçta ve iş arkadaşları tarafında öldürülmüştür. Derviş Zülküflü Maraşta bulunan abisinin durumunu merak ettiği için Maraş’a gitmek üzere bindiği taksinin içindekiler tarafında katledilmiştir. Şehrin her tarafı dağıtılmış ve yağmalanmıştır. Şehir katliam günleri boyunca katliamcılar yağma ve cinayet alanı olmuştur. Şehrin yerel yöneticilerinden belediye başkanı, şehrin müftüsü ve bazı muhtarlar, bekçiler, imamlar katliamcıların yanında yer almış onlarla birlikte hareket etmişlerdir.

ALİ DOĞAN - NURHAK 1960

Ali Doğan, Maraş'ta lise'de okuyan birçok gençten birisidir. Ailesi Nurhak'lı yoksul bir ailedir. Çocuklarının yoksulluktan kurtulacaklarını düşünerek onların okumasını istemekteydiler. Bu amaçla Ali'yi Maraş'ta okula göndermişlerdi. Ali Doğan, Maraş'ta, kendi evleri olmadığı için ablasının evinde kalmaktaydı. Ablası, Maraş katliamında katledilen Ali Sağlam'ın eşi ve Mehmet Sağlam'ın annesiydi.

Ali, geleceğini oluşturmaya çalışıyor, okuyup ailesine yardımcı olmak istiyordu. Ailesinin içinde bulunduğu yoksulluk onu yoksulluğa karşı daha duyarlı kılmıştı. Parasızlıktan o kadar çok etkileniyor ve korkuyordu ki eline geçen parayı, neredeyse hiç harcamak istemiyordu. Aşırı tutumluluğundan dolayı arkadaşları arasında fıkralar uyduruluyordu Ali için. Ali bunların hiç birisine aldırmayarak yine de aynı tutumluluğunu sürdürüyordu. Hatta bazen boş zamanlarında iş bulsa çalışacağını bile söylerdi.

Ali öğrenci olduğu için gelişen durumlardan haberdardı. O dönem Türkiye de faaliyet gösteren devrimci çevrelerle ilgileniyor, kendisini devrimci bir öğrenci olarak görüyordu. Ali, dönemin politik kurumlarından birisi olan ve bölgede oldukça etkili olan Devrimci Halkın Birliği dergisinin aktif taraftarıydı.

Öğretmenlerin vurulmasından önce, okullarını basmışlardı. Ali o gelişmeyi de yakından biliyordu. Öğretmenlerin vurulmasından bir hafta kadar önceydi. Daha önce, kışkırtma amacıyla bazı öğretmenlere ve bazı öğrencilere tehdit mektupları yazılmış, gönderilmişti. Bu tehdit mektuplarının kimler tarafında gönderildiği tespit edilerek, bunlar savcılığa şikâ-

yet edilmişlerdi. Kendilerinin yaptıklarından dolayı şikâyet edilmelerini bile hazmedemeyen bu saldırganlar, okulu basmışlardı. Görüşlerini beğenmedikleri solcu ilerici öğrenci ve öğretmenlere saldırmışlar onlardan bazılarını dövmüşlerdi. Okulda yaşanan bu saldırıdan birkaç gün sonra, Çiçek sinemasına patlayıcı atılmış ondan iki gün sonrada öğretmenler Mustafa Yüzbaşıoğlu ve Hacı Çolak öldürülmüşlerdi.

Ali Doğan, öğrenci olmasından kaynaklı olarak bütün bu süreçleri ya yaşamış veya yakından haberdar olmuştu. Ali öğretmenlerin cenaze törenine de katılmıştı. Kendi gurubundaki arkadaşlarıyla birlikteydiler. Hayatında ilk defa böyle bir törene katılıyordu Ali. Hem kabalığın yoğunluğu, hem devrimci coşku ve heyecan Ali’nin yüreğini ısıtmıştı.

Zaten hemen hemen bütün öğrencilerin katıldığı bir cenaze töreni olmuştu, öğretmenlerin cenaze töreni. Törende yaşanan saldırılardan sonra herkes bulabildiği en yakın yere sığınmaya çalışmıştı. Ali’nin arkadaşlarının büyük bir kısmı Yörükselim’e sığınmışlardı. Ali Doğan ise amcanın oğlu Mustafa Doğan’ın Duraklı mahallesindeki evine gitmiş orada kalmıştı.

O gece ablasının evine gitmediği için ablası tedirgin olmuştu. Ateş üstündeydi. Olan saldırıları duymuş kardeşi Ali’yi merak etmişti. Sabaha kadar Ali’yi beklemiş, her defasında eşine sormuştu.

İlk olarak Cuma günü cenaze töreninden hemen sonra geldiler, Ali’nin kaldığı eve. Ali ve amca çocuklarının aklında geçtiği ve kaygılandıkları gibi, gelişmişti saldırılar. Evlerine yöneldiklerinde, Ali ve amca çocukları ne yapacaklarına düşünüyor ancak uygun bir çözüm bulamıyorlardı.

Saldırganlar kapıyı dövdüler, pencereyi taşladılar. Kırdılar bütün camları. Slogan attılar, “komünist çık dışarı” diyerek. Bağırıyorlar, hakaret ediyorlar. İçerdekiler ses vermediler. Nasıl ses versinler ki? İçerde olduklarını anladıkları an, gelip öldürmeleri, evi yakmaları işten bile değildi. Ali ve beraber olduğu amca çocuklarının kendilerini savunacakları hiçbir şeyleri yoktu. Katliamcılar bir süre taş atıp bağırıp çağırdıktan sonra, evden de ses çıkmayınca, kimsenin evde olmadığına karar vererek gittiler. Evi kuşatmaktan, saldırıdan vazgeçtiklerinde, akşam saat 20.00- 21.00 olmuştu. Yapılan saldırıların başını çekenler, Ali’nin ve amca çocuklarının tanıdıklarıydı.

Katliamcılar tekrar geleceklerini söylüyor, tehdit ediyorlardı giderlerken. Saldırganların gitmiş olmaları, ne saldırının bittiği anlamına geliyordu ne de içerdekilerin kurtulduğunu gösteriyordu.

Cumartesi yeniden başladı saldırılar. Bütün Maras yanıyordu. Her sokak her mahalle ölüm tuzağına dönüşmüştü. Saldırıların da ilk saatleri olmasına rağmen dumanlar kaplamıştı gökyüzünü. Sabahın erken saatlerindeydi. Slogan atarak evin kapısını tekmeliyorlardı. Kapı sağlam olduğunda kırılmadı hemen. Evdekiler, saldırganları atlatabilirlerse bir fırsatını bularak evden ayrılmayı tartışıyorlardı.

Ali, mevcut durumun yarattığı riski göz önüne alarak evi terk etmeyi önerdi. Yaşadığı gelişmelerden sonra ev sahibi Mustafa’da evden ayrılmaya ikna oldu. Aslında Mustafa’nın evini biliyorlar, Mustafa’yı tanıyorlardı. Katliamcılar açısında ölümü hak etmiş olanlardan

birsiydi. Yani ne yaparlarsa yapsınlar saldırıların hedefindeydiler.Bu nedenle ayrılmak en doğru çözümdü. Burada kaldıkları sürece tehlikenin içinde kalmış olacaktı.

Bir ara katliamcılar evin önünde ayrıldılar. Hem de hızla gittiler. Haber gelmiş başka yerdeki katliamcılara yarımda gitmişler. Bunu fırsat bilen Ali Doğan,evinde kaldığı Mustafa Doğan ve ailesi hemen toparlanıp evden ayrıldılar. Böylece cumartesi sabahı hep birden evden ayrılan bu insanlar o an katliamda kurtulduklarını sanmışlardı.

Evden ayrılırırken ortalık sakinleştiğinde tekrar evde buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Akşam, Mustafa ve ailesi evde olduğu halde Ali eve gelmemişti. Beklemişlerdi gece boyunca. Gelmemişti Ali. Bir arkadaşına gitmiş olabileceğini umdular, öyle olmasını istedi, dilediler.Ama ali sonraki gün de gelmedi eve. Haber de olmadı. Ali'den umut kesilmişti.Bilinen bilgiler olgularla bir araya getirildiğinde durumun nasıl şekillendiğini anlamak mümkün olmaktaydı.

Cumartesi sabah evden ayrılan aile bireyleri, uygun zamanlarda ve uygun yerlerde tekrar eve dönmek üzere anlaşmışlardı. Ali de buna göre, gün içinde eve dönmeyi doğru bulmamıştır. Zaten diğerleri de cumartesi geç saatlerde eve gelmişlerdir. Ali saldırganlara yakalanmamak için akşamın karanlığında eve dönmeyi tercih etmişti.

Akşama doğru uygun yerlerde koytu yollarda kimseye görünmeden eve dönmeye çalışan Ali, katilleri tarafında brikethane de yakalanmıştı. Ali'nin hesapladığı gibi kimseye görünmeden gidememiş,saldırganlarla karşılaşmıştı.

Anlaşılan o ki saldırganlar Ali'den şüphelenmişlerdi. Önce Ali'nin etrafını çevirmişler, hakaret etmişler sorgulamışlar üstünü aramışlar, kimliğini ve eşyalarını, cebinde bulunan az miktardaki harçlığını almışlardı. Ali'nin öldürülmesi gereken Nurhaklı bir Alevi olduğu,yaptıkları kimlik kontrolünde anlaşıldığında, hep birden saldırmışlardı Ali'ye. Ali'yi olduğu yerde param parça ederek,hem silahla vurarak,hem briketlerle kafasını ezerek öldürmüşlerdi.

Erken döneceğini söyleyen Ali eve gelmedi.Ali'yi bekleyenler vardı. Ablası bekliyordu, akşamdan beri haber alamamıştı Ali'sinde.Amcasının oğulları bekliyorlardı, merakla,neden gelmedi diye.Bir süre meraklarını bastırırsalar da uzun süre böyle kalamadılar. Ali'nin gelmemesi üzüntü ve kaygıyla merak edilmekteydi. Ancak kimse Ali'yi aramayı, bu nedenle dışarı çıkmayı göze alamamaktaydı. Sokaklar, tüm şehir, işgal altındaydı. Kimsenin hiçbir biçimde can güvenliği yoktu. Herkes en yakını öldürürlerken bile hiçbir şey yapamamaktaydı. Dolayısıyla Ali'yi aramaya çalışmak mümkün olamazdı, olmadı da zaten.

Ancak Ali'nin eve gelirken öldürüldüğü öğrenildi ve öldürüldüğü yerde cesedi bulundu. Ali'nin cesedi yatıyordu bir sokağın içinde. Yanında kafasının ezildiği briket parçaları vardı, etrafa saçılmış. Birde Ali'nin akan kanıyla oluşmuş ve kurumaya yüz tutmuş kan birikintileri.

Ali Doğan'ın ablası Ali'sini bekledi, canını kardeşini. Ama daha sonra onu bekleyemedi de.Yeni yürek yangınları çıktı karşısına. Ali'nin ablasının eşi ve kardeşi de katledildiler. Yani Ali Doğan katledildikten bir süre sonra, Ali'nin eniştesi Ali Sağlamla yeğeni Mehmet Sağlam'da aynı katliamda katledildiler. Ali Doğan'ın evinde kaldığı eniştesi Ali Sağlam ve

yeğeni Mehmet Sağlam yine akrabaları olan Balta ailesiyle birlikte uğradıkları saldırılardan kurtulmak için şehrin dışına kaçmışlardı. Ortalıkta yoklardı. Onların derdi yakıyordu şimdi de, Ali’nin ablasının yüreğini.

Ali’nin ablası önce kardeşinin derdine düşmüştü. Daha sonra kendilerine saldırıldığında eşi de oğlu da kaçmışlardı. Ali’nin ablası bir yanda kardeşini bir yanda oğlu ve eşini arıyordu. Hiç birisinden de haber yoktu. İlk Ali’sinin ölüm haberini aldı. Etlerini yoldu elleriyle. Ağıtlar yaktı acı dolu.

İki gün sonra eşinin de oğlunun da kara haberleri geldi. Gözyaşları sel oldu, kanlarla doldu gözleri. Yüreği yandı, içi kavruldu. O bir anneydi, yaratan ve büyüyen. Bir eştı, seven sevilen ve bir ablaydı, koruyan kollayan. Kaybetti bütün değerlerini, varlığını, eşini, oğlunu, kardeşini. Günlerce eşini çağırdı ağıtlarıyla, oğluna seslendi, kardeşinin mezar taşını okşadı. Soğuk kış günlerinde onların yüreğindeki ateşle ısıttı içini.

Kimse sormadı onun yüreğinin yangınını. O da kimseye anlatmadı, anlatamadı içindeki ateşi. Gün oldu harlandı o ateş, gün oldu küllendi. Ama hiç sönmedi oğlu Mehmet ve eşi Ali Sağlam ile kardeşi Ali Doğan’ın yüreğine attığı ateş. O bu acıları çekerek öldü.

Ali’yi ve birçok insanı öldürenler bir gün sonra tekrar geldiler Mustafa Doğan’ın evine. Bu defa Mustafa’nın eşi çıktı saldırganların karşısına. Kuran vardı elinde, balkona çıktığında. Kuran’da süreler okuyarak onlara dindar olduğunu, kendileri gibi Müslüman olduğunu söyledi. Evinde Kuran bulundurması, Kuran’ı okuyabilmesi, Kuran’da alıntılar yapabilmesi, katliamcıların Mustafa’nın eşine inanmalarını sağladı. Mustafa ve eşi bu yolla kurtulabildiler. İnsan kişiliğine karşı yapılan bu saldırı ve aşağılama hiç akıllarda çıkmadı.

Yinede güvenmemekteydiler. “Madem bizdensin o zaman bizimle birlikte cihada katılacaksın” dediler. Mustafa’yı kendileri gibi katliama katılmaya zorladılar. Beraber katliam pratiğine kattılar. Mustafa onlarla birlikte uzunca bir süre dolaştı, mecburen. Daha sonra askerlerin katliamcılarını dağıtmasını fırsat bilen Mustafa, saldırganların elinde kurtulmayı başardı.

Ali’nin Doğan’ın cesedi bulunduğu yerde alınırken insanlar kan dondurucu anlar yaşamışlardı. Canavarlar gibi saldırmışlardı Ali’ye. Yaralanmamış hiç bir yeri kalmamıştı. Cesedi tanınmayacak bir duruma gelinceye kadar vurmuşlar, kesici aletlerle parçalamışlar, silah sıkmışlardı.

Ali Doğan’ın kim tarafından öldürüldüğü, katillerinin kimler olduğu, yargılamanın konusu olmadı. Hiç kimse Ali Doğan’ın katili olarak tutulmadı, sorgulanmadı, yargılanmadı. Kim bilir belki de Ali Doğan’ı gökteki kuşlar gelip öldürmüşlerdi. Bir halkı bu denli aşağılamanın bir biçimi olan bu yaklaşım katliamın bir parçası olarak hafızalara kaydedilecek, unutulmayacaktır. Ali’de, diğer birçokları gibi faili meçhule gitmiş oldu. Ali Doğan’ın mezarı Nurhak’tadır.

KEMAL ÖZDEMİR - PAZARCİK - URUMOĞLU - 1938

Kemal Pazarcık'ın köylerinde Urumoğlu olarak bilinen bir ailedendi. Bu aile Pazarcık'ın önemli bir ailesi olarak bilinir. Kimilerine göre bu aile Karadeniz de gelen bir göçmen ailesidir.

Kemal hem tarımla hem de ticaretle uğraşmaktaydı. Ailesinin sahip olduğu prestij, onun güçlü bir sosyal çevreye sahip olmasını sağlamıştı.

Ancak hayatın insanların karşısına çıkarttığı kimi tercihler, arzu edilmeyen bir sürecin yaşamasına yol açabilmektedir. Böylece istenmeyen birçok sevimsizlik, insanların hayatının bir parçası haline gelmektedir. Kemal de bu anlamda birçok aksilik, birçok talihsizlik yaşamıştı.

Katliam döneminden de Zorlu bir dönemden geçiyordu, Kemal. Cezaevine girmiş, çıkmıştı, bir süre önce. Çocukların her birisinin ayrı ayrı sorunları oluyordu. Kendisinin de işleriyle ilgili sorunları vardı ayrıca. Buna rağmen umutlu ve inançlıydı. Tüm bu sorunların içinde çıkmanın ön günlerinde olduğunu sanıyor, hayatındaki olumsuzlukların geride kaldığını düşünüyordu. Kemal'in hayatına mal olan katliam tam da böyle bir zamanda geldi.

Kemal'in çocuklarının annesi, evde yoktu. Kemal çocuklarına hem annelik, hem de babalık yapıyordu. Kolay değildi bu. Ancak Kemal bu durumun üstesinde gelmeye, çocuklarına annesizliği yaşatmamaya çalışıyor, buna dikkat ediyordu.

Cuma günü öğretmenlerin cenaze töreninde başlayan ve Cumartesi tüm şehirde devam eden saldırılar, Kemal’in oturduğu İsadivanlı mahallesinden de sürdürülmüştü. Cumartesi sabahleyin İsa Divanlı mahallesinden, hem “Alevilere ölüm Maraş komünistlere mezar olacak” diye bilinen birçok sloganları atarak evlere saldırıyorlar hem de, diğer mahallerdeki saldırılara katılmaları için propaganda yapıyorlardı.

Aynı gün Kemal’in evine de saldırmışlardı. İki yüz kişilik bir kalabalık, evin önüne gelerek taş atmış, hakaret içeren sloganlar ve küfürler ederek ve tekrar geleceklerini belirterek gitmişlerdi. 23. Aralık cumartesi günü, sabahtan akşamın geç saatlerine kadar, İsadivanlı mahallesinde, saldırılar durmamıştı. Saldırmayı planladıkları ne kadar ev varsa hepsine saldırmışlar, kimini yakmışlar, kimini yağmalamışlardı. Esasında cumartesi günü, saldırılar, bitişikteki Sakarya- Yenimahalle’deki yoğunlaşmıştı. Oradan fırsat buldukça buraya yöneliyorlardı.

Günlerden pazardı. Son iki gündür şehirde yaşanan katliam ve saldırılar, şehri harabeye çevirmişti. Katliam günlerinde, insanlar evinde çıkamaz hale gelmişti. Kemal’de çocuklarını korumak amacıyla evde çıkmamıştı. Bu gün saldırıların son bulacağı umudunu taşıyordu Kemal ve çocukları. Bu katliamın bu kadar süre devam etmesine kimsenin aklı ermiyordu. Bir devlet, hele de, tarihinin zaferlerle dolu olduğu, her şeye gücünün yettiğini söyleyen “bir büyük devlet,” nasıl oluyor da böyle bir katliamı önleyemiyor, katliamcılarını engelleyemiyordu? Bu sorun herkesin kafasına takılmış bulunuyordu. Bu soruyu soran halkın büyük bir kısmı, soruya olumlu bir cevap almak için soruyorlardı, hesap sormak için değil. Belirtilen nedenle sorunun olumlu cevabı olarak herkes gibi Kemal ve çocukları bu saldırıların bu gün son bulacağını kendilerinin de kurtulacağını umuyor, bekliyorlardı. “Kaç günden beri bütün dünyanın gözleri önünde bir katliam yaşıyordu, artık devlet bunu ne yapar, eder çözer” diyordu, Kemal çocuklarının gözlerindeki korkuya silebilmek için.

Düşündükleri gibi olmadı. Bir gün önce saldıranlar bu günde saldırmaya başlamışlardı. Saat 9- 10 sıralarında, İsadivanlı mahallesinde, Kemal’lerin evinin de içinde olduğu Alevi evlerine saldırılar başladı. Kemal’lerin evinin önüne yığıldı, katliamcı grup. Taş atarak, bağırtılarla ve silah sıkarak, icraatlarına start vermiş oldular. Kemal’in silahı vardı ve silah kullanacağını söyleyerek karşı koydu gelenlere. Kemal’in silah kullanacağını söylemesi saldırganların, çekilip gitmelerini sağladı. Giderlerken tehditler savuruyorlardı. İçerdekiler kurtulduklarını bu gidenlerin tekrar gelmeyeceklerini düşünmüyorlardı. Ancak kazandıkları zaman içinde askeri güçler, devletin güvenlik birimleri devreye girebilirler diye umut ediyorlardı.

Saldırganlar, mahallenin tamamında başka evlere saldırmaya devam etmişlerdi. Bu arada Kemal kaçmayı düşünmüş, ancak bunun imkânsızlığını görerek vazgeçmişti. Kemal ve çocukları tedirgin bir ölüm bekleyişi içindeydiler. Evin içinde, çocuklar, babalarının etrafına toplanmışlar, kimi babasının ellerini avucuna koymuş, kimi yanaklarını okşuyor, kimi sırtını babasına dayamış, korkularını gidermeye çalışıyorlardı. İnsanın babasının varlığı ne büyük bir değermiş. Ya şimdi babamızda olmasaydı ne yapardık? Kemal in çocukları babalarının etrafında bunları düşünüyorlardı, sanki.

Katliamcılar, mahallede sürdürdükleri katliamlarından sonra tekrar Kemal’in evine gelerek ölümcül saldırılarına yeniden başladılar. Evin dış bahçe kapısı kırıldı, zorlanarak.

Zaten büyük bir zorlamaya dayanacak kadar sağlam değildi kapı. Arkasında evin içine girecekleri kapıyı zorladılar. Çok sürmedi kapının çatırdayarak açılması. Bu arada Kemal'in silahının mermileri bitmiş, silah bir kurtarıcı olmaktan çıkmıştı. Kemal, katilleri vazgeçirmenin değişik yollarını denemeyi düşünüyordu. İlk aklına gelen yolu denemek için pencereye çıktı ve "Çocuklarıma bir şey yapmayın. Ben teslim oluyorum" diye bağırdı. Sesi ağlamaklıydı ve kahredici bir çaresizlikle, öfkeyle titriyordu.

Kemal'i dinlemediler, duymak istemediler. Kırtdıkları kapıdan, birbirlerini tepeleyerek içeri girdiler. Bir yanda içerdekileri esir alma işlemi yapıyorlar, bir yandan da evin eşyalarını yağmıyorlardı. Kemal ve çocukları, ayakta, bir köşeye sindirilmişler, çevreleri katliamcılar tarafında çevrilmiş bir vaziyette bekliyorlardı. Çocukların ağlayışları yürek yakıyor, gözyaşları yağmur gibi akıyordu. Biraz önce olduğu gibi birbirlerine sokulmuşlardı. Kimi babasının ellerine sarılmıştı, sanki onu götüreceklermiş de bırakmayacakmış, bırakmamaya gücü yetecekmiş gibi. Kimi babasının koltuğuna sokulmuştu. Kemal, hepsini de kucağına almak istercesine kollarını onların üstünde dolamıştı.

Hemen başladılar Kemal'e vurmaya. Babalarının dövüldüğünü gören çocuklar daha yüksek seslerle ağlamaya başladılar. Evi yağmıyor, dağıtıyorlardı biryandan da.

Çocukların ağlaşmasını duyan Türk Sünni komşular girdiler araya. Araya giren komşulardan birisi çocukları alıp kendi evine götürdü. "Bunlara dokunmayın bunlar yetimdir" diyordu bağıarak. Onları evinde bir odaya koyan komşu, kapısının önünde, gözü kara bir koruma gibi bekliyordu. Çocuklara bekçilik yapıyordu. Kemal'i esir almışlardı. İki koluna girmişler, evden çıkartmışlar, sürükleyerek itekleyerek götürüyorlardı. Kemal, çocuklarının bulunduğu evin doğrultusuna geldiğinde, "çocuklarımı göreyim" diye söyledi katillerine. Ölümüne giden mahkûmun son isteği gibi. Aynı zamanda kendisi de evlerin pencerelerin de gezdirdiği gözleriyle çocuklarını arıyordu. Onların bu evlerin birinde olduğunu biliyordu. Bir komşunun evinin penceresine dikti gözlerini, ayırmadı. Sanki içine doğmuştu çocuklarının burada olduğu.

Kemal esir bir insandı. Kollarında tutmuşlar her türlü hareketini sınırlandırıyorlardı. Konuşmasını istemiyor, adımlarının yönünü onlar belirliyorlardı. Kafasından yaralanmıştı, kan akıyordu yüzüne doğru. Ama o çocuklarını görebileceğini umduğu o pencereden ayırmadı gözlerini bütün zorlamalara rağmen oynatmadı adımlarını. İnsanın bildiklerine inanmadığı, hep bir mucizenin beklendiği an yaşıyordu.

Kemal'in çocukları, Fatma, Şehriban, Güllü ve Ali Ekber hepsi birden babalarının götürülüşünü gördüler pencereden. Kemal'de gördü onları, gözlerini ayırmadığı pencereden. Göz göze geldiler. Çocuklarına gözleriyle selam verdi. Mahcup, mahzun ve umut vermek istercesine canlıydı bakışları. Ölümüne giden babayla çocuklarının gözleri son kez birleştiler. O anda gözler sevgi kesildi, özlem kesildi, yürek kesildi. Gözlerden akan yaşlar şiir oldu, destan oldu, direnç oldu. O an o gözlerde bir volkan patladı, dağları titreten. Ceylanlar ağladı, o bakışlara.

Ölüm öncesi bir vedalaşma yaşıyordu Kemal ve çocukları arasındaki bu bakışlarla. Kemal ölümüne götürüldüğünü, biliyordu. Kemal'in çocukları Fatma ile Şehriban da babalarına son defa baktıklarını, onu bir daha göremeyeceklerini biliyor, anlıyorlardı.

Kemal, gözlerini pencereden ayıramıyor, ayırmıyordu. Şiddetle çocuklarına sarılma isteği duydu içinde. Şimdi onu bıraksalar çocuklarının her birini onlardan kopmamacasına kucağına alacak, saracak, saracaktı... zulmün batsın zalim... Sabırsızlanıyor, zorluyorlardı katiller, Kemal’i öldürmek için. Ayaklarını topallıyormuş gibi süründürdü yere, yürüyemiyormuş gibi yaptı, hatta durakladı biraz. Bütün bunları çocuklarına daha çok bakabilmek için yapıyordu. Kemal’in çocuklarına bakan gözlerinde boşanan yaşlar yüzündeki kana karışıyor, düzensiz izler oluştuyordu. Anladılar Kemal’in çocuklarıyla vedalaştığını. Çok gördüler, engellediler. Hızlıca ve sürükleyerek götürdüler Kemal’i.

Çocuklar, yabancı bir evin penceresinde, ölüme götürülen babalarını izliyorlardı, göz-yaşları ve hıçkırıklar içinde. Babalarına bakıyor, küçücük ellerini sallıyorlardı umarsızca. Acı çekiyorlardı, ancak acılarını özgürce ifade edemiyor, bağırıyordu, içinden geldiği gibi çığlık atamıyorlardı. Gözyaşlarını sessizce akıtıyor, sessizce ağlıyorlardı. Ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüştü. Yanakları kanla boyanmış, akan gözyaşlarıyla sıırıslam olmuşlardı. Çocuktuk onlar, babalarının ölüme götürülüşünü izlemeye zorlanan çocuklar. Zulüm kahrolacaktır, elbet

Götürdüler Kemal’i. çocuklar geride kaldı. Kemal düşünüyordu. Onlara kim bakacak? Onları bulabilecekler mi amcaları, halaları, dayıları? Yoksa onları da mı öldürecekler? Bu sorular Kemal’in gözyaşlarına karışarak akıyordu. Kemal’i götürenler her adımda vuruyorlardı. O bu darbelerin etkisini değil, çocuklarını düşünüyordu. Ya kızlara bir kötülük ederlerse? Kemal’in kafasında bu soru dolaşırken, sopalar iniyordu kafasına.

Vura-vura götürdükleri Kemal’i evinin biraz uzağında durdurdular. Burada öldürmek istedikleri anlaşılıyordu. Önce karşısına geçip nişan aldılar. Sıkıldılar Kemal’in bedenine. Kemal düştü, vücuduna saplanan kurşunların etkisiyle. Bağırda sesinin çıktığını sanarak. Yerde yatan Kemal’in yanına geldiler. Beklediler. Kemal de hareket yoktu. Yaşam belirtisi olarak belli belirsiz bir inilti duyuluyordu. Tekrar boşalttılar silahlarını. Kemal sessizliğe gömüldü. Kıvrılarak yatıyordu düştüğü yerde. Yattığı duvarın dibinde kan öbekleri oluşmuş, kafasına sıkılan kurşun beynini dışarı çıkartmıştı. Üstünü aradılar, ceplerinde bulunanları alıp aralarında paylaştılar itirazsız. Katiller arasında ganimet paylaşırmanın bu kadar kolay ve sessizce yapılabilmesi şaşırtıcıydı.

Bir gün sonra, çocukları ve yakınları buldular Kemal Özdemir’in cesedini. Köylerine götürüp gömdüler, cenazelerini.

Günlerce ağladı, Kemal’in çocukları. Acı çektiler, hayatın zorluklarını yaşadılar. “her şey bir yana, arada bunca zaman geçti, birçok şey unutulmuş olabilir. Ancak babamın son bakışları hiç silinmedi hafızamda” diyordu, Kemal Özdemir’in kızı Gül.

Kemal Özdemir’in katileri bulunamadı. Kemal Özdemir’i öldürenler, “cürme iştirak etmişler,” ancak kimseyi öldürmemişler. Kemal Özdemir’i kimin veya kimlerin öldürdüğü tespit edilememiş, faili meçhul kalmıştır.

VELİ YILDIZ - PAZARCİK 1955

Veli, Pazarcık'ın Aşağı Terrolar Köyü'ndendi. YSE'de şoför olarak çalışmaktaydı. Birkaç yıl önce, halasının kızıyla evlenmiş bir de kızları olmuştu.

O dönem Maraş'ta ilerici bir kitapevi olan Ozan Kitapevi'nin sahibi yakınıydı. Dönemin karakteristik özelliği, devrimci düşüncelerin toplumun her kesimine yayılmış olmasıydı. Özellikle Kürt-Alevi kesimler bir bütün olarak toplumsal sürecin içinde ve devrimcilerin yanında yer almışlardı. Dolayısıyla Veli de bu gelişmelerden etkilenmişti. Doğal olarak kendisini o çevrelerin içinde görüyordu.

Maraş yangın yerine dönmüştü. Birkaç gündür yaşanan saldırılar şehri bir katliam ortamına yuvarlamıştı. Katliamcılar ellerinde silahlarıyla şehri yakıp yıkıyordu; devlet ortalıkta yoktu. Hedefte olanların da ne kendilerini koruyacak güçleri vardı, ne de kendilerine el uzatacak birileri. Katliamcıların ellerinde kalmışlardı Cennet parselleniyordu, mağdurların canı kanı pahasına. Bu caniler insanları öldürmekle kalmıyor, yakıyorlardı diri diri; kadınlara ve çocuklara da el komaya çalışıyorlardı ganimet niyetine.

Katliamın başladığı gündü. Korku günlerinin içinden geçiliyordu. O gün, Veli, Döngel Köyü'nde bulunan YSE şantiyesinde ki işçileri getirmek üzere gitmişti.

Devletin işine ara verilemezdi. Devlet işleri her durumda katliamlarda bile sürdürülmek zorunda olunan işlerdir. Şehirde bir savaş yaşanmakta, birkaç gün içinde o kadar insan öldürülmüş. Devlet yetkilileri işçileri işe göndermekte ısrar etmektedirler. Devlet sadece çalıştırmayı, zulmetmeyi iyi bilir.

Yoksulları, ezilenleri korumak devletin işleri arasında değildir.

Veli işe gitmişti, ancak ailesi merak ve kaygı içindeydi. Babası, akşama doğru, Orman Caddesinde bulunan Dumlupınar Sağlık Ocağının önünde Veli'nin gelmesini beklemekteydi. Bir okulun önündeki korunakta bekliyordu oğlunun gelmesini. Ortalık tekin değildi; Veli'yi alıp birkaç günlüğüne köye götürmek istiyordu.

Veli'nin şoförü olduğu YSE'nin arabası geldi, durdu. İçinden önce başkaları indi. İneler şoför bölümüne geçerek Veli'yi zorla aşağıya indirdiler. İndirirlerken vuruyorlardı. Bütün bunlar babasının gözleri önünde oluyordu. Oğlunu öldürmek üzereydiler. Mustafa Amca gördüğü manzara karşısında donmuş kalmıştı. Korkuyordu. Çok sürmeden Veli'ye sıkılan silahların seslerini duydu. Oğlunu öldürüyorlardı. Bir baba oğlunun öldürüldüğünü görüyor, ancak müdahale edemiyordu. Bir insana yaşatılan bu durum, tek başına dünyada yaşanabilecek en büyük zulüm değil midir?

Onun yanına gitmek istiyor, fakat gidemiyordu. Oradan ayrılmaya da içi el vermiyordu; verse de dizleri, ayakları götürmüyordu. Bir süre öylece bekledi Mustafa Yıldız. Veli vurulmuş muydu acaba? Yaralı mıydı, ölmüş müydü? Gözlerinin yaşı donmuş toprağa düşüyordu Mustafa Amca'nın. Oğlunun yanına gitmekten korkuyordu, beklemekten de korkuyordu. Canı yanıyordu, titremeye başlamıştı. Hava soğuktu, onu titreten soğuk değildi. Hem ağlıyor, hem titriyordu. Bunca yaşına kadar böyle bir zulüm görmemişti. Veli'nin eşi vardı; küçücük bebeği vardı. Ne diyecekti onlara? Ya Veli'nin annesine nasıl anlatacaktı bütün bunları?

Bekledikçe korkusu daha da büyüdü. Ama daha zor olanı, böyle bir anı hayatta kalarak izlemenin yarattığı derin suçluluk duygusuydu. Bir baba, oğlunun öldürülüşünü izliyordu. Bu durumda yaşamak, Mustafa için bir suç, bir yük haline gelmişti. Lakin çaresizdi, bir başınaydı.

Silah sesleri devam ediyordu. Sıkılan kurşunlar oğluna, canına sıkılıyordu. Ve bir baba oğlunu kurşunlara hedef bırakarak gidiyordu. Mustafa Yıldız, ilk kez bu kadar çok ağlıyordu. Gözyaşları kendiliğinden sel olmuş akıyordu. Her silah sesiyle birlikte, sıkılan her kurşun bedenine saplanıyordu sanki. Fırlayıp oraya gidesi geliyordu. Gidip yakalarına yapışmalıydı ne olursa olsun. Kendisi de öldürülürdü. Neden bu kadar sahipsiz ve kimsesizlerdi? Neden hep ölenler onlardı? Neden devlet bu katliama engel olamıyordu?

Birden burada beklemesinin tehlikeli olduğunu düşündü. Gitmesi gerekiyordu. Ama ya Veli? Onun için gelmemiş miydi? Onu nasıl bırakıp gidecekti? Belki eve giderse yapacak bir şeyler bulunabilirdi. Hızla ayrıldı, saklanır gibi beklediği köşeden. Değişik yerlerde gök gürültüsü gibi patlamalar duyuluyordu. Şehrin solgun ışıklı caddelerinden koşarcasına yürüdü. Gördüğü manzaradan kaçıyor adeta. Kaçarken, kendisi gibi kaçan bir yakınıyla karşılaştı. O da Mustafa'yla aynı durumdaydı. Onunla karşılaşmak Mustafa Amca'ya güç verdi. Hem koşarcasına yürüyor, hem de durumu değerlendiriyorlardı. Veli'nin vurulduğunu anlattı Mustafa Amca. Bunun için ne yapabileceğini sordu? Komşusu, yapılacak tek işin, şimdi yaptıkları gibi, köye gitmek olduğunu; Veli'ye belki de bir şey olmadığını söyleyerek umut vermeye çalıştı. Kimsenin yapabileceği bir şey yoktu. Mustafa, söylenenlere değil, gözlerine ve kulaklarına inanmalıydı. Yine de Mustafa umuda ihtimal vermeyi, umuda şans tanımayı tercih etti. Umuttu çaresizin yaşama tutunmasını sağlayan. Çaresizlik içinde köylerine kadar yürüdüler.

Eve gidip beklemeye başladı. İçinde bir umutla bekliyordu. Yanılmış olmayı, oğlunun yaralı olabileceğini düşünüyor, bu umutla teselli etmeye çalışıyordu kendini. Beş gün boyunca evlerinde yemek yenmedi. Beş gün boyunca yataklar serilmedi. Beş gün boyunca sakallar kesilmedi. Kadınlar ağıt yaktılar, erkekler elleri böğürlerinde lanet okudular zalimlere.

Veli Yıldız'ın babası Mustafa Yıldız'ın beklentilerinin hiçbirisi gerçekleşmedi. Oğlu Veli gelmedi. Veli'den bir haber de gelmedi uzun süre. En son gelen haber, Veli'nin öldürüldüğü şeklindeydi. Umutlar tükenince yapılacak tek şey gerçeği kabul etmektir, öyle yaptı. Veli'nin öldürüldüğünü kabul etti. Veli'nin annesi Satı Ana ile birlikte cenazelerini aramak için devlete başvurdular. Veli'nin annesiyle babası cenazelerin istif edilerek konduğu mezbahaya gönderildiler.

* * *

Baba Mustafa, beş gün sonra Veli'nin katillerini cenazelerin konduğu mezbahanın önünde beklerken buldu. Veli'yi öldürenler cesetlerin bulunduğu yerde ne arıyorlardı bilinmez, ancak Mustafa Yıldız, oğlunun cesedini bulduğunda üç katili de orada, 150- 200 metre ötedeydiler.

Mustafa Yıldız oğlunun katillerini böylesine rahat, böylesine vurdumduymaz ve lakayt bir tutum içinde, bu kadar yakınında görünce şaşırdı. Sonra korktu. Bu nasıl bir cüretti böyle. Bu katiller nelerine güveniyorlardı bu kadar. Yoksa gerçekten bu katilleri devlet mi koruyordu. Bu ihtimali, yabana atılır bir ihtimal olarak görmüyordu bu olanlardan sonra.

Katilleri görmekten kaynaklanan şaşkınlığını ve korkusunu atmak istedi üstünden. Daha soğukkanlı ve makul düşünmeye başladı. Askerler az ilerideydiler. Askerin ve devlet yetkililerinin bu katilleri yakalamak için orada bulunuyor olduklarını düşünerek korkusunu bastırmaya çalıştı. Fakat şaşkınlığı devam ediyordu. Biraz daha mantıklı düşünmeye başladığında, ne yapması gerektiğine karar verdi. Mezbahanın önünde, hiçbir şey olmamış gibi, keyifle gülüp oynayan katilleri askeri görevliye şikâyet etti. Görevli asker, durumu biraz ötedeki odasında soruşturmaları yürüten savcıya bildirdiğinde, katillerin olan bitenden haberleri yoktu henüz. Birkaç dakika içinde, kendi işledikleri cinayetlerle öldürdükleri insanların cesetlerini ve ailelerin ıstıraplarını, acılarını, çaresizliklerini seyrederek zevklenen saldırganlar, ilgili savcıya ifade vermek için bekliyorlardı.

* * *

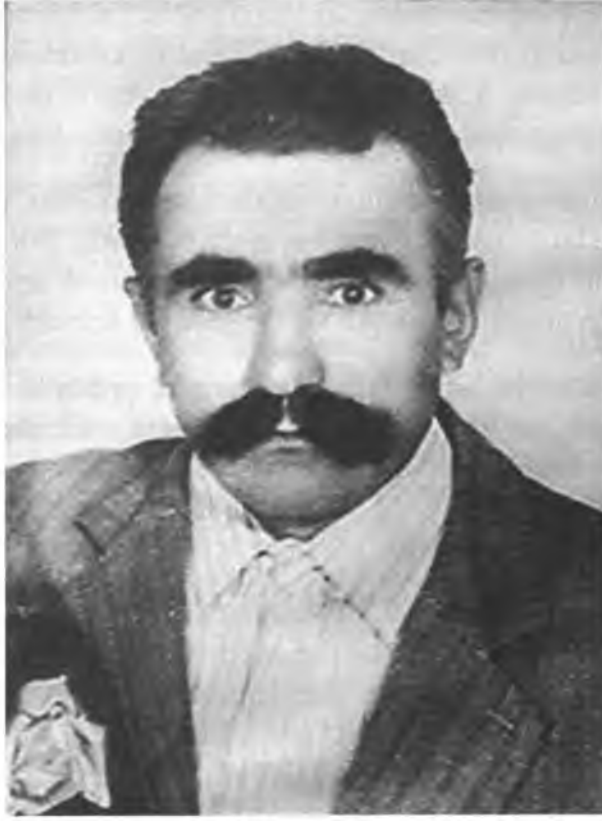
Yaşamının bir piyango olduğu günlerden geçilmekteydi. Piyangonun ölüm tarafına rastlamaktı Veli ve tüm diğer Alevilerin Kürtlerin solcuların yaşadıkları. Katliamcı siyaseti sürdürenler düzenlemişlerdi, bu ölüm piyangosunu. Veli de bu durumu yaşayanlardan birisiydi sadece. Veli'yi öldürenler, iş arkadaşlarıydılar. Birlikte çay içmişler birbirlerine borç para vermişler, beraber yemek yemişlerdi. Bütün bunlar katliamcı olmayı önlememişti. Veli'yi öldürenler işyerinden aynı taşıtla gelmiş, indikten sonra Veli'yi öldürmüşlerdi. Veli'yi öldürürlerken 'cennete gitmeyi' ve 'millete hizmeti' önemsedikleri ortadadır. Demek ki katliamcıların teşviki milleti kurtarmak ve cennete gitmektir. Komşuluk bir özellik arz etmiyordu.

Veli Yıldız’ı katledenler bütün çabalara rağmen, cezasız kalmışlardır. Cinayet faili meçhul edilmiştir. Veli’yi öldürenler yakalanmış, şahitler gördüklerini bütün ayrıntılarıyla anlatmışlar, ancak sıkıyönetim mahkemesi Veli’nin katillerini cezalandırmak için bu “delilleri yeterli” kabul etmemiş, katilleri “delil yetersizliğinden” serbest bırakmıştır.

Veli’nin eşi, katliamın yarattığı zorluklarla boğuşarak hayatına devam etmek zorunda kalmıştır. O tarihlerde bebek olan kızı da benzer sorunlarla boğuşmuş olmalıdır. Kolay değil, bir katliamda babası katledilen birisi olarak babasız büyümek. Bütün diğer ailelerde olduğu gibi Veli’nin ailesi de bu felaketten sonra uzun süre kendisine gelememiş, acıyla geçirmişlerdir yıllarını. Baba Mustafa Yıldız bir türlü kendine gelememiş, bu acıyı unutamamıştı. Anne Satı Yıldız hep ağıtlar yakarak anmayı sürdürmektedir oğlunu.

Hayat mağdurlar için kolay olmamıştı. Katliam sağ kalanların da hayatını zehir etmiş, kimse bu katliamdan sağlıklı çıkamamıştı. Geride kalanlar “kıran artıkları” olarak görülmüşler, gittikleri yerlerde kendilerini gizleyerek yaşamak zorunda kalmışlardır.

Veli’nin mezarı kendi köyündedir.

İSMAİL TERCANLI - ERZİNCAN TERCAN - 1938

İsmail, aslen Erzincan- Tercan'lıdır. Buralara sürgünlerle gönderilenlerdendi. Bir buçuk yıl Göksün'ün Düğünyardı Köyü'nde oturduktan sonra, on yıl kadar önce Maraş'a göçtüler. İsmail bu katliamda katledilen Abdullah Kandemirli ile bacanaktı ve onun gibi hamallık yapıyordu. Ayrıca İsmail'in beşi kız, altısı oğlan olan toplam on bir çocuğu vardı. İsmail bir süre önce bir kızını gelin etmiş, dede olmaya aday olmuştu. Komşuları ve arkadaşları, artık dede oluyorsun diye kutluyorlardı İsmail'i.

İsmail yıllarını ağır çalışma koşulları ve baskılar altında yaşadı. Tercan'dan buraya birçok badire atlatarak gelmişlerdi. Öyle anlatırdı. Kendisi bu sürgünleri nasıl yaşadı, bunu çok anlatmazdı, ya içi yandığı için veya çocukları çektikleri acıları bilmesinler diye. "Sürgünden sürgüne" süren bir hayatın içinde yaşamak, insanı daha engin, daha mutedil yapabilirmiş. İsmail böyle bir etki yaratıyordu çevresinde. Sanki bütün yaşadıkları yoksulluk ve baskı hayatın bir parçasıymış gibi algıladı ve böyle yaşadı. İsmail bütün bu baskılar ve sürgünlere rağmen ne bir gün off dedi, ne de baskılara neden olan Aleviliğinden ve Kürtlüğünden vazgeçmeyi aklına getirdi.

Bütün yaşadıklarına itirazı yok muydu? Her şeyi kabul mü ediyordu? Bu çektiklerimizi hak ediyoruz mu diyordu. Hâşâ. İsmail, sadece iyimserdi, kaderci değildi. Onun için böyle düşünüyor, böyle yaşıyordu. Aslında bu şekilde iyimser olmayı hayat ona öğretmişti. O nedenle yapılanlara, çektirilenlere, hiç alışmadı, kabul etmedi. Hep itiraz eden yerde duruyor, itiraz edenleri seviyor onları destekliyordu.

Bütün yaptığı her şeye rağmen “yaşamak güzel şey be kardeşim” der gibi yaşamasıydı. Çektiği acılardan ve yaşadığı zorluklardan dolayı hayatına kahretmedi, küsmedi. Hep aynı sevk ve azimle sarıldı hayata. Sevdı hayatı ve en çok ailesini. Dostlarını sevdı. İnsanları sevdı. Şikâyet etmedi, en zor zamanlarda ve en kötü koşullarda bile.

O bazı insanların canavarlaştığını biliyordu. Onların bir sistem ve düzen içinde bu sürgünleri, bu zulümleri ve bu katliamları yaptıklarını da biliyordu. Bütün bunların nedenlerini bilmeseydi bile. Çözümünü öğrenememiş olsa da. Buna rağmen insana dair hep iyi şeyler düşünüyordu. Yüreğinde güzellikten başka hiç bir şeye yer açmamıştı.

İsmail’in hayata dair bu yaklaşımı felsefi bir derinlik ve büyük bir hümanizm içeriyordu. Bir lokma bir hırka misali bir yaşamı vardı. Kimsenin maddiyatıyla ilgilenmezdi. Her tanıdığının iyi hallerine sevinir, kötü durumlarına üzüldü. Kim kapısına gelse elinden ne geliyorsa onu yapar, neden sen şu işimi yapmadın diye hesapçı bir tutum içinde olmazdı. Çevresindekiler onun bu haline imrenir, bazen de açıkça sorarlardı, “nasıl bu kadar iyi olabiliyorsun?” diye.

İsmail yoksuldu. Gününbirlik bir yaşamları vardı Tercanlı ailesinin. İsmail’in işe gide-
mediği zamanlarda yaşamın ihtiyaçlarını karşılamak zordu. En fazla bakkaldan borç alı-
nırdı yiyecek ekmek. Buna rağmen İsmail, çocuklarına onurlu bir insan olmanın mirasını
bırakmaktan yana ısrarlıydı. Ona hiç kimse gayri insanı bir şey yaptıramazdı.

Onun için İsmail, o katliam esnasında bile işe gitmek zorunda olduğunu düşünmüş ve
aşırı bir iyimserlikle, “ bize kim ne yapacak, biz ekmeğimizin peşindeyiz” diyerek baca-
nağı Abdullah Kandemirle birlikte işe gitmek için çıkmışlardı evlerinden. İş yerleri ayrı
olduğu için yolda birbirlerinden ayrılmışlar, herkes kendi işine yoluna yönelmişti.

İşe giden İsmail, yolda ortalığın halini görmüştü. Bütün şehir ayaklar altındaydı. Çarşı-
da dolaşmak imkânsızdı. Önlerine çıkan işyerlerine bakıyorlar, özel olarak girmelerini en-
gelleyen her hangi bir işaret yoksa veya tersine girmek için işaretledikleri bir yerse hemen
girişiyor, yakıp, yağmalıyorlardı.

Bu saldırıları izlerken yüreği ağzına geldi, İsmail’in. Bunu nasıl yapabildiklerin çözme-
ye çalıştı. Kendisini bunların yerine koydu, “eğer bir can düşmanım olsa ben de bunların
yaptığını yapabilir miyim?” diye sordu kendisine. Emin olamadı, ama “yapamam” dedi. En
azından “o kadar soğukkanlı ve canavar ruhlu değilim” dedi.

Kalabalığa yakalanmamaya, onlara görünmemeye çalışıyor, buna göre yol güzergâhını
değiştiriyordu. Şehrin halini görünce pişman olmuştu evden çıktığına. Keşke çıkmasaydı.

Az ilerde bir kalabalık vardı. Onları görünce yine yol değiştirdi. Bu arada izleyebildi-
ği kadar izlemeye çalışıyordu olanları. Göz ucuyla, kaçamak bakışlarla. Ellerinde silahlar,
baltalar, tahrarlar, bıçaklar ne arasan vardı. Çok kalabalıklardı. Birbirinin yanındaki mağa-
zalara girmiş dağıtıyorlardı. Eşyaları yağmalıyor, herkes bir yük yükleniyor gidiyor, yerine
yenileri geliyordu. İsmail iyice korkmaya başladı. Durum çok kötüydü ve kendisinin de
hiçbir can güvenliği yoktu.

İsmail yapılı ve güçlüydü. Kürtçe aksanlı, alevi bıyıklıydı. İsmail'in öyle bir pos bıyığı vardı ki o bıyığı gören her katliamcı, başkalarında yaptığı gibi sorgu sual yapmadan İsmail'i düşman beller ve hemen öldürürdü.

Şu işe bak diye geçirdi içinde. İnsanın bıyıkları başına bela olur mu? Alevilerde oluyordu işte. Daha öncede duymuştu buna benzer durumları. Bundan bir hayli yıl önce Elbistan da yapmışlardı. Bıyıkları sakalları olan Alevileri yakalamışlar, bıyıklarını sakallarını kesmişlerdi. Şimdi de daha kötüsünü yapar, öldürürler. Ne kadar aşağılayıcı bir durum bu böyle? Şimdi beni yakalarlarsa bıyığımı kesecekler ve ben bu durumu içime sindireceğim. Evime gidecek kahveye oturacak insan içine çıkabileceğim! Nasıl bir insana bu kadar onur kırıcı bir hakaret yapılabilir diye yine sordu kendisine? Cevabının verilemediği sorular kafasını iyice karıştırıyordu. Öte yanda katliam olanca hızıyla sürdürülüyordu.

Dersim geldi aklına, Dersim'in acı dolu hikâyelerini ne çok anlatmışlardı. Ve her defasında yüreği kabarmış, gözyaşlarını tutamamıştı. Şimdi daha kötüsü mü olacak? Bu ne hal böyle? Bizim kaderimiz neden böyle kanlı? Nasıl olacak ve nasıl kurtulacağız? Yine başa, cevabını veremediği sorulara, döndüğünü fark etti. Kızdı kendinse kendi kendine.

Kuytu تنها yerlerde yürümeye çalışarak yoluna devam ediyordu. Katliamcılarda katliamlarına devam ediyor. Yakıp yıkıyorlardı, sakınmadan, saklanmadan. Korku ve endişe içinde, saklanarak, dikkatli davranarak iş yerine yaklaşmıştı İsmail. İşyerinden de huzursuzluk vardı. Katliamı konuştular. Herkesin kafası karıştıktı. Kim haklı kim değil diye konuşuyorlardı. Hiç biri yapılanları doğru bulmuyordu. İsmail'e tedbirli olmasını söylüyorlardı. Yinede iş yerinde iş arkadaşlarıyla her hangi bir sorun yoktu. Onların hepsi Türk ve Sünnilerdi.

Bütün dikkatine ve tedbirli davranmasına rağmen, İsmail, işten eve dönerken yakalandı, katliamcılara. İsmail, Yörükselim mahallesine çıkarken bir çeşmenin yanında yürüyordu yukarıya doğru. Mahalleye girmesine az kalmıştı. Etrafta kötü kötü bakıyorlardı. İsmail kafasını kaldırmadan, etrafına bakmadan yürüyordu. Hiçbir şeyle ilgisi yokmuş gibi.

Katliamcılar etrafı dağıtmaya devam ediyorlardı. Yakaladıklarını sorguya çekiyor, isterlerse bırakıyor, değilse tutup götürüyorlardı bir bilinmeze. Belki de öldürüyorlardı götürdüklerini. Kimse İsmail'i görmüyordu sanki. İsmail sakınarak yürüyor, içinde dua ediyordu. Sadece bir beş dakikalık yolu kalmıştı. Beş dakika daha görmezlerse İsmail kurtulmuş olacaktı. Bir yanda bunları düşünürken bir yandan da yakalanması halinde kendisini nasıl savunacağını tasarlıyordu. Aleviliğini Kürt olduğunu inkâr etmeyecekti, edemezdi zaten görüntü açıktı. Solculukla ilgisinin olmadığını söyleyecek, insanlıktan söz edecek, ortak tanıdığı arkadaşlarını söyleyecekti. Bütün bunların sonunda bir kurtuluş yolu doğar diye umutlandı, rahatladı.

Tam bu anda, İsmail'in Yörükselime yaklaştığı, kendisini rahat hissettiği anda, olan oldu. İsmail'i izleyen birisi daha yakından baktı. Evet, bu bir aleviydi, hem de Yörükselime gidiyordu. Sessizce ve bunca katliamcının içinde. Olamazdı. Hemen bağırdı, "bırakmayın alevi kaçıyor" diye. İsmail serinkanlı davranmaya çalışarak duymazdan geldi. Yoluna de-

vam etti. Ama o ana kadar zaten çok yakınında olan katliamcılar, yakaladılar, İsmail’i çeşmenin yanındaki çınarın altında.

Sorguya çekmediler, soru sormadılar, kelime-i şahadet getir demediler. Sadece vurdular. İsmail ilk hamlede kaçmaya çalıştı. Yolunu kapatmışlardı. Derdini anlatmak istedi. Tanıdığı Sünnileri saydı birer birer. Hiç biri çare olmadı, hiçbir işe yaramadı. En son çare olarak yalvarmaya başladı. Onun da faydası olmadı, dinlemiyorlardı bile. Çılgınca vuruyorlardı. Soğukkanlıydılar, bir robot kadar. Zalimdiler, bir firavun kadar. İnsana ait hiçbir değeri taşıyor, temsil etmiyorlardı.

Bıyıklarından tutuyor, yoluyor, sonra kafasına kafasına vuruyorlardı. Tam bir vahşet sahnesiydi. Bıçaklarla delik deşik etmişler, iç organlarını dışarı çıkartmışlardı. Başını ezmişler param parçaydı. İsmail’in akan kanı etrafa yayılıyordu, sessizce ve yavaş yavaş. Çınar ağacının altı İsmail’in kanıyla ıslanmıştı. Çınar ağacı kabul etti mi İsmail’in kanını?

Gözleri açık ve hafiften kanlanmıştı. İsmail gözlerini dikmiş gökyüzüne bakıyordu, sanki bunca eziyeti, işkenceyi o yaşamamıştı. Sadece o gözlere bakan birisi İsmail’in öldüğünü düşünemezdi. Öyle canlı, öyle sıcak, öyle candandı bakışları. Katiller İsmail’in yüreğindeki sevgiyi silememişlerdi, gözlerine yansımıştı o sevgi.

İsmail’in ölümle hayat arasındaki ince çizgiyi geçmesine imkân vermediler. İsmail, hunharca katledildi. Bir ailenin babası, eşi, dedesiydi, o. Herkesin sevdiği, insanları sevdi O.

İsmail’in cenazesi üç gün sonra bulundu. Cesedi parçalanmış, tanınmaz haldeydi. Mezarı da kayıptı ancak aranarak bulunmuştu.

İnsanlık örneği İsmail’i, kim nasıl öldürdü, bunu bilen olmadı. Adalet için arayanda olmadı. Adaleti sağlayacaklarını söyleyenler, sadece ve kocaman bir yalan söylediler. O yalanlarıyla zulüm ve katliamlar yaptılar ve her şeyi karanlığa gömdükleri gibi İsmail’in katilini veya katillerini de karanlıkta bıraktılar. İsmail’in katilleri yargılamanın kendisinden de faili meçhul kabul edildi, öyle değerlendirildi. Yani İsmail’i öldürmekten dolayı kimse suçlanmadı, kimse yargılanmadı. Sanki o cinayeti işleyenler bu dünyada değillerdi ve sanki İsmail hiç yaşamamıştı.

İsmail’in çınar ağacının dibine dökülen kanı, zulmün ve yalanın gücüne karşı, direnişi ve gelecek güzel günleri sulayacaktır.

ABDULLAH KANDEMİR - ERZİNCAN TERCAN 1938

Abdullah,'da Yörükselim mahallesinde oturan birçok insan gibi muhacirdi. Erzincan'dan gelmişlerdi. Hamallık yapmaktaydı. Sadık bir aleviydi. İnancına kuvvetle bağlı, gereklerini yerine getirmekten yana dikkatli ve özenliydi. Dedeler geldiğinde onları can kulağıyla dinler, merak ettiği, bilmek isteği bir konu varsa onu saygılı bir biçimde sorar ve her durumda verilen cevabı en doğru cevap olarak kabul ederdi.

Abdullah Kandemir, devletle ve düzenle de sorun yaşamak istemeyen bir insandı. Devleti sevmiyordu ama korkuyordu. Düzendən hoşnut değildi, ezildiğini, sömürüldüğünü biliyordu, ama düzenin değişmeyeceğine, değiştirilemeyeceğine inanıyordu. Düzeni değiştirmekten söz edenlerin afakî konuştuklarını ve havanda su dövdüklerin söylerdi. Devletin gücünü abartır, karşı çıkanların güçsüzlüne dikkat çekmeye çalışırdı. Buna rağmen düzenin ve devletin sahipleri, Abdullah Kandemir'in soyunu da inancını da düşman bellemiş, benimsememişlerdi. Yıllar önce karar vermişlerdi Abdullah Kandemir'in soyunu kurutmaya, inancını yok etmeye. Bu nedenle yapıyordu katliamlar, cinayetler komplolar, faili meçhul infazlar. Ama Abdullah Kandemir'in soyu da inancı da bütün bu zulümlere, yok etme çabalarına rağmen inat ediyordu yaşamak için.

Abdullah Kandemir'in dört oğlu bir kız çocuğu vardı. Aslında adı Hamdullah'tı, ancak Hamdullah ismi alevi inancına mal edildiği ve bu ismi taşıyanların Aleviliğini deşifre ettiği için, Hamdullah ismi, resmi kimliğe Abdullah olarak geçirilmiştir.

Abdullah ve ailesi birçok diğerleri gibi Dersim’den sürgün edilmişlerdi. Ne zaman gelmişler, niçin gelmişler, bu konuları çok konuşmazlardı. Gerçi Abdullah biliyordu, çok dinlemişti acı ve eziyet dolu sürgün hallerini. Ama gençlerden kimse ilgilenmiyordu bu konularla. Gençlerin ilgilendiği konular, o günlerde revaçta olan politik konulardı.

Ancak devlet ve bu sürgünleri planlayan ve uygulayan güçler biliyorlardı, kimin neden nerede ne zaman sürgün edildiğini. Ve bu özel bilgiyi hafızalarında hiç silmiyorlardı. Şifreliydi bu bilgiler, ancak özellikleri olanlar bilebilirdi. Yani kısacası bu devlet kendi isteğine göre biçimlendirmek istiyordu, toplumu.

Bu nedenle Abdullah’ın hayat serüveni belliydi. Ceza çekecek, katledilecek, sindirilecekti. Ne yapsa ne etse kurtulması mümkün değildi. Ya bir katliamla ortadan kaldırılacak veya bir iş kazasında ölecekti. Üçüncü bir yol daha sunulmuştu Abdullah’a. Kendişi olmaktan vazgeçer, gerçek adı olan Hamdullah adını Abdullah yaparsa bir ihtimal ve bir süreliğin yaşamasına izin verilebilirdi. Şimdiye kadar yaşamasına izin verildiği gibi.

Ancak buna rağmen katliamlardan azade edileceğine, kurtulacağına dair bir garanti yoktu. Bu seçenekler muktedir olanların iktidarlarını korumak için Abdullah’ın soyunda ve inancında olanların önüne koyduğu seçeneklerdi. Lakin başka bir yol da başka bir seçenekte vardı. Zulme, sömürüye, haksızlığa hayır demek, kendi kimliği, adı ve inancıyla özgürce yaşamak ve bunun için mücadele etmek. Bu seçenekten uzaklaştırılmak için baskılar, zorbalıklar yapılıyordu ve bu baskılar artarak devam edecekti

O nedenle Abdullah bu katliamın hedefiydi ve bütün çabalarına rağmen hedef olmaktan kurtulamazdı. Çünkü bu düzen ve devlet, Abdullah’ın varlığını hedef alan bir özelliğe ve tarihsel kökene sahiptir. Bütün bu konular Abdullah Kandemir’le gençler arsında tartışılan konulardı.

Abdullah, inşaatlarda hamallık yapıyordu. Kendince geçinip gidiyordu. Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmazdı. Çocuklarını çok seviyordu. Onların tırnağına taş değsin istemiyordu. Ola ki çocuklarından birilerinin ağladığını, üzüldüğünü görse ciğerleri parçalanır, onun derdini anlamaya, varsa çaresini bulmaya çalışırdı. Ve onun yüzünü güldürene kadar kendisi de gülmezdi.

Hamallık zor sanattır, yaşamak gibi. Ama Abdullah işini severek, sevinerek yapıyordu. Sadece evini ve çocuklarını yaşatmak için değil, bir aşkı Abdullah için çalışmak. Emeğiyle kazanmak ve o kazançla geçinmek, onun hem mutluluk, hem de övünç kaynağıydı.

Her iyi insanda bulunan tüm insani değerleri özünde toplamıştı, Abdullah. Dostlukta bu değerlerden birisiydi, en güzel dostlukları, en fedakâr yoldaşlıkları, en hesapsız paylaşımları Abdullah gibi insanlar yaşardı. Çevresinde böyle dostluklar yaşadığı birçok arkadaşı vardı Abdullah’ın. Onlarla birlikte olmaktan, onlarla hayatı paylaşmaktan keyif alır, öyle zamanlarda gür Alevi bıyıklarının altındaki gülüşü daha bir içten olurdu. Dostluk onun yaşamının vazgeçilmeziydi. Emekçi Abdullah’ın başka erdemleri de vardı. Kimseye kazık atmak, kimsenin sırtında geçinmek, kimsenin olanaklarıyla kendisini yaşatmak gibi uyanıklıklar yapmazdı. Böyle davranışlara hem ihtiyaç duymaz, hem de çok fena bozulurdu.

Abdullah, fazlasıyla iyi niyetliydi. O kadar iyi niyetli olmak her zaman güzel sonuçlar vermeyebiliyor. Abdullah bu iyi niyetliliğinden hareketle, sabah yaşanan onca saldırı ve

katliamlara rağmen, “biz hamalız, kim bize ne diyecek, biz kimseye bir şey yapmadık ve hiç bir şeye karışmadık. Neden bizi öldürsünler” diyen bir rahatlıkla çıktı evden, işine gitmek için. Bacanağı İsmail Tercanlı’yla birlikteydiler. Yolda ayrıldılar birbirlerinde. Her birisinin işi ayrı yerlerdeydi.

Geçtiği yerlerde sokaklar darma dağınıktı. Kalabalıklar ortalıkta savaş havasıyla dolaşıyorlardı. Abdullah evden çıktıktan kısa süre sonra, arkasına dönüp baktığında, evinin yandığını gördü. Panikledi, korktu, kızdı, üzüldü.

İş arkadaşı Ahmet’le birlikte eve dönmeye karar verdiler. Ahmet, Abdullah’ın en iyi arkadaşlarından birisiydi. Onunla tüm dertlerini, sevinçlerini paylaşıyorlardı. Mahalleye yaklaştıklarında ortalıkta dolaşan kalabalık, hem artmış hem de daha çılgın bir hal almıştı. Yörükselim mahallesinin bitişiğindeki Mağaralı mahallesine gelmişlerdi. Katliamcılarının başı olduğu iddia edilenlerden birisinin evinin yanında geçiyorlardı.Önlerini çevirdiler. Katliamcılarının hiçbir hali insana özgü değildi, tam bir canavarlar sürüsüydü kalabalık. Abdullah’ın o gür alevi bıyıklarını ve güleç insani simasını gördüklerinde hemen başladılar daldırmaya. Sormaya gerek görmeden, vuruyorlardı. Her biri bir tarafta ve ellerindeki bıçak, keser, dehre ve diğer yaralayıcı aletlerle.

Abdullah’ın o an beraber olduğu Sünni Türk iş arkadaşı Ahmet, sahip çıktı arkadaşına. Engel olmaya çalışıyordu. Saldırganlara dil döküyor onları bu canilikten vazgeçirmek istiyordu. Ahmet’in üstüne yürüdüler hep birden. Ahmet’i Abdullah’tan uzaklaştırmaya çalıştılar. Ahmet, bırakmadı arkadaşını. Canilere teslim etmedi. Etmeyeceğini söyledi. Abdullah’ı kopartıp aldılar Ahmet’in kollarında.

İlk vurduklarında Ahmet’te dayanamadı, o da vurdu onlara, Abdullah ile birlikte. Ancak onların derdi başkaydı. Abdullah’ı öldürmeye karar vermişlerdi. Her hali ve tavırla Abdullah onlar için iflah olmaz düşmandı. Aleviydi, Kürt’tü, Yörükselimde oturuyordu ve mutlaka solcuydu. Bunca yıldır sürdürülen katliamlara, bunca yıldır yapılan zulme rağmen halen bu özelliklerini koruyan birisi mutlaka öldürülmeliydi. Katliamın ana kanunu ve temel amacı buydu.

Abdullah’ın üstü başı kan, her tarafı yara içindeydi. Abdullah’a vurulan darbeler henüz düşmesine yol açmamıştı. Ta ki uzak menzilli bir silahtan atılan kurşun Abdullah’ın alnında girip kafasının arkasında çıkana kadar. Silah sesi ve Abdullah’ın vurulmasıyla düşmesi birkaç saniye içinde oldu.

Abdullah kan kaybediyordu. Henüz canlıydı. Gözlerin açıp kapatarak derdini anlatmak istiyordu. Konuşamıyordu. Elleriyle yarasını yoklamaya çalıştı. Elinin birisinin kalkmadığını fark etti. Birden ölüm korkusunun gölgesi düştü yüzüne. Korktu. Felç olduğunu anlamıştı.

Zaferlerini seyreden katliamcılar, Abdullah’la ilgilendiği için Ahmet’i de tehdit ettiler. “Eğer istersen seni de uzatalım bu çok sevdiğin gâvur arkadaşının yanına.” Bir şey demedi, Ahmet. Kenara çekilerek onların uzaklaşmasını bekledi. Abdullah’ı bırakıp ayrılmaya içi el vermedi. Katliamcılar biraz uzaklaştıklarında, Ahmet, Abdullah’ın yanına giderek başını ellerinin arasına aldı. Henüz ölmemişti Abdullah. Ahmet bir çare, bir yardım arandı etrafında. Bir araba ya da yardımcı olacak birileri olsa da hastaneye götürsek diyordu. Ne araba geçiyordu, ne de yardım isteyebileceği kimse vardı ortalıkta. Sokaklar katliamcılarla do-

luydu. Onları görenler ya hakaret edip geçiyorlardı veya hiç bakmıyorlardı. Ola ki birinden yardım istese belki daha kötü bir sonuç doğabilirdi.

Abdullah bir elinin felç olduğunu anladığında, diğer eliyle ve işaretlerle derdini anlatmaya çalıştı. Cebindeki cüzdanı çıkartmasını içindeki parayı alarak ailesine vermesini istiyordu Ahmet’ten. Ahmet, en iyi arkadaşı Abdullah’ın son arzusunu yerine getirmek için cebindeki cüzdanı alırken, gözyaşlarını tutamıyor, Abdullah’tan gizlemeye çalışıyordu. Cüzdanda bir kâğıda sarılarak iyice saklanmış olan paraları aldı, Abdullah’ın ailesine vermek üzere, cebine koydu. Abdullah’a da tesilli vermeye çalıştı. Aynı anda küfrediyordu, bu ayrımcılığı yapanlara, Alevi, Kürt ve solcu olduğu için insan öldürenlere. “Bundan sonra bende Aleviyim, bende solcuyum, bende aşiretim, bende Kürdüm” diyordu. Ayağa kalktı, gözyaşlarını sildi, , biraz öteye, yolu daha iyi görebileceği bir yere çekildi, bir araba veya yardımcı olacak birilerini bulabilmek umuduyla etrafına baktı. Bir çare, bir yol görünmüyordu.

Tekrar döndü, Abdullah’ın başucuna. Kafasını yine aldı ellerinin arasına. Abdullah zor nefes alıyordu. Moral vermeye çalıştı. “Dayan kurtaracağım seni” diye söyledi. Abdullah söyleneni anladı mı bilinmez. Ancak Ahmet’in sevgi dolu yaklaşımından hoşlandığını belli ediyordu. Bir kaç dakika böyle bekledi. Ahmet tekrar bir çare aramak, birilerini bulmak için Abdullah’ın başını yumuşakça yere bırakmaya çalıştı. Tam bu anda, Abdullah’tan bir kasılma, sonra sert bir nefes veriş oldu. Ölmüştü. Bir hayat daha kaybolmuştu gök kubbenin altında.

Abdullah, iş arkadaşı Türk Sünni yoldaşı Ahmet’in kucağında, vermişti son nefesini. Abdullah ile Ahmet arasındaki bu derin dostluk, ölümün paylaşıldığı bu yaklaşım, insanlığın tek umudu ve kurtarıcısı olacaktır. Gelecek, eli kanlı katliamcılarının kin dolu salyali bağırışlarında değil, işte bu insanı davranışta gizlidir.

Abdullah işe giderken “bize bir şey demezler” demişti evde çıkmasını istemeyenlere. Bacanağıyla birlikte kendilerine kimsenin bir şey yapmayacağını söyleyerek işlerine gitmişlerdi. İş dönüşü ayrı-ayrı yakalanarak öldürüldüler. Abdullah’ın cenazesi Akdere köprüsünün altında bulundu.

Öte yanda Abdullah’ın Yörükselimdeki evine de saldırılmıştı. Eşi ve çocukları, evleri yakıldığından dolayı hastanenin üst tarafında fırının üstünde bir evde toplandılar. Askerler, üçüncü gün onları buldular. Halen silahlar sıkılıyor, yangınlar devam ediyordu.

Abdullah’ın yakınları, cenazelerini almaya gittiklerinde, “cenazelerin tamamı üst üsteydi ve korkunç bir manzara oluşturuyordu. Sanki birileri bizim bunları görmemizi, seyretmemizi ve korkmamızı istiyor gibiydi” diye düşündüler. Cenazelerini alıp çıktılar. Camiye alevi cenazelerinin alınmadığı söylenmişti. Aile kendi cenazesini kendi evinde yıkamış, cenaze törenini de kendi inançlarına göre yaparak gömmüşlerdir, Abdullah Kandemir’i. Abdullah Kandemir’in de faili meçhuldür. Sıkıyönetim mahkemesinin kararı budur. Abdullah Kandemir’i öldürdüğü için kimse aranmamış, sorgulanmamış yargılanmamıştır. Abdullah Kandemir’in mezarı Maraş’ta bulunmaktadır. Abdullah’ın katilleri bulunamamışlardır.

Köylerde ki saldırılar

Maraş katliamı Maraş'ın çok sayıda köyünden de yaşanmıştı. Maraş'ın birçok köyünde Alevi ve komünist avına çıkılmıştı. Kimi yolları kesmiş, kimi Maraş' gitmiş, herkes tüm işini gücünü bırakmış, bütün zamanını öldürecek Alevi ve komünist aramakla geçiriyordu.

Köylerde Ulu camiye bomba konduğunun söylenmesi, bu kâfirlerin hakkından gelinmesinin istenmesi traktör römorklarına doluşarak şehre gitmek veya yollara çıkıp Alevi komünist aramak için yeterliydi zaten. Öte yandan katliamdan hedefi olan köylerde vardı. Kimi Maraş'ta ki yakınlarının durumunu merak ettiği için yola düşmüştü, kimi Maraş'ta yaşanan cehennemden kaçıp kurtulmak için düşmüştü yollara. Kimi katliam yapmak için yollardaydı, kimi katliamdan kurtulmak için.

Çokyaşar köyünün bir mezrasında oturan Abbas Karakız, 23 Aralık cumartesi günü, Maraş'ta yaşayan ablası için kaygılanmış ve amcasının oğluyla birlikte Maraş'a gitmek için yola çıkmıştı. Yolda yakın köylülerinin hain tuzağına düşürülmüş ve katledilmiştir. Üstelik bu tuzak abası ana diliyle kurulmuştu.

Aynı gün yine Maraş Antep yolu üstünde, katliam mağdurlarına yardımcı olmaya çalışan bu amaçla yardım getirmek için köylere giden Veysel Kalkandelen yine aynı Çakallı Abbaslar köylüleri tarafından öldürülmüştür.

Yine aynı cumartesi günü Mithat Bozkurt, kendi köyü olan Afşin’in Kaşanlı köyünden, yolcularıyla birlikte Maraş’a gelirken yolunu kesmişler, yakalayıp öldürmüşlerdir. Öldürmeden önce sünnetli olup olmadığına bakılmış sünnetli olduğu tespit edildikten sonra bile ölümden kurtulamamıştır.

24 Aralıkta ise yine Çokyaşar köyünün bir başka mezrasında, Ahmet Yıldız, Maraş’ta ki yakınlarının yanına ulaşmaya çalışmıştır. Ancak o da yine yollarda Alevi avına çıkmış olan katliamcılar tarafında katledilmiştir.

24 Aralıkta katledilenlerden birisi de Mustafa Acinikli’dir. Mustafa yaşlı bir insandır. Oğlunu evlendirmek istemektedir. Bu amaçla bir komşu köye kız istemeye gitmiştir. Yanında bir tanıdığı bulunmaktadır. Yolunu kesip önce esir almışlar, sonra katletmişleridir.

Köylerden daha çok sayıda saldırı yaşanmıştır. Sünnilerin içinde yaşayan Kürt Alevi bir aile uğradıkları saldırıdan kendilerini zor kurtarmışlardır. Buna benzer birçok saldırı katliamın yaşandığı bir hafta boyunca yaşanmıştır.

MİTHAT BOZKURT - AFŞİN KAŞANLI - 1953

Mithat gelişen siyasal hareketlere ilgi duymaya başlamış olan, azimli, kararlı, tuttuğunu kopartan özellikleri olan bir emekçiydi. Kısa süre önce bölgeye gelmiş olan devrimcilerle tanışmıştı, ağabeyleri vasıtasıyla. Zaten aile olarak yeni gelmişlerdi Maraş'a. Önce ağabeyleri gelmiş, seyyar satıcılıkla işe başlamışlardı. Arkasından gecekondu evlerinde yer bularak eşlerini ve çocuklarını getirmişlerdi. Bu arada Mithat'ta onların etkisi ve katkısıyla gelmişti Maraş'a. Yaşam mücadelesine burada devam etmek istemişti. Yoksul, köylüydüler. Köylerinde herhangi bir toprakları yoktu. Geçinmeleri kolay olmuyordu Tek çareleri, iş bulma veya bir şeyler yapma olanaklarının fazla olduğu şehre göçmektir. Mithat ve kardeşleri bütün yoksul köylülerin yaptığı gibi şehre gelmiş oldular böylece.

Şehre geldiklerinde Serintepe'de bir ev tuttular. Bu arada Mithat başkalarının işinde çalışmaya başlamıştı. Ancak kısa süre sonra yaratıcılığını geliştirerek hem kendisine bir iş üretmiş, hem de sosyal- siyasal faaliyetlerine daha etkili bir konumda devam etmenin yolunu bulmuştu. Bir araba almış, bununla Maraş'la kendi köyleri arasında hem yolcu taşıyor, hem de nakliye işi yapıyordu. Bu şekilde hem işlerini geliştirmiş hem de köylülerinin işini kolaylaştırmıştı. Her gün köye gidiyor, köyden yolcularını alıp Maraş'a geliyordu. Akşam yine aynı durum, tersten devam ediyordu. Bu defa Maraş'tan topladığı yolcuları köylerine götürüyordu. Mithat bu işi haftanın belli günlerinde yapıyor, böylece diğer günlerde başka işler için zaman yaratıyordu. Zaten her gün yolcu bulması da mümkün değildi.

Öğretmenlerin öldürüldüğünde Mithat Maras'taydı. Sabah cenaze törenine katılmış, saldırılara karşı sürdürülen protestoda Devrimci Halkın Birliği (DHB) kortejinde yerini almıştı. Ancak diğer günün sabahında rutin işinden dolayı köye gitmesi gerekiyordu. Köyde herkes gelecek arabaya göre planlamasını yapıyordu. Onların işlerine karşı sorumlu davranmak zorundaydı Mithat. Öyle yaptı. Sabahleyin köye gitti. Ancak akli Maras'ta kalmıştı. Çocukları, eşi, kardeşleri ve daha birçok tanıdığı akrabası yoldaşları vardı Maras'ta. Nasıl akli Maras'ta olmasın ki? Köydeyken, yolda gelirken hep bunu konuşuyordu.

Katliam saldırılarının başladığı gün Mithat, köyde yolcularını arabasına bindirmiş Maras'a geliyordu. Yola çıktıklarında araba insan doluydu. Köylülerin cenaze töreninde ve sonra yaşanan saldırılardan haberleri olmuştu. Yaşanan saldırılar bir tedirginlik yaratmıştı. Köylülerin birçoğu, yaşanan saldırılardan dolayı değil, önceden yaptıkları planlamanın gereği olarak gidiyorlardı. Bir kısmı ise cenaze töreninde yaşananlardan dolayı, akrabalarını çocuklarını merak ettiği için gidiyordu Maras'a.

Bu gelişmelerin bir katliama yol açtığını ve onlar yoldayken bir katliamın yaşandığını kimse bilmiyordu. Ancak arabada bulunan herkes bu durumla ilgiliydi. Herkesin sözü dönüp dolaşıp bu konuya geliyordu. Neden bunların yaşandığına dair görüşler ileri sürülüyordu. Kimi bu durumu mezhep farklılığı ve düşmanlığıyla izah etmeye çalışırken, kimisi de politik gelişmelerin bu konularda daha fazla önemli ve belirleyici olduğunu savunuyordu. Maras'a yaklaştıkça kaygı ve heyecan artıyor, herkes nasıl bir durumla karşılaşacağını merak ediyordu.

Elbistan-Maras yolunda, Maras'a yaklaştıklarında dikkat çekici bir durumun olduğunu sezinlediler. Arabalardaki yolcuların bakışları mı, arabaların geçişlerindeki hız farklılığı mı, nedense değişik bir durum olduğunu fark etti Mithat. Bu farklılığı ve farklılığın neden kaynaklanmış olabileceğine dair kaygılarını paylaştı yolcularla. Kimileri ikna olmamıştı. Durumu, Mithat'ın aşırı vehimli olmasına yordular. Ancak Mithat bir şeylerin olmuş olabileceğini, normal olmayan, ama izah edemediği bu mevcut durumun, bundan kaynaklandığını hissediyor, düşünüyordu. Ancak insanlarda bir tedirginlik yaratmakta istemiyordu. Dolayısıyla kendisinin ortaya attığı, paylaştığı düşüncesinde ısrar etmedi. Ancak içi rahat değildi.

Maras'a yaklaştıkça, Maras'tan esen zehirli hava daha fazla belirginleşmeye başladı. Yolda sağa- sola saldırı halinde olan küçük gruplar türemişti. Yol kenarlarında, ellerinde çeşitli saldırı araçları olan bu gruplar neyin nesiydi? Yolcu olmadıkları açıktı. Açık olan bir diğer gerçek ise bunların saldırmaya hazır halde olan çevre köylüler olduklarıydı. Mithat bu gördüklerinden sonra artık Maras'ta kötü şeylerin olduğundan iyice emin olmuştu.

Ellerinde değişik saldırı araçlarıyla yol kenarlarında dolaşan bu gruplardan bazıları, yürüyerek şehre doğru giderken, bazıları da gelen geçen araçlara özel bir dikkatle, taciz eder gibi bakıyorlardı. Artık izaha gerek kalmayacak kadar netti durum. Evet, şehirde büyük bir vukuat olduğu anlaşılıyordu. Ancak yolcuların merak ettikleri esas ve önemli ayrıntıları bilmek mümkün değildi. Böyle olunca da herkesin kaygılanacak birçok nedeni çıktı ortaya. Arabadaki herkesin bir yarısı Maras'taydı. Hızla Maras'a gitmek için Mithat'a telkinde bulunuyorlardı. Şehir de Mithat'ın evi de çok yakındı.

Arabanın yeterli yakıtı yoktu. Böyle durumlar için yedek yakıt ta bulundurmamıştı Mithat. Nasıl olsa her zaman yakıt aldığı petrolden alacağını hesaplamıştı, oraya da gel-

mişlerdi zaten. Şimdi petrole girip yakıtını alacağını söylüyordu. Mithat arabayı durdurdu. Yakıt almaya hazırlandı. Bu durumda yakıt almayı, rahat davranmanın göstergesi yaparak, işini kolaylaştırmak için kullanıyordu. Yakıt yoktu o petrol istasyonunda. Nedeni de Maraş'ta yapılan katliamdı. Petrolde yakıt alamadılar ancak her şeyi öğrendiler. O gece Mithat ve diğer yolcular petrole yakın bir köye sığınarak orada barınmaya çalıştılar sabaha kadar. Petrolcü onları uyardı herhangi bir saldırıyla karşılaşabileceklerine dair.

Diğer gün sabah olduğunda, Mithat köylüleri bulundukları yerde bırakarak kendisi arabaya yakıt bulmak amacıyla ayrıldı. Yolda bir taksiyle karşılaştı, atladı taksiye evine gitti. Eve yaklaştığında gördüğü manzara korkuttu Mithat'ı. Kendi evi, alevlerini gökyüzüne yayarak yanıyordu ve etrafı saldırganlarla doluydu. Eve gitmek ölüm demekti. Başka ne yapacağına bir anda karar veremedi. Her iki seçeneği de ölüm olan iki seçenekli bir tercihle karşı karşıyaydı. Tekrar arabasının yanına gitmek için yakıt buldu bir yerden ve arabasının yanına döndü.

Mithat, petrole benzin almaya geldiğinde, etraf saldırganlarla çevrilmişti. Mithat'ı tanıyan birisi gördü. Hemen saldırganların grubuna bağırarak, "bakın burada bir Alevi var" diye bağırdı. Saldırgan sadece haber vermiş olmuyordu, aynı zamanda saldırı duyurusu yapmış oluyordu bu bağırıyla. Bir anda toplanan kalabalık grup hep birden saldırmaya başladılar. Mithat petrol binasının içinde bir bölüme girmiş, orada kendisini korumaya çalışıyordu. Petrolün sahipleri saldırgan değillerdi, ancak saldırganlara karşı koyacak durumları da, niyetleri de yoktu. Dolayısıyla mevcut durumdan hoşnut değillerdi. Mithat'ın petrolü terk etmesini istiyorlardı.

Karşılıklı tartışma ve didişmeler çok sürmedi. Mithat'a saldıranlar, petrolün camını çerçevesini kapısını kırarak içeri girdiler. Mithat'ın korunacağı bir yeri yoktu. Açıktaydı. Yakaladılar. Bir Alevi öldürmenin zevkine onlarda sahip olmak için can atıyorlardı. Ayrıca cennete gitmekte vardı işin içinde. Mithat'ı yakalamışlar ellerine geçirmişlerdi. Bir yandan vuruyor bir yandan da sorguya çekiyorlardı. Hep olduğu gibi sorgu, katliama bir meşruiyet yaratmanın gerekçesini oluşturmak için kullanılan bir malzemedi başka bir şey değildi. Sorulan soruları bilmek veya gerçekten Müslüman olmak, katliamdan kurtulmanın olanağını sağlamıyordu. Mithat içinde aynı durum yaşandı. Sorulardan sonra sünnetli olup olmadığı gündeme geldi.

Bu defa Mithat'ın sünnetli olup olmadığına bakmak istediler. Hiç alevi görmemiş gibi garip bir saplantı içindeydi saldırganların şefi durumunda olan. Alevilerin sünnetli olmadığına inanıyordu. Dahası sünnet olmayı sadece İslama özgü bir durum sanıyordu.

Mithat'ın pantolonunu indirterek cinsel organını çıkartmasını istediler. Mithat, önce itiraz etti bu aşağılanma yöntemine, kabul etmek istemedi. Etrafını sarmış olan saldırganlar silahlarını Mithat'a doğrultmuş tehdit ediyorlardı. Mithat, bu defa pantolonunu indirmek zorunda kaldı.

"Hayret sünnetlidir bu adam diye bağırdı" çük bakıcısı, sünnet uzmanı. Diğerleri de gelip baktılar. Evet, ortak karar sünnetli olduğuydu. "Yine de öldürmek gerekir" dedi birisi. Gerekçesini de hemen arkasında açıkladı, "Askerde de insanları sünnet ediyorlar" dedi. Anlaşılan bunu söyleyen askerde sünnet edilmişti.

Mithat için yapılacak bir şey kalmamıştı. Sünnetli olması onun Aleviliğini ortada kaldırmadığı gibi öldürülmesine de engel değildi. Değil mi ki bir alevi öldürmek için bunca hazırlık yapılmıştı. Ve değerli ki Alevileri öldürmek cennete gitmeyi sağlıyordu. Yakalanmış alevinin bırakılması olmazdı. Parça parça değişik ağızlardan bu sözler döküldü. Vurdular Mithat’a önce silahla, sonra ellerindeki çeşitli araçlarla. Yaralandı Mithat, yarasına bakmadan, döve döve linç ettiler, defalarca yaraladılar. Bayılmıştı, cansız ve hareketsizdi Mithat. Öylece bıraktılar orta yerde.

Mithat kendine geldiğinde bu yarayla ölmeyeceğini düşünerek çıktı yola. Bir arabaya binip şehre gitmeye çalışıyordu. Kan kaybediyordu bu arada.

Mithat yaralı halde, kendisini alacak bir araba beklerken, saldırganlar gördüler Mithat’ı. Kendi arabalarıyla Mithat’ı ezmeye çalıştılar. Mithat sendeleyerek kaçtı. Bu defa indiler araçlarından Bir katliamcı Mithat’ın yakasından tuttu, götürüyordu öldürmeye. Bulundukları petrolün yanı ana yolun üstüydü. Mithat’ı alıp yolun dışında bir yere kadar götürdüler. Orada herhangi bir sakınmaya gerek görmeden tekrar vurdular ve Mithat’ı yaralarıyla yerinde bırakarak gittiler. Nasıl olsa bu defa öleceğini düşünüyorlardı. Gitmeden üstünü aradılar, parasını ve diğer eşyalarını aldılar.

Mithat yine ölmemişti. Ancak artık hareket kabiliyeti kalmamış, yerinden kalkamıyordu. Evini düşündü, eşini, çocuklarını. Yolda kalmış köylüler geçti aklından Bu yaralarla öleceğini, artık son anlarını yaşadığını düşündü. Yine de umut. Bulunduğu yer yola çok yakın değildi. Buradan kendisini kimse göremezdi. Yaraları ağırdı. Sürünerek daha görünür bir yere çıktı Mithat. Daha fazlasını yapamayacağını da gördü bu arada. Ya burada birileri tarafından görülerek alınıp doktora götürülecek veya beklerken kan kaybından... Mithat, ağlamaya başlamıştı. Şimdiye kadar hiç bunu hesaplamadığını fark etti. Şu an ölüme en yakın olunan yerdeydi. Yaralarına, yaralarından akan kana baktı. Kanı akıyor, toprağa karışıyordu, usulca. Akan canıydı, hayatıydı. Yaralarını elleriyle tutmaya, böylece kan akışını durdurmaya çalışıyordu. Avuçları kan doluyordu her defasında. Ölüm burnunun dibindeydi ve kaçamıyordu ölümden. Çocuklarını hatırladı yeniden. Ne çok seviyordu onları? Eşi şimdi ne durumdaydı acaba? Kendisini merak ediyordur mutlaka. Ya onlara da bir şeyler olduysa? Onların yanında insanlar vardır, korurlar birbirlerini, diye geçirdi aklından. Mithat bazen kendinden geçiyor, bilinci bulanıyor, gözleri kararıyordu.

Yola çok yaklaşmıştı sürüne sürüne. Gelen geçen araçlar görüyor, fakat durup bakmadan geçip gidiyorlardı. Bir araç geldi, Mithat’ın yanına kadar yaklaştı ve durdu. İndiler araçtakiler. Mithat’ın üstüne eğilerek ne olduğuna baktılar, yaralı olduğunu anladıklarında onu alıp şehre götürmenin telaşına girdiler. Çok kan kaybetmiş, her tarafı kan olmuştu. Mithat’ı alıp şehre, oradan da şehir dışında bir hastaneye götürdüler. Mithat bir süre sonra aldığı yaraların sonucunda Adana’da öldü. Mithat’ın katilleri, sadece sebebiyet vermekten yargılandı, cezalandırıldılar.

Mithat’ın mezarı Pazarcık’ın bir köyünde bulunmaktadır.

VEYSEL KALKANDELEN - TÜRKOĞLU- MİNEHÜYÜKLÜ - 1953

Veysel, Maraş'a yakınlığıyla bilinen ve Türkoğlu'na bağlı olan Minehüyük köyündendir. Minehüyük, 1960'lı yıllarda yoksul bir Elbistanlı'nın buraya yerleşmesi sonucunda biraz da zorla işgal edilerek oluşturulmuş bir köydür.

Anlatılanlara göre, Elbistan'lı Hasan, buralarda Maraş ağalarının işçiliğini yapmakta, sığırlarını yaymaktaydı. Koca arazi bomboş ve atıldı üstelik kimse ilgilenmiyordu.

Hasan buralara yerleşmeye karar verir. Kendi köyünde ne kendisinin ne de köylülerin toprağı yoktu. Köylerinin yeri daha çok susuz ve taşlık bir araziydi. Çok az olan tarıma elverişli toprak içinde köylüler sık-sık kavga ederlerdi. Buranın toprağı devletin malıydı ve kimse karışmıyordu. Onun için Hasan buraya yerleşmekten bir sakınca görmez.

Hasan'ın birkaç arkadaşıyla gelip yerleşmesinden sonra, Minehüyük adlı köy oluşmaya başlar. Hasan'lardan sonra başkaları gelir. Giderek, bu işletilmeyen arazide büyük bir köy oluşur. Zaman-zaman devletle çatışmaların yaşandığı köyde, hem bu yerleşim biçimi, yani devlete rağmen toprakları işgal ederek yerleşmek, hem de genel olarak köylülerin sosyal yapıları, köydeki devrimci çalışmaların temelini oluşturur. Böylece Minehüyük köyü, Maraş'a en yakın ve en kalabalık bir köy olarak, devrimci yapıların da en güçlü ve en örgütlü oldukları bir yerleşime dönüşür. Köyün büyüklüğü, şehre yakın olması ve başka bazı özellikleriyle de Minehüyük köyü özel bir önem arz eden bir köydü.

Veysel ve ailesi de belirtilen devrimci yapıların içindeydiler. Veysel Devrimci Halkın Birliği (DHB)’nin aktif bir taraftarı idi. Maraş katliamı başladığında, birçok yakını gibi kardeşi de Maraş’taydı. Cenaze töreninde ve sonrasında yaşanan saldırılara karşı mücadele de yerini almıştı, Veysel’in kardeşi.

Veysel, katliamı öğrenir öğrenmez hazırlıklarını yaparak haber beklemeye başladı. Bir an önce Maraş’ta katledilenlere yardım etmek için sabırsızlanıyordu. Yapılan katliam herkes gibi Veysel’i de, üzmüş, rahatsız etmişti. Ayrıca kardeşinin devrimci faaliyetler içinde olan birisi olarak Maraş ta bulunuyor olması, Veysel’in daha çok kaygılanmasına, Maraş’a gitmek için sabırsızlanmasına yol açıyordu.

Bekleyiş çok sürmedi. Veysel bir grup köylüyle birlikte şehre gitmek için yola çıktılar. Geceyi beklemişlerdi şehre girmek için. Zaten değişik arazi yollarını kullanarak gelmişlerdi. Yollar katiller sürüsü tarafında çevrilmiş, kesilmişti çünkü.

Akşamın ilerleyen saatlerinde Maraş’ın mahallelerindeydiler. İlk olarak yakınlarının bulunduğu evlere uğradılar. Uğradıkları evler, ya yanmış, yıkılmış, evde kimseyi bulamıyorlar veya yaralı, kaygılı ve acılı insanların ağıtlarıyla karşılanıyorlardı. Üzüntü, endişe ve öfke dolu yüzleri ve yaralı yürekleriyle bu insanlar, bazen susuyorlardı uzun-uzun. Ancak bu susuşlar, söylenen ağıtlar gibi acı yüklüydü.

Veysel ve arkadaşları, insanı donduran katliam manzaralarıyla karşılaştılar. Karşılaştıkları bu durum onları çok etkilemişti. Bu etkiden hızla kurtularak neler yapacaklarını belirlemeye başladılar. Gecenin yarattığı sessizliği bir olanak olarak değerlendirip bir durum tespiti yapmaya çalıştılar önce. Sonra ulaşabilecekleri herkese ulaşmaya ve onlardan katliam mağdurlarına yardımcı olabilecek bir güç oluşturmaya, bir destek yaratmaya karar verdiler. Bu çalışma gece sabaha kadar devam etti.

Bu çabalarının sonucunda, neler yapabileceklerini, nelerin eksik olduğunu görmeleri mümkün oldu. Buradan edindikleri bilgiler, bir rota belirlemelerini mümkün kılmıştı.

Bunun üzerine Veysel, bir arkadaşıyla birlikte yardım getirmek amacıyla köylere gitmeyi kararlaştırdılar. Görev belli olmuştu. Gidilmesi gereken köylerde belliydi. Ancak bazı yollar saldırganlar tarafında daha yoğun bir denetim altındaydı. Daha kolay geçileceğini düşündükleri Antep yolunda köylere gidilmesinin daha doğru olacağına kanaat getirdiler.

Yola çıktıklarında, köylere gitmek için araba bulmanın kolay olmadığı ortaya çıktı. Yayan yürümenin de hem sıkıntılı yavaş vardı, hem de uzun sürecekti. Bu nedenle rastlayacak olan uygun bir arabaya binebileceklerini düşünerek yolda beklemeye başladılar. Binebilecekleri bir araba bulabilirlerse onunla bir yere kadar gitmeyi, daha sonra inerek yaya yürümeyi kararlaştırdılar.

Bindikleri araç Antep yolunun bir yerinde katiller tarafında durduruldu. Hiç akıllarına gelmemişti böyle bir ihtimal. Kendi durumlarına aşırı güvenmişler, böyle bir aksiliği hesaba katmamışlardı.

Arabadan indirildiler. Sorgular, hakaretler ve tacizler başladı. Bunları uygun bir biçim-

de atlatmaya çalıştılar. Ancak bu mümkün olmadı. Sıradan köylüler olduklarını, sadece araba olmadığı için bu kamyonla köylere gitmeye çalıştıklarını anlattılar. Kendilerinin de Müslüman oldukları söylediler. Katliamcılar Veysellerin söylediklerinin hiç birisine inanmıyorlardı. Kimliklerini almışlar, oradan alevi olduklarını anlamışlardı. Veysellerin ölüm fermanı yüzyıllardan beri verilmişti. Artık ölüm kaçınılmazdı.

Kan emicilerin vahşeti korkunçtu. Veysel'in kafasına ellerindeki nacakla vuran canı, kafatasında büyük bir yaranın açılmasını gülerek seyrediyordu. Veysel'in üstü başı kana bulandı. Kan durmuyordu. Veysel bir eliyle kafasındaki yarasını tutuyor, diğer eliyle kendisine yönelik saldırılara karşı koymaya çalışıyordu. Saldırganlar kalabalıklardı. Gelen her arabayı durdurmak istiyorlardı. Bu durum kargaşaya ve Veysellerle ilgilenirken boşlukların doğmasına yol açıyordu.

Yakaladığı bir boşlukta kaçmak için hamle yaptı Veysel ve kaçtı. Arkasında ateş edip bir kez daha yaraladılar. Olduğu yere düştü Veysel yaralarıyla.

Veysel bir kaç yerinde yaralanmış, her tarafında kan boşanıyordu. Yanına geldiler. Veysel den ne bir hareket vardı ne de bir nefes. Ölmüş olduğunu veya nasıl olsa kan kaybında öleceğini düşünerek ittiler, yaralı Veysel'in bedenini kenardaki su yatağı çukuruna. Veysel o yaralara ve onca kan kaybına rağmen yaşama tutunmuş, direniyordu.

Bir başka gurup Mehmet'i esir almış sorguluyordu. Mehmet, çeşitli yerlerinde yaralanmıştı. Yaraları hafifti Mehmet'in. Esirlerini alıp köylere doğru yöneldiler.

Veysel, kendisini güven veren bir sessizliğin içinde hissetti. Gitmişlerdi saldırganlar. Tehlikenin geçtiğini düşünen Veysel, ayağa kalkmaya çalıştı. Kalkmak zordu. Bunun yerine doğrulup oturmak daha kolay görünüyordu ve öyle yaptı.

Önce oturduğu yerde yaralarına baktı. Yüzünde, kafasında ve sırtının alt bölümünde yaralanmıştı. Diğer yaralarının ölümcül olmadığını düşündü. Kafasındaki yara ile kan kaybı sorunu vardı. Önce kanı durdurmak istedi. Bunun için üstünü başını yırtarak eksilmiş gücüyle yaralarını sarmaya çalıştı. Başardığını fark edince yaşama umudu arttı. Çocuklarını ve eşini düşündü. “Şimdi hiç bir şeyden habersiz beni merak ediyorlardır” diye geçirdi aklında.

Oturduğu yerde, yaralarıyla uğraşırken hayli yorulmuştu. Biraz da temizlik yaptı, üstünü başını olabildiğince düzeltti. Ancak bütün bu çabalar, Veysel'in savaşta çıkmış bir insan görüntüsü içindeki halini ortada kaldırmıyordu. Ayrıca kan kaybını da durduramamıştı. Hemen ayağa kalkıp buradan ayrılması ve bir yere ulaşması gerekiyordu. Zorlanarak kalktı ayağa. Yine arazinin içinde en yakındaki köye yöneldi. Bu köyü tanııyordu, ancak eğer Alevi köyü değilse yardımcı olmayacaklarını, hatta saldıracaklarını biliyordu. Bu ihtimali düşündükçe korkuyor, gidip gitmemek arasında kararsız kalıyordu. Fakat başka çaresi yoktu, o köye gidecekti. En yakın köy orasıydı çünkü.

Vardığı köy Kürt Sünni köydü. Kendisine saldıranların köyüne hem yakındı, hem de aynı insanlardı. Hatta saldırganlarla akrabaydılar. Veysel bunu öğrendiğinde, büyük bir korkuyla hemen köyden çıkmaya çalıştı. Veysel'e yardımcı olmaya yönelmediler, “kimsin neden böyle oldu, nereden gelir nereye gidersin” diye soran olmadı. Fakat saldırmadılar da.

Zaten Veysel bitmiş tükenmiş durumdaydı, kan kaybında. Belki de kimse, biraz sonra kan kaybında öleceği belli olan birisini öldürmek gibi bir yanlışlık yapmak istememişti.

Veysel köyün içinde kanlarını akıta-akıta yürümeye çalışıyordu, başka bir köye gitmek için. Çırıl çıplak bir bozkırın içindeydi. Nereye kadar yürüyebilecekti? Birileri görülebi-lecek miydi? Yarasında yavaş-yavaş sızan kanla birlikte canı akıyordu toprağa. Ne kadar dayanabilecekti? Gözlerinde akan yaşlar, yanaklarında süzülerek, usulca düşüyordu yere. Köyün dışına çıktığında, Veysel artık yürüyemiyordu. Oturmak istedi, yapamadı. Düştü buz gibi donmuş toprağın üstüne. Cenazesinin yerini birkaç gün sonra haber vermişlerdi.

Mehmet kalmıştı ellerinde. Henüz sorgulama bitmemişti. Mehmet’i bir evde alıkoydu-lar bir süre. Daha sonra alevi olmadığına inanarak serbest bıraktılar.

Veysel’i de Çakallı köylüleri öldürdüler. Bunlar Kürt Sünni’lerdi. O günün koşullarında ırkçı faşist düşüncelerin etkisinde olan bu insanlar, alevi Kürtleri öldürmekten en küçük bir tereddüt yaşamıyorlardı. Katiller, “yeterli delil olmadığı” için herhangi bir ceza almamış-lardır.

Veysel katledildiğinde evliydi. Bir oğlu birde kızı vardı. Ayrıca eşi sekiz aylık hamiley-di. Bir ay sonra yeni bir kızı olduğunda, henüz Veysel’in yası tutuluyordu.

Veysel’in ailesi kalabalık ve yoksuldu. On iki kişinin sadece bir inekleri vardı. Bütün mal varlıkları bundan ibaretti. Bununla kocaman bir ailenin yaşamını sağlamak zorundaydı-lar. Veysel’in annesi bütün bu yokluklara göğüs gererek, hem torunlarını, hem tüm ailesini ayakta tutmaya, onların geleceğini kazanmaya çalıştı. Veysel’in acısını yüreğine gömen annesi, onun yokluğunu çocuklarına gösterdiği sevgiyle gidermeye çalıştı.

ABBAS KARAKIZ - PAZARCIK-KARAHASAN KÖYÜ 1958

Abbas Karakız'ın birçok yakını vardı Maraş'ta. Eniştesi Musa Funda ve ablası bunlardan bazılarıydı. Katliam haberini aldığı andan itibaren yerinde duramamaktaydı. Orada, Musa Funda'nın saldırılara maruz kalacağı, tahminden öte, genel olarak paylaşılan bir bilgiydi. Bu nedenle herkesten farklı olarak daha fazla kaygılı ve tedirgindi Abbas.

Zaten bütün köy ayaktaydı. Köylülerin doğal yaşamı, bütün doğal faaliyetler, işler durmuştu. Kimsenin evinde yataklar serilmemekte, ocağa yemek konmamaktaydı. Tüm köylüler, bazen küçük öbekler halinde, bazen de daha büyük topluluklar şeklinde bir araya gelerek yaşananları konuşmaktaydılar. Her defasında yeni söylentiler, yeni bilgiler paylaşılmaktaydı. Gelen her haberden sonra bir kez daha yürekler yanmakta, yeni çılgınlıklar yükselmekteydi gökyüzüne.

Çevre köylerde de aynı durum yaşanıyordu. Pazarcık ovasının bütün Alevi- Kürt köylerinde durum aynıydı. Yine bir katliam düşmüştü paylarına. Yine katliam günleri yaşanıyordu.

Herkes bir büyük çaresizliğin ve cevabını bulamadıkları soruların pençesinde kıvrılmaktaydı. Neden kendilerine böyle bir zulüm reva görülmekteydi? Ve bu zulme dur demek

için ne yapmaları gerekiyordu? Bu sorulara makul bir cevap verilemiyordu. Öfke, dalga dalga büyüyor, yayılıyor, çaresizliğin duvarında bir volkan gibi patlıyordu.

Yollar tutulmuştu; şehre girilemiyordu. Yeni gelen haberlere göre, saldırganlar tüm yolları kontrol altına almış, herkesi kimlik kontrolünden geçiriyor, yakaladıkları Alevileri öldürüyorlarmış. Ola ki saldırganlar aşılsa bile, bu defa da güvenlik güçleri şehre girilmesini engelliyorlardı. Yani köpekler salınmış, taşlar bağlanmıştı. Köylüler, bu çaresizlik içinde, bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, hiçbir şey yapamamanın ıstırapıyla öfke biriktirmekteydiler.

Bu çaresizliğin tartışıldığı anların birinde, Abbas, dayanamadı ve bulunduğu topluluktan hızla ayrıldı. Karar vermişti. Arkadaşlarıyla veya yalnız, ama mutlaka gidecekti Maras'a. Ablasından ve eniştesinden haber alamıyordu. Eniştesi şimdiye kadar mutlaka haber verir veya bir biçimde buraya gelirdi. Demek ki bir sorun vardı. Sorunu anlamanın tek yolu Maras'a gitmekti. Böylece hem orada ne olup bittiğini öğrenmek, hem de katliamcılara karşı mücadeleye katılmak, en azından kurbanlara yardım etmek mümkün olacaktı.

Ancak bu yolla, vicdanî ve insanî sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktı. Hemen arkadaşlarını buldu. Tartışmalardan sonra, Abbas'ın aldığı karar, arkadaşları tarafından paylaşıldı. Hemen birkaç yoldaşıyla birlikte şehre gitmek üzere hazırlıklara başladılar.

Ve gecenin bir saatinde yola çıktılar. Abbas ölümü taşıyan gizemli bir yolculuğa çıktığını biliyordu. Ama ölüm mutlak değildi ve yakınlarına yardım etmek gibi ahlakî ve insanî bir zorunluluk duyuyordu. Ayrıca işin sosyal ve politik yanı da vardı. Bütün bu nedenlerle bu yolculuğa çıkıyorlardı.

Yollarının üstünde Kürt-Sünni bir köy vardı. Onların saldırılara katılacağını tahmin ediyorlardı. En azından, dönemin politik konumlanışları itibarıyla, katliamcılara daha yakın oldukları biliniyordu. Ancak kendilerine saldıracaklarına pek ihtimal vermemişlerdi. Komşu köydendiler, kendilerine yönelik bir saldırıya girişmeleri, üstelik bunu bu kadar açıktan yapmaları kolay olmazdı. O nedenle komşu köylülerden herhangi bir kötülük beklemiyorlardı. Birbirlerini tanıyor, birlikte iş yapıyorlardı. Tek başına bu bile, kendilerine saldırımları için yeterli bir neden olmalıydı. Bu düşüncelerle içinden geçmek zorunda oldukları Kürt-Sünni köye yaklaşmışlardı.

Dikkatli yürüyorlardı. Konuşmuyor, fazla ses çıkartmamaya çalışıyorlardı. Bir süre yol aldıktan sonra, karanlığın içinde bir kıpırtı, bir hareketlilik gördüler. Daha soğukkanlı ve yavaş yürümeye çalıştılar. Ne olduğunu anlamak istiyorlardı. Biraz sonra, dikkatle baktıkları noktada, birilerinin olduğu daha net anlaşıldı. Karartılar daha belirgin olarak görülüyordu. Artık kimsenin gizlenmesine gerek kalmamıştı. Abbas ve arkadaşları, beklenmedik bir tehlikeyle karşılaşmalarını düşünerek mevzilenip beklediler.

Karşılarındakilere kim olduklarını sordular, bağırarak. Onlarda bir sessizlik oldu önce. Kısa süren sessizlikten sonra, Türkçe sorulan soruya Kürtçe bir cevap geldi: "Em ne yabancıya, ame Kürdin; em ji Ferruş-Çakallıyanın." "Yabancı değiliz. Biz de Kürt'üz." Konuşmanın ses tonundan, gençlerden daha yaşlı olduğu belli oluyordu. Ses, güven vermeyen, ihanet kokan bir sestti. Ancak Abbas ve arkadaşları, bunu anlayacak kadar tecrübeli değillerdi.

Bir derde derman olmak bir yaraya merhem olmak için çıkmışlardı yola. Maraş'ta yanan ateşe bir tas su dökmek istemişlerdi. Maraş'a gitmelerine engel olunmaması yeterliydi. Ayrıca vurulacak olan yer burası değildi. Bu düşünceler içindeki Abbas ve arkadaşları, fazla tedirgin olmamaya veya tedirgin olmuş bir görüntü vermemeye özel dikkat göstererek çıktılar ortaya. Karşılarındakilerin sorun çıkartmayacaklarını sandılar. Belki onlar da köylelerini bekliyorlar diye geçti akıllarından. Abbas ve arkadaşları bulundukları mevzilerden çıktılar. Diğerleri de çıkmaya başladılar birer birer. Onlar karşıdan geldiler Abbaslara doğru, Abbaslar da onlara doğru yürüyorlardı. Abbas ve arkadaşları kimseyle çatışmak birilerini öldürmek derdinde değillerdi. O nedenle sadece kendilerini korumak adına tedbirli olmaya çalışıyor, ona göre yürüyorlardı. Ancak diğerleri için durum böyle değildi. İhanetin en karanlık dehlizlerinden geliyorlardı. Oldukça yaklaşmışlardı.

Sonrasında ihanetin en kahredici ve ölümcül hali yaşandı. Abbas'ın Kürt-Sünni komşu köylüleri, bağırarak, hakaret ederek, aşağılayarak silahlarını boşalttılar gençlerin üstüne. Silahlar patlar patlamaz, ilk Abbas vuruldu. Yaralıydı ama elindeki silahıyla karşı koymaya çalışıyordu. Arkadaşları mevzie girerek karşılık vermeye başladılar. Diğerlerinin sayısı çoktu ve daha uygun pozisyondaydılar. Karşılık vermeye devam etmek kolay görünmüyordu. Çatışmaya devam etmek zor ve riskli olacaktı. Bunu fark eden Abbas'ın arkadaşları, geriye doğru çekilerek, katliamcıların silah menzillerinin dışına çıkmaya çalıştılar.

Abbas aldığı yaraya rağmen direnmeye devam ediyordu. Arkadaşlarıyla ilgilenen saldırganlar, onlar gittikten sonra döndüler Abbas'a. Uzun ve korkunç bir silah taraması oldu. Sonrasında saldırganların gürültülü konuşmaları duyulmaya başlandı. Abbas'ın silahının sesi kesildiğinde, kafasında ve bedeninin değişik yerlerinde kurşun yaraları açılmıştı.

Hain düzeni planlayanlar, diğerlerini kaçırdıklarını, Abbas'ın ise öldüğünü düşünerek çıktılar tuzak kurdukları inlerinden. Abbas'ın yanına vardılar hemencecik. Acele ediyorlardı sonucu görmek için. Abbas bulunduğu mevzide, elinde silah yatıyordu. Bir kolunun üstüne düşmüştü. Koluna dayanarak kalkacakmış gibi duruyordu. Yarasından akan kan, yaslandığı toprağı ıslatmış, kara bir leke gibi duruyordu gecenin karanlığında. Sessizdi. Ayaklarıyla dürterek sağ olup olmadığını anlamaya çalıştılar. Ölmüştü. Hemen üstünü başını arayıp, yağmaladılar ceplerini. Silahını da alıp ayrıldılar oradan.

Şehirde yükselen dumanlar ve yanan evlerin alevleri görünüyordu. Gecenin karanlığı örtemiyordu katliamın görüntüsünü. Binlerce, on binlerce insan, acılar içinde kıvranıyordu gecenin bu saatinde. Abbas'ın annesi, babası, kardeşleri, Abbas'ı bekliyorlardı. Abbas'ın ölü bedeni çıplak ve soğuk bir arazinin içinde yatıyordu. Abbas'ın öldürüleceğinin ihtimali bile annesinin yüreğine ateş düşürmesi için yeterliydi. Abbas gittiğinden beri elleri böğründe ağıt yakıp dolaşıyordu. Abbas'ın ölüsü geldiğinde annesi öldü, dirildi, bir daha öldü bir daha dirildi. Günlerce, aylarca bu böyle devam etti.

Abbas'ın annesi ağıtlarıyla yaktı yürekleri. Bir genç düşmüştü toprağa. O toprağa düşen gencin kanı sulayacak, orada yeşerecek çiçekleri. Açmasın güller, doğmasın güneş. Yeşermesin ağaçlar. Nasıl kıyılır gençlere? İlendi, ağladı, sordu, öğrendikçe daha çok ağladı.

Abbas, çevresine güven ve sevgi yansıtan bir gençti. Gerek köyde, gerek Maraş’ta, tanıyan herkesin saygı duyduğu, değer verdiği birisiydi. Liseyi bitirmiş, okula devam edip etmemeyi tartışıyordu ailesiyle. Yaşlıları içinde olgunluğu, saygılı ve çalışkanlığıyla olumlu bir etki bırakmıştı herkesin üstünde.

Abbas’ın ağabeyleri o dönem gelişen politik mücadeleyle ilgilenen insanlardı. Bu durum Abbas’ı da etkilemişti. Abbas dönemin devrimci yapılarından olan Halkın Kurtuluşu adlı devrimci dergi çevresindeydi. Abbas’ın ağabeyi Kamil de bu konularla daha ileri düzeyde ilgileniyordu. Zaten Kamil ve eşi 12 Eylül sürecinde uzun süre cezaevinde yatmışlardı. Özetle Abbas ve ailesi politik gelişmelerle ilgilenen duyarlı bir aileydi.

Babaları hem köyde çiftçilik yapıyordu, hem de Maraş’ta tekstil atölyesi vardı. Abbas da hem Maraş’taki atölyede babasına yardımcı oluyordu, hem de köydeki çiftçilik işleriyle ilgileniyordu. Bu arada sosyal ve siyasal çalışmalarda katılıyordu.

Abbas’ın katilleri için sıkıyönetim mahkemesi, “Abbas Karakızı öldürdüklerine dair hiç bir kanıtın bulunamadığını” belirtti, böyle hüküm verdi. Mahkeme, konuya ilişkin yapılan şikâyetleri yeterince araştırmadı. Sunulan delilleri yetersiz buldu. Katil olarak adı geçenlerle ilgili etraflıca bir soruşturma yapmadı. Böylece Abbas’ın katilleri, ellerini kollarını sallayarak dolaştılar ortalıkta. Hiçbir şey yapmamışlar gibi hayatlarına kaldıkları yerden devam ettiler.

Ancak onlar ne tarihin lanetinden, ne de vicdanların adaletinden kurtulamayacaklardır.

Maraş katliamında, eniştesi Musa Funda da katledilmişti. Ayrıca daha sonra sürdürülen politik mücadelede birçok yakını bedel ödemiştir.

DEVRIŞ ZÜLKÜFLÜ- TÜRKOĞLU MİNEHÖYÜK KÖYÜ - 1960

Devriş kendi köyü olan Minehöyük köyünde çiftçilikle meşguldü. Bu köy Maraş'a çok yakın olan bir Kürt alevi köyüydü. Köylülerin çok büyük bir kısmı çevre ilçelerden gelmişler buraya yerleşmişlerdi. O dönem sürdürülen toplumsal politik faaliyetlerin çok yoğun olarak yaşandığı belli başı köylerden birisiydi. O dönem okula gitme olanağı bulamamış olan bütün köy gençleri gibi köyünde tarımla uğraşan Derviş, aynı zamanda politik gelişmelerden de etkilenmişti. Özellikle dönemin Deniz Gezmiş gibi devimci önderlerinde etkilenmiş olan Devriş, yine aynı şekilde Yılmaz Güney hayranıydı. Derviş hayatını düzene koymak için yakında askere gitmeye hazırlanıyordu.

Maraş katliamı başladığında herkes gibi Devriş'in de huzuru bozulmuştu. Bütün köy ayaktaydı. Yollara dökülmüş, haberci mi bekliyorlar kendileri mi haber almaya gidiyorlar belli değildi. Yürüyorlardı, bazen hızlanarak, çoğu zaman bekleşerek. Kadınlar ağıtlar yakarak dizlerini dövüyorlardı. Gençler bir an önce Maraş'a gitmeyi tartışıyorlardı. Tecrübeli ve yaşlı olanlar ise temkinli olmayı öneriyorlardı. Köyün sokakları, yol boyları, her an gelebilecek bir kara haberi beklemekten yorgun düşmüş olanlarla doluydu. Köylülerin bir kısmı da evlere toplanmış, evlerde tartışıyor, bir yol bir çara arıyorlardı. Katliam günleri böyle geçiyordu, Minehöyük köyünde.

Katliam günlerinde Derviş Zülküflü'nün abisi de Maraş'ta bulunuyordu. Derviş, abisinden haber alamıyor, ne olup bittiği öğrenemiyordu. Gelen gidenlerden bir haber getirmesi bekleniyordu. Bu yolla beklenen haberler ya gelmiyor veya güvenilir olmuyordu. Arada iki gün geçmişti ve henüz haber yoktu. Gidenlerde gelmemiştii. Yolların kesildiği, geleni gideni yakalayarak öldürdükleri söyleniyordu.

Devriş dayanamadı. Eli kolu bağı beklemek ona göre değildi. Abisinden haber alamadığı bu anları bekleyerek geçiremezdi. Annesiyle babasının ısrarlarını dinlemedi. Bir haber almalı veya gitmeliydi Maraş'a. Bir çare aramaya başladı. Yola çıktı önce. Ya bir haber alır veya bir arabaya biner giderim diye düşündü. Yolda hem çok seyrek geçiyordu arabalar, hem de kimse durmuyordu. Böyle gidemeyeceğini düşündü bir an. Şehir böyle zamanlarda, yayan gidebilecek kadar yakındı. Ancak yaya gitmek de tehlikeliydi. Yolların tutulduğu söylenmişti. "Bu nasıl iş" diye geçirdi aklında. "Bir katiller çetesi bütün bir toplumu günlerce esir almış, kimse hiçbir şey yapamıyor". Bir karar vermeye çalışırken aklına gelen bu düşüncelerle dolaşıp duruyordu.

Beklerken komşu köyden tanıdığı bir taksici geldi. O köyün insanları Kürt Sünniydiler. Ancak Devriş'le arası çok iyiydi taksicinin. Birbirleriyle uzun süredir tanışrlar ve arkadaşlık ederlerdi. Devriş'i görünce durdu taksici. Yanında Devriş'in tanımadığı bir kaç kişi daha vardı. Merhabadan sonra Devriş'e şehre gitmek istiyorsa kendilerinin de şehre gittiklerini söylediler. Birlikte gidebilirlerdi. Devriş teklifi düşünmeden kabul etti. Arabaya binerken Derviş, bu gidişin dönüşünün olmayacağını, son yolculuğuna çıktığını hiç aklına getirmemi. Arkadaşının katliamcı olabileceğini hiç düşünmedi.

Takside yer açıldı ve Devriş, taksiye yerleşti. Biraz yol aldıklarında ve konu Maraş'ta olanlara geldiğinde, bunların niyetini anladı Derviş. Evet, bunlar katliamcılardan yanaydılar,ama y,nede kendisine bir kötülük yapmazlar diye geçirdi aklında. Ne de olsa bir arkadaşlıkları, tanıdık olmaktan gelen bir yakınlıkları vardı.

Yolculuk ilerledikçe, taksicinin arkadaşları Devriş'i aşağılamaya ve taciz etmeye başladılar.İlk başta Devriş onların sözlü saldırılarına sert tepki verdi, taksici arkadaşına güvenerek. Arkadaşının da onlarla birlikte davranması Devriş'i şok etti. Artık anlamıştı, ne olduğunu ve sonucun ne olacağını. Arabadan indirmelerini istedi. Onlar küstahça bir tavırla bunu yapmayacaklarını ellerine geçmiş bir Alevi olduğunu ve kendisini öldüreceklerini söylediler. Arabanın içinde artık sözlü taciz değil, doğrudan fiziki saldırı yapıyorlardı. Silahlarını çıkartmış Devriş'in böğrüne dayamışlardı. Her türlü küfrü ve hakareti arka arkaya sıralıyorlardı. Yumruklarla, ayaklarıyla vuruyor, hızını alamadıkları için arabanın içinde ne bulurlarsa onları kullanıyorlardı.

Hareket etmesine rağmen arabadan atlamak istedi, Devriş. Buna da fırsat vermediler. Arabanın içinde kendisini korumaya çalıştı, yapabildiğince. Onlar vurdukça kendisi de onlara vurmaya çalışıyordu. Fırsat buldukça, yaptıklarının yanlışlığını, bunu yapmamaları gerektiğini de söylüyordu. Onları bu yolla vazgeçireceğini mi düşündü gerçekten, yoksa gayri ihtiyarı bir davranış mıydı bilinmez. Onlarsa dinlemiyorlardı zaten Devriş'i. Durmadan kafasına, karnına ve yüzüne vuruyorlardı. Derviş, kendisini korumaya çalışıyor,

bu amaçla direniyordu. Etkisizleştiremediler Devriş'i. İki kişi olmalarına rağmen Devriş'e güçleri yetmiyordu. Taksicinin desteğine ihtiyaçları vardı. Yolun sakın bir yerine geldiklerinde arabayı durdurdular. Taksiciyle birlikte üç kişi Devriş'i arabadan indirmeye çalıştılar. O ana kadar bütün saldırılarını sözlü tacizle veya döverek, vurarak yapıyorlardı. Arabanın içindeyken silahlarını göstermişler ancak kullanmamışlardı. Arabayı durdurduklarında silahlarını çekerek Devriş'e doğrulttular. Devriş bir ara silahların birisini almaya çalıştı. Elinde silahı tutanın elini kıvırdı, silah düşecekken diğeri müdahale ederek hem arkadaşını korudu, hem de Devriş'in eline silahın geçmesini önledi.

Devriş'i kısa bir uğraşından sonra, indirdiler, arabadan. Devriş, son bir hamle yapmak için atıldı, durdukları yere göre açıkta olan bir alana, boşluğa doğru. Kurtulabilseydi son hızla kaçmayı tasarlamıştı kafasında. Tam hamle yapmaya niyetlendiğinde tanıdığı Kürt taksici önünü kesti. Böylece artık hiç bir şansının kalmadığını anlamıştı, Devriş. Kalleşçe planlanmış bir tuzağın ağına düşürülmüşlüğü sızısını duyumsadı yüreğinde.

Ölüm yağdırmak için sabırsızlanan katiller, Devriş'i hedef olarak silahlarını boşaltmaya başladılar. Öldürmeye sıkıyorlardı. Devriş'in etrafına sıkıyorlardı kurşunlarını. Öldürmenin tadını çıkartmak istiyorlardı. Oyun oynamak ister gibi. Böyle geçti bir kaç dakika. Çocukken bir serçenin kafasını kopartmanın sevincini yaşıyor gibiydiler.

Devriş tanıdığı taksiciye bakıyordu. Elinde silahıyla diğer arkadaşlarını bekleyen taksici, Devriş'in bakışlarında korktu. Kafasına nişan aldı ve iki el arka arkaya bastı tetiğe. Devriş kafasında akan kanlarla sırt üstü düştü yere. Gözleri açıktı, sanki gökyüzüne bakıyordu. Gökkubbede engin bir sessizlik vardı. Derviş'in toprakla buluşan kanı, aktığı yere siyah bir leke bırakarak kayboluyordu. Genç yaşta hayattan kopartılan Derviş'in, işi de düşleri de yarım kalmıştı.

Gökyüzü bulutlarla kaplanmıştı. Şehirde yükselen dumanlar yangınların devam ettiğini gösteriyordu. Katiller işlerini bitirmişliğinin rahatlığı içindeydiler. Devriş'in üstünü aradılar. Bir ganimet bulmak için. Devriş'in üstünde çıkan bir kaç lirayı, saatini, aldılar. Parayı aralarında paylaştılar. Saati taksici, Derviş'in giydiği montu bir diğeri aldı.

Devriş'in üstünde çıkan askere çağrı kâğıdına baktılar. "Vay be askere gidip vatanı koruyacakmış bu gâvur" diye dalga geçtiler, Devriş'in cenazesini geride bırakıp giderlerken.

Ailesi ve köylüleri, Derviş'in Maraş'a gittiğini biliyorlardı. Annesi, babası korku ve merakla bir haber beklemeye başladılar. Derviş'in akıbetini öğrenmeye çalıştılar. Günler geçiyordu, Derviş yoktu ortalıklarda. İlk gün önemli bir kaygı oluşmadı insanlardan, henüz haber gelmeyebilir, yeni gitti diye düşünülürdü. İkinci gün Derviş aranmaya başlandı. Yoktu. Akşama kadar süren aramaların sonuç vermemesi üzerine kaygılar derinleşti. Üçüncü ve sonraki günlerde artık Derviş'in öldürülmüş olacağı düşünülerek, ölüsü de aranmaya başlanmıştı. Annesi çırpınıyor, yerden yere vuruyordu kendisini. Annesinin yüreğine düşen kuşku ateş olmuş yakıyordu. Günler geçtikçe yüreklerindeki ateşin alevi yükseliyor, ağıt olup dağlarda yankılanıyordu

Derviş’in annesi ağıtlarında, “Derviş’ime bir şey oldu” diyordu, yüzlerini kanatarak ağlarken. Oğlum bu şekilde ortaya çıkmayacak, yerini belli etmeyecek birisi” değildir. “Onun görünmemesi, ortaya çıkmamış olması hayır değildir” diyordu. Gözyaşları sel gibi akan anne, oğlu için “Öldü” demekten, bu sözcüğü ağzına almaktan, sakınıyor, korkuyordu.

CENAZESİNİ BEKLEYEN MEZAR

Derviş’in annesi bunları söyler ve ağıtlar yakarken köylüler ve diğer yakınları da Derviş’in öldürüldüğünü düşünmeye başlamışlardı. Hatta kesin olmayan bilgiler de edinmişlerdi Derviş’in katledildiğine dair. Belli bir araştırmadan sonra Devriş’in öldürüldüğü kesinleşti. Artık bir kuşku kalmamıştı.

Bunun üzerine cenazesi gelince bekletilmesin diye Devriş’in mezar kazıldı, hazırlandı. Ancak bu defa Devriş’in cenazesi bulunamıyordu. Maraş’ta ki cenazelerin içinde Devriş yoktu. Daha acı veren bir kaygıyla aramaya devam ettiler, Devriş’in cenazesini. Bazen sağ olduğu yayılıyor, ancak her defasında bu haberlerden somut bir sonuç çıkmıyordu. Her geçen gün, her yeni haber bir azaba dönüşüyordu. Derviş’in mezarı açık bekliyordu. İki türlü acı birbirini büyüterek yaşıyordu, kaybolan Devriş bulunamıyor, açık bekleyen mezarın cenazesi gelmiyordu. Derviş’in annesinin ağıtlarını dinleyen köylüler, kendi acılarını unutup, Devriş’in acısıyla yaşıyorlardı.

Devriş’in babası, oğlunun cesedini aramaya devam ediyor, günler geçiyordu. Derviş’in annesi, kardeşleri, cenazenin bulanamadığı her gün, bir daha ölüyorlardı. Annesi, soğuk duvarların dibinde, Devriş’inin cenazesi gelecek diye yolları gözlüyordu. Bütün köy ağıt yakıyordu Derviş için. Çocuklar oyunları bırakmışlar, şen, neşeli ve cıvıl cıvıl değillerdi. Genç kızlar süslenmiyorlar, gülmüyorlardı. Kuşlar süzülerek uçmuyorlardı göklerde. Her canlı ağıt yakıyor, her canlı yas tutuyordu. Katliamcılara duyulan öfke büyüyordu.

Nihayet Devriş in cenazesi, ölümünden on üç gün sonra, elbiseleriyle ve gelişi güzel gömülmüş olarak bulunabildi.

Derviş’in annesi çıkarttı oğlunun elbiselerini. Sımsıkı sarıldı oğlunun cesedine. Kafasındaki kurşun yarasında yanaklarına akan kanlar kurumuştu, onları öptü. Toprakla birlikte kuruyup sertleşmiş, siyah bir lekeye dönüşmüş kanları emdi, yaldı. Diğer yaralarını açtı birer birer. Hepsini inceledi. Bez getirtti sardırıp yaraları. Kanlarını temizledi oğlunun. Damatlık elbisesini koydu yanına.

Derviş’in cenazesi bulunmuş, günlerdir açık bekleyen mezarına konmuştu. Ancak Derviş’in kim tarafında öldürüldüğü açıklığa kavuşturulmadı. Sıkıyönetim mahkemesi, Derviş Zülküflü’nün katilleri için “yeterli kanıtın bulunamadığına” karar verdi.

Bu konuda yapılan şikâyet, ortaya konan deliller yok sayıldı. Devriş’i öldürenler, sanki cinayet işlememişlerdi. Herkes gibi ve de gerine- gerine günlük hayatın tüm ayrıntılarını ve biçimlerini yaşarlarken, akıllarına bile gelmiyordu katil oldukları. Çünkü kimse onlara, yüzlerine karşı ve gözlerinin içine bakarak, katil olduklarını haykırmıyor, hatırlatmıyordu. Böylece Derviş’in katilleri “faili meçhul” edildiler.

AHMET YILDIZ - PAZARCIK ÇOK YAŞAR 1959

Çokyaşar köyü, Maraş'a bitişik bir köydür. Zaten şimdi Maraş'ın bir mahallesi olmuştur. Köyün tepelerine çıkıldığında, Maraş'ın birçok mahallesini görmek, izlemek mümkündür. Ayrıca Çokyaşar köylülerinin çoğunluğu, özellikle o yıllarda, Maraş'a yerleşiyorlardı. Hemen herkesin Maraş'la günlük ilişkileri oluyordu.

Çokyaşar'lıların büyük bir kısmı Maraş katliamını bir biçimde yaşamışlardı. Maraş'ta yaşayan Çokyaşar'lıların içinde ölenler de vardı. Bu köylü olan birçok insan da bu katliamda yaralanmış veya yakınıni kaybetmişti. Böyle olmayan köylülerin büyük bir kısmı da katliamın acısını başka biçimlerde yaşamak zorunda kalmıştı.

Çokyaşar köyünün Maraş katliamıyla çok yönlü bir ilişkisi olmuştu. Katliam da kaçabilen sayısız insan bu köye gelmişti. Katliamdan kaçıp yakınlarının yanına gitmek isteyenler bu köyden geçmek zorunda kalmışlardı. Katliamı yaşayan mağdurlara yardım etmek isteyenler bu köyden geçmişlerdi. Denebilir ki Çokyaşar köyü Maraş katliamını bütün sıcaklığıyla bütün yakıcılığıyla yaşayan köylerden biri olmuştu. O nedenledir ki, Maraş katliamı, başladığı andan itibaren, aynı zamanda Çokyaşar'a da yansımıştı.

Katliamın yoğun yaşandığı son iki günden beri, Çokyaşarlılar, evlerinde değil, köyün içinde ve ormanda kalmaktaydılar. Maraş'ın dışındaki Kürt ve alevi köylere de saldırılar olacağına dair duyumlar alınmaktaydı. Buna karşı tedbir olarak köylüler, evlerde kalma-

maya karar vermişlerdi. Köyün çevresinde bulunan ormanlık, bu anlamda daha güvenli bir alan olarak değerlendirilmişti katliam günlerinde.

24. Aralık pazar günüydü. Maraş'ta yanan evlerin göklere çıkan alevini, süzülerek dağılan dumanlarını izliyorlardı, Çokyaşar köylüleri. Köylülerin geceleri gündüzleri kalmamıştı. Herkes katliamı yaşıyordu. Maraş'ta yakını olan olmayan herkes ayaktaydı. Gerçi uzak yakın herkesin bir yakını vardı katliamın içinde. Ve o nedenle herkesin bir yanı Maraş'ta katliamın içindeydi. Kimi yanıyor, kimi kurşunlanıyor, kimi bıçak darbeleriyle kanıyordu. Maraş'ta yeni bir yangının dumanı yükseldiğinde, Çokyaşar köyünde o evin kime ait olduğuna dair yorumlar yapılmaya başlanıyor ve o yorumlara göre tutum alınıyor, kararlar veriliyordu.

Çokyaşarlılardan Ahmet Yıldız ve ailesi de katliamın acılarını yüreğinde yaşayanlardan birisiydi. Katliam başladığından beri kuş olup uçmak istiyordu Maraş'a. İçi yanıyor, Ahmet'in yanan evlerle birlikte. Boşuna değildi Ahmet'in bu sıkıntısı ve çektiği azap. Orada kız kardeşi, eniştesi, yeğenleri vardı. Üstelik burada çok net görülebilen bir mahalledeydiler. Orada evlerin yanışını izleyebiliyorlardı. Ya o yanan evlerin birisi ablasının eviyse? Ya ablasına da bir şey olduysa? Sorular beyninde büyüyor, büyüdükçe Ahmet yerinde duramaz oluyordu. Hemen gitmek istiyordu Maraş'a. ancak insanlar bunun doğru olmadığını belirtiyor, engel oluyorlardı.

Bütün dikkatini ablasının oturduğu Karamaraş bölgesine ve oradan da evinin olduğu noktaya dikmişti. Ablasının evinin yandığını görürse artık durmayacak gidecekti. Kararlıydı. Kim ne derse desindi. Bekliyordu, ancak beklemek cehennem ateşi gibi dayanılmaz oluyordu. Karamaraş'ta haberler geliyordu. Ölümlerinden söz ediliyordu birçok tanıdık için. Çocukların ölümleri anlatılıyordu gözyaşlarıyla. Kadınlara yapılan tecavüzler öfke patlamalarıyla birlikte konu oluyordu, konuşmalara. Dayanamadı, beklediği yangını da göremeden Ahmet, harekete geçmeye karar verdi. Biraz sonra, gitmek için hazırlık yapmaya başlamıştı.

Yanına amcasının oğlu Kemal'i de alarak çıktılar yola. Kemal'in de kız kardeşi vardı aynı yerde. Maraş katliamında mağdur olan yakınlarının akıbetini öğrenmek, onların bu zor anlarında yanlarında olmak istiyorlardı. Yolda komşu köyde oturan ancak Türk ve Sünni olan İbrahim Eltutan'la karşılaştılar. İbrahim de katliamda rahatsız olmuştu. Ayrıca o da şehirde ki yakınlarını merak ediyordu. Hep birlikte yolculuğa başladılar. Yolda bir tuzak olduğunu bilmiyorlardı. Bu kadar derinleşmiş, bir düşmanlıkla çevrili olduklarını düşünmemişlerdi.

Beş eli silahlı ve öldürmeye karar vermiş katliamcı, çevirdi önlerini. Pusu kurmuşlardı. Özel olarak bu insanlar değildi pusunun hedefi. Alevi ve solcu oldukları bilinen herkes bu pusunun hedefiydi. Şimdilik Ahmet ve arkadaşları geçmişti ellerine. Elleriindeki silahlarla bu üç arkadaşı teslim olmaya zorladılar. Hain bir tuzağın içine düşmüşler, gafil avlanmışlardı. Teslim olmanın ölüm olduğu açıktı. Ahmet, bir kendilerine, bir iki gündür yanan Maraş'a bakıyordu. Silahların gölgesinde başladılar, sorgulayarak vurmaya.

İlk olarak İbrahim'e yöneldiler. Hep aynı giriş sorusuydu sorulan, "Alevi misin, Sünni misin" bu soruya verilen cevaba göre diğer sorular geliyordu. Aslında zaten hiçbir sorunun da hiçbir cevabın da katliamı önlemesi söz konusu değildi. Yapılan, sözün zulmüyle öldürmekti.

Ellerine güç ve iktidar geçmiş olan güçsüzlerin hoyratlığıyla, acemiliğiyle ve de zalimliği içindeydiler. İbrahim'in durumunun değerlendirilmesi saniyeler içinde oldu. Yakın köylü ve Sünni olduğunu söyledi. İbrahim'in cevapları doğrudu. Ancak karşılarındakiler külyutmaz cinsinde olduklarını göstermek istiyorlardı İbrahim'e çevre Sünni köylerde tanıdığı olup olmadığını, kendilerinin köyündeki birkaç tanıdıklarını, İslam'ın şartlarını namazın nasıl kılındığını sordular. Bütün sorular İbrahim'in bildiği sorulardı. Saldırganlar ikna oldular. İbrahim hayat sınavında başarılı olmuştu. Ancak bu Alevilerle nasıl bir işi olabileceğini anlamamışlardı. İbrahim o konudan da onları ikna etti. Yine hükmeden olmanın cazibesiyle hükmünü açıkladı yargılayıcı olan katiller, "Hadi defol git" dediler İbrahim'e ve İbrahim hayatını yeniden kazanmış olmanın sevinciyle, kaçarak ayrılmaya başladı, katliam alanında. Üzüldü ölüme teslim ettiği arkadaşları için. Alevi olmadığına şükretti. Kurtulmuş olmasının sevinciyle Alevi olmanın neden ölüme yol açtığını düşünmek bile istemedi. Arkasına bakmadan koşuyordu İbrahim, ölümden hayata doğru.

Bu arada diğer esirler saldırganların elinde sorgulanıyorlardı. Ahmet'i yatırmışlardı yere. Ahmet ve Kemal Alevi olduklarını gizlememişlerdi. Zaten buna imkân da yoktu. Saldırganlarla birbirlerini, köylerinden dolayı tanıyorlardı. Yakın köylüleriydi, pusu kuran katliamcılar.

Önce elbiselerini çıkarttırmak için, "soyunun" dediler. Bu bir aşağılama yöntemi idi. Onursuzlaştırma, insanın kendine olan güvenini sarsma yoluydu. Bu aşağılamayı kabul etmediler, Ahmet'le Kemal. Ancak itirazları, etraflarına sıkılan kurşunlarla reddedildi. Kurşunlardan korunmak için sağa sola sıçradıklarında gülüyorlardı katliamcılar. Çaresiz soyundular. Sadece alt çamaşırları kalmıştı. Birisi Ahmet'i iterek düşürdü yere. Ahmet kalkmak istedi. Göğsüne dayanan silahın dipçigi, hareket etmesini engelledi. Eli silahlı katil, yerde yatan Ahmet'e küfürler ediyor elindeki silahın namlusuyla dürtüyordu Ahmet'in göğüs kafesine.

Diğer saldırganlar Kemal'i sorguluyorlardı. Aldılar bir küçük tepenin oraya götürdüler. "Seni nişan alarak ve evire, çevire öldürmek istiyorum" diyordu birisi. Bu arada Ahmet henüz, bedenine dayanmış olan silahın namlusunun altındaydı. Buz gibi toprağın üstünde, çırılçıplaktı. Korkunun dondurucu soğuğu, Aralık ayının soğuğuyla birleşerek titretiyordu Ahmet i. Hem vuruyor, hem hakaret ediyorlardı.

Kemal küçük bir tepe'nin üstüne çıkartılmıştı. Karşısına geçenler onu nişan alarak öldürmek istiyorlardı. Ve başladı silahların patlaması. Kemal kaçıyor, arkasında silahlar sıkılıyor. Kemal, koşarken, hareket yeteneğini engelleyici bir sertliğin vücuduna girdiğini anladı. Sıcak bir şeyler aktı omzundan aşağıya. Elini attı omzuna. Kanını avuçladı. Vurulmuştu. Kaçmaya devam edebildiğine şaşırды ve "demek ağır değilmiş yaram" diyerek koşmaya devam etti. Ancak kaçarak kurtulabilirdi. Çaresizliği umuda dönüştürmüştü. Kemal kaçarken, şehrin solgun ışıklı caddelerinde gök gürültüsünü andıran patlamalar duyuluyordu.

Bu arada, Ahmet’i esir almış olanlar, Ahmet’i sorgulamayı yeterli bulmuşlardı. Önce birer tane kurşun sıktılar sırayla. İki kişiydiler. Ahmet, bedenine giren her kurşunda sarsılıyordu. Ahmet’in yaralarında akan kan, toprağın üstünde kayboluyordu. Ahmet’in bilinci yerindeydi ve ölüm anlarını yaşadığını düşündü. Kalkmaya çalıştı. Etrafında tutunacak yer aradı. Bir daha sıktılar. Kapkaranlık oldu ortalık. Ablası düştü aklına. Baktığı ve gördüğü son şey, katili ve katilinin elindeki silahın namlusuydu. Hareketsizleşti. Ahmet in vücudu, hareketsizleşti ve bu son’du.

Ahmet çok sevdiği ve yardımına gitmek için yola çıktığı ablasını görememişti. Sadece onu değil başka sevdikleri de vardı Ahmet’in. Kardeşleri, arkadaşları, ailesi ve belki de sevgilisi. Hiçbir sevdiğini göremeden, hiçbir sevdiğine görünemeden katledildi Ahmet. Köyün en dinamik genciydi, herkes onu seviyor, o herkesi seviyordu. Çalışkanlığı ve üretkenliğiyle takdir edilen bir gençti. Ailesi içinden de seviliyor, saygı görüyordu. Umutları ve hayalleri vardı elinde alınan geleceğe dair. Ölüm yoktu hayallerinde, yokluk ve yoksulluk ta yoktu, geleceğe dair umutlarında. Katliam hiç gelmemişti aklına. Hayat onu bir katliamla kopartıp aldı sevdiklerinde.

Kemal yaralı haliyle köye doğru kaçarken, katliam menzilinde uzaklaşmayı başarmıştı. Fakat Kemal, köye varamadan araziden düşmüş bir daha kalkamamıştı. Onu bir köylü bulmuş köye sırtında taşımıştı. Kemal’in yaraları köyde bulunan bir hemşire tarafında sarılmıştı. Kemal kendisine geldiğinde yaşadıkları saldırıyı ve Ahmet’in durumunu anlatarak katliamın bu boyutunun açığa çıkmasını sağlamıştı.

Ahmet’in öldürüldüğünü öğrenen aile ve köylüleri, günlerce Ahmet’in cenazesini aradılar.

Cenaze, beşinci günde bulunabildi, Maraş’ta ki morgda.

Ahmet in katillerinin bu cinayeti işledikleri ispat edilememiş, sadece “ölüme sebebiyet vermekten dolayı yargılanmışlardır. Ahmet’te birçokları gibi faili meçhule gitmişti. Ahmet Yıldız’ın mezarı kendi köyündendir.

MEHMET ALİ BALTA - NURHAK - 1934

Mehmet Ali Balta yoksul bir inşaat işçisidir. Eşinin amcası olan Ali Sağlam'la birlikte inşaatlarda iş buldukça çalışmaktadırlar. Eşi Elif, köydeki adıyla Tüley ise Mehmet Ali'ye yardımcı olmak için, ev işlerinin dışında ayrıca tarım işçiliği yapmaktadır.

Elif'lerin evlerine saldırılar başladığında, Nurhaklı olan komşularına sığındılar önce. Onlar, Sünni oldukları ve namaz kıldıkları için onlara saldırmayacaklarını düşündüler. Ancak bir süre sonra onların evinin etrafına mazot dökerek evi yakacakları tehdidinde bulunduklarında, Sağlam ve Balta ailesi bu evden ayrılmak zorunda kaldılar. Evden çıktıklarında, ilk olarak Elif'in üstüne saldırdılar. O anda Elif başka bir eve girmeye çalışırken, Mehmet Ali Balta'nın da içinde olduğu ailenin diğer bireyleri, saldırganların Elif'in peşine düşmesinin yarattığı avantaja dayanarak, binaların ötesinde görünen boş araziye doğru kaçmaya başladılar.

Mehmet Ali Balta'nın hikâyesi de bu kaçışla başladı. Daha doğrusu kurtulmak için yapılan bu kaçışla, atılan her adım ölüme yaklaşıyordu Mehmet Ali'yi.

Mehmet Ali ve diğer kaçanlar, bir çıplak bozkıra geldiklerinde, saldırıyı atlattıklarını düşünüyorlardı. Böyle düşünmek onları rahatlatmıştı.

Saatlerce koşmuşlardı buraya gelmek için, yorgundular. Ancak saatler ilerledikçe ve ayazın yarattığı soğuk iliklere işledikçe, sıkıntı başlamıştı. Aralık ayının soğüğundaydılar. Geceydi ve korunacak hiç bir yeri olmayan, bomboş, soğuktan donmuş tarlaların içinde bir başınaydılar. Üstlerine örtecek bir şeyleri de, duldalanacakları bir yerde yoktu. Ayaz bir gecede titriyorlardı.

Yine de geceyi geçirmenin bir yolunu buldular. Bol bol yürüyüşler yaptılar. Babalar bazen yürüyor, yorulduklarında ise oturup dinleniyorlardı. Şakir ile Mehmet'te aynı yöntemi izliyor-

lardı. Ancak Şakir annesini ve diğer kardeşlerini merak ediyor sürekli onlara ne olduğunu düşünüyor, onlardan söz ediyordu. Mehmet daha soğukkanlıydı. Şakir’in bu konuyu açtığı her defada, meselenin farklı yönlerini anlatmaya çalışarak Şakir’i rahatlatmaya çalışıyordu.

Sabaha kadar beklediler, bozkır ayazının donduran soğuşunda. Bulutlar gökyüzünü karartmıştı. Gecenin karanlığı da geçmemişti henüz. Dünyayı aydınlatan ve ısıtan güneşin ışınları, kaç gündür buraya yansımıyordu. Günler hep bulutlu ve karanlık geçiyordu.

Soğuk ve güneşsiz bir kış gününde, bu dört yoksul ve çaresiz insan, kendi çevrelerinde dolaşarak soğukun etkisini azaltmaya çalışıyorlardı. Üzerlerindeki elbiseler de, onları ısıtacak cinsten değildi. Elbise giymeye zaman mı vardı? Can pazarında canlarını zor kurtarmışlardı.

Uzakta bir çoban gördü onları. Böyle zamanlarda kulakları açık, dikkatleri tetikte olurdu insanların. Yılların bilgisine ve tecrübesine sahip olan çobanlar, kolay kolay yanılmazlardı da. Hemen kendince fikir yürüttü çoban. Bunlar olsa olsa Maraş’tan kaçan gâvur Alevilerdir dedi. Bunun üzerine hemen köyü haberdar etmenin yollarını aradı.

Haberi alanlardan birisi, ilk olarak gelip bu insanları ganimet olarak teslim aldı. Ganimet esirler köye getirildiklerinde, köylüler, “Dört Alevi de bizim köye nasip olmuş” diyerek ellerini ovuşturuyor, sevinçlerini birbirine aktarıyorlardı. Bir katliamcının evine götürüldüler. Esirlerin irade belirleme şansları yoktu. “Hayır! Biz evimize veya daha güvenli bir yere gitmek istiyoruz!” demeleri mümkün değildi.

Köylülerden birisi esirleri tanımış ve “Maraş’ta biz bunların evini yaktık. Bunların birisi benim okul arkadaşımdır. Bunlar Alevi, gâvur ve komünisttir” diyerek fetvayı vermiştir. Katliama hevesli köylüler sabırsızlanıyorlardı, cinayetlerini işlemek, nasipleri olan Alevi gâvurları öldürmek için.

Diğer katliamcılarda, aynı görüş ve sabırsızlıkla, nasiplerine düşen Alevileri öldürmeyi bekliyorlardı. Hain ve sinsi hesaplarla itiraz edenler oldu. Tartışmalar yapıldı uzun uzun. Bu esirlerin açıkça ve köyün içinde öldürülmelerinin köye zarar vereceğine, bunun yerine daha hileli, kurnaz ve kalleş bir yöntemle bu işin yapılmasına karar verildi.

Esirler, alıkondukları bir oda da başlarında silahlı nöbetçilerle ölümünü bekleyen idam mahkûmlarıydılar tastamam. İlk yakalandıkları gün bulundukları evde tutuldular. Sabaha kadar kaderlerinin ne olacağını düşünüp duruyorlardı. Ev sahibi, yüzüne taktığı sahte ve sinsi bir gülüşle, esirleri rahatlatmaya çalışıyor, hiç bir şey yapmayacaklarını söyleyip duruyordu. Esirler bu anlatımlardan etkilenmişler, bu gece burada kalıp yarın evlerine döneceklerine inandırılmışlardı. Katil ev sahibinin, onlara yemek vermesi hatta birlikte oturup çay içmesi, bu inandırma operasyonunun bir parçası olarak tasarlanmıştı. Ev sahibi daha da ileri giderek, katliamla ilgili sohbet ederek, esirlerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamıştı.

Bir süre sonra misafirler odalarında yalnızlardı. Yatak yapılmamıştı ve esirler buna da razıydı. Bulundukları köşelere kıvranıp yattılar; uyumadan, uyuyamadan, korkarak. Yatarken düşündü Mehmet, Elif neredeydi ve ona ne olmuştu? Ya diğer çocuklar, gencecik kızları, iplik fabrikasında çalışan Emine’si, neredeydiler şimdi? İki gündür katliam yaşıyordu ve kendileri bu katliamın mağduruydular. Bir gece öncesini çıplak arazide, ayazda, titreyerek geçirmişlerdi. Şimdi katillerine esirdiler. Mehmet Sağlam’da iliştiği duvarın dibinde büzüşmüş, uyur gibi sessizce, aynı şeyleri düşünüyordu.

Uyudular mı? Gençler yorgunluğun ve uykusuzluğun etkisiyle uyumuşlardı. Babalar ise yarı uyumuş, yarı uyanıktılar. Ayrıca gece kendilerine bir şey yapılacağından da korkuyorlardı. Bundan dolayı da uykuları gelmiyordu.

Sabah olduğunda ev sahipleri de, esirlerde ayaktaydılar. Kapının önüne birikmişlerdi köylüler. Esirleri Maraş'a götüreceklerdi. Ev sahibi, esirleri kendisi köyün dışına götüreceğini, oradan yolcu edeceğini söyledi. Toplananlar bir traktör römorkuna doluşarak ayrıldılar köyden. Ev sahibi de, söylediği gibi esirleri köyün dışına çıkartarak onlardan ayrıldı.

“Serbest bırakıyoruz, hadi bir an önce buralardan uzaklaşın” diyordu, esirleri bırakanlar. Ancak dört çaresiz ve korumasız insan, özgür ve kurtulmuş olduklarını sanmadılar hiç. Hep korku tedirginlik ve kaygı içindeydiler. Bir süre yol aldıklarında, köyden kendilerine doğru gelen bir traktör güründü. Korktular kendilerine saldırmak için geldiklerini düşündüler. Yanılmamışlardı.

Biraz sonra, köylülerle dolu bir traktör römorku yaklaştı yanlarına. İçlerinden birisi, şehirde evlerini yakan, burada da köylülere “Ben bunları tanıyorum!” diyerek kışkırtıcılık yapandı. Aynı katliamcı yine bağıırıyordu “Bunlar Alevi ve komünisttir, öldürelim!” diye. Hepsı silahlıydı. Yamalı şalvarlarını, yırtık gömleklerini, sadece katliamcıların yaşayabileceği, katletmenin dayanılmaz cazibesiyle acele ederek giyindikleri görülüyordu.

Atladılar traktör römorkundan birer birer. Mehmet Ali Balta'ya Müslüman olup olmadığını sordular. Elhamdülillah Müslüman'ım diyen Mehmet Ali'ye, kelime-i şahadet getirttiler ve bu kelimenin anlamı nedir diye sordular bu defa. Verilen cevabı kabul etmediler. Amaç bir şey sormak, öğrenmek, kabul ettirmek değil; öldürmek için bahane yaratmaktı.

Geçti birisi Mehmet Ali'nin karşısına, doğrultu silahını ve bastı tetiğe arka arkaya. Mehmet ani bir refleksle sarıldı katillerinden birisinin yakasına. Bir eliyle de silahı yakalamak istiyordu. Bir başkası aynı anda, elindeki nacakla vurdu Mehmet Ali'nin bileğine. Vücudundan kanlar akıtarak düştü Mehmet Ali, donmuş toprağın üstüne. Kendisini korumak istediği için Mehmet Ali'ye kızan katiller, öldürmeyi az bulmuş olmalıdırlar ki; onu, parmaklarını keserek cezalandırmışlardı.

Ali Sağlam'a ve Mehmet Sağlam'a yöneldiler. Sorgulamaya gerek kalmamıştı. Onlara hiç bir şey sormadan silahlarını doğrulttular. Ali, hemen yanındaki oğlu Mehmet'e sarıldı. Sanki onu kurtaracakmış gibi sımsıkı kucakladı oğlunu. Mehmet, babasını uzaklaştırmak istedi farkında olmadan. İkisine birden sıktılar kurşunlarını. Baba oğul birbirine sarılmış halde düştüler, yerde yatan Mehmet Ali Balta'nın yanına. Ali'nin kolları Mehmet'in bedenine sarılı vaziyetteydi. Mehmet'in bir kolu ayrılmış, yana düşmüştü.

KAMIŞLA KURTULAN HAYAT

Tarlalara kaçan, Balta ve Sağlam aileleri birbirlerinden koparak iki gruba ayrılmıştır. Bir grupta bulunanlardan sadece Şeref Balta kurtulmuştur. Şeref Balta ilkokul 5'e gidiyordu. Yani 12-13 yaşlarındaydı. Şeref, saldırganlar traktörle geldiklerinde meydan gelen ilk karışıklıkta kaçmıştı.

Önce düz arazide şehre doğru kaçmayı düşünmüş, sonra bunun imkânsızlığını mutlaka yakalanacağını veya arkadan sıkılacak bir kurşunla vurulacağını fark ederek hemen yanındaki sazlıkta kaplı hendeğin içine kendisini atmıştı. Hendek su doluydu. Sazlıklarla kaplıydı. Burası saklanmak için hiç uygun değildi, suyun içinde nasıl nefes alacaktı? Ancak buraya saklanmaktan başka da hiçbir çözüm yoktu. Şeref, buraya saklanmazsa yakalanacağını biliyordu. Buraya girdiğindeyse nasıl nefes alacağını bilmiyordu.

Çaresizlikten suyun içine girdiğinde, hendek de ki kamışların birisini nefes borusu olarak kullanabileceğini fark etti. Öğrenmenin en temel yöntemi hayatın pratiğiydi ve bu pratik, Şeref'e nasıl yaşanacağını öğretmişti. Şeref atladığı hendekteki suyun içinde bir kamışla nefes

alarak beklemeye başladı. Soğuk bir kış gününde, buz gibi suyun içinde, elinde tuttuğu bir kamyı çubukla nefes alarak saklanıyordu, Şeref.

O henüz 12-13 yaşında bir çocuktur. Titriyor, üşüyor, bağırıyor, ağlayamıyordu. Az ilerde babası ve yakınları öldürülüyordu. Onların inleyen seslerini, katliamcıların bastıran gü-rültülerini duyuyor, dinliyordu. Biraz sonra ellerindeki esirlerinin işini bitirenlerden bir kısmı Şeref’i aramaya çıktılar. Kaçtığını ve bir süre sonra kaybolduğunu görmüşlerdi, biliyorlardı dört kişi olduklarını. Şeref’i bulmak için kanala girdiler. Kanalin içine demir çubuklar sallayarak aradılar, taradılar. Yoktu Şeref; hiç bir yerde görünmüyordu. Bir süre aramaya devam ettikten sonra vazgeçtiler Şeref’i aramaktan. Üç Alevi’yi öldürmüş olmakta cennetlik olmak için önemliydi. Bununla yetinmek, buna razı olmak zorunda kaldıkları için üzülererek ayrıldılar.

Su hendeğinin içinde kamyıla nefes alarak bekleyen Şeref, katliamcılar ayrıldıktan, sesler, gü-rültüler kesildikten sonra hendekten çıktı. Şarıl şarıl buz gibi soğuk su akıyordu üstünden. Titremesi daha da artmıştı. Karanlık çöküyordu. Kimse görünmüyordu etrafta. Babasının ve yakınlarının cesetleri görünüyordu az ilerde. Bir an önce kaçmak, kaçmak, kaçmak istedi! Asker tarafından bulunduğu, üstüne giydirilecek elbise bulunamadığı için asker elbisesi giydirilmiştir Şeref’e.

Mehmet Ali Balta, iki gece dışarıda kalmış, 25 Aralık Pazar günü katledilmişti. Mehmet Ali Balta’nın cesedi, katledildikten bir hafta, katliamın başlamasından on gün sonra, Kürt Mahmut’un çiftliğinde bulunmuştu. Ancak faileri bulunamamıştır. Mehmet Ali’yi ve beraber olduklarını, hangi köylülerin yakaladığı kimlerin onları öldürmeye gittiği belli olmasına ve adı geçenler yargılanmasına rağmen, mahkeme katliamcılarının bu katliamı işlediklerine dair bir kanaat sahibi olamamış, katillerin sadece ölüme sebebiyet verdiklerine hükmederek bu tanım üzerinde cezalandırma yapmıştır. Mezarı bilinmektedir.

ESİR ALINAN EMİNE BALTA NASIL KURTULDU

Balta ve Sağlam ailesi, kurtulmak için evlerinden çıkıp kaçmaya başladıklarında, Elif Balta yakalanarak öldürülmüştü. Diğer kaçanlar ise birbirlerini kaybetmişler, iki gruba bölünmüşlerdi. Bunlardan bir grup, özellikle evin kızlarının ve çocuklarının olduğu grup, bir süre sonra, başka bir katliamcı grupla karşılaşarak onlar tarafından esir alınmıştı. Bu grupta bulunanlardan Emine Balta, yaşadıklarını şöyle anlatmaktaydı.

“ Bizi yakaladıklarında, hemen yakınlardaki bir camiye götürerek; Alevi, Kürt ve solcu olup olmadığımızı sordular. Türk ve Sünni olduğumuzu söyledim. Yanımdakilerde aynı şekilde söylediler. Bizi alıp yakındaki bir köye ve oradan da bir eve göturdüler. Sürekli tacizde bulunuyor, hakaret ediyor, tehdit ediyorlardı. O köyden işyerinde beraber çalıştığımız bir işçi beni tanıdı. Ben artık her şeyin bittiğini sanarken, o çıktı “Beni iş yerinde tanıdığını, benim Kürt Alevi ve solcu olmadığımı, tam tersine kendilerinden olduğumu” söyledi. Böylece yeniden doğmuş gibi oldum. Daha sonra, aynı işçi, bu iddiasında ısrar ederek bizim kurtulmamızı sağladı. Oradan askerlere teslim edilerek Maraş’a getirildim.”

Ailenin dört çocuğu bulunmaktadır. Bu gelişmeler üzerine her biri bir tarafa kaybolmuştur. İki çocuğun, Emine ile Şeref’in dışında kalan, Şahin’le Betül daha sonra bulunmuşlardı.

MEHMET SAĞLAM-NURHAK - 1964

Mehmet genç bir insan olarak, gelişmelerden sınırlı da olsa haberdardı. Okulda okuyan yakınları ve arkadaşları vardı. Onlar anlatıyorlardı. Zaten kendisinin de ilgisini çekiyordu siyasal gelişmeler. Bir Nurhaklı olarak devrimcilerden etkilenmişti. Mehmet devrimcilerle ilişkisi içinde olduğu bu kısacık süre içinde, hızla kendisini geliştirmeye çalışıyordu. Arkadaşlarına karşı ölçülü, dikkatli ve ilgili davranıyor; yapması gereken sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınmıyordu. Yoksul bir aileden gelmiş olmayı bir kompleks kaynağı olarak değil, bir avantaj olarak görüyor ve buna uygun bir hayat tarzı içinde olmaya dikkat ediyordu. Bu anlamda kardeşlerine karşı ilgili ve duyarlı davranmayı özellikle önemsiyordu.

Öğretmenlerin cenaze törenine de katılmıştı Mehmet. Arkadaşlarıyla birlikte büyük bir pankartın arkasındaydılar. Slogan atan arkadaşlarına o da eşlik ediyordu acemice. İlk kez karşılaşmıştı bu kadar büyük bir kalabalıkla ve ilk defa slogan atıyor, böyle bir etkinliğe katılıyordu. Cenaze korteji camiye yaklaştığında askerler durdurmuşlardı. Bekliyorlardı, neden beklediklerini bilmeden. Zaten bir süre sonra ortalık karıştı. Saldırlar başlamış, herkes kaçışıyordu. Mehmet'te arkadaşlarıyla birlikte kaçmaya başlamışlardı. Sonra birbirlerini kaybetmişlerdi. Mehmet geç saatlerde evine gelebilmişti. Annesi babası kızmışlardı Mehmet'e.

Akşam eve gelirken mahallede taşkınlık yapanları gördü uzaktan. Yolunu değiştirerek onlara görünmeden evine gelebildi. Gece boyunca devam etti sokak gösterileri. Müslüman kardeşler diye başlayan, komünistleri Alevileri öldürmekten söz eden anonslar yapılıyor, sloganlar

atılıyor, evler taşlanıyordu. Olanları izleyen babası, sürekli olarak kendilerine bir şey yapmayacaklarını söylüyor, daha kötüsü buna ciddi ciddi inanıyordu.

Sabah olduğunda diğer mahallelerde ve kendi mahallelerinde saldırıların yoğunlaşarak devam ettiğine dair haberler geliyordu. Kendilerinin evlerine yakın yerde toplananlar, taciz ediyor, tehdit ediyor, ancak fiili bir saldırıda bulunmuyorlardı. Öğleden sonra, iplik fabrikasında çalışan işçilerin servisi geldikten sonra, mahallede bir saldırı havası esmeye başladı. Ortalık hareketlendi, silahlı kişiler gruplar halinde sokakta dolaşmaya başladılar.

Evlerine saldırılar başladığında Mehmet'ler de ilk olarak, Nurhaklı olan Sünni komşularına sığınmışlardı. Fakat katliamcılar, Mehmet'lerin evlerini yakıp yağmaladıktan sonra oraya da geldiler. Sığındıkları komşuyu tehdit ettiler. Sığınmacılar evden çıkmayınca onların da evlerini yakmaya yöneldiler. Bu amaçla bulundukları evin etrafına benzin döktüklerinde, Sağlam ve Balta aileleri evden kaçmak zorunda kaldılar.

Kaçarlarken, katliamcılar, halası sayılan Elif Balta'nın peşine düştükleri için kendileri tarlalara kadar gelebilmişlerdi.

Geceyi arazide geçirmişlerdi. Gece boyunca, karanlıkta bile sessizliğe dikkat etmişler, gürültü çıkartmamaya, görünmemeye çalışmışlardı.

Şeref de vardı yanlarında. Şeref, yaş olarak Mehmet'ten küçüktü ancak yine de hem arkadaş hem akrabasıydı. Şeref'in annesiydi katliamcıların yakalayarak alıkoyduğu Elif hala.

Gece boyunca yaşadıklarını konuştular sessizce. Şeref annesini düşünüyor, düşündükçe gözyaşlarına engel olamıyordu. Mehmet'te annesini ve kardeşlerini düşünüyordu. Onun da içi korku ve merakla burkuluyordu. Korktuğunu kendine dahi itiraf etmiyor, gençliğine yakıştırmıyordu. Ancak merakını gizlemiyordu. Şeref'in gözleri yaşlarla dolduğunda, o da, benim annem ne oldu acaba diye geçiriyordu içinden. Ancak serde hem gençlik hem devrimcilik vardı, onun için Mehmet ağlamıyordu. Aslında gerçekte olan ise Mehmet'in gözyaşlarını içine dökmesiydi, ağlamaması değil.

Gece ayazdı. Aralık ayının son günlerinden bir gündü. Soğuk içlerine işliyordu insanların. Önce yürüyerek soğuğa karşı durmaya çalıştılar. Bunu uzun süre devam ettirmek kolay değildi. Hem yoruluyorlar, hem de gürültü oluyordu. Gecenin sessiz ayazında, en küçük bir kıpırtı bile büyük bir tehlikeye yol açabilirdi. Uyumak istemiyorlardı. Uyumakta tehlikeliydi. Uyurken gelip yakalayabilirlerdi.

Yine de bazen uyuklayarak bazen gezerek sabahı yaklaştırdılar. Zifiri karanlıktı gece. Göz gözü görmez bir karanlıktı. Mehmet tanımadığı hayvan sesleri duyuyordu aralıklarla. Normal zamanda olsalardı bunu sorardı babasına. Ama şimdi bunu sormanın hiçbir anlamı yoktu. Koyu karanlık, fark ettirmeden, yavaş yavaş kayboluyordu. Mehmet ilk kez böyle bir sabaha uyanıyordu. İlk kez sabahın ışıklarının karanlığı nasıl dağıttığını görüyordu. Sabahın aydınlatıcılığı ortalığa yayıldığında, onlar da, korkunun gölgelediği bir umut taşıyorlardı.

Sabahla birlikte ölüm saatleri başlamıştı. Gördüler Mehmet'leri, can alıcı katiller. Haberler uçuruldu birbirlerine. Hazırlıklar yapıldı. Kurulacak tuzak tartışıldı. Esir alındılar Mehmet, babası ve diğer akrabaları. Köye götürülüp bir odaya kapatıldılar, tutsak olarak.

Esir tutuldukları evin odasında tartıştılar, durum değerlendirmesi yaptılar. Ölümle kucak kucağıydılar. Mehmet, babasına ve Mehmet Ali Balta'ya durumun vahametini anlatmaya çalışıyordu dili döndükçe. Mehmet'in anlattıklarını dinlemek istemiyor, her şeyi hayra yoruyorlardı. Güngörmüş, yaş yaşamışlardı. Böyle bir cinayeti neden işlesinler? Kime ne yapmışlardı ki? Onlarda insandı. Durup dururken tanımadıkları insanları neden öldürsünler ki? Bu kadar safine, bu kadar insancıl, bu kadar güvenerek.. İyi niyetlilik mi, saflık mı, insana aşırı güven mi bilinmez. Ama bir gerçek var ki, cehenneme giden yolun taşları, iyi niyetle döşenmiştir.

Canilerin hesapları bu kadar karmaşık değildi. Onların yapacakları daha kesin ve netti. Dört Alevi nasip olmuştu köylerine. Cennete gitmek için bu dört Alevinin öldürülmesi yeterliydi. Kitlesel bir çıldırmışlık yaşıyordu. Normal zamanlarda değildi kimse. Bu canavarların hiç birisi normal koşullarda bir tavuk bile kesemeyebilirlerken, şimdi hep birden, birer insan öldürme makinesine dönüşmüş durumdaydılar. Ev ev, kapı kapı, şimdi de köy köy insan öldürüyorlardı. Bu gün günlerden pazartesiydi. Perşembe günü öğretmenler vurulmuş cuma günü katliam başlamıştı. Tam dört gündür insan kesiyor, doğruyor vuruyorlardı. Ve tam dört gündür devlet yoktu ortalıkta.

Geceyi, tutuldukları köyden bir evin odasında geçirdi, Mehmet'ler. Sabah olduğunda, Mehmet'leri tutsak olarak tuttukları evden azat ettiler.

Köyün dışına çıktıklarında, arkadan gelenler yeniden yakaladılar Mehmet'leri. Mehmet öldürülmek için yakalandığında, babasının yanında duruyordu. Mehmet Ali Balta saldırganların elindeydi, onu dövüyorlardı. Şeref kaçmıştı.

Mehmet'le babasına yöneldiler. Mehmet direnmeye çalıştı. Üstüne gelenlere karşı koymak istedi. Hemen etkisizleştirdiler. Mehmet kendisine değil babasına yapılan saygısızlıklara karşı çılgına dönüyordu. Gençti, kabul edemiyordu babasına yapılanları. Her karşı koyduğunda, her tepki gösterdiğinde, bir top gibi elden ele dolaştırıyor, ölümüne vuruyorlardı. En kötüsü, hakaret ediyor, her türlü aşağılayıcı tutumu, tavrı sergiliyorlardı. Mehmet'i daha da yaralayan babasının bunlar karşındaki çaresizliği idi. Her şeye rağmen Mehmet, her fırsatta saldırganlarla boğuşuyor, onlara tepki gösteriyor, karşı koymaya çalışıyordu. Ancak Mehmet'in bu yönlü her atağı akamete uğruyor, Mehmet kan revan içinde kalıyordu.

Bütün bu boğuşmalar esnasında ilginç bir biçimde Mehmet'le babası Ali yan yana gelmişlerdi. Birbirlerinden uzaklaşmamışlardı. Böyle olmasından rahatsız değillerdi. Mehmet'in babasına silah sıkmaya hazırlandılar. Silahlarına mermi yerleştirirlerken, Mehmet babasına, babası Mehmet'e sokuldu. Silahlar patlamaya başlayınca, Mehmet babasına, babası Mehmet'e siper olmaya çalıştı. Birbirlerine doğru atıldılar ve iki beden kucaklaşır gibi kenetlendi. Ali amca, Mehmet'i kucaklamış gibiydi. Silahlar bu iki kucaklaşmış bedeni yere yıktığında onlar birbirlerine daha sıkı sarılmışlardı. Vurulmuş baba ile oğul yere düştüklerinde, bedenleri birbirlerinden ayrılmıştı.

Yerdeydi baba oğul. Yeniden boşalttılar kurşunlarını. Akan kanlarını donmuş toprak hızla ememediği için, gölleniyordu. Gözleri açıktı ikisinin de. Ali amca Mehmet'in gözlerine bakıyordu sanki. Mehmet ise daha uzaklara bakıyordu. Caniler, bu insanların bakışlarıyla ilgili değillerdi. Ali amca ile Mehmet'in ceplerini aramaya, ne buldularsa birbirlerine pay etmeye başlamışlardı.

Diğerleri gibi Mehmet’in cenazesi de günler sonra bulunmuş, günler sonra alınabilmişti. Günlerce açık arazide beklemişti cenazeler; kurdun, kuşun, börtü böceğin rağmına. Ailelerin kayıp bireyleri vardı. Onlarda bulunamamışlardı uzun süre. Balta ve Sağlam aileleri hep birden kaybolmuşlardı. Onların akıbetini bulamıyor, bilemiyordu kimse. Bulunanlar, devletin mağdurları taşıdığı askeri kamplarda tutulmuşlardı.

Bu üç insanın katliamını yapanlar isim olarak belliydiler. Kimlerin bu insanları evine aldığı, hangi çobanın bu insanları tarladayken görüp ihbar ettiği, traktörle kimlerin bu insanları öldürmeye gittiği ve kimlerin bu insanlara silah sıktığı, vurduğu, dövdüğü isim isim belliydi. Bunların hepsi dosyada mevcuttu. Buna rağmen, bu katliam faili meçhul olarak kalmış, bu insanların katilleri bulunamamıştır!

Maras katliamında katledilen Mehmet Sağlam, o dönem bölgede faaliyet yürüten Devrimci Halkın Birliği dergisinin temsil ettiği politik çevrenin bir sempatizanıydı. Bu durumu dikkate alan ve daha sonra adını MLKP olarak belirleyen devrimci politik yapı, Mehmet Sağlam’ı onur üyesi olarak kabul etmiş ve bunu kamuoyuna duyurmuştur.

ALİ SAĞLAM- NURHAK- YAŞLI 1920

Ali Sağlam yaşlı bir emekçi olarak yaşamın önüne koyduğu sorumluluklarını yerine getirmeye çalışıyordu. Ne öğretmenlerin öldürülmesinden haberi vardı, ne de daha sonraki saldırılardan.

Her sabah kalkar kalkmaz elini yüzünü yıkar, eksiksizce, Alevi inancına göre duasını eder, kahvaltıdan sonrada çalıştığı inşaata doğru yürüyerek giderdi. Bunca yıldır inşaatlarda çalışıyordu, hiç bir gün işyerine bir araçla gitmek aklına gelmemiştir. Böyle bir durumun lüks olduğunu düşünüyor, aklına bile getirmiyordu. Eğer iş yeri uzaksa biraz erken kalkıyordu. Yakınsa zaten sorun etmezdi.

Bir kaç gündür ortalıkta normal olmayan bir durumun olduğunu seziyordu ama ne soracak birisini biliyordu ne de merak ediyordu. Nasıl olsa kendisinin bir çöpü yoktu dünyada. Siyaseti de bilmiyordu. Bilmek için bir çaba içinde de değildi. Siyaset, büyük adamların işi idi; parası olanların, devlette dayısı olanların.. Kendisi gibi, ekmeğinin derdinde olan birsinin ne işi vardı siyaset ile! Böyle düşünüyor, böyle olduğunu sanıyordu. Buna rağmen, Nurhak dağlarında vurulmuş olan devrimcileri seviyordu. Onlarla karşılaşmamıştı, ancak onları, nedenini bilmese de hep sevmişti.

Günlerden cumartesiydi. Akşama doğruydı. Sokak kaynıyordu. Yıllardır bu şehirde ve bu sokakta oturuyordu. Bunca kalabalık görmemiştir. Ortalık tam bir cehennem gibiydi. Kalabalığın hem kendi mahallesinde hem de başka mahallelerde katliamlar yaptığını anla-

ıyorlardı. Bunların neden yapıldığını anlayamıyordu yaşlı Ali Sağlam. Kendilerine de saldıracaklarını söylüyorlardı komşuları. Ali amca neden bize saldırırsınlar bizi kime ne yaptık ki diyor, başka bir şey demiyordu.

Ali amcaların evlerine saldırmak için sokağa doluştuklarında, artık gerçek bütün öldürücülüğüyle ortadaydı. Ali Sağlam’ın olmayacağını sandığı şey oluyordu. Sokağa girenlerin birçoğu katliamlardan geliyorlardı. Biraz önce başka birisini öldürmüş, başka bir ev yakmış, başka birisini baltayla doğramış olarak geliyorlardı. Katliamı iş edinmişler, kan akıtmanın insan öldürmenin karanlık kirli girdabına girmişlerdi.

Ali Sağlam ve ailesi, hemen kendilerini, Sünni olan ve namazını niyazını eksiksiz yerine getiren köylülerinin evine attılar. Köylüleri olan biteni onaylamıyorlardı. Komşularına yapılanlardan rahatsız olmuşlardı. Hemen açtılar kapılarını. Sağlam ailesinin akrabaları olan Balta ailesi de oraya gelmişlerdi. Hep birlikte, yapılan saldırıyı dehşetle, anlam veremeyerek izliyorlardı. Balta ve Sağlam ailesini katletmek isteyenler, o ailelerin evlerini yakmışlar, yağmıyorlardı. Bir yandan da ailelerin nereye saklandıklarını bulmaya çalışıyor, arıyor soruşturuyorlardı.

Kısa sürede Balta ve Sağlam ailelerinin nerede saklandıklarını keşfettiler. Hemen, o Nurhaklı Sünni ailenin evine yöneldiler; hışımla, kinle. Ellerinde silahları, yangın çıkartmak için yanlarında dolaştırdıkları benzin ve bidonlarıyla. Bağırarak, slogan atarak yürüyorlardı; Nurhaklı Sünni ailenin evine doğru.

Evin etrafını sardılar, durmadan tepiniyor, tehdit ediyorlardı. İçerdeki Alevilerin çıkarılmasını, onları öldüreceklerini, onların ölümü hak etmiş gâvurlar olduklarını anlatıyorlardı. Ayrıca Alevileri korumaya devam ederlerse kendilerinin de evlerini yakacaklarını söylüyor, hakaret ediyorlardı. Nurhaklı Sünni aile, bu duruma rağmen köylülerini korumaktan vazgeçmediler. Tehditlere boyun eğmediler.

Evi kuşatmış olan saldırganlar, bunun üzerine, Nurhaklı Sünni ailenin evinin etrafına benzin döktüler. “Eğer Alevileri evden çıkartmazsanız evi yakacağız” diyorlardı. “Sizi de yakarız” diye de ekliyorlardı. İçerde Balta ve Sağlam ailesiyle birlikte Sünni ailenin fertleri vardı. Yapılacak şey evden çıkmaktı yoksa bunca insan diri diri yakılacaktı. Sığınmacı aileler kendilerine kapılarını açanların evinden ayrılmak zorunda kaldılar. Birbirlerine sarılarak ve gözyaşları içinde ayrıldılar.

Evden çıktıklarında, Elif Balta’nın peşine düşen saldırganları atlatan diğerleri boş araziye doğru kaçıyorlardı. Bir kısmı bir tarafa gitti, başak bir kısmı başka bir tarafa. Üç yaşında bebeğin olduğu bir grup insan, evini barkını bırakarak ölümden kaçıyor.

Ailelerin bir kısım fertleri, tarlalara doğru sürdürdükleri kaçışlarını bir süre devam ettirmişlerdi. Kimsenin kovalamadıklarından emin olduktan sonra, bulundukları arazide mola vermişlerdi. Gecenin karanlığı altında kendilerini güvende sanarak tarlalarda sabahlamışlardı.

Kolay olmadı, katliamdan kaçan iki baba ve iki oğulun gece yaşadıkları. Katliamdan kaçmışlardı, ancak kurtulup kurtulmadıkları da, ailenin diğer bireylerinin durumları da belirsizdi. Yaşamlarının son gecelerinden birisini yaşadıklarını da bilemezlerdi.

Baba oğullar, hiç böyle bir birliktelik yaşamamışlardı. Ancak bu ilginç birlikteliği düşünecek durumda değillerdi. Bu anm korkunç bir katliam anı olduğunun da farkında değillerdi. Gecenin ayazında titriyor, ısınmak için çeşitli hareketler yapmaya çalışıyorlardı. Katliamın yarattığı ve yaşamak zorunda kaldıkları bu korkunç durum, daha nelere yol açacaktı, bilmiyorlardı.

Ayaz bir yandan, saldırıların şoku diğer yandan ve kaçan Elif ve diğerlerinin ne olduğunun kahredici merakı bir diğer yandan dönüp duruyorlardı. Uyumak imkânsızdı, uykusuzluk dayanılmaz. Gecenin ayazı titretiyor, buz kesiyordu. Korku, merak ve kaygılarla boğuşuyorlardı. Kâh tarlaların içinde gezmişler, ısınmak için. Kâh yağmurun ıslattığı, sonradan donup buz gibi olmuş toprakta, kıvrılarak geçirmişlerdi, geceyi. Sabaha karşı bir çoban onları görmüş ve köylülere haber vererek katledilmelerinin ilk adımını atmıştı.

Ali Sağlam, Mehmet Ali Balta ve oğlu, Ali Sağlam'la aynı kaderi paylaşmıştır.

Ali Sağlam, ilk tarlalara kaçarlarken hep ağlıyordu. Önce sadece kaçmayı düşünmüştü. Sonra içine dert olmuş, yaşadıkları bir film şeridi gibi gözünün önünde geçmeye başlamıştı. Geçmişini, yaşadığı acıları hatırladıkça, dayanamamış ve ağlamaya başlamıştı.

Evde esir tutulduklarında da aynı şekilde gözyaşlarını tutamamıştı. Oğlu Mehmet kızıyordu babasına bu kadar gözü sulu olduğu için. Ancak Ali amcanın ağlamasının bir sebebi vardı. Oğlunun okumasını istemişti, oğlu Mehmet'te bunu yapıyor, okuyordu. Ancak şu an yaşadıkları Ali Sağlam'ı korkutuyordu. "Ya oğluna bir kötülük yaparlarsa ya canı ciğeri Mehmet'ine bir zarar verirlerse." Böyle bir ihtimal bile Ali Sağlam'ın kendisini kaybetmesine yetiyordu. Ne olursa olsun oğluna zarar vermelerine izin vermeyecek, onu her durumda saldırganlardan koruyacaktı. Ali Sağlam bunu yapabileceğini sanıyor veya böyle düşünerek rahatlamaya çalışıyordu.

Onun mürüvvetini göremeyeceğinden korkuyordu. Bir kaç gün önce bir rüya görmüştü. Rüyada bir kurban kesmesini istiyordu, bir ulu zat. Kurbanı kesmek isterken ortalıkta büyük bir fırtına kopuyor ve herkes birbirini kaybediyordu. Sonra bir başka bir köye göçtüğünü görüyordu rüyadan. Bu rüyasını eşine anlattığında o hayra yormuştu. Demek ki biz yoksulluktan kurtulacağız demişti. Arada geçen günlerden de bu rüyayı düşünmeye fırsat olmamıştı.

Son iki gündür yaşadıklarına bakarak bu rüya aklına takılmış ve rüyanın yorumunu yaşadıklarıyla bağlantılandırmaya başlamıştı. Rüyayı düşünüyor, rüyayı düşündükçe öldürüleceklerine yorum yapıyordu. Oğlunun öldürüleceği aklına geldikçe, kahroluyor ve gözyaşlarını tutamıyordu.

Çobanın köylülere haber vermesi ile zaten başka bir grup köylünün kurduğu hain tuzak sonucunda Ali Sağlam ve arkadaşlarının önü kesilmişti. Şiddetle ve derin bir öfkeyle vuruyorlardı. Ellerindeki silahların dışında bıçakları, palaları her taraflarına saplıyorlardı. İçinde bulundukları tarla kanla sulanıyordu.

Ali amcanın ve Mehmet'in karşısına geçerek, silahların tetiklerine bastılar. Ali Sağlam iki koluyla ve tüm gövdesiyle oğluna sarılarak ona siper olmaya çalıştı. Ali amcanın çabaları işe yaramadı. Oğluyla birlikte serildiler kan içinde yere. Yere düştüğünde dudakları

oğlunun yanaklarına yapışmış gibiydi. Onu son defa öpmek istemiş gibi. Gözleri oğlunun yüzüne asılı kalmıştı. Baba oğlun kanı, soğuktan donmuş olan toprağa akıyordu ılık ılık ve yavaşça. Toprak kanı emiyordu, sakın acelesiz. Tadını çıkartmak istiyordu sanki.

O tarlada olan mahsulde bu insanların kanı da olacak mı? O mahsul insanlara yaşam sunarken bu insanların kanını mı sunuyor olacak.

Maktullerin cesetleri, öldürüldükten ancak altı gün sonra, 31 Aralık 1978 gününde, Kürt Mahmut’un çiftliği civarında Aksu nehrinin 400-500 metre yakınındaki su arkında bulunmuştur. Cenazeler 3 gün sonra alınabilmiştir.

Ali Sağlam ve beraberindekiler, 23 Aralık günü akşama doğru evlerinden kaçmak zorunda kalmışlardır. 23 Aralık gecesini arazide tarlalarda geçirmişlerdir. 24 Aralık gününü ve gecesini ise, teslim alındıkları köyde esir muamelesi görerek yaşamışlardır. 25 Aralık gününde bir tuzakla serbest bırakılıyormuş gibi davranılarak bırakılmışlardır. Aynı anda yola çıkan saldırganlar tarafından sanki hiçbir şeyden haberleri yokmuş, yeni görüyorlarmış gibi yakalanarak katledilmişlerdir.

Ali Sağlam’ın katilleri, katliam yaptıkları için değil, ölüme sebebiyet verdikleri için cezalandırılmışlardır. Yani Ali’yi kimin öldürdüğü tespit edilememiş, bu cinayetler dizisi faili meçhul kalmıştır. Böylece bütün bir yargılama sürecinde, devlet ortada belli olan katillerin bu katliamı işlemediklerine hükmetmiş ve katilleri aklamıştır.

Ali Sağlam, Maraş Şeyhadil mezarlığındaki mezarında, Nurhaklı Mehmet Oğlu Keliş Ali Sağlam adıyla yatmaktadır.

HÜSEYİN CEREN - ELBİSTAN ALÇİCEK- KIZILCA KÖY 1937

Hüseyin Ceren, Elbistan'da gelmişti Maraş'a. onu da buraya getiren ekmek kavgasıydı. O döneme göre belki yaşlı sayılabilirdi, ancak henüz çalışabilecek güçteydi. Çalışması da gerekiyordu. Köy yerinde bir varlık elde etmek mümkün değildi. Belki burada bir şeyler edinebiliriz, diye gelmişlerdi. Gerçi yazın köylerine özlem duyuyorlardı ama dayanmak gerekiyordu. Başkada yapacak bir şey yoktu.

Hüseyin Ceren, bir inşaatta bekçilik yapıyordu. Bir yakını aracı olmuş, bu işi bulmuştu. Yaşlı olduğu için daha yorucu bir iş yapamıyordu. Yapabileceği başka bir mesleği de yoktu.

Buraya gelmekle kötü yapmamışlardı. Zamanla bir arsasını almışlar, daha sonra üstüne bina yapmışlardı. Alt katı dükkândı, üstünden de kendileri oturuyorlardı. Hüseyin, hayatı boyunca çalışmıştı. Hiçbir gün boş kalmamış, parasını boşuna harcamamıştı. Eline ne geçti, ne kazandıysa alın teriyle kazanmıştı. Kazandığını harcamamış, biriktirmiş ve bu evi yapabilmişti.

Buna rağmen Hüseyin Ceren, hayatın sillesini yemiş yoksul bir emekçiydi. İlk eşi, bir kızları olduktan sonra ölmüştü. O günler aklına geldiğinde gözleri buğulanıyordu, Hüseyin Ceren'in. Ne güzel günlerdi o günler diye hayıflanıyordu. Küçük ve sade hayalleri vardı, Hüseyin'le Aşe'nin. Umutları vardı, gelecek günlere dair.

Eski eşi Aşe Cuge'yle ilk olarak yaylada koyun sağımında konuşmuştu. Ona evlilik teklifini orada yapmıştı. Çok sürmemiş evlenmişlerdi. Aşe Cuge'nin ailesi de yoksuldu.

Birbirlerine denklerdi. Evlilikleri boyunca hiç sorun yaşamamış, kavga etmemişlerdi. Kızları Elif doğduktan sonra birbirlerini daha çok sevmişler, daha çok bağlanmışlardı.

İlk çocukları olduğunda Hüseyin utanmış, bebeği kucaklayamamıştı. Aşe önceleri ses çıkartmamış, köydeki tüm erkeklerin böyle davrandığını bildiği için fazla sorun etmemiştir. Ama Hüseyin işi uzatınca, kızmıştı. Ondan sonra Hüseyin kızı Elif’i kucaklamaya onunla oynamaya başlamıştı. O günden sonra Elif, Hüseyin’in sadece kızı değil, tüm sevgisini yüklediği biricik insan oldu. Hayatı boyunca da bu sevgisi hiç azalmadan devam etti.

Ama Hüseyin’in alnına yazılmıştı hayatın acı sürpriziyle sarsılması. Sevgili eşi Aşe Cuge, kızının annesi, amansız bir hastalığa tutulmuştu. Acılar içinde kıvranıyordu. Günlerce sürdü bu azap. Ne doktor bilinirdi, ne ilaç. Geçer dediler komşular, köylüler, bilenler. Hüseyin Aşe’yle birlikte çekmekteydi acıları. Aşe kıvrandıkça o da kıvrınmakta, Aşe ahh çektikçe oda ahh çekmekte. Hepsi faydasız, hepsi beyhude. Aşe ne iyileşmekte, ne de acıları azalmaktaydı.

Günler sonra doktora gidilebildi. Bu defa da Aşe’nin hastalığı yenecek gücü kalmamıştı. Aşe, acılar içinde kıvranarak can verdi. Hüseyin dağda, tarlada, yaylada, taşlara çiçeklere çimenlere döktü gözyaşlarını. Kuşlara, ceylanlara anlattı aşkını, özlemini. Kızı Elif’i gördüğü, kucağına aldığı her defasında, feryadına figanına dayanamıyordu, kimse.

Günler aylar geçti böyle. Olmaz, böyle yaşanmaz dediler. Hüseyin yeniden evlendi. Maraş’a taşındıklarında ikinci evliliğini yaşıyordu Hüseyin. Kızı Elif’i de evlendirmişti. İkinci eşiyle birlikte Maraş’ta yaşadıkları bir zamanda yapıldı katliam.

Kaç gündür yaşanan katliamı gelen gidenden duyuyordu, bekçilik yaptığı inşaatın kulübesinde. Yanan evlerde yükselen dumanlar ve alevler korkutuyordu, Hüseyin Ceren’i. Neden bu vahşetin yaşandığını sorsalardı verebileceği bir cevap gelmiyordu aklına. Bu katliamın siyasal bir operasyon olduğunu, birilerinin kendi karanlık amaçları için bunca insanı katlettiğini anlatsalardı Hüseyin Ceren’i ikna etmek mümkün olamazdı. O denli siyasetin dışında, o denli kendi hayatına dâhildi.

Hüseyinlerin oturduğu mahallede katliam Pazar gününe, ertelenmişti. Tatil günü olduğunda, güçlü bir hazırlık yapmış olan katliamcılar, sokağı ele geçirmiş, evleri yakıyor, insanları öldürüyorlardı. Pazar sabah erkenden başladılar katliamın icrasına.

İlk olarak kendisine yönelerek, “seni komünist” diye ellerindeki silahlarla tehdit ettiler. Hedefte başka bir ev olduğu için bu tehditle yetinerek oraya yöneldiler. Kendisinin evinde içinde olduğu evlere doğru saldırmaya başlamışlardı. Bu esnada, Hüseyin Ceren’in eşi yanındaydı. Bekçilik yaptığı kulübeye yakınlardı ve hemen oraya sığındılar. Burasını daha güvenli buluyorlardı. Başkasına, Türk ve Sünni olan birisine ait olan bir inşaatın basılmasının daha zor olacağını hesaplıyordu Hüseyin Ceren. Ayrıca elinde tüfeği vardı, bununla kendilerini koruyabilirlerdi. Yine de kolay değildi, katliamcılara karşı koymak, katledilmeyi beklemek. İdam mahkûmu olduğunu düşündü bir an. “Bizim durumumuz idam mahkûmundan da kötü” dedi eşine. Aklından geçenleri söyleyerek. “Onlar hiç değilse bilerek ve idam edilmekten korkmadan bir iş yapıyorlar. Dolayısıyla onlar idamlarını beklerlerken bizden daha rahatlar” dedi. “Biz ölüme mahkûm edilmişiz ölümü bekliyoruz da neden, ne yapmışsınız onu bilmiyoruz.” Bir yanda bunları söylüyor, bir yandan da etrafı kolaçan ediyordu.

Kulübede beklerlerken, diğer komşularının, evlerinden çıkıp kaçtıklarını gördü. Büyük bir korku içinde arkalarına bakmadan kaçıyorlardı. Onların bu şekilde kaçmaları, başından beri tedirgin olan Hüseyin’le eşini de etkiledi. Bunun üzerine Hüseyin ve eşi de onlarla birlikte gitmeye karar verdiler. Komşularıyla birlikte gitmek, Hüseyin’e de, eşine de, cesaret ve güven verecekti. Burada kalmanın daha fazla zorlaşacağı ve eninde sonunda kendilerine yönecekleri belliydi. Yapacakları hiç bir şey de yoktu. Zaten beraber gitmeyi düşündükleri, biraz önce buradan kaçan komşuları, tanıdıkları, onlarla beraber olmak güven veriyordu.

Onlar, evlerinde çıkmış ilerlemişlerdi. Hüseyin ve eşi de, arkalarından gidip onlara katıldılar. Birlikte şehrin dışına doğru yürüyorlardı. Bir kafilе olmuşlardı. Çoluk çocuk ve kadınların çoğunlukta olduğu bir kafilеydiler. Görünmeden, gürültü çıkartmadan yürümeye dikkat ediyorlardı. Şehrin dışına çıktıklarında daha serbest davranmaya başladılar.

Katliamdan kaçan kafilе, bir süre gittikten sonra, arkada kalan çocukların olduğunu fark ettiler. Bu çocukların getirilmesi için birilerinin geriye dönmesi gerekiyordu. Geriye dönenlerden birisi de Hüseyin Ceren’di.

Bu arada katliamcılar da harekete geçmişlerdi. Kaçanların peşine düşmüş, yollarını kesmeyi planlıyorlardı. Hüseyin Ceren ve katliamdan kaçan kafilе, açık bir arazide, savunmasız ve korumasızdılar. Gün öğleden sonrasıydı, akşama devrilmişti. Gökyüzü, günlerden beri olduğu gibi bulutlarla kapanmıştı. Türlü-türlü ölümlerden kaçan kafilеdekiler, kurtulmanın heyecanı ile ölümün korkusunu birlikte yaşıyorlardı.

Katliamcılar yetişmiş, kafilеyi yakalamışlardı. Herkes titriyor, korkuyordu. Çocukların kimi çığlık çığlığa ağlıyorlar, kimi ise, korku ve merak dolu masum bakışlarla izliyordu olanları.

Katliamcılar hepsini toplamış, almışlardı ortalarına. Önce erkeklere saldırdılar. Hüseyin Ceren’i, geride kalan çocukları almak için döndüğünden dolayı, biraz uzakta yakalamış, kafilenin yanına getirmişlerdi. Hüseyin Ceren’in elinde iş yerinin verdiği kırma tüfeği vardı. İlk hamlede onu aldılar. Zaten Hüseyin onu kullanamamıştı, aslında onu kullanmayı hiç bir zaman düşünmemişti de. Saldırganlarınsa niyetleri belliydi ve katliam yapacaklardı.

Önce Hüseyin’i ayağında yaraladılar. Hüseyin, yarasına bakmak için eğildiğinde, bir kaç birlikte Hüseyin’in üstüne çullandılar. Hüseyin’e ellerindeki bıçaklarla, palalarla, baltalarla vuruyorlardı. Yorulduklarında doğruldular, bu defa Hüseyin’in elindeki kırma tüfeğiyle defalarca sıktılar. Yerdeki Hüseyin’in bedeni, her kurşunda sarsılıyor ve kanıyordu. Akan kan kalın bir çizgi çizerek kayıyordu, donmuş toprakta.

Birkaç saniye içinde yaşanan bu ölüm oyununda Hüseyin, hiçbir şey soramamış, konuşamamıştı. Düştüğü yerde kanlar içindeydi. Can veriyordu. Gözleriyle etrafını tarıyordu. Bu son bakışlarıyla belki eşini, belki kızını arıyordu.

Katliamcılar onun henüz canlı olmasını ve etrafına bakınmasını hazmedemiyorlardı. Yeniden daha büyük bir öfke ve kinle çöktüler üstüne. Bir erkek vücudunda ilk ele gelen uzuvlarını kesmeye başladılar, bıçaklarla, palalar ve baltalarla. Hüseyin Ceren, kıvranıyor, sakınmaya çalışıyordu. Gücsüz ve yavaş hareketlerle. Zaten bir süre sonra Hüseyin, tama-

men hareketsiz kaldı. Gözleri açıldı. Katiller halen uzuv kesiyorlardı, sakınmayan, ahlaksız hareketlerle.

Bütün bu işkenceler Hüseyin’in eşi ve kızının gözleri önünde yapıldı. Hüseyin’in eşi ve kızı Elif, bunları çığlıklar atarak, ağıtlar yakarak ve acılar içinde izlediler. Yüreklere kan ağlıyor, çığlıkları dağları deliyordu. Her defasında onlara da aynı şeyleri yapacaklarını söyleyerek susturuyorlardı. Onlar Hüseyin’in cinsel organını kesmekle uğraşırlarken, bir fırsat bulup kaçamasaardı aynı akıbeti yaşayacaklardı.

Hüseyin’in eşi ve kızı Elif canlarını kurtarmış olmaya sevinemediler. Yaşamak onlar için bir utanç oldu yıllarca. Bir babanın ve bir eşi işkencelerle gözleri önünde öldürülmesi nasıl bağışlanabilir, nasıl unutulabilir. Bu da ayrı bir katliam olarak yaşandı.

İşleri bittiğinde, üstünü ardılar Hüseyin’in. Ceplerinde çıkan 7800 TL parayı ve diğer eşyalarını aldılar.

Hüseyin cesedi arandı günlerce. Hüseyin’in öldürülmesinin acısına cesedinin kaybolması eklenmişti. Hüseyin’in cesedini aramak ayrı bir ızdırap veriyordu yakınlarına. Hüseyin’in cesedi iki gün sonra vurulduğu yerin kırk metre ilerisinde bulundu.

Katliam boyunca uygulanmış olan cesetlerin kaybedilmesi, saklanması, parçalanması, yakılması gibi yöntemler katliamın faillerinin gizlenmesi içindi ve amaç hâsıl olmuş, Hüseyin Ceren’in katileri meçhul edilmiştir

Hüseyin Ceren’in mezarı kendi köyünde, Elbistan Ağcaşar da bulunmaktadır.

ÇAPULCULUK VE AHLAKSIZLIK KATLIAMIN BİR DİĞER YÜZÜDÜR

Şehri terk ederek kaçmaya çalışan kafilenin içinde Fidan Güneş adlı bir kadında bulmaktaydı. Genç bir kadın olan Fidan Güneş, kucağında çocuğuyla birlikte yakalanarak dövülmüş, hakaret edilmişti. Üzerinde bulunan onsekiz bin TL parası ve takıları gasp edildikten sonra, bunların karşılığında, hayatta kalabilmişti. Fidan Güneş yargılama sürecinde bütün bu yaşadıklarını tek tek anlatmış, ancak mahkeme bu gerçekleri, bunların başkaca delili olmadığı için kabul etmemişti. Nasıl delil bulunması ve kimin bulması isteniyorsa? bir saldırıyı önlemesi, suçluları delilleriyle birlikte bulup açığa çıkarması ve yargılaması gereken devletin yetkili kurulu mağdurlara suçluyu bulun delilleri getirin diyordu.

Bu yaşananların dışında, bir başka katliamcı, diğer bir mağdur olan Türkan Cengiz’e ve Fidan Güneş’e “sizi köye götürüp kurtarayım” diye teklifte bulunmuştu. Katliamın vahşetini yaşamış olan, yanlarında üç erkek cesedi bulunan bu iki kadın teklifi kabul etmek zorunda kalmışlardı. Ancak bir süre yürüdükten sonra katliamcının niyetinin bozuk olduğunu, ahlaksız yaklaşımlar içinde olduğunu fark eden bu yüreği yanık kadınlar, bu sapık katliamcıdan kaçarak kendilerini kurtarmaya çalışmışlardı.

HASAN CENGİZ - ELBİSTAN - AĞÇAŞAR KÖYÜ -1946

Katliam birkaç gündür devam ediyordu. Hasan'ın ve evdekilerin gelişmelerde haberi olmamıştı. Kendi halinde, kendi dertleriyle yaşıyorlardı. Öğretmenlerin öldürülmesinde ve sonra yapılan saldırılarda pek haberdar olmamışlardı. Ne zaman ki cumartesi günü mahallede karışıklıklar başladı Hasanlarında haberi o zaman oldu. Ne olup bittiğini öğrenmişlerdi, ancak yinede kendilerine yönelik bir saldırının olmasını beklemiyorlardı.

Hasan'ın siyasetle alıp veremediği bir şeyi yoktu. Kimsenin diniyle, mezhebiyle, daha başka kimlikleriyle hiçbir ilgisi de işi de olmamıştı. Bunlara dair en küçük bir bilgisi de yoktu. Bu nedenle yapılan saldırıların kendisini ilgilendireceğini hiç mi hiç düşünmüyor, aklına getirmiyordu.

Hasan'ın eşi Tırke, komşuya gidip gelince bu durum değişti. Tırke, yapılan saldırıların sadece siyasetle ilgilenenleri değil, tüm Alevilere, yörede aşiret diye adlandırılan alevi Kürtlere ve solculara yönelik olduğunu dolayısıyla kendilerine de saldırılabileceğini, kendilerinin durumunda olan bütün komşuların saklandıklarını kaçabilenlerin kaçtığını ve komşularının da kaçmayı düşündüklerini anlattı Tırke.

Hasan bunları duyunca telaşlandı, kaygılandı panikledi. Çocukları vardı ve küçüklerdi, kendisi sakattı, nasıl kaçacaklar, nereye kaçacaklar bütün bunlar zorlu sorunlardı. Buna rağmen Hasan, eşi Tırke'nin anlattıklarını dikkate alarak komşularıyla birlikte kaçmanın doğru olacağına karar verdi ve hazırlıklarına başladılar.

Tırke komşulara haber vermek için evden ayrıldığında, Hasan da kaçmak için çocukları hazırlıyordu.

Aynı anda dışarıda bağırarak haber salıyordu kirvesinin oğlu, mahalledeki alevi Kürt

ve solculara. “Öldürüyorlar” diyordu, durmadan, “öldürüyorlar”. Kimi, kim, neden öldürüyor, bunları anlatmaya gerek görmüyordu, çünkü bunlar biliniyordu artık.

Cumartesi akşamını birçok komşu bir araya gelerek ve birbirlerine güç vererek geçirmişlerdi. Sabaha kadar kimse uyumamış, birbirlerini korumaya çalışmışlardı. Gerçi cinayet işleyenler de o gece Hasanların olduğu sokağa gelmemişlerdi. Yoksa korunmalarının bir işe yaraması mümkün olmayacaktı.

Pazar günü sabahı önce biraz ağırdan aldılar. Belki ortalık yatışmıştır, bir şey olmaz diye umdular. Sonra Hasan’ın eşi Tirke komşulara gitti, durumu anlatmak, anlamak için, döndüğünde yukarda anlatılanları bir daha anlattı. Bu arada evler boşaltılıyordu, yavaş yavaş.

Zaten çok sürmeden saldırılar da başlamıştı. Akşam bir arada olan veya saldırıların hedefi olacağını düşünen herkes, şehirden ayrılarak, Pazarcık’a doğru yola çıkmışlardı. Büyük bölümü, kadın, çocuk, yaşlılarda oluşan kalabalık bir insan kitlesi, tarlalara doğru kaşıyorlardı.

Hasan’da çocukları ve eşiyle kalabalığın içindeydiler. Beraber oldukları diğer insanların büyük bir kısmını tanıyordu. Komşularıydı çoğunluğu. Ayrıca zaten buraya geldikleri memleketten de birbirlerini tanıyorlardı.

Hep beraber kalabalık dağınık ve kontrolsüz bir küme olmuşlardı. Çocuklar, yaşlılar ve hasta olanlar vardı daha çok. Büyük bir kaygı ve tedirginlik içinde, önce saldırganlardan kurtulmak için kaşırlarken, daha sonra yürümeye başlamışlardı. Tehlikede uzaklaşmış olmanın rahatlığı içindeydiler.

Tarlalara girdiklerinde tempolarını daha da yavaşlatmak zorunda kaldılar. Biraz da tehlikeden uzaklaşmış olmanın rahatlığı içindeydiler. Belki de kurtulduklarını düşünüyorlardı. Şehirde yana kendilerine yönelik her hangi bir hareketlilik görünmüyordu.

Çevredeki Türk Kürt Sünni köylülerin katliamcı bir saldırı yapacakları akıllarına gelmemişti, önceleri. Ancak yolda, özellikle Sünni köylere yaklaşıldığında böyle bir ihtimali sesli olarak düşündüler. Yinede böyle bir saldırı ihtimalini, çeşitli gerekçelerle, çok uzak görüyorlardı. İnsanlar, zayıf anlarında acı ve yakıcı gerçekleri değil, kendileri için en uygun olanı benimseme eğiliminde oluyorlarmış genellikle. Buradan da bu oluyordu.

Hasan Cengiz kaçarken abisinin hediye ettiği radyoyu yanına almış, birlikte götürüyordu. Bu radyo onun için en değerli varlıktı. Abisinin hediyesiydi. Hem abisinin hediyesi olması, hem de herkeste bulunmayan yeni bir radyo olması, hediyein değerini artırıyordu. Onun için Hasan bu radyoyu ölümü kalım anında bile yanında ayırmıyordu.

Değil mi ki abisi onu saymış böylesine değerli bir hediyeyi alıp getirmiş, onu ölüne kadar saklamak ve korumak Hasan’ın boynunun boycuydu. Hasan bildiğini, inandığını ve içinden geçeni yaptı. O radyoyu ölüne kadar korudu. Böylece abisinin hediyesine hak ettiği değeri verdi. Böylece abisine vermek istediği değeri vermiş olduğunu düşünüyordu aslında. Hasan yol boyunca radyoyu hep kendisi taşıdı. Bu koşullarda bile, bu değerli radyoya başkalarının gerekli özeni göstermeyeceklerini düşünüyor, başkalarına vermiyor kendisi taşıyordu. Yolda kaçarlarlarken bir ara radyoyu açmış, haber dinlemek istemişti, ancak istediği şekilde çalıştıramayacağını anlayınca vazgeçmişti.

Hasan yedi yaşındaki kızı Fatma’yı çok seviyordu. Kaçarlarlarken onu kucağına almak istedi. Ancak kolunun sakatlığından dolayı bunun mümkün olmayacağını görünce vazgeçti.

Zulümden kaçan mağdurların uzun yürüyüşü çok sürmedi. Biraz sonra kırmızı bir traktörün kendilerine doğru geldiğini gördüklerinde, bütün kurtuluş umutları suya düştü. Traktör, tarlaların içinde, yolun dışında ve kendilerine doğru geliyordu. Her şey yorum ge-

rektirmeyecek kadar açıktı. Korktular, paniklediler, bunu gördüklerinde. Artık kaçmaktan başka yapacakları hiç bir şey yoktu.

Ancak kaçmak, kurtulmalarını sağlamadı. Kendilerini kovalayan Traktörün hızını geçemezlerdi. Traktör yetişmişti kendilerine. Yanlarında duran traktörde atlayarak yanlarına gelenlerin, ellerinde, silahlar ve öldürücü aletler vardı. Hepsini bir araya toplanmaya zorladılar. Vurarak, döverek ve söverek yapıyorlardı bu zorlamayı. Kadın, çocuk ve yaşlı onlarca insanı bir araya getirdiler. Dehşetli bir aşağılama, korkunç bir işkenceydi yapılan. Hayvan sürülerine bile uygun görülmeyen bu muamele, koca koca insanlara, kadınlara ve çocuklara yapıyordu.

Hasan itikatlı bir aleviydi. Nereden geldiyse aklına, içinde bulundukları duruma dair geçmişte yaşananları hatırladı. Köyde kışın odalarda dedelerin yaptığı cemlerde anlatılırdı. Tarihleri boyunca Alevilere zulüm edildiği söylenir buna dair deyişler ve türküler okunurdu. Şimdi de aynı zulüm yapıyordu.

Toprak soğuktu. Hava kapalı. Bir seçe kuşu havalandı o anda. Kurşunlarda kaçmak istencesine. Hasan'ın birkaç yaşındaki bir diğer kızı Ayşe, o an kanatlarının olmasını o kadar çok istedi ki. Büyük bir kuş olsaydı, anasını, babasını bunların elinden alıp uçsaydı gökyüzüne doğru, ne olurdu? Ya da güçlü ve büyük bir kuş olsam, bunları durdursam, ananemi babamı alıp kaçsam burada, ne olur? Ayşe gözyaşları içinde bu hayalleri kurarken, zulüm en vahşi haliyle devam ediyordu.

Katliamcılar bir araya topladıkları insanları dövüyorlardı habire. Bir yandan da birbirlerine danışıyorlardı, işleyecekleri cinayetlerini. Yakaladıklarının içinde özellikle öldürmek istediklerinden birisi de Hasan Cengiz'di. Hasan yalvarıyordu "bizi öldürmeyin" diye.

Hasan'ın yalvarmaları sonucu değiştirmede. Korkunç darbelerle vuruyorlardı, Hasan'a. Kadınların ve çocukların çığlıkları arasında bir insan linç ediliyordu. Hemen yanlarında yatan iki ceset yetmemişti, Hasan'ı da öldürüyorlardı. Yara bere içinde, yere düşmüştü hasan. Katillerin ellerindeki silahlar kurşun kustu hasanın yaralı bedenine. Eğildi, kontrol ettiler, ceplerindekileri yağmaladılar. Radyoyu, Hasan'ı öldüren katliamcılar gasp etmişlerdi. İçin de pili vardı. Katliam mahallini terk ederlerken, radyoyu açmış son sese vermiş türkü dinleyerek gidiyorlardı.

BİR ÇOCUK AĞLIYORDU GECENİN KARANLIĞINDA.

Hasan'ın küçük kızı Fatma, babasına yapılan saldırı esnasında, korkmuş, kaçmaya çalışıyordu. Bildiği tek yöne, şehire doğru kaçıyor, gayri ihtiyarı olarak. Kendisini bir anda daha büyük bir kızla birlikte kaçarken buldu. Beraber olduğu ve kendisinden büyük olan kızla şehre doğru koşuyorlardı.

İki küçük kız çocuğu gecenin karanlığında, evlerinde ayrı, annelerini babalarını katliamcılar yakalamış, öldürüyorlar. Kendileri kaçıyorlardı, yalınayak, ağlayarak. Yeryüzünde bildikleri tek yere, evlerine gitmeye çalışıyorlardı. Babasının dövüldüğü an gözlerinin önünde gitmiyordu Fatma'nın. Döven katliamcının korkunç görüntüsü de. Fatma, bunları hatırlayınca korkudan titriyordu. Korkusunu arkadaşına duyduğu güvenle dengelemeye çalışıyordu. Çocuk yüreği kanıyordu. Taşların ve buz gibi toprağın parçaladığı çıplak ayakları acıyordu. Bazen hıçkırıklara boğuluyor, bazen sessizce ağlıyordu.

Mahallenin geldiklerinde, komşunun kızı ayrıldı. O, daha büyüktü, kendi evine gitti. Fatma, arkadaşsız kaldığında daha çok ağlamaya başladı. Yalnızlık, korkusunu büyütmüş, acısını daha derinden hissetmesine yol açmıştı. Kafasındaki sorular, daha çıplak, daha yakıcı ve daha net bir halde açığa çıkmıştı. Ne yapacaktı şimdi? Yapayalnız, tek başına, kimsesiz? Üstelik bir çocuktu o? Ailesi kaybedilmiş, kimsesiz bir çocuk? Nasıl yaşıyor babasız? Bunu hiç bilmiyordu ki? Bundan sonra yaşam olur mu? Şimdi gecenin bu saatin-

de, nereye gidecekti? Şu an saçlarını okşayacağı, yanaklarını ısıtacağı annesinin kucağında olmayı o kadar çok istiyordu ki.

Sıcacık evine koşarak gitmek için can atıyordu. Evleri uzak değildi, evine doğru baktı. Fatma'nın, çocukluğunu yaşadığı evi yanıyordu. Evine gitmeye korktu, içinden geçen isteği bastırdı. Biraz yürüdü boş sokaklarda, sadece ağlayarak ve korkuyla.

Korku küçük Fatma'ya yapması gerekeni hatırlattı. Saklanabileceği güvenilir bir yer aramaya başladı. Yanında geçtiği bir ahırın kapısı açıktı. O yıllarda Maraş'ın gecekonduları aynı zamanda hayvancılık yapılabilen yerlerdi. Ahırın açık kapısında, ürkererek içeri girdi. İçerinin sıcak ve ağır kokulu havası çarptı yüzüne. Göz gözü görmeyecek kadar karanlıktı. Dikkatle dinledi, bekledi Fatma, bir tehlike var mı diye. Hayvanların seslerinde, hareketlerinde başka hiçbir şey yoktu. Sevindi, rahatladı. Bir köşeye çekildi, hayvanları ürkütmemeye dikkat ederek.

İçerinin sıcak havası, Fatma'nın bitkin ve yorgun bedenini gevşetti. Ağır bir uyku bastırdı. Fatma, ahırın sahiplerinin içeri girmesinden korkuyor, onun için uyumak istemiyor, ancak uykunun baskısına da dayanamıyordu. Uyumuştur biraz. Ne kadar uyuduğunu bilmiyordu.

Küçük Fatma sabaha karşı, kimseler ahıra gelmeden uyandı. Kimseye yakalanmamak için çabucak oradan ayrıldı. Tekrar evine doğru gitti. Başka nereye gidebilirdi ki? Ya da gidecek başka bir yer bilmiyordu ki. Evi yanmıştı, uzakta izledi sadece, eve gidmeden ağlayarak ayrıldı. Fatma'nın daha sonraki hayatı hep bu yaşadıkları üzerinde şekillendi.

BİR DİRENÇ ABİDESİ TİRKE ANA

Hasan Cengiz'in eşi Tırke, kocası katledildiğinde, hamileydi. İki ay sonra bir bebek bekliyorlardı. Bir oğulları olsun, oğulları tek kalmasın istiyorlardı. Beklenen bebek katliamdan iki ay sonra doğdu. Bir kızdı. Tırke, yoksul ve çaresiz kalmıştı. İş, eşi yoktu. O bebek, iki ay sonra açlıktan ve bakımsızlıktan öldü. Bu bebeğin ölümü katliamın devamı olarak değerlendirildi, gören bilen herkes tarafında.

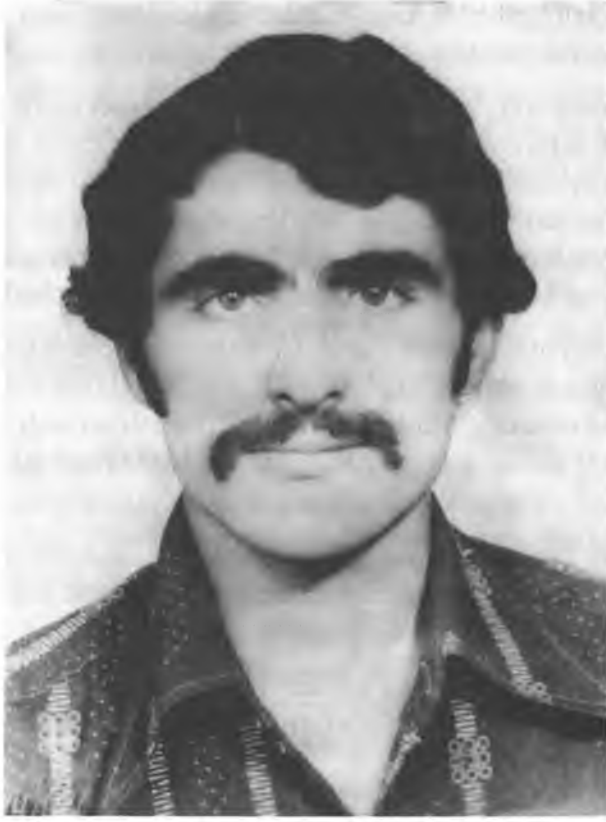
Çocuklarıyla bir başına kalan Tırke, çocuklarına yiyecek bir şeyler bulmak için oradan oraya koşturuyor, çırpınıyordu. Çocuklarının birisi dokuz yaşında bir kızdı. Babasına çok düşküncü. Onun bütün dünyası babasından ibaretti. Babası öldüğünde, kendisini kaybetmiş, deliye dönmüştü. Her gün babası için ağıt yakarak ağlıyordu. Ağlaya ağlaya, babasına yaktığı ağıtları söyleyerek, can verdi dokuz yaşındaki kız. O kızın bakımsızlıktan ve üzüntüden öldüğü söylendi. En küçük bir vicdan azabı duymadı kimse.

Hasan'la Tırke'nin tek umudu olan oğulları da bir kaç yıl sonra bir iş kazasında öldü. Böylece Cengiz ailesi katliamdan sonra, dördüncü cenazelerini kaldırmış oluyorlardı.

Tırke bütün bu felaketlere karşı insanüstü bir dirençle dayandı. Bu felaketleri yaşarken bir gün insanlığından ödün vermedi, vermeyi aklından geçirmede. Evlerinde yiyecek ekmek bulamadıkları günler çok olmuştu. Tırke, yoksulluk içinde yaşadı. Yoksulluğundan utandı. Ancak onu istismar etmedi, onun istismar edilerek kendisine karşı bir üstünlük ve baskı aracı haline getirilmesine de izin vermedi. Çocuklarıyla bir yere gittiğinde, onlara yapılan ikramlara bile temkinli yaklaştı.

Bir süre sonra Tırke'nin vücudunun dayanma gücü kalmamıştı. Tırke, hastalandı ve 1989 da öldü. Onurlu yaşadı, onurlu öldü Tırke Ana.

Ve Maraş katliamı, bir ailenin tüm fertlerinin tüm yaşamlarını, dramlara, acılara ve çaresizliklere mahkûm etti. Hasan Cengiz'in mezarı Elbistan'ın Ağcaşar köyündedir. Hasan Cengiz'in katilleri bulunamamış, faili meçhule edilmiştir.

BAYRAM BİL - ELBİSTAN - ÇİFTLİK 1955

Günlerden Pazar günüydü. Kaç gündür sürdürülen katliam devam ediyordu. Bayram ve komşuları ürkek ve tedirgindiler. Evlerinde çıkamıyorlardı. Ancak bu durum onların güvende oldukları anlamına gelmiyordu. Evler basılıyor, yakılıyor, insanlar katlediliyordu. Kaçmakta mümkün değildi. Burada bir biçimde duruyorken, kaçmak için harekete geçmek, öldürülmeye yol açabilirdi. Bir grup komşu bunları düşünerek bir arada kalmaya birlikte hareket etmeye çalışıyordu.

Sabahın erken saatleriydi. Yeniden başladı saldırılar. Bildikleri, daha önceden belirledikleri bütün evlere saldırıyorlardı. Evler yanıyor, yangınlar izleniyordu, korku ve dehşetle. İçinde insan bedenlerinin de yandığı yangınları söz konusu yangınlar. Saldırganlar, kaç günden beri sokak-taydılar, bütün çirkinlikleri, bütün zalimlikleriyle.

Bayram'ın evinin bulunduğu yere doğru geliyorlardı katliamcılar. Bayram ve beraber olduğu komşuları, birlikte kaçmanın tek çıkış yolu olduğuna karar vermişlerdi. Bunun için fırsat kolluyorlardı. Bekledikleri fırsat oluştu. Kaçmak için evden çıkmaya başladılar. Gürültü yapmadan, kimselere görünmeden çıkıyorlardı. Her çıkan bir öncekinin peşine takılıyor o nereye giderse onu takip ediyordu. Sessiz ve gürültüsüzce. İçerdeyken takip edecekleri yolu çizmişlerdi. Bulundukları yer şehrin kenarındaydı. Şehirden çıkıp Pazarcık'ın köylerine gideceklerdi. En yakın köy 15-20 km idi. Bu uzunlukta bir yolu, çocuklar ve kadınlarla yürümek kolay olmayacaktı, ancak başkada çözüm yolu yoktu. Yolda önlerinin kesileceğini akıllarına getirmediler mi? Elbette, bu ihtimalde akıllarına geldi. Ancak buna rağmen kaçmaktan başka çare yoktu. Ola ki kimseye yakalanmadan köylere gidebilirlerse kurtulmuş olacaklardı. Ya da bir buradan çıksalar,

erkeklerden birisi köye varır bir biçimde destek alarak kurtulabilirlerdi. Burada kalmak ise daha korkunçtu. Açıktan açığa yakılacaklar, öldürüleceklerdi.

Evde çıkmış, yola düşmüşlerdi, eksiksiz. Mahallenin kenarına çıktıklarında kendilerini daha güvende hissettiler. Artık daha korkusuzdular. Kimsenin buraya kadar kendilerini öldürmek için gelemeyeceğini düşünüyorlardı. Rahatlamışlardı. Hatta kaygıdan, tedirginlikten doğan gerilim azalmış, onun yerini biraz rehavet almıştı. Yürürken sessiz olmak için çocukların uyarılmasına gerek kalmamıştı. Yürüyüşlerini de yavaşlatmışlardı. Sohbet ederek gidiyorlardı. Hangi köyün daha yakın olduğunu, hangi köyden kimleri tanıdıklarını konuşuyorlardı.

Şehir yanmaya devam ediyordu. Çıkan dumanlar ve alevler, çocukların meraklarının konusu olmuştu. Büyükler ise, yanan evlerin kimlere ait olduğunu tahmin etmeye çalışıyor, katliama dair duyduklarını paylaşıyorlardı. En korkunç hikâyeleri anlatıyorlardı, birbirlerine. Biraz sonra büyük bir katliamın hedefi olacaklarından habersiz, aynı katliamın başka hikâyelerini anlatıyorlardı.

Çocuklar kucağa alınmak için annelerinin eteğine yapışırken, kadınlar yanlarındaki erkeklerden yardımcı olmalarını istiyorlardı. Erkeklerin içinde genç olan pek yoktu, ancak genç kadınlar vardı. Onlar çocuklu kadınlar yardımcı oluyorlardı.

Şehrin biraz dışındaydılar artık. Tam da tehlikeyi atlattıklarını düşünmeye başlamışlardı. Şehirde kendilerini takip eden yoktu. Ana yola girmedikleri için yolu kesenlerle de karşılaşmadılar. Araziden de görünen kimse yoktu.

Tehlikeyi ilk Hasan amcanın eşi Elif fark etti. Bir traktör geliyordu arazinin içinde. Araç yolunun olmadığı bir yerde, bir traktörün gelmesi normal değildi. Hele katliam anlarında böyle bir durum, katliamın bir parçası olarak görülebilirdi.

Öyle olduğu anlaşıldı hemen. Herkes, döndü baktı gelen traktöre. Her şey ayan beyandı. Gelenler eli silahlı katliamcılardı. Silah sıklmaya başlamışlardı. Katliamdan kaçıp buraya gelen kabile bu defa bir daha kaçmaya başladı. Nereye kaçacaklardı ki, dümdüz arazideydiler. Yaşlı, hasta ve çocuklardı çoğunluğu. Onların hızları traktörün hızına eşit değildi.

Tarlaların içindeydiler. Çocuklar koşamıyorlardı. Kucaktakilerin taşınması zorlaşmıştı, taşınamıyorlardı. Kimsenin, kendisinden başka birisini taşıyacak gücü, mecali kalmamıştı. Oysa çocuklarını taşıyan anneler vardı kafilenin içinde.

Bir anne, kucağındaki çocuğunu taşıyamıyordu, bırakmayı denedi. Ölümle çocuğu arasında tercihe mahkûm olmuştu bu anne. Çocuğu yere bıraktı hızla, birkaç adım atmıştı ki, geri dönüp kaptı bebeğini ve aynı hızla yoluna devam etti. Annenin bebeğini bırakırken kanayan yüreğini, geri aldığı anda ise yüzüne yansıyan huzuru görebiliyordu insan. Annelik böyle bir şeydi işte.

Traktör gelmiş yetişmişti. Traktördeki katliamcılar ellerindeki silahlarıyla, patır-patır atladılar. Etraflarını çevirdiler kaçanların. “Kimse hareket etmesin” diye bağıyor, “teslim olun” diyorlardı. Herkes bir aradaydı zaten. Birbirlerinden güç alarak tutunuyorlardı. Bayram’ı yakalamış, çevresini sarmışlardı. Bayram, eşi, iki çocuğu ve annesiyle birlikte, birbirlerine daha yakındılar. Eşiyle birbirlerine sokulmuşlardı. Biri iki, diğeri dört yaşında olan çocuklarının elleri, ellerindeydi. Bayram bir tarafta, eşi bir tarafta, çocuklar aralarındaydı. Annesiyle küçük kardeşi de biraz ötedeydiler.

Bayram kendisine, silahın dipçiğiyle, bıçağın kabzasıyla vuranlardan korunmaya çalışıyordu.

Korunurken ya annesine veya eşine yaklaşıyordu. Bunu gören katiller, Bayram'ı eşinden, küçük kardeşinden ve annesinden ayırdılar. Çocuklarının da ellerini, kopartırcasına, ayırırlarken gözyaşlarını tutamamıştı, Bayram. Hırsından, öfkesinden ve çaresizliğindendi ağlaması. Karşı koyamamanın aczi kahrediyordu. Genç bir baba olarak, çocuklarının ve eşinin yanında yaşadıkları arına gidiyordu. Ağlamaktan da utanıyordu, lakin gözyaşları söz dinlemiyordu. Onları gizlemeye de imkânı yoktu.

Bu arada katiller ölümüne vurmaya başladılar. Arka arkaya silahlar sıkıldı. Çocuklar korkudan ağlıyor, bağııyorlardı. Kadınlar, çığlık çığlığa, şaşkın ve ürkektir. Birbirlerine sokulmuş bir yumak olmuşlardı. Bir küme insanın içinde patlayan silahlar, ayakta olanlardan birilerini düşürüyordu. Ya da yerdekilerden birisinin acısını büyütüyordu. İlk düşen kimdi, kimse anlamadı.

Bayram düştüğünde, eşi, çocukları ve küçük kardeşi ötedeydiler. Annesi ilk olarak üstüne atıldı Bayram'ın. Yarası kanıyordu. Ölümü, sağ mı, anlayamıyordu. Sesi çıkmıyor, hareket etmiyordu. Donmuştu bakışları, hareketsiz gözlerinde. Parçalanmış kafasında, kanlanmış beyaz beyni akıyordu, annesinin eteğine.

Bayram'ın annesi Fatma Ana'nın çığlıkları korkuttu katilleri. Korkularını silahlarıyla bastırdılar, Ona da sıktılar kurşunlarını. Vuruldu Fatma Ana, oğluna ağıt yakarken. İstemediler, başını kucağına aldığı, ölü oğluna ağıt yakmasını. Fatma Ana, yaralı olmasına aldırmadı, oğlunun başını bırakmadı yere. Akan kanına ve gözyaşlarına rağmen, torununu ve küçük oğlunu aldı kucağına ve bekledi, ağıtlarını yakarak. Küçük torunu ile Bayram'ın eşi ortalıkta görünmüyorlardı, anlaşılan kaçan grupla birlikte kaçmışlardı, onlar.

Bayram'ın kızı ile küçük kardeşi, çığlıklar atarak ve dehşet dolu gözlerle ağlaşıyorlardı. Üstlerindeki elbiseleri kana belenmiş, ayaklarındaki ayakkabıları kaybolmuştu, bu çocukların.

Kafile darmadağın olmuştu. Vurulanlar düşmüş hafif yaralı olanlar veya vurulmadan kurtulabilenler kaçıyorlardı. Kim nereye kaçabilirseydi, artık. Katiller kurşunlarını sıkarak gruptan kopanların peşine düştüler. Kim yakalandı kim kaçabildi, bilinmedi.

Orada bom boş arazinin içinde üç cansız ceset kaldı.

Fatma Ana Bayram'ın cenazesinin başındaydı. Daha doğrusu, Bayram'ın başı kucağında, iki yanından da torunu ve küçük oğlu, ağlıyordu durmadan. Fatma Ana, yarasının kanını durdurmak istedi bir süre, onunla uğraştı. Kucağındaki çocuklara üzülüyordu, kaçamamışlar kimse de beraber götürememişti.

Yaralı Fatma Ana, Bayram'ın cenazesinin başında kucağında, iki çocukla bekliyordu. Zaman geçmiş, akşamın karanlığı iniyordu. Melun bir günün melun bir gecesiydi. Ne gökte, bir tek yıldız, ne yerde bir tutam ot vardı.

Katiller dağılmıştı. Fatma Ananın birlikte yola çıktıklarından da kimse kalmamıştı. Yola çıktıklarında gündüzün öğleüstüydü. Şimdi akşam olmak üzereydi. Kış günüydü. Üstlerine alacakları hiç bir şeyleri de yoktu. Çocuklar ağlaşıyorlardı. Bayram cansız yerde yatıyordu. Bayram'ın kafasını ellerinin arasında indiremiyor, kıyamıyordu. Eteğine dolan beyni ve kanı da boşatamıyordu. Donmuştu Bayram'ın kafasında akanlar. Çocukları da kucağında indiremiyorlardı Fatma Ana. Yarası da ağrımaya başlamıştı. Yaraların soğudukça ağrıdığını duymuştu, şimdi yaşıyordu.

Yarada akan kanı üstündekilerden sargı bezi yaparak sarmış kanın akışını biraz olsun yavaşlatmıştı. Ama ağrısı artıyordu.

Ağlaşan iki çocuk. Biri Bayram’ın kızı, diğeri küçük oğluydu. Bayram’ın kızına baktı, dağılmış, kan bulaşmış, toprak dolmuş saçlarını okşadı. Bayram’ın yadigârı dedi kendi kendine konuşur gibi. Şehirde, yanan evlerin alevi parlıyordu. Gecenin korkutucu sessizliği, tanımadığı hayvan sesleriyle bozuluyordu. Hafif bir akşam yeli esiyordu, soğuktu hava.

Ölü oğlunun soğuyan cesedi vardı kucagında. Ve kanını durduramadığı yarası sızlıyordu. Rüzgâr kan kokusunu taşıyordu başka diyarlara. Fatma Ana sessizce ağıt yakıyordu. Çocuklar uyumaya başladılar, Fatma Ananın kucagının boş kalan bölümünde. Yaşadıkları dehşetli vahşet kim bilir onları nasıl yormuş, yıpratmış, bitkin düşürmüştür. Küçük oğlu Ahmet, bazen ayağa kalkıp dolaşıyordu etrafta. Gecenin karanlığı çöktüğünden beri fazla dolaşmıyordu.

Fatma Ana, eteğini onlara yorgan yaparak üstlerine örtmek istedi. Yapamadı, eteğin kanlı hali, Bayramın eteğine dökülmüş olan kanı, kafasının içindekileri.. Olmadı. Fatma Ana yapamadı.. Çocuklar öylesine açıkta, toprağı döşek, gökyüzünü yorgan yaparak uyudular. Fatma Ana ayaz gecede, ağlıyor, uyukluyor ve titriyordu.

Gecenin bir saatinde uyuklamış, uyanmıştı. Çocuklar, kıvrılmışlar eteğinin altına uyumaya çalışıyorlardı. Çocukların saçlarını okşadı. İkisinin de saçlarına Bayram’ın kanının bulaştığını fark etti. Kan saçlarında kurumuştur. Onların saçlarındaki kanı temizlemeye eli varmadı. Sadece okşadı o kanlı saçları. Gözyaşlarını tutamadı. Şiddetli bir sesle ağlama isteği duydu. Bağırma çağırma ağlamak istiyordu. Sesli ağlamanın bu denli istenen bir şey olacağı hiç aklına gelmezdi. Ağladı ama sesli ağlayamadı. Sesten de, sesli ağlamanı yaratacağı tehlikeden korkuyordu.

Çocuklar uyuduğunda, kendisi ağıdını bitirdiğinde, birden bulunduğu yeri, yalnızlığını ve korkuyu anımsadı. Ürperdi. Burada yapayalnızdı. Katiller tekrar gelebilir, kurt, canavar gelebilir. Ya da başka bir şey rast gelebilirdi.

Bütün bunlar onu korkuttu. Bir ara yerinde kakıp etrafa bakmak istedi. Yarasını, çevresinde uyuyan çocukları ve Bayram’ın kucagında duran, kanlı kafasını gördü. Vazgeçti kalkmaktan. Tekrar alçak sesle ağıt yaktıya devam etti.

Bayram’ın yaralı annesi, küçücük kızı ve küçük kardeşi, bir kış gününün sabah ayazını, çıplak bir arazide karşıladılar. Çocuklar sabaha karşı uyanmışlar bir daha uyuyamamışlardı soğuktan. Ahmet dolaşıyor, ağlıyor, ağladıkça daha çok üşüdüğünü sanıyor, daha çok ağlıyordu. Zaten kız çocuğu ise hiç susmadı. Hep titriyor ve ağlıyordu. Derdini anlatacak kadar konuşamıyordu. Yıllar sonra bu gün yaşadıkları ayazı hiç unutamadıklarını söylediler. Sabahın ilk saatlerinde sonra zayıf güneş ışıklarından ısınmaya çalışıyorlardı. Günün ilerleyen saatlerinde askeri bir araç onları bulup almaya geldiğinde, ağlamaktan şişen gözlerini silecek, soğukta donmuş yanaklarını okşayacak bir el arıyorlardı.

Fatma Ana o günden sonra hiç iyi olmadı. O ölmemişti, ancak ölümden beter yaşamıştı katliamın acısını.

Bayram Bil’in cenazesi önce Maraş Şeyh Adil mezarlığına gömülmüş, katliamdan 33 yıl sonra Narlı ya aile mezarlığına taşınmıştır. Bayram Bil in katilleri bulunamamıştır.

MUSTAFA ACİNİKLİ- PAZARCIK- GÖKÇAYIRI- 60 YAŞLARINDA

Mustafa Acinikli, bir yakını ile birlikte oğlunu nişanlamak için başka bir köye gitmek üzere yola çıkmıştı. Mustafa Dede yaşlıydı. Artık bu oğlunu da evlendirmek istiyordu. Emr-i hak vaki olduğundan, çocuklarına karşı görevlerini yerine getirmiş olmanın huzurunu yaşamaktı amacı. Bu yaşına kadar pek fazla gülmemiş, gün yüzü görmemişti. Kahır çekme zanaatının ustasıydı. Belki ömrünün bu son deminde iyi günler görebilirdi.

Komşu köyden bir dostunun kızına talip olmuşlardı. Aslında kadınlar bu işin büyük bir kısmını halletmişlerdi. Şimdi gidip sadece nişanı konuşacaktı. Hem kendisi acele ediyordu, hem de yeni hısımlar da “Artık uzatmaya gerek yok, bir an önce bu işin adı belli olsun” diyorlardı.

Gitmek istedikleri köye varmak için, bir Türk-Sünni köyden geçmeleri gerekiyordu. Ortalık bu kadar karışıkken ve halen katliam devam ederken, bu iş için yola çıkmak doğru muydu? Emin olamıyordu. ‘Neden doğru olmasın?’ demişlerdi komşuları. Sonuçta bir hayır işiydi. Tam tersine hayırlı işleri bekletmek doğru olmazdı. ‘Üstelik yaşlı bir adam olarak kim sana ne diyecek?’ diyorlardı. “Hem içinden geçeceğin köy, bizim köyün muhtarlığının olduğu köydür, bizim köydür yani. Onlar Sünni-Türk biz Kürt-Alevi olduysak ne yapalım? Yine aynı köylüleriz. Durup dururken kendi köylülerini mi öldürecekler! Neden sana bir şey desinler?” diye söylemişlerdi. Bütün bu telkinlerden sonra, Mustafa Dede, yaşlılığına ve kimseyle bir sorunu olmamasına olan güvenle o köyden geçerek oğlunu nişanlayacağı köye gitmeye karar verdi.

Mustafa yalnız değildi. Böyle işlere yalnız gidilmesi, gidilen eve karşı bir saygısızlık olarak kabul edilir veya misafirlerin kimsesizliğine yorumlanırdı. Öyle ya bu insanların hayırlı bir işine el atacak hiç mi bir yakını, dostu, komşusu yok diye ayıplanırlardı. Onun için Mustafa, komşu köyden Veli’yi de aldı yanına kız istemeye giderken.

Mustafa ile Veli giderlerken, yolda bir kamyon rast geldi. O kamyonu binerek yola devam ettiler. Bir süre gittikten sonra, yolları kesildi. Saldırganlar, yolu kesmişler, kontrol ediyoruz adı altında katliamlarına yollarda devam ediyorlardı. Gelen geçen araçları durduruyor, içindekileri sorguya çekiyor, sorgu sonucu yapılacaklara karar veriyorlardı. Kiminin bıyığını, kiminin sakalını kesiyorlardı. Giyimini beğenmedikleri kadınlara tacizde bulunuyorlardı. Bütün kuralları, cezaları, yolu kesenlerin belirlediği bir düzen oluşturmuşlardı. Kendi istek arzu ve inançlarının gerektirdiği bir işleyişi hâkim kılmışlar, onları uyguluyorlardı. Memleketin sağlık bakanının bile yolunu kesmişlerdi. Alevilerin yolunu kesmekten daha kolay ne olabilirdi ki?

Yol kesiciler, Mustafa Dedenin bindiği kamyonun da yolunu kestiler. Mustafa Dede ile arkadaşı Veli Torun’u esir aldılar. Önce İslami bir sorgudan geçirdiler, sonra köylerine götürdüler, esirlerini.

Bir süre sonra, hazırlanan mizansen gereği serbest bıraktılar Mustafa Dede ile Veli Torun’u. Yine mizansene göre, başka bir grup, Mustafa Acinikli ile Veli Torun’u köyden çıktıktan sonra takip edip yollarını kestiler. Mustafa Dede ile Veli Torun bu defa onların eline esir düştüler. Aslında bunların hepsi aynı grup katliamcılardı. Bütün bu düzenlemeler yasal kaygılardan dolayı yapılmaktaydı.

Mustafa Acinikli ile Veli Torun’u esir alan bu yeni katliamcılarda aynı aşağılayıcı işlemlerle başladılar. İlk olarak İslam’a dair sorguya çektiler esirlerini. Bütün sorulara en doğru cevabı verdiler, Mustafa ile Veli. Kendilerine zarar vermemeleri için yalvardılar, bildikleri ve akıllarına gelen tüm gerekçeleri saydılar.

SENET KARŞILIĞI KATLİAM

Mustafa Acinikli ile Veli Torun’un sorgulandığı saatlerde, katliamcıların yol kesme ve yolda kontrol yapma faaliyeti devam ediyordu. Aynı durum yolda geçen herkese uygulanmaktaydı. Mustafa ile Veli’nin akıbeti, bir süre sonra aynı durumu yaşayan bir başka grup tarafından açıklığa kavuştu. Aynı şekilde yolu kesilen bir traktörde bulunan Ahmet Kuşkan adlı bir vatandaş da alıkonmuştu. Ahmet Kuşkan, Alevi olmadığını ispat edince, mizansen gereği değil, gerçekten serbest bırakıldı.

Ahmet Kuşkan’ı serbest bırakan katliamcılar biraz önce yakalayarak alıkoydukları iki Aleviden, Mustafa Dede ile Veli Torun’dan söz ettiler. Ahmet Kuşkan durumla ilgilenerek, bu Alevilerin kim olduklarını ve nereden olduklarını sordu. Adı geçen Alevilerin muhtarın evinde alıkonduğunu söylediler.

Ahmet Kuşkan muhtarla görüşerek bu insanların serbest bırakılmasını istedi. Saldırganlarla birlikte hareket eden köy muhtarı, gelişmelerin kendisine yasal sorunlar açacağını düşünerek bu iki Aleviyi, Mustafa Acinikli ile Veli Torun’u, imzalanan senet karşılığında, Ahmet Kuşkan’a teslim etti. Böylece muhtar, esirleri güvenli bir biçimde serbest bırakmış oldu.

Ancak Ahmet Kuşkan'ın teslim aldığı esirlerle birlikte binip yola çıktığı traktör, şehre yaklaştığında tekrar durduruldu. Mustafa Acinikli, Veli Torun ve Ahmet Kuşkan öldürülmek amacıyla traktörden indirildiler. Veli, o anın karışıklığında bir fırsatını bularak kaçtı. Saldırganlar, Veli'yi kaçırmış olmaktan dolayı hayıflandılar. Kimisi arkasından yakalamak için koştu, kimisi silahına davranarak vurmak için uğraştı. Ahmet Kuşkan, bütün bu tutumlara karşı çıkarak Veli'nin vurulmasını engelledi. Böylece ne yakalamaya çalışanlar, ne de vurmak isteyenler istediklerini elde edemediler ve Veli Torun, kaçarak kurtulmayı başardı.

Ahmet Kuşkan, davranışlarıyla saldırganların tepkisini çekmiş, fazlasıyla sıkıntı yaratmıştı. Yakasına yapışmaya üstüne yürümeye başladılar. Saldırganların kendisini öldüreceklerini anlayan Ahmet, Veli'nin yaptığı gibi kaçmak için yol aramaya başladı. Tam o anda bir taksiyi durdurmuşlar, kimlik kontrolü yapıyorlardı resmi devlet gücü gibi. Serbest bırakılan taksi hareket etmeye hazırlanıyordu, gelişmeleri dikkatle izleyen Ahmet, fırlayıp atladı taksiye ve taksinin hareket etmesiyle birlikte Ahmet'te kurtulmuş oldu.

Mustafa Acinikli kalmıştı ellerinde saldırganların. Ganimet oydu ve bununla yetinmek zorundaydılar!

Mustafa Acinikli, sabahtan beri yaşadıklarından dolayı bitkin bir durumdaydı. Sabah başlayan ölüm oyunu bütün acımasızlığıyla devam ediyordu. Bir defa esir alınmış, daha sonra senet karşılığı serbest bırakılmıştı. Şimdi ikinci defa esir alınarak, yine ölüm kalım durumunu yaşamaktaydı. Bütün bir gün boyu can pazarındaydı. Issız bir arazide bir avuç canının elinde esirdi. Yaralanmıştı her vurduklarında. Ne Veli, ne de Ahmet kadar çevik ve genç değildi. Esir alındığı her defasında, kendisini zalimlerin insafına terk ediyordu. Direnemiyor, kaçmaya yönelemiyor, kendisini hep saldırganların insafına, merhametine terk etmek zorunda kalıyordu. Bu durum ise, ağrına gidiyordu. Yaralarının bazılarında kan sızıyordu, bazılarında ise sızan kan kurumuştu. Elbisesinin her tarafı kan ıslağıydı. Yüzü gözü toz toprak içinde kalmıştı. Yeni giydiği elbiseleri kana, toza toprağa belenmiş, parçalanmıştı.

Katliamcılar diğerleri kaçınca, bir süre daha yol kontrollerine devam ettiler. Elllerinde kalan tek ganimet olan Mustafa Dedeyi bir kenarda birkaç kişi tutmuşlar, hem kaçmasını önlüyorlardı, hem de aralıklarla vuruyor, acıtıyor, kanatıyor, ağlatıyorlardı. O yaşlı insan, yapılan hiçbir aşağılanmaya cevap vermiyor, vurulan darbelerde korunamıyor, başını ellerinin arasına almış sessizce ağlıyor, sadece ağlıyordu. Mustafa Dedeye vuranlar bazen ara verdiklerinde, Mustafa Dede kafasını kaldırıp bakıyordu, katillerinin gözlerinin içine. Bakışlarından büyük harflerle yazılmış kocaman bir “neden” sorusu okunuyordu.

Mustafa Acinikli'ye vuranlar, korkunç bir kinle, iflah olmaz bir düşmanlıkla vuruyorlardı. Öldürecekleri kesindi. Hâlbuki Mustafa Dede öldürülemez kadar ölgün ve yaşlıydı.

Bir ara sadece konuştular Mustafa Acinikli ile. Bunu fırsat bilen Mustafa Dede bir süre yalvardı, belki işe yarar diye! Kız istemeye gittiğini, yaşlığını, kendisinin de Müslüman olduğunu, biraz önce diğer saldırganlar tarafında serbest bırakıldığını, evini çocuklarını, torunlarını ve daha birçok şeyi anlattı, merhamet edip bırakmaları için. Hiçbir insaf rüzgârı esmiyordu katliamcıların yüzlerinde.

Yeniden ve daha şiddetli olarak başladılar vurmaya. Mustafa Acinikli, vazgeçti yalvar-

maktan ve ağlamaktan. Nasıl olduysa Pir Sultan düştü aklına. Onun deyişlerindeki direnişi hatırladı. Ve direnmenin gücüne ve yüceliğine bıraktı kendisini. Hiçbir acı duymuyor, hiçbir şeyden korkmuyordu artık. Katilleriyle boğuşmaya çalışıyor, onlara küfrediyor, hakaretlerini karşılıksız bırakmıyordu.

Darbeler iniyordu kafasına, vücuduna. Kanı yayılarak akıyordu tarlanın yumuşak toprağına. Sesi kesilmiş, hareketleri durmuştu. Yine de vuruyorlardı. Ölerken, küfrediyorlardı ‘neden bu kadar geç öldü’ diye! Paramparça olmuştu Mustafa Dedenin can çekilmiş bedeni. Önce elbiselerinin ceplerini yokladılar. Yağmalanacak ne varsa aldılar. Sonra kanıtları yok etmek için uygun bir yere götürüp, bir çukur kazarak gömdüler. Törensiz duasız...

Her şeyin unutulacağını sanıyorlardı. Başkalarında olduğu gibi, kimsenin hesap soracağını da beklemiyorlardı. Mustafa Dedenin öldürüldüğünü, beraber olduğu Veli gelip ailesine haber vermişti. Aile günlerce aradı, Mustafa Dedenin cesedini. Bulunamadı, ceset. Sanki yer yarıldı da içine girdi denir ya, işte öyle. Gerçekten de öyle olmuştu. Mustafa Acinikli’nin çocukları, torunları, dedelerini, babalarını morgda, soğuk hava deposunda bulunabilecek her yerde aradılar, ama yine de bulamadılar.

Mustafa Dedenin evine ölü toprağı ekilmişti. Cenaze kalkan evde yas bir süre sonra biter, ancak cenazesi kayıp olan evde yas hiç bitmez. Her gün yaslıdır o ev. Kaybı olan evde yemek pişmez ağız tadıyla. Bayramlar, karalar giyinerek karşılanır, günler ağıt yakılarak yaşanır. Konu komşuya ayıp olmasın diye bayramlaşma yapılır. Mustafa Dedenin evinden de yas vardı, acı vardı. Günlerdir cenazelerini arıyor, bulamıyorlardı.

Mustafa Dedenin ailesi ve Veli Torun, Mustafa dedenin cenazesini aramaktan vazgeçmezler. Peşini bırakmazlar, bu davanın. Ama güçleri az, hükümleri geçersizdi. Yine de ailenin yoğun ve ısrarlı çabaları sonucunda, kırk gün sonra, Mustafa Dedenin cesedi bulundu. Katiller, Mustafa Dede’yi öldürdükten sonra, bulundukları yerin biraz ötesine götürüp, orada bir çukur kazmışlar. Mustafa Dedenin cesedini, elbiseleriyle birlikte bu çukura gömmüşler. Böylece kendi katliamlarını gizlemek için cesedi saklanmış, gözlerden uzak tutmak istenmişlerdi. Yapılan buydu. Mustafa Dedenin cenazesi konduğu yerden çıkartılarak ailesine teslim edildi. Aile köyüne götürerek kendi inançlarına uygun bir biçimde yeniden gömdüler, Mustafa Acinikli’yi.

Mustafa Dedenin istemeye gittiği gelin, bu gelişmeler yaşanırken eve getirilmiş, Mustafa Dedenin oğluyla evlendirilmişti. Düğün dernek yapılamamıştı. Mustafa Dedenin başlayıp yarım bıraktığı işini komşuları tamamlamışlardı. Mustafa Dede oğlunun mürüvvetini görememiş, gelinine elini öptürememişti. Mustafa Dedenin istemeye gittiği gelin, ona sağlıklı halinde hizmet edememiş, yemek yapamamıştı. Ancak Mustafa Dedenin cenazesinin yemeğini yapabilmişti.

Veli Torun savcıya söyledi, kimlerin yollarını kestiğini, kimlerin kendilerine saldırdığını. Bunun üzerine saldırganlar yakalandılar. Ancak ‘öyle bir şey yok!’ dediler hep birden. ‘Biz yapmadık, görmedik, duymadık’ dediler. ‘Hepsi iftiradır’ dediler. Mustafa Acinikli’yi kimin öldürdüğü belli olmadı. Katiller ortadaydı, ama yinede “faili meçhul” bir vaka olarak tanımlandı Mustafa Dedenin ölümü, “maktulun faillerinin tespit edilemedi” şeklinde geçti resmi kayıtlara.

Maraş'ta tarihi bir kilise. Günümüzde Turizm Lisesi olarak kullanılmaktadır.

Unutulmasınlar...

Yapılan çalışmanın özgünlüğü böyle bir ek bölümü gerekli kılmıştır. Bu katliam, sadece katledilenleri kapsamamış, onlara yardımcı olanları onların yanında duranları da kapsamıştır. Aynı şekilde katliam devam etmiş, yaşadıkları dramların etkisiyle sayısız insanın hayatı alt üst olmuştur. Bu insanların yaşadıklarını hesaba katmadan katliamın yarattığı trajedilerin ve yaşattığı dramların yeterince anlaşılması sağlanamazdı. Bu çerçevede olmak üzere Maraş katliamıyla hayatlarının akışı değişmiş bazı insanların kamuoyu tarafından bilinmesi toplumsal hafızamızı bu katliamı kaydetmek açısından gerekiyordu.

Ayrıca katliamda katledilen insanlara ait bazı objelerin kayıt altına alınması katliamı ve o insanları unutmamak için önemliydi.

Yine katliama dair önemli bazı resimlerin ve bilgilerin de bu yolla hem öneminin vurgulanması hem de açıklığa kavuşturulması faydalı olacaktır.

Hem genel olarak yapılan çalışma, hem de bu ek bölümde yapılanların hiç birisi tamamlanmış bir çalışma olarak görülmemelidir. Şüphesiz yetersizlikler ve eksiklikler olabilir. Bu tür eksikliklerin giderileceğine, gereken dikkat ve özenin gösterileceğine inanılmalıdır. Çünkü doğrudan ve gerçekten yana olmak aynı zamanda ezilenden ve mazlumdaki yana olmaktır. Öte yanda bilinmelidir ki bu tür eksiklik ve yetersizlikler bu çalışmanın değerini azaltmayacaktır.

"...Küçük çocukların ve yaşlı adamların üzerine gaz dökülerek yakılmış, insanlık dışı olaylar işlenmiştir. Toplu katliam olayları, toplu halde ceset bulunmasıyla doğrulanmaktadır."

Dündar Saner, Dönemin Savcısı

"Hastaneye getirilen ölülerden elli ikisini inceledim. Bunlardan üç tanesi sopayla öldürülmüş, diğer ölüler mermilerle... Boğularak öldürülenlerin olduğunu söylediler. Yetmişlik yaşlıları, üç yaşında bebekleri vurmuşlardı. Bir cehennem aleminden geldim."

Mete Tan, Dönemin Sağlık Bakanı

GIJIK DEDE- SABRİ ÖZKAN- ERZİNCAN TERCAN – 1900

Gıjık dede 3. Nisan 1978’de, o dönem Yörükselim mahallesinde bulunan Erenler kahvesine atılan bomba sonucu katledildi. aynı saldırıda öğretmen Hüseyin yaralanmıştır. bu saldırı katliam öncesinde katliam için ortam hazırlama kapsamında yapılmış olanlardan saldırılardan bir tanesidir.

Dede mahallenin en yaşlılarından birsiydi. Herkesin saygı gösterdiği gösterilen saygıyı hak eden Gıjık dede, tecrübelerini sık sık anlatarak gençlere yol göstermeye çalışıyordu.

Biliyordu bu devletin zulmünü hilelerini. Kimini duymuştu kimini yaşamıştı. Gelişen olayları bunlara karşı sürdürülen mücadeleleri de yakından izliyordu. Ekmek kavgası içinde olanların yaşadığı korkuları çoktan aşmıştı. İncancına olan bağlılığını ve bundan dolayı kendisine gösterilen saygıyı ve ilgiyi sosyal ekonomik ranta dönüştürmeyi hiç aklına getirmedi. Ama bir sorun vardı ki içindeki en büyük dertti. Bu gençler bu mücadeleyi yürütüyorlar. Ama yaşanan tecrübelerde ders almıyorlar. Onun için bir gün bir biçimde bu devletin tuzağına düşecek kahrolacaklar. Yine bundan önce yaşandığı gibi olacak. Sürgün ve katliam onların payına düşecek diye dertlenip duruyordu.

Her sabah evden ne bulduysa kahvaltısını yapan Sabri Dede soluğunu kahvede alırdı. O dönem kahveler daha çok politik propagandaların en yoğun yapıldığı yerlerdi. Sabri Dede gidiyor kahveye tartışmanın başladığı ya da yapıldığı her hangi bir masaya oturuyor ve can kulağıyla dinliyordu.

Ne zaman kendisinin bir şey söylemesi gerektiğini düşündüğünde, devreye giriyor, söyleyeceğini söylüyordu. Zaten kahvenin müdavimleri dedeyi biliyor hatta ne söyleyeceğini de biliyor ve hemen sözü ona bırakıyorlardı.

Dede bıkmadan usanmadan anlatıyordu. Geçmişte neler olduğunu ve neden olduğunu. Sonra veya aralarda esas derdini anlatmaya çalışıyordu. Bütün bu geçmişte olanlara dikkat etmeli, onlardan dersler çıkartılarak, bu gün aynı durumlar yaşanmamalıydı, demeye getiriyor ve sözünü her defasında bu nasihatla bağlıyordu.

Dedeyi daha çok kendi yaşına yakın olanlar dinliyorlardı. Ama onun sözlerine en çok değeri daha orta yaşlılar veriyordu: dinleyicilerinin içinde yaşlılar onun atlattığı geçmiş dinelmekten zevk alıyorlardı. Orta yaşlılar ise onun anlattığı nasihat bölümünü önemle dinliyorlardı. Sabri Dede en çok onların varlığını önemsiyordu. Çünkü o orta yaşlıların kendileri bu mücadelenin içinde değillerse bile oğulları kızları vardı. Sabri Dede bunu biliyor onun için anlattıklarını daha çok o gençlere anlatıyormuş gibi anlatıyordu.

Sabri Dedenin anlatması boşuna değildi. Türkiye bir kan gönlüne çevrilmiş, her gün her yerde halka ve halkın çocuklarına karşı yoğun bir saldırı yaşanmaktaydı. Bu saldırılar Maraş’tan da başlamıştı. Bir ETKO çetesinin varlığından ve bu çetenin okullarda çocuklara saldırmaya başladığından söz ediliyordu. Sabri(Gıjık) Dede, dinleyicilerinden her gün bir yeni saldırı haberi duyuyordu. Kendisini dinleyenlere temkinli olmayı önermeye de dili varmıyordu artık. Nasıl temkinli olunacaktı ki. Her gün birlerine saldırılırken, her gün insanlar dövülür, kurşunlanırken nasıl temkinlilikten söz edilebilirdi ki. Her gün bir yerlerde bomba patlatıldığını, her gün bir yerlerin kurşunlandığını duymak günün olağan haberleri olmuştu.

Sabri Dede olanları duyuyor, duydukça kahroluyor ve daha az konuşuyordu artık.

Bir gün yine kahvede oturuyorlardı. Kahvenin önü dar bir caddeydi. Etrafindan da mahallenin içine giren daracık sokaklar vardı. Bir araba göründü Mağaralı tarafında gelen. Bu normal değildi ve bu durum herkesin dikkat kesilerek arabayı izlemelerine yol açtı. Araba hızla yaklaştı, kahvenin yanına geldi. Mahallede çok az kimsenin arabası vardı. Buraya arabayla gelecek kimsede fazla değildi. İçerdekiler tedirgin ve meraklı bakışlarla izliyorlardı. Araba kahvenin yanında iyice yavaşladı duracak gibiydi. Durmadı ve içeriye kurşun yağmaya başladı. Herkes yerlere yattı. Aynı anda içeriye bir el bombası daha atıldı. Bunun içerde patlaması herkesin ölmesi demekti.

Sabri Dedenin aklında geçen bu düşüce onun aynı hızla ayağa kalkmasına yol açtı. Sabri Dedenin ayakta ellerini açmış uzun sakallı hali, dehşetli, ulvi ve heybetli bir görüntü yaratmıştı. Saldırganların bunu görecektir hali yoktu. Onlar kurşunlarını boşaltmakla meşguldüler. Sabri Dede düştü. Katiller arabalarını son hızla sürerek oradan ayrıldılar. “Tercanlı Mehmet oğlu Sabri Özkan, Gıjık Dede vurulmuş, ölmüştü

HASAN SOLMA – PAZARCIK- ÇOKYAŞAR

Hasan Solma, şehre bir süre önce gelmiş yerleşmişti. Şehrin Karamaraş olarak bilinen mahallesi daha çok bir köy gibidir. Genellikle bütün şehirlerin kenar mahalleleri gibi. Doğal olarak hem o dönemin koşulları hem de Maraş'ın özgünlüğünden dolayı köy gibi sözü fazla kalmaktaydı. Tamamen bir köydü burası. Ahırları olan, hayvancılığın yapılabildiği, hayvanların beslendiği sabahları hayvan sürülerinin otlatılmaya götürüldüğü bir köy.

Hasan Solma'da burada hayvancılık yapmaktaydı. Biraz ineğini almış bunları beslemekte, sütünü süt ürünlerini satmakta, ayrıca kurban olarak hayvanlarının da uygun olanlarını satarak hayvan ticareti yapmaktaydı.

Cenaze töreninden de diğer gelişmelerden de haberi olmamıştı Hasan Solma'nın. Kendisi bu konularla hiç ilgilenmemektedir. Ayrıca ilgilenecek bir ortamı da yoktu, bu konularla ilgilenecek kimse de yoktu. Onun için ne şehirde nede ülkede gelişen saldırılardan haberdar değildir Hasan Solma.

Ancak iki gündür yaşananları görmekte duymaktaydı. Tam bir katliamdı, soykırımdı yaşananlar. Önce kendisiyle ilgisi olmadığını, olamayacağını düşündü. Ancak öyle olmadığını, tüm Alevilerin, Kürt ve solcuların katledildiğini anladığında bile kendisini katliamın dışında tutuyor, kendilerine bir şey olmayacağını söylüyordu.

Saldırının olduğu gün yine hayvanlarını dağa götürmek istiyordu. Sonra yeğenleri gelmişlerdi köyden. Onlar her şeyi bırakıp gidelim diye diretiliyorlardı. Hasan bir şey olmayacağını söyledi önce. Sonra bir ara ikna olur gibi oldu. Ancak hayvanlarını bırakarak gitmek istemedi. Ancak gelişmeler çok hızla yaşandı ve katliamcılar Hasan Solma'nın evine saldırdılar.

67 NOLU EV

Hasan Solma, evlerine yapılan saldırı karşısında, önce evi terk ederek kaçmayı düşündü. . Ancak hayvanlarının gasp edileceğini veya yakılacağını düşünmek onun gitmekten vazgeçmesine yol açtı. Evinin yakılmasını, hayvanlarının öldürülmesini engelleyebilece-

ğini ve belki de saldırıyı kolay atlatacağını düşünmeye başlamıştı. Bu düşünceden hareketle çocuklarını gönderdi, kendisi ve bir yeğeni evde kaldılar. Daha sonra eşi de eve dönerek kocasının yanına gelmişti. Hiç bir şey Hasan Solma'nın düşündüğü gibi gelişmedi. Hasan Solma'nın evine 1000 kişilik bir kalabalıkla saldırdılar.

Hasan Solma saldırılar karşısında komşusundan yardımcı olmasını saldırganları engellemesini ve kendilerini korumak için evine almasını söyledi. Komşunu yardımcı olmaz, çünkü katliamcılardandı. Bu komşu evlerin imha edilmesi için saldırganlara evleri göstererek saldırganları teşvik etmekte olan birisiydi.

Hasan Solma'nın yapacağı tek şey kalmıştı. Kendisini olanakları ölçüsünde savulmaktı. O da onu yaptı. Saldırı başladığında kendisini korumak amacıyla elinde bulunan kırma tüfeğiyle savunmaya geçti. Karşılıklı çatışmalı bir süreç iki saat kadar devam etti. Eşitsiz koşullardaydılar. Onlar binlerceydiler ve silahları çoktu. Hasan Solma'nın elinde bir kırma ve birkaç dinamitten başka hiçbir şey yoktu. Ancak dışarıdaki katliamcılar içerde bir ordu ve bir cephane var sanıyorlardı.

İçerdekiler ellerinde çok az malzemeyi idareli kullanarak zaman kazanmaya çalışıyorlardı. Dışarıdakiler içeri girmek için yüklenmeyi göze alamıyorlardı. Bir süre sonra askerler geldiler. Onlar da içeride önemli bir silahlı güç olduğunu düşünüyorlardı. Daha doğrusu dışarıdaki katliamcılar böyle bilgi vermişler gelen askeri yetkili de katliamcılardan aldığı bilgiyle hareket etmişti.

Askerler bir süre içeriye ateş etmişler, aynı zamanda Hasan Solmaya teslim olması için çağrı yapmışlardı. Daha sonra Hasan Solma teslim çağrılarını uyararak teslim olmuştu. Ancak kendisini korumak amacıyla silah sıktığı için yakalanmış, bir katliamcı gibi yargılanmış ve beş yıl ceza verilmiştir.

Hasan Solma'nın belirtilen saldırıları yaşadığı ve sonunda bir katliamcı gibi yargılanıp cezalandırıldığı bu durum, katliam tartışmalarının da konusu olmuştu. Katliamcı çevreler Hasan Solma'nın evinde yaşanan direnişi, dillerine dolayarak akıl almaz bir efsane dönüştürmüşler bunun üzerinde katliamcı politika ve yaklaşımlarını anlatmaya çalışmışlardı. Bu 67 no'lu evde büyük kuleler ve bu kulelerde büyük silahlarla bir direniş değil saldırı yapıldığı ileri sürülmüştü. Yıllarca kamuoyuna bu yalanla katliamın kanını gizlemeye çalıştılar. 67 no'lu evde olan biten anlatılanlardan baredir. Bir kırma tüfeği ve birkaç dinamitle yaşlı bir insan kendisini savunmaya çalışmıştı.

BİR ACI SON DAHA

Hasan amca yaşadıklarından dolayı ilerlemiş yaşına rağmen hayata karşı bir küskünlük içine girdi. Anlayamadı bunca olan biteni. Yakalandıktan sonra cezaevinde yatmıştı dokuz ay kadar. Bu durum onun küskünlüğünün ilk nedeni olmuştu. Sonra serbest bırakılınca sevinmişti. Adaletin yerini bulacağına inanmış, "ha işte böyle bize yapılan haksızlıktı ve bu anlaşılacaktır" diye sevinmiş, mutlu olmuştu. Ama bir süre sonra kendisine beş yıl hapis cezası verilip onaylandı ve kendisini hapse koymak için aranmaya başladılar. Dünya bir kez daha Hasan amca için anlamsızlaşmış, bir kez daha yıkılmıştı. Bunun yanında yaşadıklarından dolayı da sorunlar baş göstermişti. Geçim sıkıntısı içine girmişti, Hasan Solma. Her şey çok zordu. Eskide hayvanları vardı, ticaret yapıyor para kazanıyordu. Şimdi bunu yapamıyordu. Sermayesi yoktu. Ticaret zorlaşmıştı, borca mal vermiyorlardı. Kendisi işçilik yapacak kadar genç değildi. İş bulamıyor bulsa çalışmıyordu. Gerçi çocukları yardımcı oluyorlardı. Ama o kendisi üretmek, kazanmak istiyordu.

Hasan Solma katliamda öldürülmemişti. Ama katliam onu öldürmekteydi. Dayanamadı Hasan amca. Yaşına bakmadı. Yaşadıklarına baktı. Hayat mı düzen mi bilmiyordu. Ama birileri ona hayatı çekilmez kılmışlardı. O da isyan etti bunca zorluğa ve hayata. Katliam bir başka biçimde Hasan Solma'nın ölümüne yol açmıştı. Hasan Solma katliam şehidiydi.

MEHMET KOCAMAZ - TÜRKOĞLU MİNEHÖYÜK KÖYÜNDE 1935

Mehmet Kocamaz, katliama karşı sürdürülen direnişin en önemli figürlerindendir. Ne yazık ki tarihimizi bize başkaları anlattığı ve biz onların anlattıklarıyla yetinmek zorunda kaldığımız için Guro ve benzeri arkadaşların gerçekliği yeterince aydınlanamamaktadır.

Guro cenaze törenine katılımın en yoğun olduğu Minehöyük köyünde yaşayan yoksul bir emekçiydi. On çocuğuyla birlikte yaşamın tüm zorluklarına rağmen devrimci gelişmelerden etkilenmiş ve Devrimci Halkın Birliği (DHB) çevresiyle birlikte çalışmalarda yerini almıştı. Mücadelenin karşısına çıkarttığı her görevi yüksek bir sorumluluk ve derin bir cidiyetle ele alıyor ve hiç bir yüksünme yaşamadan yerine getiriyordu.

Cenazelerin olduğu gün, köylülerin en güçlü ve en örgütlü biçimde cenaze törenine katılmasını sağlamaya çalışmış, kendisi de orada bulunmuştu. Cenaze töreninde kitlenin disipline edilmesinde, yürüyüşünün örgütlendirilmesinde ve kortejin düzenliliğinde görev almıştı. Cenaze törenine yapılan saldırı üzerine, yine Guro, kitlenin toparlanmasını sağlamaya, saldırıya karşı direnişi güçlendirmeye çalışmış, ancak istenen sonucu alamamıştı. Bunun üzerine arkadaşlarıyla bir araya gelen Guro olabilecek daha büyük saldırılara karşı hazırlık yapmak ve direnmenin olanaklarını yaratmak için köye gönderilmişti.

Gece köyde uygun düzenlemeleri yapan Guro, gerekli imkânları yaratarak ve bir grup arkadaşıyla birlikte tekrar şehre gelmiş, olası saldırılara karşı sürdürülecek olan direnişe

hazırlanmıştı. Guro başlayan saldırılara karşı direnişle karşılık verir. Katliam boyunca Guro direnişin önüne çıkarttığı görevleri yerine getirmek için oradan oraya koşturmuş durmuştu. Kâh elinde silahıyla çatışmış, kâh bir yaralıyı sırtında taşımıştı.

Guro’nun bu özelliği, devrime bağlılığı ve mücadeleye devam etmesi onun bu nedenle devletin ve sistemin sahiplerinin dikkatinde kaçmamıştı. Mimlemişlerdi, Guro’yu.

Guro katliamdan dolayı ilan edilen sıkıyönetim koşullarında sürekli taciz edildi, baskı altında tutuldu. Buna rağmen o devrime ve devrimcilere inanmaktan yana en küçük bir tereddüt yaşamadı. Aynı yollarda, aynı ruh hali içinde, aynı kararlılık ve ciddiyetle devrimci görevlerini yerine getirmeye devam etti.

Ancak 12 Eylül geldiğinde, kuralsız şiddet ve baskı kural olarak ilan edildiğinde, artık devlet Guro’nun fermanını yazmıştı. Ancak Guro bu fermanı da tanımadı. “Ferman padişahınsa dağlar bizindir” dedi ve 12 Eylül zulmüne boyun eğmeyerek, onların “teslim ol” çağrılarına uymayarak direnmeye ve mücadeleye devam etti. Ancak zülüm düzeni faşist darbeciler, hem olanaklarının fazlalığıyla, hem kitleleri yoğun baskı altına almış olmalarıyla Guro’nun yakalanmasını sağladılar. bir ihbar üzerine yakalanan Guro, bu koşullardan da teslim olmadı. İşkencelere direndi, dostlarına ve yoldaşlarına zarar vermedi.

Guro TKP/ML Hareketi davasında yargılanır. Gördüğü ağır işkenceler sonucunda amansız bir hastalığa yakalanan Guro bilinçli olarak tedavi edilmez ve Mersin cezaevinde 17. 12. 1980’de Mersin cezaevinde hayata veda eder.

Maraş katliamında bu şekilde direnmiş veya acılara katlanmış birçok kahraman bulunmaktadır. Ancak egemen medyanın çarpıtmaları, bilgisizliğin sunduğu dezavantajların yarattığı tahribatlar sonucunda bu insanların varlığı göz ardı edilmekte unutulmaktadır. Hâl-buki hiç bir basit avantaj gerçeğin göz ardı edilmesine yol açmamalıdır.

Maraş’ı anlatan birçok fotoğraf bulunmaktadır. Bu resimlerden birisi de cesetlerin içinde, birisini arar gibi oturan erkek resmidir. O resimdeki şahıs Guro’dur. o an da Guro, katliamda kendisi gibi direnişte yer almış ancak daha sonra katledilmiş olan yeğeni Veysel Kalkandelen’in cesedini aramaktadır.

Yıldızlar ve sular tanıktır bize
Aç ve kavruk bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Ordular kurduk türkü renklerinden
Bütün ağıtları bir hücumda yendik
Acıya kurşun işlemez artık
Biz yaşamayı zulümsüz sevdik

Adnan Yücel

MEHMET KINIK 1947 - 1982 MİNEHÖYÜK KÖY MUHTARI İŞKENCE SONUCU ADANA CEZAEVİNDE ÖLDÜRÜLDÜ.

Mehmet kısa süre önce yapılan muhtarlık seçimlerinde devrimcilerin adayı olarak seçime girmiş ve kazanmıştı. Bütün diğer köylüler gibi zorlu bir yaşam sürdürmekteydi. Ancak devrimcilere ve devrime olan bağlılığı, bu zorlu koşullara rağmen, mücadelenin içinde olmasını engellememişti.

Mehmet, ailesi ve geçimiyle ilgilendiğinden daha fazla köylülerin sorunlarıyla ilgileniyordu. Maraş katliamı, sıkıyönetim ve arkasında 12. Eylül darbesi, Mehmet' in muhtarlığı döneminde yaşanan süreçlerdi. Ve bu durum Mehmet'in yaptığı muhtarlığın en zorlu iş olmasına yol açmıştı.

Sıkıyönetim ve arksında gelen 12. Eylül faşist darbesi koşullarında, devlet, Minehöyük köyü muhtarı olarak Mehmet'in kendilerine hizmet etmesini istemekte ve bunun için her türlü zorbalığa başvurmaktaydı. Mehmet ise, köylülerine, halkına ve ideallerine ihanet etmemekte, direnmekteydi. Bu durum Mehmet'in devlet nezdinde "terörist" olarak kabul edilmesine yol açmıştı.

Her gün, istisnasız her gün, devletin askeri güçleri köye gelmekteydiler. Özellikle darbeden sonra bu durum daha dayanışmaz bir hal almıştı. Neredeyse köy askeri bölge haline gelmiş bulunmaktaydı. Zaten askerin köye gelmesi demek, tastamam zulüm demektir.

Gelirlerken yol boyunca zulümleri başlıyordu. Cemseler dolusu asker, yol boyunda, kadın, çocuk, yaşlı demeden, kiminle karşılaşsa, hemen iniyor, onu oracıkta sorguya çekiyor, dövüyor, işkence ediyor, hatta isterlerse gözaltına alıyor, ellerine kelepçe vurup arabanın içinde hapsediyorlardı.

Estirilen bu terörden sonra, köye geldiklerinde, okulu bir karargâh gibi kullanıyorlardı. Çoğu zaman zorbalıkla okulu tatil ettirerek, öğrencileri evlere gönderiyor, köylüleri sorguya çağırıyorlardı.

Bu zulüm yaşatılırken her defasında, sürekli bir biçimde ve değişik baskılarla muhtar Mehmet Kınık’ın kendilerine yardımcı olmasını istiyorlardı.

Muhtara dayattıkları görevler arasında, devrimcilerin yakalanmasını sağlamak en temel görevdi. Bu temel amaca bağlı olarak devrimcilere yardımcı olanların veya yardımcı olacağı düşünülenlerin sürekli takip altında tutulması, ailelerinin nerelere gittiği, neler yaptığı, hatta şehirde veya köy bakkalında neler alıp sattıklarının belirlenmesi gibi ayrıntılarda bulunuyordu. Ayrıca evli olan ve aranan devrimcilerin eşlerinin durumu, hamilelikleri vs. gibi bir hayatın içinde olabilecek her tür değişikliğin takip edilerek karakollara bildirilmesi de muhtarın yapmasını istedikleri “görevler” arasındaydı. Muhtar Mehmet Kınık, bunların bazılarını yapamayacağını söylediğinde ise, her türlü baskı tehdit ve işkence devreye giriyordu.

Mehmet, askeri faşist 12. Eylül yönetiminin bu baskılarına karşı direnmekten ısrar ediyordu. Öte yanda bütün gelişmeleri devrimcilere değişik yöntemlerle aktarıyor, böylece onların korunmalarına yardımcı oluyordu. İncancına ideallerine ve halkına bağlılığını devam ettiriyordu.

Bu durum bir süre böyle devam etti. Ancak bunun uzun süre devam edemeyeceği beliydi. Bir gün köylülerin hemen tamamına yakınına sorgu kâğıtları geldi. Hepsisi mahkemeye çağırılıyorlardı. Maraş katliamında direnişe katılmakla suçlanıyorlardı. Bunu için şehirde ifade vermeleri isteniyordu. Muhtar buna itiraz etti, karşı çıktı. Hem suçlama yanlıştı hem de bunca köylünün şehre taşınması doğru değildi. Bütün bunlar devletin muhtara karşı düşmanlığını artıran nedenlerdi. Ancak muhtarın halk tarafında destekleniyor olması askeri darbecilerin muhtarı görevde almalarını zorlaştırıyordu.

Onun yerine muhtara sürekli ve daha çok baskı yapılmaya başlandı. Her fırsatta muhtar çağırılıyor hakaretler edilerek salınıyordu. Bazen gözaltına alındığı da oluyordu.

Bu koşullarda, günlerin birinde, Minehöyükli bir devrimci yakalanmış, köye getirilmişti. Yakalanan devrimciyle muhtar doğal olarak tanışıyorlardı. Durumun arkadaşlarına bildirilmesini istedi muhtardan. Sonrası yakalananın kaçırılması oldu.

Subay ve diğer ilgililer haberi aldıklarında şamar yemiş gibi oldular. Bunun yapılmasında muhtarın katkısı olduğunu, muhtarın sorumlu tutulması gerektiğini düşündüler. Ancak bunu tam olarak ispat edemiyorlardı. Artık muhtarın mutlaka alınması ve sorgulanması gerekiyordu.

Muhtar alındıktan sonra günlerce devam eden işkencelere dayandı. Hiç bir bilgi vermedi. Yapılan işkenceler sonucunda, muhtar Mehmet Kınık, Adana cezaevinde son nefesini verdi. Son nefesini verirken dostlarına ve yoldaşlarına bağlılığın yarattığı huzurunu taşıyordu yüzünde.

Kim demiş, yoksulluk ve ezilmişlik baki kalacak diye. Bu direnç ve bu fedakârlıklar, kazanmanın teminatı olacaktır.

AVUKAT AHMET ALBAY

Adanalı bir alenin bir kaç çocuğunda birisiydi. Ahmet babası ve kardeşleri bir yanda çeşitli ticari faaliyetlerle hayatlarını kazanmaya çalışırken, bir yandan da politikayla ilgileniyorlardı. Aile CHP'liydi. Ahmet CHP'nin il başkanıydı.

Ahmet O dönem Ecevit'in geliştirdiği siyasal tezlerden hemen herkes gibi etkilenmiş, toprak işleyen su kullananın sloganına inanmıştı. CHP de, politikayı da bu nedenle yani toplumsal hayatı yaşanır kılmak amacıyla yapıyordu. Klasik bir CHP'lilik için yapmıyordu. Yakını olan gençlere ve çocuklara özen gösteriyor onları okumaya teşvik ediyordu.

Maraş katliamı başladığında birçok CHP'li avukat gibi o da davaya müdahil avukat olarak katılmaya karar vermişti.

Davanın hazırlık süreci Ahmet açısından hem hayatı öğrenmek, hem de siyasal düşüncelerinin gelişmesi açısından oldukça öğretici olmuştu.

Ahmet, Maraş katliamının CHP hükümetine karşı yapıldığına inanıyordu. Ancak CHP hükümetinin halka ve kendisine karşı yapıldığı bu kadar açık olan bir katliamı önleyememiş olması, sık sık karşısına çıkan ve kafasını karıştıran bir sorun olmuştu. Bu sorun birçokları için dönemin siyasal tartışmalarının bir boyutuyken Ahmet için daha derin bir anlamın önünü açıyordu. Acaba gerçekten bu düzen böyle değişmeyecek mi sorusu Ahmet'in kafasının bir yerinde takılı kalıyordu.

Duruşmalar başladığında, Ahmet’in tavrı, savunmalarda gösterdiği tutarlılık ve ifade gücü Ahmet’in katliamcı sanıkların avukatları tarafında mimlenmesine yol açmıştı.

Buna rağmen Ahmet kararlılıkla duruşmalara katılıyor duruşmalarda katliamcıları teşhir ediyor katliamın ayrıntılarını açıklığa çıkartmaya özen gösteriyordu. Katliamın mağdurları açısından önemli bir moral destek olan Ahmet’in tutumu Ahmet’le mağdurlar arasında sıcak bir ilişkinin doğmasına yol açmıştı. Katliam mağdurları, karşılaştıkları sorunları çözmek ve ondan yardımcı olmasını istemek amacıyla, Ahmet’in kapısını daha sık çalmaya başlamışlardı.

Günlerde bir kara gündü. Ahmet bürosundayken acı haber geldi. Ahmet’in yakın arkadaşı ve meslektaşı olan kendisi de TİP il başkanlığı yapan aynı davanın bir diğer avukatı olan Ceyhun Can’ı vurmuşlardı.

Bunun üzerine çeşitli tedbirlerin alınması konuşuldu. Ahmet “eğer öldürmeyi kafaya koymuşlarsa yanımdaki korumayı da öldürürler, yazık olur ona...” diyor, korunma yöntemlerine itibar etmiyordu.

17 Nisan 1980 perşembe akşamı Ahmet Albay vuruldu. Ahmet yaralıydı. Ankara’ya götürüldü. Bir ay sonra öldü.

Ahmet in katili yaptığından pişman olmadığını söyledi. Yıllar sonra tahliye olup Elazığ yolunda konvoylarla karşılanırken.

AVUKAT HALİL SITKI GÜLLÜOĞLU- 1938- 3. ŞUBAT 1980

Av. Halil Sıtkı Güllüoğlu herkesin saygı duyduğu bir avukat olarak meslek hayatına devam ediyordu. Mesleki bilgisi kültürlü olması ve sosyal ilişkilerinde son derece pozitif etki bırakan özelliğiyle herkesin saygısını kazanmıştı.

Dönemin siyasal gelişmelerinde etkilenmişti, demokratik bir özelliğe sahipti. Türkiye’de sürdürülen demokrasi kavgasının adsız neferlerine karşı bir sorumluluk duygusu içindeydi. O dönemde ve o koşullarda sürdürülen mücadelenin zorluklarını bu zorluklara karşı gösterilen metaneti, cesareti kararlılığı ve makul yaklaşımları en yakında görebiliyor, bunları gördükçe demokrasi mücadelesi verenlere daha fazla bağlanıyordu.

Maraş katliamı yaşandığında yerinde duramıyordu. Bu nasıl bir uygulamaydı. Hayatında buna benzer bir gelişmeyi aklı almıyordu. Hemen harekete geçmek bir şeyler yapmak istiyordu. Ama yapabileceklerinin sınırlı olduğunu biliyordu. Zaten bir şey yapamadan gelişmeleri izlemekle yetinmişti.

Davalarla ilgili gelişmeler başlamadan sıkıyönetim ilan edildi. Bu durumda davaların sıkıyönetim mahkemesine geçeceği anlaşıyordu. Bunu izlerken içten içe öfkesi büyüyordu. Halil’in. Çünkü bu davanın sıkıyönetime devredilmesi demek davanın üstünün örtülmesi demekti. Bunu biliyordu. Yine de konuyla ilgilenmeye daha içerden başlamak için ilişki aramaya başladı. Aradığı ilişkileri bulması zor olmadı.

Davada bir kaç mağdurun vekâletini alarak davaya av. olarak katılmaya başladı.

Dava başlamadan müvekkillerinin durumu onların anlattıkları Halil in daha çok etkileneşine ve katliamcılara karşı sürdüreceğı mücadeleden sadece bir hukuk mücadelesi sadece bir avukatlık mesleğinin işi olmadığını anlıyordu. Müvekkillerini dinlerken yaşadığı şaşkınlık öfkeye ve mücadele kararlılığına dönüşüyordu.

Davanın duruşmaları başlamadan çok ciddi bir hazırlık yaptı. Bu davanın sadece kriminal boyutlarıyla ilgilenmiyordu. Siyasal ve sosyal boyutların Halil in daha çok ilgisini çekiyordu. Bununla ilgili olarak savunmalarının ana temasını kurmaya çalışıyordu. Bu dava asıl olarak faizimin yargılandığı bir dava olmalıdır diyor bunun için çalışıyordu.

Duruşmalar başladığında, hallin tutumu farklılığı hemen dikkat çekmeye başladı. Saldırganlar ve onların avukatları halile saldırmaya başladılar. Her fırsatta halile sataşıyor onu taciz ediyorlardı. Halil konuşmaya başladığında hem sanıklar hem avukatları Halil in konuşmasının etkisini zayıflatmak için onun konuşmasını kesmeye olmazsa dinlenmez hale getirmek için gürültü yapmaya çalışıyorlardı. Halil bütün saldırılarda onları teşhir ediyor onların sandığından farklı bir sonucun doğmasını sağlıyordu.

Bir defasında hep birden Halil in üstüne yürüyerek onu linç etmeye çalışmışlardı. Artık Halil davadaki en büyük düşmanları onların at oynatmalarını engelleyen en büyük sorun haline gelmişti.

Haili le sanık avukatları açıktan tehdit ediyor parmak sallıyorlardı.

Halil Sıtkı Güllüoğlu, 3. Şubat. 1979’da Adana’da işine giderken, evinin önünde arabasına bindiğı sırada faşist katillerin kahpece saldırısı sonucunda katledildi.

AVUKAT CEYHUN CAN- 1940-197 ADANA

1940'da Adana'nın kozan ilçesinde doğdu. 1960 yılında adana erkek lisesini bitirdikten sonra askere gitti. Dönüşte İstanbul üniversitesi hukuk Fakültesi'nde yükseköğrenimini tamamladı. Türkiye işçi Partisi'ne 1972 sonrası kurucularındandır. Ayrıca TİP'in adana il başkanlığını yaptı. Maraş katliamı davasının müdahil avukatları arasında yer aldı.

Ceyhun Can dönemin TİP il başkanı olmasından dolayı önemli ölçüde siyasal gelişmelerin içindeydi. Yakından takip ediyor hemen her gelişmeye siyasal yaklaşımları çerçevesinde dahil olmaya çalışıyordu. Maraş katliamı yaşanırken katliam karşısında tutum almanın zorunluluğu yanında ortak tepki vermenin yollarını aramaya koyulmuştu. Bu amaçla yapılan çalışmalar sonucunda, ortak protestolar ortak etkinlikler yapılması için kararlar alınmış bu amaçla çalışmalara başlanmıştı.

Ceyhun şair duyarlılığıyla katliamın yarattığı acıları yüreğinin en derinliklerinde yaşıyordu. Her konuştuğu müvekkilinin hikâyesi onu alt üst ediyor, herkesin acılarını nasıl azaltabileceğini düşünüyordu.

Yaşanan katliamın politik bir operasyon olduğunu biliyordu. Onun için politika yapmalarının ne kadar gerekli ve önemli olduğunu da farkındaydı Ceyhun. Yine de bu saldırıları ve katliamları neden önleyemedikleri aklına geldikçe içi daralıyor kalbi sıkışıyordu.

Katliam yargılamalarının Adana’da yapılacağı belli olduğunda kendilerine daha çok sorumluluk düştüğünü gördü. Bu amaçla hemen kolları sıvayarak müvekkiller için neler yapılabileceğini düşünmeye yapılacaklar için insanları harekete geçirmeye çalıştılar.

Davaya katılmakta önemli bir sorudu. Davanın avukatı olarak gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra duruşmalara katılmaya başladı. Ceyhun. Sanık avukatlarının küstahlığı, saygısızlığı Ceyhun’u daha çok tahrik ediyor katliamcılara karşı tutum almasına yol açıyordu.

Sanık avukatları müvekkilleri olan katliamcıları el üstünde tutuyor onlara olağan üstü itimam gösteriyorlardı. Hiç birisinin en sıradan talebi karşılıksız kalmıyordu. Mahkemeye karşı en üstten davranıyorlar neredeyse askeri hâkimlere savcılara talimat vermek istiyorlardı. Mahkeme heyetinin de belli ölçülerde onları dikkate aldığı görülüyordu

Ceyhun bütün bunları kararlılıkla teşhir ediyor karşı çıkıyor, katliamcıların katliamcı politikaların mahkûm edilmesi için yoğun bir pratik sergiliyordu.

Ceyhun daha çok katliamcı olarak yargılanan mağdurlar şaşırtmıştı davayı incelemeye başladığında. Dava bir katliamın yargılanmasından çok bir birlikte çatışmış iki gurubun yargılanması olarak açılmıştı. buna anlam vermek mümkün değildi. ne hukuki olarak ne de siyaseten veya sosyal olarak. davanın bu şekilde tanımlanması ve açılması katliamın gizlenmesi için yapılmış bir düzenlemeydi. davanın gizlenmesi için yapılan bu manipülasyonun teşhir edilmesi ve aşılması davayı daha adil bir noktaya taşıyacaktı. bu konunun her açılmasında sanık avukatlığında çok katliamın avukatlığını yapanlar buna şiddetle karşı çıkıyor Ceyhun u konuşturmamaya çalışıyorlardı. Ceyhun bunalar karşı kararlılıkla ve adaleti sağlama çabasıyla mücadele ediyor, yılmıyor korkmuyordu.

Katillerin Ceyhun’a tahammülleri kalmamıştı. Katlettiler. 10 Eylül 1979’da faşist çete tarafından yazıhanesinde öldürüldü.

ELİF KARAKIZ- PAZARCIK- ÇOKYAŞAR 1930

Elif Karakız, Pazarcık'ın Çokyaşar köyünde yaşayan bir annedir. Üç kız üç erkek çocuğu olan Elif ana, çocuklarını büyütmenin derdinde, tasasındaydı. Çocuklar eper toparlanmışlardı.

Durumları da biraz düzelmişti. Köyde çiftçiliğin yanında bir de Maraş'ın içinde bir atölye açmıştı eşi. Kışın köyde oturmak doğru değildi. Hem artık çiftçilik tek başına yeterli gelmiyordu. Çocukların meşgul olacağı bir işe ihtiyaçları vardı. Zaten köylülerin birçoğu da öyle yapıyor, Maraş ta işyerleri açıyorlardı. Elif in eşi de bu durumu değerlendirerek bir tekstil atölyesi açmıştı

İşler fena değildi. Hem şehir hem köy çocuklar onların dertleri sorunları Elif ananın hayatı dolu dolu geçip gidiyordu. Bir kızını Musa Funda'yla evlendirmişti. Torunları da vardı artık.

Katliam başladığında. Elif ana Maraş'ta diğer oğlunun evindeydi.

Katliamı duyar duymaz yüreğine bir ateş düştü. Elif ananın bütün ailesi katliamın içinde, hedefindeydiler. Oğlu vardı kızı vardı eşi vardı eniştesi kızı torununu vardı. Daha bir

şey duymamıştı ama yüreğin kor gibi yanıyordu.

Yerinden duramıyordu Elif ana. Oradan orya koşturuyordu. Eniştesi Musa Funda Ale-viliğiyle Kürtlüğüyle ve solculuğuyla tanınan bir esnaftı. Katliamın hedefiydi. Musa’yla evli olan kızı yedi ayrılık hamileydi. Elif Ana’nın korkusu boşuna değildi. Onun yüreği yanmasında kimin yüreği yansın.

İlk olarak eniştesi Musa’nın Suna’ların evinde çatışmada olduğunu duydu. Daha çok korktu daha çok kaygılandı. Artık ateş üstündeydi. “Gidip bir bakayım haber alayım” diyor insanlar bırakmıyorlardı. “Bu kadar kötü olaylar varsa” eniştesini kast ederek “Musa’ya da bir şey olmuş demektir” diyor başka bir şey demiyordu.

Gelmesinden korktuğu kara haber geldi. Eniştesi Musa vurulmuştu.

Musa’nın derdine düştüler. Musa’nın cesedi ateşin içine atılmıştı, aradılar cesedini. Musa Funda’nın ailesi yanık insan etinin korkusunu kokladı ve tanıdı ilk kez.

Çok sürmedi, arkasından geldi Abbas’ın kara haberi. Abbas’ın öldüğünü duyan Elif Ananın ağıtlarıyla dağlar inledi. O figanı duyan kuşlar ağladı. Yerden yere vurdu kendisini. Bendini parçaladı. Katliam yapmıştı yapacağını. Elif Ananın oğlu Abbas ve eniştesi Musa Funda, Maraş katliamında şehit olmuşlardı. Maraş kıyımı kitabının kapağında bulunan feryatlarını göğe savuran kadın Elif Ana ve kızı Sabrina’dır. Elif Ana iki yıl kadar önce ölmüştür.

Karamarashlı Meryem Kalender; “Pazar günü saat 12:00 - 13:00’deki saldırıda beni ayağımdan vurdular. Beni vuranları tanıyorum. Hacı Ali Tombul, Ramazan Tombul, Mustafa Çalık. Ellerinde silahlarla her gördükleri insanın üzerine ateş açıyorlardı. Bana da sıktılar.”

MITHAT BOZKURT, kaldırıldığı hastahannede ölümünden hemen önce çekilen fotoğraf

6 Aylık oğlu Yılmaz Boz ile birlikte öldürülen Fadime Boz ve Hüseyin Boz

İBRAHİM BİLMEZ, kendisi ağır yaralanmış, eşi Fatma Bilmez ve oğlu Hasan ve Ali Bilmez öldürülmüştür.

Sevgisiz bir Tanrının kinle büyüttüğü
Ölüme tapınan o siyah adamlar
Onlar birgün yağmurlardan sonra
Güneş salkım salkım dallarda yanarken
Rüzgârdan utanıp sudan korkmazlar
mı?..

Şükrü Erbaş

LEYLA ÜNVER babasını, annesini, eşini, iki oğlunu, gelinini ve torununu kaybetmiş kendisi ağır yaralı olarak uzun süre tedavi görmek zorunda kalmıştır.

Katledilen Derviş Zülküflü ile ilgili olarak arkadaşları tarafından gazeteye verilen ölüm ilanı.

DERVİŞ SİLKİFLİ

1960-1978

Değerli arkadaşımız Derviş Silkıflı K.Maraş olaylarında faşistler tarafından katledildi.

Ailesine ve tüm arkadaşlara başsağlığı dileriz.

Mineiöyük köylüleri ve arkadaşları

C.H.P.

Bayramınızı Kutlar, İşlerinizde Başarılar ve Mutluluklar Dilerim.

MUSA FUNDA
C. H. P. MİLLETVEKİLİ ADAYI
KATLİAM KURBANISI

1977 milletvekili seçimlerinde CHP'den milletvekili aday adayı olan ve katliamda katledilen Musa Funda'nın seçim çalışmaları için yayımladığı el ilanı.

Annesi
küçük Ali'yi
yakanların
bulunmasını
istiyor

OLAY YERİ:

Karamaraş

OLAY:

Ali Tıraş adlı
çocuğu
yakarak
öldürmek

SANIKLAR:

1-Kadir Köse

Karamaraş'ta kolları ve bacakları kesilerek, kazanda kaynatılarak öldürülen öğrenci
ALİ TIRAŞ

Birden

Kurşun yemiş gibi susar

Gözbebeklerime karşı

Susar da

Açılıp yol verir şehir

Sade radyolarda bir gamlı hava

A. Arif

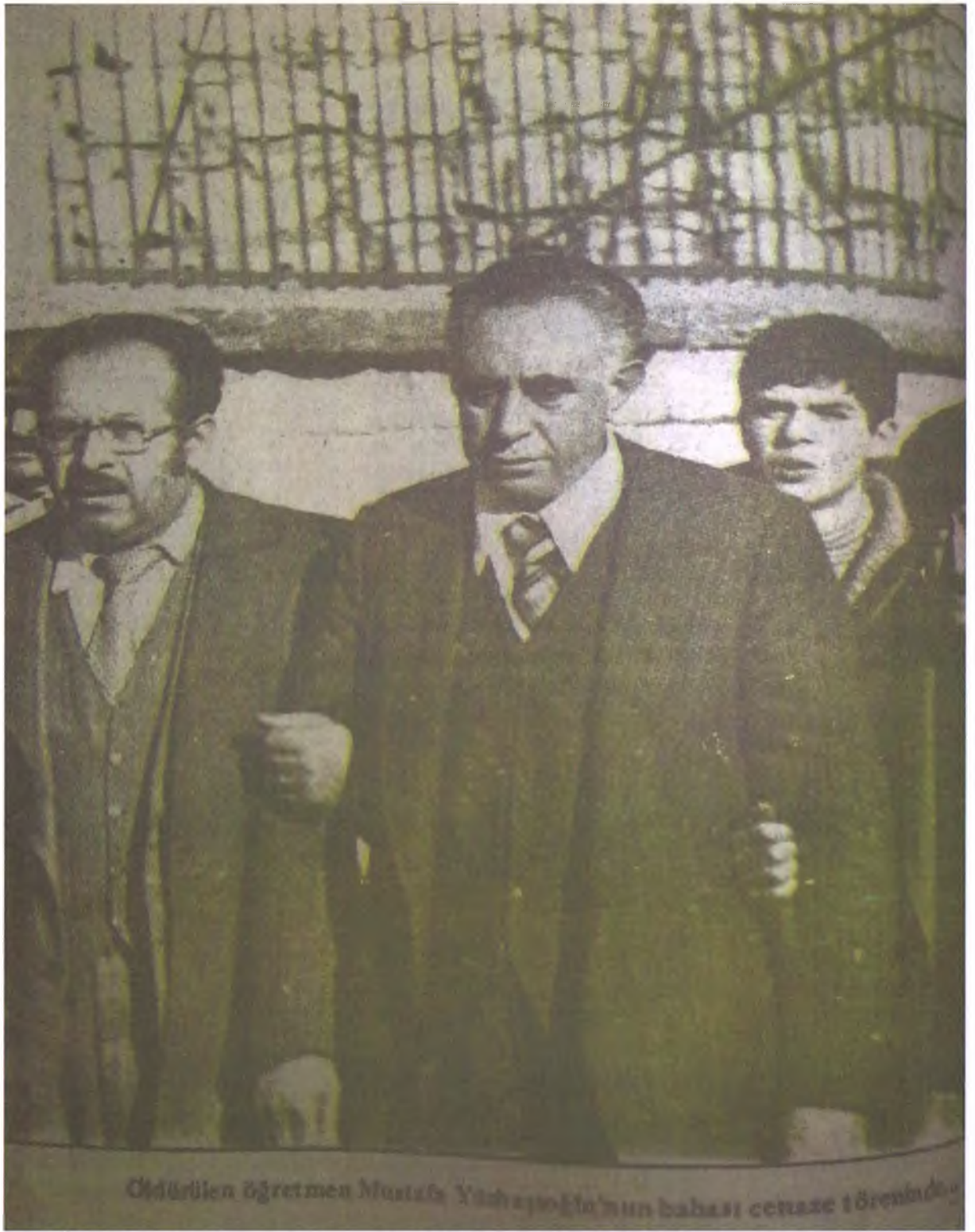

Musa ve Elif Suna çifti.

Suna ailesinden Ali, Mehmet, Fidan, Esma ve Esmanın karnındaki 8 aylık bebek katledilmişlerdir. Aynı evde yiğenleri Aziz Tüzün yakılarak öldürülmüş, ayrıca Müfettiş Süleyman Metin'de bu evde öldürülmüştür. Elif ve Musa Suna yaralı olarak kurtulmuşlardır.

BİR AİLEDEN TEK SAĞ ÇIKAN: Musa Suna, en önemli tanıklardan biri, birçok katli tanıyor. Hamile gelinini, karnındaki çocuğuyla öktürdüler. Kendisini de öldü diye bıraktılar. Evini tamamen yağmalayıp, yaktılar. Vilayete canını zor attığında, elleri donmuştu, ağlıyordu...

Öldürülen öğretmen Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun babası cenaze töreninde...

Öldürülen öğretmen Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun babası cenaze töreninde...

**Katledilen yiğeni Veysel Kalkandeleni
arayan Guro Mehmet Kocamaz.**

**Serintepe’de katledilen Hatice Görür’ün babası İmam Görür arabanın
içine üst üste konan cenazeleri taşırlarken**

Yörükselim mahallesinden katledilen Şah İsmail Kalaycı. Çaresizlik içinde ve korku dolu bakışlarla Şah İsmail'in başından bekleyen komşusu

Katliam anında acı içinde ağlayan bir Anne ve çocuğu

Katliam sonrası toplanan cesetler

Katliamdan annesini sırtından kaçırmaya çalışan vatandaş

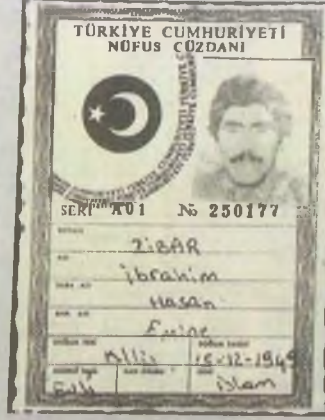
Hunharça katledilen resimde ki şahsın Kemal Özdemir'e ait olduğu söylendi

Musa Funda'nın seçim çalışmaları için kullandığı başka bir bildiri

MHP, PROFESYONEL MİLİTANLAR KULLANDI

Bir paralı asker ve para listesi

NÜFUS KÂĞIDININ ÖN VE ARKA YÜZÜ: Ibrahim Zibar, Hasan oğlu, Emine'den olma, Kılı, 1949 doğumlu, evli, Şihabullah Mahallesi, Cilt: 027-04, Sayfa: 93, Kutuk: 207'de nüfusa kayıtlı. Kâğıdı yenilenecektir 10.4.1978 tarihinde alınıp.

30 OCAK 1979 TARİHLİ AYDINLIK GAZETESİ

Bu saldırgan olarak katliamdan yer almış, ancak öldürülmüştür. fakat öldürülmesi ile ilgili olarak resmi kayıtlarda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu da göstermektedir ki, Maraş katliamına şehir dışında çok sayıda profesyonel faşist katil katılmıştır. Konu ile ilgili herhangi bir araştırma yapılmamış olması da dikkat çekicidir.

Katledilen bebek.

Bir kadın kocasına hangi durumda, “Beni onların eline bırakma, beni sen öldür” der. Elllerinde, bıçaklar, tabancalar, satırlar olan zalimlerin canına, malına, ırzına saldırmak için sokak kapısını tekmelediğini bilmek, çocuklarıyla ölümü beklemek nasıl zor bir duygu. İşte, Ümmühan Doğan, Maraş katliamı sırasında tüm bunları yaşadı ve kocasına, “Onların eline bırakma, beni sen öldür” dedi. Canından öte, namusunu korumak için. O yüzden insan soyunun yaptığı en aşağılık katliamlardan biridir Maraş katliamı. Altı aylık Yılmaz Boz’ı, karnında taşıdığı sekiz aylık bebeğiyle Esma Suna’yı, 11 yaşındaki Hatice Görür’ü 90’a yakın kişiyle birlikte vahşice öldürürken göstermiştir bu yüzünü. Failleri hala aramızda bu katliamın. O katiller nasıl uyuyor, neler görüyorlar rüyalarında acaba?

Bir de onların katlettikleri var belleklerimizde, yalnızca rakam olarak kalan, 36 yıl sonra isimleri hafızalarımızdan silinen.

Araştırmacı yazar Aziz Tunç, bu kitabıyla işte belleğimizde yalnızca rakam olarak kalan insanlarımızın isimlerini tek tek hatırlatıyor. Kitabı okuyunca göreceksiniz; yalnız isimleri hatırlatmakla kalmıyor onlara yeniden can veriyor. Ama bizi götürdüğü zaman dilimi kurbanların son anları. Bıçakla, satırla kesilen, kurşunlanan, yakılan insanların çığlıklarını, acılarını duyuyorsunuz kulaklarınızda.

Maraş katliamı hakkında çok şey yazıldı. Ama bu kitap gibisi yok. 2011’de Maraş Kıyımı kitabını yazan Aziz Tunç, şimdi kurbanların hikayelerini bize getiriyor. Artık o isimler unutulmamak üzere hafızamıza ve tarihe kazınıyor.

Biz bu çalışma nedeniyle Aziz Tunç’a çok şey borçluyuz. Ama Maraş katliamı hakkında ikinci kitabını yazan Aziz Tunç da bize üçüncü bir kitap borçlu...

Çünkü sıra üçüncü bir kitapla bu katliamı yapanların hikayelerini yazmaya geldi. Devlet bu katliamlarla yüzleşme niyetinde değil. Ama failler yüzleşebilir.

Emin olun o yüzleşmeyi de ancak kaleminden mürekkep değil, vicdan damlayan Aziz Tunç gerçekleştirebilir.

Nedim Şener

